TĖVŲ JĖZUITŲ LEIDINYS

KRISTUS

Jo mesianizmas ir dievybė

Parašė **kun. B. Andruška S. J.**

1935 -:- -:- -:- -:- ŠIAULIAI -:- -:- -:- -:- 1935

IMPRIMATUR.

Nr. 2353.

Datum Kaunae, die 27 septembris 1934 an.

J. BYLA,

L. S. Vicarius Generalis v. s.

Cum permissu Ordinis Superiorum.

Įžanga

Mėginimai neigti Kristaus asmens istorišką buvimą pasirodė be pasisekimo. Per daug akiplėšiškai neigiami istoriški daviniai patiems neigikams sudarė nepavydėtiną garbę mokslininkų pasaulyje. Už tat pirmaeilės reikšmės yra klausimas, kas Kristus buvo. Paties Kristaus statytasis klausimas: „Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų?“ (Mat. 16, 13), kaip anais laikais, taip ir šiandien yra svarbiausias Kristaus problemos taškas. Ar Jėzus Kristus buvo tik žmogus kaip ir mes, Juozapo ir Marijos sūnus? Arba, ar Jis yra dangiškojo Tėvo amžinasis Sūnus, Dievas iš Dievo, šviesą iš šviesos, tikras Dievas iš tikro Dievo? Racionalistai ir liberalai protestantai laikosi teigiamo atsakymo į pirmąjį klausimą; teigiamas atsakymas į antrąjį klausimą yra katalikų Bažnyčios tikėjimo išpažinimas Nikiejos santarybos formoje. Norint išvengti pragaištingos klaidos, tenka susipažinti, kuo katalikų Bažnyčia remia savo tikėjimą į Kristaus dievybę.

Kiekvienas žmogus, jei tik išgirsta, jog Dievas yra žmonėms kalbėjęs ir davęs apreiškimą, turi sąžinės pareigą ištirti patį faktą, ar tikrai Dievas kalbėjo ir ką Jis apreiškė. O tada jau jis turi pareigą priimti tai, ką Dievas apreiškė. Mat, žmogus turi vengti pikto. O jei jis netirtų, ar ir ką Dievas apreiškė, ir tikrojo Dievo apreiškimo nepriimtų, tai tuo pačiu jis padarytų pikta, nes paniekintų Dievą, kurs norėjo žmonėms duoti apreiškimą. Pikta darydamas, jis nebesielgtų kaip protingas žmogus, griautų savo santykius su Dievu ir naikintų savo paties laimę. Kalbančio Dievo reikia klausyti. Nes žmogus yra Dievo sukurtas, ir todėl Dievas yra jo Viešpats, kurio žmogus turi pareigą klausyti. Taigi kantistų autonomija negali turėti vietos.

Tad kiekvienas žmogus turi pareigą tirti krikščioniškąjį apreiškimą, kiek jam reikia, kad jis pajėgtų gyventi tokį gyvenimą, kokio Dievas nori. O kad krikščionybės pagrindas yra Kristaus dievybė, tai ir tenka sužinoti, ar Dievas tikrai apreiškė Kristaus dievybę ir kuo tasai apreiškimo faktas remiasi. Tad

visų pirma tenka ištirti to apreiškimo dokumentai, ar jie turi užtenkamo tikrumo: taigi tiriama mūsų Evangelijų kilmė ir jų istoriškas tikėtinumas[1]). Įsitikinus, kad mūsų Evangelijos yra užtenkamai patikimi istoriški dokumentai, tenka tirti, ką tie dokumentai arba Evangelijos sako apie Kristaus asmenį ir ar jų parodymai yra užtenkamai pagrįsti. Tą mes stengsimės atlikti šitoje knygoje. Tada jau priimama ir praktiškos gyvenimui išvados, kurios nesunku padaryti, ir, remdamasis jomis, žmogus gali sukurti sau tokį gyvenimą, kokio Dievas nori.

Spręsdami Kristaus asmens klausimą, mes eisime šitokiu keliu: Visų pirma tirsime Senojo Testamento kanoniškų knygų skelbiamąjį Mesiją, kad turėtumėm senovės Izraelio Mesijo supratimą; toliau susipažinsime su farisiejų-rabinų ir su apokaliptų-eschatologų Mesijo supratimu. Tai padarę, mes imsimės tirti paties Kristaus mesianiškus apie save skelbimus ir žiūrėti, kuria prasme Kristus skelbė save esant Mesiju. Sulyginę paties Kristaus skelbiamąjį mesianizmą su trijų aukščiau minėtųjų srovių Mesijo supratimu, pastebėsime, kurią istoriškąją Mesijo sąvoką ir kuria prasme Kristus sau taikė. Tuo būdu mums paaiškės, ar galima manyti, kad Kristaus skelbiamasis mesianizmas būtų išsiplėtojęs iš rabinų ar apokaliptų Mesijo supratimo.

Toliau, stebėdami V. Jėzaus žodžius, būtent, eidami klausimu, ką Jėzus apie save manė, mes pamatysime, kad Kristus laikė save ne tik Dievo įgaliotiniu, ne tik Mesiju žmogumi, bet tikru Dievo Sūnumi ir tikru Dievu. Tokis Kristaus skelbimas eina per visas Evangelijas, ir tai ne vienur ar kitur, bet tiesiog visos Evangelijos yra tokio skelbimo persisunkusios, taip kad galima sakyti, jog toji dieviškumo sąmonė žiba kiekviename Jo žodyje, blizga kiekviename Jo galybės darbe.

Tačiau V. Jėzus ne tik jautėsi esąs Dievo Sūnus ir Dievas tikra prasme, bet tą savo dievybę, kurią Jis skelbė, dar įrodė savo asmens dorovišku kilnumu, savo gyvenimo šventumu, savo stebuklais ir savo atsikėlimu iš numirusių.

Pagaliau, visi Kristaus mokiniai, priešai ir pirmieji krikščionys taip Kristų suprato, ir todėl pirmykštė krikščionių draugija tikėjo į Kristaus dievybę ir garbino Jį kaip tikrą Dievą, — tad ne pirmykštė krikščionybė Kristų padarė Dievu, bet priešingai: pats Kristus, skelbdamas savo dievybę,

---

[1]) Tam reikalui skaityk: B. Andruška S. J., Evangelijų kilmė ir jų tikėtinumas, Kaunas, 1930.

sukūrė pirmykščių krikščionių tikėjimą į Jo dievybę. Taigi tiesa, kad Kristus yra Dievas, yra paveldėta iš paties istoriškojo Kristaus.

Iš čia išeina ir mūsų rašinio padalinimas:

I Skyrius: Mesijo sąvoka prieš Kristaus atėjimą ir Jo laikais.

II Skyrius: Kristus skelbia save Mesiju.

III Skyrius: Kristus skelbia save Dievu.

IV Skyrius: Kristus įrodo savo dievybės apreiškimą savo būdo ir gyvenimo kilnumu, stebuklais ir atsikėlimu iš numirusių.

V Skyrius: Kristaus Apaštalai, mokiniai ir pirmieji krikščionys tikėjo į Kristaus dievybę.

I Skyrius

Mesijo sąvoka prieš Kristaus atėjimą ir Jo laikais

1 §. Mesijo sąvoka kanoniškose Senojo Testamento knygose, arba senovės pranašų Mesijas

Racionalistai ir liberalai protestantai Kristaus mesianizmą nori išvesti evoliucijos keliu iš mesianizmo, koks buvo žydų tautoje Kristaus laikais, ir todėl jie mažai tekreipia dėmesio į Senojo Testamento pranašų skelbiamąjį mesianizmą. Vis dėlto mes turime su pranašų skelbiamuoju mesianizmu susipažinti. Mat, Kristus, kaip mes vėliau pamatysime, kaip tik tą mesianizmą pasisavino ir jį išplėtė. Tą dalyką tačiau mes trumpai tenagrinėsime, kiek mūsų tikslui reikalinga, o jau pats skaitytojas, jei norės, galės jį rasti plačiau specialistų išnagrinėtą[1]).

Senojo Testamento kanoniškų knygų mesianiškas vietas, kaip ir apskritai šv. Rašto knygas šiame veikale, mes svarstysime nekaip įkvėptą Dievo žodį, bet kaip istorišką dalyką, kaipo senovės pranašų Mesijo sąvokos ir Mesijo laukimo istorišką išraišką. Klausimo gi, ar toji Mesijo sąvoka yra antprigimtos kilmės, ir ar S. Testamento vietos, kalbančios apie Mesiją, yra tikros pranašystės, mes čia nejudinsime. Tačiau, kad tos vietos liečia mesianišką lūkesį ir mesianišką asmenį, tuo netenka abejoti, nes tai istoriškas faktas.

* * *

Per Senojo Testamento knygas lyg raudonas siūlas tiesiasi laukimas I š g a n y t o j o, kurs turi atnešti geresnius laikus. Tą geresnės ateities nešėją paprastai mes ir vadiname „M e s i j u“. Tasai pavadinimas paimtas iš hebraiško žodžio „mašiach“ arba iš aramaiško „mešiach“; iš čia pasidarė graikiška forma M e s s i a s, pavartota pirmiausiai Henocho knygoj. To žodžio prasmė — „pateptasis“, graikiškai „Christós“, ir

---

[1]) Skaityk: Meignan, Les prophètes d'Israel et le Messie, 1894; Leimbach, Messianische Weissagungen des Alten Test. 1909; A. Lémann, Histoire complète de l'idée messianique chez le paeuple d'Israel, 1909 ir k.

septynių dešimtų šv. Rašto vertimas[1]) visur tuo žodžiu verčia hebraišką žodį mašiach. Patepimas reiškia pašventinimą kuriam nors uždaviniui. Pradžioje kūno nariai aliejaus patepimu buvo daromi lankstesni, švelnesni. Paskum kunigai, o kartais karaliai ir pranašai, buvo šventinami jų uždaviniui. Iš čia jau buvo lengva pavadinimą „Mesijas" taikyti laukiamajam mesianiškam karaliui, nes žodžiai „karalius" ir „Mesijas" (vadinas, „pateptasis") ne kartą buvo imami ta pačia prasme (plg. I Sam. 2, 10). O, be to, dar Viešpaties Dvasia „patepė" (Is. 61, 1) Išganytoją, vadinas, įvedė Jį į Jo trejopą (karaliaus, kunigo ir pranašo) uždavinį.

Senojo Testamento Mesijo sąvoką suglaustai suimsime keliais žodžiais: Dovido sūnus, kilnių ypatybių ir būdo, Dievo tarnas, Dievo karalystės atnaujintojas ir naujos sandoros įkūrėjas, atnaujintos Dievo karalystės karalius, turįs ne tik žmogišką prigimtį, bet ir dievišką orumą.

Dovido sūnus. Tuo išreiškiama žmogiškoji Mesijo kilmė. Prižadėjimas atsiųsti Išgelbėtoją Dievo duotas pačioj žmonijos pradžioj po pirmųjų tėvų nupuolimo: „Aš padarysiu neprietelystę tarp tavęs (žalčio) ir tarp moteriškės, tarp tavo ainijos ir jos ainijos; ji sutrins tavo galvą, o tu tykosi jos kulnies" (Prad. 3, 15). Šita pirmoji linksma naujiena yra ne tik bendriausia ir nenustatyta, bet taip pat, žiūrint jos istoriško išsipildymo, ji yra visų plačiausia ir visų giliausia pranašystė.

Kalbama apie neprietelystę tarp žalčio ir jo ainijos, ir moteriškės ir jos ainijos, ir ta neprietelystė, pagaliau, baigsis tuo, kad ši (ainija) ims viršų, nors ir teks jai kentėti nuo žalčio pinklių. Žaltys, aišku, yra velnias (Plg. Išm. 2, 24; Apr. 12, 9; 20, 2), ant kurio, kaip ant suvedžiotojo, ir prakeikimas krinta. Moteriškė čia suprantama tokia moteriškė, kuri niekados jokiu nusidėjimu nebuvo žalčio prietelė, bet visados buvo jo neprietelė. Žalčio ainija tegali būti kitos piktosios dvasios ir pikti žmonės, kurių nusistatymas yra panašus į velnio nusistatymą: „angių veislė" (Mat. 3, 7). Moteriškės ainija[2]) yra pirmiausia būsimasis Išgelbėtojas iš tos velnio nelaisvės, į kurią dabar žmonija per Adomo ir Ievos nuodėmę pateko, būtent, tas moteriškės ainis, kurs sutrins žalčiui galvą (= nugalės jį ir panaikins jo darbus, I Jo. 3, 8), sugriaudamas jo laimėjimą, sugrąžindamas nuodėme sugriautą prietelystę tarp Dievo

[1]) Tasai Senojo Testamento knygų vertimas į graikų kalbą prasidėjo Aleksandrijoje apie 286 metus prieš Kr.; jis vadinamas „septynių dešimtų" — nes padavimas pasakoja, kad maždaug tiek buvę vertėjų. Trumpumo dėliai jis žymimas romėnų skaitmenimis LXX.

[2]) Graikiškame LXX vertime = „jis" = ainis; hebr. tekste = jis sutrins (vienaskaitoj) — vadinas, tos moteriškės ainis, o ne kuopinis (kolektyvus) daiktvardis „ainija".

ir žmogaus, ir atnaujindamas Dievo karalystę pasaulyje. Tačiau ir pats tasai ainis turės kentėti nuo žalčio pinklių, nes šis įgels jo kulnį, bet daugiau nieko nepajėgs pasiekti ir pakenkti. Taikant tą pranašystę Kristui, velnias savo pinklėmis tiek tepasiekė, kad Kristus buvo prikaltas prie kryžiaus, bet pats buvo Jo nugalėtas. Su Kristumi nugali žaltį ir visi tie, kurie yra Jo dvasios.

Tasai pirmykštis Išgelbėtojo žadėjimas užsiliko įvairių stabmeldžių tautų mituose bei padavimuose.

Po tvano tasai Dievo žadėjimas per Noę pereina ant semitų (Prad. 9, 25—27), nes Semo ainiai bus glaudžiausiuose santykiuose su Dievu, sudarys Jo išrinktąją tautą, laikys tarp žmonių tikrojo Dievo pažinimą ir tikėjimą į ateisiantį Išgelbėtoją, bus Dievo duotojo apreiškimo sargai ir nešėjai, ir, pagaliau, iš jų gims „Moteriškės ainis", kurs turi sutrinti žalčiui galvą.

Kiek vėliau Išgelbėtojo žadėjimas pereina ant Abraomo, Izraelitų tautos patriarko. „Aš tave palaiminsiu", kalbėjo Dievas Abraomui, „ir tu būsi palaiminimas. Aš palaiminsiu tave laiminančius ir prakeiksiu tave keikiančius, ir visos žemės giminės bus tavyje palaimintos" (Prad. 12, 2—3). O kitoj vietoj dar yra paaiškinta: „Tavo ainijoje bus palaimintos visos žemės tautos" (Prad. 22, 18). Ta ainija, arba ainis (= semen), kuris visoms tautoms atneš palaimą, kaip aiškina Apaštalas Povilas (Gal. 3, 16), yra nustatytas asmuo, Kristus. — Toks pat Išgelbėtojo pažadėjimas buvo pakartotas patrijarkams Izaokui ir Jokūbui (Prad. 26, 3—4; 28, 14). Būsimasis Išganytojas yra žvaigždė iš Jokūbo (Skait. 24, 17). Jokūbas gi tą žadėjimą palieka Judo giminei, taip kad Mesijas turi kilti iš jo giminės: „Nebus atimta iš Judo lazda (skeptras) ir vadas iš jo ainijos, kol neateis siųstinasis, ir jo tai lauks tautos" (Prad. 49, 10 ss.)[1]).

Prasmė: Judas nesiliaus valdęs karališkąją lazdą ir ją laikęs tarp savo kelių, kol neateis tasai, kuriam ta karališkoji valdžia pridera kaip jo nuosavybė, kurs bus karalius ne vien žydų, bet visų tautų, kurios jo laukia ir kurios noromis jo klausys.

Karalių laikotarpiu Dovidui užtikrinama, kad Mesijas kils iš jo giminės: „Aš pažadinsiu po tavęs tavo ainį... ir sustiprinsiu jojo karalystę... Tavo namai bus ištikimi ir tavo karalystė amžina tavo akivaizdoje, ir tavo sostas bus nuolat tvirtas" (2 Sam. 7, 11—16, kitos panašios vietos: 1 Chron. 17, 10—14; Ps. 88, 30—38). Ilgai po to, kai Dovidas ir jo betarpiški įpėdiniai jau seniai buvo palikę šį pasaulį, vis dar tebebuvo skel-

---

[1]) Hebraiškas tekstas turi: Nebus atimtas iš Judo skeptras ir valdovo lazda iš jo kojų tarpo, kol ateis tas, kuriam ji (lazda) skirta, ir jam yra tautų paklusnumas.

biama, kad Izraeliui amžinai viešpataus Dovidas, Dovido sūnus, Dovido namų atžala. „Ir aš pažadinsiu joms (Izraelio namų avims) vieną Ganytoją, kurs turės jas ganyti, savo tarną Dovidą; jis ganys jas ir bus joms Ganytojas, aš gi, Viešpats, būsiu joms Dievas, ir mano tarnas Dovidas bus jų tarpe kunigaikštis: aš, Viešpats, taip kalbėjau“ (Ezek. 34, 23—24). Panašiai kalba Ezekielis (37, 21—28), Jeremijas (23, 5—6; 30, 9; 33, 15—26), Ozeas (3, 5), Amos (9, 11).

Apie Mesijo atėjimo laiką pranašauja Amos (9, 11) ir Izaijas (11, 1 s. Mesijas kils iš Dovido giminės kelmo, kurio kamienas jau nukirstas), kad jis ateis tada, kai Dovido giminė bus jau nusmukusi: „Tą dieną aš vėl pakelsiu sugriuvusią Dovido padangtę, ir užtaisysiu jos sienų plyšius, atnaujinsiu tai, kas sugriuvę, ir atstatysiu ją kaip buvo senovės dienose, kad ji paveldėtų Idumiejos liekanas ir visas tautas...“ (Amos 9, 11). Pranašas Agiejus (2, 7—10) pasako, kad Mesijas ateis, kada Zorobabelio naujai pastatytoji Jeruzalės šventovė bus dar tebestovinti, vadinas, prieš šventovės išgriovimą, įvykusį 70 metais po Kristaus. Jokūbas jau seniau buvo skelbęs, kad Mesijas neateis, kol valdžios lazda bus Judo įpėdinių rankose (Prad. 49, 10), ir kad Jis pasirodys, kai ta valdžia bus patekusi į svetimas rankas. Pagaliau Danielius (9, 24—27) pasako, kad nuo persų karaliaus (greičiausia Artakserkso Longimano[1]), tur būt, antrojo leidimo atstatyti Jeruzalės miestą ir šventovę iki Mesijo laiko praeis nepilnų 70 savaičių metų, vadinas, ne visi 490 metai. Antrasis karaliaus Artakserkso dekretas buvo išleistas, tur būt, 458 metais prieš Kristų. Atėmus iš tų metų 62+7=69 savaičių metus, arba 483 metus, gaunama 25 metai po Kristaus. O dar vienos metų savaitės bėgyje liausis S. T. aukos.

Pranašas Micheas (5, 1) pasako, kad Mesijas turi gimti Judo Betliejuje, tačiau jo tėviškė bus Galilieja (Isaijas 9, 1 s.).

Mesijo gimimas būsiąs stebuklingas: „Štai mergaitė pradės ir pagimdys sūnų ir Jo vardas bus vadinamas Emanuelis“ (Dievas su mumis) (Is. 7, 14).

Mesijas bus karaliaus sūnus ir karalius (Ps. 71, 2—11; 2, 6; 109, 1—3; Jer. 23, 5; Ezek. 37, 24; Ose 3, 5; Zak. 9, 9 s. ir k.). Tačiau, kad Jo karalystė apims visas tautas, kad ji visados tesės ir kad ji bus kuriama ne materialiniais ginklais, bet ramybės ir tiesos skelbimu, tai ta Jo karalystė tebus dvasiško pobūdžio.

Mesijas bus kartu ir kunigas (Ps. 109, 4; Zak. 6, 12 ir k.) nauju būdu. Jis bus ypatingas pranašas (Atk. 18, 18),

---

[1]) Plg. Döller, die Messiaserwartung im a. Test. Münster 1911. Bibl. Zeitfragen 4 Folge 264 p.

kurs skelbs Dievo tiesas, ramybę, teisingumą ir teismą visoms tautoms. Prieš Mesijui pradedant viešai veikti, pasirodys Jo pirmtakūnas (Is. 40, 3—5; Mal. 3, 1 s.), kurs parengs Jam kelią.

Mesijas bus Dievo „pateptas" (Is. 61, 1; Ps. 44, 8 ir k.) todėl ir vadinsis „Mesiju", t. y., „Pateptuoju". Jis bus ypatingai Dievo Dvasios apdovanotas: „Viešpaties Dvasia nusileis ant Jo, išminties ir supratimo dvasia, patarties ir stiprybės dvasia, mokslo ir maldingumo dvasia, ir Jis pasidarys pilnas Viešpaties baimės dvasios" (Is. 11, *2*). Jis romus, švelnus ir maloningas (*42, 2* s.), teisingas ir gailestingas (Is. 11, 3—5); Jis neturtėlių, kenčiančiųjų ir prispaustųjų globėjas (Ps. 71, 4; Is. 35, 4—6).

Ypatingai vaizduojamas šitoks Mesijo uždavinys: Jis suteiks visoms tautoms tikrąją religiją ir įstatymą ir bus šviesa pagonims (Is. *42*, 1—7 ir k.); Jis atnaujins Dievo karalystę pasaulyj, atlygindamas savo kančia už žmonių nuodėmes (Is. 43 sk.), ir, kaipo geras Ganytojas, ganys tautas (Ezek. 34, *23*—31; 37, *24* ir k.). Nes Jis padarys naują sandorą tarp Dievo ir žmonių, ir todėl Jis vadinamas „Testamento Angelu" (Is. *42*, 6; 61, 1 s. Mal. 3, 1).

Tačiau savo tautoje Mesijas turės tik menką pasisekimą, nes tik žydų dalis teatsivers (Is. 49, 4; 10, *22*), o daugeliui Mesijas bus suklupimo akmeniu (Is. 8, 14), ir tik paskučausiais laikais Izraelio tauta atsivers ir „ieškos Viešpaties, savo Dievo, ir savo karaliaus Dovido" (Osee 3, 5; plg. 11, 10 s.).

Dievo tarnas, arba kenčiąs Mesijas. Jis bus tarp piktadarių skaitomas (Is. 53, 12) ir savųjų apleistas (Zak. 13, 7), o Jo vertė bus įkainuota 30 sidabrinių (Zak. 11, 12 s.). 21 Psalmė aprašo visą kančios eigą ir net kryžiavimą; taip pat 68 Psalmė piešia Mesijo kančią, kurs tulžimi ir uksusu girdomas. Ezekielis (9, 1 — 6) mato regėjime, kad paženklintieji kryžiumi (raide „tau", kryžiaus pavidale, randama ant senovės Izraelitų pinigų) randa pasigailėjimą, o Mozės varinis žaltys, pakabintas ant stulpo (Skait. 21, 8—9), vaizduoja išganančią Mesijo mirtį ant kryžiaus (Plg. Jo. 3, 14).

Izaijo žodžiai apie kenčiantį Dievo tarną, nežiūrint pastangų netaikyti jų Mesijui, negalima kitaip išaiškinti, kaip tik mesianiška prasme[1]). Ir pats Kristus tuos Izaijo žodžius (Is. 61, 1 s.) taiko sau pačiam (Luk. 4, 21).

Mesijas kenčia iš paklusnumo Dievui (Is. 50, 5—7), Jis kenčia laisva valia ir kantriai: „Jis yra aukojamas, nes pats norėjo, ir neatveria savo burnos; kaip avis vedama piauti ir kaip avinėlis nutilsta prieš tą, kurs jį kerpa" (Is. 53, 7), Jis

---

[1]) Knabenbauer, S. J. Comment. in Isaiam, t. 2, p. 231 s. ir Appendix de Servo Domini, 325—338 p.

meldžiasi už savo piktadarius (Is. 53, 12; plg. Luk. 23, 34), ir kentėdamas žino savo nekaltumą (Is. 50, 9; plg. Jo. 8, 46), ir drąsiai neša savo skausmus (Is. 50, 7). Jis yra paniekintas, žmonių vengiamas, sopulių vyras, prieš kurį su pasibaisėjimu uždengiama sau veidą (Is. 53, 3), nes kentėjimai Jį baisiai subiaurina (Is. 52, 14). „Aš daviau savo kūną mušantiems ir savo skruostus raunantiems; aš nenugręžiau savo veido nuo tų, kurie koliojo ir spiaudė į mane“ (Is. 50, 6).

Ta kančia, kurią Mesijas prisiima, yra pavaduojanti. Jis kenčia ne dėl savo nuodėmių, bet dėl svetimų. „Jis ima ant savęs mūsų skausmus ir Jis neša mūsų sopulius; Jis yra sužeistas (hebr. perdurtas) dėl mūsų neteisybių, sudaužytas dėl mūsų kaltybių; plakimas puola ant Jojo dėl mūsų ramybės, ir Jo randais mes esame pagydyti. Mes visi klydome kaip avys, kiekvienas pasuko į savo šalį, o Viešpats uždėjo ant Jo visų mūsų neteisybę“ (Is. 53, 4—6; plg. I Kor. 15, 3). Tuo savo pavaduojančiu kentėjimu Jis nuteisins daugelį (Is. 53, 11), ir ras daug šalininkų (Is. 53, 10, 12). Nors Mesijas savo kančia visus atpirks, tačiau ne visi pasinaudos tuo Jo išganymu, ir todėl pranašas sako, kad Jis „nuteisins daugelį“.

Zakarijas skelbia, kad Dievo pastatytasis Ganytojas ne tik bus savo avių išdavikiškai apleistas, bet dar, apnikus pasiutimui, bus perdurtas. „Aš išliesiu ant Dovido namų ir ant Jeruzalės gyventojų malonės ir maldų dvasią; jie pažvelgs į mane, kurį jie pervėrė, raudote raudos Jo, kaip vienturčio, ir dejuos Jo, kaip paprastai dejuojama mirus pirmgimiui“ (Zak. 12, 10; plg. Jo. 19, 37). Kad Mesijas atstovauja Jahvę, tai ir Jo nužudymas galėjo būti perstatytas kaip piktadarybė, padaryta pačiam Jahvei; arba čia Mesijas tiesiog su pačiu Jahve identifikuojamas. Evangelistas Jonas, nupasakojęs, kad Kristui ant kryžiaus nebuvo sulaužytos blauzdos, bet perdurtas šonas, laisvai cituoja tuos Zakarijo žodžius (Jo. 19, 32—37). Kad tasai mūsų tekstas kalba apie Mesijo, „ganytojo“ ir „ateities vyro“ likimą, tai aišku iš Zak. 13, 7.

Mesijo gulėjimą kape pasakoja Raudų knyga (4, 20. hebr.): „Mūsų gyvybės kvapas, Jahvės Pateptasis, guli nelaisvės duobėje, ir atėjo galas tam, apie kurį mes manėme, kad gyvensime tarp pagonių tautų Jo pavėsyje“[1]).

Tačiau Mesijo kentėjimai veda Jį į garbę. Jis pasidaro „kertinis akmuo“ (Plg. Is. 8, 14; 28, 16; Ps. 117, 22; Mat. 21, 42). „Štai ką sako Viešpats... tam, kurio siela paniekinta, kuriuo biaurisi tauta, valdovų vergui: Žiūrės karaliai ir kelsis kunigaikščiai ir garbins dėl Viešpaties..., kurs tave išrinko“

[1]) H. Grimme, Eine messianische Stelle in berichtigter Form. Bibl. Zeitschr. Freib. i. B. (8) 1910, 24 p.).

(Is. 49, 7). „Štai mano tarnas bus išmintingas, bus išaukštintas ir pakeltas ir bus labai kilnus“ (Is. 52, 13). Jam buvo skiriamas kapas su piktadariais, bet tikrumoje Jis jį gauna pas turtuolį (Is. 53, 9; plg. Mat. 27, 57—60). Ir „Jo kapas bus garbingas“ (Is. 11, 10).

Dar labiau Jis bus pagarbintas savo atsikėlimu iš numirusių. „Nes Tu nepaliksi mano sielos mirusiųjų buveinėje ir neduosi savo šventajam matyti supuvimo“ (Ps. 15, 10 s.). Šita psalmė tėra ne literališkai, bet tipiškai mesianiška: psalmisto išsigelbėjimas nuo pražūties vaizduoja Mesijo mirties nugalėjimą. Pagal tą psalmę, Mesijas nužengs į pragarus (šeol), bet Jo kūnas nesupus. Apaštalas Petras taiko ją Kristui (Apd. 2, 25 s.). Pagaliau, galutinis Mesijo išaukštinimas pasakomas kitoj psalmėj (109, 1), kur kalbama apie Mesijo sėdėjimą Dievo dešinėje danguje (Plg. Apd. 2, 34 s.).

Dievo karalystė. Dievo viešpatavimas pasaulyje, arba Dievo karalystė pasaulyje, bendrai sakant, buvo visų ateities lūkesių svarbiausias turinys. Visas Senasis Testamentas yra pripildytas tos minties, kurią Kristus įdėjo į žodžius: „Teateinie Tavo karalystė“.

Dangaus karalystė (malkuth šamaim) dažnai reiškia tą patį, ką ir Dievo karalystė. Mat, Izraėlitai, iš pagarbos nenorėdami minėti Jahvės vardo, perkeliama prasme „dangumi“ žymėjo patį Jahvę. Žodžiais dangaus karalystė, arba Jahvės karalystė šv. Raštas, kaip ir semitiškos kalbos būdas, supranta konkrečias karališkas teises, kurias Dievas turi pasauliui, tų teisių vykdymą iš Dievo pusės ir tų Dievo teisių pripažinimą iš žmonių pusės, — taigi tai yra karalystė, kuri iš dangaus valdoma ir kuri nori dangui visiškai pasiduoti[1]).

Tiesiog tas pastarasis dalykas, neatsisakomų Dievo teisių pripažinimas iš žmonių pusės, turi būti Mesijo įvykdytas tikrove. Todėl Dievo karalystė glaudžiai siejasi su Mesijo asmeniu. Visos Mesijo žymės čia koncentruojasi į vieną tašką. Kaip kenčiąs Dievo tarnas, Jis padaro galimu, kad Dievo karalystė būtų atnaujinta; kaip Dovido sūnus, Jis stoja tos karalystės viršūnėn; kaip „žmogaus Sūnus“, Jis ateis kada nors savo garbėje ją teisti. O kad pats Mesijas yra „Emanuėlis“ (Dievas su mumis), tai Jo viešpatavimas yra identiškas (= vienas ir tas pats) su Dievo viešpatavimu, Mesijo karalystė giliausia prasme yra paties Dievo karalystė.

Nėra nei reikalo, nei galėjimo plačiau aprašyti tos Mesijo karalystės ypatybes. Suglaustai paminėsime, kad ji bus ne žydiškai-tautiška, bet universališka, vadinas, ji skiriama visoms

---

[1]) Plg. Lagrange, Le régne de Dieu dans l'Ancien Testament, Revue bibl. 1908, 36—61.

be išimties žemės tautoms ir visiems laikams. Ant žemės ji tesės iki pasaulio galo, ir, pagaliau, danguje per amžius (Dan. 2, 34—44; 7, 14). Ji bus pripildyta visokių dvasiškų gėrybių, Dievo viešpatavimas su džiaugsmu pripažintas, tiesa švies visoms tautoms, žmonės pažins Dievą, tautos džiaugsis Dievo artimumu (Is. 4, 4 s.; 25, 4 s. ir k.), viešpataus ramybė, nuodėmių atleidimas bus gausiai teikiamas (Zak. 13, 1; Jer. 50, 20 ir k.), nekruvina auka bus nuolat visur aukojama (Mal. 1, 11). Tas dvasiškas gėrybes lydės taip pat žemiškos ir politiškos gėrybės. Tačiau šiuo atžvilgiu kartais yra sunku atskirti, kur žadamosios žemės gėrybės tėra tik dvasiškųjų gėrybių vaizdas, o kur jos tikrai bus teikiamos geros valios žmonėms.

Dieviškas Mesijo orumas. Apie Mesijo dievybę Senojo Testamento kanoniškose knygose kiek platėliau nagrinėsime, nes daugiau bus šviesos Kristaus žodžiams nušviesti.

1. — Žmogaus Sūnus. Pranašas Danielis rašo: „Taigi aš žiūrėjau nakties regėjime, ir štai su dangaus debesimis atėjo artyn tarsi žmogaus Sūnus ir atėjo iki Ilgaamžiui (= Dievui); Jis buvo atvestas Jo akivaizdon. Tasai Ilgaamžis davė Jam valdžią, garbę ir karalystę, ir visos tautos, giminės ir kalbos turės Jam tarnauti. Jo valdžia yra amžina valdžia, kuri nebus atimta, ir Jo karalystė nebus sugriauta“ (Dan. 7, 13—14).

Nėra abejojimo, kad Kristus, vadindamas save žmogaus Sūnumi, tarytum prikišamai nurodė šitą Danielio regėjimą. Užtenka prisiminti, kad Jis, kalbėdamas mokiniams apie pasaulio teismą, sakė: „ir matys žmogaus Sūnų ateinantį dangaus debesyse su didžia galybe ir didenybe“ (Mat. 26, 30), — arba aukščiausiai žydų Tarybai: „Tačiau aš jums sakau, nuo šio laiko jūs matysite žmogaus Sūnų sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse“ (Mat. 26, 64).

Regėjimo aplinkybės buvo šitokios: Visų pirma pranašas turi savo garsųjį regėjimą apie keturias pasaulio karalystes. Keturi žvėrių pavidalai, kurie reiškia keturias valstybes, po kitas kito iškyla iš jūros. Viena karalystė užima kitos vietą. O kai Ilgaamžis (Dievas) nuteisė ketvirtąjį žvėrį, ir kai jis buvo užmuštas, pasirodo ties Ilgaamžio sostu ateinantis dangaus debesyse vienas, kurs atrodė panašus į žmogaus Sūnų. Šiam suteikiama karalystė, kuri neturi jokių ribų nei erdvės, nei laiko atžvilgiu: visos tautos ir visi liežuviai Jam tarnaus, ir Jo viešpatavimas nebus sugriautas. Pranašas labai jaudinasi tuo regėjimu. Jis klausia vieno angelų, kurie stovėjo aplink Ilgaamžio sostą, ką tasai regėjimas reiškia. Šis jam paaiškina: „Šitie keturi dideli žvėrys yra keturios karalystės, kurios iškils žemėje. Bet Aukščiausiojo Dievo šventieji gaus viešpatavimą ir laikys karalystę per amžius ir per amžių amžius“ (Dan. 7, 17—18).

a) Kad svarstomoji pranašo vieta yra mesianiška, tai matyt iš šių dalykų:

Mūsų vieta kalba apie universališką karalystę, suteikiamą žmogaus Sūnui, tuo pat būdu, kaip kitose vietose kalbama apie Mesijo karalystę. Universalizmas yra Mesijo karalystės žymė. Vadinas, žmogaus Sūnus, kuriam čia suteikiama universališka karalystė, yra Mesijas.

Tiesa, minimi ir Aukščiausiojo Dievo šventieji, kaipo gauną karalystę, ir todėl kai kurie protestantai nori manyti, kad „žmogaus Sūnus" reiškiąs tik „šventuosius". Tačiau to negali būti. Mat, čia šventieji minimi tiktai dėl to, kad jie yra Dievo karalystės piliečiai, ir kaipo piliečiai jie dalyvaus valdžioje, kurią gavo pats žmogaus Sūnus. Nes juk žmogaus Sūnaus valdžia nesuprantama be piliečių bei valdinių. Keturios pirmosios karalystės tebuvo žemiškos kilmės ir kūrėsi žemiškomis priemonėmis, bet Dievo karalystė ateina iš dangaus ir tik vienas Dievas tegali ją žemėje įkurdinti. Taigi ir galia priklausyti tai Dievo karalystei suteikiama paties Dievo taip pat ir šventiesiems: bet aukščiausią valdžią gauna žmogaus Sūnus.

Pagaliau, teismas, kuriuo nuteisiamas ketvirtasis žvėris, įvyksta žemėje. Ten yra pastatytas Ilgaamžio teismo sostas, ten padaromas teismo sprendimas ir jo įvykdymas. Ir štai dabar dangaus debesyse pasirodo žmogaus Sūnus. Visa scena neleidžia kitaip manyti, kaip kad žmogaus Sūnus ateina iš dangaus. To reikalauja ir priešpastatymas žvėrims, kurie iš jūros kilo, ir todėl iš žemės yra. Bet tai reiškia, kad žmogaus Sūnus buvo danguje pirma, nekaip Jis ant žemės ateina, vadinas, Jis turėjo preegzistenciją (ankstyvesnį buvimą). Bet preegzistencija danguje negali derėti šventiesiems; juk prieš šventuosius ragas veda karą ant žemės ir juos vargina (Dan. 7, 21). Taigi žmogaus Sūnus čionai negali reikšti šventuosius. Jis yra dangiškas asmuo.

b) Tačiau tasai žmogaus Sūnus mūsų svarstomoje vietoje turi savotiškų ypatybių:

Visų pirma pastebėtina, kad pranašas nesako tiesiog: mačiau žmogų ateinantį dangaus debesyse, bet sako: mačiau tarsi žmogaus Sūnų. Tai reiškia, kad pasirodąs Mesijas kad ir galima pavadinti panašiu į žmogų, bet Jis turi dar ir kitą pusę, kuri prašoka regėtąją žmogiškąją pusę.

O kas ta aukštesnioji pusė yra, tai pasako Jo iš dangaus atėjimo būdas dangaus debesyse. Jis ateina iš dangaus, taigi danguje Jis turi antpasaulišką dangišką buvimo būdą, pirmesnį negu Jis ant žemės ateina. O dar Jis ateina dangaus debesyse. Sekant šv. Rašto išsireiškimo būdu, tik vienas Dievas tegali ateiti dangaus debesyse, — tai yra vien Dievo savumas. Net Babilono karalius, norėdamas sau priskirti dievišką

garbę, ima kalbėti: „Užžengsiu ant debesų aukštybių, pasidarysiu lygus Aukščiausiajam“ (Is. 14, 14). Vadinas, žmogaus Sūnus, kurs ateina debesyse, turi dievišką savumą. Todėl ir Jono Apreiškime Jam priskiriami savumai, kurie mūsų svarstomoj vietoj priskiriami pačiam Jahvei (Apr. 1, 14; plg. Dan. 2, 9).

Pagaliau, žmogaus Sūnui Dievas suteikia valdžią be jokių ribų erdvės ir laiko atžvilgiu. Tai yra valdžia, kuri visur kitur priskiriama tik vienam Dievui. Jis vienas tėra dangaus karalystės karalius, kaip Jis vienas tėra pasaulio Viešpats ir Sutvėrėjas. Jei tat Mesijas gali priimti taip didelę valdžią, kokią iš kur kitur teturi vienas Dievas, tai tas dalykas tada tik tėra galimas, jei pats Mesijas turi dievišką orumą.

Taigi pranašo Danielio regėjime Mesijas yra antpasauliškas, žmogiškas-dieviškas valdovas ir karalius, kurio pasirodymu ant visados įkuriama žemėje Dievo karalystė.

2. — 2 Psalmėj, kuri yra mesianiška tiesiogine, arba bent tipiška, prasme, Mesijas vadinamas ne tik karaliumi, bet ir Jahvės Sūnumi. Jahve sako Mesijui: „Tu mano Sūnus; šiandien aš Tave pagimdžiau“ (Ps. 2, 7). Gimdymo išdava savaime yra sūnystė tikrąja prasme. Atrodo, kad Mesijas yra Dievo Sūnus tikrąja prasme, ir todėl — Dievas. Tačiau abejojimo sukelia žodis „šiandien“, kurs šv. Rašto aiškintojų taikomas įvairiems Mesijo gyvenimo įvykiams. Taikant žodį „šiandien“ dienai, kurią Jahve savo Pateptąjį pastatė karaliumi Cionui, žodžiai „aš Tave pagimdžiau“ prileidžia ir perkeliamą prasmę: teokratiškas Izraelio karalius savo sostan įžengimo dieną tampa Jahvės sūnumi, ir tą dieną Jahve jam sako: šiandien Tu tapai mano sūnumi, šiandien aš Tave pagimdžiau (patepiau karaliumi ir priėmiau už sūnų[1]). Taigi kad iš pačios psalmės nėra pilnai aišku, ar tikra, ar tik moraline prasme Mesijas yra Jahvės Sūnus, tai ir tenka laukti šviesos iš kur kitur, būtent, iš Naujojo Testamento knygų (Plg. Žyd. 1, 5; 5, 5; Apd. 13, 33; Rom. 1, 4). Tačiau vis tik bent tiek yra tikra, kad Mesijas turi ypatingus santykius su Jahve.

3. — 109 Psalmė Kristaus laikais buvo taikoma Mesijui. Apaštalai savo skelbime vartoja ją mesianiška prasme (Apd. 2, 34; 1, 13; 10, 12; 7, 17; 8, 1; I Kor. 15, 25 ir k.). Tai liepia manyti, kad bendrai žydai šią psalmę taikė Mesijui. Ypač tai matyti iš paties Kristaus žodžių (Mat. 22, 41 s.).

Bet toj psalmėj Mesijas yra Dovido Viešpats: „Viešpats (Jahve) tarė mano Viešpačiui (Mesijui = Adoni): sėskis mano dešinėje“ (Ps. 109, 1). Mesijas turėjo kilti iš Dovido, o vis dėlto Jis yra Dovido Viešpats, vadinas, Jis turi dar aukštesnę

[1]) Plg. F. Tillmann, Das Selbstbewusstsein des Gottessohnes, Bibl. Zeitfr. 4 Folge, 1911, 450 p.

kilmę, negu iš Dovido. O dar Mesijas sodinamas Jahvės dešinėje, vadinas, Jam teikiama garbė, kuri vienam Dievui tedera, nes čia Jis pagerbiamas lygiai su Jahve. Bet joks tvarinys negali būti tuo būdu gerbiamas, nes juk visur Senajame Testamente tai draudžiama, — ir būtų stabmeldybė.

4. — Apie 44 Psalmę racionalistai sako, kad ji teesanti paprasta vestuvių giesmė. Tačiau ji buvo giedama Jeruzalės šventovėje, taigi ji nebuvo laikoma pasauliška giesmele. Karalius, daręs vestuves, nėra stabmeldiškas karalius, nes Jis Jahvės patepamas, nei kuris nors Izraelio karalius, nes karalius psalmėje vadinamas Dievu, bet pats Mesijas, nes Jahvės patepimas ir neturįs galo visų tautų valdymas, kuris minimas psalmėje, yra mesianiška žymė.

Ta prasme Apaštalas Povilas taiko psalmę Kristui. Žydų rabinai iki dvyliktojo šimtmečio po Kr. aiškino psalmę mesianiška prasme; ji reiškianti Mesijo vestuves su Izraelio tauta. Mat, pas senovės pranašus sandora tarp Dievo ir išrinktosios tautos dažnai vaizduojama kaipo jungtuvės (Plg. Os. *2*, 16, 19; Is. 50, 1; Jer. *2*, *2*; Ezek. 16, 18 ir k.), ir todėl atkritimas nuo Dievo, arba stabmeldybė, gauna svetimoterystės pavadinimą (Plg. Os. *2*, *2*; Jer. 13, *27*; Ezek. *23*, 43 ir k.). Todėl ir Kristaus pirmtakūnas, Jonas Krikštytojas, vadina Kristų jaunikiu (Jon. 3, *29*), ir pats Kristus taip save vadina (Mat. 9, 15). Katalikų aiškintojai taiko psalmę Kristui: Daręs vestuves Karalius yra Mesijas, o Izraelio tikinčioji bendruomenė — paskum ir visa Mesijo karalystė — tai Jo sužieduotinė. Ir pastebėtina, kad ta Jo sužieduotinė ir jos palydovės yra iš stabmeldžių, nors tokios vedybos žydams buvo Įstatymo draudžiamos, — tai reiškia, kad psalmė vaizduoja Mesijo sužiedavimą ne tik su išrinktąja tauta, bet ir su visomis tautomis, pašauktomis iš stabmeldžių, arba su būsimąja krikščioniškąja Bažnyčia.

Tos psalmės tekstas taip apie Mesiją sako: „Tavo, o Dieve, sostas per amžių amžius. Tu myli teisybę ir nekenti neteisybės, todėl Tavo Dievas patepė Tave, o Dieve, linksmybės aliejumi labiau nekaip Tavo draugininkus“ (Ps. 44, 7—8). Taip kalba hebraiškas tekstas ir visi senovės vertimai.

Psalmė sako, kad Mesijo sostas yra amžinas. Bet amžiną sostą vienas Dievas tegali turėti. O be to psalmėje Mesijas vadinamas tiesiog Dievu. Joks tvarinys negali būti vadinamas Dievu, nebent perkeliama prasme, kurios psalmėje nesimato. Taigi psalmė skelbia Mesiją esant Dievu. Tad ir Mesijo patepimas yra visai kitoks, negu pranašų, nes Jis, žmogus, patepamas dievybe ir šventąja Dvasia.

5. — Izaijas savo pranašystės 7—12 skyriuose vietomis aprašo Mesijo karalystę ir paties Mesijo asmenį. Jis gimsiąs iš panos ir būsiąs vadinamas Emanuėlis (= Dievas su mumis)

(Is. 7, 14; plg. 8, 8, 10). O toliau skaitome: „Nes mums gimė Kūdikis ir mums duotas sūnus, ir Jo viešpatavimas padėtas ant Jo peties; Jis bus vardu: Stebėtinas (hebr. stebuklas), Patarėjas, galingasis Dievas, būsimojo amžiaus (hebr. amžinybės) Tėvas, ramybės Kunigaikštis. Jo viešpatavimas dauginsis, ir ramybei nebus galo... Kareivijų Viešpaties uolumas tai padarys“ (Is. 9, 6—7).

Kad tas kūdikis yra Mesijas, aišku iš paties konteksto. 9 skyriaus pradžioje pranašas piešia Galiliejos žemę, kuri buvo suvarginta ir skendo tamsybėse; bet ji bus pagerbta ir išaukštinta, dėl to kad jai įšvis mesianiška tiesa. O kas tą šviesą atneš, tai pasako mūsų tekstas, būtent, gimęs kūdikiu Mesijas. To kūdikio savumai yra toki, kad jie vienam Mesijui tegali derėti (Stebėtinas, Patarėjas... būsimojo amžiaus Tėvas ir t. t.). O be to, viešpatavimą visoms pasaulio tautoms ir nesibaigiančią ramybę negali turėti joks šios žemės karalius (Is. 9, 7). Targum[1]) sako, kad tas kūdikis yra Mesijas, — Jo dienomis pasidaugins ramybė ant žemės. Taip pat ir Evangelistai tą tekstą taiko Kristui. Luko Evangelijoj Angelas nurodo piemenims ženklą, kuriuo jie pažins Kristų: „rasite kūdikį...“ vadinas, jums pranašautąjį kūdikį (Luk. 2, 12). Matas gi (4, 13) taiko Kristui Izaijo žodžius, kurie stovi prieš pat mūsų tekstą (Is. 9, 1—2).

Mūsų tekstas kalba apie Mesijo dievybę. Mesijas žymimas epitetais, kurie dera vienam Dievui. „Stebėtinas“ (hebr. = stebuklas, plg. Teis. 13, 18) — tas, kuris gims iš Panos ir vadinsis Emanuėliu (Is, 7, 14). „Patarėjas“ nėra paprastas valdovo sumanumas, bet toks, ant kurio nusileis Viešpaties „išminties ir supratimo, patarties ir mokslo dvasia“ (plg. Is. 11, 2). „Būsimojo amžiaus Tėvas“ (hebr. = amžinybės Tėvas). Laikantis hebraiško teksto, amžinybės Tėvu tegali būti Dievas: apie Jį vieną tegalima sakyti, kad Jis turi amžinybę tikra prasme, ir apie Jį sakoma, kad Jis „gyvena amžinybėje” (Is. 57, 15); „Būsimojo amžiaus Tėvas“, bent tiek reiškia, kad gimęs kūdikis turi viešpatauti per amžius. „Ramybės kunigaikštis“, t. y., kurs „tautoms ramybę skelbia“ (Zak. 9, 10), teikia ir saugo. Bet ypač reikšminga, kad Mesijas vadinamas tiesiog „Galingasis Dievas“ (arba pagal šv. Jeronimą, atskirai: „Dievas, Galingasis“). Toksai pavadinimas (el — vienaskaitoj) šv. Rašte

[1]) Tai yra laisvas šv. Rašto vertimas arba turinio atpasakojimas aramaiška kalba. Mat, sugrįžę iš Babilono nelaisvės žydai kas kartą vis daugiau ėmė vartoti siro-chaldaišką arba aramaišką kalbą ir hebraiško šv. Rašto nebesuprato. Rabinai skaitė jiems šv. Raštą, laisvai jį versdami arba atpasakodami turinį (parafrazė). Tokie laisvi vertimai pirma laikėsi padavimo keliu, paskum, po Kristaus, jie buvo surašyti į knygas (Targumim). Apaštalų laikais šv. Rašto dalį surašė Onkelosas, vėliau kiti asmenys kitas dalis.

reiškia tikrąjį Dievą (plg. Prad. 37, 7; Skait. 12, 13; 22, 8, 22 ir k.). O ir pats Izaijas tuo pačiu pavadinimu (el gibbor — galingasis Dievas) vadina tikrąjį Dievą — Jahvę (Is. 10, 21; plg. Atk. 10, 17; Jer. 42, 18 ir k.). Tuo vardu „galingasis Dievas" vadinamas Izraelitų Dievas, vadinas, tikrasis Dievas, ir tas pats vardas mūsų tekste taikomas Mesijui.

6. — To paties Izaijo pranašystėje toliau skaitome: „Sakykite silpnasieliams: Būkite drąsūs ir nebijokite; štai, jūsų Dievas darys kerštą ir atsilyginimą: pats Dievas ateis ir išgelbės jus. Tuomet atsivers aklųjų akys ir kurtinių ausys bus atkimštos. Tuomet raišas šokinės kaip briedis, ir nebylių liežuvis bus palaidas..." (Is. 35, 4—6).

Šitoji vieta yra mesianiška, nes prieš tai ir po to pranašas piešia Mesijo laikus. Pats karalius Mesijas tegali taip gausiai daryti stebuklus, kaip čia rašoma. Ir pats Kristus tuos pranašo žodžius sau taikė (Mat. 11, 4).

Bet čia Mesijas vadinamas Dievu: „Pats Dievas ateis ir išgelbės jus". Ateis Dievas, pabrėžiama, kad tai „jūsų (Izraelitų) Dievas"; bet Izraelitų Dievas tėra vienas tikras Dievas. Ir ateis „pats Dievas", o ne kuris nors Angelas, ar grynas žmogus, arba tvarinys.

7. — Pranašas Malachijas rašo: „Štai aš (Jahve) siunčiu savo skelbėją, ir jis prirengs kelią ties mano veidu; ir tuojau ateis į savo bažnyčią Valdovas (Dominator — haadon), kurio jūs ieškote, ir sandoros Angelas, kurio jūs norite. Štai Jis ateina, sako kareivijų Viešpats" (Mal. 3, 1).

Vieta yra mesianiška. Mat, apskritai Malachijo pranašystė yra tiršta mesianiška. Savo pranašystės pradžioj pranašas kalba apie „nesiliaujančią auką" (1, 11), kuri bus aukojama naujoj Mesijo karalystėj; tuoj po mūsų teksto pranašas sako, kad atėjęs Mesijas įsteigs nesuteptą kunigystę tai naujai aukai aukoti (3, 3—4). Pas Izaiją (40, 3) skelbiama, kad pirm Mesijo turi pasirodyti Jo pirmtakūnas (Jonas Krikštytojas); bet ir mūsų tekste kalbama apie Mesijo pirmtakūną, arba apie Jahvės skelbėją, kurs „parengs kelią"; tuo atžvilgiu Malachijas išreiškia tą patį, ką ir Izaijas, ir todėl Evangelistas Morkus (1, 2) sumaišo abi pranašystes į vieną, ir nors sakosi cituojąs Izaiją, tačiau cituoja kartu ir Malachiją. Pats Kristus Malachijo žodžius apie pirmtakūną taiko Jonui Krikštytojui (Mat. 11, 10). Patį Mesiją mūsų tekstas vadina „sandoros Angelu", vadinas, kalbama apie Dievo įgaliotą pasiuntinį, kurio uždavinys yra sudaryti sutartį arba sandorą tarp Dievo ir žmonių. Naujos gi sandoros sudarymas yra Mesijo uždavinys (Plg. Jer. 30, 31 s.).

Bet tasai sandoros pasiuntinys vadinamas „Valdovu" (Dominator — haadon = viešpats tikriausia prasme). Toks pa-

vadinimas šv. Rašte beveik išimtinai taikomas vienam tikrajam Dievui (plg. Iš. 23, 17; 34, 23, 28; Is. 1, 4, 24; 3, 1 ir k.). Taigi jau pats Mesijo pavadinimas Viešpačiu gali reikšti tikrąjį Dievą. Kalbėdamas apie Mesijo pirmtakūną, Dievas sako: „Štai, aš siunčiu savo skelbėją, ir jis parengs kelią", — klausiama, kam jis parengs kelią? -- atsakoma: „ties mano veidu", — vadinas, pirmtakūnas rengs kelią man (kalbančiam Dievui). Tai reiškia, Dievas rengiasi ateiti, ir tasai „Valdovas", haadon, kurs ateis, yra Dievas. O dar toliau sakoma, kad anas „Valdovas", (haadon) ateis į „savo bažnyčią". Bažnyčia čia suprantama ne kuris nors karališkas rūmas, bet tikroji Jeruzalės bažnyčia, — nes toliau tekste sakoma, kad tasai „Viešpats" bažnyčioj tvarkys kunigus, kaip jie turi garbinti Dievą; kunigai gi pildo Dievo tarnybą ne karaliaus rūmuose, bet bažnyčioj. Bet „Valdovas" ateis į „savo bažnyčią", — vadinas, Jeruzalės bažnyčia yra Jo, Jam skirta. O juk Jeruzalės bažnyčia tebuvo skirta vienam tikrajam Dievui. Taigi ateisiantis „Valdovas" yra tikras Dievas. — Tą dalyką ir pats kontekstas patvirtina. Žydai, sugrįžę iš Babilono nelaisvės, buvo neturtingi, suvargę, spaudžiami, o kitos tautos turėjo turtų ir pasisekimo. Žydai tuo piktinosi: neišsipildo Dievo pažadėjimai, kuriuos Jis buvo skelbęs per pranašą Izaiją: „kame yra teismo Dievas?" (Mal. 2, 17). Pranašas jiems atsako (Mal. 2, 17 — 31): jie neturį murmėti, esą Dievas savo pažadėjimų nepildąs, nes savu laiku pats Dievas (Mesijas) ateis ir padarys teismą, įkurdamas naują sandorą.

8. — Dieviškas Mesijo orumas žymimas ir kitose Senojo Testamento knygose, sakysim, Jer. 23, 5—6; 33, 15—16; Mich. 5, 2; Zach. 2 ir k. Apie Mesijo dievybę kalba ir tekstai, kurie Dievo išmintį personifikuoja, kaip antai, Išm. 7, 22 s.; Patarl. 8, 22 s.; Ekli. 24 sk. — tačiau pastarosios vietos parodo Kristaus dievybę tik Naujojo Testamento šviesoje.

Išvada: tad drąsiai galima sakyti, jog Mesijo dievybė buvo gana aiškiai išreikšta Sen. Test. knygose. Todėl ir pats Kristus ir Apaštalai, ir katalikų Bažnyčia, tvirtindami Kristaus dievybę, galėjo remtis Sen. Test. žodžiais. Daugelis S. T. pranašų ir teisiųjų tą tiesą, kad būsimasis Mesijas yra Dievas, galėjo suprasti, bet vis dar nevisai aiškiai. Jiems buvo sunku sujungti visus Mesijo bruožus vienon vienumon ir juos suderinti; ypač sunku buvo suderinti viename Mesijo asmenyje žemiškojo, kenčiančio Dievo tarno, Karaliaus, Dovido sūnaus, antpasauliško žmogaus Sūnaus ir dieviškos būtybės bruožus. Lyg mėginimai derinti yra šiek tiek pradėti tuo, kad Mesijas vadinamas Emanuėliu (Dievas su mumis), bet apie tikrąjį Dievo susivienijimą su žmogaus prigimtimi, arba apie dievybės įsikūnijimą Senasis Testamentas dar aiškiai nežino.

Todėl paprastoji liaudis Mesijo dievybės arba visai nežinojo, arba žinojo neaiškiai. Ir šv. Augustinas sako, kad senovės žydai Mesijo dievybę Raštuose skaitė, bet nesuprato (legebant, sed non intellegebant, — Aug. In Jo. 48, 3; in Ps. 109), bet dar ėmė sau progos klaidingai aiškinti Mesijo ir Jo karalystės supratimą.

2 §. Farisiejų-rabinų Mesijo supratimas

Nors pranašų skelbiamasis Mesijo supratimas Kristaus laikais dar nebuvo visai dingęs iš žydų tautos geresnių sluoksnių, tačiau pas daugelį Mesijo sąvoka buvo žymiai pasikeitusi. Tasai keitimasis ėjo dvejopa pažiūrų srove: tai buvo farisiejiškai-rabiniška ir apokaliptų-eschatologų srovė.

Farisiejiškai-rabiniška teologija ėmė plėtotis nuo laiko, kada žydai grįžo iš Babilono nelaisvės. Kristaus laikais ji pasiekė savo išsiplėtojimo viršūnę, o paskum ji buvo surašyta į knygas, kurios sudaro sinagoginę ir talmudinę literatūrą. Nors ta literatūra tik po Kristaus buvo surašyta, tačiau jos pagrindai siekia ne tik Kristaus laikus, bet ir daug toliau prieš Kristų. Mat, pirma ji laikėsi padavimo keliu. Remdamiesi ta rabinų ir talmudistų literatūra, o taip pat ir kitais šaltiniais, mes sudarysime sau Mesijo vaizdą, kokį turėjo Kristaus laikais farisiejiškai-rabiniška srovė[1]).

Rabinų teologija, o paskui ją ir vėlesnioji žydija, nebeteikė didžios svarbos pranašų raštams. Norėdami praktišką žydų gyvenimą sustiprinti ir jį nuo stabmeldiškos aplinkos įtakos apsaugoti, farisiejai ir Rašto žinovai kas kartą vis labiau ėmė kelti toros (įstatymo) laikymo svarbą, nors dėl to pranašų skelbtasis mesianiškas turinys turėjo kęsti nuostolį. Buvo tiksliai suskaičiuota, kad toros įstatymų Mozės knygose yra iš viso 613. Jų įtaka, visas privatinis religinis gyvenimas susiliejo į Įstatymo pagarbą ir meilę, su kuria negali lygintis nė malda, nė aukos; toros skaitymas pasidarė viso bendrijos gyvenimo ir viešojo tarnavimo Dievui centru. Įstatymų knygos, farisiejų manymu, turi visą religiją, tora yra apreiškimas, į kurį Dievas įdėjo viską, ką tik Jis gali apreikšti. Pirma negu pasaulis buvo sutvertas, jau turėjo buvimą Įstatymas, ir pagal jį Dievas jau patį Adomą apipiaustė pirma, negu jam gyvybę suteikė. Pranašai gi ir pamokančios šv. Rašto knygos tik vė-

[1]) Platesnė literatūra: Klausner, Die messianischen Vorstellungen des jüdischen Volkes im Zeitalter der Tannaiten, Berlin, 1904; Robinsohn, Le Messianisme dans le Talmud et les Midraschim, Paris, 1907; A. Hausrath, Neutestamentliche Zeitgeschichte, 3 Bde. Heidelberg, 1868—1873; Lagrange, Le Messianisme chez les Juifs. Šiame skyriuje mes sekame ypač Felder'iu, Jesus Christus, Paderborn, 1923; jo ir rabinų literatūra gausiai cituojama, ir dalykas suglaustai atvaizduotas.

liau ir pripuolamai teatsirado. Bet taip pat Įstatymo knygos ir tesės amžinai, o visas kitas apreiškimas ateityje nustos jėgos ir pritaikymo.

Tas baisus Įstatymo svarbos išpūtimas pakirto visą pranašų laukiamą išganymą. Jei Mozės Įstatymas, žinoma, su rabinų aiškinimais, yra aukščiausias dalykas, kurs vienas amžinai tesės, jei jis yra viskas, tai mozaizmas nebėra priemonė į mesianiškojo išganymo tikslą, bet jis yra pats išganymas ir jo užbaigimas.

Norėdamas atitaisyti Adomo nupuolimą, Jahve davė Įstatymą ant Sinajaus kalno ir, reikšdamas Izraelitams meilę, kaipo dieviškas sužieduotinis, sužiedavo sau išrinktąją tautą, o tą sužiedavimą tauta priėmė, prisiimdama Jo duotąjį Įstatymą. Taigi žydų tauta buvo išganyta ant Sinajaus kalno. Tasai išganymo darbas turi būti Dievo kelių galas, ir santykiai tarp sužieduotinio (Dievo) ir Jo sužieduotinės (Izraelio tautos) turi tesėti amžinai. Nors tą Dievo sumanymą žydai sugadino, garbindami auksinį jautį, vis tik tiek yra tikra, kad visas išganymo apreiškimas negali eiti toliau to, kas buvo duota ant Sinajaus kalno. Tad viso išganymo istorijos plėtojimosi tikslas yra šitoks: Įstatymo laikymu atitaisyti tai, kas buvo prarasta jaučio garbinimu. Apie vidujinį nuteisinimą, apie permaldavimą bei atsilyginimą už nuodėmes, apie išvadavimą iš nuodėmių nebegali tokiu atveju būti nė kalbos. Nuodėmė, atsilyginimas, išganymas ir nuteisinimas, kaip jį supranta šv. Raštas, yra rabinų teologijai nežinomi dalykai. Visa išganymo priemonė ir išganymo darbas yra laikyti Įstatymą.

Tą išganymo darbą įvykdyti nėra Mesijo dalykas. Nuteisinimą ir teisumą gali ir turi pasiekti pati tauta ir paskiri asmenys, griežtai matematiškai, lyg atsilygindami skolą, laikydami Įstatymo nuostatus. Turi susidaryti balansas tarp Įstatymo išpildymų ir jo reikalavimų. Visai teisus yra tas, kurio Įstatymo išpildymai atitinka Įstatymo nuostatų bei reikalavimų sumą; palyginamai teisus yra tas, kurio dienos ir gyvenimo balansas turi Įstatymo išpildymų absoliučią daugumą. O kai visos tautos balansas atitiks visus Įstatymo reikalavimus, kitaip sakant, kai Izraelis bus nusiteisinęs ir pasišventinęs, tada Mesijas pradės savo darbą, tada tik ateis Jis, Izraelio Atpirkėjas.

Tiesa, prieš Mesijo atėjimą bus didelis susmukimas Įstatymo laikymo atžvilgiu. Bet tada pasirodys Elijas, kurs įves tautoje pagarbą Įstatymui, ir tuo būdu Izraelis bus visiškai nuteisintas ir pašventintas Mesijui: tada jau pasirodys Mesijas kaipo atlyginimas už ištikimumą Įstatymui, bet ne kaipo malonė arba kaipo išganymas.

Prie išganymo Mesijas tiek tik prisidės, kad Jis savo žodžiu ir pavyzdžiu pakels ir įamžins ištikimumą Įstatymui.

Kaipo tobuliausias Rašto žinovas, Jis mokys visą tautą toros nuostatų ir net nepakeliamą „jungą"[1]) ant savęs prisiims. Jis bus lyg malūnas apkrautas rabiniškų nuostatų pildymais.

Taigi išganymo atžvilgiu Mesijas tėra tik didis Rabbi ir daugiau niekas. Mesijas, kurs skelbtų dorovę, kurs drįstų priekaištus daryti Įstatymui ištikimai tautai, o ypač inteligentijai, Rašto žinovams ir farisiejams, toks Mesijas, savaime aišku, yra netikras. O jei dar Jis duotų suprasti, kad reikalingas esąs Izraelio atgimimas, ir net imtų skelbti religiją toliau siekiančią kaip mozaizmas, tai Jis yra švenčiausiojo dalyko išdavikas ir piktadarys, piktžodžiaująs pačiam Dievui. Net kritikavimas, arba rabiniško brūkšnelio peržengimas, tuo labiau ligonio pagydymas arba varpos nuraškymas subatos dieną, bendravimas su muitininkais, nemazgojimas rankų, parodytų Jį esant Beelzebubo mokiniu. Tikruoju Mesiju tik tas tegali būti pripažintas, kurs, kaip Rašto žinovai ir farisiejai, ir net daugiau už juos, kuo ištikimiausiai laiko visus Įstatymo nuostatus ir visus aplink jį apipintus papročius bei įvedimus.

Tad Mesijo uždavinys nėra naują religiją arba išganymą atnešti. Jis tik žydijai, kuri pati save išganė, turi suteikti atlyginimą, įsteigdamas mesianišką karalystę, arba, tikriau sakant, atnaujindamas Dievo karalystę tokiame pavidale, kokiame, rabinų manymu, jau egzistavo ant Sinajaus kalno, kaipo pasaulišką, labai supasaulintą teokratiją.

Ant Sinajaus kalno kartu su Įstatymu nužengė ant žemės taip pat ir dangaus karalystė. Nuo to laiko politika ir religija sudarė vieną dalyką. Pasiduoti kitam valstybės valdovui, negu Dievui, reiškia neigti aukščiausią religinę Dievo valdžią. Nuo to laiko, kai Dievas apsigyveno savo tautos tarpe, Jis vienas tegali būti tautos Karalius ir aukščiausias Valdovas. Aną tat dieną, kada visa tauta laikys Įstatymą, pasirodys Mesijas, parblokš Izraelio neprietelius, privers pagonis gerbti torą ir įkurs Mesijo viešpatavimą.

Ta Mesijo karalystė suprantama kaipo Dovido-Saliamono karalystės tęsinys. Bet garbingumo, laimės ir blizgėjimo atžvilgiu šitoji aną daug prašoks. Jeruzalė, karalystės sostinė, bus kartu visų pasaulio miestų metropolija. Jos kilnumas, didumas ir blizgėjimas yra negirdėtas. Miesto viduryje Dievas sustatys ant kitas kito Karmelio, Taboro ir Sinajaus kalnus, o ant viršūnės, iš kurios visas pasaulis matyti, bus šventovė. Iš tenai valdys Mesijas Jehovos vardu. Sutrupinta gulės po Jo kojomis Romos valstybė, kuri atsirado tik dėl Izraelio nuodėmių.

[1]) Ne tik Evangelijose (Mat. 23, 4), bet ir talmude rabinų Įstatymo aiškinimų pildymas žymimas kaipo „jungas", kaipo „sunki našta". Iš tikro, jais buvo apipinti net menki gyvenimo mažmožiai ir darbai. O kas jų nelaiko, tas sunkiai nusideda.

Kitos stabmeldiškos tautos bus Mesijo ir maldingųjų žydų duoklininkės. Nepalestiniškų tautų vienintelis tikslas bus tarnauti žydams Palestinoj. Teikdamas laimę, Mesijas-karalius tesirodys tik Abraomo vaikams ir tik žadėjimų krašte. Todėl ir išblaškytieji po pasaulį žydai, Dievo padedami, susirinks į Palestiną.

Čia Mesijas pilnomis saujomis teiks jiems mesianiškos karalystės gėrybių. Visi svajojami pojučių malonumai bus jiems suteikti: kiekvienas nepatogumas ir kiekvienas nesveikumas bus Mesijo pašalintas. Izraelio vaikai džiaugsis stebėtinu kūno grožiu ir gyvybės jėga. Žemės ir medžių vaisingumas bus tiesiog pasakiškas. Moterys gimdys kasdien. Vyrai bus dukart didesni už Adomą, kurs juk buvo šimto mastų aukščio. Net nykštukai sieks iki bažnyčios viršaus. Viena vynmedžio kekė duos ne mažiau trijų dešimtų bačkų vyno. Kviečiai bus taip aukšti, kaip palmės medžiai, ir pagal norą bers galutinai maltus miltus, taip kad nė piauti nebereikės. Ko tik nori, viskas yra; pilniausia mesianiška palaima, geriausias pilvaganių kraštas.

Šalia to, Mesijas įves visoj žemėj pagarbą torai su rabinų aiškinimais, nes juk jų laikymas yra paties Dievo viešpatavimas. Šiuo atžvilgiu farisiejiškas Mesijo paveikslas yra kiaurai tikybiškas ir net universalistiškai tikybiškas. O kad ta Mesijo karalystė, rabinų manymu, yra Dievo karalystė, tai farisiejai su dideliu uolumu stengėsi patraukti stabmeldžius laikyti toros įsakymus (Mat. 23, 15) ir net visą rabinišką jungą prisiimti.

Didžiausia klaida buvo ta, kad toks mesianizmas buvo taikomas Dievo karalystei, kuri buvo taip tautiškai ir žemiškai suprantama. Visa Dievo karalystė, nežiūrint farisiejų išsisukinėjimų, buvo sumaterializuotas, supasaulintas, tautiškai žydiškas Dovido ainio viešpatavimas. Patys farisiejai nešė jungą ypatingai tik dėl to, kad tai buvo priemonė tam tautiškam tikslui. Mesijas buvo taip karštai laukiamas tik dėl to, kad jis įves tą politišką perversmą ir priskubins žydų tautos viešpatavimą. Net pats Jahve atrodo pasiduosiąs kiekvienam žydų tautos ir sanchedrino politiškam pageidavimui. Išskyrus tą tautišką teokratišką žydų galybę, visos kitos mesianizmo gėrybės tėra pašaliniai dalykai. Dievo karalystės supratimas ir Mesijo laukimas buvo visai nusmukęs ant tautiškai žemiško grunto.

Tokį Mesijo supratimą piešia net Saliamono psalmės, rašytos paskutinėj penkdešimtėj prieš Kristų, — tokį mes jį randame ir pačiose Evangelijose, kur tik tas dalykas liečiamas. Kur tik Evangelijose pasirodo farisiejai ir Rašto žinovai, ir bendrai, kur tik Kristus susiduria su oficialia žydija, ar tai būtų provincijoj, ar Jeruzalės mieste, mes tuoj galime paste-

bėti tą patį supasaulintą jų mesianizmą. Mesijas jų akyse tėra tik žmogus, žmogus savo kilme ir prigimtimi. Tik Mesijo vardas, vadinas, Jo siuntimo planas turi preegzistenciją. O kitais atžvilgiais Jis tėra grynas žmogus.

Jei lyginsime tas rabiniškas pažiūras su Senojo Test. pranašų pažiūromis, tuoj pastebėsime labai didelį skirtumą. Priešais dvasišką, skiriamą visoms tautoms ir visiems laikams, Dievo karalystę stovi tautiška, aprėžta, šios žemės, materiališka farisiejiško Mesijo-karaliaus galybė.

Kenčiąs ir mirštąs „Dievo tarnas" nebeturi nė vietos tokioj karalystėj, jis sukelia žydams papiktinimo. Tik retkarčiais koks nors rabbi vos išdrįsta Isaijo „Jahvės tarno" ir išminties knygų (2, 12—20) „teisiojo" kentėjimus taikyti Mesijui. Panašiai ir antžemiškas ir anttautiškas Danieliaus „žmogaus Sūnus" neberado vietos farisiejiškame Mesijo supratime. Pasiliko tik „Dovido sūnus", grynai žemiškai ir žydiškai aiškinama didžio karaliaus atžala, kuris tautiškai toros galybei turėjo padėti įsiviešpatauti pasaulyj.

3 §. Apokaliptų bei eschatologų mesianizmas

Apokaliptika[1]) buvo įsigalėjusi žydų tautoje nuo 160 metų prieš Kristų iki 120 metų po Kristaus. Jos pažiūros buvo verčiau sektantiško pobūdžio, nes ji rėmėsi apokrifiškais raštais, ir nesilaikė sinagogos teologijos, kuri sakėsi savo mokslus išvedanti iš Senojo Testamento kanoniškųjų raštų. Ji mažai tepalietė liaudies sluoksnius.

Jos žymesni raštai, liečią mūsų dalyką, yra šie: Henocho knyga, kurios pagrindinė dalis yra kilusi iš Machabiejų laikų, o jos svarbiausios dalys, būtent, palyginimų kalbos, iš pastarųjų dešimtmečių prieš Kristų; Jubiliejų knyga, arba „Mažoji genezė" — iš Jono Hirkano laikų; Mozės paėmimas į dangų, parašytas apie 6 metus po Kristaus; Sibillės oraklis — žydiškos dalys, kilusios prieš Kristų; du raštai rašyti po Jeruzalės išgriovimo, būtent, Ezdro apokalipsė, dar vadinama „Ezdro ketvirtoji knyga", ir Barucho apokalipsė.

Apokaliptikos mesianizmas turi daug bendro su rabinų mesianizmu. Pradžioj farisiejų ir apokaliptų pažiūros visai maišosi tarp savęs. Senesnieji apokaliptai vis dar laikėsi bent dalimi žemiško, šio gyvenimo Mesijo-karaliaus, kokį ir sinagoga skelbė. Tačiau žuvus Machabiejams ir prasidėjus Erodo laikotarpiui, kas kartą vis labiau nyko viltis susilaukti mesianiškos

[1]) Apokaliptika tai užsiėmimas slėpiningais apreiškimais; apokaliptas — žmogus, kurs užsiima apokaliptika; apokalipsė — apreiškimas, atidengimas; apokaliptiškas — slėpiningas, tamsus, sunkiai suprantamas.

Dovido karalystės šiame sugedusiame pasaulyje. Praradę viltį, uolesnieji stvėrėsi Danieliaus pranašystės apie žmogaus Sūnų, kuris, jų vienašališku manymu, tik laikų pabaigoje pasirodysiąs kaip antpasauliška galybė ir paimsiąs antpasauliškos Dievo karalystės aukščiausią valdžią.

Tad ir visas mesianizmas buvo nukeltas į antpasauliškas, anojo gyvenimo ribas. Atėjus mesianiškam laikui, turėsiąs įvykti šio dabartinio pasaulio kosmiškas sugriuvimas, o jo vietoj bus padarytas naujas pasaulis. Tasai naujasis laikų pabaigos pasaulis būsiąs visai skirtingas nuo dabartinio pasaulio. Dabartinis pasaulis yra patekęs Dievui priešingų galybių, šėtono ir jo regimų bei neregimų sąjungininkų valdžion; būsimasis gi, anojo gyvenimo pasaulis bus vieno Dievo ir Jo Mesijo valdžioje. Abu pasauliai bus visiškai atskirti įvyksiančiu dabartinio pasaulio sugriuvimu.

Tad ir mesianiškas išganymas visais atžvilgiais ateina tik iš dangaus. Žemė, ant kurios jis pasireikš, pirma bus iš dangaus atnaujinta, arba tiesiog iš dangaus nuleista. Mesianiško laiko gėrybės, net grynai pojutiškos gėrybės, yra laikomos danguje, iki Mesijas ateis. Ypač pats Mesijas savo kilme, prigimtimi, gyvenimu ir veikimu yra kiaurai antpasauliška, visai ano gyvenimo būtybė. Jis preegzistuoja danguje. Pasibaigus šiam žemiškajam pasauliui, Jis nusileis iš dangaus teisti žmonių likimą ir užimti naujajame pasaulyje mesianiško valdovo valdžią. Tada bus dangaus arba Dievo karalystė.

Kai kurie apokaliptai mano, kad toji karalystė tesės amžinai, kiti gi skelbia, kad praėjus ilgesniam ar trumpesniam laikotarpiui ją pakeis atsikėlimas iš numirusių, paskutinis pasaulio teismas ir amžina būklė danguje arba pragare. Dėl to atžvilgio ir mūsų laikų mokslininkai apokaliptiškąjį mesianizmą vadina eschatologija[1]).

Bet tasai vienas eschatologiškasis momentas ir tesudaro vienintelį skirtumą tarp rabinų ir apokaliptų mesianizmo. Nors veikėjas, veikimo vieta ir aplinka yra skirtinga, tačiau abejais atvėjais svarbiausias dalykas yra tautiška Izraelio būklė pasaulyje, piešiama stipriai pojutišku būdu. Apokaliptų manymu, Mesijas visų pirma parblokš visus žydų priešus ir nustums karalius nuo jų sostų vienu savo burnos kvėpimu ir vienu teismišku posakiu. Paskum Jis suteiks maldingiems žydams viešpatavimą „ant visos žemės, kuri tik yra po dangumi, ir jie valdys visas tautas, ir turės visą žemę“. Visi pagonys kniubs prieš juos, reikš jiems pagarbą, maldaus jų malonių ir klausys kiekvieno jų žodžio. O jie kirs sprandus nusidėjėliams ir

---

[1]) Eschatologija — mokslas apie paskutinius pasaulio ir žmogaus gyvenimo dalykus.

be pasigailėjimo juos žudys. Viešpats atiduos jų priešus į jų rankas, ir jų užkrautas jiems jungas bus sunkus jiems nešti. „Tada tu, Izraeliau, būsi laimingas ir kilsi ant erelių nugaros ir sparnų... Ir išaukštins tave Viešpats, ir tu sklandysi žvaigždėtose padangėse, ir iš aukšto žiūrėsi žemyn į savo priešus žemėje, tu juos pažinsi ir džiaugsies“[1]).

Turėdamas tautišką viešpatavimą pasauliui, Izraelis kartu skendės pojutiškose Mesijo palaimose. Senoji Jeruzalė, tasai kiekvieno izraelito ilgesys, bus sugriauta ir pašalinta, o Mesijas atneš naują Jeruzalę, kuri buvo rojuje prieš nupuolimą į nuodėmę, ir kuri paskum buvo laikoma danguje: dabar ji nusileis iš dangaus. Ta naujoji Jeruzalė blizgėjimo ir grožio atžvilgiu daug prašoks senąją. Mesijas surinks jon visus maldingus izraelitus. Vėjo vežimų nešami, bus pargabenti „visi, kurie buvo nužudyti arba išblaškyti“ (Henoch. 57, 90, 32). Jeruzalėj aplink bažnyčią, kurios bokštas į dangų siekia, gėrėsis laimingi izraelitai, Mesijo globiami ir laiminami. Visur ramybė ir gėrėjimasis. Sveikata nužengs kartu su rasa ir liga pasitrauks. Džiaugsmas viešpataus visoj žemėj. Laukiniai žvėrys ateis ir tarnaus žmogui. Gamta turės pasakiško vaisingumo. Ant kiekvieno vynmedžio bus po 1000 šakų, ant kiekvienos šakos po 1000 kekių, kiekvienoj kekėj po 1000 uogų, ir kiekviena uoga duos visą saiką vyno. Žmonės nesens ir nenuobodaus gyvenimu. 1000 metų amžiuje jie tebebus kaip vaikai ir bernaičiai. Jie gyvens, kol susilauks 1000 vaikų. Moterys gimdys be skausmo. Piovėjai nepails ir statytojai nesilpnės. Visi maldingieji skęs turtuose. Mesijas teiks jiems kiekvieną pageidaujamą džiaugsmą ir malonumą.

Iš to matyti, kad visa tai skamba labai rabiniškai. Tiek rabiniškas, tiek ir apokaliptiškas mesianizmas yra siauro, žydiško patriotizmo padaras. Ir ten ir čia Mesijo karalystė arba Dievo karalystė iš esmės yra tautiška, pojutiškai garbinga pasauliška karalystė, kurios viršūnėje viešpatauja Dievas ir Jo vietininkas Mesijas.

Eschatologų-apokaliptų mesianizmas atrodo dar žemesnis už liaudyj paplitusį žydišką sinagogos mesianizmą. Nors rabinų Mesijas yra tautiškas karalius, vis tik jis, žydų akimis žiūrint, turėjo labai apčiuopiamą ideališką pusę. Jis pats savo asmenišku šventumu ir teisumu turėjo pasiekti tautos Atpirkėjo rolę, nors ir grynai žemiška prasme. O toliau, Jis pats turėjo įvykdyti politišką perversmą, ir todėl visai pelnytai pasiekti aukščiausią valdžią Izraelyje. Apokaliptų-eschatologų Mesijas nieko panašaus pats nepadaro. Jis nedaro nieko, nemoko nieko, neatperka nieko, šioj žemėj Jis visai nė neegzistuoja. Jis nusilei-

---

[1]) Mozės paėmimas į dangų 10, 8—10.

džia kaip Deus ex machina iš dangaus, pliekia nežydus ir kartu su žydais gėrisi jų bausmėmis. Todėl matydami taip menką Mesijo rolę, kai kurie apokaliptai nė nebekalba apie Mesiją, nė nebemini Jo, o visą dalyką vykdo arba nematomos galybės, arba pats žydiškosios sandoros Dievas.

Su Senojo Testamento mesianizmu šis apokaliptų mesianizmas nebeturi nieko bendro. Jis tebepasiima iš jo tik Danielio žmogaus Sūnaus kopiją, bet ir ta yra tuščia. Jis nebejungiamas nei su Dovido sūnumi, nei su Jahvės tarnu, nei su Emanuėliu, žodžiu, jis yra atskirtas nuo Senojo Testamento mokslo apie Dievo karalystę.

* * *

Šalia tų dviejų rabiniško ir apokaliptiško mesianizmo srovių, kurios Kristaus laikais buvo įsiviešpatavusios žydų tautoje, randame dar žmonių, kurių Mesijo supratimas buvo daug ideališkesnis ir turėjo giliai religišką pobūdį. Tą mes galime stebėti pačiose Evangelijose. Buvo tikrai maldingų žydų, kurių mesianiškos pažiūros rėmėsi pranašų pranašystėmis ir todėl savo paprastumu ir nuoširdžiu atsidavimu Dievui jos buvo nepalyginamai pranašesnės už žydiškąjį rabinų mesianizmą.

Tokius kilnesnių žmonių ratelius mes aptinkame pačioj Luko Evangelijos pradžioj. Jono Krikštytojo tėvas, Zacharijas, reiškia savo kilnų Mesijo supratimą savo himne „Benedictus" (Luk. 1, 68—79). Jo akyse mesianiška Dovido karalystė turi dvasiško pobūdžio išvaizdą. Šventumas, teisumas, išganymo pažinimas ir Izraelio tautos atpirkimas yra esminiai mesianizmo momentai. Mesijas bus išganymas, šviesa ir ramybė ne tik žydams, bet ir pagonių tautoms, kurios glūdi tamsybėse ir mirties ūksmėje. Mesianiškas supratimas kilnus, bet kartu ir žydiškas.

Senelis Simeonas, „teisus ir dievobaimingas, laukiąs Izraelio paguodos. Jam buvo šventosios Dvasios apreikšta, kad jis neišvysiąs mirties, kol pirma nebus pamatęs Viešpaties Pateptojo" (Luk. 2, 25). Paėmęs Vaikelį Jėzų ant savo rankų, jis skelbia, kad Mesijas yra šviesa, kuri izraelitams ir pagonių tautoms suteiks religinį apreiškimą. Šalia garbingos mesianiškos karalystės Simeonas pramato Mesijo-Jėzaus persekiojimus ir kančią, ir jis sako Marijai: „Štai šitas pastatytas puolimui ir atsikėlimui daugelio Izraelyje ir kaipo ženklas, kuriam bus prieštaraujama. Ir tavo pačios sielą pervers kalavijas" (Luk. 2, 34—35).

Taigi buvo Kristaus laikais Izraelio tautoje dvasiškų oazių, kurias gaivino pranašų mesianizmas. Galima sakyti, kad tokių oazių buvo daugiau, negu pirmam žvilgsniui pasirodo. Mintyje visų tų, kurie buvo doroviškai ir tikybiškai labiau

pakilę, toks Mesijas, kurs buvo politiškas, kariaująs karalius, turėjo pasitraukti iš priešakio, ir jo vietą užimti Mesijas-Pranašas. Jų buvo laukiama, kad Mesijas priartins Dievą, kad Jis kaip nors įvykdys teisybę, kad Jis išvaduos iš varginančios vidujinės naštos. Todėl net Joną Krikštytoją, kurs juk turėjo taip kieto gyvenimo išvaizdą ir skelbė atgailą, daugelis ėmė įtarinėti, ar tik jis nesąs Mesijas. Tokie ir į Jėzų-Mesiją lengviau tikėjo. Tačiau ir jie laukė, kad Kristus „įkurs karalystę". O kai Kristus neprisiėmė žemiškos Mesijo karalystės, tada jie atkrito nuo Jo, ir Tą, kuris drįso sakyti: „Mano karalystė, ne iš šio pasaulio", jie visiškai atmetė.

II Skyrius

Kristus Mesijas

1 §. Kristus skelbia save Mesiju

Kai kurie liberalai protestantai ir racionalistai, kaip Welhausen, Schmidt, Wrede ir kiti, tvirtina, kad Kristus neskelbęs save Mesiju; tik Jo mokiniai, kurie tikėjo Jį esant Mesiju, ypač po Jo mirties, manydami, kad Jis kėlėsi iš numirusių, priskyrė Jam mesianizmą.

Tačiau racionalistų dauguma, kaip Harnack, O. Holtzmann ir kiti, pripažįsta, kad Jėzus skelbęs save Mesiju. Tiktai kai kurie, kaip J. Weiss ir Loisy, sako, kad Kristus ne visados turėjęs savo mesianizmo sąmonę; viešai skelbdamas, Jis ne tuo tikslu kalbėjęs, kad mokytų save esant Mesiju, ir ne tam tikslui Jis stebuklus daręs; tik savo gyvenimo gale Jis ėmęs mokyti, kad Jis esąs Mesijas, arba tikriau, Jis būsiąs mesianiškas Karalius dangaus karalystėje, kuri netrukus ateisianti kartu su pasaulio pabaiga.

Protestantų liberalizmas piešia maždaug šitokį Kristaus paveikslą: Jėzus iš Nazareto pradžioje pasirodė žmonių tarpe grynu žmogumi. Jis nieku daugiau ir nebuvo, ir kuo nors daugiau nė būti nenorėjo. Nė pėdsako nėra, kad Jis būtų norėjęs būti laikomas laukiamuoju žydų tautoje Mesiju. Tačiau jau labai anksti Jis jautė save „Dievo Sūnumi“, t. y., Dievo privilegijuotu ir apdovanotu žmonių vaiku. Vedamas tokios sąmonės, ar tai tikrenybės ar autosugestijos keliu, palengva Jis įgavo įsitikinimą, kad Jis turįs mesianišką pasiuntinybę ir orybę. Tik Jis vis dar nedrįso viešai Mesiju rodytis ir tokiu save skelbti. Tiktai gyvenimo gale, ypač savo teisėjų akyse, Jis energingai paskelbė save Mesiju-Karaliumi ir ėjo mirti su tuo įsitikinimu, kad Jis vėl ateis savo mesianišką karalystę įkurti.

Jo žodžio ir Jo asmens galybės paveikti, Jo mokiniai ir pirmojo šimtmečio tikintieji ėmė idealizuoti Jėzaus paveikslą. Jie ėmė tvirtinti, kad Jėzus veiks kaipo Mesijas ne tik tada, kai Jis iš naujo sugrįš, bet Jis jau veikęs kaipo Mesijas savo

žemiškajame, istoriškajame gyvenime. Ir ne tik Jo gyvenimas, bet ir Jo mirtis buvusi mesianiškas darbas. Jis miręs, kad atpirktų pasaulį iš nuodėmės ir iš dvasiškos vergijos. Tasai Atpirkėjas pagaliau jau turėjęs preegzistenciją pas Dievą ir po atsikėlimo iš mirties sugrįžęs pas savo Tėvą.

Nuo tokio manymo bebuvo tik žingsnis iki visiško Jėzaus dievinimo. Ir tas žingsnis buvo padarytas be svyravimo. Kristaus žodžius, kad Jis esąs Dievo Sūnus, imta aiškinti fiziška ir metafiziška prasme, ir tuo būdu Jis virto tikru esminiu Dievo Sūnumi.

Sinoptikų Evangelijos dar nedaug teturinčios bruožų, kuriais perdirbamas istoriškasis Kristaus paveikslas. Tačiau toksai perdirbimas didžios pažangos padaręs pirmykštės bendrijos tikėjime. Povilas gi pasirūpinęs, kad taip sustatyta teologija ir kristologija būtų praktiškai ir teoretiškai tvirta. Atėjo antroji ir trečioji krikščionybės karta. Jos tikėjimas, veikiamas laisvos fantazijos, kūrė ir puošė Kristų ir tęsė perdirbimą toliau, taip kad kristologiškoji dogma Jono raštuose jau yra visiškai išdirbta ir pabaigta. — Toks yra pas protestantus liberalus keliais sakiniais nupieštas Kristaus paveikslas.

Tačiau toks paveikslas yra per toli nuo tikrovės. Arba tikėjimo Kristus yra tas pats, kaip ir istoriškasis Kristus, arba Jis yra prasimanyta šmėkla. Arba Jėzus-Mesijas ir Jėzus-Dievo Sūnus yra tikras istoriškas faktas, arba Jis nebegali būti mūsų tikėjimo dalyku. Nes tikėjimas sako, kad jo duodamasis Kristaus paveikslas yra tikrai istoriškas. Tą Kristaus paveikslo istoriškumą mes ir norime tirti.

Nustatę faktą, kad Jėzus skelbė save Mesiju, toliau žiūrėsime, kaip Jis savo mesianizmą suprato, ir kur Jo mesianiškosios sąmonės kilmė. Taigi visų pirma svarstysime patį faktą.

Kaip daugeliu kitų klausimų, taip ir šiuo klausimu mes drąsiai galime remtis Evangelijų ir kitų pirmykščių krikščioniškų dokumentų liudijimu, — nes Evangelijos yra pilnai tikėtini istoriški dokumentai, — ar jos liudija Kristų esant Mesiju; ir tai vistiek, ar liečiantieji dalyką pasakymai eina iš paties Kristaus, ar iš Jo mokinių, nes ir mokinių liudijimas yra istoriškai tikras ir pasitikėtinas. Tačiau priešai nuolat uodžia, kad mokinių pažiūroms padaręs įtakos vėlesnis bendrijos tikėjimas, ir todėl jie tenorį remtis vien paties Kristaus liudijimu. Į tą priešų nuotaiką mes be keblumo galime atsižvelgti. Ką Kristus apie save manė ir apie save kalbėjo, tai šiaip ar taip yra sprendžiamas dalykas Kristaus mesianizmo ir dievybės klausimui išspręsti. Taigi ir mes laikysimės pirmiausia paties Kristaus sąmonės apie save ir Jo paties liudijimų, pa-

reikštų kritiškai patikrintais išsireiškimais, kuriuos pats Jėzus apie savo mesianizmą ir dievybę yra pasakęs. Apaštalai ir kiti mokiniai bus prileisti liudyti tiek, kiek jų pažiūros remiasi paties Kristaus liudijimu.

Mesianizmo skelbimo pradžia

Viešojo Kristaus gyvenimo pačioj pradžioj mesianizmo skelbėju yra Jonas Krikštytojas. Visu savo elgesiu ir pamokslais jis skelbia, kad Mesijo karalystė yra visai arti. „Darykite atgailą, nes dangaus karalystė yra arti“ (Mat. 3, 2). Dangaus karalyste suprantama Mesijo karalystė (plg. aukščiau 13 p.). Tos karalystės įkūrėjas, arba Mesijas, jau yra žmonių tarpe: „tarp jūsų stovi tas, kurio jūs nepažįstate“ (Jo. 1, 26).

Kai kas ėmė manyti, kad tuo Mesiju gal yra pats Jonas Krikštytojas (Luk. 3, 15). Oficialiai paklaustas žydų valdžios atstovų, kas jis yra, Jonas kategoriškai atsako: „aš neesu Kristus“, Mesijas (Jo. 1, 20). Jis prisipažįsta, kad jis tik esąs ateinančio didžio karaliaus šauklys, kelio rengėjas Mesijui, tam, kurs krikštys šventąja Dvasia (Mork. 1, 8); jis nesąs vertas atrišti Jam Jo kurpių dirželio (Mork. 1, 7).

Paties Mesijo atėjimą Jonas vaizduoja kaipo teismą, kuriam reikia rengtis darant atgailą. „Kirvis jau pridėtas prie medžio šaknies. Kiekvienas medis, kurs neduoda gero vaisiaus, bus iškirstas ir įmestas į ugnį“ (Mat. 3, 10). Galingasis Mesijas ateis kaip piovėjas, kurs laiko vėtyklę savo rankoje, renka kviečius į savo kluoną, o pelus degina neužgesoma ugnimi (Luk. 3, 17).

Bet pagaliau kas tasai Mesijas yra? Asmeniškai dar nepažįsta Mesijo nė pats Jonas; jis laukia ženklo, kuriuo jis Jį pažins (Jo. 1, 33). Ir štai, Viešpaties krikštui įvykus, atsidaro dangus, šventoji Dvasia nužengia ant Kristaus karvelio pavidale ir iš dangaus pasigirsta dangiškojo Tėvo balsas: „Tu mano mylimasai Sūnus, Tavyje aš turiu sau pamėgimo” (Mork. 1, 2). Tai buvo Jonui Krikštytojui ženklas: jis matė šv. Dvasią nužengiant ant Kristaus (Jo. 1, 32), — taigi Jėzus yra tas, kurs krikštys šventąja Dvasia, kurs yra Dievo Sūnus (Jo. 1, 33—34). Sulyginus dangiškojo Tėvo žodžius su gretimomis kitų Evangelistų vietomis (Mat. 3, 17; Luk. 3, 22), pastebima, kad tie žodžiai buvo daugelio girdimi, tik ne visi suprato visą pilną jų reikšmę (Plg. Jo. 12, 28—31). Jėzus skelbiamas Dievo Sūnumi. Kaip mes vėliau matysime, tas pavadinimas „Dievo Sūnus“, taikomas Kristui, reiškia bent Mesiją, jei ne daugiau. Nėra abejojimo, kad pats Kristus visame tame įvykyje matė mesianišką šv. Dvasios pašventinimą, pripažinimą Mesiju iš dangiškojo Tėvo pusės (Luk. 4, 18—21 plg. Is. 61, 1 s.; Mat.

12, 18 s. plg. Is. 42, 1—4; Apd. 10, 38). Tačiau tas įvykis nereiškė, kad Jėzus tik dabar būtų padarytas Mesiju. Jis buvo gimęs Mesiju. Nužengusi į Jo sielą šv. Dvasia pašventino Jį mesianiškajam uždaviniui, o dangiškojo Tėvo balsas, skelbdamas Jį savo mylimuoju Sūnumi, oficialiai skelbia, kad Jis yra Viešpaties Išrinktasis, Pateptasis, Mesijas, ir kad dabar atėjo Jam laikas pradėti veikti kaipo Mesijui.

Po krikšto įvykių Jėzus buvo Dvasios nuvestas į tyrus, kur Jis savo malda ir pasninku turėjo padaryti artimesnį pasirengimą savo mesianiškajam darbui. Piktoji dvasia spėja, kad Jėzus yra Mesijas, Dievo Sūnus. Velnias yra „stiprusis" pasaulio valdovas (Luk. 11, 21—22); bet dabar jis jaučia, kad gal jau artinasi „stipresnis" už jį, kurs jį nugalės ir atims jo užgrobtus daiktus. Tad jam tenka daryti pastangas pakreipti Jo mesianizmą į kūniškas vėžes ir tuo būdu sugriauti Jo darbą. „Jei Tu Dievo Sūnus (reiškia, bent Mesijas), tai parodyk save darbais. Apie Mesiją skelbiama, kad Jis darys stebuklus, taigi naudokis ta galia, daryk stebuklus, nusileisk iš aukšto į minių tarpą." Mat, buvo ypač apokaliptų skelbiama, kad Mesijas staiga ir netikėtai nusileis iš dangaus ir įkurs žydams tautišką karalystę; todėl žydai vėliau iš paties Kristaus nuolat reikalaus „ženklo iš dangaus", kaipo savo mesianizmo žymės. Piktoji dvasia savo gundymą tęsia toliau: „Mesijas yra laukiamas kaipo karalius, kaipo šėtono pasauliškos galybės sunaikintojas ir visuotinės Dievo karalystės įkūrėjas, — tad imk iš mano rankos pasaulio karalystes". Tokia maždaug yra gundytojo kerėjimų prasmė. Jėzus griežtai atremia tuos piktojo viliojimus, bet pavadinimą „Dievo Sūnus" Jis, tylėdamas, prisiima. Čia jau mes turime paties Išganytojo prisipažinimą Jo mesianizmo dalyke. Tas prisipažinimas, tiesa, nėra dar Jo paties žodžiais pareikštas, bet jis yra aiškus. Ir pastebėtina, kad tasai Jėzaus mesianizmas ne dabar tų pagundų metu atsirado. Pagundų metu Jėzus regimai jau turi aiškią ir ramią savo mesianizmo ir jo būdo sąmonę: Jis yra Mesijas, tik ne tautiška žydų prasme.

Racionalistams nepatinka, kad krikšto ir gundymo įvykiuose pasireiškia antgamtiškoji arba stebuklingoji pusė. Jie neigia viską, kas gali būti antgamtiška ir stebuklinga. Todėl kai kurie jų sako, kad tų antgamtiškų įvykių, šv. Dvasios nužengimo ir balso iš dangaus, tikrumoje nebuvę, — tai tebuvęs tik Kristaus regėjimas dvasios pagavime. Tačiau tas klausimas, ar tai tebuvo tik regėjimas, ar pojučių pastebimi įvykiai, mūsų dalyko nė kiek nepaliečia. Vistiek, tiek krikšto įvykiuose, tiek gundymuose, Kristus pasirodo esąs Mesijas ir turįs to savo mesianizmo nedrumsčiamą sąmonę. Prie tų dalykų mes dar grįšime vėliau.

Kristus plėtoja savo mesianizmo skelbimą

Pradžioje Jėzus beveik tyli apie savo asmenį. Panašiai kaip Jonas Krikštytojas, Jis ima skelbti dangaus karalystę: „darykite atgailą, nes dangaus karalystė arti“ (Mat. 4, 17). Skebia Jis tą gerą naujieną Galiliejos sinagogose ir miesteliuose (Mat. 4, *23*). Bet kas tos mesianiškos karalystės įkūrėjas yra, to Jis viešai nesako. Pačios aplinkybės, karalystės skelbimo būdas, Jo paties asmens galybė ir visoki įvykiai turi palengva duoti suprasti, kad tuo mesianiškos karalystės Įkūrėju, tuo Mesiju yra Jis pats.

Pirmame savo viešojo veikimo laikotarpyj Kristus ne kartą tiesiog draudžia skleisti žinią, kad Jis Mesijas. Piktosios dvasios apsėstųjų lūpomis ima skelbti Jį esant Mesiją, nes „jie (velniai) pažino Jį“, kad Jis yra „Mesijas“, „Dievo Šventasis“, „Dievo Sūnus“, „aukščiausiojo Dievo Sūnus“, atėję juos „kankinti“ ir „naikinti“ (Mork. 1, 34; Luk. 4, 41; Mork. 1, *24*; 3, *12*; 5, 7; Mat. 8, *29*; Luk. 8, *23*). Jėzus nepaneigia tų Jam taikomų mesianiškų pavadinimų, bet Jis draudžia piktosioms dvasioms Jo mesianizmą viešai skelbti.

Veltui racionalistai abejotų, ar piktųjų dvasių taikomi Jėzui mesianiški pavadinimai ir Jo draudimas skelbti Jį Mesiju yra autentiški. Jei tie dalykai būtų prasimanyti vėlesnio krikščionių tikėjimo ir paskum įterpti į Evangelijas, tai jie visai kitaip atrodytų: piktosios dvasios vadintų Jį tiesiog Mesiju, o ne kitais lygiareikšmiais vardais, ir Jėzus nedraustų garsinti Jį Mesiju, nes krikščioniškajam tikėjimui nebuvo reikalo niekuo varžytis, — atvirkščiai, jis būtų iš karto nuidealizavęs Kristų puikiausiais Mesijo bruožais.

Į tą Viešpaties draudimą skaudžiai suklumpa moderniškoji liberalų kritika. Toks Wellhausen ir Wrede nori tame matyti, kad Jėzus niekados nesijautęs Mesiju, o kiti liberalų mokyklos pasekėjai tvirtina, kad bent savo viešojo veikimo pradžioje Jis dar netikėjęs savo mesianizmu.

Tačiau Jėzus ne tik savo mesianizmą draudė viešai skelbti, bet ir savo stebuklus, kurių tikrumu Jis neabejojo. Pagydęs, sakysime, raupsuotąjį ir du akluosius, Dekapolio kurtinį-nebylį, Betsaidos akląjį, prikėlęs iš mirties Jairo dukterį (Mork. 1, 44; Mat. 9, 30; Mork. 7, 33, 36; 8, *22*, *26*; 5, 37, 43), Jis prideda draudimą niekam tų stebuklų neskelbti. Jis tai daro, be abejo, ne dėl to, kad Jis būtų abejojęs tų stebuklų tikrumu. Panašiai ir drausdamas skelbti savo mesianizmą, Jis tai daro ne dėl to, kad Jo vadinimas Mesiju būtų be pagrindo, bet visai kitais sumetimais. Priešingai, — Evangelistai aiškiai pabrėžia: „Jis nedavė jiems kalbėti, nes jie žinojo Jį esant Mesiją“ (Luk. 4, 41); ir todėl „Jis smarkiai jas draudė, kad Jo neapreikštų“ (Mork. 3, 12 ir k.).

Tikrumoje kokiais sumetimais Kristus skelbimą draudė? Dėl to kad Jis buvo tikras Mesijas. Skelbdamas savo mesianizmą, Jis turėjo atsižvelgti į aplinkybes, jei Jis norėjo eiti tikrojo mesianizmo keliu. O aplinkybės buvo nelengvos. Žydų tauta su didžiausiu įtempimu laukė tautiško Mesijo, kurs išvaduos Izraelį iš Romėnų jungo. Reikėjo tiktai vienos kibirkšties, kuri galėjo uždegti visą kraštą politiškų sumišimų gaisru. Mums yra žinoma, kokie politiški neramumai kildavo po Kristaus iki 70 metų karo, kai krašte pasirodydavo koks nors netikras mesijas. Minios nuotaika po pirmojo duonos padauginimo užtenkamai rodo, prie kokių ekscesų galėjo ją vesti jos chimeriškos idėjos apie tautišką karalių-Mesiją ar apie tautiškai suprantamą Dievo karalystę. „Tie žmonės, pamatę, kad Jėzus buvo padaręs stebuklą, sakė: Jis tikrai tas pranašas, kurs turi ateiti į pasaulį“ (Jo. 6, 14), ir jau rengėsi paimti Jėzų, varu nusivesti į Jeruzalę, ir ten paskelbti Jį karaliumi Romėnų valdžios akyse. Panaši minios nuotaika galima pastebėti ir kitur. Po Kristaus mirties ne vienas jautėsi apviltas: „Mes tikėjomės, kad Jis atpirksiąs Izraelį“ (Luk. 24, 21), kalbėjo keleiviai į Emaus. Ir net tą patį rytą, kada Kristus turėjo žengti į dangų, vis dar Apaštalai Jo klausė: „Viešpatie, ar šiuo laiku Tu sugrąžinsi karalystę Izraeliui?“ (Apd. 1, 6). Turint prieš save tokią liaudies ir Apaštalų nuotaiką, aiškiai ir iš karto pasiskelbti Mesiju buvo neatsargu ir pavojinga.

Šalia nepalankios proto nuotaikos dar buvo pikta širdies nuotaika. Ir į tą reikėjo atsižvelgti. Ateidami klausyti Viešpaties žodžių, ne visi atsinešdavo tą atvirą ir neklastingą sielą, kuri myli tiesą ir jos ieško; ne visi žiūrėjo į Jo stebuklus laisva dvasia ir širdim, kuri neturi iš anksto priešingų akivyzdumui nusistatymų. Chorozainas, Betsaida, Kafarnaumas, ir net Nazaretas, netiki Jo žodžiams ir priešinasi Jo stebuklams. Farisiejai nuolat Jį seka, tykodami kritikuoti kiekvieną Jo žodį ir šmeižti kiekvieną Jo darbą, net Jo stebuklų galią priskirti susitarimui su Beelzebubu. Esant tokiai širdies ir valios nuotaikai, teko laikytis atsargumo mokant, teko mokyti palengva, rūpestingai paruošiant dirvą. Prieš rodant šviesą, reikėjo atidaryti akis, prieš mokant, reikėjo atversti. Tą mintį Evangelistai aiškiai pabrėžia karalystės palyginimų proga (plg. Mat. 13, 13) ir kitur. Į tą dalyką nuolat reikia kreipti dėmesio, tyrinėjant Evangelijas. Pamiršus tą dalyką, ieškoma Evangelijose Kristaus pareiškimų, kurie būtų žėrinčiai aiškūs; jie, gal būt, būtų mums brangūs ir naudingi, bet Kristaus klausytojams jie būtų buvę tik mįslė ir nupuolimo proga. O Kristus juk nenorėjo nulaužti palaužtos nendrės ir nenorėjo užgesyti dar smilkstančio lino. Jis norėjo gydyti, kas buvo galima gydyti.

Pagaliau, mesianizmas, taip kilnus tikėjimui, taip neįprastas žmogaus puikybei, tėra prieinamas „mažutėliams“; „išmintinguosius“ ir „gudriuosius“ jis apakina (plg. Mat. 11, 25). Evangelija visados yra ta pati ir žmogaus prigimtis nepasikeitė. Jei ta prigimtis artinasi prie jos su išdidumu ir puikybe, kuri naikina tiesos meilę, tada ji joj apanka. Evangelija patenka į širdį ir apšviečia protą tik esant mažutėlio nuotaikai. Tad ir Kristus pradeda visų pirma skelbti dorovę. Jis pradžioj tiesioginiai dėsto ne kilnias tikėjimo tiesas, ne krikščionybės dogmų paslaptis, ne savo mesianizmą ir dievybę. Jis skelbia krikščioniškojo gyvenimo idealą: dangiškojo Tėvo meilę, artimo meilę, nuolankumą, neturto dvasią, romumą, nuoskaudų atleidimą, vidaus religiją, kuri meldžiasi ir veikia slaptoje; toliau Jis skatina savo mokinius įvesti tą visą pratybon, kad nebūtų statoma ant smėlio ir visas pastatas nesugriūtų. Žodžiu, reikia daryti teisybę, kad būtų galima prie šviesos prieiti. Toks yra Kristaus pedagogikos pirmiausias pagrindas. Kurie randa, kad Evangelija esanti neaiški, ir nepajėgia pastebėti mesianiškų-dieviškų Viešpaties bruožų, tie turi pirma skaityti pamokslą ant kalno: persiėmus jo dvasia ir gyvenimu, palengva viskas jiems paaiškės. Paaiškės ir Kristaus apreiškiamų tiesų skelbimo būdas bei ekonomija[1]).

Kaip Kristus atsižvelgdavo į savo klausytojų proto ir širdies nusiteikimą, pasako mums kad ir Gerazos įvykis. Gerazos žemė buvo Dekapolyj, prie Genezareto ežero rytų kranto, — taigi ne didžiojoj Palestinoj. Ten, be abejo, mažiau tebuvo jaučiama farisiejų įtaka, ten taip pat mažiau tebuvo pavojaus sukelti nesveiką mesianizmo užsidegimą. Tam kraštui ir Kristaus geradaringumo mažiau teko. Kristus pasigaili neturtingų gyventojų išgąsčio, Jis jiems daro malonę, kurios dar niekam nebuvo daręs: Jis ne tik neįsako tylėti pagydytajam nuo apsėdimo, bet Jis tiesiog pasiunčia jį skelbti visur stebuklą, kurs jam buvo padarytas, ir visas Dekapolis ėmė stebėtis tuo Jėzaus padarytuoju stebuklu (Mork. 5, 19, 20; Luk. 8, 39).

Taigi Viešpaties atsargumas, atsižvelgimas į klausytojų dvasios ir širdies nuotaiką, reikalas auklėti ir parengti klausytojus svarbesnioms tiesoms, kurias jie be tokio parengimo būtų arba visai nesupratę, arba dar pragaištingai supratę, reikalas pakeisti klausytojuose klaidingą Mesijo supratimą, užtenkamai aiškina, dėl ko Kristus savo mesianizmą pradžioje skelbia ne tiek tiesioginiu, kiek netiesioginiu būdu. Iš Jo elgesio, stebuklų, dorovės mokslo, iš Jo asmens kilnumo klausytojai pamažu patys turėjo pakilti mintimi, kad tas asmuo, kurs taip gyvena, kalba ir veikia, turi būti Mesijas. Nenorėdami

[1]) Plg. Lebreton, Trinité, I, 272.

atsižvelgti į tuos dalykus, priešai, aptikę Kristaus draudimą skelbti Jį esant Mesiju, nelemtai išveda, esą Kristus pradžioje nesijautęs ir nenorėjęs būti Mesiju.

Norėdamas parengti sielas, Jėzus imasi auklėjimo darbo. Pirma Jis nori atversti („Darykite atgailą...“ Mork. 1, 15), paskui mokyti. Pirma Jis atidaro širdis tiesai ir palenkia jas ją pajusti ir mylėti. Tačiau Jis savo mokymo būdu, savo darbais ir asmenybe tuoj iš karto atkreipia į save visų dėmesį. Jis kalba, o minios stebisi Jo autoritetu: „nes Jis juos mokė kaip tas, kurs turi valdžios, ir ne kaip Rašto žinovai“ (Mork. 1, *22*). Jo žodžiai, liesdami sielas, žadino jas ir lenkė pažinti patį Mokytoją. Taip pat ir Jo stebuklai nemažai prisideda, kad Jo asmuo kyla žmonių akyse. Jis duoda įsakymus gaivalams (Mork. 4, 35—40 ir k.), išvaro piktąsias dvasias (Mork. 1, *23—26* ir k.), gydo ligonius (Mork. 1, *29* ir k.), prikelia numirėlius (Mork. 5, *21* s.); kur Jis eina atnešami pas Jį ligoniai ir stengiamasi bent Jo rūbo krašto prisiliesti, nes iš Jo eina jėga, gydanti tuos, kurie prie Jo prisiartina (Mork. 1, *32* ir k.). Minia stebisi ir klausia: „Kas tai yra? Koks tai naujas mokslas? nes Jis su valdžia duoda paliepimų net nešvarioms dvasioms ir jos Jo klauso“ (Mork. 1, *27*). „Niekuomet mes neesame matę nieko panašaus” (Mork. *2*, *12*). „Kas gi Jisai yra, kad vėjas ir jūra Jo klauso?“ (Mork. 4, 40). „Didis pranašas kilo mūsų tarpe, ir Dievas aplankė savo tautą“ (Luk. 7, 16).

Tačiau tą netiesioginį savęs apreiškimą pirmaisiais dvejais veikimo metais, pasitaikius progai, Jėzus papildo vis naujais darbais ir pareiškimais, kurie gana aiškiai skelbia, kad Jis pats yra pranašų skelbtasis Mesijas ir Jo skelbiamos Dievo karalystės Įkūrėjas. Jis skelbia save Dievo Įgaliotiniu, kurio visi turi klausyti: nes Jis yra Dievo „siųstas“ (Luk. 4, 43; Jo. 5, *24*, 36 ir k.), „Viešpaties Dvasios pateptas ir siųstas“ (Luk. 4, 18, *21*; Jo. 6, 58) su gauta iš Tėvo pilna valdžia (Mat. 11, *27*; Jo. 5, 30—38), siųstas „šaukti į atgailą nusidėjėlių“ (Luk. 5, *32*); Jis yra „atėjęs“ skelbti visiems išganymą (Mork. 1, 38; Mat. 9, 35—38; Luk. 19, 10 ir k.). Jis yra Dievo siųstas pranašas (Luk. 13, 33), ir daugiau kaip pranašas — didesnis už pranašą Joną ir Saliamoną (Mat. 12, 41), didesnis už Mozę ir Eliją, Jo garbės liudininkus (Mat. 17, 3), didesnis už Senojo Testamento Dievo siųstuosius. Mokiniai Jame mato tą, kurį karaliai ir pranašai veltui matyti troško (Luk. 10, *24*). Todėl Jis kalba Dievo vardu (Jo. 5, 43; 7, 16). Bet kad Jis turi iš Dievo pilną valdžią (Mat. 11, *27*; plg. *28*, 18), tai Jis kalba ir savo vardu, „kaip tas, kurs turi valdžios“ (Mat. 7, *29*), savo autoritetu („Aš gi jums sakau...“ Mat. 5, *22*, *28*, 34, 39, 44). Jis skelbia mesianiškos karalystės įstatymus (Mat. 5, 17...), kreipiasi į žmonių sąžines, jas įpareigoja ir joms kalba kaip

Viešpats. Kad Jis yra su pilna valdžia Dievo siųstas, tai kas Jo neklauso, tas neklauso paties Dievo, o kas Jo klauso, tas klauso paties Dievo (Luk. 10, 16; Mat. 10, 40; Jo. 12, 44—49; 13, 20 ir k.). Tad visi turi Jo mokslo klausyti, nes, kas Jo neklauso, tas yra žuvęs (Mat. 7, 22—23; 7, 24—27; 10, 33 ir k.), ir „bus lengviau teismo dieną Tyrui ir Sidonui“ (Mat. 11, 22), ir „Sodomiečių žemei“ (Mat. 11, 24), nekaip tiems, kurie Jo žodžių nepriima (Mat. 10, 14—15), — vėliau Jis skelbs, kad visoms tautoms, visiems žmonėms nėra kitos išeities, kaip arba priimti Jo mokslą ir pagal jį gyventi, arba amžinai žūti (Mat. 28, 20, Mork. 16, 16; Jo. 3, 18 ir k.). Kad Jis yra Dievo įgaliotas Mokytojas, tai ir geros valios klausytojai suprato (Jo. 3, 2). Tokie dalykai turėjo daryti klausytojams galingo įspūdžio.

Atsižvelgiant į tai, kad klaidingas Mesijo supratimas buvo plačiai įsigalėjęs, mums labiau suprantamas ir Viešpaties elgesys Mesijo pavadinimų dalyke. Mesianiškų pavadinimų buvo daug. Liaudyje buvo paplitę ypač šitie: Mesijas (= Kristus), Dovido Sūnus, Izraelio Karalius ir kiti. Tačiau tokie pavadinimai buvo pavojingi. Jei staiga būtų pasklidęs minioje gandas, kad Kristus (= Mesijas), t. y. tautiškas didvyris, jau yra jos tarpe, tuoj būtų plačiai suliepsnojęs tautiškas užsidegimas, kurs būtų sukėlęs „mesianišką“ revoliuciją. Jėzus būtų buvęs verčiamas stoti tautiškojo judėjimo viršūnėje, tuoj būtų kilęs konfliktas su žydų ir romėnų valdžia, ir tuo būdu tikrasis Kristaus mesianizmas būtų buvęs stumiamas į netikras vėžes ir tikrasis Jo uždavinys smarkiai kliudomas iš pat pradžių. Norėdamas išvengti tokios per ankstyvos katastrofos, Jėzus ne tik draudžia viešai skelbti savo mesianizmą, bet dar ir tų populiariškų Mesijo pavadinimų Jis pats vengia. Jėzus niekur viešai nepasako: „Aš esu Mesijas, aš Dovido Sūnus“. Pradžioje Jis tenkinasi tuo, kad savo mesianizmą Jis reiškia netiesioginiu būdu. Jis leidžia, kad kiti tuo Mesijo pavadinimu, būtent, Dovido Sūnumi, Jį vadintų (Plg. Mat. 9, 27, 15, 22, 20, 30 s. 21, 15; Mork. 10, 47 s. 11, 10; Luk. 18, 38 s.), nors ir ne minios, tik glaudesniame mokinių būry. Bet Jis pats save tuo pavadinimu nevadina. Tiesa, Jis pats vieną kartą iškelia klausimą, kieno sūnus Mesijas yra (Mat. 22, 41—46), bet tai Jis daro grynai objektyviu, moksliniu būdu, norėdamas pasakyti, kad Mesijas yra ne tik Dovido Sūnus, bet dar kas nors daugiau, būtent, Dovido Viešpats.

Kai Jėzus kalba apie save, Jis nuolat vartoja kitokį pavadinimą, būtent, Jis vadina save „žmogaus Sūnumi“. Tačiau nė čia Jis niekur tiesiog nesako: „aš esu žmogaus Sūnus“, tik iš Jo žodžių kuo aiškiausiai matyti, kad tuo pavadinimu Jis pats save žymi.

„Žmogaus Sūnaus“ pavadinimai kartojasi visose Evangelijose palyginti daug kartų: pas Matą 32, pas Morkų 15, pas

Luką 25, pas Joną 15 kartų. Ir keistas dalykas. Jį tegalime aptikti beveik išimtinai Evangelijose, nes kitose N. Testamento knygose jis atsitinka tik tris kartus, būtent, Apaštalų darbuose (7, 56), kur pasakojamas šv. Stepono nukankinimas, ir du kartu šv. Jono Apreiškime (1, 13; 14, 14). O dar nuostabiau, kad tasai pavadinimas aptinkamas tik paties Jėzaus lūpose. Nei minia, nei mokiniai tuo vardu Jo nevadina. Berods minios lūpose jis pasitaiko pas Joną (12, 34), bet ir čia minia jį paima iš V. Jėzaus lūpų: „Mes girdėjome iš Įstatymo, kad Kristus pasilieka per amžius; kaip gi tu sakai: Reikia, kad žmogaus Sūnus būtų pakeltas aukštyn? Kas tas žmogaus Sūnus?" Kitose N. Testamento knygose to pavadinimo nerandame, ir net pirmykščių krikščionių raštuose beveik jo neaptinkame.

Istoriškumas. Kad Kristus tokį pavadinimą vartojo tuo netenka abejoti ir seniau niekas neabejojo. Tačiau prieš kelias dešimtis metų kai kurie liberalai bandė sukelti manymą, kad pirmųjų krikščionių tarpe buvęs įsigalėjęs paprotys vadinti Kristų „žmogaus Sūnumi", ir iš jų lūpų jis patekęs į Evangelijas, pats gi Jėzus jo nevartojęs. Jei tai būtų tiesa, tektų išmesti iš Evangelijų daugybę Kristaus žodžių, su kuriais yra neatskiriamai susipynęs „žmogaus Sūnaus" pavadinimas. O pagaliau, dėl ko Evangelistai nevartoja to pavadinimo savo evangeliškuose pasakojimuose, dėl ko jis randasi tik paties Jėzaus lūpose, dėl ko jo neaptinkame kitose krikščionių knygose. Tie faktai nepaneigiamai rodo to pavadinimo istoriškumą.

Buvo mėginta išvedžioti dar šitokiu būdu: išsireiškimas „žmogaus Sūnus" graikų kalboje (o uiòs tou anthrópou) yra visai taisyklingas ir gerai nudailintas, — vadinas, jis tegalėjo atsirasti tik graikų pasaulyje, būtent, tada, kai krikščionybė jau buvo persikėlusi į graikų pasaulį. Aramajų kalboje, kurią Kristus vartojo, tokio išsireiškimo nebuvę, taigi, Jėzus jo nevartojo, jį tevartojo pirmieji krikščionys graikų pasaulyje, — tad jis yra neistoriškas. — Bet tada, kaip minėjome, jei tas išsireiškimas būtų neistoriškas, reikėtų išmesti iš Evangelijų daugybę tekstų, su kuriais tas išsireiškimas yra organiškai suaugęs. O dar tikrumoje, graikų kalboje tasai išsireiškimas (o uiòs tou anthrópou) yra visai negraikiškas; joks graikas taip nepasakė. Jis tėra suprantamas kaipo vergiškas vertimas iš aramajų kalbos. Aramajų kalbos žinovai sako, kad toj kalboj tasai išsireiškimas „žmogaus Sūnus" (bar-naš) ne tik yra galimas, bet ir puikiai vartojamas: tik jis turi prakilnesnę ir poetiškesnę vertę, negu pats vienas „žmogus" (naš)[1]). Tat lingvistiški priešų išvedžiojimai tik patvirtino to išsireiškimo istoriškumą.

---

[1]) Plg. Dalman, Worte Jesu, Leipzig, 1898, 191-219.

Jei Kristus tiek dažnai vartoja „žmogaus Sūnaus“ pavadinimą savo asmeniui pažymėti, aišku, kad Jis tuo pavadinimu betarpiškai apreiškia, ką Jis pats apie save mano. Tuo savęs pavadinimu Jis išreiškia savo asmens ir savo pasiuntinybės paslaptį. Mums belieka įžvelgti į to pavadinimo prasmę ir turinį, ir bus mums aišku, ką Kristus apie save manė ir kuo Jis save skelbė.

Prasmė. Buvo laikas, kad liberalų protestantų teologijoj turėjo nemažo pasisekimo manymas, kad „žmogaus Sūnaus“ pavadinimu Kristus tenorėjęs išreikšti savo tikrą žmogišką prigimtį. Tuo Jis norėjęs pasakyti, kad Jis esąs žmogus ir nenoris būti niekuo daugiau, kaip žmogumi. Jis neturėjęs jokios pretensijos būti Dievo Sūnumi ir reikšti, kad Jis turįs antpasaulinį buvimą. Jis save laikęs žmogumi, turinčiu vien tik žmogiškąją pusę, bendrą su kitais žmonėmis, kurie yra Jo broliai; Jis yra žmogaus Sūnus, vadinas, Jis nori gyventi tarp žmonių be pretensijų, nuoširdžiame nuolankume, be pavydo atsižadėdamas visko, kas kaipo poaukštis, galybė, garbė, smagumas, galėjo būti pageidautina. Homo sum et nihil humani alienum a me esse puto (aš esu žmogus ir nieko žmogiško nėra man svetima), štai ką Jėzus norėjęs išreikšti, vadindamas save „žmogaus Sūnumi“.

Mūsų laikais tokio manymo niekas, tur būt, nebesilaiko, nes toks pigus aiškinimas skaudžiai prieštarauja šitiems faktams:

a) Jis netinka nė vienai vietai, kur yra „žmogaus Sūnaus“ pavadinimas. Paėmęs bet kurią „žmogaus Sūnaus“ vietą, vietoj „žmogaus Sūnaus“ padėk tiesiog „žmogus“, — ar išeis kuri nors tikusi prasmė? Sakysime, kad ir šitie Viešpaties žodžiai: „Žmogaus Sūnus neturi kur galvos priglausti“ (Mat. 8,20; Luk. 9, 58). Kas per atsakymas būtų Rašto žinovui, jei Kristus tik tiek tebūtų norėjęs pasakyti: „Žmogus neturi kur galvos priglausti“? Bendrai imamas toks sakinys nebėra teisingas, o jį derinti Kristui joks sąryšys nereikalauja. Šiaip ar taip, tai nėra joks atsakymas Rašto žinovui, kurs siūlėsi Juo sekti.

b) Tokia „žmogaus Sūnaus“ prasmė nebeturi sąryšio su Senuoju Testamentu. Nėra jokio abejojimo, kad Jėzus laiko save seniau duotojo Apreiškimo išsipildymu (Mat. 5, 17; Luk. 4, 21 ir k.); tada ir pavadinimas, kuriuo Jėzus save žymi, turi turėti sąryšį su seniau duotuoju Apreiškimu. Bet aiškinimas, kad „žmogaus Sūnus“ tereiškiąs tik „žmogų“, tokį sąryšį visai paneigia. Pats V. Jėzus su pilnu nusivokimu šiuo atveju prieštarautų Senajam Įstatymui, ypač Danielio pranašystei.

c) „Žmogaus Sūnus“, tuo būdu aiškinamas, Jėzaus lūpose nebeturi tikslo. Kad Jėzus buvo žmogus, juk niekas iš klausytojų tuo neabejojo. Visas keblumas buvo tas, kad jie neno-

rėjo pripažinti, kad Jis būtų kas nors daugiau, kaip paprastas žmogus. Tiesiog tas dalykas ir tolino klausytojus nuo Viešpaties ir Jo skelbiamos Dievo karalystės, kad Jis skelbė save kuo nors daugiau, kaip paprastu žmogumi (plg. Mork. 6, 3).

d) Pagaliau, kaip Evangelijose Kristaus pavadinimas „žmogaus Sūnus" būtų galėjęs įgauti visai kitokią prasmę, negu tą, kurią jis turėjo Viešpaties lūpose? Tvirtinimas, kad tą prasmę iškreipę pirmieji krikščionys, ne tik niekuo nėra įrodytas, bet tiesiog prieštarauja istoriškiems faktams. Juk Evangelijų istoriškumas yra užtikrintas.

Kiti, norėdami pataisyti aukščiau minėtąjį aiškinimą, skelbė, kad „žmogaus Sūnus", tariamas su primygimu, reiškiąs idealų žmogų, tokį, kuriame tobuliausio žmogaus idėja kuo geriausiai pasitikrina.

Tačiau ta pataisa nedaug ką tepataiso. a) Kristus nebuvo nei graikų filosofas, nei mūsų laikų humanistas. Šitie kalba apie idealųjį žmogų; šita gi nuomonė mūsų laikų mintis nori perkelti į Kristaus laikus, nors jos jiems yra visai svetimos. O jei idealųjį žmogų imtume ta prasme, kad tai esąs žmogus, kuriame išsipildo visas seniau duotasis Apreiškimas, tada tas išsireiškimas (žmogaus Sūnus) pasidaro toks tamsus ir komplikuotas, kad Viešpaties klausytojai nieku būdu negalėjo jo suprasti. O juk Kristus norėjo būti geros valios klausytojų suprantamas. Toliau, b) tokia „žmogaus Sūnaus" prasmė negali sutilpti į Evangelijų „žmogaus Sūnaus" vietas. Šiek tiek gal ji tiktų toms vietoms, kur kalbama apie „žmogaus Sūnaus" garbingumą; bet ji visai netinka, kur kalbama apie „žmogaus Sūnaus" kančią ir pažeminimą. Pagaliau, c) tokiam aiškinimui trūksta sąryšio su Senojo Testamento Apreiškimu, kur nė kalbos nėra apie būsimąjį idealųjį žmogų, kuriame atsispindėtų tobuliausia žmogiškumo idėja. O jei būtų stengtasi visą Senojo Testamento Apreiškimą, kurs tik liečia būsimąjį Mesiją, surasti „žmogaus Sūnaus" pavadinime, tai tokios pastangos būtų visai bergždžios. V. Jėzaus asmuo turi daug kitokių bruožų, negu „žmogaus Sūnaus" pavadinimas savo vien prasme išreiškia. Jei to pavadinimo prasmė turėjo būti bent kiek pažįstama Viešpaties klausytojams, tada turėjo būti Senajame Testamente viena kuri nors vieta, su kuria to pavadinimo sąryšis formos ir turinio atžvilgiu galėjo būti klausytojų nesunkiai pažįstamas[1]).

„Žmogaus Sūnaus" pavadinimu Kristus skelbia save Mesiju. Kaip yra žinoma, Evangelistai rašė savo Evangelijas ne vergišku būdu, bet su tam tikru savarankiškumu; todėl galėjo atsitikti, kad vienas Evangelistas vietoj pirmykščio įvardžio pavartojo „žmogaus Sūnų", kuriuo Kristus mėgo

[1]) Tillmann, Jesus, der Menschensohn, Bibl. Zeitfr. I Folge, 1910, 473.

save žymėti, o kiti Evangelistai paliko pirmykštį įvardį. Tokią vietą mes pastebime pas Matą 16, 13: „Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų?“ Pas Morkų (8, 27) ir Luką (9, 18) randame: „Ką žmonės (minia) sako mane esant?“ Tačiau tas dalykas neturi didesnės reikšmės, nes šiaip ar taip tie posakiai liečia tą patį V. Jėzaus asmenį.

Pirmuosius Kristaus viešojo veikimo mėnesius pasakoja tik vienas Jonas; jo taip pat Evangelijoj aptinkame pirmąsias vietas, kur Viešpats „žmogaus Sūnaus“ pavadinimą pavartojo. Pirmame savo pasimatyme su savo mokiniais, Viešpats pasakęs Natanaėliui: „išvysi dar didesnių dalykų“, toliau plėtoja savo mintį: „Jūs matysite atvirą dangų ir Dievo angelus užžengiančius ir nužengiančius ant žmogaus Sūnaus“ (Jo. 1, 51). Natanaėlis buvo Jam pasakęs: „Rabbi, Tu — Dievo Sūnus, Tu — Izraelio Karalius“, taigi jis buvo Jį išpažinęs Mesiju, ir tasai Mesijas, jam atsakydamas, perstato save žmogaus Sūnumi; tačiau tasai Mesijas yra dangiškas, pasirodąs atvertame danguje, apsuptas angelų; tuo būdu Jis save riša su Danielio pranašyste.

Panašų Danielio pranašystės atsiminimą ir panašų vaizdą dar aiškiau randame pasikalbėjime su Nikodemu: „Jei man, kalbant jums apie žemiškus dalykus, jūs netikite, kaip tikėsite, jei jums kalbėsiu apie dangiškuosius? Niekas neužžengė į dangų, kaip tik tas, kurs nužengė iš dangaus: žmogaus Sūnus, kurs yra danguje. Ir kaip Mozė pakėlė aukštyn žaltį tyruose, taip turi būti aukštyn pakeltas žmogaus Sūnus, kad kiekvienas, kurs į Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jo. 3, 12—15). Nikodemas, būdamas mokytoju Izraelyje, iš tų bruožų gali pažinti Danielio regėtąjį asmenį, žmogaus Sūnų, kurs yra danguje pas Ilgaamžį[1]).

Tie pasakojimai iš pirmųjų Viešpaties veikimo dienų mums paduoda tik privačius pasikalbėjimus. Kristus skelbia žmogaus Sūnaus pavadinimą tik žmonėms, kurie yra parengti Jo klausyti.

Skaitydami sinoptikų Evangelijas pastebėsime panašų dalyką. Čia su žmogaus Sūnaus pavadinimu Viešpats riša Mesijo uždavinį ir teises. Pirmosios dvi žmogaus Sūnaus vietos pasakoja Viešpaties ginčus su farisiejais. Viešpačiui skelbiant mokslą Kafarnaumo namuose, pro nudengtą stogą nuleidžiamas prie Jo kojų stabo ištiktasis. Minioje buvo Rašto žinovų ir farisiejų, kurie, matyti, prisiartinę tykojo Jo. Meilingai Jėzus tarė stabo ištiktajam: „Pasitikėk, sūnau, tavo nuodėmės tau

[1]) Jono Evangelijoj yra ir kitų panašių tekstų, kurie žmogaus Sūnų perstato dangiškuoju Mesiju (Jo. 6, 27, 53, 61—62). Danielio pranašystės prisiminimas mažiau ar daugiau jaučiamas ir kitur (Jo. 8, 28; 9, 35; 12, 23, 34; 13, 31).

atleistos“ (Mat. 9, 2). Tas pasakymas suerzino farisiejus ir Rašto žinovus. Kristaus žodžiuose jie pamato, kad jis savinasi teises, kurios priklauso vienam Dievui, ir todėl Jis piktžodžiaująs: „kas gali nuodėmes atleisti, jei ne vienas Dievas?“ (Mork. 2, 7). Pagydymo stebuklu Jėzus įrodo, kad Jis turi teisę nuodėmes atleisti. „Bet kad jūs žinotumėte žmogaus Sūnų turint ant žemės valdžios atleisti nuodėmes, — Jis tarė stabo ištiktajam: sakau tau, kelkis, imk savo guolį ir eik į savo namus“. Tasai žmogaus Sūnaus pavadinimas Rašto žinovams galėjo būti labai reikšmingas. Juk čia buvo jiems aiškus nurodymas, kurį jie galėjo suprasti, jei tik jie nebūtų buvę užsispyrę Viešpaties priešai. Nes visas Viešpaties atsakymas tame ir glūdi. Dėl to kad Jėzus yra žmogaus Sūnus, t. y. pranašo Danielio regėtasis Mesijas, Dievo karalystės įkūrėjas žemėje, tai Jis turi teisę nuodėmes atleisti, teisę, kurią Jis neužginčijamai įrodo darydamas aiškų stebuklą.

Jei Kristus tuo posakiu tiek tebūtų pasakęs: Bet kad jūs žinotumėte, jogei žmogus ant žemės turi valdžios nuodėmes atleisti, — tai kas per prasmė būtų? Juk nerasi Kristaus žodžiuose nė vienos vietos, kur paprastam žmogui būtų pripažįstama teisė nuodėmes atleisti. Tokis dalykas visam Apreiškimui yra visai svetimas. Tiesa, kas nors, kurs yra Dievo įgaliotas, Dievo vardu gali nuodėmes atleisti. Bet savo paties vardu, valdžia ir galia tegali nuodėmes atleisti tik vienas Dievas ir Jo viengimis Sūnus, pasirodęs žemėje Mesiju.

Kita reikšmingesnė vieta iš to laikotarpio liečia ginčą dėl subatos šventimo, kur Kristus pareiškia: „žmogaus Sūnus (yra) taip pat subatos Viešpats“ (Mork. 2, 28 ir par.). Čia Viešpats pasako, kad subatos šventimas yra pozityvus įstatymas, Dievo duotas žmonėms jų labui; iš to Jis išveda, kad Mesijas, savo tautos Mokytojas ir Viešpats, yra taip pat ir to įstatymo Viešpats.

Kiek vėliau, bet vis dar prieš įvykį Filypo Kesarijoj, randame ir kitų žmogaus Sūnaus vietų (Mat. 8, 20; 12, 32; 11, 18—19; Luk. 6, 22; Mat. 12, 40; Luk. 11, 30; Mat. 13, 37, 41). Bendrai sakant, jų mesianiška prasmė yra visai aiški, — tai mums parodo posakių apie žmogaus Sūnų turinys ir jų sąryšis su aplinkybėmis, kuriose jie sakomi. Pasitaiko, kad tame pačiame posakyj vartojami žodžiai žmogus ir žmogaus Sūnus (Mork. 2, 27—28). Regimai buvo paties Kristaus nustatyta formula, kuri vertė Evangelistus daryti skirtumą tarp paprasto žodžio „žmogus“ ir mesianiško „žmogaus Sūnus“.

Bendrai sakant, viešojo Jėzaus gyvenimo pirmame laikotarpyje rečiau tepasitaiko žmogaus Sūnaus pavadinimas, negu po įvykio Filypo Kesarijoj. Šiame laikotarpyj Jėzus jį vartoja ne prakalbose, kurios sakomos miniai, bet privačiuose pasikalbėjimuose su mokiniais arba ginčuose su farisiejais, ypač

kančios pramatymo beveik nepasirodo; vis dėlto jau aišku, kad žmogaus Sūnus yra Mesijas, Mesijas dangiškas, toks, kokį regėjo pranašas Danielius. Vėliau tą žmogaus Sūnaus pavadinimą Jėzus išplėtos daug aiškiau.

Be to mesianiško „žmogaus Sūnaus" pavadinimo, kuriuo Jėzus žymi save, pasitaiko ir kitų vietų, kur Viešpats gana atvirai skelbia save Mesiju. Privačiuose pasikalbėjimuose, kur Jis susitinka su gerai nusiteikusiomis sielomis, Jis yra tuo žvilgsniu visai atviras ir aiškus. Samaritietė kalbėjo Jam: „Aš žinau, kad ateis Mesijas (tai yra Kristus); taigi, atėjęs Jis visa mums apskelbs". Jėzus jai tarė: „Aš esu, kurs su tavim kalbu" (Jo. 4, 25—26).

Viešuose pamokymuose Jėzus savo mesianizmą remia senovės pranašais. Nazareto sinagogoj, perskaitęs Izaiją (61, 1—2), kur pranašas pasakoja apie būsimąjį Mesiją, Jėzus „pradėjo jiems sakyti: Šiandien įvyko šitie Rašto žodžiai, kuriuos jūs girdėjote" (Luk. 4, 21), — vadinas, Jis laiko save tuo pranašo skelbtuoju Mesiju, apie kurį pranašystė dabar jau išsipildė Jo asmenyje.

Girdėdamas kalėjime apie Kristaus darbus, Jonas Krikštytojas siunčia pas Jį pasiuntinius, kurie Jo paklaustų: „Tu esi tasai, kurs turi ateiti (= ar Tu esi pranašų skelbtasis ir visų laukiamasis Mesijas), ar mes kito laukiame?" (Mat. 11, 3). Kaip tik tuo metu Jėzus gydė visokius ligonius, raupsuotus, aklus, raišus, piktųjų dvasių apsėstuosius. Viešpaties atsakymas į tą paklausimą yra pilnas atsargumo, bet ir reikšmingas. Jis tiesiog netvirtina, kad Jis yra laukiamasis Mesijas, bet Jis jiems duoda tai suprasti visai aiškiai. Jis parodo savo darbus, kurie nedvejojamai pasako, kad Jis yra tikrasis Mesijas: „Eikite ir papasakokite Jonui, ką esate girdėję ir matę: Aklieji regi, raišieji vaikščioja, raupsuotieji pagydomi, kurtiniai girdi, mirusieji keliasi, beturčiams skelbiama Evangelija" (Mat. 11, 5). Tai sakydamas, Jėzus pasiremia pranašu Izaiju, kurs apie Mesijo laikus buvo pranašavęs: „Pats Dievas ateis ir išgelbės jus. Tuomet atsivers aklųjų akys ir kurtinių ausys bus atkimštos. Tuomet raišas šokinės kaip briedis ir nebylių liežuvis bus palaidas" (Is. 35, 4—6; plg. Is. 29, 18 s; 61, 1). Taigi Viešpaties atsakymo prasmė yra ta: „Taip yra; manyje išsipildo tos žinomos Izaijo pranašystės. Aš esu tas, apie kurį Izaijas ten kalbėjo". Tą gi Izaijo tekstą žydai suprasdavo apie Mesiją. Taigi Jėzus skelbia save Mesiju. — Kai Krikštytojo pasiuntiniai pasišalino, Jėzus, kalbėdamas miniai, iškėlė Joną į aukščiausią laipsnį tarp visų žmonių. Jis jį stato aukščiau už visus Senojo Įstatymo pranašus. O iš kur toks Jono prakilnumas? Jėzus tai nurodo: iš to, kad jis yra Mesijo pirmtakūnas. „Jis yra tasai, apie kurį parašyta: Štai, aš siunčiu prieš Tave savo

pasiuntinį, kad jis Tau taisytų kelią... Jis — Elijas, kurs turi ateiti“ (Mat. 11, 10, 14). Tikrumoje Jonas Krikštytojas buvo Jėzaus pirmtakūnas (Mat. 3, 11, 14; Jon. 1, 29—30); jis Jį žmonėms skelbė ir rodė. Taigi, aišku, Jėzus skelbia save Mesiju.

Suglaustai sakant, savo viešojo veikimo pirmame laikotarpyj iki įvykio Filypo Kesarijoj, neskelbdamas viešai ir tiesioginiai save esant Mesiju, Jėzus vienok tai išreiškia visai aiškiu būdu. Privačiuose pasikalbėjimuose Jis yra atviresnis, miniai gi, kurią apakina klaidingas Mesijo supratimas, Jis skelbia save mažiau atvirai; vis tik tą tiesą Jis skelbia atsargiai, palaipsniui, stengdamasis atitaisyti klaidingas pažiūras, ir toks skelbimas palengva, bet su tikrumu, darė įtakos geresnės valios dvasioms.

To skelbimo pasėkos buvo įvairios. Bendrai sakant, minia Jį laikė tik „didžiu pranašu“ (Luk. 7, 16). Vieni sakė, kad Jis esąs pranašas, panašus į senovės pranašus, kiti, kad atsikėlęs iš mirties Jeremijas, kiti, kad Elijas, Mesijo pirmtakūnas (Mork. 8, 28). Bet tikruoju Mesiju Jo nelaikė, nes minios akyse Jam trūko svarbiausios Mesijo žymės. Mesijas, jų manymu, turėjo tuoj vykdyti politišką perversmą, išvaduoti Izraelį iš svetimųjų vergijos, kurti tautišką, pilną blizgėjimo ir garbės Dievo karalystę. Bet Jėzus to negalėjo vykdyti, jei nenorėjo atsižadėti dvasiškos Mesijo orybės ir jo dvasiško uždavinio.

Tačiau kai kuriomis aplinkybėmis minios užsidegimas taip pakildavo, kad nežiūrint nesuderinamų prieštaravimų tarp Jėzaus asmens nuolankumo ir minios svajojamo Mesijo didumo, jos klausdavo savęs, ar tas nepaprastas stebuklų darytojas nėra tik pats laukiamasis Kristus (Mesijas). „Ar ne šitas Dovido Sūnus (=Mesijas)?“ (Mat. 12, 23), klausinėjo minios, pagydžius aklą, nebylį, apsėstąjį. Bet farisiejai naikino gimstantį minios tikėjimą, skelbdami, kad Jėzus stebuklus daręs susitaręs su velniu (Mat. 12, 24). To nepaisydami du Kafarnaumo aklieji ir chananietė kreipiasi į Jėzų, vadindami Jį „Dovido Sūnumi (= Mesiju)“ (Mat. 9, 27; 15, 21), ir tą pavadinimą Jėzus patvirtina stebuklu. Minia gi dvejoja: „Jis Kristus“ (Jo. 7, 41); „Kada Kristus ateis, ar Jis darys daugiau stebuklų, kaip kad šitas daro?“ (Jo. 7, 31). Po duonos padauginimo visą Galiliejos minią pagauna mesianiškas užsidegimas, kuriam tačiau Jėzus nepritaria ir pasitraukia nuo jos į kalną: „Jis tikrai yra tas pranašas, kurs turi ateiti į pasaulį“ (Jo. 6, 14). Bet ji netrukus ir atkrinta nuo Jo (Jo. 6, 67).

Norėdamas sukelti savo mokinių tikėjimą į tokį savo mesianizmą, koks tikrumoje Jame buvo, Jėzus turėjo iš pagrindų reformuoti juose patį Mesijo supratimą. Visa Jo, taip sakant, taktika ir pedagogika dvejais pirmaisiais metais ir Jo pastanga buvo įtikinti mokinius, kad Jis yra tikrasis Mesijas ir tuo

pačiu įtikinti, kad jų Mesijo supratimas yra klaidingas. Tikėjimas mokiniuose brendo, pradedant nuo džiaugsmingos vilties, kad Jėzus išrodys save Mesiju (Jo. 1, 41—50), per įvairius dvejojimus (Mat. 8, 27; 14, 33), iki tvirto įsitikinimo, kad Jis yra tikrasis Mesijas (Jo. 6, 69—70). Paskum jie vis dar bandys Jėzaus mesianizmą jungti su jų svajojamu tautiškuoju Mesiju.

Jėzus baigia skelbti savo mesianizmą.

Atėjo laikas, kada mokiniai turėjo pagaliau atvirai išpažinti savo tikėjimą Kristaus mesianizmu. Pats Jėzus duoda tam progos, pasitraukęs su mokiniais į Filypo Kesariją:

„Jėzus atėjo į Filypo Kesarijos apylinkes ir klausė savo mokinius, tardamas: Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų? Jie gi atsakė: Vieni sako, kad Jis Jonas Krikštytojas, kiti kad Elijas, o kiti, kad Jeremijas, ar vienas pranašų? Jėzus jiems tarė: Jūs gi ką sakote mane esant? Atsakydamas Simonas Petras tarė: Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus. Atsakydamas gi Jėzus jam tarė: Palaimintas esi, Jonos sūnau Simonai, nes ne kūnas ir kraujas tai tau apreiškė, bet mano Tėvas, kurs yra danguje. Ir aš tau sakau: tu Petras (Uola)... (Mat. 16, 13-18).

Mokinių tikėjimo išpažinimas neturėjo būti paties Jėzaus tiesioginio paskelbimo pasėka: jis bus jų pačių patyrimo savaiminis vaisius. Kai mokiniai išgirdo iš Viešpaties tą sprendžiamą klausimą, Jėzus jau ilgą laiką buvo gyvenęs su jais; jų akyse Jis buvo dauginęs pamokymus ir stebuklus; jie buvo taip pat matę pirmuosius minios užsidegimus, paskum jos svyravimą ir farisiejų atkaklų priešinimąsi. Jie jau turi užtenkamai šviesos tuo dalyku pasisakyti, ir jie turi tai padaryti. Į Viešpaties klausimą: „Jūs gi ką sakote mane esant?“ atsako Simonas Petras: — Tu — Kristus (= Mesijas), Dievo gyvojo Sūnus“. Tą Petro išpažinimą Kristus prisiima, giria, vadina Petrą palaimintu, laiko jį dangiškojo Tėvo apreiškimu ir atlygina jį, žadėdamas Petrui naują paskyrimą: „Tu — Uola“... Ką gi čia Petras išpažino? Vėliau mes sugrįšime prie šio teksto, svarstydami pilną jo reikšmę, dabar užteks pažymėti keletą pastabų. Bendra teksto prasmė yra aiški: Petras tiesiog skelbia, kad Jėzus yra Mesijas. Kiti evangelistai toj vietoj tą vieną dalyką ir teturi. Morkus užrašė: „Tu — Kristus“ (8, 29), Lukas gi turi: „Dievo Kristus“ (= Dievo Pateptasis = Mesijas, — 9, 20); o ir pas Matą, pats Jėzus ypač tai pabrėžia, nes kaip tik tą dalyką Jis uždraudė skelbti: „Tuomet Jėzus liepė savo mokiniams niekam nesakyti, kad Jis Kristus“ (16, 20). Vadinas, Petras pirmiausia išpažino ir paskelbė Kristaus mesianizmą. Taip pat ir kiti Apaštalai nebuvo atlikę nuo Petro tikėjimo (Plg. Jo. 6, 69).

Visi trys evangelistai sutinkamai pabrėžia, kad Petro išpažinimo įvykis turėjo lemiamos reikšmės, ir pats Jėzus jį priskiria dangiškojo Tėvo apreiškimui. Taigi čia yra kaž kas daugiau, negu minių šauksmai, kuriais ji sveikino „Dovido Sūnų". Petro išpažinimas atitinka Kristaus mintį, Kristus šiuo atveju yra Apaštalų suprastas, Petro pripažintasis ir skelbiamasis mesianizmas yra tikras, religiškas ir dieviškas, kokį Kristus skelbė. Tik Apaštalai regimai nepajėgė suprasti, kaip tą Viešpaties skelbiamąjį mesianizmą suderinti su tautiškuoju mesianizmu.

Pagaliau, tas, kuris čia skelbiamas Mesiju, yra „žmogaus Sūnus". Pats Jėzus taip klausimą pastato: „Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų?" Kiti sinoptikai vietoj žmogaus Sūnus, kaip jau minėta, čia turi įvardį aš: „ką žmonės (minios) sako mane esant?" (Mork. 8, 27; Luk. 9, 18). Tačiau ir pas juos tasai žmogaus Sūnaus pavadinimas tuoj grįžta, kai Jėzus ima kalbėti apie kenčiantį Mesiją: „Žmogaus Sūnui reikia daug kentėti" (Mork. 8, 31; Luk. 9, 22). Žmogaus Sūnus jau buvo mokiniams ir žydams žinomas Jėzaus pavadinimas, tik jo prasmė dar nebuvo visiems taip aiški. Dabar tasai neaiškumas pašalintas: žmogaus Sūnus yra Mesijas.

Tuoj po to iškilmingo išpažinimo Jėzus pradėjo skelbti savo mokiniams priešų prieštaravimą ir mirtį, kuri Jo laukia. Matas ir Morkus rūpestingai pažymi, kad tai nuo šio laiko prasidėjo pirmieji Jėzaus skelbimai, kurie lietė Jo kančią. Seniau Jėzus kalbėjo apie savo būsimąją kančią nebent tik slėpiningais žodžiais arba tik vaizdais (Mork. 2, 19—20; Mat. 9, 15; Luk. 5, 34). Lig šiol Apaštalų tikėjimas vis dar buvo per silpnas, kad pajėgtų pakelti kančios apreiškimą. Dabar jau metas kalbėti ir duoti jiems suprasti tikrąjį Jo mesianizmo pobūdį. Jis yra kenčiąs Mesijas: „Žmogaus Sūnui reikia daug kentėti, būti vyresniųjų, vyriausiųjų kunigų ir Rašto žinovų atmestam ir užmuštam, po trijų gi dienų vėl atsikelti" (Mork. 87, 31). Tuo būdu, laikinajam politiškajam Mesijo supratimui Jėzus stato priešais dvasišką ir kenčiantį Mesiją.

Visus kančios pranašavimus nuo šio laiko Jėzus jungia su žmogaus Sūnaus pavadinimu (Mat. 17, 12; 17, 21—22; 20, 18—19; 20, 28; 24, 2; 26, 45; Luk. 22, 48; 24, 7 ir k). Tas faktas patvirtina ir laiduoja žmogaus Sūnaus pavadinimo istoriškumą. Žmogaus Sūnaus, kaip Mesijo, vaizdas mokinių mintyje buvo pilnas šviesos, garbės ir blizgėjimo. Kančia jiems atrodė visai nesuderinama su tuo vaizdu: ir jie patys, net po Kristaus mirties ir atsikėlimo, nebūtų įstengę su tuo taip garbingu vaizdu jungti kančią: tai yra psichologiškas negalimumas. O tuo tarpu mes randame su žmogaus Sūnaus pavadinimu sujungtą Mesijo kančią. Vadinas, tokį jungimą tegalėjo

padaryti pats Jėzus, praplėsdamas pranašo Danielio žmogaus Sūnaus vaizdą, nežiūrint to, kad Jo mokiniai neįstengė tai suprasti (Mork. 8, 32—33; 9, 31).

Jei kenčiančio Mesijo nepajėgė suprasti nė patys mokiniai, kurie juk jau tikėjo, tai ką besakyti apie minią, kuriai ir tikėjimo trūko. Todėl Jėzus ir toliau laikosi atsargumo minios atžvilgiu, kad ji nesipiktintų, ir vis dar draudžia atvirai skelbti Jį esant Mesiju.

Kelioms dienoms praslinkus nuo įvykio Filypo Kesarijoj, įvyksta Viešpaties persimainymas ant Taboro kalno. Šis įvykis patvirtina pirmąjį. Dangiškasis Tėvas apreiškia Kristų ne vienam Petrui, bet trims Apaštalams, ir tai girdimais žodžiais, panašiai kaip krikšto metu: „Šitas mano mylimasis Sūnus, kuriame aš turiu sau daug pasimėgimo; Jo klausykite" (Mat. 17, 5). Elijas ir Mozė, atstovaudami Pranašus ir Įstatymą, pasirodo šalia Jėzaus kaip Jo palydovai, atiduoda pagarbą naujosios Sandoros Įsteigėjui, Mesijui, prie kurio linksta visas Senasis Testamentas. Pats persimainymas turi parodyti Apaštalams pojutišku būdu garbę, kurioj Jėzus kada nors pasirodys kaip triumfuojantis Mesijas. Tačiau ir čia tuoj Kristus duoda Apaštalams įsakymą niekam neskelbti to mesianiškojo apsireiškimo, kol žmogaus Sūnus nebus atsikėlęs iš numirusių, t. y. kol Jis per savo kančią ir pažeminimą nebus įėjęs į garbę ir tuo būdu nebus neabejojamai įrodęs, kad Jis yra tikrasis Mesijas ir kad tik dvasiškas Mesijo supratimas tėra teisingas.

Tuo tarpu su žmogaus Sūnaus pavadinimu kas kartą vis dažniau ir atviriau Jėzus ima jungti, kaip tai buvo Danielio regėjime, savo garbingą atėjimą pasaulio pabaigoje, arba paruziją. Seniau Jis buvo skelbęs tą dalyką tik vis dar savo mokinių tarpe (Mat. 10, 32; 13, 37, 41 ir k.). Dabar Jis ima tai skelbti visai miniai.

Patvirtinęs Petro tikėjimo išpažinimą ir uždraudęs mokiniams skelbti Jį esant Mesiju, Kristus vis dėlto sukviečia minią ir mokinius (Mork. 8, 34) ir jiems „visiems" (Luk. 9, 23) tarp ko kito sako tuos įspūdingus žodžius: „Kas gėdytųsi manęs ir mano žodžių šioje svetimoteringoje ir nuodėmingoje giminėje, to ir žmogaus Sūnus gėdysis, kuomet ateis savo Tėvo garbėje su šventaisiais angelais" (Mork. 8, 38).

Beveik pusė visų posakių apie žmogaus Sūnų liečia Jo antrąjį atėjimą garbėje, atėjimą teisti, Jo paruziją (Mat. 16, 27, 16, 28; 17, 9; 19, 28; 24, 27, 30; Luk. 21, 36; Mat. 24, 37; 39; Luk. 17, 29—30; 18, 8; Mat. 24, 44; 25, 31; 26, 63—64 ir par.). Visose tose vietose žmogaus Sūnus yra eschatologiškas asmuo, vadinas, posakiai apie Jį priklauso Jo ateičiai, „žmogaus Sūnaus dienoms" (Luk. 17, 22, 26), Jo sugrįžimui garbėje. Pavyzdžiu

gali būti bent pora aukščiau minėtų vietų: „Tuomet pasirodys danguje žmogaus Sūnaus ženklas, ir tuomet visos žemės giminės raudos ir matys žmogaus Sūnų ateinantį dangaus debesyse su didžia galybe ir didenybe“ (Mat. 24, 30). „Aš jums sakau, nuo šio laiko jūs matysite žmogaus Sūnų sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse“ (Mat. 26, 64). Žmogaus Sūnaus pavidalas čia pasirodo glaudžiai susijęs su Danielio regėjimu. Viešpats Jėzus ne tik skelbia save ateisiančiu debesyse žmogaus Sūnumi, bet dar daugiau pasako, negu Danielio pranašystė: Jis pastato žmogaus Sūnų labiau į priešakį. Danielio regėjime pats Ilgaamžis atlieka teismą ir, įvykdęs sprendimą, ateinančiam debesyse žmogaus Sūnui suteikia valdžią ir amžiną karalystę. Evangelijose gi pats žmogaus Sūnus ateina teisti. Ir net tai yra Jo atėjimo dangaus debesyse artimiausias tikslas ir pirmiausias veiksmas daryti teismą ir atlyginti kiekvienam pagal jo darbus. O be to, dar sprendžiamos įtakos teismo nutarimui turi teisiamojo postovis žmogaus Sūnaus atžvilgiu: kas Jį išpažino, tą ir Jis teisme išpažįsta, ir kas Jo gėdijosi, to ir Jis, žmogaus Sūnus, išsigins, kai Jis ateis „savo Tėvo garbėje su šventaisiais angelais“ (Mork. 8, 38). „Tūkstančių tūkstančiai“, kurie apsupa Ilgaamžio sostą, Evangelijose sudaro žmogaus Sūnaus palydovus. Tą aplinkybę nurodo ir Danielio regėjimas, nes sakoma, kad „Jis (žmogaus Sūnus) buvo atvestas Jo (Dievo) akivaizdon“ (Dan. 7, 13).

Visų tų vietų Evangelijose, be jokio abejojimo, prasmė yra ta: žmogaus Sūnus yra Mesijas, kuriam Dievas atidavė teismą ir kurį padarė savo karalystės karaliumi.

Tą pačią tiesą Jėzus skelbia miniai visokiais kitokiais būdais. Kelionėj į Jeruzalę paklaustas vieno iš minios: „Viešpatie, ar maža bus išgelbėtųjų?“, Jėzus atsako miniai, skelbdamas, kad Jis pats yra tas, kuris laikų pabaigoje kaipo Viešpats skirstys karalystę ir savo autoritetu tars sprendimą, kurs įleis jon Jo mokinius ir pašalins nuo jos nusidėjėlius: „Stenkitės įeiti pro ankštas duris; nes, sakau jums, daug ieškos įeiti, bet negalės. Įėjus Šeimininkui ir užrakinus duris, jūs, stovėdami lauke, pradėsite belsti į duris ir sakysite: Viešpatie, atidaryk mums. Atsakydamas Jis jums tars: Aš nežinau, iš kur jūs. Tuomet jūs pradėsite sakyti: Mes valgėme ir gėrėme Tavo akivaizdoje ir Tu mokinai mūsų gatvėse. Jis jums tars: Aš nežinau, iš kur jūs. Atstokite nuo manęs, jūs visi, piktadariai. Ten bus verksmo ir dantų griežimo, kada išvysite Abraomą, Izaoką, Jokūbą ir visus pranašus Dievo karalystėje, save gi laukan išvarytus“ (Luk. 13, 24—29). Aišku, kad Šeimininkas, kurs skirsto karalystę, vienus įleisdamas kitų neįleisdamas, yra tas pats, kurs dabar skelbia savo mokslą klausytojų akyse, vadinas, Dievo karalystės Šeimininkas yra Jėzus, Dievo Pateptasis arba Mesijas.

Ne be tam tikros minties Jėzus gretina dvejopą skelbimą, būtent, apie savo kančią ir apie būsimąją garbę. Tuo būdu Jėzus saugojo savo mokinius nuo nusiminimo, kada ateis Jo kančia, ir nuo per didelio užsidegimo, kurį galėjo sukelti garbingos paruzijos scenos. Bet ypač Jis norėjo tuo mokyti, kad pažeminanti kančia ir mirtis yra Jo garbės laidas ir kelias į garbę. Tie du dalykai susiję kaip nuopelnas ir atlyginimas. „Reikėjo, kad Kristus kentėtų ir taip įeitų į savo garbę“ (Luk. 24, 26).

Greta su Viešpaties žodžiais, skelbiančiais Jį esant Mesiju, eina Jo stebuklai, kurie turi paremti Jo žodžius ir įrodyti jų tikrumą. Seniau Jis buvo nustatęs tam tikras ribas, kurios neleido Jo stebuklų plačiai skelbti, nes dar nebuvo atėjusi Jo valanda, — dabar kas kartą vis mažiau Jis to besilaiko. Jis nebedraudžia savo stebuklų skelbti. Jis daro savo galybės darbus dažniausiai minių, kunigų, Rašto žinovų ir farisiejų akyse, net Jeruzalės šventovėje (Mork. 9, 13; 10, 46; 11, 15; Luk. 11, 14; 13, 10; 14, 1 ir k.). Ir savo stebuklus Jis nurodo kaipo kriteriją, kad Jis yra Dievo atsiųstas, ir todėl reikalauja besąlyginio tikėjimo (Jo. 9, 3; 10, 25, 32, 37; 14, 10; 15, 24).

Nežiūrint prieštaravimo įsigalėjusiems mesianiškiems prietarams, nežiūrint nė farisiejų priešinimosi, tokie Jėzaus reikšmingi žodžiai ir darbai geresnės dvasios žmonių tarpe ugdė ir stiprino tikėjimą, kurį mes matėm gimstantį pirmaisiais Jo viešojo veikimo metais. Ketvirtoji Evangelija paliko mums tuo atžvilgiu labai gyvą stebėtojo pranešimą apie pažiūrų plėtojimąsi ir nuomonių svyravimą, kuris vyko žmonių dvasiose. „Vieni tvirtino: Jis geras; kiti gi sakė: Ne, Jis suvedžioja žmones. Tačiau niekas nekalbėjo apie Jį atvirai, nes bijojo žydų“ (Jo. 7, 12—13). „Šitas tikrai pranašas“ (Jo. 7, 40). Kiti gi net atvirai kalbėjo: „Jis Kristus“ (Jo. 7, 41). „Kada Kristus ateis, ar Jis darys daugiau stebuklų, kaip kad šis daro?“ (Jo. 7, 31). Bet tuoj ir priekaištai kyla: „Nejaugi Kristus ateitų iš Galiliejos? Argi Raštas nesako, kad Kristus ateis iš Dovido ainijos ir iš Betliejaus miestelio, iš kur buvo Dovidas? Taip radosi minioje dėl Jo nesutarimo“ (Jo. 7, 41 — 43). Vyriausieji gi kunigai ir farisiejai, pastebėję gimstantį minioje tikėjimą, „siuntė tarnų Jo sugauti“ (Jo. 7, 32). Nežiūrint vyresnybės spaudimo, tačiau „daugelis įtikėjo į Jį“ (Jo. 8, 30). Veltui farisiejai buvo nutarę kiekvieną, „kas išpažintų Jį esant Kristų, išmesti iš sinagogos“ (Jo. 9, 22). Jie nebepajėgė suvaldyti liaudies judėjimo. „Jei paliksime Jį taip, visi įtikės į Jį“ (Jo. 11, 48), taip tarėsi aukščiausioji taryba. Iš tikro, minioje jau buvo gana paplitęs pavadinimas, taikomas Jėzui: „Jėzus, kurs vadinamas Kristumi“ (Mat. 27, 17, 22). Ir diena iš dienos vis augo Jo šalininkų skaičius (Jo. 10, 42; 11, 27, 45).

Kai minioje buvo tam tikras skaičius tokių, kurie tikėjo Jį esant Mesiju, Jėzus mėgino minios akyse daryti tai, ką Jis seniau buvo mėginęs su mokiniais, būtent, taisyti patį klaidingą Mesijo supratimą. Žmogaus Sūnus nėra tautiškas karalius, Jo karalystė ir Jo garbė nėra šio pasaulio. „Žmogaus Sūnus neatėjo, kad Jam tarnautų; bet kad Jis pats tarnautų ir duotų savo gyvybę kaip atvadavimą už daugelį“ (Mork. 10, 45; 10, 38; plg. Luk. 13, 33; 17, 20—30). Per kančią, mirtį ir grabą Jo kelias eina į triumfą, kur Jis galutinai turės mesianišką valdžią ir garbę (Luk. 19, 11—12).

Tačiau liaudis pasirodė visai neprieinama tiems dalykams (Jo. 12, 32—37). Ji tik laukė, kad tuoj įvyks politiškas perversmas ir Jėzus-Mesijas paims politišką valdžią: „nes Jis buvo arti Jeruzalės, o jie manė, kad Dievo karalystė tuojau pasireikšianti“ (Luk. 19, 11).

Artinosi didžioji savaitė, kurios įžanga Verbų šventė. Jėzus atvyko į Jerichą, kur du aklieji, miniai girdint, šaukėsi Jo, vadindami Jį mesianišku titulu: „Viešpatie, Dovido Sūnau, pasigailėk mūsų“ (Mat. 20, 31). Jėzus ne tik to titulo nepaneigia, bet dar jį patvirtina, pagydydamas juos.

Seka iškilmingas įėjimas į Jeruzalę. Tam mesianiškam triumfui Jėzus padarė nuolankius pasirengimus, kurie tačiau aiškiai parodo Jo mintį ir intenciją. Visiems žydams buvo žinoma Zakarijo pranašystė: „Labai džiaukis, Ciono dukte, linksmai šūkauk, Jeruzalės dukte: štai, tavo Karalius ateina tau teisus ir gelbėtojas: jis neturtingas ir joja ant asilės, ir jauno asilaičio“ (Zak. 9, 9). Tą pranašystę Jėzus tiksliai išpildo: Jis pasiunčia du savo mokinius atvesti asilaitį. Mokiniai atvedė, apdengė jį savo rūbais ir pasodino savo Mokytoją. Didžiulė minia, kuri buvo susirinkusi Velykų šventėms, pasitiko tą nuolankų būrelį su didžiausiu entuziazmu. Ji sveikina Jį kaip „Dovido Sūnų“ (= Mesiją, Mat. 21, 9), „Izraelio Karalių“ (Luk. 19, 38; Jo. 12, 13); ji sveikina ateinančią „Dovido karalystę“ (Mork. 11, 10), šaukia valio tam, „kurs ateina Viešpaties vardu“ įkurti „Tėvo Dovido karalystę“ (Mork. 11, 10). Tam tikru būdu pats surengęs tą triumfą, Jėzus pasiduoda toms minių ir ir mokinių ovacijoms ir nežiūrėdamas farisiejų pabarimų, atvirai pagiria ir pripažįsta tuos mesianiškus sveikinimus ir džiaugsmingus vaikų šūkavimus: „Sakau jums, jei šitie tylės, akmenys šauks“ (Luk. 19, 40). „Ar niekuomet neskaitėte: iš kūdikių ir žindančių burnos prirengei tobulą garbę?“ (Mat. 11, 16).

Šv. Lukas pasakoja, kad Jėzus, pamatęs miestą, verkė sakydamas: „Kad gi ir tu ir tai šitoje savo dienoje pažintumei, kas tau neša ramybės,—dabar gi tavo akims paslėpta...“ (Luk. 19, 42). Sugretinus tuos tekstus, aiškiai matyti visos tos scenos prasmė: Jėzus norėjo padaryti didžiausias paskutines pa-

stangas perstatyti išrinktajai Dievo tautai Jo siųstąjį Mesiją. Jis tai daro, naudodamasis nuolankiausiomis žymėmis. Iš visų aprašymų, kuriais pranašai Jo atėjimą piešė, Jis pasirenka kukliausią, tokį, kuriuo net žydų puikybė stebėjosi. Jie pripažino Jį, jie sveikino Jį Mesiju, bet Mesiju pagal savo supratimą: atmesdami viską, ko Jėzus mokė, ir pripažindami Jį tik tautišku Mesiju, kurs turi jiems įkurti išsvajotą, tautišką Dievo karalystę. Todėl ir visas tas judėjimas buvo iš anksto pasmerktas: šiandien karščiuojąs užsidegimas, o rytoj nusiminimas, kurs sukels pyktį ir neapykantą. O to viso galas — Mesijo mirtis ir šventojo miesto griuvesiai.

Paskutinėmis gyvenimo dienomis Jėzus dar tvirčiau pabrėžia savo asmens apreiškimus, kuriuos Jis seniau buvo padaręs. Apakę netikėjimu farisiejai reikalauja parodyti, iš kur Jis turi tokią valdžią, kuria Jis savinasi (Mork. 11, 28). Jis jiems pasako netiesioginiu, tačiau labai permatomu, būdu, kas Jis yra: vynininkų palyginime Jis jiems save parodo mylimiausiu Dievo Sūnumi-Paveldėtoju, nesulyginamai aukštesniu už pranašus, kurie tebuvo Dievo tarnai (Mat. 21, 33—46; plg. 22, 1—14). O savo Apaštalams, kalbėdamas apie miesto išgriovimą ir pasaulio pabaigą, labai aiškiais žodžiais ir didinga scena piešia, kaip Jis kaipo žmogaus Sūnus ateis dangaus debesyse, apsuptas Dievo garbės ir lydimas angelų, į paskučiausią teismą teisti visą pasaulį ir paskelbs kiekvienam galutinį jo likimą, žiūrėdamas to, koks buvo jo postovis žmogaus Sūnaus atžvilgiu (Mat. 24 ir 25 sk.). Ten Jis dar pasisako esąs visos žmonijos atstovas, kurs yra žeidžiamas kiekvienu daromu Jo nariams kentėjimu ir pagerbiamas kiekviena jiems teikiama pagelba: „kiek kartų jūs tai padarėte vienam šitų mano mažiausių brolių, man padarėte“ (Mat. 25, 40, 45)[1]).

Pagaliau, visam savo asmens apreiškimui Jėzus padeda oficialų antspaudą. Žydų tarybos teisme Kaifas oficialiai klausė Jo: „Prisiekinu Tave gyvuoju Dievu, kad mums pasakytumei, ar Tu Kristus (= Mesijas), palaimintojo Dievo Sūnus. Jėzus jam tarė: Tu tai pasakei. Aš esu. Tačiau aš jums sakau, nuo šio laiko jūs matysite žmogaus Sūnų sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse“ (Mat. 26, 63—64; Mork. 14, 61—62). Savo tautos aukščiausios valdžios akivaizdoje, aukščiausioj taryboj, oficialiai klausiamas vyriausio kunigo, mirties akivaizdoje, klausiamas po priesaika, kas Jis toks yra, Jėzus išpažįsta save Mesiju, nors ir mirti reikės. Tačiau Jis tuoj paaiškina, kad Jis ne politiškai-tautiškas Mesijas, bet toks, kurs ateis dangaus debesyse visą žmoniją teisti pagal jos

[1]) Palygink taip pat Jo. 17, 3, kur Jėzus išpažįsta, kad Jis yra Dievo siųstas ne kaip kiti pranašai, bet kaip Mesijas.

darbus. Pas Pilotą žydai pradžioje dangstosi kitais kaltinimais, kad Jis kursto liaudį ir pan. O kai tie kaltinimai mažai teveikia, ima Jį kaltinti, kad Jis skelbiąs save Karaliumi (= klaidingu Mesiju, Jo. 19, 12; 18, 33) ir „Dievo Sūnumi" (Jo. 19, 7). Klausiamas Piloto: „Tai Tu esi Karalius? Jėzus atsakė: Tu pats sakai, aš esu Karalius" (= mesianiškas Karalius, Jo. 18, 37). Tačiau Jis tuoj ir paaiškina, koks Karalius Jis yra: „Mano karalystė ne iš šio pasaulio... Aš tam gimiau ir tam atėjau į pasaulį, kad liudyčiau apie tiesą. Kiekvienas, kurs yra iš tiesos, klauso mano balso" (Jo. 18, 36—37).

Po kryžiumi pasirodo, kad visa Izraelio tauta buvo Jėzaus skelbimą supratusi, jog Jis yra Mesijas. „Šia Tau, kurs sugriauni Dievo bažnyčią, ir per trejetą dienų ją atstatai, gelbėk pats save; jei Tu Dievo Sūnus, nuženk nuo kryžiaus" (Mat. 27, 40), — taip tyčiojosi Izraelio liaudis. O vyriausieji kunigai draug su Rašto žinovais ir vyresniaisiais sakė: „Kitus išgelbėjo pats savęs negali išgelbėti; jei Jis Izraelio Karalius (= Mesijas), tegul dabar nužengia nuo kryžiaus, ir mes Jam tikime. Jis pasitikėjo Dievu: tegu Jis dabar Jį išliuosuoja, jei turi Jame pasimėgimo; nes juk Jis sakė: aš Dievo Sūnus" (Mat. 27, 41—43). Kareiviai gi kalbėjo: „Jei Tu žydų Karalius (= Mesijas), gelbėk save" (Luk. 23, 37). Vienas nukryžiuotųjų galvažudžių kalbėjo: „Jei Tu Kristus (= Mesijas), gelbėk pats save ir mus" (Luk. 23, 39). Romėnų karininkas išpažįsta: „Tikrai šitas buvo Dievo Sūnus" (Mat. 27, 54). Pagaliau ir kryžiaus antrašas skelbė: „Šitas yra žydų karalius" (Luk. 23, 38).

Negali būti nė mažiausio abejojimo: Jėzus skelbė save Mesiju.

Viešpačiui įžengus į dangų, Apaštalai tuoj ima skelbti: Jėzus yra Kristus (=Mesijas, — Apd. 2, 36 ir k.). Taip Jėzų suprato Apaštalai, taip Apaštalus suprato pirmykštė Bažnyčia, taip ji tikėjo ir tiki iki mūsų laikų.

2 §. Kuria prasme Jėzus yra Mesijas

Lyginant Jėzaus išsireiškimus apie Jo mesianizmą su rabinų ir apokaliptų mesianizmu, gana lengva pastebėti, kuria prasme Jėzus norėjo būti Mesijas.

Rabinų mesianizmas laiku buvo Jėzui artimiausias, jis Jį supo iš visų pusių, jis buvo daugelio Jo amžininkų lūpose ir galvose. Todėl istoriškos evoliucijos šalininkai nori manyti, kad Jėzaus mesianiškos pažiūros išdygusios iš jau esamo žydų visuomenėj rabiniško mesianizmo. Dar ir pastaraisiais laikais kai kurie žydų mokslininkai, o taip pat ir E. von Hartmann, tokios pažiūros laikosi.

Tačiau tokia evoliucija yra kiaurai klaidinga. Tarp rabinų ir Jėzaus mesianizmo supratimo yra nesuderinamų priešingumų. Todėl net liberalų kritikai atsisako rabinišką mesianizmą laikyti pavyzdžiu, kurį Jėzus būtų nukopijavęs. Tiesa, A. Neumann[1]) ir Otto Pfleiderer[2]) tvirtina, kad Jėzus priėmęs rabiniško Mesijo paveikslą su visais savumais, kuriuos jis Jo laikais turėjo, tik atmetęs rabiniško mesianizmo kariškąją pusę; Jis nenorėjęs būti Mesiju-karaliumi, kurs būtų žydų tautos išvaduotoju ir pagonių nukariautoju. Bet juk rabiniškasis mesianizmas iš esmės tą vieną pusę ir teturėjo. Tad jei kas dar nori Kristui primesti rabiniškąjį mesianizmą, jis tegali tą padaryti, nežinodamas tikrojo rabiniškojo mesianizmo.

Pagaliau tą klausimą išsprendžia nepaneigiamas faktas, kad farisiejiškojo mesianizmo šalininkai Jėzų persekiojo ir Jį pasmerkė mirti dėl to, kad Jis rabinų skelbiamąjį mesianizmą atmetė ir jo vietoj skelbė visai priešingą Mesijo supratimą. Jei Jėzus nebūtų iš esmės skyręsis nuo farisiejiškai-rabiniškų pažiūrų apie Mesiją, Jis nebūtų buvęs nei persekiojamas nei smerkiamas mirti.

Apokaliptiškosios arba eschatologiškosios pažiūros šalininkai, darydami Kristų vien žmogumi, mano, kad Jis tebuvęs nepaprastas dorovės skelbėjas, bet ne Mesijas čia žemėje. Jis buvęs ugningas pranašas, kurs skelbęs besiartinantį pasaulio sugriuvimą, o pats save skelbęs vyru, kurs šiandien ar ryt pasirodysiąs dangaus debesyse, kad tą pasaulio katastrofą pravestų ir įkurtų Dievo arba dangaus karalystę. Albertas Schweitzer[3]) daro priekaištus kitiems eschatologams, kad jie vien tik Mesiją ir Dievo karalystę eschatologiškai teaiškiną, vietoj to, kad „visą viešąjį (Jėzaus) veikimą, įvykių sąryšius ir jų aplinkybes nušvietę eschatologijos šviesa". Visa Evangelija, anot jo, esanti apokaliptiška-eschatologiška, ir pats Kristus turėjęs specifišką apokaliptišką sielą ir buvęs apokaliptiškas fanatikas, kurs nieko daugiau nematęs, nemanęs, nesitikėjęs ir neskelbęs, kaip tik baisų galutinį pasaulio sugriuvimą. Ir tą pažiūrą jis vadina „konsekventiška eschatologija". Tad Kristus skelbęs save Mesiju ne šiai pasaulio būklei, — Jis būsiąs Mesiju pasaulio antprigimtoj būklėj, kuri būsianti įvesta po šio fiziško pasaulio galutinio sugriuvimo. Tasai pasaulio sugriuvimas siejasi su galutiniu žmogaus Sūnaus atėjimu garbėje ir galybėje, su Jo paruzija (paruzija = sugrįžimo diena). Tada Jis turės Mesijo valdžią, bus Mesijas, kurs įkurs Dievo arba dangaus karalystę.

---

[1]) Jesus, wer er geschichtlich war, 1904, 154.

[2]) Das Urchristentum, 2 Aufl. I, 665; Die Enstehung des Christentums, 1905, 58.

[3]) Von Reimarus zu Wrede, Tübingen, Mohr 1906.

Tačiau net paviršutiniškas žvilgsnis į Evangelijas parodo, kad nieku būdu negalima Jėzaus gyvenimą aiškinti tokia eschatologiška prasme. Pažymėsime bent kelis bendrus skirtumo bruožus: žydų apokaliptika užnuodyta supelėjusio pesimizmo, kurs visą žemiškąjį pasaulį laiko žuvusiu dėl to, kad jis esąs piktas ne tik doroviškai, bet ir fiziškai. Jėzaus gi gyvenimas nušviestas spindulingo, saulėto optimizmo, visas Jo būdas, nors pilnas didžiausio rimtumo, bet taip pat pilnas džiaugsmingos, bičiuliškos fiziškam pasauliui nuotaikos, kuria net farisiejiškas neva šventumas piktinosi. — Apokaliptika yra kliedėjimas sapne, kuriam dabartis tėra tariamybė ir šešėlis, be jokio sąryšio su antlaikiniu ir antpasaulišku buvimu, kuriam dabarties gyvenimas yra be vertės ir realybės, vien tik skaičiavimasis su ateitimi, užsiėmimas besiartinančia baidykle. Jėzaus Evangelija, nežiūrint galingos srovės į ateitį ir į būsimąjį gyvenimą, yra pilna tikro, vertingo dabarties turinio, kur kilniai sujungiama dabartis su ateitimi, taip, kad visa praraja tarp šio ir ano gyvenimo yra sujungta tilto, ir visa pasauližiūra įgauna kryptį į plačius horizontus ir didžius daiktus, galingą kryptį, linkstančią per šį laiką į amžinybę. — Apokaliptika nė pirštu nepajudina, kad žmogų padarytų vidujiniu ir jį nutaurintų, ji patį būsimąjį mesianiškąjį pasaulį ima grynai kosmologiškai, be aukštesnio religinio gyvenimo, be gilesnio įsišaknėjimo į Dievą, ji tik tuo teužsiima, kad su atvira burna ir sudėtomis rankomis laukia ženklo iš dangaus (Plg. I Kor. 1, *22*), kada ateis galutinė pasaulio katastrofa. Jėzaus Evangelija griežtai reikalauja doroviško taurinimosi, religinio pagilinimo, tikro maldingumo ir vidaus šventumo — „būkite tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas tobulas“ (Mat. 5, 48), — ir tą tobulumą ji globia nenuilstamu, nenusimenančiu mokymu ir raginimu, tiekiamu kiekvienam asmeniui, kiekvienam žmonių rateliui, pradėdama reikalaujančiu didžiausios kantrybės mažmožingu darbu ir eidama iki koncentriško veikimo masėms. — Apokaliptikas, nesirūpindamas pakelti žmogų ir vien skelbdamas galutinę katastrofą ir bausmes, negali atsigėrėti staigiai pagonis ištinkančia bausme ir žydijos išaukštinimu į padanges. Jėzus Evangelijoj stengiasi pakelti žmogų, padrąsinti jį ir paguosti, Jis kenčia už nusidėjėlius ir miršta už juos ant kryžiaus. — Eschatologiška apokaliptika teturi akis ir ausis tik siauram žydiškam patriotizmui ir tautiškai nuteiktiems, pojučius svaiginantiems ateities liūliavimams. Jėzaus Evangelija, nežiūrint visos meilės gimtajam kraštui ir išrinktajai tautai, yra kiaurai universališka, svetima kiekvienai žydiškai siauraširdystei, ypač nepalanki tautiškai politiškoms ir pojutiškai žydiškoms svajonėms[1]).

[1]) Plg. Felder, Jesus Christus, Paderborn, 1923, 1, 176.

Žodžiu, norint Jėzaus Evangeliją gretinti su žydiškąja apokaliptika ir ją iš šios išvesti, reiškia daiktus aukštyn kojomis statyti. Todėl ir apokaliptikos šalininkai prasimano tokią apokaliptiką, kokios niekados pas žydus nebuvo, visiškai atjungdami ją nuo žemiškai politiškų žydijos lūkesių ir nukeldami ją į visai antgamtinį pasaulį. Taip daro Loisy, Weiss, Schweitzer, Baldensperger ir k. O Evangelijų išsireiškimus, kurie nieku būdu nesiduoda eschatologiškai išaiškinti, jie laiko netikrais, neistoriškais, neautentiškais. Taip elgiantis su istoriškais faktais ir Kristaus žodžiais, be abejo, galima viską išaiškinti. Tik toks aiškinimas virsta svajonėmis, bet nėra tiesa.

Paties Jėzaus išsireiškimai Evangelijoj sako visai ką kitą; Jėzus nori būti Mesiju ir nori būti juo laikomas jau čia savo žemiškame gyvenime, savo veikime, kentėjime ir mirtyje, būdamas čia žemėje. O Jo atėjimas į teismą tėra tik Jo mesianiškojo apsireiškimo iškilminga užbaiga ir aukščiausias galutinis triumfas.

Žvelgdami į ketvirtąją Evangeliją, mes labai aiškiai matome, kad Jėzus įvairiose aplinkybėse, kur Jis išpažįsta savo mesianizmą, skelbia save ne tuo, kurs ateityj turi būti Mesiju, bet Mesiju dabartyj, Mesiju, kurs turėjo ateiti ir kurs atėjo. Sakysime, Samaritietė kalbėjo Jam apie žadėtojo Mesijo būsimąjį atėjimą: „Aš žinau, kad ateis Mesijas (tai yra Kristus); taigi, atėjęs Jis visa mums apskelbs". Samaritietė kalba ne apie apokaliptiškąjį Mesiją, bet apie Mesiją, kurs „visa mums apskelbs". Jėzus jai atsako, kad Jis pats yra tasai laukiamasis Mesijas: „Aš esu, kurs su tavim kalbu" (Jo. 4, 25—26). Panašiai aklam gimusiam Jėzus sako: „Ar tu tiki į Dievo Sūnų? Atsakydamas jis tarė: Kas Jis, Viešpatie, kad aš į Jį tikėčiau? Jėzus jam tarė: Tu Jį matai, kursai kalba su tavim, tas yra" (Jo. 9, 35—37). Pagaliau, skatinamas minios atvirai pasakyti, ar Jis yra Kristus, Išganytojas miniai atsako, kad toks pareiškimas jau seniai yra padarytas Jo darbais, kurie įrodo, jog Jis Dievo Sūnus ir Jo Mesijas: „Aš jums sakiau, tik jūs netikite. Darbai, kuriuos aš darau savo Tėvo vardu, tie liudija apie mane" (Jo. 10, 24—25). Taigi Jėzus nori ne tik jau dabar čia žemėje būti Mesiju, bet dar Jis nurodo savo darbus, kurie yra realūs ir neapviliami įrodymai, kad Jis jau dabar tikrai yra Mesijas ir veikia kaipo Mesijas.

Tą patį mes matome ir sinoptikų Evangelijose. Jonas Krikštytojas, būdamas Macheros kalėjime, siunčia pas Jėzų pasiuntinius, per kuriuos jis Jo klausia: „Tu esi tasai, kurs turi ateiti, ar mes kito laukiame?" (Mat. 11, 3). „Tasai, kurs turi ateiti" pagal pranašų skelbimą — tokia buvo dažnai vartojama formula Mesijui pažymėti (Mat. 3, 11; Mork. 1, 7; Jo. 1, 27). Vadinas, Jono klausimo prasmė yra ta: ar tu esi skelbta-

sis pranašų ir laukiamasis šioje žemėje Mesijas? Jėzus atsako, nurodydamas Jo daromus mesianiškus stebuklus, kurie pagal pranašų skelbimą turėjo žymėti prasidėjusį mesianišką laiką, o patį stebuklų darytoją turėjo žymėti kaipo jau atėjusį ir veikiantį Mesiją (plg. Mat. 11, 5; Luk. 7, *22*; Is. 30, 5; 61, 1). O jei Jonas, kaip eschatologai be pagrindo ir prieš minėtos formulos vartojimo paprotį tvirtina[1]), būtų klausęs: ar tu esi tasai, kurs turi ateiti į paskučiausį teismą? — tada būtų dar aiškiau, kaip energingai Jėzus perkelia atsakymą į dabartinio gyvenimo laiką ir save skelbia jau atėjusiu Mesiju, kurs jau dabar užsiima mesianišku veikimu.

Filypo Kesarijoj Jėzus klausia mokinių, ką žmonės d a b a r t y j e mano apie Jį, kurs jų tarpe gyvena. Mokiniai pasako visokias nuomones, kurios d a b a r yra apie Jį žmonių tarpe. Toliau Jis jų klausia: „Jūs gi ką sakote mane esant? Atsakydamas Simonas Petras tarė: Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus". Vadinas, čia nė kalbos nėra apie tą, ką žmonės mano apie Viešpatį, kas Jis bus ateityj, ir neklausia Kristus mokinių, kuo jie Jį ateityje laikys, bet klausia, kuo jie Jį dabar laiko. Petro atsakymas aiškus: jis liečia dabartį; jis nesako: Tu būsi Kristus, bet „Tu (esi) Kristus". Viešpats pagiria Apaštalą, pareiškia, kad jo tikėjimas, jog Jis jau dabar yra Mesijas, yra iš dangaus apreikštas, ir tą tikėjimą Jis pilnai patvirtina. O kai Jis įsako neskelbti, jog Jis Mesijas, tai dar labiau pabrėžiama, kad čia kalbama ne apie Mesiją, kuriuo Jis bus, bet apie Mesiją, kuriuo Jis jau y r a. „Tuomet Jis liepė savo mokiniams niekam nesakyti, kad Jis Kristus" (Mat. 16, 13—*20*).

Viešpaties nuolat vartojamas žmogaus Sūnaus pavadinimas taip pat pasako, kad Jėzus yra Mesijas jau šiame gyvenime. Tas pavadinimas, kaip jau buvo kalbėta, yra mesianiškas: žmogaus Sūnus tai Mesijas, kuris pagal Danielio regėjimą laikų pabaigoje g a l u t i n a i įkurs Dievo karalystę. Bet tiesiog tuo pavadinimu Jėzus žymi save taip pat savo šio gyvenimo veikime; Jis vadina save žmogaus Sūnumi ne vien paskučiausiame žmogaus Sūnaus apsireiškime teismo dienoje: Jis jau yra žmogaus Sūnus ir dabar, kai Jis vykdo evangelizacijos ir atpirkimo darbą (plg. Mat. 11, 19; 12, *32*; 16, 13; Luk. 11, 30; *22*, 48 ir k.). Žmogaus Sūnus turi valdžios atleisti nuodėmes č i a ž e m ė j e (Mat. 9, 6) ir turi teisę elgtis su subata kaip Viešpats (Mork. *2*, *28*). Žmogaus Sūnus sėja į sielas gerąją Dievo Karalystės sėklą (Mat. 13, 37). Žmogaus Sūnus atėjo ne žudyti, bet gelbėti, ne kad Jam tarnautų, bet kad Jis pats tarnautų ir duotų gyvybę kaip atvadavimą už daugelį (Mork. 10, 45). Pildydamas savo pasiuntinybę, žmogaus Sūnus veda

[1]) Loisy, L'Evangile et l'Eglise, 54.

klajoklio ir visko atsižadėjusio Mokytojo gyvenimą: Jis neturi nė kur galvos priglausti (Mat. 8, 20). Pagaliau, pranešdamas savo kančią, Jis skelbia, kad žmogaus Sūnus kentės dideles kančias, kaip apie Jį yra parašyta, kad Jis bus atmestas tautos vyresniųjų, vyriausiųjų kunigų ir Rašto žinovų, kad Jis bus išduotas mirti ir kad Jis trečiąją dieną kelsis iš numirusių (Mork. 8, 31 ir k.). O juk visa tai vyks šiame gyvenime.

Pagaliau, ateina tardymas sanchedrine. Kaifo klausimai labai aiškūs, liečia dabartį. „Ar Tu (esi) Kristus (Mesijas), palaimintojo Dievo Sūnus? Jėzus jam atsakė: Aš esu" (Mork. 14, 61—62). Kaifas myga klausimą iškilminga priesaika: „Prisiekiu Tave gyvuoju Dievu, kad mums pasakytumei, ar Tu (esi) Kristus, Dievo Sūnus? Jėzus jam tarė: tu pasakei" (Mat. 26, 63—64). „Tai Tu esi Dievo Sūnus? Jis atsakė: jūs patys sakote; nes aš esu" (Luk. 22, 70). Toliau Jėzus dar priduria: „Jūs matysite žmogaus Sūnų, sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse" (Mork. 14, 62; Mat. 26, 64; Luk. 22, 69). — Klausimai ir atsakymai yra stebinančio aiškumo. Veltui eschatologai tvirtintų, kad tais pastaraisiais žodžiais savo išpažinimą, jog Jis yra Mesijas, Jėzus norėjęs reikšti apokaliptiška prasme, būtent, kad Jis tik tada tebūsiąs Mesijas, kai Jis ateis į paskučiausią teismą. Juk Jėzus visai griežtai sako: jau dabar aš esu tikras Mesijas, ir dargi laikų pabaigoje aš, kaipo Mesijas, ateisiu pasaulio teisti.

Tokiu pat būdu Išganytojas kalba ir Piloto akivaizdoj. Vietvaldis Jo klausia: „Ar Tu esi žydų karalius?", vadinas, Mesijas-karalius. Jėzus atsako teigiamai: „Tu sakai" (Luk. 23, 2). Bet norėdamas pašalinti nesusipratimą, Jėzus tuoj priduria: „Mano karalystė ne iš šio pasaulio" (Jo. 18, 36). Tačiau šiais pastaraisiais žodžiais Jėzus nė kiek nesako, kad Jo mesianizmas tebus vykdomas tik kitame pasaulyj, — ne, Jis tik nori pasakyti, kad Jo karalystė nėra žemiškai pasauliškos rūšies, nes tada Jo tarnai Jį gintų nuo tų, kurie ant Jo kėsinosi. Jo karalystė yra šioje žemėje, bet ta karalystė yra dvasiška, nes Jo pasiuntinybė yra viešpatauti sieloms, teikiant joms tiesą: „Tu pats sakai, aš esu karalius. Aš tam gimiau ir tam atėjau į pasaulį, kad liudyčiau apie tiesą" (Jo. 18, 37).

Apaštalai, mokiniai ir kiti klausytojai taip Viešpatį suprato, kad Jis yra Mesijas ir skelbia save Mesiju ne vien kitame pasaulyj, bet jau dabar, šioje žemėje. Tą dalyką mums liudija visas Naujojo Testamento turinys ir pirmykštės krikščionijos įsitikinimas. Užtenka pažymėti bent kelias vietas. „Radome Mesiją" (Jo. 1, 41), sako Andriejus savo broliui Simonui, pirmą kartą susitinkant su Viešpačiu. „Rabbi (Mokytojau), Tu Dievo Sūnus, Tu Izraelio Karalius" (Jo. 1, 49), išpažįsta Natanaėlis. Panašiai kalba samaritietė ir Sikaro gyventojai (Jo. 4, 29, 42),

Petras visų Apaštalų vardu (Jo. 6, 70), Morta (Jo. 11, 27), pats Jonas Evangelistas (Jo. 20, 31), pirmykščių krikščionių bendrija (Apd. 2, 36; 4, 27 ir k.), Povilas (Apd. 9, 22) ir visa Apaštalų bei pirmųjų krikščionių tradicija.

* * *

Jėzus pasisavina ir praplečia Senojo Testamento Mesijo supratimą. Iš tokio Jo žingsnio dar labiau aiškėja, kad Jis skelbė save Mesiju jau šiam savo žemiškajam gyvenimui. Jis kuria Dievo karalystę senovės pranašų skelbtąja prasme. Tos karalystės artėjimą pradėjo skelbti Viešpaties pirmtakūnas, Jonas Krikštytojas (Mat. 3, 2). Tokiu pat skelbimu taip pat ir Viešpats pradeda savo viešąjį darbą: „Laikas pasidarė pilnas, ir Dievo karalystė prisiartino; darykite atgailą ir tikėkite Evangelijai" (Mork. 1, 14); — tą patį daro ir Jo siųstieji Apaštalai (Mat. 10, 7). Jėzaus artinimasis, Jo veikimo pradžia reiškia tą patį kaip ir Dievo karalystės prisiartinimą ir kūrimąsi. Tam karalystės kūrimuisi Viešpats panaudojo stebuklus: „Jei aš išvarau velnius Dievo Dvasia, tai į jūsų tarpą atėjo Dievo karalystė" (Mat. 12, 28; 11, 4—6). Ir Jis visur skelbia tos karalystės įstatymus (Mat. 4, 23—25; kalno pamokslas ir k.), arba tiesiog „Dievo karalystę" (Luk. 9, 2). Senasis „Įstatymas ir pranašai siekė iki Jono; nuo to laiko Dievo karalystė skelbiama" (Luk. 16, 16; Mat. 11, 12). Rodydamas į savo asmenį ir savo Evangelijos skelbimą, Jėzus gali farisiejams sakyti: „Dievo karalystė yra jumyse" (=jūsų tarpe. Luk. 17, 21).

Pagrindinė sąlyga įeiti į karalystę yra su tikinčiu nusistatymu priimti Evangeliją (Mork. 16, 15—16; Jo. 3, 18, 36). Įeinama į ją atgimimu „iš vandens ir šventosios Dvasios" (Jo. 3, 5; Mat. 28, 19) nuodėmėms atleisti (Mork. 4, 12), ir imant vesti naują gyvenimą, laikantis to dvasiško atgimimo ir Evangelijos įsakymų (Mat. 7, 21; 19, 18—21; Luk. 6, 46). Kas „Dievo karalystės ir jos teisybės" nebrangina daugiau už viską ir jos neieško (Mat. 6, 33), kas „prideda savo ranką prie arklo ir dairosi atgal" (Luk. 9, 62), kas neatsižada visko ir, reikalui esant, neapleidžia visko (Mat. 5, 29; Mork. 10, 23; Luk. 18, 29), kas nėra pasiryžęs dėl Dievo karalystės net savo gyvybę prarasti (Mat. 10, 39; Luk. 14, 26), tas nėra jai tikęs.

Dievo karalystė kuriasi nei staigiu žemiškos valstybės pakeitimu, nei perversmu rabiniško mesianizmo prasme, nei ji staiga nužengs iš dangaus apokaliptų prasme, — ne, ji kuriasi ir plinta palengva ir su nuolatiniu vargu. Savo pradžioje ji yra visai mažas ir menkas daiktas, ir šios žemės didžiūnai nė dėmesio nekreipia į ją. Bet ji palengva auga, kaip garstyčių grūdas, ir pasidaro medžiu, o iš vidaus ji

veikia kaip tešlos raugas, kol ji visą pasaulį apims (Mat. 13, 31 s.). Panašiai kaip pasėta javų sėkla ramiai dygsta ir auga ir leidžia varpas, „taip yra su Dievo karalyste“ (Mork. 4, 26—29) ir su „karalystės vaikais“ (Mat. 13, 38). Žydija pasirodė nevaisinga žemė; „todėl Dievo karalystė iš jų atimama ir atiduodama tautai, kuri duos josios vaisius“ (Mat. 21, 43). „Ir šita karalystės Evangelija bus skelbiama visame pasaulyje, visoms tautoms, ir tuomet ateis galas“ (Mat. 24, 14), — paskučiausias teismas.

Paskučiausias teismas yra anga į ano gyvenimo karalystę. Ji užsidaro šėtono karalystės puolimams ir pasmerkia pragaro kančioms visus tuos žmones, kurie prisidėjo prie pikto viešpatavimo; bet ji atsidaro Dievo karalystės vaikams, kurie galutinai „paveldi jiems nuo pasaulio įkūrimo prirengtą karalystę“ (Mat. 25, 34). Mat, čia žemėje visai žmonijai ir atskiram žmogui tėra tik Dievo karalystės pradžia, pirmasis laipsnis, ano gyvenimo amžinai tesančios dangaus karalystės rengimas. Taigi žemėje esančioji Dievo karalystė laukia savo galutinio ištobulinimo ir užbaigimo. Ta tobula karalystė artinasi (Luk. 19, 12—28), yra laukiama (Luk. 11, 2), kad ateitų, ji žadama kaipo atlyginimas: „nes jų yra dangaus karalystė“, „nes jie matys Dievą“ (Mat. 5, 3—12). „Tuomet teisieji žibės kaip saulė jų Tėvo karalystėje“ (Mat. 13, 43). Jie „ateis iš rytų ir vakarų, iš šiaurės ir pietų ir sėsis prie stalo Dievo karalystėje“ (Luk. 13, 29). Nors tos karalystės gėrybės ir džiaugsmai yra grynai dvasiški, tačiau pojutiškiems žmonėms jie perstatomi pojutišku būdu. Amžinoji karalystė tai velykų pokylis, vestuvių pokylis, džiaugsmo pokylis (Luk. 22, 15—16, 18, 30; Mat. 26, 29), „amžinasis gyvenimas“ pas Dievą ir su Dievu, pilnas neapsakomo džiaugsmo.

Taigi Viešpaties mintyje mesianiškos karalystės svarbiausias centras ir josios tobulumas yra ateityje, o ne dabartyje. Kristus nuolat kelia mūsų žvilgsnį aukštyn, iš karalystės, kuri šioj žemėj rutuliojasi tarp daugelio vargų, į palaimintą ištobulinimą dangaus karalystėj. Viltis, lūkesys, ilgėjimasis palaimintojo tobulumo ir laimingumo aname gyvenime, — toks yra Kristaus religijos ir krikščionybės bruožas.

Tačiau tasai bruožas nėra vienintelis. Karalystės kūrimasis ir plėtojimasis vyksta šiame pasauly. Dievo karalystės geras grūdas yra sėjamas į žemę, dygsta žemėje, jos vaisius auga ir bręsta ant žemės, kol jis paskučiausio teismo piūtyj bus perkeltas į dangų (Mat. 13, 37—43). Ten bus tik piaunama, kas čia pasėta (Gal. 6, 8). Žemės gyvenimas — sėjos laikas, amžinybė — piūties palaima, o viduryj didžioji teismo diena, kurioj bus vertinama sėja ir piūtis ir atlyginama pagal nuopelnus. Viešpaties karalystėj nėra vienpusiškumo ar šuolių.

Dvasiškas Dievo viešpatavimas žmoguje ir žmogui žemėje, ir amžinas Jo viešpatavimas jam danguje, o greta dvasiškas artinimasis žmogaus prie Dievo čia žemėje, ir neperskiriamas jo susijungimas su Juo danguje, — ir visa tai, tarpininkaujant Išganytojui: tokis yra Kristaus karalystės ir krikščionybės supratimas.

Atitinkamai ir „žmogaus Sūnaus" sąvoką Kristus priderino ir praplėtė, kaip aukščiau jau buvo minėta. Jis mėgsta tą pavadinimą dėl to, kad jis, pagal Danielio pranašystę, iš vienos šalies pasako Mesijo kilnumą ir garbę aname gyvenime, iš antros šalies, pagal žodžio prasmę, be jokio sunkumo jis galima buvo pritaikinti visam Išganytojo veikimui ir gyvenimui čia žemėje. Ypač gal šituo atžvilgiu tasai pavadinimas tiko Išganytojui: kadangi Jis pasako Jo žmogiškąją prigimtį, tai jis išreiškė Jo galėjimą kentėti, ir tuo atžvilgiu jis buvo artimas „Dievo tarno" pavadinimui, kurį buvo skelbęs Izaijas.

Mat, pirma negu Kristus galėjo paimti karališką viešpatavimą Dievo karalystėj, Jis turėjo tą karalystę pasaulyje įkurti ir atskirus žmones, lygiai ir visą žmoniją, padaryti Dievo karalystės nariais. O tuo tarpu Dievo karalystė pasaulyje, kylanti iš sutvėrimo fakto, buvo sugriauta nuodėmės. Todėl Jėzus turėjo nugalėti nuodėmę. Jam rūpi dvasiškas žmogaus išgelbėjimas iš nuodėmės ir kaltės (Mat. 1, 21). Jis nori būti tarpininkas, Gelbėtojas, Atpirkėjas (Jo. 4, 42). Nes „žmogaus Sūnus atėjo ieškoti ir gelbėti, kas buvo pražuvę" (Luk. 19, 10). Nukovoti nuodėmę ir atvesti nusidėjusį žmogų prie Dievo buvo Jėzaus gyvenimo darbas. Tam Jis panaudoja savo religiškai dvasišką veikimą ir net kūniškas geradarybes bei stebuklus (Jo. 5, 14; 8, 11; Luk. 7, 47 ir k.).

Bet visų pirma Jėzus norėjo nuodėmių atleidimą pelnyti. Izaijas piešia „Dievo tarno" paveikslą, kurs pats būdamas nekaltas, prisiima ant savęs kentėjimus už kitų nuodėmes. Tą pranašystę apie Dievo tarną, atlyginantį už kitų nuodėmes, Evangelija taiko Viešpačiui Jėzui. Pats Išganytojas daugybę kartų visokiais būdais pareiškia tą pavaduojantį atlyginimą už pasaulio nuodėmes savo kančia ir mirtimi (Jo. 3, 14—17; 10, 11; Luk. 22, 19; Mat. 26, 28 ir k.), nes „žmogaus Sūnus atėjo, ne kad Jam tarnautų, bet kad Jis pats tarnautų ir duotų savo gyvybę kaip atvadavimą už daugelį" (Mat. 20, 28). Pavaduojamas atlyginimas už pasaulio nuodėmes ir išgelbėjimas iš nuodėmių bei jų pasėkų yra Jėzaus mesianiškojo gyvenimo centrinė mintis.

Iš Viešpaties mesianiškų išsireiškimų aiškiausiai matyti Jo manymas, kad Jis Senojo Testamento Mesijo sąvoką labai brangina ir ją vykdo. Ar Jis kalba apie savo „atėjimą" arba „siuntimą" į pasaulį, ar apie savo gyvenimą, mokslą, stebuklus, kan-

čią, mirtį ir atsikėlimą iš numirusių, kokiu tik būdu Jis savo mesianiškus siekimus reikštų, visados Jis turi tą sąmonę, kad Jis pildo pranašystes apie Mesiją, kad visas šv. Raštas Jame išsipildo, kad nėra pasakyta apie Mesiją nė vieno brūkšnelio, kuris Jame ir per Jį neišsipildytų (Luk. *22*, 37; Jo. 5, 39; Mat. *26*, 54 ir k.).

Tačiau mesianiška Jėzaus sąvoka nesibaigia tuo, kas Senajame Testamente apie Mesiją pasakyta. Liečiančias Jį pranašystes Jis aiškina visai savarankišku būdu. Sakysim, be dvasiškai religiškos, universališkos ir antprigimtos mesianiškųjų pranašysčių srovės, dar buvo S. Testamente ir kita srovė: žemiška, žydiškai tautiška, natūralistiška srovė. Kilnesnės dvasios žmonės galėjo suprasti, kad pastaroji tėra tik antprigimtųjų mesianiškųjų gėrybių lukštas ir simbolis. Tačiau vienas Kristus teiškėlė tas pranašystes iš žemiškai tautiškų bei pojutiškų sričių ir su stebinančiu griežtumu išaiškino jas kilniausia prasme.

Jėzus derina Senojo Testamento mesianizmą. Nebuvo aiškus ir savaime suprantamas dalykas, kad visos mesianiškosios pranašystės liečia tą patį asmenį ir kad jame viename jos visos galėtų išsipildyti. Nelengva buvo, sakysim, suprasti, kaip Danielio žmogaus Sūnaus garbingas paveikslas galėtų suderinti su Dovido Sūnumi, arba su kenčiančiu Dievo tarnu, arba vargingai kuriama Dievo karalystė su garbe ir tobulumu. Visa tai Jėzus darningai suvienija savo asmenyje ir savo veikime, taip kad visas Senojo Testamento mesianizmas belieka viena nuolatinė pranašystė, gyvas organizmas, kurs įsikūnija Viešpaties Jėzaus asmenyje.

Bet tuo būdu Jėzus taip pat nuidealizuoja Senojo Testamento mesianizmą. Niekados Jis nesistengia kaip ir paraidžiui kopijuoti pranašystę. Kilniu, nuostabiu būdu Jis ją išpildo, nė kiek ja nesivaržydamas. Jis pasirodo esąs tiek Senojo, tiek ir Naujojo Testamento Viešpats: „Seniesiems pasakyta... Aš gi jums sakau...!" Tai yra majestotinga kalba. Atitinkamai Jis ir veikia. Apie ką senieji nė manyte nemanė, tą Jis padaro savo dieviškosios karalystės pagrindiniu įstatymu: meilę. Ką senieji laikė neįmanomu dalyku, tą Jis padaro faktu: prieš baimės įstatymą Jis paskelbia malonės Evangeliją. Ko senieji gal vos tik antroj eilėj laukė, tą Jis pastato savo mokslo ir veikimo priešakin: išvadavimą iš nuodėmės ir kaltės pavaduojančiu Mesijo kentėjimu ir mirtimi. Išpildydamas senovės mesianiškąsias pranašystes, Jis joms suteikia šviesos ir gyvumo.

Tokia yra specifiškai krikščioniška Mesijo sąvoka, kuri yra įsikūnijusi Jėzaus-Mesijo uždavinyj, veikime ir asmenyj, — tik dar Kristaus dievybė nepastatyta priešakin. Tie dalykai yra tikri, jei tik Kristaus žodžiai yra imami taip, kaip

jie tikrumoje yra. Bet taip dalykams esant, kaip bebūtų galima prikaišioti Kristui evoliuciją iš rabiniškojo ar apokaliptiškojo mesianizmo! Ar liberalų hiperkritikai gali sakyti, kad jie iešką objektyvios tiesos?

3 §. Jėzaus mesianiškos sąmonės kilmė

Iki šiol mes matėm faktą, kad Jėzus visame savo viešajame veikime kas kartą vis labiau skelbė save Mesiju, suprasdamas Mesiją kilniausia prasme. Kyla klausimas, kaip Jėzus galėjo pradėti manyti ir tikėti, kad Jis yra Mesijas? Iš kur Jis galėjo pasisemti tą savo mesianiškąją sąmonę?

Tikinčiam krikščioniui atsakymas į tą klausimą yra labai paprastas. Tikinčioji krikščionija mato Jėzuje Kristuje amžinąjį Dievo Sūnų, kuris buvo dangiškojo Tėvo pasiųstas į pasaulį, kad Jis kaipo Mesijas atpirktų nupuolusią žmoniją. Tuo būdu visa Jėzaus mesianiškosios sąmonės kilmės paslaptis lieka išspręsta. Savo mesianiškąjį pašaukimą Jėzus atsinešė iš dangaus ant žemės. Taigi Jo mesianiškoji sąmonė jungiasi su Jo pirmlaikiniu buvimu; ji buvo Jėzaus įsikūnijimo ir viso Jo žemiškojo gyvenimo pagrindas ir šaltinis, ir todėl nieku būdu ji nėra kilusi iš šio gyvenimo žemėje palengva vykstančios evoliucijos keliu. Taigi užtenka mums įrodyti amžinąjį Išganytojo buvimą ir Jo dievybę, ir klausimas apie mesianiškosios sąmonės kilmę lieka išspręstas. Tą mes netrukus ir padarysime.

Visai kitaip į tą klausimą žiūri mūsų laikų religiškai istoriškoji ir religiškai psichologiškoji hiperkritika. Ji žiūri į krikščionybę kaip į natūralų žmonijos išsirutuliojimo vaisių ir į žmonijos dorovišką, protišką ir religišką evoliucijos pereiginį laikotarpį, todėl ir patį Jėzų Kristų ji laiko tos natūrališkos evoliucijos nariu ir veiksniu. Ji mato Jame vien gryną žmogų, kurs neturėjęs jokios preegzistencijos ir dieviškos prigimties, žmogų, kokie ir visi kiti žmonės yra. Tiktai tasai žmogus, ar tai dėl jo kylančios iš Jo protiškos suirutės saviapgaulės, ar tai Dievo Apvaizdos tvarkymu, tikėjo į savo gyvenimo nepaprastą mesianišką uždavinį ir tą mesianišką pašaukimą Jis pergyveno žmonijos labui.

Bet tuo pačiu liberališkoji hiperkritika stato save prieš mįslę, kuriuo būdu žmoguje Jėzuje galėjo kilti tokio gyvenimo uždavinio ir tokio visai negirdėto, taip ypatingo pašaukimo supratimas. Netikinčioji ir pusiau tikinčioji kritika pati sau yra kalta tos mįslės išsprendimą, — nes kitaip visa jos pažvalga į Mesiją ir apskritai jos pažvalga į Jėzaus asmenį ir į Jo darbą kabo ore. Jeigu jai nepasiseka duoti Mesijo sąmonės kilmės užtenkamo vispusiško išaiškinimo, tai tuo pačiu ji

pati save pasmerkia, — nes tai aiškiai įrodo, kad toji kritika ėmėsi klaidingo kelio, laikydama Kristų, prieš visą krikščioniškųjų šimtmečių tradiciją, vien tik paprastu žmogumi.

Racionalistų ir liberalų kritika, matydama Jėzuje vien paprastą žmogų, turi priimti, kad savo gyvenimo pradžioje Jėzus neturėjo mesianiškos sąmonės, vadinas, Jis nelaikė save Mesiju — bet paskum, neginčijamai pasirodo, kad Jis laiko save Mesiju. Iš kur toks manymas galėjo Jame kilti? Juk ne antprigimtuoju Dievo apreiškimu ir ne antprigimtuoju Dievo malonės vedimu, — nes juk jie kiekvieną antprigimtinį Dievo įsikišimą neigia, sakydami, kad antprigimtas Dievo apreiškimas esąs negalimas daiktas, — tad mesianiškajai Jėzaus sąmonei išaiškinti belieka natūrališkieji veiksniai, būtent, Jo vidaus išgyvenimai ir išorės aplinkybės, — tie turėję palengva sukelti Jame manymą, kad Jis esąs Mesijas ir dar toks Mesijas, koks Jėzaus gyvenime reiškiasi[1]).

Kad pats Jėzus tyčiomis būtų melavęs ir apgaudinėjęs, būtent, kad Jis, žinodamas save nesant Mesiju, tačiau būtų skelbęs save Mesiju, niekas šiandien tokios hipotezės neprileidžia, nes tai yra per daug aiškus psichologiškas prieštaravimas. Apie tai mes pakalbėsime vėliau, nagrinėdami Jo dievybės skelbimo tikrumą. Tad belieka racionalistams manyti, kad Jėzus apsigavo, kad Jis buvo saviapgaulės auka. Kaip tokia saviapgaulė, nežiūrint dalyko tikrumos, galėjo Jame kilti, jie turi duoti užtenkamą atsakymą.

* * *

Niekas neaprašė tos tariamai vykusios Jėzaus dvasioje evoliucijos su didesniu literatišku sugebėjimu ir su įspūdingesne kritiška išvaizda, kaip Renanas. Pastanga iš naujo atstatyti psichologišką eigą, kurią jis nupiešė savo savu laiku garsiame Jėzaus gyvenime, yra ir, tur būt, pasiliks netikinčiosios kritikos visų didžiausia pastanga protu išaiškinti mesianiškąją Išganytojo sąmonę.

Anot Renano, visos vykusios Jėzuje evoliucijos pradžia buvęs Jo gilus įsitikinimas, kad Jis yra giliai susijungęs su Dievu. Jauno Mokytojo dvasioje tasai susijungimas buvęs toks ypatingas, kad Jis tikėjęs turįs tokius santykius su Dievu, kokie esti tarp sūnaus ir tėvo. Bet dar daugiau. Jis tikėjęs, kad Jis esąs Dievo Sūnus vieninteliu, nepalyginamai aukštesniu, negu kiti žmonės, būdu. Jis mano, jog toji mintis Jėzuje buvusi taip gili, taip nuoširdi, kad ji, tur būt, kilusi iš pačių Jo buvimo šaknų[2]).

---

[1]) Plg. Felder, Jesus Christus, I, 196—198.
[2]) Plg. Renân. Vie de Jésus, 76—80.

Būdamas įsitikinęs save esant Dievo Sūnumi, Jėzus tuojau pajuto pasiuntinybę daryti, kad žmonės dalyvautų toj dieviškojoj sūnystėj, mokydamas juos pažinti Dievą kaip savo Tėvą ir kreiptis į Jį kaip vaikai į tėvą. Tokia buvusi, anot Renano, Jėzaus kuriamoji „Dievo" arba „dangaus karalystė"[1]).

„Pastaraisiais savo gyvenimo laikais, kaip rodos, Jėzus manė, kad toji karalystė įsikurs materiališkai staigiu pasaulio atnaujinimu... Realistiškas Dievo atėjimo supratimas tebuvo tik debesėlis, trumpo laiko klaida, kurią mirtis užmiršdino. Jėzus, kuris įkūrė tikrąją Dievo karalystę, romiųjų ir nuolankiųjų karalystę, tai Jėzus pirmųjų dienų, skaisčių ir nesudrumstų dienų, kada Jo Tėvo balsas skambėjo Jo prieglobstyj grynesniu virpėjimu. Tada tai buvo keli mėnesiai, gal vieneri metai, kada Dievas tikrai gyveno žemėje"[2]).

Bet štai, Jėzaus buvimas pas Joną, „ne tiek krikštytojo veikimu, kiek Jo paties minčių eiga, žymiai praplėtė Jo mintis apie Dievo Karalystę" ir apie būdą, kaip Jis ją turėjo kurti. „Jėzus nebebus tik žavus dorovės skelbėjas, norįs gyvais trumpais posakiais išreikšti kilnias pamokas; tai visiškas revoliucionierius, kurs stengiasi atnaujinti pasaulį iš pačių pamatų ir įkurti sumanytąjį idealą... Tokioj žemėj, kokia ji yra, viešpatauja pikta... Gero viešpatavimas turės savo eilę. To gero viešpatavimo atėjimas bus staigi, didelė revoliucija. Pasaulis tartum bus išverstas"... „Kas įkurs tą Dievo karalystę? Atsiminkime, kad pirmoji Jėzaus mintis, mintis Jame taip gili, kad, tur būt, ji neturėjo pradžios ir kilo iš pačių Jo buvimo šaknų, buvo ta, kad Jis yra Dievo Sūnus, savo Tėvui artimiausias, Jo norų vykdytojas. Todėl Jėzaus atsakymas į tokį klausimą negalėjo būti svyruojąs. Įsitikinimas, kad Jis įkurdins Dievo viešpatavimą, užvaldė Jo dvasią absoliučiu būdu. Jis įsivaizdavo save visuotiniu reformatorium. Dangus, žemė, gamta savo visumoje, beprotybė, liga ir mirtis Jam tėra įrankiai. Savo heroiškos valios priepuolyje Jis tarėsi esąs visagalįs. Kai žemė nepasiduoda tam didžiausiam perversmui, tai ji bus sutriuškinta, nušveista liepsnos ir Dievo dvelkimo. Naujas dangus bus įkurtas ir visas pasaulis bus apgyvendintas Dievo angelų. Taigi visiškas perversmas, apimąs net pačią gamtą, tokia buvo pagrindinė Jėzaus mintis"[3]).

Iš čia bereikėjo vieno žingsnio, kad Jis galėtų identifikuoti save su Mesiju, būsimosios karalystės ideališkuoju vadu. „Apsėstas kas kartą vis labiau verčiančios minties, nuo šio laiko su tam tikra fatališka šaltakraujyste Jėzus žengs keliu, kurį Jam nustatė Jo nuostabus genijus ir nepaprastos aplinkybės,

[1]) O. c. 81.
[2]) O. c. 83, 84.
[3]) O. c. 120—122.

kuriose Jis gyveno...“ Sugrįžęs į Galilieją, Jis drąsiai skelbia „Dievo karalystės gerąją naujieną“. Ta karalystė ateis, ir Jezus yra tasai „žmogaus Sūnus“, kurį Danielius savo regėjime buvo matęs kaip paskutinio ir aukščiausio apreiškimo asmenį... Ta Danielio svarbiausia vieta darė įspūdžio žmonių dvasioms; žodis „žmogaus Sūnus“ bent kaikuriose mokyklose virto vienu iš pavadinimų Mesijo, kurs buvo vaizduojamas kaip pasaulio teisėjas, kaip ateisiančių naujų laikų karalius. Todėl taikydamas jį Jėzus sau, tuo pačiu Jis skelbė savo mesianizmą ir tvirtino artimą esant katastrofą, kur Jis turėjo būti teisėju, turinčiu pilną valdžią, kurią Jam suteikė Ilgaamžis“[1]).

Tačiau kai Jėzaus mesianiškasis įsitikinimas ėmė tvirtėti, augo ir Jo darbo kliūtys, farisiejų opozicija darėsi gresianti: Jėzus ima suprasti, kad pirma negu Jis bus triumfuojančiu Mesiju, Jam teks pereiti per kentėjimus ir mirtį. „Jo mintys dabar reiškėsi su griežtu aiškumu... Įstatymas bus pakeistas; Jis jį pakeis. Mesijas atėjo; Jis juo yra. Netrukus pasireikš Dievo karalystė; Jis ją apreikš. Jis gerai žino, kad Jis bus savo drąsos auka; bet Dievo karalystė negali būti užkariauta be prisivertimo; per krizes ir skausmus ji tegali įsikurti. Po savo mirties „žmogaus Sūnus“ ateis garbėje, lydimas būrių angelų, ir, kurie buvo Jį atmetę, tie bus sugėdinti“[2]).

Pastarojoj kelionėj į Jeruzalę Jo artimos mirties mintis virto jame įsitikinimu. „Susimąstęs Jėzus ėjo savo palydovų priešakyj. Visi žiūrėjo į Jį tylėdami, jausdami baimės jausmą ir nedrįsdami Jo klausti. Jau keliais atvejais Jis buvo jiems kalbėjęs apie savo būsimus kentėjimus, ir jie klausė Jo nenoromis. Pagaliau Jėzus prakalbėjo ir, neslėpdamas nuo jų savo nujautimų, pasakojo jiems apie savo artimą mirtį. Tai buvo didelis liūdėjimas visų palydovų tarpe... O jis pats sutvirtėjo mintyje, kad Jis mirs, bet kad Jo mirtis išgelbės pasaulį“[3]).

Tokia buvusi, Renano manymu, evoliucija, vykusi Jėzaus dvasioje Jo mesianizmo dalyke. Aprašydamas ją, jis, turbūt, turėjo klaustis, kaip sveiko proto šviesoje reikėtų vadinti tokią psichologišką eigą. Žodis „pamišimas“ natūraliai iškyla jo mintyje, o kartais ir po jo plunksna. Jis būtų linkęs prie to ir sustoti, nes taip jam atrodo keista, beprotiška pretensija būti Mesiju, žmonių aukščiausiu teisėju ir Dievo amžinojo viešpatavimo įkūrėju. Tačiau jis čia negali sustoti nes iš kitos pusės jam atrodo, kad juk pamišėlis negali turėti tokios išminties, įvykdyti tokį didelį darbą, daryti taip galingos ir taip geradaringos įtakos visai žmonijai. Todėl jis gaudo tuščius žodžius,

---

[1]) Renan, o. c. 134—136.
[2]) O. c. 145, 146.
[3]) O. c. 383, 384.

laikosi nenustatytų ir negriežtų posakių, maišydamas švelnius atspalvius, vienus taisydamas kitais, darydamas aiškiausiai prieštaraujančius spėliojimus.

Tačiau yra aišku, kad jis, prisidengęs kalbos stiliumi ir retorika, nuduodamas atmetąs „pamišimo" žodį, vis dėlto bent dalimi laikosi paties dalyko, kurį tasai žodis reiškia. Kalbėdamas apie Išganytojo artimus santykius su Dievu, Renanas pakiša: „Čia beprotis eina kartu su įkvėptu žmogumi"[1]). Tiesa, jis tuoj pasitaiso: „Tiktai beprotis niekados neturi pasisekimo. Lig šiol neatsitiko, kad dvasiškas nuklydimas rimtai paveiktų žmonijos eigą". Vis tik jo galvoj manymas pasilieka: Jėzaus mintis apie jo sūniškus santykius su Dievu yra artima pamišimui. Panašiai tą Jėzaus mintį, kad Jis ateis garbėje laikų pabaigoj teisti visus žmones ir galutinai įkurti Dievo karalystę, Renanas priskiria pertemptam entuziazmui, Jo mistiškam užsidegimui, kurs siejasi su pamišimu. Renanas Jį teisina: „Atleiskime Jam, kad Jis tikėjosi tuščios apokalipsės, atėjimo didingame triumfe, dangaus debesyse"[2]). „Realistiškas Dievo atėjimo supratimas tebuvo tik debesėlis, trumpo laiko klaida, kurią mirtis užmiršdino"[3]). O paskutinėmis gyvenimo valandomis Jėzus atrodo Renanui suklaidintas apokalipsės entuziastas, apšviestas regėtojas, kurio vaizduotė reiškiasi didėjančiu įsikarščiavimu, kurio dvasia ima klajoti. „Pagautas to bauginančio entuziazmo įsigalėjimo, verčiamas būtinumo skelbti kas kartą vis labiau jaudinančius pamokslus, Jėzus nebebuvo laisvas... Dažnai buvo manoma, kad Jis einąs iš proto. Jis kentė baimės jausmą ir vidujinį suspaudimą. Įspūdingas Dievo karalystės vaizdas nuolat švytravo Jo akyse ir kėlė Jame galvos sukimąsi... Jo pernelyg aistringas temperamentas kiekvieną valandėlę išnešdavo Jį už žmogaus prigimties ribų. Jo darbas nebebuvo protingas... Kartais Jis buvo kietas ir keistas. Jo mokiniai nebesuprato Jo ir jautė baimės jausmą prieš Jį... Kartais jie laikė Jį pamišusiu"[4]).

Žodžiu — pamišėlis, arba bent pusiau pamišęs. Tokia yra Renano hipotezė apie Jėzaus mesianiškosios sąmonės kilmę ir išsirutuliojimą. Bet tuo pačiu Renano hipotezė pati save pasmerkia. Aišku kaip diena, jog klaidingai išsvajota yra tokia Jėzaus psichologija, kuri Jį laiko pamišėliu arba bent pusiau pamišusiu, kuriam vienok „kiekvienas mūsų pasidėkoja savo gerąja puse"[5]), „kurs iššaukė judėjimą, kurio pradžioje turėjo stovėti didžiausio mato žmogus"[6]), „kurs savyje vienijo viską, kas tik yra ko nors gero ir kilnaus mūsų prigimtyj"[7]), „kurs stovi žmogiškojo didumo viršūnėje"[8]), „kurs visiems laikams

[1]) O. c. 80. [2]) O. c. 294. [3]) O. c. 83. [4]) O. c. 331.
[5]) O. c. 202. [6]) O. c. 319. [7]) O. c. 326. [8]) O. c. 320.

yra nepralenkiamas, vis tiek ką ateitis pajėgtų atnešti“[1]), ir „kurį visi amžiai garbins kaip didžiausią tarp žmonių“[2]). O ten toj viršūnėj pamišėlis arba bent pusiau pamišęs!

Bet tiek to. Ar tokia hipotezė suderinama su faktais? Ji griežtai prieštarauja visam tam, ką tikriausia mes žinome apie Jėzaus protinį ir dorovinį temperamentą, apie Jo gyvenimą ir Jo darbus. Apie tą dalyką mes plačiau pakalbėsime vėliau. Čia tik pasakysime, kad skaitančiam Evangelijas susidaro visai kitoks Jėzaus vaizdas, negu Renanas piešia. Tikrumoj ten gilus nuolankumas ir teisumas, inteligencijos gilumas ir šviesumas, proto giliausia išmintis, dvasios blaivumas, ramumas, savęs tikrumas ir t. t. — dalykai, nieku būdu nesuderinami su Renano prasimanytu Jėzaus vaizdu. Pagaliau, kiekvienas istoriškas Evangelijos įvykis stoja prieš Renaną ir jam pasako, kad jis nesilaiko istorijos, bet jis pats, nesiremdamas tikrove, yra fantastiškas svajotojas. Ir jei racionalistai tiek teturi pasakyti apie Jėzų, kiek jų sumaniausias Renanas pasakė, tai su jų racionalizmu yra nekokie popieriai, tiesiog liūdnas dalykas.

* * *

Liberališki protestantai, pripažindami asmeniško Dievo buvimą, dažniausiai persisunkę racionalizmo pagrindais, skelbia Jėzaus mesianiškos sąmonės teoriją, kuri turi daug dalykų, bendrų su tikrųjų racionalistų teorija.

Kiek galima nustatyti iš jų svyruojančių pareiškimų, Jėzus jų akyse tikrai yra Mesijas, tik Mesijas grynai natūralus, grynas žmogus, tam tikros rūšies pranašas, dangaus ypatingai paskirtas naujai religijai įkurti. Jis yra gamtos arba, jei norima, natūrališkos Apvaizdos turtingai apdovanotas genijus žmonijos religiškai gerovei paremti, panašiai kaip buvo Dievo pašauktas Plato ir Aristotelis moksliškajai pažangai, o Mykolas Angelas meno pažangai pastūmėti. Gimęs kaip kiti žmonės, griežtai valdomas protiško, doroviško plėtojimosi ir fiziško augimo dėsnių, kurie yra skirti Adomo vaikams, palaipsniui Jis įgavo mesianišką sąmonę dvasios darbo keliu, panašiai kaip Renanas skelbė. Pradžioje Jo mesianiškoji idėja buvusi svyruojanti ir nepilna, painiojama netikrumo ir abejojimų, maišyta su stambiomis klaidomis. Reikėjo išorės aplinkybių įtakos, Jo paties dvasios kantrios ir vargingos pastangos, gal ir Dievo kurio nors natūralaus įkvėpimo, kad toji idėja nusistatytų, nusišveistų, sutvirtėtų ir suteiktų Jam aiškios šviesos ir pilno tikrumo. Taigi, anot liberalų protestantų, lygiai kaip ir anot visiškų racionalistų, Išganytojo mesianiškoji sąmonė esanti kilusi palaipsniui ėjusiu painiu psichologišku vyksmu. Visas

[1]) O. c. 327. [2]) O. c. 327.

skirtumas tarp jų tame, kad racionalistai žiūri į tą sąmonę kaip į iliuziją, o protestantiški liberalai mano, kad ji remiasi tikrove.

Tokią teoriją skelbė vienas žymiausių mūsų laikais liberalų protestantų šulas Edmondas Stapfer, protestantų teologijos fakulteto dekanas Paryžiuje. Pradžioje jis energingai atremia racionalistišką Renano tezę: Jėzus „skelbė save Mesiju. Tai yra įrodyta, tai yra tikra. Kaip Jis prie to priėjo? Ar tai buvo pamišimas, ar ne? Tokis, mūsų manymu, tėra vienintelis skyrimas, kuris dabar statomas tarp tikinčiųjų ir netikinčiųjų“[1]). „Renanas sako: Apsvaigęs savo pasisekimu, Jėzus įtikėjo save esant Mesiju. Jis buvo sveiko proto savo veikimo pradžioje, Jis toks nebebuvo pabaigoj, ir Renano pasakojama Jo istorija, nežiūrint visų jo paduodamų pateisinimų, yra didėjančio pertempimo istorija žmoguje, kuris pradėjo kilnaus ir gražaus genijo sveiku protu, įžvelgimu, dorovišku sveikumu, ir kuris baigė liguistu, artimu pamišimui persijaudinimu. Žodžio pamišimas Renanas neparašė, bet tokia mintis yra išreikšta kiekviename puslapyj. Ne, — faktai priešinasi tokiam aiškinimui“[2]).

Anot Stapfero, Jėzaus mesianiškosios sąmonės pradžia buvęs Jo jausmas, kad Jis esąs Dievo Sūnus, suprantama, dorovišką prasme. Jis jautė, kad Dievas yra Jam labai artimas Tėvas, kurį Jis myli didžiausia meile. Toks jausmas Jame kilęs iš Jo maldingumo, mąstymo ir Senojo Testamento skaitymo, kur Dievas taip dažnai reiškia savo tėvišką globą[3]). Jis pasijuto stumiamas nuveikti Dievui, savo Tėvui, kuriuos nors didžius darbus, ypač kitiems žmonėms suteikti galėjimą tapti Dievo vaikais, panašiai kaip Jis kad yra Dievo Sūnus. Kas kartą vis labiau spyrė Jį klausimas: „Kam aš esu pasaulyj? Kokia mano pasiuntinybė? Koks mano gyvenimo uždavinys?“ O kartu su šiuo klausimu Jo galvon brovėsi ir kitas klausimas: „Kas bus Mesijas? Kada Jis pasirodys? Kokį darbą Jis atliks? Taip Jis mąstė per aštuoniolika metų ir palengva, bet su tikrumu, priėjo tą nepajudinamą įsitikinimą: Aš pats esu tasai Mesijas!“ Pagaliau dalykas liko išspręstas Krikšto metu. Jis tarėsi girdįs Tėvo balsą, kurs pilnai pritaria Jo sūniškai nuotaikai ir Jo mesianiškam užsidegimui: „Tu mano mylimasai Sūnus, Tavyj aš turiu sau pasimėgimo“. Dabar Jo mesianiškas pašaukimas virto faktu[4]).

„Bet koks Mesijas Jis bus? Kokį darbą Jis atliks?“[5]) Jis vis dar tebeturėjo kiaurai žydišką, žemiškai politišką Mesijo supratimą. Gundymas tyruose, kurs „nebuvo atskiras ir laiki-

[1]) Stapfer, Jésus-Christ avant son ministère, 2 éd. Paris 1896, p. XI.
[2]) Stapfer, Jésus-Christ pendant son ministère, 2 éd. Paris 1897, p. 300.
[3]) Stapfer, J-C avant son ministère, 89—91 p
[4]) Stapfer, L. c. 92, 152.
[5]) L. c. 153.

nas reiškinys, bet tęsėsi nuo krikšto per visą Jėzaus gyvenimo laikotarpį", išvadavo Jį iš klaidingų idėjų, iš visų netikrų politiškai mesianiškų pažiūrų, kurias Jis turėjo kartu su visa tauta. Iš gundymo laikotarpio Jis išėjo įsitikinęs, kad Jis turįs būti dvasiškas ir morališkas Mesijas... kad Jis savo karalystę turi įkurti širdyse ir atlikti grynai religinį darbą". Ir pagaliau farisiejų prieš Jį keliamas persekiojimas įtikino Jį, kad Jis turi kentėti ir mirti, ir tik paskum Jis ateis kaip Mesijas garbėje ir ras pilną pripažinimą.

Išskyrus kai kuriuos svyravimus, tuo maždaug keliu eina liberalų protestantų teorija. Visi jie sutaria, kad Jėzaus mesianiškoji sąmonė nėra kilusi iš Jo esmės pirmykštės sąmonės, bet ji esanti palaipsniško išsirutuliojimo išdava. Jos pradžia — Dievo Sūnaus sąmonė; krikštas atnešęs tikrumo; gundymas, persekiojimai ir įvairūs patyrimai ją papildę ir ištobulinę. Be minėto Stapfero Prancūzijoj maždaug to laikosi Loisy ir Réville. Vokietijoj tos teorijos atstovų yra daugybė, sakysim, O. Pfleiderer, W. Beyschlag, A. Harnack, kuris tačiau nesiėmė spręsti, kuriuo keliu iš Dievo sūnybės išsivystė mesianiškoji sąmonė, J. Weiss, O. Holtzmann, A. Jülicher, W. Bousset, H. Wendt ir k.

Konservatyvų liberalų grupė nuo jų skiriasi ypač tuo, kad Jėzus esąs „žmogaus Sūnus ir Dievo Sūnus iš dangaus", — tačiau Jo nepripažįsta tikruoju Dievo Sūnumi ir Dievu. Mesianiškos sąmonės kilmės aiškinime ne daug kuo jie tesiskiria nuo kitų liberalų protestantų. Tą grupę atstovauja Königsbergo teologas E. Kühl[1]).

* * *

Liberališka protestantų kritika, stengdamasi išaiškinti Jėzaus mesianiškosios sąmonės kilmę ir išaugimą, nuėjo klaidingu keliu. Nesunku tai pamatyti, nagrinėjant svarbesnius faktus, kuriais liberalai ramstosi. Pažiūrėkime, ar yra kuri nors evoliucija Jėzaus mesianiškojoj sąmonėj.

Pripažindami, kad po krikšto Jėzus jau buvo įsitikinęs, jog Jis yra Mesijas, liberališki protestantai kartu skelbia, kad Jėzus po krikšto dar aiškiai nežinojęs savo mesianizmo turinio. Jam dar nebuvę aišku, ar Jis turi būti Mesijas žydiškai tautiška, ar dvasiška prasme. Tas klausimas Jį varginęs gundymo metu, ir tada Jis jį turėjęs išspręsti. Tuo metu Jis išgyvenęs neapsakomas vidaus kovas, kol pagaliau nugalėjęs žydiškai politiško mesianizmo pagundas, aiškiai pažinęs, kad Jo mesianizmas yra dvasiškos rūšies. Evangelijos piešiančios tas kovas „simbolišku apdaru", — nes evangeliškas gundymo

[1]) Das Selbstbewusstsein Jesu, Berlin, 1907.

pasakojimas nesąs tikro išorinio fakto pasakojimas, bet „Jėzaus psichologiškas stovis suglaustoj simboliškoj formoj“[1]).

Tačiau toks manymas dvejopu atžvilgiu prieštarauja tikriausiems daviniams. Iš Evangelijų pasakojimo tikrai matyti, kad gundymas tik išoriniai tepalietė Jėzų, nesukeldamas Jame nė mažiausios vidujinės kovos, nė kiek nesudrumsdamas net trumpai valandėlei Jo dvasios pusiausvyrumo ir Jo psichiško ramumo. Be to, lygiai iš to paties pasakojimo matyti, kad mes neturime jokios teisės įtarinėti, esą Jėzus galėjęs turėti kad ir mažiausią vidaus linkimą prie savo tautos politiško Mesijo supratimo. Viskas rodo, kad Jis jau tada kiekvieną mesianizmo profanavimą ir pasaulinimą su tokiu pat griežtumu ir su tokiu pat vidaus neprielankumu atmetė, su kokiu Jis tai darė visame vėlesniame savo gyvenime. Tie dalykai yra taip aiškūs, kad net daugelis liberališkų kritikų tai pripažįsta[2]).

Tiek prieš gundymą, tiek gundymo metu, tiek ir po jo, nežiūrint visų priešingų viliojimų, Jėzus nepajudinamai laikosi įsitikinimo, kad Jis yra pašauktas įkurti grynai dvasišką-religišką Dievo karalystę. Gundymas neatnešė Jam jokio naujo Jo mesianizmo supratimo, jokios evoliucijos.

O dar liberalų kritika mano, kad gundymas buvęs ar tai iš vidaus ar iš išorės kilęs Jėzaus dvasios pažiūrų skilimas, ir Evangelijų gundymo istorija teesanti tų Jo psichiškų išgyvenimų simboliškas perstatymas. Toks manymas liberalams būtinai reikalingas, jei jie nori kalbėti apie Jėzaus mesianiškos sąmonės evoliucijos galimumą.

Tačiau toks manymas tiesiog prieštarauja Evangelijų tekstui. Evangelijos kalba apie griežtai istorišką įvykį, o ne apie Jėzaus sielos psichiškų stovių dramatizavimą. Tasai įvykis vyksta už Jėzaus sielos vidaus gyvenimo. Tai yra pasikalbėjimas tarp tikrų dviejų asmenų, tarp Išganytojo ir gundančio šėtono. Užtenka pasiskaityti Evangelijas, kad tą pastebėtumėm ir pažintumėm, jog Evangelijų tekstai neprileidžia Jėzuje jokio psichologiškai mesianiško svyravimo bei kitėjimo.

O ar yra bet kokio pagrindo tą Evangelijų tekstą laikyti piešiančia Jėzaus sielos kovas parabola? Tasai reiškinys, būtent, įvykęs po krikšto Jėzaus rungimasis su šėtonu pilnai atitinka visą padėtį ir reiškia tikrą pažangą Išganytojo gyvenime, tiktai visai kita prasme, negu liberalai mano. Tai pripažįsta ir pats Loisy: Krikšto metu „įvykęs Mesijo šventimas turėjo pasėką Kristaus gundymą. Savaime aišku, kad Mesijas turėjo su šėtonu rungtis ir jį nugalėti... Ėemiama kova, iš kurios Jis turėjo išeiti nugalėtoju, buvo mirtis. Bet jei Jis jau nuo pat krikšto

[1]) Stapfer, J-C avant son ministère, 152.
[2]) Plg. Felder, Jesus Christus, I, 213.

buvo laikomas Mesiju, tai jau ir dabar Jis turėjo turėti progos susiremti su demonu. Todėl ta didelė gundymo scena tyruose"[1]). Tas įvykis taip pat atitinka piktųjų dvasių elgesį, kad jos nuo dabar nuolat stengėsi prieš laiką apskelbti Jėzaus mešianizmą ir tuo būdu jį niekais paversti[2]). Taigi nėra jokio pagrindo į gundymo istoriją žiūrėti kaip į parabolą, piešiančią Jėzaus sielos kovas už Jo mesianiškąjį pašaukimą.

O jei kas vis tik norėtų Evangelijų pasakojimą tuo būdu aiškinti, tai pirma jis turėtų išspręsti klausimą, kaip galėjo įvykti, kad Jėzaus psichologiški išgyvenimai liko Evangelijose perstatyti tikro, velnio sukelto, gundymo formoj. Čia tegali būti dvejopas atsakymas: arba tikinčiųjų tradicija, kurią evangelistai surašė, Jėzaus gundymą taip sau vaizdavo, arba pats Jėzus savo minčių ir jausmų žaidimą laikė iš išorės velnio sukeltu gundymu. Pirmasis manymas yra visai priešingas pačiai liberalų kritikai. Juk toji kritika mano, kad pirmųjų laikų tikinčiųjų tradicija dariusi viską, kad žmogiškai istorišką Jėzaus paveikslą perdirbtų į dangiškai dievišką Kristaus vaizdą. Tuo tarpu čia, gundymo istorijoj, dedasi visai priešingai — Jėzus lieka įtrauktas net į velnio pinkles. Tad aišku, tradicija ir evangelistai negalėjo tos istorijos prasimanyti. Ji yra kilusi iš paties Jėzaus.

„Pats Jėzus", sako O. Holtzmann, „savo vidaus kovas", kurias Jis po krikšto turėjo, „pasinaudodamas atskirais atsiminimais, klasiškoj formoj tą pasakojimą savo mokiniams nupasakojo"[3]). Bet tada Jėzus yra fantastas, svajotojas, regėjimų gaudytojas, taigi todėl žmogus, kurio sąmonė yra pamišėlio idėjų sudrumsta. Tuo būdu vėl sugrįžtama prie Renano, arba, tikriau sakant, liberalų kritika pati save pasmerkia.

Negeriau yra ir su antrąja Jėzaus mesianiškos sąmonės evoliucijos stadija, kurią skelbia liberalai. Pažinęs savo mesianizmo turinį, kai kurių liberalų kritikų manymu, Jėzus su geromis viltimis ėmęs veikti, tikėdamas, kad Jis Dievo karalystę galėsiąs įkurti trumpu laiku ir be kovų. Bet prasidėjo sunkūs laikai: liaudies atkritimas, didžiausi sunkumai iš farisiejų ir tautos vadų pusės. Matydamas didėjantį pasipriešinimą, Jėzus ėmęs nujausti, kad Jo sumanymai nebus galimi įvykdyti be kentėjimų ir net mirties. Tada į Jo sąmonę pradėjusi palengva įšvisti mintis, kad per kentėjimą ir mirtį Jis turi įeiti į mesianiškąją garbę. Tuo būdu Jėzaus mesianiškoji sąmonė perėjusi antrąją evoliucijos stadiją[4]).

---

[1]) Loisy: Les Evangiles synoptiques, I, 185—186.
[2]) Plg. aukščiau.
[3]) Leben Jesu, 118 p.
[4]) Neminint kitų, tokios nuomonės laikosi Beyschlag, Wernle, Bousset, Schmidt, Stapfer, J. Weiss, Kühl.

Kuo tie kritikai mėgina remtis, skelbdami tokią evoliuciją? Jėzus ėmė viešai ir atvirai skelbti savo kančią ir mirtį tik galiliejiškojo veikimo pabaigoj, būtent, po įvykio Filypo Kesarijoj. Iš čia jie daro išvadą, kad Jėzus pirma neturėjęs sąmonės, jog Jam teks kentėti ir mirti, — nes anksčiau apie tai nekalbėjęs. Kitaip sakant, jie nori remtis argumentu iš tylėjimo, kurs gali būti labai nekritiškas. Todėl patys žymūs liberalų kritikai tokį manymą pripažįsta neteisėtu. Apskritai, iš Evangelijų negalima įrodyti, kad Jėzaus sąmonė, jog Jam teks kentėti ir mirti, būtų palengva išsidirbusi.

Mes galime žengti dar toliau ir atvirkščiai sakyti: iš evangeliškų faktų yra tikra, kad Jėzus prieš Petro išpažinimą Filypo Kesarijoj turėjo sąmonę, jog Jam teks kentėti ir mirti. Net ir pačioj Kesarijoj Jo įsitikinimas kančios būtinumu taip tikrai, taip galingai, taip natūraliai išeina iš Jo vidaus gelmės, kad jis negali būti kilęs tada pirmą kartą, bet jau seniau turėjo Jame glūdėti. Tai pastebi ir kritikai Wendt'as ir B. Weiss'as. „Vidujinis tikrumas, su kuriuo Jis tvirtina tokio likimo būtinumą ir su kuriuo Jis atremia Petro atkalbinėjimą (plg. Mork. 8, 32 s.), rodo, kad kovą, kurią tasai kančios likimas turėjo kelti Jo mesianiškajai sąmonei ir Jo mesianiškajam ištikimumui, jau pirma Jis savo širdyj buvo išgyvenęs ir laimėjęs[1]). O ir pats Morkus (8, 32) aiškiai pabrėžia, kad Jėzus ne apskritai, bet kad Jis tik dabar atvirai, neslepiamai apie savo mirties likimą pradėjo kalbėti[2])".

O palyginimais ir užtenkamai aiškiais išsireiškimais Jėzus jau ne kartą seniau buvo savo mokiniams apie savo kančią dėstęs. Prieš Petro išpažinimą Jis buvo jiems sakęs, kad Jis jiems duos savo kūną ir savo kraują, kaip valgymą ir gėrimą, ir kad Jis grįš į dangų pas Tėvą (plg. Jo. 6, 48—63). Dar anksčiau Jis save statė Jonos ženklu: „Nes kaip Jona buvo tris dienas ir tris naktis žuvies viduriuose, taip ir Žmogaus Sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemės širdyje" (Mat. 12, 39—40). O dar anksčiau, nurodydamas savo kūną, Jis buvo kalbėjęs apie bažnyčios sugriovimą (plg. Jo. 2, 19—21) ir buvo skelbęs: „kaip Mozė pakėlė aukštyn žaltį tyruose, taip turi būti ankštyn pakeltas Žmogaus Sūnus, kad kiekvienas, kurs į Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą" (Jo. 3, 14—15).

O be to, sutartinai visų trijų pirmųjų evangelistų liudijimu, vos pradėjęs savo viešąjį veikimą, Jėzus savo mokiniams duoda suprasti, kad jie Jį praras per mirtį prievartos keliu: „Bet ateis dienos, kada jaunikis bus nuo jų atimtas, ir tuomet anose dienose jie pasninkaus (Mork. 2, 20; Mat. 9, 15; Luk. 5, 34 s.).

---

[1]) Wendt, Die Lehre Jesu, 489 p.
[2]) B. Weiss, Das Leben Jesu, 260 s.

Taigi, netrūko užtenkamų, nors ir ne tiek aiškių, pamokymų apie būsimą Jėzaus kančią ir mirtį. Daug anksčiau negu kilo Galiliejos krizis, ypač daug anksčiau negu farisiejų ir sukurstytos liaudies įdūkimas galėjo sukelti galutinio likimo nujautimą, Jėzus jau turėjo sąmonę, jog Jis turi kentėti ir mirti.

Tuo būdu aišku, kad liberalų tyrinėtojų skelbiamasis kančios sąmonės psichologiškas išsirutuliojimas yra neistoriškas ir klaidingas. Ne augantis krizis palengva sukelia Išganytojuje kančios mintį. Jėzaus kančios sąmonė yra ankstesnė ir nepareinanti nuo Jo pasisekimo, ir ji turi kilmę Jo paties esmėje. Taip pat ir savo kančią Jis apreiškia pirma palyginimais ir lyg pridengdamas šydu, o paskum jau aiškiai ir atvirai ne dėl to, kad pirma, kada Jo priešų dar nebuvo daug, Jis dar nebūtų supratęs, jog Jam teks kentėti ir mirti, o paskum, padidėjus jų skaičiui ir smarkumui, Jis jau būtų supratęs, kad toks likimas Jo laukia. Ne, Jėzus turi visai kitokius tikslus: Jis auklėjo savo mokinius ir taikėsi prie klausytojų aplinkybių. Pradžioje buvo mokiniams nurodytas Mesijas, paskum palengva sukurtas ir sustiprintas jų tikėjimas, ir jau tada tik Jėzus galėjo pradėti juos mokyti apie mesianizmo turinį ir palengva pakeisti jų klaidingas pažiūras. Didžiausias, sunkiausias ir paskutinis dalykas buvo supažindinti juos su mintimi apie Mesijo mirtį, kuri kuo labiausiai buvo priešinga jų žydiškam manymui, ir kurią, pagaliau, jie tepajėgė suprasti tik tada, kai Jėzus jau buvo miręs ir atsikėlęs iš numirusių.

Taigi liberalų kritikų skelbiamoji Jėzaus mesianiškosios sąmonės evoliucija neatitinka istoriškus faktus ir tėra jų teorijai reikalingas prasimanymas.

* * *

O pati mesianiškosios sąmonės kilmė? Kada ir kaip ji galėjo atsirasti? Liberalų kritika turi duoti užtenkamą atsakymą, jei ji dar nori gyvuoti.

Iš tikro, beveik visa laisvamanių kritika nori priimti, kad Jėzaus mesianiškoji sąmonė kilusi krikšto metu. Iš žymesniųjų kritikų vos keli (K. v. Hase ir B. Weiss) nukelia jos kilmę į dar ankstesnį laiką. O kiti arba su visu tikrumu skelbia, kad krikštas Jordane buvęs „Mesijo gimimo diena“[1]), arba bent laikosi apytikrio spėliojimo, kad greičiausiai tuo metu atsibudusi Jėzuje sąmonė, kad Jis esąs Mesijas.

O kuo jie tokį savo manymą remia? Daugumas jų nieku kitu, kaip tik reikalu aiškinti jų skelbiamąją evoliucijos teoriją. Daugelio manymu, Jėzus po krikšto buvęs tvirtai įsitikinęs

[1]) J. Weiss, Christus, 23.

savo mesianizmu, prieš krikštą gi tokio įsitikinimo Jis visai neturėjęs, — belieka, kad Jis pačiu krikšto metu įgavo tą mesianizmo sąmonę. Mat, krikšto metu Jėzui rodėsi, jog šv. Dvasia nužengė ant Jo ir Jį pašventino Mesiju, o Jo viduj pasigirdęs Jam vienam girdimas balsas psalmės (2, 7) ir Izaijo (41, 1) žodžiais: Tasai yra mano mylimasai Sūnus (Mesijas), kuriame aš turiu sau pasimėgimo[1]).

Tačiau Evangelijos ir visą šimtmečių tradicija tuos krikšto įvykius visai kitaip supranta: krikšto metu, esant liudytojui Jonui, Jėzus gavo dievišką laidavimą, kad Jis yra Mesijas, gavo regimą šv. Dvasios šventimą Mesijo pašaukimui, ir tuo pačiu buvo dangaus paskelbta, kad jau atėjo Dievo skirtasis laikas mesianiškojo pašaukimo darbui vykdyti (Plg. Jo. 1, 31; Luk. 3, 16). Bet kad Jis tik tada būtų tapęs Mesiju, kuriuo pirma nebuvo, to iš evangeliškų įvykių jokiu būdu negalima išvesti.

O. Holtzmann, kuriam pritaria daugelis kritikų, mano, kad vis dėlto jau tada įvykęs tikras Jėzaus sąmonės pasitikėjimas, — nes balsas iš dangaus ir šv. Dvasios nužengimas krikšto metu nebuvę pojutiški, istoriški įvykiai, bet tik Jėzaus regėjimas, Jo vidujinis ekstatiškas pergyvenimas, kuris tik Jėzaus sieloje teįvykęs. Tokio vidujinio pergyvenimo padarinys buvęs pilnas Jo gyvenimo ir Jo sąmonės pasikeitimas: iš Nemesijo Jis pasijutęs esąs Mesijas[2]).

Tik tokia O. Holtzmanno išvada yra neteisėta. Kaip ten krikštą lydį įvykiai bebūtų aiškinami, vis tiek palieka klausimas, ar krikšto metu balsu iš dangaus ir šv. Dvasios nužengimu Jėzus gavo pačią mesianiškąją sąmonę, ar tik mesianiškajam Jo pašaukimui galutinį šventimą. Sekant Evangelijomis, tenka šį pastarąjį dalyką priimti.

Bet visų pirma paklauskime, ar tikrai vienas Jėzus tegirdėjo balsą iš dangaus ir ar Jis vienas tematė nužengiančią šv. Dvasią? Tai neigia patys evangelistai. Matas (3, 16 s.) ir Morkus (1, 10 s.) tepasako, kad Jėzus matė atvirą dangų ir nužengiančią ant savęs šv. Dvasią. Ar ir Krikštytojas tuos dalykus matė, to jie aiškiai nepasako. Tačiau atrodo, kad ir Krikštytojas buvo tų dalykų stebėtojas, nes apie balsą iš dangaus visai bendrai sakoma: „Iš dangaus (gi pasigirdo) balsas, (kurs) sakė: Tasai yra mano mylimasai Sūnus, kuriame aš turiu sau pasimėgimo“ (Pas Morkų: „Tu mano mylimasai Sūnus, tavyj aš turiu sau pasimėgimo“). Ir pats pasakojimas daro įspūdžio, lyg kad jis būtų kilęs iš mačiusio ir girdėjusio Jono. Bet ypač Lukas tuos dalykus pasakoja iš stebėtojo Jono pusės: „Jam

---

[1]) Plg. Beyschlag, Leben Jesu, I, 216—218.
[2]) Plg. O. Holtzmann, Leben Jesu, 106.

(Jėzui) besimeldžiant, atsidarė dangus, šventoji Dvasia nužengė ant Jo kūniškame pavidale kaip balandis ir balsas atsiliepė iš dangaus: Tu mylimasai mano Sūnus, tavyje aš turiu pasimėgimo" (Luk. 3, 21—22). Ketvirtojoj Evangelijoj krikšto pasakojimas eina iš paties Krikštytojo, kurs yra įvykių stebėtojas. Jonas pasakoja, kad jis jau seniai laukęs tarp savo krikštijamųjų aptikti tą, kurį jis, Jo nežinodamas, skelbė didesniu, t. y., Mesiju. Dievas jam apreiškė: „Ant ko pamatysi nužengiančią iš dangaus Dvasią ir ant jo pasiliekančią, tai tas, kurs krikštys šventąja Dvasia" (Jo. 1, 33). Kai Jėzus prie jo prisiartino ir priėmė krikštą, tada Jonas matė „kaip karvelį nužengiančią Dvasią ir pasiliekančią ant Jojo" (Jo. 1, 32), taip kad jis gali apie Jį tikrinti: „Aš mačiau ir liudiju, kad Jis Dievo Sūnus" (Jo. 1, 34).

Taigi visos keturios Evangelijos sutartinai liudija, kad ne tik Jėzus, bet ir Krikštytojas buvo krikšto įvykių stebėtojas. Bet tada klysta liberalų kritikai, kurie visus įvykius aiškina Jėzaus subjektyviu regėjimu. Nes jei ir Jonas įvykius matė, tai kaip jis būtų galėjęs matyti, jei įvykiai tebūtų buvę Jėzaus subjektyvus regėjimas? Juk tada ir Jonas tuo pačiu laiku, kaip Jėzus, būtų turėjęs turėti lygiai tokį pat ekstatišką dvasios pagavimą, kaip Jėzus turėjo, ir lygiai tokius pat įvykius dvasios pagavime išgyventi, kaip Jėzus išgyveno. Čia būtų dvejopas psichologiškas stebuklas. O juk liberalų kritika stebuklų nepripažįsta.

O dar Kristus skelbiamas ekstatišku regėtoju. Tai yra priešinga ne tik Jėzaus asmeniui, kurio joks rimtas kritikas nevadina ir negali vadinti ekstatiku, bet ir ardomas Evangelijų krikšto pasakojimo istoriškumas, kuriuo abejoti iki šiol dar nerasta jokio rimto pagrindo.

Kai kurie[1]), norėdami išvengti fantastiško Jėzaus dvasios pagavimo, sako, kad tik Krikštytojas teturėjęs dvasios pagavime regėjimą to, ką Jėzus tikrumoje savo sieloj išgyvenęs. Bet tuo būdu pasidaro dar didesnis stebuklas. Kaip Jėzus galėjo savo viduje kaip tik tuos pačius daiktus išgyventi, kuriuos Krikštytojas savo dvasios pagavime būtų matęs, arba ir priešingai? Ar čia ne stebuklas? Todėl ir kritikas Merx[2]) tokį manymą laiko mūsų laikų iliuzija.

Be to, dar klausimas, ar tikrai Jėzus neturėjo mesianiškos sąmonės, kada Jis artinosi prie krikšto? Holtzmann[3]) stengiasi įrodyti, kad Jis neturėjęs. Pritardamas Straussui, jis mano, jog Jėzus dėl to artinosi prie krikšto, kad Jis jautęs save nusidėjėliu, kaip kiti žmonės, jautęs, kad Jam reikalinga pakeisti

[1]) Beyschlag, Leben Jesu, 219; Kühl. Selbstbewusstsein Jesu, 42.
[2]) Die Evangelien des Markus und Lukus, 14.
[3]) Leben Jesu, 99—103.

savo nusistatymą ir gauti nuodėmių atleidimą, ir tikėjęsis per vandens krikštą tapti laukiamosios Mesijo karalystės nariu. Vadinas, Jis nelaikęs save mesianiškos karalystės įsteigėju arba Mesiju.

Neliesdami klausimo, ar apskritai Jėzus kada nors turėjo nuodėmę, — Jo benuodėmingumą įrodo Evangelijų liudijamas Jo gyvenimas, — šituo atveju aišku, kad Jezus artinosi prie krikšto ne kaip nusidėjėlis arba išganymo ieškotojas. Apaštalų rašytosios Evangelijos su visu aiškumu mums tai užtikrina.

Pagal ketvirtąją Evangeliją Krikštytojas viešai ir oficialiai (Jo. 1, 19—25) skelbė, kad artinasi Mesijas, kurio pirmtakūnu jis pats save stato: „Aš krikštiju vandeniu; bet tarp jūsų stovi tas, kurio jūs nepažįstate. Jis yra tasai, kurs po manęs ateis, kurs pirm manęs buvo; Jam aš nesu vertas atrišti Jo kurpių dirželio“ (Jo. 1, 26—27). „Kitą dieną Jonas pamatė ateinantį pas jį Jėzų ir tarė: Štai, Dievo Avinėlis, štai, kurs atima pasaulio nuodėmę! Jis yra tasai, apie kurį aš sakiau: po manęs ateina žmogus, kurs pirm manęs buvo, nes Jis buvo anksčiau už mane... todėl aš atėjau ir krikštiju vandeniu, kad Jis apsireikštų Izraeliui“ (Jo. 1, 29—31). Taigi prieš krikštą Jėzus jau buvo Mesijas, ir tai ne tik pats be nuodėmės, bet gelbėtojas iš nuodėmių.

Matas pasakoja Jono susitikimą su Jėzumi prieš krikštą. Krikštytojas jau buvo apie Jį kalbėjęs, sakydamas: „Aš, tiesa, krikštiju jus vandeniu atgailai; bet kurs turi po manęs ateiti, yra galingesnis už mane; Jo kurpių aš neesu vertas nešti; Jis krikštys jus šventąja Dvasia ir ugnimi. Jo vėtyklė Jojo rankoje; Jis išvalys savo klojimą; ir surinks kviečius į savo kluoną, o pelus sudegins neužgesoma ugnimi“ (Mat. 3, 11—12). — Vadinas, Mesijas yra teisėjas ir pikto keršytojas, nešąs išganymą ir krikštijąs šventąja Dvasia. Jonas tokiu pripažįsta Jėzų, kurs artinasi prie krikšto. Jo akivaizdoje Krikštytojas jaučia visą savo menkumą ir nuodėmingumą ir vietoj suteikęs Jam krikštą nuodėmėms atleisti ir Dievo karalystei parengti, jis pats Jo prašo, kad Jis jį pakrikštytų: „Aš turiu būti Tavo pakrikštytas, o Tu ateini pas mane?“ (Mat. 3, 14). Šiaip ar taip tai reiškia Jėzaus benuodėmingumą. Kitaip mes turėtumėm manyti, kad smarkusis atgailotojas, kurs ir šio pasaulio didikams į akis išmėtinėjo nuodėmes, būtų kaip pataikūnas lenkęsis prieš nuodėmingą žmogų iš Nazareto.

Ir Jėzus neatmeta Krikštytojo žodžių, kaipo netikusių; Jis verčiau patvirtina Jono manymą, kada Jis prašo krikšto: „Leisk dabar; nes taip mums pridera įvykdyti visą teisybę“ (Mat. 3, 15). Jis nori laisvu noru priimti Jono krikštą, nes buvo Dievo valia, kad visas Izraelis atgailos dvasioje pasitiktų besiartinančią dangaus karalystę (plg. Mat. 3, 1—6).

Tuo pačiu Jėzus pažymėjo, kad krikštas vandeniu nebuvo nei vienintelis nei pirmiausias nuodėmingumo ženklas ir nuodėmingumo išpažinimas, bet pirmiausia jis reiškė tvirtą valios pakreipimą į Dievą ir į besiartinančią dangaus karalystę. Todėl derėjo, kad jį priimtų ir tas, kurs, būdamas be nuodėmės ir atitinkąs Dievo valią, visus norėjo kviesti į tą karalystę.

Ir Jėzaus ėjimas krikštytis tikrumoje tuo būdu pilnai tegalima suprasti. Jausdamas savo mesianiškąjį pašaukimą, Jis ateina krikštytis kaip pavaduojąs atgailotojas už kitų nuodėmes, ateina kaip Dievo tarnas, kurs, pagal Izaiją (53), daro atlyginimą už žmoniją. Pilnas asmeniško šventumo ir teisėtumo, pilnai pasiryžęs už nuodėmingą žmoniją atlikti mesianiškąją atgailą ir mesianiškąjį atsiteisimą, Jėzus krikšto metu stoja savo Tėvo akivaizdon. Dangus atsidaro, paskelbia Jį Mesiju, mylimuoju Dievo Sūnumi, pripažįsta, kad malonus Dievui Jo pavaduojąs atlyginimas už kitų nuodėmes, o šventoji Dvasia antspauduoja pradėtą mesianiškąjį darbą, nužengdama ant Jo, pagal pranašystę, ir nuolat ant Jo pasilikdama. Tokia yra krikšto įvykių prasmė.

Liberalų kritika, norėdama žiūrėti į Jėzaus krikštą kaip į „Mesijo gimimo dieną", ne tik pasitraukia nuo istoriškų Evangelijų davinių, bet dar ir nieko neišaiškina: nuo nusidėjėlio sąmonės iki iš nuodėmių atpirkėjo sąmonės yra tarpas, kurį pereiti yra psichologiškas negalimumas.

* * *

Norėdami būtinai laikytis savo evoliucijos teorijos, liberalai daro didžias pastangas įrodyti, kad Jėzaus gyvenimas prieš krikštą buvęs parengiamasis laikotarpis mesianiškajai sąmonei vėliau išaugti. Svarbiausias to parengimo dalykas buvusi Jėzaus sąmonė, kad Jis yra Dievo Sūnus. Jaunuose metuose gyvendamas Galiliejoj, Jėzus įgavęs taip gyvą dieviškosios sūnystės jausmą, kad paskum, veikiant įvykiams ties Jordanu, tasai jausmas išsiskleidęs taip, kad Jėzus įsitikinęs, jog Jis tikrai esąs Mesijas.

Čia liberalai ir turi darbuotis, jei jie nori natūraliu būdu išaikinti Jėzaus tikėjimą savo mesianišku pašaukimu, — kitaip ir pati jų teorija yra žuvusi. Taigi jie ir pasakoja, kad iš Jėzaus vidujinių dvasios savumų, veikiant palankioms išorės aplinkybėms, Vaikelyje Jėzuje palengva kilęs įsitikinimas, kad Jis esąs Dievo Sūnus, Dievo vaikas, vadinas, Jis esąs su dangiškuoju Tėvu artimuose meilės ir sūnystės santykiuose: jausdamas save Dievo vaiku, Jis mylėjo Dievą kaipo geriausią, be galo mylintį savo Tėvą. Ta Dievo sūnystė tebuvusi sūnystė morališka prasme, — mat, jie nepripažįsta Kristui gilesnės Dievo sūnystės. Kai Vaikelis Jėzus jau turėjo dvylika metų,

tasai Jo įsitikinimas dieviškąja savo sūnyste jau buvęs pasiekęs pilno išsiplėtojimo. Palengva toji Dievo sūnystės sąmonė, veikiant paties Jėzaus doroviškiems lavinimams ir Jo laiko bei aplinkos idėjoms, taip sustiprėjusi, kad Jis kas kartą vis dažniau savęs klausęs, ar Jis pats kartais nėsąs pašauktas taip pat ir kitus žmones padaryti Dievo vaikais ir tuo būdu įvykdyti mesianiškąjį darbą ir įkurti mesianiškąją karalystę. Galutinį atsakymą į tą Jo klausimą pagaliau davęs Jo krikštas, kur Dievo sūnystės sąmonė galutinai prasiplėtusi į Mesijo sąmonę. Visą tą psichologišką eigą jie moka nupiešti puikiausiomis spalvomis[1]).

Visą tą liberalų išvedžiojimą galima suvesti į tris trumpus sakinius: jauniausiame vaiko amžiuje, veikiamas auklėjimo ir Jo dvasios savumų, Jėzus pasiekė ypatingą Dievo sūnystės sąmonę, kuri dvyliktuose Jo amžiaus metuose jau buvo pilnai išsiplėtojusi; tačiau iki dvylikos metų toj Dievo sūnystės sąmonėj dar nebuvo jokios mesianiškos minties; nuo dvylikos iki trijų dešimtų metų laikotarpyj dieviškosios sūnystės mintys kas kartą vis labiau ėmė pintis su mesianiškomis mintimis ir sudarė užuomazgą, iš kurios prie krikšto galutinai išsiskleidė Mesijo sąmonė. Mums tenka panagrinėti visus tuos tris sakinius.

Taigi liberalų kritikų tvirtinama, kad iš dieviškosios sūnystės sąmonės, nuo dvylikos iki trijų dešimtų amžiaus metų laikotarpyj, palengva buvo parengta Mesijo sąmonė.

Tai yra nieku nepagrįstas tvirtinimas, išlaužtas iš piršto, — tvirtinimas reikalingas jų teorijai. Nuo dvylikos iki trijų dešimtų amžiaus metų laikotarpiui Evangelijos nepaliko mums beveik visai jokių žinių. Patys liberališki kritikai dažniausiai atmeta visą kūdikystės Evangeliją: „Jėzaus gyvenime tik su Jo krikštu mes teatsistojame ant istoriško grunto“[2]). Taigi ir visas Jėzaus sąmonės rutuliojimasis tarp dvyliktųjų ir trisdešimtųjų amžiaus metų tėra kritikų vaizduotės prasimanymas.

Žvelkime į kitą liberalų tvirtinimą. Daugelis jų priima, kad dvylikos metų Vaikelio Jėzaus pasilikimas Bažnyčioje yra istoriškas įvykis, — nes jie mano, kad tas įvykis gali patarnauti jų evoliucijos teorijai. Taigi, pripažindami įvykio ir lydimų jį žodžių istoriškumą, jie mano, kad dvylikos metų Vaikelis Jėzus turėjęs tik dieviškos sūnystės sąmonę, bet dar neturėjęs Mesijo sąmonės. Žodžiai, kuriais liberalai nori ramstytis, yra šitie: atrastas tarp Rašto žinovų ir mokytojų, Vaikelis Jėzus savo gimdytojams tarė: „Kam manęs ieškojote? Argi nežinojote, kad man reikia būti tuose dalykuose, kurie yra

[1]) Plg. K. Furrer, Das Leben Jesu Christi, 2 Aufl. 46—55.
[2]) Hess, Jesus von Nazareth, 11.

mano Tėvo?“ (Luk. 2, 49). Tai yra vieninteliai žodžiai, kuriuos mes turime iš Jėzaus lūpų iki Jo krikšto.

Vėliau mes pamatysime, kad tie Jėzaus žodžiai reiškia, jog Jis yra tikras, gimęs iš Tėvo, Dievo Sūnus, todėl Jis, kaipo tikras Dievo Sūnus, ir dabar jau žinojo savo mesianiškąjį paskyrimą. Tačiau dabar to neliesdami, mes klausiame, ar tie žodžiai būtinai reiškia, kad Jėzus neesąs Mesijas, bet tik Dievo Sūnus? Patys tie žodžiai atrodo greičiausiai reiškią Jo mesianizmą. Juk kas kita bebūtų Jėzaus mesianiškasis pašaukimas, jei ne tai, kad Jis nuolat užsiimtų išimtinai tais dalykais, „kurie yra Jo Tėvo?“ Tačiau norint tikrai nustatyti, ar mesianiška prasme Jėzus čia save vadina Dievo Sūnumi, užtenka mums pažiūrėti, kuria prasme tą išreiškimą „Dievo Sūnus“ Jėzus sau taiko vėlesniame savo gyvenime. O juk nėra nė mažiausio abejojimo, kad taikomas Jėzaus asmeniui „Dievo Sūnaus“ pavadinimas nuo krikšto iki Jo mirties visados reiškia, jei ne daugiau, tai bent „Mesiją“[1]). Net patys liberalų kritikai pripažįsta, kad „Dievo Sūnus“ ir „Mesijas“ turi lygiareikšmę prasmę, ir tą jie su užsispyrimu gina, kai tik konservatyvi kritika padaro miną, jog ji Dievo Sūnuje nori matyti ką nors daugiau kaip Mesiją. Jau pačioj krikšto ir gundymo istorijoj, kur Mesijo pavadinimas neminimas, stovi tik Tėvo arba Sūnaus pavadinimai, ir liberalų kritikai mano, kad tais atvejais tikrai išreiškiama Mesiją. O kokia teise jie nepripažįsta tos pačios prasmės, kai kalbama apie Jėzaus jaunystę? Jei taikomas Kristui „Dievo Sūnus“ visur reiškia bent Mesiją, tai tą pačią prasmę tas išsireiškimas turi taip pat ir jaunystės istorijoj. Visas dalykas yra toks, kad čia liberalams reikalinga turėti kitokią prasmę, nes kitaip jų teorija griūva.

Žvelkime į paskutinį liberalų tvirtinimą: Dievo sūnystės sąmonė su psichologišku būtinumu išdygusi Nazareto Vaikelyje, veikiant ypatingiems Jo dvasios savumams ir auklėjimui. Savaime suprantama, kad Jėzus augo maldingoj aplinkoj ir šv. Rašto atmosferoj, kaip ir visi pamaldūs Izraelio vaikai. Tik klausimas, dėl ko vien Jėzuje, o ne kituose, tasai auklėjimas ir aplinka terado gerą dirvą Jo dieviškosios sūnystės sąmonei? Dėl ko tokia bendra ir visuotinė priežastis tik pas Jį vieną, o ne pas kitus, teturėjo tokį nepaprastą ir ypatingą pasisekimą?

Liberalų kritika atsako: „Dėl to, kad tos priežastys rado Jame visai ypatingus dvasios savumus, kurių dėka Jis pajėgė giliai pažinti Dievą kaip Tėvą ir giliai išgyventi dieviškosios sūnystės jautimą“. Mes ir tą galime jiems pilnai pripažinti. Tik vėl su dvigubu svarumu grįžta tas pats klausimas: Kaip

[1]) Apie gilesnę to pavadinimo prasmę mes kalbėsime vėliau.

Jėzus, būdamas toks jaunas vaikas, beveik dar lopšyje, — nes kai Jis turėjo dvylika metų, Dievo sūnystės sąmonė jau buvo Jame pilnai išsiplėtojusi, — taigi tokiame laike, kurs yra ankstesnis kiekvienam rimtam apsimąstymui ir išgyvenimui, galėjo pasiekti taip nepaprastą, negirdėtą ir ypatingą savo dieviškosios sūnystės pažinimą ir jos atjautimą taip giliai išgyventi? Kiekvienas bandymas išspręsti tą psichologišką mįslę turi būti iš anksto laikomas nesąmone ir atentatu prieš sveiką žmogaus protą.

Jei mes ir nekreiptumėm į tą dėmesio, vis tiek nieko gero neišeis. Liberalų pastangos tada tik tebūtų galima rimtai imti dėmesin, jei mes neturėtumėm jokių istoriškų nurodymų apie dieviškosios sūnystės ir mesianiškos sąmonės pradžią. Bet tokių nurodymų mes turime užtenkamai. Tam klausimui išspręsti, kaip mes vėliau matysime, Jėzus davė labai aiškių nurodymų. Jo sprendimas apie save prieštarauja mūsų laikų liberališkų kritikų fantastiškoms pažiūroms. Net patys kai kurie liberalų kritikai tai pripažįsta. Sakysim, Gustavas Dalman pasisako, kad Jėzaus posakiai apie tai, iš kur kilę Jo sūniški santykiai su Dievu, „taip skamba, lyg kad jokia jų pradžia nebūtų Jam žinoma[1])".

Ne, — Mesijo sąmonė yra kilusi Jėzuje ne anksčiau ir ne vėliau, bet kartu su Jo esme. Jėzaus „aš" sąmonė ir Mesijo sąmonė yra vienas ir tas pats dalykas; ji yra gili, tikra, nepajudinama, nesikeičianti, natūrali, tokia, kokia tegali būti įgimta, o nepasiekta sąmonė. Dar daugiau. Jėzus turėjo sąmonę, kad Jis yra Dievo Sūnus ir Mesijas ne vien nuo savo žemiškojo buvimo pradžios, bet Jis buvo įsitikinęs, kad Jo dieviškoji sūnystė ir Jo mesianizmas, kaip ir apskritai Jo esmė, turi savo šaknis antžemiškame gyvenime ir amžinybėje. Jis sakosi iš dangaus atėjęs kaip Dievo Sūnus ir Mesijas. Tuos dalykus mes vėliau svarstysime.

Čia mes pasitenkinsime priminti kūdikystės Evangelijos pasakojimą, kurs rodo, kad Jėzaus mesianizmas ir Jo dieviškoji sūnystė yra antgamtiškos kilmės ir prigimties.

Pačioj Evangelijų pradžioj Angelas Gabrielis atneša iš dangaus žinią, jog artinasi Mesijo pirmtakūnas. Jis turi vadintis Jonu (Jochanan), t. y., „iš Jechovos malonės", nes su jo atėjimu aušta mesianiškojo išganymo rytas, ir jis rengs tautą Mesijo atėjimui. Ir Angelas pranašauja Zakarijui: „Iš jo bus tau džiaugsmo ir linksmybės, ir daugelis džiaugsis jo gimimu. Nes jis bus didis Viešpaties akivaizdoje... dar savo motinos įsčioje jis bus pilnas šventosios Dvasios. Jis pagrąžins daug Izraelio vaikų į Viešpatį, jų Dievą. Jis eis pirm Jo (Mesijo,

[1]) G. Dalman, Die Worte Jesu, 1, 233.

Viešpaties) su Elijo dvasia apgręžti tėvų širdžių į vaikus ir netikinčiųjų į teisiųjų išmintį, prirengti Viešpačiui tobulos tautos“ (Luk. 1, 13—18).

Šešiems mėnesiams praslinkus, tas pats Angelas Gabrielis apreiškia Panai Marijai Mesijo ir Dievo Sūnaus prasidėjimą: „Štai, pradėsi įsčioje ir pagimdysi Sūnų ir praminsi Jį vardu Jėzus. Jisai bus didis ir vadinsis Aukščiausiojo Sūnumi. Viešpats Dievas duos Jam Jo tėvo Dovido sostą: Jis karaliaus Jokūbo namuose per amžius, ir Jo karaliavimui nebus galo... Šventoji Dvasia nužengs ant Tavęs ir Aukščiausiojo galybė apdengs Tave savo šešėliu. Todėl ir Šventasis, kurs gims iš Tavęs, vadinsis Dievo Sūnumi“ (Luk. 1, 31—35).

Paskum ir Marijos Sužieduotiniui Juozapui pasirodžiusio Angelo buvo pranešta apie antprigimtą-dievišką Mesijo prasidėjimą Panos įsčioje: „Dovido sūnau, Juozapai, nebijok priimti savo žmonos Marijos, nes kas Joje gimė, yra iš šventosios Dvasios. Ji pagimdys Sūnų, o tu praminsi Jį vardu Jėzus, nes Jis išgelbės savo tautą iš jųjų nuodėmių“ (Mat. 1, 20—21).

Ir vėl Angelas skelbia Betliejaus piemenims Mesijo Jėzaus gimimą, sakydamas: „Nebijokite! Nes, štai, aš skelbiu jums didį džiaugsmą, koks bus visai tautai, kad šiandien jums gimė Dovido mieste Išganytojas; Jis yra Kristus (= Mesijas), Viešpats... Ūmai atsirado prie Angelo daugybė dangiškosios kariuomenės, kuri garbino Dievą ir sakė: Garbė Dievui aukštybėje ir ramybė žemėje geros valios žmonėms“ (Luk. 2, 10—14).

Aukojant Vaikelį Jėzų bažnyčioje, senelis Simeonas, „žmogus teisus ir dievobaimingas“, laukiąs Izraelio paguodos, kuriam „buvo šventosios Dvasios apreikšta, kad jis neišvysiąs mirties tol, kol nebus matęs Viešpaties Pateptojo (= Mesijo)“, garbina Jėzų kaip Mesiją. „Įnešant gimdytojams Vaikelį Jėzų... jis paėmė Jį į savo rankas, garbino Dievą ir tarė: Dabar, Viešpatie, atleidi savo tarną, kaip esi kalbėjęs, ramybėje! Nes mano akys matė Tavo išganymą, kurį prirengei visų tautų akivaizdoje, šviesą pagonims apšviesti ir Tavo tautos Izraelio garbę“ (Luk. 2, 25—32).

Suprantama, visa laisvamanių kritika be galo šiurpsta, matydama tą antprigimtų liudijimų vainiką, kurs, pagal kūdikystės Evangeliją, pinamas aplink Mesijo Jėzaus apreiškimą, prasidėjimą ir gimimą. Mat, jų manymu, nieko antprigimto negali būti. Bet ypač jie šiurpsta, girdėdami, kad Mesijas ir Dievo Sūnus turi preegzistenciją, kad Jis savo kilme ir pašaukimu yra antgamtiškas, antžemiškas. Todėl jie neigia visą kūdikystės Evangeliją, nes kitaip jai pačiai tenka žūti. Ar tas neigimas yra teisėtas, to ji nepaiso. Paneigus antprigimtą Mesijo kilmę, belieka natūrali evoliucija, kuri tačiau nė kiek

neišaiškina mesianiškosios sąmonės kilmės. Taigi jai belieka laikyti Kristų ekstatiku, epileptiku, pamišėliu, — tuo ji sugrįžta prie Renano teorijos, bet tuo pačiu ir savo bankrotą paskelbia. „Faktai prieštarauja tokiam aiškinimui", sako pats laisvamanis protestantas Stapfer[1]).

Dieviškoji Jėzaus sąmonė, kurią netrukus svartysime, meta pilną šviesą ant Jo mesianiškosios sąmonės. Išsprendus Jėzaus dievybės klausimą, bus aišku, kaip Išganytojas galėjo suprasti visą savo mesianišką pašaukimą ir veikimą nuo pat pradžios. Tada taip pat paaiškės, kuria prasme Jėzaus žmogiškasis žinojimas galėjo turėti išsiplėtojimo ir praturtėjimo, atitinkamai evangelisto žodžiams: „Jėzus augo išmintimi, metais ir malone pas Dievą ir pas žmones" (Luk. 2, 52).

---

[1]) J-C pendant son ministère, 300.

III Skyrius

Kristus Dievas

Kristus skelbė save Mesiju. Tai yra faktas, kurį mes lig šiol svarstėm. Su ta tiesa tuoj siejasi klausimas: ar tasai Mesijas buvo tik Dievo įgaliotas žmogus, ar, kaip krikščioniškoji tradicija tiki, Jis yra Dievas tikra prasme? Kad pirmykštė krikščionija tikėjo Kristaus dievybe, tai yra nepaneigiamas istoriškas faktas. Tik gali būti klausimas, iš kur tasai tikėjimas kilo? Ar jis remiasi paties Jėzaus neabejotinais pareiškimais, ar kuo kitu? Mūsų laikų racionalistų ir liberalų kritika neigia, kad Kristus vadinęs save Dievu. „Nėra jokio abejojimo, kad Jėzus niekados nemanė skelbti save įsikūnijusiu Dievu... Niekur Evangelijose mes to nerandame nė pėdsako... Niekados Jis nepasako piktžodžiaujančios minties, kad Jis esąs Dievas", — taip garsiai skelbia racionalistų atstovas Renanas[1]). „Jėzus žemėje nenorėjo būti Dievu... tiesiog Jis atmetė dievybę ir dievišką tobulumą" — taip skelbia kitas liberalų kritikas[2]). Tik pirmųjų krikščionių tikėjimas padaręs Kristų Dievu, o pats istoriškasis Jėzus tokių pretensijų neturėjęs.

Kristaus dievybės klausimas sudaro krikščionybės esmę. Tie tėra tikrąja prasme krikščionys, kurie tiki, kad Kristus yra tikras Dievo Sūnus ir tikras Dievas. Mahometas pripažino Kristų didžiu pranašu, tik ne Dievu, bet jis dar nebuvo krikščionis, tik musulmonas. Racionalistai mūsų laikais laiko Kristų, geriausiu atveju, kokiu nors filosofu, genijum, tik ne Dievu, o dar jie tikisi esą krikščionys. Liberališki protestantai pripažįsta Jį buvus Mesiju, o dievybės Jam nepripažįsta, ir jie dar turi pretensijų laikyti save krikščionimis. Dar kiti, pripažindami Kristų Mesiju, pripažįsta Jam kažkokią dievišką jėgą, kuri Jame gyvenusi, bet esybiškos dievybės Jam nepripažįsta[3]). Taip pat ir jie turi pretensiją laikyti save krikščionimis. Jiems visiems atrodo, kad krikščionio vardui užtenka priimti iš Evangelijų vieną ar kitą Kristaus posakį, kad toks jau tuo pačiu

[1]) Vie de Jésus, 252, 78 p.
[2]) A. Meyer, Was uns Jesus heute ist, Tübigen, Mohr 1907, 21 p.
[3]) A. Seeberg, Grundwahrheiten der christlichen Religion, 115 s.

esąs krikščionis. Jie nepastebi, kad tuo būdu jie priima lukštą be turinio, griaučius be nervų ir gyvybės, žodžius be reikšmės ir dvasios[1]). Kristaus dievybės klausime lemiantis dalykas yra, ar pats Kristus skelbė save gimusiu Dievo Sūnumi ir Dievu. O jei Jis tai skelbė, tai ar Jis savo žodžius įrodė. Jei Jis tai skelbė ir įrodė, visas klausimas išspręstas. Apaštalų ir pirmykštės Bažnyčios tikėjimas į Kristaus dievybę tik belieka to Kristaus skelbimo ir įrodymo pasėka. Jų liudijimas tik patvirtina, kad Kristus tikrai skelbė save gimusiu Dievo Sūnumi ir Dievu, ir jie Jį taip suprato.

1 §. Kristus — žmogus

Priešai nė leisti neleidžia statyti klausimą, ar Kristus yra Dievas. Jie iš karto stato tvirtinimą: Kristus tebuvo žmogus. Ir tai jie stengiasi įrodyti, remdamiesi Jėzaus žmogiškąja sąmone, kuri juk taip aiškiai Kristaus gyvenime galima matyti. „Dangaus ir žemės Viešpatį", sako Harnack, „Jis (Jėzus) žymi kaip savo Dievą ir Tėvą, kaip didesnį už save, kaip vienintėliai gerą. Jis yra tikras, kad viską, ką tik Jis turi ir gali padaryti, turi iš Tėvo. Į Jį Jis meldžiasi, Jam savo valia pasiduoda: karštoj rungtynėj Jis stengiasi Jo valią pažinti ir ją išpildyti. Tikslas, jėga, įžvelgimas, pasisekimas ir kietas būtinumas — viskas Jam ateina iš Tėvo. Taip yra parašyta Evangelijose; veltui būtų kraipoma ir lankstoma. Tas jaučiąs, meldžiąsis, veikiąs, kovojąs ir kenčiąs Aš yra žmogus, kurs Dievo atžvilgiu stovi kartu su kitais žmonėmis"[2]). — Panašiai kalba daug kitų liberalų.

Mums nė į galvą neateina neigti, kad Jėzus visų pirma rodėsi žmogumi ir kad Jis savo gyvenime aiškiausiu, plastišku būdu rodė savo žmogiškąją sąmonę. Pirma Jame matyti žmogybė visoj savo tikrovėj, paskum pasireiškia Jame dievybė visoj savo dvasiškoj tiesos pilnybėj, pirma reiškiasi žmogiškoji, apčiuopiamoji pusė, o paskum, per žmogiškąją Jo prigimtį ir žmogiškojoj prigimtyj, reiškiasi dieviškoji, stebuklingoji pusė. Taigi kad Kristus yra žmogus ir kad Jis turi žmogiškąją sąmonę, tai mes patys liberalams padėsime įrodyti, jei dar įrodinėti reikia. Štai, bent keli Jo gyvenimo faktai.

Kristus gimsta silpnu kūdikėliu, bėga į Egiptą, auga Nazarete metais, išmintimi ir malone pas Dievą ir pas žmones (Luk. 2, 40, 50, 52). Savo viešojo veikimo pradžioje, lyg Jis

[1]) Kristaus dievybės priešų apžvalgą galima rasti pas G. Esser ir Mausbach, Religion, Christentum, Kirche, 1913, 2 Bd. 130 p; Rohr, Vernichtungskampf gegen das biblische Christusbild, ir Ersatzversuche für das biblische Christusbild. Bibl. Zeitfr. 1 Folge, 93-176.

[2]) Harnack, Wesen des Christentums, 80.

būtų paprastas žmogus, priima atgailos krikštą, sakydamas Jonui, kad taip dera įvykdyti visą teisybę (Mat. 3, 15). Nuvestas Dievo Dvasios į tyrus, Jis pasninkauja, alksta ir yra gundomas (Mat. 4, 2). Savo viešojo veikimo metu Jis pakelia nuovargį ir miegą, alkį ir troškimą.

Kaip ir paprastas žmogus, Kristus turi žmogaus sielos jausmus, gailestingumą ir užuojautą, meilingumą ir bičiulystę, skausmą, liūdesį ir ašaras. Jis jaučia palankumo jaunuoliui, kurs Jo teiravosi amžinojo kelio (Mork. 10, 21). Jį paėmė užuojauta našlei, kurios vienintelis sūnus buvo nešamas į kapus (Luk. 7, 13). Jam gaila minios, kuri tris dienas išbuvo su Juo tyruose ir ėmė alkti (Mat. 14, 14; 15, 32). Jis graudinasi dvasioje, pats save sujaudina ir verkia dėl bičiulio Lozoriaus mirties (Jo. 11, 33, 35), ir lieja ašaras dėl Jeruzalės atkaklumo, matydamas jos žuvimą (Luk. 19, 41). Alyvų darže, Jo artimos kančios akivaizdoje, Jį paima neapsakomas liūdesys: Jo siela nuliūdusi iki mirčiai; paimtas agonijos, Jis prakaituoja kraujo lašais (Mat. 26, 37; Luk. 22, 43).

Pagaliau, iškentęs baisiausią kančią, Jėzus miršta ant kryžiaus, Jo kūnas pagal paprotį pateptas tepalais, paguldytas grabe. Ir net atsikėlęs iš numirusių, Jis duoda nesugriaunamus įrodymus. Emauso mokiniai pažįsta Jį laužant duoną (Luk. 24, 30). Nustebusiems Apaštalams Jis duoda paliesti savo rankas ir kojas, valgo su jais (Luk. 24, 39—43). — Taigi nuo pirmos lig paskutinės gyvenimo valandos Jėzus yra tikras žmogus, turįs tikrą žmogaus prigimtį.

Pats faktas, kad Kristus taip dažnai save vadina „žmogaus Sūnumi", pasako mums Jo tikrą žmogišką prigimtį.

Taip pat ir savo santykiuose su Dievu Kristus elgiasi ir kaip tikras žmogus. Jis kalba apie Dievą ir kaip kūrinys. Savo norais (Mat. 26, 39), žodžiais (Jo. 8, 28, 38) ir darbais (Jo. 5, 19), savo dorovišku tobulumu (Mat. 19, 17) ir protišku sugebėjimu (Mat. 24, 36) Jis priklauso dangiškojo Tėvo, kaip ir kiekvienas kūrinys turi priklausyti. Kylančią iš stebuklų garbę Jis priskiria Tėvui (Mat. 5, 19; Luk. 8, 39), — ir apskritai, Jis visur ieško tik Tėvo garbės (Jo. 8, 49; 14, 13). Kaip ir paprastas žmogus, Jis kreipiasi maldoje į Dievą Tėvą, atiduodamas Jam garbę arba prašydamas pagelbos. Evangelijos nuolat mini Jo uolumą melstis (Mat. 14, 23; Luk. 9, 18, 28; 11, 1; 22, 43). Ištisas naktis jis praleidžia maldoje (Luk. 6, 12). Jis gali prašyti savo Tėvą prisiųsti Jam daugiau kaip dvylika legionų Angelų Jam apginti (Mat. 26, 53). Darydamas stebuklus, pirma Jis kelia akis maldoje į dangų (Mork. 7, 34; Jo. 11, 38, 41). Alyvų kalno maldoje Jis parodo griežtą skirtumą tarp savo žmogiškosios valios, kuri bijo kančios, ir tarp Dievo Tėvo valios, kuriai Jis pilniausiai pasiduoda (Mat. 26, 39—44).

Pagaliau paskutinę valandą ant kryžiaus Jis jaučias Dievo, savo Tėvo apleistas, ir mirdamas atiduoda į Jo rankas savo dvasią (Mat. 27, 46).

Tuo būdu kiekvienu atžvilgiu ir visose savo gyvenimo būklėse Jėzus apsireiškia žmogumi. Savo kūnu ir siela, savo valia, protu ir veikimu Jis yra taip pat ir žmogus, kaip ir kiti žmonės, „pasidaręs viskuo panašus į brolius, tačiau be nuodėmės" (Žyd. 2, 17; 4, 15). Dievo atžvilgiu Jis elgiasi kaip kūrinys, todėl žemesnis už Tėvą (Jo. 14, 28); Jis pripažįsta save tikru žmogumi. — Evangelistai taip aiškiai perstato žmogiškąją Jo prigimtį, kad tas faktas patvirtina ir Evangelijų istoriškumą: jei pirmykščių krikščionių tikėjimas būtų linkęs be pagrindo dievinti Kristų, tai žmogiškoji Kristaus pusė į Evangelijas nebūtų patekusi.

Bet ar iš to fakto, kad Kristus reiškė save žmogumi, liberalai turi teisę daryti išvadą, jog Jis nenorėjęs skelbti save Dievu? Nieku būdu. Ar Kristus buvo Dievas, ar ne, vis tiek Jo žmogiškoji prigimtis turėjo lygiai stipriai pasireikšti. Taip turėjo būti ne vien dėl to, kad Jis buvo tikras žmogus, bet taip pat dėl to, kad, jei Jis buvo kartu ir Dievas, dieviškoji Jo prigimtis reiškėsi Jo žmogiškojoj prigimtyj ir per Jo žmogiškąją prigimtį, — dėl to kad Jis buvo Dievas-žmogus, tapęs žmogumi Dievas.

Tapęs žmogumi Dievas mintija, nori, kalba, veikia kaip žmogus net tada, kai jo mintijimas, norėjimas, kalbėjimas ir veikimas nebūtų galima išaiškinti Jo viena žmogiškąja prigimtimi, dėl to, kad tie Jo veiksmai gal kyla iš Jo dievybės gelmių. Žmogus, kurs paneigęs žmogaus prigimties pajėgumą, sugebėjimus ir veikimo būdą, stotų mūsų akyse su pretensija, kad jis esąs Dievas, tuo pačiu įrodytų, kad jis savo rolę labai nevykusiai išmano, kad jis tiesiog yra apgavikas. Įsikūnijęs Dievo Sūnus savo santykiuose su žmonėmis ir su Dievu vis tiek liekasi žmogaus sūnumi net tada, kai Jis savo žodžiais ir darbais skelbia, jog Jis turįs preegzistenciją pas Tėvą, jog Jis esąs antgamtiškas, jog Jis lygus Dievui, jog Jis Dievas. Taigi savaime suprantama, kad Jis turėjo ne tik savo sąmonę aiškiai reikšti, bet dar žmogiškoji sąmonė turėjo viešumon pasirodyti su didesniu aiškumu, negu Jo dieviškosios esmės sąmonė. Tad ne vien teologiškas Jėzaus asmens vertinimas, bet taip pat ir Jo asmens vertinimas grynai psichologišku atžvilgiu neleidžia neigti Jėzaus dieviškosios sąmonės remiantis tuo, kad Jis turėjo žmogiškąją sąmonę.

Tam dalykui nė kiek nekliudo vienas ar kitas Evangelijų tekstas, kuriuo priešai nori remtis. Įsigilinus į tų tekstų prasmę ir aplinkybes, pastebima, kad čia Jis kalba apie savo žmogiškąją prigimtį, neneigdamas dieviškosios.

Priešai mėgsta remtis ypač Viešpaties pasikalbėjimu su turtinguoju jaunikaičiu: „Kai turtingasis jaunikaitis kreipėsi į Jį, sakydamas: „Gerasis Mokytojau", Jėzus jam tarė: „Kam mane vadini geru? Nė vienas nėra geras, tik vienas Dievas" (Mork. 10, 18). „Tais žodžiais Jis pilnai atsisakė nuo dievybės ir dieviško tobulumo", — taip sprendžia Harnack[1]) ir kiti. Tačiau jie skaudžiai klysta. Turtingojo jaunikaičio akyse juk Jėzus nebuvo Dievas, bet geriausiu atveju koks nors išmintingas Rabbi, mokytojas, lygiai kaip mūsų racionalistų ar modernistų akyse. Imant tai dėmesin, visai pritiko Jėzaus prigimčiai ir Jo nuolankumui pripažinti garbę vienam Dievui, atsižadant žmogiško pagyrimo.

O be to, matydamas Jėzus jaunikaičio kalboje tuščią komplimentą, kurio farisiejai ieškodavo, Jis atstumia nuo savęs pilną puikybės titulavimą, nė kiek nekreipdamas dėmesio, ar Jis pats turi kurią nors teisę vadintis „geru". Tokių pažymėjimų atmetimas neturi nieko bendro su Jėzaus asmens dieviškąja sąmone, bet jis tėra tik nuotaikos pasireiškimas, iš kurio matyti, kaip tolimas Jėzus buvo nuo farisiejų ir Rašto žinovų būdo. Tačiau kur titulas nereiškia tik tuščią žmonių pagyrimą, bet Dievui deramą pripažinimą, ten Jėzus nori būti vadinamas „Mokytoju ir Viešpačiu" (Jo. 13, 13), — tada jis dar nori būti ne bet koks Mokytojas, bet geras, absoliučiai tobulas Mokytojas, tokia tobula prasme, kokia dangaus Dievas yra vadinamas visų žmonių Tėvu ir Viešpačiu (Mat, 23, 8—10).

Kitas tekstas, kuriuo priešai nori remtis, yra Viešpaties žodžiai apie paskučiausio teismo valandą: „Apie aną dieną ar valandą niekas nežino, nei Angelai danguje, nei Sūnus, tik vienas Tėvas" (Mork. 13, 32). Čia yra aiški pagrindinė mintis, kurią Jėzus nori įdėti į klausytojų širdis: teismo diena vienam Dievui tėra žinoma. Joks tvarinys, nors jis būtų gryna angeliška dvasia, tos dienos nežino. Net Sūnui ta paslaptis nėra žinoma, kai Jis semia žinias iš savo sutvertojo žinojimo. Bet kad Jis yra hipostatiškai (asmenyje) sujungtas su dievybe, tai ir Jis, kaip Dievas-žmogus, tą paslaptį žino. Tačiau nei kaip žmogus, nei kaip Dievas Jis tos paslapties nežino tuo būdu, kad galėtų ją žmonėms skelbti (Mat. 11, 27). Tuo būdu Jėzus aiškina ir kitą savo posakį:

„Ne jūsų dalykas žinoti laikus ar valandas, kurias Dievas nustatė savo valdžia" (Apd. 1, 7). Taigi tie Jėzaus žodžiai (Mork. 13, 32) nė kiek neneigia Jo dievybės; kaip mes vėliau pamatysime, jie dar įrodo Jo artimybę Tėvui.

Pagaliau mirštančio Atpirkėjo šauksmas ant kryžiaus: „Mano Dieve, mano Dieve, kam mane apleidai!" (Mat. 27, 46). Ar

1) Wesen des Christentums, 80.

tie žodžiai pasako, kad Kristus neesąs Dievas? Jokiu būdu. Tame didžiausiame suspaudime taip dejuojąs yra Dievo Sūnus, hipostatiškai susijungęs su žmogiškąja prigimtimi, kuri rungiasi su mirtimi. Kristuje kenčia ir miršta žmogus. Taigi tai yra taip pat žmogus, kurs jaučiasi apleistas, kurs Dievą gali vadinti savo Dievu ir Jo pagelbos šauktis. Jėzaus dievybė nė kiek nepaneigiama tuo, kad Jo žmogystė, patekusi į didžiausią tragišką suspaudimą, tą savo būklę išreiškia žodžiais.

Taigi kai liberalų kritikai, kartu su Harnacku, prieš Jėzaus dievybę daro išvadą: „Tas jaučiąs, meldžiąsis, veikiąs, kovojąs ir kenčiąs Aš yra žmogus, kurs Dievo atžvilgiu stoja kartu su kitais žmonėmis", tai jie tikrumoje prieš Jėzaus dievybę nieko neparodo; tuo jie tik išreiškia tiesą, kuri yra žinoma kiekvienam Evangelijų skaitytojui, kad Jėzus buvo tikras žmogus. Bet tuo dar neišsprendžia klausimo, ar Jis yra Dievas. Kaip tik dabar tenka klausti, ar visi Jėzaus išsireiškimai ir veiksmai galima išaiškinti viena Jo žmogiškąja sąmone, ar gal jie tik tuo tegalima išaiškinti, kad su Jo žmogiškąja prigimtimi buvo sujungta dievybė viename Dievo-žmogaus ir Dievo-Mesijo asmenyje.

2 §. Jėzaus dieviškosios sąmonės netiesioginiai pasireiškimai

Imdamiesi Jėzaus dievybės klausimą svarstyti, pradžioje kol kas neliesime Jo ryškių žodžių, kuriais Jis skelbia save Dievo Sūnumi tikra to žodžio prasme, bet žiūrėsime bendrai Jo dieviškosios sąmonės pasireiškimų.

Patys priešai pripažįsta, kad negalima matuoti Jėzaus sąmonę paprasto žmogaus mastu. Net Renanas Jį skelbia „didingų išmatavimų žmogumi" ir „antžmogiška būtybe", „kilniausia asmenybe, kuri net dabar kasdien vadovauja pasaulio likimui", „galinti būti vadinama dieviška ta prasme, kad ji kuo arčiausiai prie dievybės prisiartino"[1]). Pagaliau, Renanas nesigaili Jėzui klastingų pagyrimų. Taip pat ir liberalų kritikai kelia Jėzų aukščiau už visus kitus žmones[2]).

Mes jau matėme, jog Kristus tikėjo save esant ypatingu Dievo Įgaliotiniu, Mesiju. Bet ar Jėzus tuo tik ir tebuvo? Surinkime svarbesnius Jo sąmonės pasireiškimus, — tada galėsime spręsti, kuo dar didesniu Jis save skelbė.

Jėzus laikė save aukštesniu už visą sutvertąjį pasaulį. Jis yra didesnis už pranašą Joną ir Saliamoną (Mat. 12, 41), didesnis už Mozę ir Eliją, Jo garbės stebėtojus (Mat. 17, 3), didesnis už kilniausius Senojo Testamento asmenis (Mat. 12, 41—42). Matydami Jį, mokiniai mato tą, kurį matyti vel-

[1]) Renan, Vie de Jésus, 440 p.
[2]) Plg. Lepin, Jézus, Paris 1923, 229.

tui troško pranašai ir karaliai (Luk. 10, 24). Jis yra didesnis už Joną Krikštytoją, kurs juk skelbiamas didesnis už visus pranašus ir, apskritai, už visus lig to laiko gimusius žmones (Mat. 11, 9—11). Pats Dovidas, kurio Sūnus Jis yra, vadina Jį savo Viešpačiu (Mat. 22, 43—45). Kaip joks žmogus, taip ir joks Angelas negali su Juo lygintis. Angelai Jam tarnauja (Mat. 4, 11). Užtenka Jam tarti žodį, kad dangiškasis Tėvas pasiųstų Jam dvylika legionų Angelų (Mat. 26, 53). O ir patys Angelai yra tiek Jo dangiškojo Tėvo, tiek Jo paties Angelai ir tarnai, (Mat. 13, 41, 16, 27; 24, 31; Mork. 13, 27). Jam ateinant į teismą, Angelai lydės Jį, kaip savo Karaliaus palydovai (Mat. 16, 27; 25, 31; Mork. 8, 38; Luk. 9, 26). Jis „siųs savo Angelų" į savo piūtį atskirti kviečius nuo rugių (Mat. 13, 41) ir surinkti savo išrinktųjų nuo keturių vėjų (Mork. 13, 27; Mat. 24, 31). Jis yra aukštesnis už žmones ir angelus, Jis užima vietą paties dangiškojo Tėvo artimybėje (Mork. 13, 32). Jis ragina savo mokinius nė vieno ant žemės nevadinti Mokytoju ir Tėvu: „nes vienas jūsų Tėvas, kurs yra danguje;.. vienas jūsų Mokytojas, Kristus; visi gi jūs broliai" (Mat. 23, 8—10). Čia Jėzus sugretina Tėvo ir Mokytojo pavadinimus, ir vieną jų taiko sau, o antrą dangiškajam Tėvui, ir abu juos priešpastato žmonėms, kurie yra skirtingi nuo Kristaus ir nuo Tėvo, o tarp savęs jie broliai.

Jėzus lygina save su Dievu. Laikydamasis nuostabios pedagogikos, Jėzus pirma pradeda nuo Senajame Testamente Dievo supratimo ir nuo seniau duotojo Apreiškimo, nes tie dalykai buvo mokiniams suprantami ir visiems žinomi. Jis stato save šalia Senojo Testamento tikrojo Dievo ir taiko sau posakius, kurie buvo pasakyti apie Jahvę. Kaip Jahvė yra vienintelis Izraelio tautos sužieduotinis, taip Kristus yra savųjų sužieduotinis (Mat. 9, 15; 22, 1 s.). Senajame Testamente išrinktoji tauta niekados nebuvo vadinama kurio nors Dievo įgalioto asmens, sakysim, Mozės ar Jozuės tauta, bet buvo vadinama tik Jahvės bendrija (Skait. 16, 3 ir k.), o Kristus savo tikinčiųjų bendriją vadina savo bendrija (Mat. 16, 18). Jėzus nori surinkti Jeruzalės vaikus, kaip višta kad renka savo viščiukus po sparnais, ir juos globoti (Mat. 23, 37) taip, kaip seniau buvo pasakyta apie Jahvę (Is. 31, 5). Kaip Senajame Testamente Dievas siųsdavo savo Apreiškimo skelbėjus, taip su tokiu pat savo autoritetu Jėzus siunčia: „Štai aš siunčiu pas jus pranašų, išmintingųjų ir Rašto žinovų" (Mat. 23, 34). Kaip Mozei ir jo broliui Aaronui Jahvė duoda užtikrinimą: „Aš būsiu tavo burnoje ir jo burnoje" (Iš. 4, 15), taip Jėzus užtikrina savo Evangelijos skelbėjus: „Aš duosiu jums iškalbos ir išminties, kuriai negalės atsistengti ir prieštarauti nė vienas jūsų priešininkas" (Luk. 21, 15).

Jahvė yra Senojo Testamento Įstatymo Viešpats, — tai Jo paties neatsižadama teisė; o štai Jėzus kalno pamoksle stato save to paties Jahvės Įstatymo aukščiausiu Viešpačiu. Su jėga, paprastumu, tarytum, tai būtų savaime suprantama teisė, Jis pats stato viso maldingumo ir dorovės reikalavimus. „Jūs girdėjote, kad seniesiems pasakyta: Neužmuši. Aš gi jums sakau:.. Jūs girdėjote, kad pasakyta: Nesvetimoteriausi. Aš gi jums sakau:.. Jūs girdėjote, kad seniesiems pasakyta: Neprisieksi neteisingai. Aš gi jums sakau"... Taip Jis kartoja šešis kartus, statydamas savo naują įstatymą prieš senąjį, kurs per Jį pasiekia savo viršūnę ir galutinį tobulumą. Jėzui savaime suprantama, kad Jo naujas „Aš gi jums sakau" užima Senojo Įstatymo vietą. Ne rabinų aiškinimus čia Jėzus tobulina, bet patį senąjį Jahvės Įstatymą. Nes iš to Įstatymo Jis paima sakinius, kuriuos Jis laiko neužtenkamus: neužmuši, nesvetimoteriausi, neprisieksi neteisingai. Vietoj tų sakinių Jis stato savo griežtesnius ir gilesnius reikalavimus. Kitą kartą Jahvė kalbėjo Izraeliui per Mozę ant šventojo kalno. Dabar ne Jahvės vardu, kaip Mozė, bet savo paties vardu Kristus skelbia naują Įstatymą, privesdamas senąjį prie gryniausio išplėtojimo ir kilniausio tobulumo. Su aukščiausia, dieviška valdžia Jėzus saisto savo žodžiu ir įsakymu savo klausytojų doroviškąjį gyvenimą. Kas Jo skelbiamojo teisumo įsakymo nevykdo ir juo negyvena, tas negali turėti vietos Dievo karalystėje. Ir Jis riša ne išorės autoritetu, kurs žmones tik išoriniai įpareigoja, bet Jis riša šventa, dieviška valdžia, kuri siekia žmogaus giliausią, asmeniškiausią pusę, Jis riša jų širdis ir sąžines.

Kaip Jėzus kalbėjo, taip nekalbėjo nė vienas pranašas. Net didžiausi pranašai drebėdami priimdavo malonę, kuri juos darė Dievo Apreiškimo įrankiais. „Taip sako Viešpats", — tokia yra pranašų nuolat vartojama formula, kai jie skelbia Dievo Apreiškimą, su nuolankumu jausdami, kad tai Dievas kalba tautai per jų burną. Bet: „Aš jums sakau" jų akyse būtų buvęs didžiausias piktžodžiavimas. Visai kitaip elgiasi Kristus. Tiesa, senasis Įstatymas Jo akyse yra Dievo darbas, tiesa, Jis sakosi neatėjęs panaikinti Įstatymą ir pranašus, bet vis tik Jis save stato aukštesniu už Įstatymą ir pranašus, juos tobulindamas. O kas, pats nebūdamas Dievu, drįstų liesti paties Jahvės paskelbtąjį Įstatymą ir pranašus! Todėl suprantama, dėl ko didžiausias nustebimas paėmė Jėzaus klausytojus. Juk šis kalba ne kaip farisiejai ir Rašto žinovai, kurie Jahvės Įstatymą aiškina, šis kalba kaip turįs valdžios, savo paties jėga, iš savo valdžios pilnybės. Jo „Aš jums sakau" pareigoja kiekvieno žmogaus doroviškąjį gyvenimą ir kiekvieną sąžinę, ir tai ne greta, bet virš senojo Testamento Apreiškimo.

Ta aukščiausia valdžia aiškinti ir pakeisti Jahvės duotąjį Įstatymą Jėzus naudojasi ir praktiškame gyvenime, sakysime, subatos šventimo dalyke. Vieną kartą farisiejai barė Viešpaties mokinius už tai, kam jie subatos dieną trynė rankose varpas, nes jie laužą subatą. Visus jų niurnėjimus ir priekabes Jėzus atkerta žydams negirdėtu savo autoriteto žodžiu: „Nes žmogaus Sūnus taip pat subatos Viešpats“ (Mat. 12, 8). Subatos Įstatymas yra Jahvės duotas, todėl Jis vienas tegali būti subatos Viešpats. O čia Jėzus skelbia save subatos Įstatymo Viešpačiu, kurs gali jį aiškinti kaip Jis pats nori arba, kaip Viešpats, jį panaikinti[1]).

Toks Viešpats, kurs yra Jahvės Įstatymo Viešpačiu, kurs visus žmones riša savo žodžiu ir įsakymu, kurs kiekvieną įpareigoja giliausia pareiga, taip kad siekia pačią žmogaus sielą, ir kiekvieną peržengimą padaro nuodėme, kurs savo Įstatymą drįsta statyti vietoj ir virš Jahvės Įstatymo, kurs kėsinasi ant šventojo Dievo aukščiausios valdžios, — nes juk Jis vienas tegali sielas pareigoti, — toks Viešpats negali būti žmogus, nes Jis turi turėti aukščiausias, dieviškas teises ir dievišką orumą.

Kai kas iš protestantų mano, kad tai visa galima išaiškinti tuo, kad Jėzus kalbėjęs kaip Dievo vietininkas ir todėl Jis, lyg sudarydamas su Dievu vieną Įstatymo Leidėją, norėjęs turėti žmonių akyse dievišką reikšmę ir dievišką autoritetą[2]). — Bet juk Jėzus nė kiek neparodo, kad Jis kalbėtų kaip Dievo pavaduotojas. Jis kalba savo autoritetu: „Aš gi sakau jums“. Nepareikšdamas taip svarbaus dalyko, Jis būtų klaidinęs žmones. O tie žmonės, matyti, suprato, kad Jis kalba savo autoritetu, nes kitaip jie, kuriems buvo žinomas Dievą pavaduojančių pranašų kalbėjimo būdas: „Taip sako Viešpats“, nebūtų stebėjęsi, kad Jis kalba „kaip tas, kurs turi valdžios“ (Mat. 7, 29).

Religiškas garbinimas. Daugybę kartų skaitome Evangelijose, kad įvairūs asmenys puolė prieš Jėzų ant kelių ir Jį garbino. Ir tokį garbinimą Jėzus ne tik prisiima, bet dar giria ir jį atlygina stebuklu. Tiesa, ne visados „puolimas ant kelių ir „garbinimas“ reiškia religišką, dievišką garbinimą, Jis gali reikšti rytų kraštuose vartojamą pasveikinimą, pagerbimą, salam, kada tarnas prieš savo valdovą, valdinys prieš savo karalių suklupęs ant kelių kakta paliečia žemę. Apie tokį garbinimą Evangelijos kalba, sakysim, pasakojime apie prasiskolinusį tarną, kurs „parpuolęs“ (Mat. 18, 26) prieš skolintoją, meldė jo palaukti; arba apie Erodą, kurs sakėsi norįs pagarbinti vaikelį (Mat. 2, 8).

---

[1]) Gretimoji vieta, užrašyta Mork. 2, 23—28, yra kiek painesnė, bet vis tiek ji turi tą pačią prasmę. Plg. Seith, Das Evangelium vom Gottessohn, Freiburg i. Br. 1908, 410.

[2]) K. Thieme, Jesus und seine Predigt, 1908, 46 p.

Tačiau tas išsireiškimas „pulti ant kelių“, „garbinti“ gali turėti religišką prasmę, ir, perkeltas į religišką lauką, visados jis reiškia latreutišką[1]) garbinimą, duodamą vienam Dievui. Tuo išsireiškimu žymimas garbinimas, kurį Izraelio vaikai turėjo duoti Dievui Jeruzalės šventovėje (Jo. 4, 20—22; 12, 20; Apd. 8, 27; 24, 11). Tuo būdu, pagal Jono Apreiškimą, garbinamas per amžius gyvasis Dievas dvidešimt keturių vyresniųjų, kurie apsupa Jo sostą (Apr. 4, 10). Ta prasme Jėzus atsako šėtonui: „Viešpatį, savo Dievą, tegarbinsi ir Jam vienam tetarnausi“ (Mat. 4, 10).

Kad toks garbinimas tėra teikiamas vienam tikrajam Dievui, tai joks žmogus ir joks Angelas jo neprisiima. Kai karininkas Kornelijus, pasitikdamas Petrą, „parpuolęs prie jo kojų, išreiškė jam pagarbą“, Apaštalų Kunigaikštis įspėja jį, sakydamas: „Kelkis, ir aš pats esu žmogus“ (Apd. 10, 25—26). Panašiai kai šv. Jonas regėjime „puolė“ apreiškiančiam Angelui „į kojas jo pagarbinti“, Angelas jam tarė: „Veizdėk, kad to nedarytumei; aš esu tarnas kaip ir tu ir kaip tavo broliai. Dievą garbink“ (Apr. 19, 10; 22, 8—9).

Tačiau Jėzus prisiima tokį priklaupimą ir garbinimą. Tik klausimas, ar tai buvo religiškas garbinimas, ar gal tik pasauliškas pagerbimas. Žydai galėjo Jį garbinti kaipo Mesiją, pasaulišką didvyrį, kurs išvaduos jų kraštą iš Romėnų jungo. Bet kad tautišką mesianizmą Jėzus griežtai atmetė, tai Jis nė garbinimo ta prasme jokiu būdu nebūtų prisiėmęs. Visą savo uždavinį ir darbą Jis suprato religišku būdu, todėl ir garbinimą Jis tegalėjo priimti religišką.

Bet ir patys garbintojai garbino Kristų religiška prasme. Tiktai įvairiais laipsniais. Vieni Jį garbino kaip stebuklų darytoją, kuriame yra dieviška galybė, nedaug temanydami apie Jo mesianizmą ar dievybę. Sakysime, stabmeldė moteriškė, kuri garbindama Jį kalbėjo: „Viešpatie, padėk man“ (Mat. 15, 25). Kitais atvejais garbintojai puola prieš Jį ant kelių, pagauti Jo mokslo, asmens ar stebuklų, ir, matydami Jį turint dieviškos išminties ir galybės, pripažįsta Jį Mesiju tikra religiška prasme, bet jie nesigilina, ar Jis yra tikras Dievas. Tuo būdu, sakysim, aklas gimusis tiki Jį esant Dievo Sūnumi ir „parpuolęs pagarbino Jį (Jo. 9, 35—39). Gal panašia prasme Jį garbino Jairas (Mat. 9, 18) ir Gerasos apsėstasis (Mork. 5, 6), o gal ir patys Viešpaties mokiniai, kada nutildęs audrą Jėzus atėjo pas juos vandens paviršiumi; tik greičiausiai jų širdyse jau buvo pradėjęs gimti tikėjimas į Jo dievybę, ir todėl jie „pagarbino Jį sakydami: Tu tikrai Dievo Sūnus“ (Mat. 14, 33).

---

[1]) Graik. latreia = adoracija.

Ar Jėzus galėjo prisiimti tokį religišką garbinimą, jei Jis nebūtų Dievas? Jokiu būdu. Nes juk jei Jis būtų garbinamas kaip Dievas, tai būtų prietarai ir stabmeldybė. O jei Jis tebūtų religiškai garbinamas kaip Dievo siųstasis Mesijas, tai ir tuo atveju būtų buvęs pakrikimas: būdamas tvarinys, Jis būtų prisiėmęs religišką garbinimą, deramą Dievui. Tokį garbinimą Jėzus, kurs taip uoliai rūpinosi savo Tėvo teisėmis, turėjo taip pat griežtai atmesti, kaip jį atmetė Petras ir Apreiškimo Angelas. O jei Jėzus to nedaro ir leidžia save garbinti religišku garbinimu kaip Mesiją, tai tuo pačiu Jis parodo savo dievišką sąmonę: Jis yra ne tik Mesijas žmogus, Jis laiko save Dievu.

Jėzus reikalauja tikėjimo. Tasai Jo reikalavimas sudaro visų Jo žodžių ir darbų pagrindinį toną. Bet ypač reikšminga tai, kad Jis reikalauja tikėti ne tik Jo žodžiais ir Jo dieviška pasiuntinybe, — tokiam reikalavimui išaiškinti užtektų pripažinti Jį Mesiju-žmogumi, bet dar Jis reikalauja tikėti į Jo asmenį. Tikėjimas į Jį, į Jo asmenį, yra kelias amžinajam pražuvimui išvengti ir amžinajam gyvenimui pasiekti (Jo. 3, 15—18). Tikėjimas į Jį yra Dievo reikalaujamas darbas (Jo. 6, 29), netikėjimas į Jį yra pasaulio nuodėmė (Jo. 16, 9). Kokiu tikėjimu mokiniai tiki į Dievą, tokiu pat tikėjimu jie turi ir į Jį tikėti (Jo. 14, 1). Tikėjimas į Tėvą ir į Jėzaus asmenį turi eiti greta, ir net vienas su antru susilieti: „Kas tiki į mane, ne į mane tiki, bet į tą, kurs yra mane siuntęs" (Jo. 12, 44). Kas netiki į Jėzų, tas tuo pačiu įrodo savo visišką netikėjimą į Dievą (Jo. 5, 37 ir s.). Žodžiu, Jėzus reikalauja ne tik kad Jam ir Jo pasiuntinybei tikėtų, bet dar kad į Jį ir į Jo asmenį tikėtų. Jis skiria bausmę piktinantiems mažutėlius, kurie į Jį tiki (Mat. 16, 9). Teismas bus pirmiausia dėl netikėjimo į Jo asmenį, o paskum jau dėl netikėjimo Jo mokslu: „Kas gėdytųsi manęs ir mano žodžių, to ir žmogaus Sūnus gėdysis, kuomet ateis savo Tėvo garbėje su šventaisiais Angelais" (Mork. 8, 38; Luk. 9, 26). Jis laiko save tikėjimo dalyku ir turiniu. O tai būtų tiesiog stabmeldybė, jei Jėzus tebūtų žmogus su dieviška pasiuntinybe, o ne tikras Dievas, Dievas-žmogus.

Kristus reikalauja aukščiausios meilės ir visiško atsidavimo, kokio tegali reikalauti Dievas. Kaip Jis prikiša žydams netikėjimą į Jį, taip jiems prikiša ir stoką meilės Jo asmeniui (Jo. 8, 42). Jis nuolat skatina mokinius pasižymėti meile Jo asmeniui (Jo. 8, 42; 14, 15, 21, 23). Jėzus yra tikras, kad tikintieji į Jį ras visų savo religiškų reikalavimų pilną patenkinimą. Tuo tikėjimu ir meile Jis sukuria sielose naują gyvybę, religišką, dorovišką gyvybę, susijungimą su Dievu. Todėl Jis kviečia mokinius ir kiekvieną, kurs nori laimėti „gyvybę", sekti Jį (Mat. 16, 24; 19, 21; Mork. 8, 34—35; 10, 29 ir k).

Sekimas turi vykti su visa rimtimi ir pasiryžimu, kuris sutrauko visus žemiškus ryšius, jei jie tik gali būti kliūtimi visiškai atsiduoti Jam. Kas yra kviečiamas būti Jo mokiniu, tas neturi eiti nė su namiškiais atsisveikinti (Luk. 9, 61), neleidžiama jam net palaidoti savo tėvą, kurio negyvas lavonas dar ant žemės tebėra (Mat. 8, *21—22*): kas prideda savo ranką prie arklo ir atgal dairosi, tas netinka Dievo karalystei (Luk. 9, *62*). Kas nori būti Jo mokinys, tegu pats savęs išsižada, tegu ima savo kryžių ir teseka Jį (Mat. 16, *24*); kas to nedaro, tas nėra Jo vertas (Mat. 10, 38). Kas praras savo gyvybę dėl Jėzaus ir dėl Jo Evangelijos, tas ją išgelbės; o kas nori savo žemiškąją gyvybę išgelbėti, mylėdamas ją daugiau kaip Jėzų, Jo sekimą ir Jo kryžiaus kelią, tas ją praras (Mork. 8, 35; Luk. 9, *24*).

Ta reikalaujamoji meilė nėra tvarinio meilė. Priešingai, kiekviena tvarinio meilė turi būti žemiau statoma, negu Jėzaus meilė. Todėl Jėzus stato reikalavimus, kurie gryno žmogaus lūpose būtų baisūs: kas nori būti Jo mokinys, tas turi laikyti neapykantoj savo tėvą, motiną, pačią, vaikus, brolius ir seseris, dargi ir savo gyvybę (Luk. 14, *25*). Jėzus sakosi neatėjęs atnešti ramybės, bet kalavijo (Mat. 10, 34; Luk. 12, 51 s.); Jis atėjęs sukelti žmogų prieš jo tėvą, dukterį prieš jos motiną ir marčią prieš jos uošvę, ir žmogaus namiškiai bus jo nepriešteliai (Mat. 10, 35). Visiems be skirtumo žmonėms Jėzus stato negirdėtą reikalavimą: Jį reikia mylėti daugiau, kaip švenčiausią ir brangiausią dalyką, kokį žmogus ant žemės turi, daugiau negu savo tėvą, daugiau negu savo motiną, daugiau negu savo sūnų ir dukterį (Mat. 10, 37; 19, *29*; Luk. 14, *26*). Joks žmogus, ir net joks Dievo siųstasis žmogus, negali taip kalbėti. Įsakymas mylėti žmones tiek tik tesako: „Mylėsi savo artimą kaip pats save". Jėzus daug daugiau sau reikalauja: kas nemyli Jo daugiau kaip pats save, kas nemyli Jo daugiau už viską, tas negali būti Jo vertas (Mork. 8, 34—35; Mat. 10, 37-39), Jėzus reikalauja, kad Jis būtų mylimas visa širdimi, visa siela, visu išmanymu, mylimas tokia meile, kokia mes turime mylėti Dievą. Jis nori, kad žmonės Jo atžvilgiu pildytų pirmąjį ir didžiausiąjį įsakymą, kurs juos pareigoja paties Dievo atžvilgiu. Kas neturi tokios Jėzaus meilės, tas nė Dievo meilės neturi (Jo. 5, *42*). Kas Jėzaus neapkenčia, tas tuo pačiu neapkenčia Dievo (Jo. 15, *23*). Jėzaus meilė ir Dievo meilė eina greta ir net viena su antra susilieja. Bet reikalauti tokios meilės ir tokio atsidavimo reiškia savintis Dievo teises ir statyti save Dievo vietoje.

Už tokį atsidavimą ir didesnę už viską meilę Jėzus žada *dieviškas gėrybes* (Mat. 5, 11—*12*; 19, *29*; Luk. *22*, *29*—30 ir k.). Jau čia žemės gyvenime Jėzus kviečia pas save visus, kurie vargsta ir yra apsunkinti, ir žada juos atgaivinti (Mat.

11, 28). O koks gi tvarinys pajėgtų kenčiančią žmoniją gaivinti? Ateinantiems pas Jį Jis užkrauna saldų jungą ir lengvą naštą (Mat. 11, 29—30). Kaip toli siekia nuodėmė ir sielos skurdas, taip toli siekia ir Atpirkėjo kvietimas. Kas pas Jį mylėdamas ateina ir Jam paveda visą savo gyvenimo vargą, savo širdies naštą, tas randa savo sielai ramybę, pilną atilsį, laimės jausmą, kad jis Dievo vaikas, atilsį ir laimę, kurią vienas Dievas tegali duoti. Pagaliau ateinantiems pas Jį Jis skirsto amžinąsias gėrybes danguje, panašiai kaip atgailojamčiam galvažudžiui, kurs mirdamas meldė Jo pasigailėti, galėjo pažadėti rojaus išganymą ir laimę, ir bendravimą su Juo (Luk. 23, 43).

Jėzus daro visagalybės darbus savo vardu. Visagalybė yra aiškiausia Dievo savybė ir apčiuopiamas dievybės įrodymas. Pats Jėzus mato tokiuose darbuose dievybės apsireiškimus, sakydamas, kad žmonės ne viską gali, bet Dievas viską gali (Mat. 19, 26). O gi skaitydami Evangelijas, mes gauname neabejojančio įspūdžio, kad Jėzus buvo visagalis. Nei žmonės, nei santykiai, nei gamtos jėgos neįstengia sukliudyti Jo gyvenimo ir veikimo. Nieko, ko tik Jis norėjo, neteko Jam palikti neįvykdžius, nieko Jis nekentėjo ir niekas Jam nenutiko, ko Jis pats nebūtų norėjęs. Niekados Jam nepristigo jėgos, kaip tai atsitiko Jo mokiniams (Mork. 9, 17, 27), įvykdyti pagal savo norą darbus, kurie prašoka kiekvieną sutvertą jėgą.

Jėzus daro stebuklus. Naudodamasis dieviška galybe, Jis gydo kiekvieną žmonių negalę, kiekvieną ligą, prikelia numirėlius, išvaro piktąsias dvasias ir suvaldo negyvą gamtą[1]).

Nėra jokio galėjimo išaiškinti Jėzaus stebuklus be dieviškos visagalybės. Ir pats Jėzus jaučia, kad Jo darbai yra visagalybės darbai, o ne žmonių darbas. Tu „negali padaryti nė vieno plauko, kad būtų baltas ar juodas“ (Mat. 5, 36), taip Jis sako apie kiekvieną žmogų be išimties, o tuo tarpu pats veikia kaip gyvybės ir mirties Viešpats.

Jėzus daro stebuklus sava, Jame pačiame esančia jėga. Jei Jis kartais savo stebuklus vadina Jo Tėvo darbais (Mork. 5, 19; Jo. 5, 19, 20, 36; 11, 41; 14, 10), padarytais Dievo Dvasios jėga (Mat. 12, 28; Luk. 11, 20), vis tik Jis jungia tą jėgą su pačiu savimi („Aš išvarau velnius Dievo Dvasia“), ir pats savyje nešioja visą dievišką galybę stebuklams daryti. Ta stebuklų galybė yra Jame Jo asmeniška jėga ir savybė. Tai jaučia kiekvienas, kurs prie Jo artinasi (Mork. 5, 30; Luk. 6, 19). Jam užtenka tarti žodį, ir viskas Jo klauso. „Mergaitė, tau sakau, kelkis“ (Mork. 5, 41), ir numirusi Jairo duktė keliasi nuo savo laidotuvių guolio. „Nutilk ir išeik iš žmogaus“ (Mork. 1, 25), ir piktoji dvasia palieka apsėstąjį. Ir dar gi kiekvieną valandėlę

[1]) Vėliau dar mes kalbėsime apie Jėzaus stebuklus.

Jis gali ta stebuklų jėga pasinaudoti. „Tylėk, nutilk“ (Mork. 4, 39), tarė Jis, atsistojęs prieš siaučiančią audrą ir įnirtusią jūrą, ir audra nutilo, ir pasidarė didelė tyla. Jis naudojasi ta stebuklų jėga, nesišaukdamas Dievo pagelbos, naudojasi, kada tik nori ir kaip nori, ir ta Jo jėga neišsisemia, nesilpnėja. Stebuklai atrodo visai natūralūs Jam įgimtos jėgos pasireiškimai. — Jėzus taip turi nuosavią stebuklų jėgą, kad Jis ir savo mokiniams suteikia galios daryti tokius pat stebuklus Jo autoritetu ir Jo vardu (Mork. 3, 15; Mat. 10, 1; Luk. 9, 1—2). Eikite, „gydykite ligonis, prikelkite numirusius, apkuopkite raupsuotus, išvarykite velnius; jūs dovanai gavote, dovanai ir duokite“ (Mat. 10, 8; plg. Mork. 16, 17). O jie, išėję į pasaulį, daro taip, kaip jiems buvo valdžios suteikta. Jie išvarinėja velnius ir gydo kiekvieną negalę ir kiekvieną ligą (Mork. 6, 13; Luk. 9, 6; plg. Mork. 9, 37; Luk. 10, 17). Sugrįžę, jie su džiaugsmu pasakoja Viešpačiui: „Viešpatie, net ir velniai pasiduoda mums Tavo vardu“ (Luk. 10, 17; plg. Mork. 9, 37—38). O po Sekminių Apaštalai ima daryti daugybę stebuklų „Viešpaties, Jėzaus Kristaus Nazarėno vardu“ (Apd. 3, 6, 16; 4, 10, 30; 9, 34—42; 16, 18 ir k.).

Kristus priskiria sau dar didesnę valdžią, negu fiziškus stebuklus daryti, būtent, valdžią nušveisti sielas ir atleisti nuodėmes. Joks pranašas nieko panašaus nedarė, nebent kuris nors jų pranešė nuodėmių atleidimą Jahvės vardu (2 Kar. 12, 13). Visur Senajame Testamente teisę nuodėmes atleisti turi tik vienas Dievas, lygiai kaip Jis vienas ir teisti nusidėjėlius tegali. Kristaus laikų žydai nemanė, kad ir laukiamasis Mesijas galėtų turėti tokios valdžios. Kad žmogus atleistų nuodėmes, tai jie vadina tiesiog piktžodžiavimu (Mat. 9, 3; Mork. 2, 7; Luk. 5, 21). Ir Kristus tam neprieštarauja. Tas tegali atleisti nuodėmes, kuris yra įžeistas. O nuodėme įžeidžiamas Dievas, — todėl Jis vienas ir atleisti ją tegali. Tačiau Kristus, „žmogaus Sūnus“, ne tik atleidžia nuodėmes, bet dar priskiria sau teisę ir valdžią nuodėmes atleisti, ir tai Jis įrodo blizgančiu stebuklu. Fiziškas stebuklas, kurį Jėzus savo valdžios įrodymui padaro, laiduoja neregimą, dvasišką stebuklą ir pačią Išganytojo teisę nuodėmes atleisti. Išvada aiški: Dievas yra „žmogaus Sūnuje“ su savo autoritetu ir su savo niekam nepavedama, dieviška valdžia, vadinas, Kristus nėra vien žmogus, bet kartu Jis yra ir Dievas. — Kristus einą dar toliau. Jis jaučiasi turįs taip savarankišką ir asmenišką teisę bei valdžią nuodėmes atleisti, kad Jis net kitiems asmenims tos valdžios suteikia. Jis įgalioja Apaštalus ir jų įpėdinius nuodėmes atleisti: „Iš tikrųjų, sakau jums, ką tik jūs surišite žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką tik atrišite žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Mat. 18, 18). Panašius žodžius mums išlaikė ketvirtoji Evan-

gelija: „Imkite Šventąją Dvasią: Kam nuodėmes atleisite, tam jos atleistos, ir kam sulaikysite, jos sulaikytos“ (Jo. 20, 22).

Pagaliau, valdžia nuodėmes atleisti kyla iš Jėzaus pagrindinio mesianiškojo pašaukimo, kad Jis turėjo būti Atpirkėjas, Išvaduotojas iš nuodėmių. Jėzus atėjo ieškoti ir gelbėti, kas buvo pražuvę (Luk. 19, 10). Išgelbėti — reiškia išvesti iš amžinojo pražuvimo būklės, kurion žmonija pateko per nuodėmes. Bet tas išgelbėjimas turėjo įvykti ne tuo būdu, kad Dievas atleistų ir paskelbtų atleidžiąs nuodėmes, nereikalaudamas jokio atlyginimo. Nuodėmių atleidimas yra susijęs su Jėzaus auka, kurioje Jis savo gyvybę aukojo. Pats Jėzus tai aiškiai sako, kad Jis turi „duoti savo gyvybę kaip atvadavimą už daugelį“ (Mat. 20, 28; Mork. 10, 45), ir kad Jo kraujas yra priemonė nuodėmėms atleisti (Mat. 26, 28; Mork. 14, 24; Luk. 22, 20). Taigi Jėzus turėjo taip didelį supratimą apie savo gyvybės, savo kraujo ir savo asmens vertę, kad jos aukojimas per mirtį sudaro pilną atlyginimą už Dievui padarytą nuodėmėmis Majestoto įžeidimą. O juk būtų pamišimas ir piktžodžiavimas, jei grynas žmogus, ir, apskritai, bet kuris tvarinys, priskirtų sau tokią reikšmę ir vertę. Ne, — žmogus, kurs išpildo pažadėjimą, kad Dievas išgelbės savo tautą iš jos nuodėmių, — žmogus, kurs užpildo prasivėrusią tarp Dievo ir pasaulio bedugnę, — žmogus, kurs savo gyvybei pripažįsta tokią vertę, kad ji atlygina be galo didelę žmonijos skolą, vertę, kurios reikšmė pasauliui yra lygi Dievo vertei: toks žmogus nėra vien žmogus, bet jis yra išgananti Dievo valia, įsikūnijusi žmogaus asmenyje, yra Dievas-Atpirkėjas žmogaus pavidale.

Jėzus skelbia save Dievo karalystės Viešpačiu ir Karaliumi. Jis vadina save žmogaus Sūnumi, kurį matė Danielis savo regėjime. Ten tame regėjime žmogaus Sūnus gauna iš Ilgaamžio rankų viešpatavimą naujoj Dievo karalystėj, kuri neturi erdvės ir laiko ribų (Dan. 7, 14). Taigi vadindamas save danieliškų žmogaus Sūnumi, tuo pačiu Jėzus skelbia save mesianiškos karalystės Viešpačiu ir Karaliumi, ir tai dangiškos kilmės. Bet ir kitokiu būdu Jis skelbia save Dievo karalystės Viešpačiu. Karalystė, kurią Jis atėjo įkurti, yra Dievo karalystė, bet ta pati karalystė yra kartu ir Jo avija (Mat. 9, 36; 25, 32; 26, 31; Luk. 12, 32), Jo Bažnyčia, kurią Jis stato ant Petro uolos (Mat. 16, 18) ir su kuria Jis prižada būti savo dievišku visurbuvimu iki pasaulio pabaigos (Mat. 28, 20). O ir atskirai Jis žada būti su savaisiais visur ten, kur du ar trys bus susirinkę Jo vardu, ir savo buvimu su jais teikti jiems pagelbos ir paguodos (Mat. 18, 20). Jis yra namų šeimininkas, kurs sava, Jam vienam priderama teise uždaro duris ir nieko nebeįleidžia (Luk. 13, 25). Kaipo naujos Dievo karalystės Vieš-

pats ir Karalius Jis išrenka Apaštalus ir paskiria juos žmonių žvejais (Mork. 3, 14; 1, 17; Mat. 14, 19), siunčia juos savo vardu ir įgaliojimu (Luk. 10, 1; Mat. 10, 16), suteikdamas jiems valdžios surišti ir atrišti (Mat. 18, 18; 16, 17). Jo valia ir Jo įsakymas visur turi būti vykdomas. Neužtenka sakyti Jam „Viešpatie, Viešpatie", reikia ir Jo valią daryti (Luk. 6, 46; Mat. 5, 20 s.). Jėzus sėdi garbės soste, kurs kitur priklauso vienam Jahvei (Mork. 10, 40; Mat. 25, 31), ir Jis pats vadina save Karaliumi (Mat. 25, 34), kurio karalystė, tiesa, ne iš šio pasaulio, bet tiesiog dėl to ji yra aukštesnė už visas erdvės ir laiko sąlygas (Mat. 27, 11; 24, 35; 25, 34). Jis skirsto tą karalystę kaip valdovas: kaip Tėvas yra Jam pavedęs karalystę, taip ir Jis paveda ją savo mokiniams, kad jie valgytų ir gertų prie Jo stalo Jo karalystėje ir sėdėtų sostuose, teisdami dvylika Izraelio giminių (Luk. 22, 29—30). Panašių Jo žodžių atbalsis yra ir Zebediejų motinos kalba apie Jo karalystę (Mat. 20, 21), ir galvažudžio ant kryžiaus prašymas: „Viešpatie, atsimink mane, kada įeisi į s a v o karalystę" (Luk. 23, 42).

Taigi iš čia mes galime matyti: kiekvienu tokiu posakiu Jėzus iškelia save virš viso žmonių pasaulio ir stato save šalia paties Dievo. S u pačiu J a h v e J i s d a l i j a s i k a r a l y s t e. Įsiklausę į tuos Jėzaus žodžius patys Evangelistai kartu su Povilu vienur Dievą, o kitur Kristų perstato Dievo karalystės Viešpačiu ir Karaliumi.

Jėzus save skelbė p a s a u l i o t e i s ė j u. Kai kas iš protestantų mano, kad Jėzus teisiąs pasaulį kaip liudininkas, vienus išpažindamas, kitų gėdydamasis; o tikrumoje visą teismą darysiąs pats dangiškasis Tėvas[1]). Bet toks manymas yra labai tolimas nuo Kristaus minties. Tiesa, Danielio regėjime apie žmogaus Sūnų pats Dievas vykdo teismą, ir tik po teismo Ilgaamžis suteikia žmogaus Sūnui amžiną karalystę (Dan. 7, 10—14). Tačiau jau Henocho knygų vaizduose mes randame, kad pats žmogaus Sūnus vykdo teismą (Henoch. 37—71 sk.). Vėliau ir Viešpaties pirmtakūnas piešia Mesiją teisėju, kurs su vėtykle rankoje valo savo klojimą, atskirdamas grūdus nuo pelų ir rinkdamas kviečius į dangaus kluoną, o pelus skirdamas negęstančiai ugniai (Mat. 2, 12).

Taigi danieliško žmogaus Sūnaus vaizdas jau buvo praplėstas pirma, negu Viešpats jį sau pasisavino. Bet ir pats Jėzus elgiasi su tuo vaizdu naudodamasis karališka laisve. Jis ne vien jį pasisavino, bet dar jį visai perdirbo. Kenčiąs ir mirštąs žmogaus Sūnus — juk tai yra garbingojo danieliško vaizdo visiškas perdirbimas. O jei tuo taip svarbiu atžvilgiu

[1]) Holtzmann, Lehrbuch der neutest. Theologie, I, 392; Bousset, Jesus, Tübingen 1907, 92.

Jėzus jį perdirbo, tai nieko stebėtino, kad ir pasaulio teismo atžvilgiu Jis jį praplėtė, priskirdamas žmogaus Sūnui valdžią teisti. Mat, jei Jis save laikė Dievo karalystės Viešpačiu ir Karaliumi, tai Jis ir teisiamąją valdžią turi turėti. Ji savaime seka iš Jo karališkojo orumo. Dalyvaus pasaulio teisme ir Apaštalai, teisdami dvylika Izraelio giminių. (Mat. 19, 28), bet regimai tai atliks visai kita prasme negu Jėzus. Jis teis pats savo autoritetu. Kristus piešia Evangelijose Jo įkurtąją Dievo karalystę kaip dirvą, kur sėjėjas sėja sėklą, kuri paskui brėsta piūčiai. Jėzus laiko save ne tik sėjėju ir dirvos Viešpačiu, Jis yra ir piūties Viešpats, kurs savo laiku siunčia piovėjus piauti (Mat. 13, 24—30 ir 13, 36—43). Taigi Jis pats skelbia save pasaulio teismo vykdytoju, kurs pasaulio pabaigoj ateis Dievo garbėje teisti gyvųjų ir mirusiųjų. Ir tą skelbimą Jis daro ne vieną ar kitą kartą, bet dažnai, įspūdingais žodžiais ir didingais vaizdais per visas Evangelijas[1]). Teismas ir ištarmė taip yra Jo paties darbas, kad dangiškasis Tėvas atrodo nedalyvaująs. Ketvirtoji Evangelija tai išreiškia žodžiais: „nes Tėvas nieko neteisia, bet visą teismą atidavė Sūnui, kad visi gerbtų Sūnų, kaip gerbia Tėvą“ (Jo. 5, 22).

Būdas, kuriuo Kristus teis, yra visai dieviškas. Jis tirs širdis ir mintis su viską žinančiu griežtumu (Mat. 10, 26), ne vien pagal išorės darbus, bet pagal slapčiausias, vienam Dievui žinomas, mintis ir nusistatymus (Luk. 13, 25 s.; Mat. 12, 36), ir savarankiškai, žiūrėdamas kiekvieno darbų ir kaltybių, skirs amžiną gyvenimą arba amžiną bausmę (Mat. 25, 46). Taip pasaulį teisti tegali tik viską žinąs, visų teisingasis ir visagalis Dievas.

Ypatingai reikšminga tai, kad visas gyvenimo ir amžinybės likimas, visa žmogaus gyvenimo vertė ar nevertė pareina nuo to, kaip žmogus elgėsi Jėzaus asmens ir Jo mokslo atžvilgiu. Jau kalno pamoksle tiems, kurie Jam kartoja „Viešpatie, Viešpatie“ ir kurie teismo dienoje norės ramstytis Jo vardu padarytais stebuklais, Jėzus atsako: „Aš niekuomet jūsų nepažinau; atstokite nuo manęs, jūs, piktadariai“ (Mat. 7, 22). Jis yra šeimininkas, kurs uždaro duris, taip kad niekas nebeatidaro ir niekas nebegali įeiti (Luk. 13, 24). Jis yra kampinis akmuo, kuris atmetusius Jį statytojus šutreškina (Mat. 21, 44). Kai žmogaus Sūnus ateis savo Tėvo garbėje su savo Angelais, tuomet Jis atlygins kiekvienam, žiūrėdamas jo darbų (Mat. 16, 27). Tačiau ir gerų darbų gerumas pareina nuo to, kiek jie mažiausiųjų Jo brolių asmenyje Jam yra padaryti (Mat. 25, 40, 45). „Kas gėdytųsi manęs ir mano žodžių šitoje

[1]) Jėzus teisėjas: Mat. 7, 23; 10, 15, 32; 13, 41; 16, 27; 19, 28 s.; 24, 30; 25, 31; 26, 64; Mork. 8, 38; 13, 26; 14, 62; Luk. 9, 26; 12, 8; 17, 26 s.; 18, 8; 21, 27; 22, 69 ir k.

svetimoteringoje ir nuodėmingoje gimtinėje, to ir žmogaus Sūnus gėdysis, kada ateis savo Tėvo garbėje su šventaisiais Angelais" (Mork. 8, 38). Visur iškyla Jis pats, Jo asmuo, ir žmogaus elgesys Jo asmens atžvilgiu nulemia žmogaus likimą ir amžinybę. „Kas ne su manim, tas prieš mane; ir kas su manim nerenka, tas barsto" (Mat. 12, 30). — Kas gali sakyti, kad Jėzus nelaiko save Dievu? Juk vienas Dievas tegali būti žmogaus gyvenimo centras ir tikslas, ir nuo vieno Dievo tegali pareiti žmogaus amžinasis likimas.

Bet ypač paskutinėmis Jėzaus gyvenimo savaitėmis, besiartinant valandai, kada Izraelis galutinai atmes savo Mesiją, daugybę kartų primenama ana baisioji teismo diena, kurią jau Viešpaties pirmtakūnas buvo piešęs skaidriomis pranašų spalvomis (Mat. 3, 10, 12). Didingais vaizdais ir palyginimais Jėzus nuolat ragina savuosius budėti (Mat. 24, 32—51; 25, 1—30). Nes juk jie nežino, kurią valandą jų Viešpats ateis. Jie turi budėti ir būti pasirengę, kaip tarnai, kurie naktį laukia savo Valdovo, kaip šeimininkas, kurs saugo savo namus, kad vagys neapiplėštų; aliejus turi degti jų lempose, su talentais jie turi pelningai verstis, nuolat pasirengę duoti apyskaitą Viešpačiui, kurs ateis, kada jie nesitiki. O kad tai yra Jėzus, kuriam reikės duoti apyskaitą, kad Jis pats yra Valdovas, kurio tarnai grįžtant laukia, kad Jis pats yra jaunikis, kurio jie, kaip vestuvių mergaitės, turi laukti, nėra nė galėjimo tuo abejoti. Nes juk čia, kaip ir kitur, yra tas pats žmogaus Sūnus, kuris siunčia savo Angelus surinkti Jo išrinktuosius nuo keturių žemės vėjų, savo Tėvo palaimintuosius (Mat. 24, 31; 25, 31—46; Mork. 13, 24—27; Luk. 21, 25—36). Tai yra stebėtinas, dangų ir žemę apimąs vaizdas, kurį Jėzus piešia: žmogaus Sūnus, apsuptas Angelų, savo garbės soste, ties Juo visos žemės tautos ir giminės, laukiančios Jo teismo. Jis atskiria vienus nuo kitų, kaip piemuo savo kaimenę, avis dešinėn, ožius kairėn. Ir dabar Jis skelbia savo sprendimą: toli nuo Jo — amžinas prakeikimas ir niekados negęstanti ugnis, susivienijime su Juo — laimė ir amžinas gyvenimas.

Senajame Testamente daugybę kartų sakoma, kad vienas Dievas tegali žmoniją teisti ir kad Jis vienas teis[1]). Tai savaime aišku, — nes juk žmoniją teisti gali tik Tas, kurs ją sutvėrė ir yra jos Valdovas; Jis vienas tėra viso žmogaus likimo Viešpats ir Jis vienas tegali skirstyti amžinąsias gėrybes, atlygindamas už gerus darbus, ir bausmes už piktus darbus. Jei tat Jėzus skelbia save pasaulio teisėju, tuo pačiu Jis stato save Dievo vietoje ir skelbia save dievišku asmeniu.

---

[1]) Plg. Mat. 4, 5; Is. 2, 19; 3, 13; 66, 15, 16, 18; Zak. 14, 5; Ps. 49, 1—6; 95, 12; 97, 8; I Kar. 2, 10; Pam. 3, 17 ir k.

Evangelijose Jėzus dažnai mėgsta save vadinti žmogaus Sūnumi. Su tuo pavadinimu Jis jungia svarbiausias savo asmens savybes ir uždavinius. Nėra jokio abejojimo, kad tą pavadinimą Jėzus pasiėmė iš Danielio regėjimo (Dan. 7, 13—14; plg. Mat. 24, 30; 26, 64). Tą pripažįsta net liberalų kritika. — Bet Danielio regėtasis žmogaus Sūnus, pasirodęs dangaus debesyse, ateina iš dangaus; vadinas, pirm savo atėjimo ant žemės, Jis turi buvimą danguje, kitaip tariant, Jis turi dangišką preegzistenciją. Taip Danielio regėtąjį vaizdą suprato ir Henocho vaizdų knygos autorius, kurs apie žmogaus Sūnų sako: „Jis buvo išrinktas ir paslėptas pas Dievą, pirma negu pasaulis buvo sutvertas, ir Jis bus pas Jį per amžius“ (Hen. 48, 6; plg. 48, 3). Panašiai kalba ir Esros IV knygos autorius (13, 26). Taikydamas sau tą danielišką pavadinimą, Jėzus ne tik nepaneigia to žmogaus Sūnaus bruožo, būtent, preegzistencijos, bet dar jį pabrėžia išsireiškimais, kad žmogaus Sūnus „yra atėjęs“, „yra siųstas“ (Mork. 1, 38; 2, 17; Mat. 15, 24; Luk. 4, 18), lyg kad Jis būtų turėjęs buvimą prieš savo pasirodymą žemėje. Tą žmogaus Sūnaus preegzistenciją regimai ir Povilas pasiėmė iš senovės tradicijos ir ją išreiškė savo kalboje apie dangiškąjį žmogų, o ketvirtoj Evangelijoj pats Kristus ją ypatingai pabrėžia (Jo. 3, 11-13; 6, 63; 8, 42, 56-59; 16, 28; 17, 5 s. ir k.). Kaip kitur, taip ir čia ketvirtoji Evangelija skiriasi nuo sinoptiškųjų ne esme, bet tik laipsniu.

Be to, Danielio regėjime žmogaus Sūnus ateina dangaus debesyse. Šv. Rašto kalboje ateiti dangaus debesyse yra išimtinai paties Dievo savybė; debesis nuolat minimas, kaipo ženklas, jog esama Dievo artimybėj ir akivaizdoj (sakysim, Iš. 40, 32; 3 Kar. 8, 10 ir k.). Taigi ir pasirodąs debesyse žmogaus Sūnus, sekant šv. Rašto kalba, nėra vien tvarinys-žmogus, kurio išvaizdą Jis turi, bet yra dieviškas asmuo. Todėl ir šv. Jono apreiškime savybės, kurios Danielio regėjime buvo priskirtos pačiam Ilgaamžiui, priskiriamos žmogaus Sūnui: „Jo galva ir plaukai balti, kaip balta vilna ir kaip sniegas, Jo akys kaip ugnies liepsna“ (Apr. 1, 14; plg. Dan. 7, 9). O dar žmogaus Sūnus gauna iš Ilgaamžio rankų karalystę neaprėžtą nei laiko nei erdvės sąlygomis. Tokia karalystė dera tik pasaulio Sutvėrėjui, vienam Dievui.

Jėzus daug kartų skelbia savo atėjimą „dangaus debesyse“ (sakysim, Mat. 24, 30; 26, 64). Skelbdamas tą savo atėjimo būdą, kurs buvo paties Jahvės apsireiškimo būdas, tuo pačiu Jėzus pasako, kad Jis yra ne tik žmogus, bet ir dieviškas asmuo. Pagaliau, Izraelio tautos aukščiausios tarybos akivazdoje Jėzus pareiškia ne tik ateisiąs „dangaus debesyse“ kaipo teisėjas, bet dar Jis save sodina Jahvės dešinėn (Mat. 26, 64) į pasaulio teisėjo sostą. O sėdėti Jahvės dešinėje, reiškia tu-

rėti lygią garbę su Jahve. Vadinas, Jėzus lygina save su Jahve. Žydų taryba tą dalyką pavadino piktžodžiavimu ir už tai nuteisė Jėzų mirti.

* * *

Lig šiol mes svarstėm dalykus, kurie skelbia, kad Jėzus yra antžmogiška asmenybė, ir nelietėm dalykų, kurie skelbia Jį esant Dievo Sūnumi. Kuriuo būdu Jo antžmogiškoji asmenybė jungiasi su Jo mesianizmu? Visus savo antprigimtos sąmonės reiškimus Jėzus daro kaip Mesijas. Tuo nė abejoti negalima, tą ir patys priešai pripažįsta. Tik jie tvirtina, kad Jėzus Mesijas nepareiškęs, jog Jo prigimtis esanti antžmogiška, bet gal tik parodęs, jog Jo pašaukimas yra antprigimtas. Kristus buvęs įsitikinęs, kad Jis savo esme esąs tik žmogus, tiktai Jis manęs, kad Jis gavęs iš Dievo antprigimtą mesianišką pašaukimą. Tuo mesianiškuoju pašaukimu esą galima išaiškinti viskas, ką Jėzus apie save sakė ir manė.

Tik toki priešų tvirtinimai per daug toli yra nuo tiesos. Kaip tolimi yra svarstytieji Jėzaus pareiškimai nuo žydiškai tautiškojo mesianizmo! Ir apskritai, joks mesianizmas, kurs nepripažįsta Jėzaus Mesiju-Dievu, neišaiškina Jėzaus antprigimtosios sąmonės pasireiškimų. Pareiškimai, kuriais Jėzus iš vienos šalies griežtai išsiskiria savo prigimtimi iš viso sutvertojo pasaulio, o iš antros šalies stato save vienoj linijoj su Dievu; praktiški reikalavimai, kuriuos Jėzus stato žmonėms į Jį tikėti, Jį mylėti ir garbinti; Jo dievybės faktiški įrodymai, kuriuos Jis duoda savo visagalybės darbais kaip stebuklų darytojas, kaip nuodėmių atleidėjas, kaip atlygintojas už nuodėmes, kaip Dievo karalystės valdovas ir pasaulio teisėjas, rodo ne tik Jo dievišką pašaukimą, bet ir Jo dievišką prigimtį. Tik pripažįstant Jėzų Mesiju-Dievu tėra išsprendžiama visa Jo antprigimtos sąmonės mįslė. Jėzus įrodė, kad Jis, būdamas Mesijas, kartu turi būti ir tikrumoje yra Dievas. Taigi Jo mesianiškoji sąmonė kartu yra ir Jo dieviškoji sąmonė, Jo mesianiškas apreiškimas kartu yra Jo dieviškas apreiškimas, žmogaus Sūnus yra kartu ir Dievo Sūnus.

3 §. Jėzus Dievo Sūnus ypatinga prasme

Jėzus ne vien savo mesianizmą skelbia, bet ir liudija, kad Jis yra Dievo Sūnus. Kas tik skaito Evangelijas, tas tą faktą žino. Net radikaliausi kritikai pripažįsta, kad ne vien Viešpaties mokiniai, bet ir Jis pats tą dalyką skelbė. Tik klausimas, kuria prasme Jėzus vadina save Dievo Sūnumi. Ar Jis save laiko tikru, gimusiu Dievo Sūnumi, ar gal Jo lūpose tasai žodis turi kitą, žemesnę prasmę.

Jei mums būtų galima laikytis mūsų kalbėjimo būdo, klausimas būtų lengviau išspręsti. Mūsų kraštuose paprastai tik tas tėra vadinamas „sūnumi“, kurs yra tikrai gimęs iš tėvo. Visai kitaip išsireiškia rytų kraštų žmogus, ypač semitas. Jis vadina sūnumi ne tik tą, kurs yra gimęs iš tėvo, bet duoda sūnui daug platesnę prasmę. Jis tą žodį vartoja išreikšti kiekvienam glaudesniam santykiui ir giminystei, kiekvienai fiziškai ir morališkai priklausomybei, kuri kokiu nors būdu panaši yra į tėvo ir sūnaus santykį. Taip pat ir šv. Raštas laikosi panašaus kalbos būdo. Kas buvo aliejumi pateptas, tas vadinosi „aliejaus sūnumi“ (Zak. 4, 14); nusipelnęs mirtį, arba pasmerktas mirti vadinamas „mirties sūnumi“ (I Kar. 20, 31). Net fiziški santykiai reiškiami sūnaus pavadinimu. Vilyčia vadinasi „lanko sūnumi“ (Job. 41, 19), kibirkštys — „liepsnos vaikai“ (Job. 5, 7), iškulti kviečiai — „kluono vaikai“ (Is. 21, 10), aušrinė žvaigždė — „aušros sūnus“ (Is. 14, 12). Panašiai ir morališki ar religiški santykiai reiškiami „sūnaus“ pavadinimu. Pranašų mokiniai vadinami „pranašų vaikai“ (3 Kar. 20, 35), pikti žmonės — „Belialio vaikai“ (Atk. 13, 13), arba „prapulties sūnūs“ (Jo. 17, 12), pasmerktieji — „pragaro sūnūs“ (Mat. 23, 15). Taip pat sakoma karalystės (Mat. 8, 12), pikto (13, 38), griausmo (Mork. 3, 17), ramybės (Luk. 10, 6), šio pasaulio (16, 8), šviesos (16, 8) sūnūs arba vaikai. Tautos teisėjai, kurie pavaduodavo Dievą Jo valdyme, buvo vadinami „dievais“ arba „Aukščiausiojo sūnumis“ (Ps. 87, 6; plg. Jo. 10, 34); Kristus savo mokinius vadino savo sūnumis ar vaikais (Mork. 10, 24; Jo. 13, 33). Natūralios kilmės mintis čia visai yra dingusi. Taigi ir „Dievo Sūnus“ gali turėti platesnę prasmę.

„Dievo sūnumis“ dažnai vadinosi Dievo Angelai, ypač poetingoj kalboj (Job. 1, 6; 2, 1; 38, 7; Ps. 29, 1 ir kt.). — Toliau, visa Izraelio tauta taip pat vadinosi „Dievo sūnumi“, Dievo „pirmagimiu sūnumi“ (Iš. 4, 22; Atk. 1, 31; 8, 5 ir k.), arba Jahvės vaikąs, — nes Jahvė išrinko sau Izraelio tautą iš visų žemės tautų, todėl ji yra Jo sūnus (vaikas), o Jis jos Tėvas. Kitos tautos taip pat yra Dievo vaikai, bet Izraelis yra Jo pirmgimis, išrinktasis, labiau mylimas sūnus. Tuo Jahvės išrinkimu susidarė tarp Izraelio tautos ir Dievo doroviškai religiški santykiai, kurie yra panašūs į esamus tarp tėvo ir sūnaus santykius. — Toliau, jei Jahvės išrinkimu iš visų tautų Izraelis virto Jahvės sūnumi, tai toks malonės išrinkimas tenka, ir tai ypatingu būdu, teokratiškajam Izraelio karaliui, per kurį Izraelio tauta išlaiko savo vienybę. Todėl ypač išrinktosios tautos karaliai vadinami „Dievo sūnumis“ (2 Sam. 7, 13—16), nes jie Jahvės išrinkti ir patepti karaliais Jo išrinktajai tautai valdyti. Panašiai ir kiti karaliai yra Dievo sūnūs, bet Izraelio karalius yra pirmgimis.

Dėl tos priežasties ir Jahvės pateptasis, Mesijas, kurs ne tik gimė iš karališkos Dovido giminės, bet bus karalių Karalius, dar kilnesne prasme galėjo vadintis Dievo Sūnumi. Tiesa, toks titulas „Dievo Sūnus" retai tebuvo taikomas Mesijui, bet vis tik buvo, gal ypač remiantis 2 Psalme, kuri žydų tarpe, kad ir ne tiek dažnai, buvo mesianiška prasme suprantama. Tačiau „Dievo Sūnus", taikomas Mesijui, nereiškė Jo gimtąją kilmę iš Dievo, bet jis buvo taikomas prasme, perkelta nuo teokratiškų karalių ant Mesijo. Taigi Mesijas vadinosi „Dievo Sūnumi" dėl to, kad Jahvė Jį išrinko, patepė šventąja Dvasia ir pastatė karaliumi savo karalystėje. O jei ir buvo Senajame Testamente sakoma apie Mesiją, kad Jis „Dievo Sūnus" gilesne prasme, tai žydai, apskritai imant, to nesuprato, nes jie, laikydamies griežto monoteizmo, nepajėgė pakilti iki Trejybės paslapties. Tuo atžvilgiu, kaip ir daugeliu kitų, Naujasis Testamentas turėjo mesti šviesos ant Senojo.

Be to, dar pažymėsime, kad ir atskiras Izraelitas galėjo vadinti Jahvę savo Tėvu, o save Jahvės sūnumi. Pagrindas tam buvo tas, kad atskiras Izraelitas priklausė Izraelio tautai, kurią Jahvė buvo sau išrinkęs. Tą Jahvės sūnaus pavadinimą atskiras Izraelitas galėjo ir turėjo pilniau realizuoti, vykdydamas savo religiškai doroviškojo gyvenimo taurinimą ir šventinimą, kaip to norėjo Dievas. Ta prasme teisieji, dievobaimingieji, ypač Išminčių knygose vadinami „Dievo sūnumis" arba Dievo vaikais (Išm. 2, 13, 16, 18; 5, 5 ir k.). Tad Įstatymo laikymas padaro dievobaimingu, teisiu ir Jahvės sūnumi. Panašia prasme ir Kristus skatina būti dangiškojo Tėvo vaikais (Mat. 5, 45; 48 ir k.).

Visos tos suminėtos sūnystės rūšys, suprantama, tėra imamos religiškai doroviška prasme.

Kuria prasme Jėzus vadino save Dievo Sūnumi? Kai kurie modernistai, tarp jų ypač A. Loisy[1]), nori manyti, kad Jėzus, vadindamas save Dievo Sūnumi, tuo norėjęs tiek tik pasakyti, jog Jis yra Mesijas. Taigi Dievo Sūnus reiškiąs tą patį, ką ir Mesijas. O kad jie Mesiją laiko grynu žmogumi, tai ir Dievo Sūnaus pavadinimas nereiškiąs tikros dieviškos sūnystės, bet tik sūnystę religiškai morališka prasme.

Tačiau mes randame Evangelijose daug apie „Dievo Sūnų" vietų, kurios nieku būdu nėra jungiamos su Viešpaties mesianizmu; tokiose vietose Jėzus nori tik išreiškti savo asmeniškus, glaudžius santykius su Dievu, be kurių, Jo manymu, nė Mesijo titulas nebūtų turėjęs pagrindo. O ten, kur „Dievo Sūnus" yra susijęs su mesianiška prasme, ten jis nėra nutraukiamas

---

[1]) Loisy, L'Evangile et l'Eglise 42, 53–57; Simples réflexions 72; Les Evangiles synoptyques 1, 243.

žemyn ant Mesijo-žmogaus lygmens, bet priešingai, Mesijo sąvoka yra pakeliama ant „Dievo Sūnaus“ lygmens. Tą mes netrukus patys pamatysime, svarstydami Viešpaties žodžius. Toliau, iš Evangelijų matyti, kad Kristaus laikais „Dievo Sūnaus“ titulas buvo šiek tiek paplitęs ir reiškia Mesiją (Henoch. 105, 2; IV Ezdr. 7, 28; Jo. 1, 49; 11, 27 ir k.). Tačiau kaip su kitais Mesijo pavadinimais, taip ir su „Dievo Sūnumi“ minios jungė klaidingą Mesijo supratimą. Jos manymu Jis turėjo būti tautiškas didvyris. Todėl kiti galėjo vadinti Viešpatį tuo „Dievo Sūnaus“ titulu, pripažindami Jį esant tautišku Mesiju, bet pats Jėzus ta prasme savęs nevadino ir negalėjo vadinti, nes Jo mesianizmas, kaip jau matėm, buvo visai kitos rūšies. Pagaliau, evoliucionistiškoji kritika net patį Viešpaties mesianizmą nori išvesti iš Dievo sūnystės, o ne priešingai. Nors jie čia, kaip jau svarstėm, skaudžiai klysta, bet tiek jiems reikia pripažinti tiesos, kad dieviškoji sūnystė gali būti svarstoma atskirai nuo mesianizmo. Tai pripažįsta ir patys liberalų kritikai. Toks Harnack rašo: „Pats Jėzus „Dievo Sūnaus“ sąvokai davė turinį, kuriuo ji beveik iškrinta iš mesianiškos temos, arba bent tai temai suprasti nėra būtinai reikalinga“[1]).

Savųjų santykius su dangaus Dievu Jėzus mėgsta vaizduoti santykiu, koks yra tarp tėvo ir sūnaus. Galima sakyti, kad kaip tik tas Jėzaus skelbimas, kaip gilią, asmenišką, be galo švelnią, kiekvieną žmogaus likimo sritį apimančią, tėvišką meilę turi Dievas savo vaikams, buvo viena pagrindinių Jo mokymo jėgų, kurios siekė užkariauti pasaulį. „Jūsų Tėvas, kurs yra danguje“, — juk tai išreiškia visą gilų pasitikėjimą, besąlyginį atsidavimą Dievui, pilną atsivėrimą Dievo valiai, dalykus, kurie tikrai padaro žmogų džiaugsmingu ir romiu Dievo vaiku. Todėl taikieji, kuriuose atsispindi Dievo meilė ir gerumas, vadinami „Dievo vaikais“ (Mat. 5, 9), kurie myli savo neprietelius, kurie daro gera ir skolina, nieko nesitikėdami, tie bus „Aukščiausiojo vaikai“, — nes ir Jis maloningas nedėkingiems ir piktiems (Luk. 6, 35). Jei Jo mokiniai mylės savo priešus ir melsis už savo persekiotojus, jie bus esančio danguje jų Tėvo vaikai (Mat. 5, 45). O kai Jis moko nenuilstamai, su pasitikėjimu ir viltimi melstis, tai ir čia Jis vartoja meilingų esamų tarp tėvo ir sūnaus santykių vaizdą. Ar kur yra toks žmogus, kurs prašančiam duonos sūnui duotų akmenį? „Jei tat jūs, būdami pikti, mokate duoti savo vaikams gerų davinių, kaip gi labiau jūsų Tėvas, kurs yra danguje, duos gėrybių tiems, kurie Jį meldžia?“ (Mat. 7, 11). Tokios mintys jau buvo ir Senajame Testamente, bet Jėzaus lūpose jos įgauna gryniausio ir gražiausio taurumo.

[1]) Harnack, Wesen des Christentums, 80.

Kaip jau buvo sakyta, savo dievobaimingumu ir ištikimumu Įstatymui atskiras Izraelitas savo tautinį santykį su Dievu, tautos Tėvu, turėjo stengtis permainyti į asmenišką santykį, kad jis pats būtų Dievo sūnus. Todėl Dievo tėviškumas ir Jo tėviškas gerumas yra viena mesianiškų laikų didžiausių gėrybių, nes čia pradingsta varžą Įstatymo nuostatai, Įstatymo įvedamas nešvarumas ir nuodėmė, visi pripažįsta Dievo viešpatavimą, ir vienas Dievas tampa Karaliumi. Iš Jėzaus pamokslų nuolat skamba į mokinių sielas lyg krykštaująs varpų skambesys: Dievas yra jų Tėvas, jie yra Jo vaikai. Tai skamba taip meilingai, švelniai ir tvirtai, kaip niekados neskambėjo iš dievobaimingo žmogaus lūpų. Kiekvienas gyvenimo likimas yra dangiškojo Tėvo rankoje. Joks žvirblis nekrinta nuo stogo, joks plaukas nuo mūsų galvos be valios Tėvo, kuris liepia tekėti saulei ant gerų ir piktų ir siunčia lietų ant teisių ir neteisių (Mat. 5, 45—48; 6, 1, 14, 25 s. ir k.). Ir mokiniai pajuto tą naują, didingą dalyką, kurs aidėjo jų Mokytojo pamoksluose. Giliausiai tai atjautė tas, kurs buvo Jėzų giliausiai neapkentęs ir dabar karščiausiai mylėjo, šv. Povilas, kurs buvo nešęs vergijos dvasią, kietą Įstatymo jungą, kurs žmogų slėgė. Lyg pavasario rytas, lyg spindulingos, saulėtos dienos aušra dvelkė per jo sielą dangiškojo Tėvo pažinimas, apie kurį jis pats sako, kad jis jam sublizgėjo iš giliausios nakties, kaip šviesa pirmąją tvėrimo dieną (2 Kor. 4, 6). „Juk mes gavome ne vergystės dvasią, bet įsūnystės dvasią, kurioje šaukiame: Abba, Tėve“ (Rom. 8,15; Gal. 4, 6).

Tačiau, aišku, lig šiol svarstoma „Dievo Sūnaus“ sąvoka turi tik doroviškai religišką prasmę. Yra faktas, kad Jėzus vadina save Dievo Sūnumi. — Dievą Jis vadina savo Tėvu. Nuolat kartojasi pavadinimai: „mano Tėvas“ (Mat. 11, 27; 16, 27; 20, 23; 25, 34; 26, 29; 42, 53 ir k.), „mano dangiškasis Tėvas“ (Mat. 15, 13; 18, 35), „mano Tėvas, kurs yra danguje“ (Mat. 7, 21; 10, 32, 33; 12, 50; 16, 17; 18, 10, 19 ir k.), arba tiesiog „Tėvas“ (Mat. 11, 25, 27; 24, 36 ir k.). Jis pats save vadina „Sūnumi“ (Mat. 11, 25; 24, 36; Mork. 13, 32 ir k.), arba „Dievo Sūnumi“ (Mork. 14, 61; 12, 6; Mat. 16, 16 ir k.). Kaip Sūnus, Jis turi užsiimti savo Tėvo dalykais (Luk. 2, 49). Su meile jis pasiduoda savo Tėvui ir džiaugiasi Jo pasimėgimu (Mat. 11, 25). Jis taip myli savo Tėvo valią ir taip karštai ieško Jo garbės, kad ir maldoj, kurios Jis savo mokinius išmokė, liepia sakyti: „Tėve, teesie šventas Tavo vardas, teateinie Tavo karalystė, teesie Tavo valia“ (Mat. 6, 9 — 10). Darantiems Jo Tėvo valią ir laikantiems Jo įsakymus Jis turi visą meilę ir palankumą (Mat. 12, 50; 7, 21). O jei Jis turi tiek daug pagarbos vaikams, tai yra dėl to, kad jų Angelai mato Jo Tėvo veidą (Mat. 18, 10). Nieko graudingesnio Jo agonijoj

Alyvų darže, kaip Jo susiderinimas ir Jo sūniškas pasidavimas savo Tėvo sumanymams (Mork. 14, 36). Mirdamas paskutiniu žodžiu Jis reiškė meilingą savo sielos atidavimą į Tėvo rankas (Luk. 23, 46). Visais atvejais jaučiama, kad Jis į tą žodį „Tėvas", tariamą apie Dievą, įdeda visą savo pagarbą, sūnišką pasidavimą, beribį pasitikėjimą, pilniausiai pasiaukojančią meilę.

Bet ir pats Jėzus, kaip „Sūnus", iš Tėvo pusės yra ypatingos meilės dalykas. Jis yra Jo „mylimasis Sūnus", kuriame Jis turi visą savo pasimėgimą (Mork. 1, 11). Jam užtenka tik tarti žodį, kad gautų iš Tėvo daugiau kaip dvylika legionų Angelų (Mat. 26, 53). Viskas Jam Jo Tėvo atiduota (Mat. 11, 27). Jo mokiniai gaus iš Jo karalystę, bet Jis pats yra ją gavęs tiesiog iš savo Tėvo, su pilna teise ją valdyti ir skirstyti (Luk. 22, 29). Atsikėlimu iš numirusių Jis galutinai gauna pilną tos karalystės valdymą, ir todėl Jis gali sakyti, kad visa valdžia Jam oficialiai duota danguje ir žemėje (Mat. 28, 18). Paskučiausiame teisme Jis pasirodys sėdįs dieviškoj garbėj savo Tėvo dešinėje (Mork. 8, 38; Mat. 27, 64 ir k.). Žodžiu, Jėzus elgiasi kaip „Sūnus", o Tėvas Jį myli visai ypatinga meile, kurios niekam kitam netenka.

Ar ir čia Jėzus vadina save „Dievo Sūnumi" panašia prasme, kaip Jo mokiniai ir kiti žmonės turi būti Dievo sūnumis? Ne, Jis yra „Dievo Sūnus" visai ypatingu būdu, kuriuo negali būti joks kitas žmogus, joks kitas protingas tvarinys.

Niekur, nė vienoj vietoj Jėzus nevadina savęs Dievo Sūnumi kartu su savo mokiniais, arba kitais žmonėmis. Tai yra taisyklė be jokios išimties: Jėzus nuolat kalba saviesiems apie jų dangiškąjį Tėvą ir niekados nejungia savęs vienumon su savaisiais, bet juos išskiria iš tos sūnystės, kokią Jis pats turi. Kalbėdamas apie savo santykius su Tėvu, Jis visados, be išimties, vartoja posakį „mano Tėvas", o kalbėdamas apie mokinių santykius su Dievu, visados, be išimties, pasako „jūsų Tėvas". Niekados Jis neprijungia savęs prie mokinių ir kitų žmonių posakiu „mūsų Tėvas". Net tais atvejais, kur Jėzus stato save kartu su mokiniais pas Dievą ir todėl, rodos, būtinai reikėtų laukti visiems bendro posakio „mūsų Tėvas", tačiau Jėzus pavartoja posakį „jūsų Tėvas", arba „mano Tėvas": „Nuo šio laiko aš daugiau nebegersiu iš šito vynmedžio vaisiaus, kuomet gersiu jį naują draug su jumis mano Tėvo karalystėje" (Mat. 26, 29). „Aš atsiųsiu ant jūsų, kas mano Tėvo pažadėta" (Luk. 24, 49). „Ateikite, mano Tėvo palaimintieji, paveldėkite jums nuo pasaulio įkūrimo prirengtą karalystę" (Mat. 25, 34). Savo reikalavimus, statomus mokiniams, Jėzus pagrindžia jų Tėvo valia, kad jie sekdami jų Tėvo meile ir gerumu, taptų savo Tėvo panašumu ir tikrais Jo vaikais. Bet Jis pats nelaiko savęs Dievo ieškotoju, besi-

stengiančiu sekti dangiškojo Tėvo tobulumu ir tuo būdu save betobulinančiu, kad taptų Dievo sūnumi. Tokia mintis nekilo Jo galvoje. Jam nereikia tobulintis, kad taptų Dievo sūnumi, — Jis yra Dievo Sūnus.

Jėzus nuolat griežtu rėžiu nubrėžia liniją, kuri skiria Jo sūnystę, nuo kitų žmonių sūnystės. Kalbėdamas apie savo santykį su Dievu, savo Tėvu, Jis pasako kad Jis yra Sūnus, o ne vienas iš Dievo sūnų arba vaikų, kuriais yra arba bent gali tapti Jo mokiniai ir kiti žmonės. „Mūsų Tėvas" niekados neišėjo iš Jo lūpų. Net malda „Tėve mūsų" nesudaro išimties. Evangelistas pasakoja, kuria proga Jėzus savo mokinius jos išmokė. Jo mokiniai buvo matę, kad Jono mokiniai meldžiasi, ir buvo girdėję, kad jų mokytojas juos buvo pamokęs melstis. Taigi jie eina pas Jėzų ir prašo Jo: „Viešpatie, pamokyk mus melstis, kaip ir Jonas mokė savo mokinius" (Luk. 11, 1 s.). Ir dabar Jėzus, kalbėdamas iš mokinių širdies, iš jų reikalų, vargų ir rūpesčių, sudėstė tą stebėtiną maldą. Tai yra Jo mokinių, bet ne Jo paties malda. Mato Evangelijoj aiškiai parašyta: „Jūs taip melskitės: Mūsų Tėve"... (Mat. 6, 9). Toje „Tėve mūsų" maldoj visus savo mokinius Jėzus surišo į vieną neperskiriamą Dievo šeimyną ir juos visus kartu pastatė prieš dangiškąjį Tėvą, kaip besimeldžiančią brolių bendriją. Jis pats prie jos neprisideda, kaip negalėjo prisidėti tas, kurs būdamas be nuodėmės, negalėjo sakyti: „Ir atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams". Kad tai Jo mokinių, bet ne Jo paties malda, pasako ir žodžiai, parašyti pas Matą tuoj po „Tėve mūsų" maldos apie kalčių atleidimą (6, 14—15). Ir paskučiausią Golgotos valandą Jėzus meldėsi, kad kitiems nuodėmės būtų atleistos, o apie savo kaltes Jis nemanė. Jis pasidarė visame panašus į savo brolius, išskyrus nuodėmę. Kas dievobaimingą žmogų tikrai daro kitų brolių broliu: būti Dievo kaltininku ir Dievo vaiku, to Jėzus neturėjo. Majestotingame didume stovi Jis vienas atskirai, dar labiau skyrium, negu kai Jis naktimis ant aukštų kalnų meldėsi.

Bet kas iš to išeina? Jėzus, Dievo Sūnus, savo santykį su Dievu, savo Tėvu, suprato ir išreiškė visai ypatinga, vienintele prasme. Niekas iš žmonių nėra Dievo sūnus ta prasme, kuria Jis yra. Tegu dar tuo ir nebūtų išspręsta, ar Jėzus yra Dievo Sūnus lygios prigimties su Dievu Tėvu, bet bent tiek yra tikra, kad Jo dieviškoji sūnystė yra aukštesnė už kitų žmonių sūnystę.

O kiek aukštesnė ta Jėzaus, dieviškoji, sūnystė už kitų žmonių sūnystę, mes galime matyti iš kitų Viešpaties žodžių. Kalbėdamas apie teismo dieną, Jėzus sako: „Apie aną dieną ar valandą niekas nežino, nei Angelai danguje, nei Sūnus, tik vienas Tėvas" (Mork. 13, 32). Tame posakyj aiškiai nustatyta

eilė ir laipsniais kylama aukštyn: žmonės ant žemės, Angelai danguje, Sūnus, Tėvas. Aukščiau už Jį tėra vienas Tėvas, o žemiau už Jį palaimintieji dangaus gyventojai, kurie, kaip pats sakė, visados mato Dievo veidą. Nėra abejojimo, kad čia Jėzus, Dievo Sūnus, užima ypatingą vietą, aukštesnę už žmones ir Angelus, jokiam protingam tvariniui neprieinamą, tik Jam vienam. O dėl ko Jėzus tą vietą užima, Jis pats nurodo: dėl to, kad Jis Sūnus, ne vienas kuris nors iš daugelio sūnų, bet tiesiog Sūnus, ir todėl Jis savo prigimtimi aukštesnis už žmones, ir net už Dievo Angelus danguje. Tai yra vienas giliausių ir švelniausių Evangelijoj esamų posakių: iš vienos šalies Jėzus sakosi, kad Jis, Sūnus apreiškėjas, neturįs įgaliojimo apreikšti teismo dieną, iš antros šalies Jis stato save aukščiau už visus protingus tvarinius. Jis yra Dievo Sūnus taip, kaip niekas kitas nėra ir negali būti, dėl to, kad pas Jį sūnystė nesiremia dorovišku didumu arba Dievo malonės išrinkimu, bet ji savo pagrindą ir teisę turi Jo paties prigimtyje. Liberalų kritikai nori duoti reikšmės tam, kad Jėzus, Sūnus, nežinojęs teismo dienos. Tas dalykas čia neturi reikšmės: Jo žodžius apie nežinojimą galima užtenkamai išaiškinti. Bet jie įskaitę pusę sakinio, kitos pusės lyg nebemato, nes jie nenori matyti, kas jiems nepatinka, būtent, kad Jėzus, Dievo Sūnus, yra vienintelė, ypatinga būtybė, kad Jis Dievo Sūnus aukščiausia, vienintele, ypatinga prasme, kuri neprieinama jokiam kitam protingam tvariniui. Toj Viešpaties sustatytoj eilėj: žmonės ant žemės, angelai danguje, Sūnus, Tėvas, matome, kad žmonės ir angelai skiriasi tarp savęs savo esme arba prigimtimi. Tas duoda progos manyti, kad ir Sūnus skiriasi nuo žmonių ir angelų savo prigimtimi ir stovi Dievo pusėj.

4 §. Jėzus gimusis Dievo Sūnus

Sakydami „gimusis Dievo Sūnus", mes norime išreikšti, kad Jėzaus sūnystė nėra imama kuria nors žemesne doroviškai religiška prasme, kaip, sakysime, krikščionys kad yra Dievo įsūnyti vaikai (filii adoptivi), bet kad Jis yra kilęs iš Dievo natūralia kilme, analogiškai kaip pas žmones sūnus yra kilęs gimimu iš tėvo, kur sūnus gauną tokią pat (metafizišką) prigimtį, kokią turi tėvas. Sūnystė, pasiekta įsūnijimo keliu, nors apie ją būtų sakoma, kad tai yra „atgimimas iš Dievo", arba „dalyvavimas dieviškojoj prigimtyje" (2 Petr. 1, 4), vis tik tėra pripuolamas, analogiškas tikrajam gimimui dalykas ir nesuteikia tokios pat, kaip Dievas, prigimties. — Dievas yra Dvasia, — ir todėl, aišku, nė kalbos negali būti apie tokį gimimą iš Dievo, koks yra pas žmones. Būti Dievo Sūnumi tikra prasme, reiškia turėti kilmę iš Dievo, gaunant iš Jo dievišką prigimtį. Apie tuos dalykus giliau kalba teologija.

Jėzaus dieviškosios sūnystės sąmonė reiškiasi ne vienu ar kitu atskiru evangeliškos istorijos posakiu. Visas Evangelijų pasakojimas nuo pat pradžios yra persisunkęs Jo dieviškosios sūnystės sąmone. Tai yra natūrali atmosfera, kurioj Jėzus gyvena, nepalyginamai gilus ir turtingas gruntas, kuriame žymisi reikšmingumu kiekvienas Jo sakomas žodis, kiekvienas Jo daromas veiksmas. Nėra taip pat jokio skirtumo, ar mes imsime Viešpaties žodžius iš to ar iš kito Jo gyvenimo laikotarpio, nes visur Jo žodžiai yra tokios pat svarbos Jo dieviškajai sąmonei pažinti. Tačiau, laikydamies trumpumo, mes imsime svarstyti tik kelis ryškesnius Viešpaties žodžius bei įvykius, kurie neabejojamai rodo Jo dieviškąją sąmonę.

Dvylikos metų Vaikelis Jėzus bažnyčioj

Pirmieji Viešpaties žodžiai, užrašyti Evangelijoj, mums pasako, kad Dievas yra Jo Tėvas tikra prasme. Vaikelis Jėzus nukeliauja su savo gimdytojais į Jeruzalės bažnyčią Velykų šventei. Praėjus septynioms šventės dienoms, kai Marija ir Juozapas iškeliavo atgal į Nazaretą, Jis pasiliko bažnyčioj, kur susirūpinę gimdytojai po trijų dienų ieškojimo Jį atrado. Ten Jis sėdėjo Įstatymo mokytojų tarpe stebindamas juos šv. Rašto žinojimu. Reikšdama savo motiniškos širdies susirūpinimą, Marija švelniai nusiskundžia, sakydama: „Sūnau, kam mums taip padarei? Štai tavo tėvas ir aš su skausmu ieškojova Tavęs". Vaikelis Jėzus duoda jiems stebėtiną atsakymą: „Kam manęs ieškote? Argi nežinojote, kad man reikia būti tuose dalykuose, kurie yra mano Tėvo?" (Luk. 2, 48—49).

Mūsų dalykui neturi svarbos, kaip būtų aiškinami Vaikelio Jėzaus žodžiai „tuose dalykuose", — ar čia būtų suprantama „mano Tėvo namuose", ar „bendravime su mano Tėvu", ar kaip turi lietuviškas vertimas, kurs reiškia bendresnę prasmę, ar dar kaip kitaip. Vis tiek yra tikra, kad Jėzus vadina Dievą savo Tėvu, išreikšdamas pilną, tikrą, nusistovėjusią savo dieviškosios sūnystės sąmonę tokiu pat būdu, kaip Jis ją reikš visais savo žodžiais ir darbais vėlesniame savo gyvenime.

Jėzus kalba apie savo tikrą, gimtąją dievišką sūnystę. Visų pirma pastebėkime, kad Jėzus savo sūnystę iš dangaus Tėvo priešpastato — čia mes kalbame pagal žydų manymą, kad Juozapas ir Marija yra kūniški Jėzaus gimdytojai, — sūnystei iš Juozapo ir Marijos: „mano Tėvas" Vaikelio Jėzaus atsakyme, ir „Tavo tėvas ir aš" Marijos klausime. Bet buvo manymas, kad Jėzus yra tikras, gimusis Juozapo ir Marijos sūnus. Taigi ir sakydamas, kad Jis dangiškojo Tėvo Sūnus, Jėzus supranta tikrą, gimtąją dievišką sūnystę.

Tą dalyką patvirtina šita aplinkybė: Marija iš tolo priminė Vaikeliui Jėzui ketvirtąjį Dievo įsakymą. Kaip jų sūnus, Jis turėjo nekelti jiems rūpesčio, pasilikdamas bažnyčioj, nes turėjo laikyti ketvirtąjį Dievo įsakymą. Žemiškųjų tėvų reikalavimas visai teisėtas, pagrįstas tuo, kad Vaikelis Jėzus tikrai yra gimęs jų sūnus. O kuo Jėzus pasiteisina? O gi atsakymu: „Argi nežinojote, kad man reikia būti tuose dalykuose, kurie yra mano Tėvo". Kitaip tariant, Jėzus pasako, kad Jis turi kitą Tėvą, dangaus Dievą, kurs turi aukštesnes teises, negu žemėje gimdžiusieji Jį tėvai. O juk žemiškųjų tėvų teisės buvo pagrįstos fizišku pagimdymu. Prieš tokias jų teises neturi galios jokia kita sūnystė, sakysime, religiškai doroviška sūnystė, bet tik viena tikra gimtoji kilmė iš dangiškojo Tėvo. Religiškai doroviška sūnystė iš Dievo nepateisina Vaikelio Jėzaus elgesio ir neturi galios prieš natūralių tėvų, Juozapo ir Marijos teises, — nes ji, būtent, religiškai doroviškoji sūnystė iš Dievo, reikalauja laikyti ketvirtąjį Dievo įsakymą; jei tas įsakymas nebus laikomas, tai nė tokios religiškai doroviškosios sūnystės nebegali būti, nes kitvirtojo Dievo įsakymo nelaikymu įžeidžiama Dievas ir tokiu įžeidimu naikinama pati religiškai doroviškoji sūnystė. Begalima tik vieną pasakyti: Jėzus yra tikras, gimęs Dievo Sūnus, taigi tikras Dievas, ir todėl žemiškieji Jo gimdytojai turi nusileisti savo žmogiškąja kad ir gimtąja teise, turi pripažinti Jo aukštesnę natūralę kilmę iš Dievo, kuri duoda jam teisę ir uždavinį rūpintis savo dangiškojo Tėvo dalykais, neatsižvelgiant į natūralius ryšius su žemiškaisiais tėvais. Taigi Vaikelio Jėzaus žodžių prasmė: „Kam su manim elgiatės kaip su grynai žmonių sūnumi? Ar jūs nežinote, kad aš, kaipo tikras gimusis Dievo Sūnus, turiu aukštesnes teises ir uždavinius, negu žmogiški santykiai su žemiškais tėvais?" Matote, kad Vaikelio Jėzaus žodžiai ir elgesys bažnyčioje tėra suprantami pripažinus, kad Jis yra Dievo Sūnus ir Dievas tikra prasme,— kitaip viskas įgauna netikusią vertę dorovės atžvilgiu. Todėl liberališkoji kritika, pakišdama Jėzaus žodžiams kitokią prasmę, pati save užmuša.

Evoliucijonistų pastangos išaiškinti įvykį bažnyčioje evoliucijos keliu tiesiog yra beprasmiškos. Jie niekados nepadarys psichologiškai suprantamą, kaip Jėzus evoliucijos keliu priėjo tai, kad Jis, dvylikos metų Vaikelis, maišosi į pražilusių Izraelio mokytojų būrį ir stebina juos savo šv. Rašto žinojimu, savo klausimais ir atsakymais. O jei jie ir pajėgtų tai padaryti, tai nebent tik pakeldami Vaikelio Jėzaus sąmonės antžmogišką aukštybę į nepasiekiamų stebuklų skaičių. O juk jie stebuklų nenori pripažinti.

Be to, yra faktas, kad dvylikos metų Vaikelis Jėzus turi pilną, aiškią, tikrą, nusistovėjusią savo dieviškosios sūnystės

sąmonę. Tai nėra sąmonė, kuri dabar dar tebesidaro, bet ji jau yra pilnai užbaigta, taip pat rami, pilna ir tikra, kaip ir vėlesniame Jo gyvenime. Ji negalėjo būti sugalvota, išgirdus Marijos klausimą, ji jau turėjo būti aiški ir galutinai nusistovėjusi. — Bet tada kaip evoliucija beišaiškins tos dieviškosios sąmonės kilmę? Jėzus negalėjo jos įgauti, kas kart vis geriau pažindamas Dievą ir nuolat vykdydamas Dievui patinkamus veiksmus; taip pat negalėjo tą sąmonę Jame sukelti vidaus apsimąstymas ir išorės aplinkybės, sakysime, žydų tautoj tuo laiku buvęs įtemptas Mesijo laukimas, arba Jo paties pasisekimas, — tokiai evoliucijai netinka vaiko amžius, kad ir kažin kaip vaikas būtų gabumais apdovanotas. Juk doroviški santykiai neatsiranda iš karto. Jie auga, palaipsniui veikiant doroviškam įsisąmonijimui ir doroviškiems elgesiams. Jie dygsta jaunystėje, auga jaunikaičio amžiuje, bręsta pilname vyro amžiuje. O čia mes turime faktą, kurs kaip tik yra priešingas vaikų psichologijai: dvylikos metų Vaikelis, praleidęs jaunus metus mažuose, paprasčiausiuose, nuošaliuose santykiuose, jaučiasi aukštesnis už visus žmones ir net Dievo Sūnumi ypatinga prasme. Ne, — evoliucija ne tik priešinga yra Evangelijos tekstui, bet dar prieštarauja jauno amžiaus, ir apskritai, žmogaus psichologijos raidai[1]).

Liberalų kritikai kitos išeities nėra: arba pripažinti, kad Jėzus kalba apie savo tikrą, gimtąją sūnystę iš Dievo, ir kad todėl Jo dieviškosios sūnystės sąmonė yra Jam įgimta, arba atmesti Vaikelio Jėzaus žodžius, nors jie kritiškumo atžvilgiu yra tikriausi. Bet tada savo elgesiu jie neigia Evangelijų autentiškumą ir istoriją. Su tokiais nebegalima kalbėti.

Tėvo ir Sūnaus tarpusavio pažinimas

Dvylikos metų Jėzaus žodžiai ir įvykis bažnyčioje, kaip matėm, bent kiek praskleidė uždangą, kuri dengė Jo asmenį nuo žmonių akių, ir metė šviesos spindulių į Jo vidaus sąmonę. Prasidėjus viešajam gyvenimui, ta šviesa ne mažėjo, bet ėjo didyn, taikantis prie klausytojų nuotaikos ir jų pasiruošimo priimti tiesą, kaskart vis labiau nušviesdama Dievo karalystės skelbėjo asmenį ir Jo santykius su Tėvu. Palikę tuo tarpu apreiškiančius Viešpaties asmenį žodžius ir darbus, užrašytus ketvirtojoj Evangelijoj, — nes yra tam tikro pagrindo atskirai juos svarstyti, — įsižiūrėkime į Viešpaties „džiaugsmo himną“, užrašytą dviejų evangelistų, Mato 11, 25—27 ir Luko 10, 21—22.

---

[1]) Statomus evoliucijos aiškinimo bandymus vykusiai griauna Seitz, Das Evangelium vom Gottessohn, Freiburg i. B. Herder, 1908, 196—209.

Evangelijos pasakoja, kaip Viešpats išsiuntė savo mokinius, įgaliodamas juos skelbti „gerą naujieną“ ir daryti stebuklų įvairiose vietose. Po įvykio su Jono Krikštytojo pasiuntiniais, Jėzus ima prikaišioti miestams jų netikėjimą: „Deja tau, Chorozaine...“ (Mat. 11, 21; Luk. 10, 13). Toliau Lukas pasakoja mokinių grįžimą iš apaštališko žygio. Su džiaugsmu jie pasakoja Viešpačiui apie stebuklus, kuriuos jie Jo vardu darė: „Viešpatie, net ir velniai pasiduoda mums Tavo vardu!“. Matydamas, kad jau pradėtas apaštalavimo darbas, kurs turi atnaujinti pasaulį, kur Dievo karalystė bus įkurta, Jėzus tarė: „Mačiau šėtoną krintantį, kaip žaibą, iš dangaus“, — ir davė mokiniams pamokymų. Bet štai „tą pačią valandą Jėzus pradžiugo šventojoje Dvasioje ir tarė:

Aš garbinu Tave, Tėve, Dangaus ir žemės Viešpatie,
kad tai (tas paslaptis) paslėpei nuo išmintingųjų ir gudriųjų
ir tai apreiškei mažutėliams!
Taip, Tėve, nes taip Tau patiko.
Visa man mano Tėvo atiduota.
Ir nė vienas nepažįsta Sūnaus,
kaip tik Tėvas;
taip pat ir Tėvo niekas nepažįsta,
kaip tik Sūnus,
ir kam Sūnus panorės apreikšti (Mat. 11,25–27; Luk.10,21–22).

Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate apkrauti, ir aš
jus atgaivinsiu.
Imkite ant savęs mano jungą ir mokykitės iš manęs,
nes aš romus ir nuolankios širdies;
taip jūs rasite savo sieloms atilsio.
Nes mano jungas saldus ir mano našta lengva (Mat. 11, 28–30).

Palaimintos akys,
kurios mato, ką jūs matote.
Nes aš sakau jums: daug pranašų ir karalių
norėjo matyti, ką jūs matote,
bet nematė,
ir girdėti, ką jūs girdite,
bet negirdėjo (Luk. 10, 23—24; Mat. 13, 16—17).

Toki yra Viešpaties žodžiai ir toki maždaug jų rėmai arba kontekstas. Prieš pradėdami nagrinėti jų prasmę, padarysime kelias pastabas teksto kritiškumo atžvilgiu.

Kad tai yra žodžiai paimti iš Viešpaties lūpų, jokia rimtesnė kritika neįstengia to paneigti. Jie yra visuose graikiškuose rankraščiuose nuo pat seniausių laikų ir tai tokioj, bent esminiai, formoj, kurioj mes dabar tą tekstą turime. Užrašė juos du evangelistai, Matas ir Lukas, ir prasmės atžvilgiu jie nesudaro esminio skirtumo, skiriasi tik bent kiek kitokia išvaizda, kuri neliečia teksto esmės, — ir todėl tie žodžiai grei-

čiausiai priklauso vadinamajam „Viešpaties žodžių“ rinkiniui, kurs yra kritikų laikomas seniausiu ir tikriausiu sinoptiškos tradicijos branduoliu, arba bent jie yra paimti iš kito neabejotino šaltinio. Pats mūsų teksto skambesys nurodo jo aramaišką kilmę. Įžanga — „Aš garbinu Tave“ — dažnai aptinkama žydų maldose[1]). „Jis (tasai džiaugsmo himnas) yra sustatytas semitiška, hebraiška arba aramaiška kalba; kad jis iš ten yra pažodžiui išverstas, tai matyti iš daugeriopo atžvilgio“[2]). Pagaliau, ir pačios turinio sąvokos rodo hebrajišką kilmę: Dievo „pažinimas“ kaip ypatinga malonė pažintajam perstatomas Senojo Testamento būdu (plg. Amos 3, *2*; Jer. 1, 5 ir k.). Taip pat ir išlaikytas sakinių paralelizmas primena semitų poeziją.

Patys liberalų kritikai ne kartą yra priversti pripažinti mūsų teksto autentiškumą. Ir pats Harnack sako, kad tie žodžiai „priklauso geriausiems šaltiniams, kuriuos mes apie Jėzų turime“, būtent, vadinamajam „Viešpaties žodžių“ rinkiniui; „visi mūsų liudininkai už Matą ir visi mūsų liudininkai už Luką juos turi. Todėl artimiausias manymas, nes paprasčiausias, kad jau Matas juos buvo užrašęs“[3]). Iš katalikų pusės su dideliu kritišku įsigilinimu ištyręs mūsų teksto kilmę Schumacher sako: „Jokiems Viešpaties žodžiams nėra labiau įtikinančių įrodymų, kad jie priklauso pirmykščiam Evangelijų tekstui, kaip šitiems žodžiams (logion). Evangelijų tyrinėtojas, o ypač atstovas antrojo šaltinio, kurį Harnack nori taip aukštai branginti, gali nedvejodamas pasirašyti po šitokiu sakiniu: Jei Evangelijoj yra kuris nors žodis, kurį mes nė kiek neabejodami turime gerbti kaip tikrą nesuklastotą Jėzaus žodį, tai toki žodžiai yra džiaugsmo šūkis, užrašytas pas Matą 11, *27* (Luk. 10, *22*)“[4]).

Tačiau tokia dalykų padėtis labai nepatinka liberalų kritikams, ir todėl jie ieško visokių būdų tuo tekstu nusikratyti arba bent jį susilpninti. Kai kurie jų keldami keblumų, nori pasiremti šventaisiais Tėvais. Mat, šventieji Tėvai pirmaisiais trimis amžiais tuos Viešpaties žodžius ne vienodai cituoja. Ypač yra du variantai: 1) vieton „nė vienas nežino“ (nepažįsta — ginóskei, epiginóskei — esamasis laikas) kai kas Tėvų kartais pasako „nė vienas nepažino“ (egno — aoristo forma); *2*) kartais sukeičiama posakio nariai ir pasakoma: „nė vienas

---

[1]) Plg. H. L. Strack ir Billerbeck, Das Evangelium nach Matthäus erläutert aus Talmud und Midrasch 1922, 607.

[2]) Ed. Meyer, Der Jubelruf über die Erfolge des Christentums (Ursprung und Anfänge) I 1920, 280—291 p.

[3]) Harnack, Sprüche und Reden Jesu, Leipzig, Hinrichs, 1907, 215, 192 s.

[4]) H. Schumacher, Die Selbstoffenbarung Jesu bei Mat. 11, 27, Freiburg, 1912, 100 p. (Plg. taip pat L. de Grandmaison, Jésus-Christ, Dictionnaire apologètique, col. 1351—1352).

nežino, kas esąs Tėvas, kaip tik Sūnus ir kas esąs Sūnus, kaip tik Tėvas“ (Luk.). Iš to daroma išvada: taigi tekstas nėra tikras. — Tačiau tokia išvada yra visai nekritiška. Reikia atsiminti, kad Bažnyčios Tėvai dažnai cituodavo šv. Raštą iš atminties. Mat, tekstas nebuvo suskirstytas eilutėmis, kaip dabar yra, rankraščiai buvo suvyniojami į ritinius, — todėl ne lengva būdavo kurio nors trumpo posakio ieškoti, — taigi ir buvo cituojama iš atminties. O cituojant atmintinai, lengva sukeisti žodžius arba žodžių formą iškreipti. Net ir dabar jei kas cituotų atmintinai, lengvai galėtų pastatyti vietoj Tėvo Sūnų ir priešingai. O dar graikų kalboje egno (aoristo forma) ne kartą vartojama esamojo laiko prasme, panašiai kaip oida — novi — pažinau — žinau. Pagaliau, aoristas pas Luką nepakeičia posakio prasmės. Jei jį Lukas būtų vartojęs, tai tik patikrintų teksto autentiškumą. Abu evangelistai (Matas ir Lukas) naudodamies tuo pačiu aramaišku šaltiniu, būtų savotiškai tą šaltinį sunaudoję. Mato vertėjas griežtai prisilaiko aramaizmo, o stilistas Lukas apvelka mintį tikslesne graikų forma.

Norėdamas susilpninti Viešpaties žodžių prasmę, Harnack ėmėsi šitokio būdo: jis pasirėmė vieno iš ketvirtojo amžiaus lotyniško vertimo rankraščiu, kuriame netyčia yra praleisti Luko teksto žodžiai „nė vienas nežino, kas esąs Sūnus, kaip tik Tėvas“, ir, nepaisydamas senesnių graikų ir pačių lotynų rankraščių, visai išmeta šalin tuos žodžius, esą Kristus jų nepasakęs. Taip apkarpytam tekstui „ir nė vienas nežino, kas esąs Tėvas, kaip tik Sūnus“ įduoda savotišką prasmę: iš savo veikimo pasisekimo Jėzus pažino Tėvą. Dėl ko jis taip elgiasi, jis pats pasisako: ne dėl kritiškų sumetimų, bet dėl to, kad tame tekste yra Kristaus dievybės įrodymas[1]). Štai tau ir „bešališkumas!“ Tačiau ir taip apkarpytas tekstas dar turi prasmę: Jėzus turi Jam vienam teprieinamą Dievo pažinimą, kurs turi giliausias šaknis Jo sūnystės santykyj[2]). Tačiau ir tokia prasmė sugriauna Harnacko aiškinimą. Bet ką pasakyti į faktą, kad jis paneigia senesnius rankraščius, teksto aramaišką dvasią ir patį paralelizmą, kurs neleidžia išmesti nė katros žodžio dalies?[3]).

Priverstas paties teksto aiškumo, Loisy pripažįsta, kad mūsų teksto žodžiai įrodo Kristaus dievybę. Jis sugriauna Harnacko aiškinimą ir vadina jį „dirbtiniu ir paviršutiniu Jėzaus dieviškosios sūnystės aiškinimu“[4]). Tačiau jis laikosi

---

[1]) Plg. Harnack, Sprüche und Reden Jesu, 210, 211 2 pastaba.

[2]) Plg. Tillmann, Das Selbstbewusstsein des Gottessohnes. Bibl. Zeitfr. 4 Folge 518.

[3]) Harnacką vykusiai supliekia Lagrange. Evangile selon saint Luc, Paris, 1921, p. 304.

[4]) Loisy, L'Evangile et l'Eglise, 41—44.

savotiško pagrindo, kad visos Evangelijų vietos, kurios kalba apie Kristaus dievystę, turi būti neautentiškos ir atmestos![1]) Pagal tą mūsų tekstas esąs įkvėpta giesmė, „veikalas krikščioniško pranašo, arba gal daugelio pranašų, kurie kalba Jėzaus asmenimi!“[2]). Štai kur nueinama „bešališkume!“[3]).

Dabar įsižiūrėkime į patį tekstą ir į jo prasmę. Svarstomajam tekste Kristus nepasako nieko tokio, ko jis nebūtų sakęs kur nors kitur. Jis žinojo iš savo paties skaudaus patyrimo, kad „išmintingieji ir gudrieji“, iš kurių Jis turėjo laukti geriausio priėmimo, Jo žodžių nepriima, bet dar Jam priešinasi, o iš „mažutėlių“ tarpo, iš biednų žvejų, neišlavintų rankpelnių ir niekinamų muitininkų tarpo Jis išrenka savo pirmuosius ištikimuosius mokinius. Kiek kartų jis jau buvo kalbėjęs, kaip ir svarstomieji žodžiai suponuoja, apie Dievo karalystės paslaptis, kurios Jam vienam tebuvo žinomos ir Jam vienam pavestos! Visi Jo duodamieji pažadėjimai, visi Jo statomieji reikalavimai, visi Jo daromieji tvarkymai skelbia, kad Jis jaučiasi turįs tą dieviškąją galybę, kurią svarstomieji žodžiai apreiškia. Juk Jis kalbėjo kaip turįs valdžios, kaip tas, kurs žinojo, kad viskas Jam dangiškojo Tėvo atiduota ir kad Jis gali spręsti dangaus ir pragaro likimą. Berods, čia gali stebinti mintis, kad niekas nepažįsta Sūnaus, kaip tik Tėvas. Bet ir ta mintis turi kitur gretimus Viešpaties žodžius. Viešpaties atsakymas į Petro išpažinimą taip pat suponuoja, kad gilesnis Sūnaus pažinimas prašoka visas žmogaus jėgas: „Ne kūnas ir kraujas tau tai apreiškė, bet mano Tėvas, kurs yra danguje“ (Mat. 16, 17). Šito posakio prasmė galima taip išreikšti: niekas nepažįsta Sūnaus, kaip tik Tėvas, ir tas, kuriam Tėvas panorės apreikšti. Čia yra patvirtintas, arba, jei norima, papildytas mesianiškasis „džiaugsmo himnas“.

Taigi tame apreiškime, kurį Jėzus daro apie save, nėra nė vienos minties, kuri būtų svetima, nauja, ar netikėta. Naujas tik yra aiškumas ir griežtumas, kuriuo Jėzus savo slapčiausias mintis čia išreiškia. Kad Jis ypatingu būdu yra arti Dievo, kad Jis savo mokyme ir veikime yra tobuloj vienybėj su Juo, kad Jis, aukštesnis už visus tvarinius, stovi šalia Dievo, tą Viešpats jau buvo pareiškęs daugybę kartų. Bet mes nerandame sinoptikuose jokių kitų, kaip šitie, Viešpaties žodžių, kurie Jo ypatingą santykį su Dievu taip stačiai apreikštų ir pasakytų, kad tasai santykis yra Jo gimtoji dieviškoji sūnystė. Tėvas ir Sūnus yra lygūs! (Plg. Jo. 10, 30). Tėvo pažinimas ir Sūnaus pažinimas yra vieno ir to paties laipsnio. — Tačiau svarstykime paeiliui.

[1]) Les Evangiles synoptiques I, 243.
[2]) C. v. 45, 46.
[3]) Į Loisy išvedžiojimus atsako tarp kitų M. Lepin, Jésus Messie te Fils de Dieu, 5 éd Paris, 1923, 324—332.

Jau pats sakinys: „Visa man mano Tėvo atiduota“ parodo žmonėms nepasiekiamą Jėzaus sąmonės aukštybę. Jam vienam, ir niekam kitam, Jo Tėvas atidavė visą Evangelijos turinį, savo mokslą ir savo darbą. Tą prasmę mes gauname, rišdami tą posakį su įvykiais ir žodžiais, kurie užrašyti prieš mūsų tekstą. Ten buvo kalbama apie mokinių siuntimą skelbti Evangelijos; tos „geros naujienos“ nepriima „išmintingieji ir gudrieji“, jiems ji yra „paslėpta“, bet Tėvas apreiškia ją „mažutėliams“. Vadinas, mokymo dalykas, Tėvo pavestas Sūnui, vyksta viduj apreiškiant Tėvui, kurs atidaro širdis. Siųsdamas mokinius, Jėzus buvo jiems suteikęs valdžios stebuklus daryti. Jie, išėję, darė stebuklus ir išvarinėjo velnius. Sugrįžę mokiniai pasakojasi Viešpačiui apie tuos savo darbus. Tai duoda Viešpačiui progos vesti juos žingsnį toliau ir jiems pareikšti, kad Jam duota ne tik bet kuri dieviška galybė stebuklams daryti, bet tiesiog „viskas“, visa dieviška visagalybė. Be to, Jėzus buvo skelbęs teismą Chorozainui ir kitiems miestams, ir net pačiam šėtonui, kurs kaip žaibas krinta iš dangaus, Jis yra teisėjas. „Viskas“, taigi ir teismo valdžia Jam atiduota. Tačiau nėra būtino reikalo laikytis to, kad Sūnui atiduota tik tai, kas buvo aukščiau kontekste suminėta. Juk kalbėdamas toliau, Jėzus galėjo daugiau pasakyti, negu prieš tai esąs kontekstas mini. Taigi niekas nekliudo suprasti žodį „viskas“ ta plačia prasme, kurią tasai žodis turi. Tad „viskas“ gali reikšti taip pat ir tai, ką Jėzus vėliau pareiškė, sakydamas: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje“ (Mat. 28, 18). Žodis „viskas“ neišskiria taip pat nė dieviškosios prigimties ir dieviškojo veikimo. Taigi galima suprasti, kad ir dieviškąją prigimtį kartu su jos dieviškuoju veikimu Tėvas Jam atidavė. Tą dalyką tuoj Jėzus patvirtins šiais sakiniais. Tačiau toks „visko“ atidavimas nereiškia, kad Sūnus būtų fiziškoj Tėvo priklausomybėj, arba mažesnis už Tėvą. Sūnus turi tokią pat ir net tą pačią prigimtį, lygiai kaip Tėvas, ir skiriasi nuo Jo tik asmeniu. Juk ir kiekvienas žemės sūnus viską gauna iš savo tėvo, ne mažesnę prigimtį ir asmens santykį, kurs jį nuo tėvo skiria, bet kartu ir riša su tėvu. Iš to, kad dangiškasis Tėvas „viską“ atidavė Sūnui, išeina begalinis Sūnaus turtingumas, taip kad vienas Tėvas tegali Sūnų pažinti.

Vartojami žodžiai „Tėvas“ ir „Sūnus“. Ne vienas iš tėvų, bet tiesiog Tėvas (= Dievas); lygiai ne vienas kuris nors iš daugelio sūnų, bet tiesiog Sūnus. Tokia sūnystė niekam kitam neprieinama, lygiai kaip ir tokia tėvystė niekam kitam neprieinama.

Labai griežtai Viešpats nustato, kad niekas kitas neturi tokio pažinimo, kokiu Jis pažįsta Tėvą. „Nė vienas (oudeis = niekas) nepažįsta Sūnaus, kaip tik Tėvas; taip pat ir Tėvo

niekas nepažįsta, kaip tik Sūnus". Griežčiau išskirti nebuvo galima. Jis vienas ir niekas kitas.

Galime suimti Viešpaties žodžius į kelis tvirtinimus.

1. — Joks tvarinys nepažįsta Tėvo. Be abejo, žmogaus protas pažįsta Dievą iš regimų daiktų, bet toks pažinimas tėra tarpiškas (cognitio mediata). Tas pats galima pasakyti ir apie kiekvieną sutvertą protą. Betarpišką Dievo regėjimą turi išrinktieji danguje per Dievo malonę, kuri pakelia juos į antprigimtą būklę; bet ir jie, ir apskritai joks sutvertas protas, nepajėgia pažinti Dievą išsemiamai (cognitio comprehensiva), nes Dievas yra begalinis. Žodžiu, niekas nepažįsta Dievo, tik Jis pats vienas save pažįsta.

Bet taip pat nė Sūnaus niekas nepažįsta. Taip tvirtina Viešpats Jėzus. Niekas, joks tvarinys Jo nepažįsta, tik vienas Tėvas. Sūnui pažinti reikia ne mažesnio, kaip dieviško Tėvo žvilgsnio, kurs pajėgtų išsemti tą Sūnaus esmės turtingumą. Taigi Sūnus, kuriam pažinti reikia paties Tėvo dieviškos jėgos, negali būti esme mažesnis kaip Tėvas. O dėl ko niekas nepajėgia Sūnaus pažinti, kaip tik vienas Tėvas? Dėl to, kad Jis Sūnus. Jo prigimtis aukštesnė už visą sutvėrimą, niekam kitam neprieinama pažinti kaip tik Tėvui, — kitaip sakant, yra nesutverta. Taigi Sūnus, dėl to, kad Jis Sūnus, yra prigimtimi taip turtingas, kaip Tėvas. Jo prigimtis, lygiai kaip ir Tėvo, yra jokiam sutvertam protui neišsemiama. O tokią prigimtį, kurią tepajėgia išsemiamai pažinti tik dieviškas protas, tegali turėti Dievas. Vadinas, Sūnaus sūnystė yra tikrai dieviška sūnystė, — Jis turi dievišką prigimtį, lygiai tokią pat, kaip ir Tėvas.

2. — Tėvas pažįsta Sūnų intuityviu (matymo), tiesioginiu, išsemiamu (comprehensive), nesutvertu, dievišku, begaliniu pažinimu. Bet Jėzus tvirtina, kad Sūnus pažįsta Tėvą tokiu pat pažinimu, kokiu Tėvas pažįsta Sūnų, — nes sakoma, kad vienas Tėvas tepažįsta Sūnų, lygiai kaip ir vienas Sūnus tepažįsta Tėvą. Tėvo ir Sūnaus tarpusavio pažinimas atitinka vienas antrą, vienas antram prilygsta. Taigi ir Sūnus pažįsta Tėvą intuityviu, tiesioginiu, išsemiamu, nesutvertu, dievišku, begaliniu pažinimu. Tačiau toks esąs Sūnuje pažinimas būtinai reikalauja, kad Sūnus turėtų dievišką buvimą ir prigimtį. Nes koks pažinimas, toks ir buvimas, tokia ir pati prigimtis, kuri pažinimu pasireiškia. Dievišką pažinimą tegali turėti dieviška prigimtis, Dievas, — ir Jėzus tik tada tegali turėti dievišką pažinimą, jei Jis tikrai turi dievišką prigimtį. O Jėzus (Sūnus) dievišką pažinimą turi, taigi Jis turi ir dievišką prigimtį, yra Dievas. — Ta prasme labai tiksliai kalba šv. Povilas: „Kursai žmonių žino, kas yra žmoguje, jei ne jame pačiame esanti žmogaus dvasia? Taip pat ir kas yra Dievo, nė vienas nežino, tik Dievo Dvasia" (I Kor. 2, 11). Vadinas, vienas Dievas tegali pažinti Dievą.

Tą tarpusavio Tėvo ir Sūnaus pažinimą Jėzus pagrindžia Tėvo ir Sūnaus sąvoka. Jėzus pažįsta Tėvą tikrai dieviškų būdu dėl to, kad Jis yra Sūnus, ir Tėvas pažįsta Sūnaus esmės gelmę dėl to, kad Jis yra Tėvas. Tą dalyką mes pabrėžiame prieš Harnack, kurs, iškreipęs Viešpaties žodžių prasmę, tvirtina, kad Jėzus pažinęs Tėvą beesant Jo Tėvu pasijuto beesąs Jo Sūnumi[1]). Ne, — dėl to, kad vienas Jėzus tėra Sūnus ypatinga, tikra, metafiziška prasme, kokia niekas kitas nėra Tėvo sūnumi, tai Jis vienas tepažįsta Tėvą tuo būdu, kuriuo Tėvas Jį pažįsta. Pažinimas, kuriuo Jėzus pažįsta Dievą, nėra Jo maldingumo arba Jo Dievo meilės išdava, bet vien dieviškosios sūnystės pasėka. Dėl to, kad Jis vienas tėra lygiaesmiškas Tėvo Sūnus, Jis vienas tepažįsta Tėvą tokia pat dieviška jėga, kokia Tėvas Jį pažįsta. Tą dar patvirtina Viešpaties žodžiai šv. Jono Evangelijoj: „Aš pažįstu Jį (Tėvą), nes nuo Jo esu" (Jo. 7, 29); tai reiškia: turiu natūralią kilmę iš Tėvo, ir todėl Jį pažįstu. „Dievo nė vienas nėra matęs: viengimusis Sūnus, kurs yra Tėvo prieglobstyje, Jis suteikė apie Jį žinių" (Jo. 1, 18). Dėl ko viengimusis Sūnus suteikė žinių? Dėl to, kad Jis pats žino. O dėl ko Jis žino? Dėl to, kad Jis yra esąs Tėvo prieglobstyj viengimusis Sūnus. — Vadinas, sūnystė suteikia pažinimą, o ne pažinimas sūnystę.

3. — Šiuo sąkiniu „ir kam Sūnus panorės apreikšti" dar labiau pabrėžiama, kad Jėzus turi ypatingą, Jam vienam teprieinamą Dievo pažinimą. Jėzus nereikalingas apreiškimo Tėvui pažinti Pažinti Dievą apreiškimo keliu — tai yra kelias, kuriuo gali eiti visi žmonės; pažinti Dievą savo esmės pažinimo jėga — tai kelias, kuriuo vienas Jėzus eina, ir niekas kitas juo neina ir negali eiti. Jis vienas teturi Dievo pažinimą iš savo prigimties, o visi kiti apreiškimu.

4. — Tėvas turi galios mums padėti pažinti Dievą. Ta prasme Jėzus kalba Jono Evangelijoj: „Niekas negali ateiti pas mane (Jėzų), jei Tėvas jo nepatrauks" (Jo. 6, 44). Tėvas turi galios pakelti sutvertąjį protą, kad jis pajėgtų pažinti Dievą ne tiktai iš regimųjų tvarinių, bet apreiškimo keliu. Nėra abejojimo, kad tokia galia yra dieviška ir niekam neprieinama, — nes antprigimtųjų paslapčių Viešpats tėra vienas Dievas. Tiesa, Dievas gali pasinaudoti tvariniais, pranašais, ar kitais tarpininkais savo apreiškimui suteikti, bet Jis vienas tegali tas paslaptis suteikti, ir Jis vienas tegali veikti sutvertąjį protą ir valią, kad apreiškiamoji tiesa būtų išganingai pažinta ir priimta. Tai yra vieno Dievo, niekam nepavedama nuosavybė. — Bet Jėzus sakosi turįs galios duoti pažinti Tėvą tam, kuriam

[1]) „Jo sąmonė, kad Jis Dievo Sūnus, nėra niekas kita, kaip pažinimo Dievo kaipo Tėvo ir kaip Jo Tėvo praktiška pasėka". Harnack, Wesen des Christentums, 56—60.

Jis (Sūnus) „panorės apreikšti“. Ir tą galią apreikšti Tėvą Jis vienas teturi. Jis nereikalingas taip pat, kad toji galia būtų Jam suteikta kaip tarpininkui, Jis ją turi iš savo esmės ir Jis gali apreiškimą teikti, kam Jis panori. Ta prasme šv. Jono Evangelijoj Jėzus kalbėjo: „Nė vienas neateina pas Tėvą, kaip tik per mane“ (Sūnų, — Jo. 14, 6). Taigi Jėzus iš savo esmės turi dievišką valdžią teikti apreiškimą. O kad ta galia Jo esmėje yra dieviška, tai ir Jo paties esmė yra dieviška, — vadinas, Jėzus yra Dievas.

Taip pat ir čia pabrauktina, kad tą galią teikti apreiškimą Jėzus turi dėl to, kad Jis Sūnus. „Aš Tėvuje ir Tėvas yra manyje“ (Jo. 14, 10). O kas tik yra Tėvuje, yra Dievas. Tad Jėzus, kaipo Sūnus, pažįsta Tėvo prigimtį ir Jo paslaptis be apreiškimo, pats savo prigimtimi, ir tą pažinimą apie Tėvą Jis gali suteikti, kam Jis „panorės apreikšti“.

Lyg didingas švyturys tasai Jėzaus „džiaugsmo himnas“ nušviečia Jo dieviškos esmės ir Jo dieviško gyvenimo slėpiningas gelmes, ir pasako mums, kas Jis iš tikrųjų yra: tai gyvojo Dievo gimtasis Sūnus, tikras Dievas prigimtimi.

Dabar suprantami ir tie didingi žodžiai, kurie gal buvo kita proga pasakyti, kuriuos tačiau Matas deda po nagrinėtųjų Viešpaties žodžių: „Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate apkrauti, ir aš jus atgaivinsiu. Imkite ant savęs mano jungą ir mokykitės iš manęs, nes aš romus ir nuolankios širdies; taip jūs rasite savo sieloms atilsio. Nes mano jungas saldus ir mano našta lengva”. Tai yra dieviški žodžiai, taip tegali kalbėti Dievas, ta neapsakoma gėrybė, kuri turi vaistų visiems sielų skausmams ir jėgos visiems silpnumams, nes Jis Dievas. Bet kas reikalinga natūraliu Dievo įsteigimu, kas reikalinga Dievo garbei ir sieloms nueiti pas savo Tėvą, tą Jis užkrauna kaip savo jungą, bet saldų ir lengvą jungą, nes Jis sielų Viešpats. Bet Jis geras Viešpats, nes Jis žmogiškojoj prigimtyj „romus ir nuolankios širdies“. Jis žino ir tai, kaip sielos, išsiilgusios aukštesnių gėrybių, gali atilsio rasti. Jis gyvybės ir laimės šaltinis.

Petro išpažinimas

Nuo pat pirmojo susitikimo su Jėzumi, Petras žinojo, kad Jėzus yra Mesijas (Jo. 1, 41). Tik dar nebuvo jam aiški Jo mesianizmo prigimtis. Tačiau girdėdamas Jėzaus mokymą, matydamas Jo daromus stebuklus, įsižiūrėdamas į Jo asmenybės kilnumą, kas kartą jis vis geriau ėmė suprasti Viešpatį, ir jo pažiūra į Jį artinosi prie tikrovės.

Stebuklingoj žvejonėj Petras pasijuto esąs dieviškos galybės artimybėj; jis puola prieš Jėzų ant kelių, sakydamas: „Išeik

nuo manęs, Viešpatie, nes aš žmogus nuodėmingas“ (Luk. 5, 8). Kaip Mozė ties degančiu krūmu, kaip Izaijas, pamatęs Jahvės regėjimą, kaip Zakarijas prieš Angelą, Petras pasijuto, kad jis nevertas su Jėzumi būti, nes jis nuodėmių suteptas. Tarytum Petras nujaučia Jėzaus dievybę, nes juk žmogus prieš dievybę tegali būti nuodėmingas, — ir todėl jis puola ant kelių. Vis tik tai dar tėra lyg nujautimas. Vėliau, kai Apaštalai po duonos padauginimo naktį yrėsi per jūrą, pakilo vėjas. Staiga pasirodo Jėzus einąs vandens paviršium. Išgąsčiui nurimus, Petras prašosi: „Viešpatie, jei tai Tu, liepk man ateiti pas save viršum vandens. Jis tarė: Ateik!“ Petras eina, bet nusigandęs bangų, ima skęsti. Jėzus ištiesia jam ranką ir nusiveda į laivelį. Audra nutilo. Buvusieji laivelyje pagarbino Jėzų, sakydami: „Tu tikrai Dievo Sūnus“ (Mat. 14, 22—23). Taip pat ir čia reiškiasi kažkoks dievybės nujautimas, nes puolimu ant kelių atiduodama religiškas garbinimas.

Jono Evangelija pasakoja, kad beveik apie tą patį laiką, po duonos padauginimo, Jėzus kalbėjo žydams apie nužengusią iš dangaus gyvybės duoną: „Aš esu gyvybės duona... aš esu gyvoji duona, kurs iš dangaus nužengiau“ (Jo. 6, 35, 41). Daug mokinių tuo pasipiktino ir atkrito nuo Jo. Viešpats kreipiasi į savo Apaštalus, klausdamas: „Ar ir jūs norite pasišalinti?“ Visų Apaštalų vardu Petras Jam atsako: „Viešpatie, pas ką mes eisime? Tu turi amžinojo gyvenimo žodžius. Mes įtikėjome ir žinome, kad Tu Kristus, Dievo Sūnus“ („Dievo Šventasis“ — Jo. 6, 67—70). Šis antrasis skaitymo būdas „kad Tu Dievo Šventasis“ yra tikresnis ir primena Senąjį Testamentą, kur pats Jahvė vadinamas „Izraelio Šventasis“ (Is. 45, 11). Tarp kitų slaptų Jahvės vardų, kurie Jėzaus laikais buvo liaudyje vartojami, buvo ir bendras pavadinimas „Šventasis“, kurs reiškė patį Jahvę[1]). Piktosios dvasios ėmė Viespatį vadinti „Dievo Šventuoju“ (Mork. 1, 24). Tasai Petro išpažinimas jau yra labai artimas išpažinimui, kurį užrašė Matas (16, 16). Jis yra lyg atsiliepimas į Viešpaties skelbiamąją preegzistenciją. Mat savo eucharistinėj kalboj Jėzus skelbia, kad Jis jau turėjęs buvimą pirma negu į pasaulį atėjo, ir kad Jis sugrįš pas Tėvą, kur pirma buvo (Jo. 6, 63). O preegzistenciją tegali turėti Dievas.

Pagaliau mokinių tikėjimas jau buvo užtenkamai sustiprėjęs. Reikėjo tik oficialaus išpažinimo. Pats Jėzus duoda progos tą tikėjimą išpažinti:

„Jėzus atėjo į Filypo Kesarijos apylinkes ir klausė savo mokinius, tardamas: Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų? Jie gi atsakė: Vieni sako, kad Jis Jonas Krikštytojas, kiti kad Elijas,

[1]) G. Hollmann, Welche Religion hatten die Juden, als Jesus auftrat? 26.

o kiti kad Jeremijas, ar vienas pranašų. Jėzus jiems tarė: Jūs gi ką sakote mane esant? Atsakydamas Simonas Petras tarė: Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus. Atsakydamas gi Jėzus jam tarė:

Palaimintas esi, Jonos sūnau Simonai,
nes ne kūnas ir kraujas tai (tą paslaptį) tau apreiškė,
bet m a n o Tėvas, kurs yra danguje.
Ir aš tau sakau: Tu Petras (Uola),
ir ant tos uolos aš pastatysiu savo bažnyčią,
ir pragaro vartai jos nenugalės.
Tau aš duosiu dangaus karalystės raktus;
ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje,
ir ką tu atriši žemėje, bus atrišta ir danguje" (Mat. 16,13—19).

Autentiškumo atžvilgiu tasai tekstas yra tikriausias. Ne tik seniausi rankraščiai, Bažnyčios Tėvai ir visa tradicija jį turi esminai tokį, kokį mes dabar jį turime, bet dar jis yra užrašytas dviejų kitų evangelistų, kad ir sutrumpintoj formoj. Jis yra pilnas hebraizmų: „palaimintas esi", „Simonas Barjona" (graikų tekste), „Kūnas ir kraujas", „Kefa" (= Petras, Uola), „pragaro vartai", „raktai", „surišti ir atrišti" prasmėje leisti ir drausti, „dangus ir žemė" — visa tai yra kiaurai semitiški ir skriptūristiški išsireiškimai bei sąvokos, kurios liudija, kad tas tekstas yra kilęs iš aramajų kalbos, kurią Kristus vartojo.

Mato duodamasis tekstas skiriasi nuo kitų evangelistų ne vien tuo, kad jis paduoda platesnį Petro išpažinimą (16 eil.), bet kad jis dar padeda svarbų Jėzaus pareiškimą ir primato valdžios pažadėjimą. Šita ilgesnioji redakcija geriau duoda įvykio apyskaitą ir jo ypatingą reikšmę.

Kaip jau buvome aukščiau pastebėję, Petras pirmiausia išpažino Jėzaus mesianizmą. Kitu du evangelistai tą vieną dalyką ir tepaduoda. Pas Morkų tėra: „Tu — Kristus", pas Luką: „Dievo Kristus". O ir pas Matą vyriausia svarba dedama į mesianizmą, nes tiesiog mesianizmą Viešpats uždraudė Apaštalams skelbti kitiems (Mat. 16, 20). Vadinas, Petro išpažinimas pirmiausia lietė Viešpaties mesianizmą.

Svarbu įsižiūrėti, kuria prasme Petras Viešpaties mesianizmą išpažino. Jis Jį išpažino Mesiju ne žydiškai tautiška prasme, nes jis jau beveik dvejus metus buvo matęs, kaip Jėzus tokiu mesianizmu kratėsi ir su juo kovojo. Iš Viešpaties žodžių (Mat. 16, 17) matyti, kad Petras gerai suprato Viešpaties mintį. O kad Jėzus kratėsi žydiškai rabinišku mesianizmu, tai ir Petras, matyti, išpažino Jį Mesiju ne žydiškai rabiniška prasme, bet tokia prasme, kuri atitiko Viešpaties mintį.

Petras išpažįsta: „Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus". Neturi didesnės svarbos, ar tie žodžiai „gyvojo Dievo Sūnus" bus imami kaip priedėlis, ar kaip atskiras Viešpaties pavadinimas. Vistiek, jie reiškia gimtąją dievišką Jėzaus sūnystę. Mes galime

pasiremti tuo, ką Jėzus apie savo mesianizmą yra skelbęs[1]): Jis yra Mesijas-žmogus, bet kartu ir Mesijas-Dievas. Todėl ir mūsų sakinyje „gyvojo Dievo Sūnus" negali turėti žemesnę prasmę, kaip Mesijas, imamas Viešpaties prasme. O kad Viešpaties mintyje, kaip mes aukščiau matėme, Mesijas yra žmogus bet kartu ir Dievas, tai ir „gyvojo Dievo Sūnus" negali turėti žemesnės prasmės, kaip kad Jėzus yra tikras, gimusis Dievo Sūnus. Tiesa, Petras greičiausia aiškiai nesuprato, kokiu būdu Jėzus yra tikras Dievo Sūnus, bet pačią dievišką sūnystę jis tikėjo ir išpažino.

Bet žiūrėkime į mūsų tekstą, nesiremdami kitais Viešpaties žodžiais. Palyginkime „žmogaus Sūnų", kaip Jį minia suprato, su „gyvojo Dievo Sūnumi" Petro lūpose. „Dievo Sūnus" priešpastatomas „žmogaus Sūnui". „Jėzus klausė savo mokinius, tardamas: Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų? Jie gi atsakė: Vieni sako, kad Jis Jonas Krikštytojas, kiti kad Elijas, o kiti, kad Jeremijas, ar vienas pranašų. Jėzus jiems tarė: Jūs gi ką sakote mane esant? Atsakydamas Simonas Petras tarė: Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus". Priešpastatymas (antitezė) yra griežčiausias: „Žmogaus Sūnus" Viešpaties klausime ir „Dievo Sūnus" Petro atsakyme. Jau pats Viešpaties klausimas: „Jūs gi ką sakote mane esant?" aiškiai nurodo, kad „Dievo Sūnus" turi turėti kitokią prasmę, negu „žmogaus Sūnus" minios manyme. Jei „Dievo Sūnus" Petro lūpose reikštų tik gryną žmogų, turintį Dievo sūnystę religiškai doroviška prasme, tai priešpastatymo nebebūtų. Nes juk „Dievo sūnumis" religiškai doroviška prasme buvo ir Krikštytojas, ir Elijas, ir Jeremijas, ir kiti pranašai, — ten ir čia prasmė būtų vienoda. O kad priešpastatymas yra labai aiškus, tai „Dievo Sūnus" Petro lūpose nebegali reikšti religiškai dorovišką Dievo sūnystę, bet reiškia gilesnę, būtent, natūralią Dievo sūnystę. Vadinas, Petras išpažįsta Jėzų tikru, gimusiu Dievo Sūnumi.

Tokią prasmę patvirtina toliau sakomieji Viešpaties žodžiai. Viešpats giria Petro išpažinimą. O už ką Jis jį girtų? Ne už tai, kad Petras būtų išpažinęs Jėzų esant Mesiju-žmogumi ir religiškai dorovišku Dievo Sūnumi, nes Jėzus jau ne kartą buvo girdėjęs iš minios ir mokinių lūpų Jį vadinant Mesiju tokia prasme ir tuo Jis nė kiek nesidžiaugė ir negyrė. Vadinas, „Dievo Sūnus" Petro lūpose turi kitokią, gilesnę prasmę. — Toliau, Viešpats sako, kad tokiam Petro išpažinimui reikėjo ypatingo Jo Tėvo apreiškimo: „ne kūnas ir kraujas tai tau apreiškė, bet mano Tėvas, kurs yra danguje". Pažinti, kad Jėzus yra Mesijas-žmogus, tam nebuvo reikalinga jokio ypatingo apreiškimo; bet pažinti, kad Jėzus yra prigimtasis Dievo Sūnus, tam, be abejo, reikėjo Tėvo apreiškimo, — nes prigim-

[1]) Žiūr. aukščiau, III skyr. 2 §.

tąją dieviškąją sūnystę tegali pažinti dangiškasis Tėvas, Dievo tikrasis Sūnus ir kuriam Sūnus panorės apreikšti (Plg. Mat. 11, 27; Jo. 6, 44—45). Jei tat Petras buvo reikalingas ypatingo dangiškojo Tėvo apreiškimo, tai Jis išpažino Jėzų tikru, gimusiu Dievo Sūnumi, ir Jėzus tą jo išpažinimą patvirtina ir padaro jį savu. Pagaliau Jėzus prižada Petrui tokias privilegijas, kurias tegali žadėti vienas Dievas: jis bus negriūvantis Bažnyčios pamatas, kuris ir prieš pragaro galybes išlaikys, jam bus duoti dangaus karalystės raktai, jis galės surišti ir atrišti, ir tuos jo veiksmus tvirtins dangus. Taip tegali kalbėti Dievas.

Piktieji vynininkai

Dalykas vyksta pačioj Jeruzalėj, kur Jėzus nukeliavo palikęs netikėjimo sukiršintas Galiliejos minias. Mirtis jau buvo arti. Laikas skubino. Jėzus norėjo padaryti paskutines savo apreiškimo pastangas. Kas kartą vis labiau girdėti iš Jo lūpų rimtų įspėjimų, kurie turėjo priminti žydams jų didžiausią atsakomybę, o Jis pats, Dievo Sūnus, apreiškia save su didesne jėga, negu pirma tai buvo daręs. Pokylio palyginimas, kurį pas Luką skaitome kur kitur (Luk. 14, 16—24), dabar čia pasirodo su naujais bruožais: Karalius (= Dievas) siunčia pakvietimą savo Sūnaus vestuvių proga; pakviestųjų kaltė pasirodo didesnė: jie ne tik atsisako ateiti į vestuves, bet dar jie nužudo Karaliaus pasiuntinius. Bet dar labiau Jėzus reiškia savo dieviškąją sūnystę piktųjų vynininkų palyginimu.

„Buvo žmogus šeimininkas, kurs įsiveisė vynuogyną, aptvėrė jį tvora, iškasė jame spaustuvą, pastatė bokštą, parsamdė jį vynininkams ir iškeliavo į svetimą šalį. Atėjus vaisių metui, jis siuntė savo tarnus pas vynininkus atsiimti jo vaisių. Bet vynininkai, nutvėrę jo tarnus, vieną primušė, kitą nužudė, kitą gi užmušė akmenimis. Jis vėl siuntė kitus tarnus, daugiau kaip buvo pirmųjų; ir su tais jie taip pat padarė. Galų gale jis siuntė pas juos savo Sūnų, sakydamas: jie drovėsis mano Sūnaus. Bet vynininkai, pamatę Sūnų, kalbėjosi tarp savęs: Tasai tėvainis; eikite, užmuškime jį ir turėsime jo tėvainystę. Ir nutvėrę jie išmetė jį iš vynuogyno ir užmušė. Taigi, ką atėjęs vynuogyno Viešpats padarys aniems vynininkams? Jie (= žydai) Jam (Jėzui) tarė: Jis piktai nužudys piktuosius ir parsamdys savo vynuogyną kitiems vynininkams, kurie Jam atiduos vaisių savo metu... Vyriausieji kunigai ir farisiejai, išgirdę Jo prilyginimus, suprato, kad Jis apie juos kalba, ir ieškodami Jo sulaikyti, jie bijojo minių, nes jos laikė Jį pranašu“ (Mat. 21, 33—46; Mork. 12, 1—12; Luk. 20, 9—19).

Tasai prilyginimas, be jokio abejojimo, yra tikrai autentiškas: visa tradicija jį liudija, ir dar užrašytas trijų evange-

listų; jis yra išrinktosios tautos istorija perstatyta tradiciniu vynuogyno vaizdu, kurį senovės pranašai mėgdavo vartoti (Is. 5, 1—7 ir k.). [1])

Prilyginimo prasmė yra aiški. Vynuogyno šeimininkas yra Dievas, vynuogynas — Izraelis, vynininkai — žydų tauta, siunčiami tarnai — pranašų eilė, „Sūnus", „vienintelis, mylimasis Sūnus" — pats Jėzus Kristus. Taigi Jėzus priešpastatomas pranašams, nėra Dievo tarnas, bet Dievo Sūnus, ir tai vienintelis, mylimiausias Dievo Sūnus. Jei Jis tebūtų Mesijas-žmogus, taigi Dievo Sūnus netikra prasme, panašiai kaip pranašai, tai tuo atveju Jis tebūtų didžiausias ir paskutinis einančioj aukštyn pranašų eilėj Dievo tarnas. Tada priešpastatymas tarp tarnų ir vienintelio, mylimiausiojo Sūnaus nebeturėtų jokios prasmės. Pagaliau, juk kiekvienas tvarinys tegali būti Dievo tarnas. Jei tat Jėzus tebūtų tvarinys, tai ir Jis tebūtų Dievo tarnas, bet ne Sūnus-paveldėtojas, — nes religiškai doroviškas įsūnijimas, kad ir kažin kaip jis būtų aukštas, vis tik tepadaro Dievo tarnu. O kad Jėzus savo sūnystę priešpastato pranašų religiškai doroviškajai sūnystei, tai Jo dieviškoji sūnystė nėra religiškai doroviška, bet Jis yra gimusis Dievo Sūnus.

Tokią prasmę dar labiau sustiprina piešiamos Sūnaus savybės. Jis yra „tėvainis" (paveldėtojas), turįs teisę paveldėti visą savo Tėvo turtą. Ta prasme Jono Evangelijoj Jėzus sako: „Viskas, ką tik turi Tėvas, mano yra" (Jo. 16, 15). Toji „tėvainystė" (paveldėjimas) yra taip pat ir viešpatavimas pasauliui, tik ne toks viešpatavimas, kokį žydų karalius galėtų turėti, bet toks, kokį Dievas pasauliui turi. Žmonės, nors jie būtų didžiausi pranašai, turi tik pareigą tarnystę eiti, bet jie neturi jokios paveldėjimo teisės. O sūnus, savo prigimties dėka, kad Jis yra gimęs ir kilęs iš Tėvo, turi absoliučią, dievišką teisę kartu su Tėvu turėti nuosavybėj pasaulį ir jį valdyti. Aišku, čia nė kalbos negali būti apie kuriuos nors religiškai doroviško įsūnijimo santykius, bet pasakoma, kad Jėzus yra tikras, gimusis Dievo Sūnus.

---

[1]) Plg F. C. Burkitt, The parable of the wicked husbandmen (Transactions of the third international Congress of the history of religions, Oxford 1908, 321 p.); Lepin, Jésus, (309-313). Pastebėtina, kad Morkus (12, 6) turi: „turėdamas vieną mylimiausią Sūnų", — taigi aiškiai pasakoma, kad tasai Sūnus yra viengimis. Lukas (20, 13) turi: „siųsiu mylimąjį savo Sūnų". Matas (21, 27) turi: „Jis siuntė pas juos savo Sūnų" Žodis „mylimasis" (agapetòs), sujungtas su sūnumi ar vaiku reiškia vienintelį, viengimį sūnų — tiek pas pasauliškus rašytojus (plg. Hom. Il. 6,401), tiek ir šv. Rašte (Prad.22, 2 ir k.). Išstudijavęs tą dalyką C. H. Turner (Journal of theol. studies, XXVII, 1926, 113—129) daro išvadą: „Nuo Homero iki Atanazo graikų kalbos istorija įrodo, kad „mylimasis sūnus" yra teisingai verčiamas žodžiu „vienintelis sūnus". Sinoptikai vartoja žodį „mylimasis" ta pačia prasme, kuria Jonas vartoja žodį „viengimis". Plg. Resch, Paralleltexte, TU, X, 2, 24 p.).

Mesijas Dovido Viešpats

Visi trys sinoptikai beveik vienodai pasakoja Viešpaties pasikalbėjimą su farisiejais, kur betarpiškai liečiamas Mesijo asmuo:

„Susirinkus farisiejams, Jėzus juos paklausė, sakydamas: Kas jums rodosi apie Kristų? Kieno Jis Sūnus? Jie Jam atsakė: Dovido. Jis jiems tarė: Kaip gi Dovidas vadina Jį Dvasioje Viešpačiu, nes sako: Viešpats tarė mano Viešpačiui (=Mesijui): Sėskis mano dešinėje, kolei aš padarysiu iš Tavo neprietelių Tavo kojoms suolelį? Jei tat Dovidas vadina Jį Viešpačiu, kaip gi Jis jo Sūnus? Ir nė vienas negalėjo Jam atsakyti nė žodžio“ (Mat. *22*, 41—46; Mork. *12*, 35—37; Luk. *20*, 41—44).

Prasmė yra aiški. Niekas tada neabejojo, kad Mesijas turi kilti iš Dovido namų. Pranašai dažnai ir aiškiai buvo tą dalyką skelbę.[1]) Pats Kristus tą tiesą lygiareikšmiai pripažino: Jis gydė ligonius, kurie tuo titulu Jo šaukėsi (Mat. 9, 27; 15, *22*, 30; Mork. 10, 47; Luk. 10, 38); Jis leido miniai save sveikinti ir gerbti kaip „Dovido Sūnų“ (Mat. *21*, 9, 15; Mork. 11, 10). Mūsų svarstomojoj vietoj Jėzus paima pačių žydų manymą: jų įsitikinimu Mesijas turi kilti iš Dovido giminės. Remdamasis tuo pačiu šv. Raštu, kuriuo žydai rėmėsi, Jis jiems įrodo, kad Mesijas yra kažkas *daugiau*, negu Dovido Sūnus, būtent, Jis yra Dovido *Viešpats*. Bet jei Jėzus tebūtų Mesijas-žmogus, tai Jis jokiu būdu negalėtų būti Dovido Viešpats, nes juk sūnus nėra aukštesnis už tėvą. Taigi Jėzus turi kitą, antžmogišką pusę, per kurią Jis yra Dovido Viešpats. Tačiau tos antžmogiškosios pusės negali sudaryti religiškai doroviška Dievo sūnystė, — nes tada vistiek Jėzus nebūtų Dovido Viešpats. Vadinas, Jėzaus santykiai su Dievu yra aukštesni, negu religiškai doroviška sūnystė, arba įsūnijimas.

Iš tikro. Jėzus klausia: „Kas jums rodosi apie Kristų? Kieno Jis Sūnus?“ Čia, aišku, klausiama apie *fizišką* Mesijo sūnystę. Taip ir farisiejai Viešpatį suprato, ir todėl jie iš karto atsako: „Dovido“. Kadangi religiškai doroviška sūnystė iš Dievo, arba įsūnijimas, dar nepadaro Mesijo Dovido Viešpačiu, tai belieka vieną prasmė: Jėzus turi tokią kilmę iš Dievo, kuri Jį padaro Dovido Viešpačiu. O tokia kilmė tegali būti tikras, *fiziškas* gimimas iš Dievo. Jėzaus kilmė iš Dievo priešpastatoma Jo kilmei iš Dovido. Ši pastaroji yra fiziška. Taigi tos pačios rūšies turi būti ir Jo kilmė iš Dievo.

Tą prasmę labai nušviečia ir patvirtina Jėzaus cituojami psalmės žodžiai: „Sėskis mano dešinėje, kolei aš padarysiu iš Tavo neprietelių Tavo kojoms suolelį“. Mesijas, Dovido Sūnus,

[1]) Plg. aukščiau 9 p.

sodinamas Dievo dešinėje, — vadinas, Jam turi būti atiduodama garbė lygiai su Tėvu. Jei Mesijas nebūtų tikras, gimusis Dievo Sūnus, niekados to negalėtų būti, — nes juk būtų stabmeldybė garbinti tvarinį kaip Dievą. O dar Mesijas dalyvauja dangiškojo Tėvo valdžioje: ne tik Jis yra visų laikų Viešpats ir sėdi Tėvo dešinėje, kartu su Tėvu valdydamas, bet dar Tėvas padaro Jo neprietelius Jo kojoms suoleliu. Mesijo neprieteliai yra Tėvo neprieteliai, ir jie bus priversti nusilenkti Mesijui, kaip ir Tėvui. Vadinasi, Mesijas dalyvauja absoliučioj Tėvo valdžioj. O juk joks tvarinys to negali turėti. Absoliučioj Tėvo valdžioj tegali dalyvauti tas, kurs turi dievišką prigimtį. Taigi Mesijo sūnystė yra tokia, kuri suteikia Jam dievišką prigimtį.

Taip Jėzus, pradėjęs nuo fiziškos sūnystės iš Dovido, skelbia, kad Jis yra ne tik Dovido Sūnus, bet ir Dovido Viešpats, dėl to, kad Jis tikras, gimusis Tėvo Sūnus, lygiaesmiškas su Tėvu.

Jėzus teismuose

Klausiant Viešpačiui, kieno Sūnus yra Mesijas, farisiejai tylėjo. Tas pats klausimas iš naujo iškyla visoj jo didžiausioj reikšmėj sprendžiamą valandą teisme, kur jis pačiam Viešpačiui buvo statytas. Jėzus netylėjo. Jis davė atsakymą, kurs nulėmė Jo likimą, — nes Jo atsakymas nešė Jam mirtį (responsio mortifera). Tą klausimą, kieno Jis Sūnus, statė Jėzui oficialus, aukščiausias tautos autoritetas, vyriausias kunigas aukščiausios tarybos posėdyj, kurio kompetenciją ir pats Jėzus pripažino (plg. Mat. 23, 2), taigi aukščiausiame tautos tribunole amžinai atmintiną valandą. Jau seniai žydų vyriausybė norėjo Jėzų suimti (Mat. 21, 46 ir k.), bet vis dar nebuvo atėjusi Jo valanda. Dabar triumfuoja nedoras žydų džiaugsmas: pagaliau nepakenčiamas Nazarietis pateko į jų rankas! Kuo greičiausiai jie atidaro bylos eigą.

Žydų baudžiamieji įstatymai nesistengė iš karto gauti iš paties kaltinamojo prisipažinimą. Buvo kreipiama dėmesio labiau į liudininkų parodymus, kurie turėjo įrodyti jo kaltę (Atk. 17, 6; 19, 15). Kai jau bent du teisingi liudininkai padavė savo sutinkamus parodymus, kaltinamasis galėjo būti skelbiamas kaltu arba nekaltu. Jei tokių sutinkamų parodymų pritrūkdavo, tada buvo galima prisiekdinti patį kaltinamąjį, kad jis pats prisipažintų. [1])

[1]) Plg. A. Taylor Innes, The trial of Jesus-Christ, 1899. Mišnos traktate Sanhedrin paduodama sinedrialių teismų eiga: tiesa, ji surašyta tik antrame šimtmetyje po Kr., bet ji ir Kristaus laikais jau buvo žydų vartojama kaip papročių teisė.

Taigi naktiniame teismo posėdyje pirma stojo prieš Jėzų pačių tarybos narių pastatyti liudininkai, kurie kalbėjo prieš Jį daug visokių dalykų. Tik jų parodymai prieštaravo vienas kitam, ir dalykas nėjo pirmyn. Jėzus gi tylėjo, — Jis nelaikė vertu į tokius parodymus atsakyti; jie patys savaime sugrius.

Pagaliau stojo du nauji liudininkai, kurie rodė: „Šitas sakė: Aš galiu sugriauti Dievo bažnyčią ir po trijų dienų vėl ją atstatyti". Toks parodymas atrodė duodąs geresnio grunto pulti, tik liudininkai nesutarė. Vis tik tas šventos vietos priminimas ir negirdėto tvirtinimo drąsa atgaivino besitęsiančius ginčus. Kajifas pajuto, kad čia atsistota ant tikresnio grunto, nes juk Jėzus skelbėsi turįs didžiausias pretensijas, savinosi aukščiausias galias ir savybes. Taigi tegu Jis šiame svarbiausiame dalyke pasiaiškina. Atsistojęs į susirinkimo vidurį, jis ima spausti ta pačia kryptimi: „Tu nieko neatsakai į tai, ką šitie prieš Tave liudija?" Kuo Tu čia kaltinamas? Pasiaiškink! — Bet Viešpats nepertraukė savo tylėjimo. Tada vyriausias kunigas kreipiasi į kaltinamojo sąžinę ir Jį prisiekdina iškilmingiausia teismo priesaika:

„Prisiekdinu Tave gyvuoju Dievu, kad mums pasakytumei, ar Tu esi Kristus, Dievo Sūnus? („Ar Tu Kristus, Palaimintojo [Dievo] Sūnus?" — Mork.). Jėzus jam tarė: Tu pasakei („Aš esu" — Mork.). Tačiau aš jums sakau, kad (nuo šio laiko) jūs matysite žmogaus Sūnų sėdintį (Dievo) Galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse. Tuomet vyriausias kunigas perplėšė savo rūbus, sakydamas: Jis piktžodžiavo (Dievui); kam dar mums reikia liudytojų? Štai, dabar jūs girdėjote piktžodžiavimą. Kas jums regisi? Jie gi atsakydami tarė: Vertas mirties".

Kokia Kajifo klausimo prasmė? Kaip jis klausime suprato „Kristų" (= Mesiją) ir „Dievo Sūnų"? Tikėdamies, kad kaip nors bene nusilpnins teksto prasmę, liberalai kritikai tvirtina, kad Kajifo klausime „Kristus" ir „Dievo Sūnus" turi vieną ir tą pačią prasmę. O Mesijo (Kristaus) prasmė Kajifo klausime esanti tokia, kokia anais laikais buvo paplitusi žydų tarpe, būtent, rabiniškai tautiška. Taigi Kristus ir Dievo Sūnus reiškiąs tik mesianiškąjį žydų karalių, Dievo ypatingai mylimą ir apdovanotą žmogų, kuris kaipo Mesijas turi religiškai dorovišką Dievo sūnystę ir kuris dėl tokios sūnystės yra pašauktas mesianiškajam uždaviniui, tokiam, kokį anais laikais žydai suprato, būtent, iš naujo atstatyti teokratišką Dovido karalystę.

Tiktai ar liberalai bent ką laimės, skverbdamies ta kryptimi? Nieko. Prileiskime, kad Kajifo klausime „Kristus" ir „Dievo Sūnus" tokią prasmę ir teturi, kokią liberalai jiems nori įduoti. Ar tai nulemia dalyką? Nė kiek ne. Mums nedidelės svarbos teturėtų, ką pats Kajifas mano apie Kristų.

Mums svarbu, ką pats Jėzus apie save manė ir pasakė. Taigi visa svarba Viešpaties atsakyme. Kajifas klausia: „Ar Tu Mesijas, palaimintojo Dievo Sūnus?“ Jėzus nepasitenkina tuo, kad Jis į tą klausimą teigiamai atsako. Nesusipratimui išvengti, Jis tuoj aiškiai pasako, kuria prasme Jo atsakymas turi būti imamas: „Jūs matysite žmogaus Sūnų, sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį (teisti) dangaus debesyse“. Tais žodžiais Jėzus betarpiškai jungia savo dabartinį prisipažinimą su tuo, kurį Jis neseniai buvo padaręs mokinių ir žydų akivaizdoje. Remdamasis 109 psalme ir Danielio pranašyste (7, 13), Jis buvo pareiškęs, kad Jis yra tas Dievo Sūnus, kuris, sėdėdamas Jahvės dešinėje, kartu su Jahve dalyvauja pasaulio valdyme, ir tas žmogaus Sūnus, kuris kada nors iš naujo ateis su dieviška galybe pasaulio teisti. Mes jau matėm, kad tuo būdu Jėzus faktinai save skelbia tikru Mesiju-Dievu ir lygiaesmišku Dievo Sūnumi[1]). Taigi liberalai kritikai nieko nepasiekia.

Bet „Dievo Sūnus“ Kajifo klausime reiškia tikrą, esmišką Dievo sūnystę. Iš kur mes galime tai matyti?

a. — Čia nė kiek nesvarbu, kad pats Kajifas netikėjo, jog Jėzus yra gimusis Dievo Sūnus. Jis galėjo sau manyti, kad laikyti save tikru Dievo Sūnumi yra beprotystė ar paikas įsivaizdavimas. Tačiau Jėzaus pretensijos laikyti save tikru Dievo Sūnumi buvo Kajifui seniai žinomos. Neseniai Viešpats buvo pasakęs žydams piktųjų vynininkų prilyginimą, kuriame Jis save skelbė gimusiu, viengimiu, mylimiausiu Dievo Sūnumi, ir jie tada suprato, kad tai „jiems Jis pasakė tą palyginimą“ (Mork. 12, 12). O ir Viešpaties iškeltasis klausimas, kaip Mesijas, Dovido Sūnus, gali būti Dovido Viešpats ir sėdėti Jahvės dešinėje (Mat. 22, 41—46), juk nebuvo pamirštas. Jau seniai farisiejai piktinosi, kad Viešpats savinasi dieviškas teises atleisti nuodėmes, ir savo širdyj manė: „Ką tasai kalba? Jis piktžodžiauja. Kas gali nuodėmes atleisti, jei ne vienas Dievas?“ (Mork. 2, 6 ir gretimose vietose). Jonas regimai piešia tikrąją dalyko būklę, rašydamas: „To dėliai žydai dar labiau tykojo Jį užmušti, nes Jis ne tik nešventė subatos, bet ir sakė savo Tėvą esant Dievą, taip darydamas save lygų Dievui“ (Jo. 5, 18); arba kai žydai Viešpačiui kalbėjo: „Ne už gerą darbą mes Tave mušame, bet už piktžodžiavimą, kad Tu, būdamas žmogus, darai pats iš savęs Dievą?“ (Jo. 10, 33). Kajifui, be abejo, buvo žinomos Viešpaties pretensijos, ir todėl dabar teisme jis klausė Jėzaus apie Dievo sūnystę tiesiog ta prasme, kuri piktino ir erzino žydus, būtent, ar Jis gimusis Dievo Sūnus.

b. — Žydai tam statė Jėzų į teismą, kad Jį pasmerktų mirti. Jie jau seniai to norėjo (Jo. 11, 45—57). Be to, ir visa

[1]) Plg. aukščiau 127 p.

bylos bei tardymo eiga rodo, kad jie norėjo surasti priekabę pasmerkti Jį mirti. Tačiau, nors jie buvo taip pikti ir iš anksto nusistatę, vis tik jiems reikėjo teisėtos uždangos, kuria jie galėtų prisidengti. O kuri tikusi priekabė ir uždanga galėjo jiems būti? Ne žydiškai politiškas mesianizmas ir ne religiškai doroviška Dievo sūnystė. Turėti pretensijas būti Mesiju savaime dar nebuvo joks nusikaltimas, nei joks piktžodžiavimas Dievui. Iš istorijos žinome, kad pas žydus buvo atsiradę daug „Mesijų", bet nė vieno jų žydai nepasmerkė už tai, kad jie laikė save mesijais. Taip pat nebuvo jokio nusikaltimo nei piktžodžiavimo Dievui laikyti save Dievo Sūnumi religiškai doroviška prasme. Patys žydai manė turį panašią Dievo sūnystę. O tačiau teisme Jėzus kaltinamas piktžodžiavimu, ir už tai Jis smerkiamas mirti. Išgirdęs Jėzaus teigiamą atsakymą, Kajifas plėšo savo rūbus, sakydamas: „Jis piktžodžiavo Dievui! Kam dar mums reikia liudytojų? Štai, dabar jūs girdėjote piktžodžiavimą. Kas jums regis? Jie gi atsakydami tarė: Vertas mirties". O jei Jėzus už piktžodžiavimą pasmerkiamas mirti, ką tai reiškia? Tai mums aiškiausiai pasako, kad Kajifo klausime ir Viešpaties atsakyme „Mesijas" ir „Dievo Sūnus" nereiškia „Mesiją — gryną žmogų", nei „Dievo Sūnų religiškai doroviška prasme", — nes tokiais save laikyti nebuvo nei nusikaltimas, nei piktžodžiavimas, bet reiškia „Mesiją-Dievą" ir tikrą, „gimusį Dievo Sūnų".

Iš tikro. Ko šiuo Jėzaus atveju reikėjo, kad Jis būtų padaręs piktžodžiavimo nusikaltimą? O gi priskirti sau kurią nors dievišką savybę, kuri negali būti suteikiama jokiam tvariniui, ir tuo būdu pasikėsinti ant pačios Dievo prigimties. Žmogiškojo Mesijo titulas ir religiškai doroviška Dievo sūnystė galėjo būti suteikiama tvariniui, ir Viešpats, ta prasme priskirdamas juos sau, nebūtų padaręs jokio piktžodžiavimo nusikaltimo, už kurį Jis būtų galima pasmerkti mirti.[1])

Jei tad Jėzus kaltinamas piktžodžiavimu, tai Jis, atsakydamas į Kajifo klausimą, turėjo sau priskirti dievišką savybę, kuri negali būti suteikiama jokiam tvariniui. O kad Jis buvo klausiamas, ar Jis Dievo Sūnus, vadinas, Jis atsakydamas teigiamai, priskyrė sau tikrą, gimtąją Dievo sūnystę. Girdėdami tokį Viešpaties prisipažinimą, teisėjai pasirėmė savo Įstatymu, kur už piktžodžiavimą skiriama mirties bausmė (Kun. 24, 15—16).

Įstatymas taip pat saugojo, kad kuris nors netikras pranašas nepalenktų tautos garbinti netikrą dievą (Atk. 13, 1—4);

---

[1]) Loisy (Synoptiques, II, 604): „Sakyti: „Aš esu Kristus (= Mesijas) nereiškė piktžodžiauti. Tai nereiškė šventvagiškai tarti Dievo vardą. Panašiai jei sakoma: „Aš esu Dievo Sūnus", nėra piktžodžiavimo, nebent jei nesilaikoma religiškai doroviškos sūnystės prasmės ir su dieviška sūnyste jungiama matafiziška (sūnystės) prasmė?"

toks pranašas tuoj turi būti žudomas (Atk. 13, 5, 10), „kad Viešpaties rūstybė neužsidegtų ir neišnaikintų (Izraelio tautos) nuo žemės paviršiaus“ (Atk. 6, 15). Todėl ir seniau, žinodamas, kad Jėzus skelbia save gimusiu Dievo Sūnumi, tarybos posėdyje Kajifas buvo davęs patarimą: „geriau, jei vienas žmogus mirs už tautą, kaip kad visa tauta pražūtų“ (Jo. 11, 50). O pas Pilotą minios rėkė: „šalin šitą!“ (Luk. 23, 18). Taigi Jėzus — gimusis Dievo Sūnus, — štai, kame žydai įžiūrėjo piktžodžiavimą.

c. — Šv. Lukąs (22, 66—71) pasakoja tik vieną ryto posėdį. Baudžiamuoju atveju mirties nuotarmė tegalėjo būti tariama kitą dieną po bylos pradžios;[1]) todėl šis antras posėdis, kur trumpai pakartojami naktinio posėdžio daviniai. Tačiau dabar du klausimai statomi atskirai. Į klausimą: „Jei Tu Kristus, tai sakyk mums“, Viešpats atsako teigiamai: „Jei aš jums sakysiu, jūs man netikėsite. Jeigu gi ir paklausiu (kad jus privesčiau teisingai suprasti dalyką), neatsakykite man ir nepaleisite. Tačiau nuo šio meto žmogaus Sūnus sėdės Dievo galybės dešinėje“. Tada visi puola klausti: „Tai Tu esi Dievo Sūnus?“ Šis klausimas būtų visai nevykęs, jei jis tą patį reikštų, ką ir pirmasis klausimas. Matyti, jis giliau siekia, negu klausimas, ar Jėzus yra Mesijas. Iš Jėzaus žodžių, kad Jis „sėdės Dievo galybės dešinėje“, tuoj suprato, kad Jis tais žodžiais stato save vienoj linijoj su Dievu: savo paties vardu, ne tiek kaip tvarinys, kiek kaip Sūnus, Jis skiria sau vietą Dievo galybės dešinėje, naudodamasis pačiais Danielio pranašystės žodžiais. Todėl tuoj visi įpuola į Jėzaus žodžius: „Tai Tu esi Dievo Sūnus?“ (tikrai gimęs iš Dievo Sūnus?). Jėzus jiems atsako teigiamai: „Jūs patys sakote: nes aš esu“. Tada jie ėmė kits kitam sakyti: „Kam dar mums reikia liudijimo? Juk mes patys girdėjome iš Jo burnos“. Jie primena sau savo Įstatymą, plėšo savo rūbus dėl piktžodžiavimo, kuriuo Viešpats nusikaltęs. Jei čia „Dievo Sūnus“ teturėtų religiškai dorovišką prasmę, negalėtų būti nei kaltinimų piktžodžiavimu, nei pasmerkimo, nei tokio elgesio. O dabar jų akyse Jahvė yra betarpiškai piktžodžiaujamas biauriausioj formoj, nes Jėzus prisipažįsta gimusiu Dievo Sūnumi, ir tuo pačiu Jis skelbia save lygiaesmišku su pačiu Jahve, skelbia save Dievu. Taigi Jėzaus atsakyme yra lyg laipsniai, vedą aukštyn: Mesijas, lygiaesmiškas su Jahve, gimusis Dievo Sūnus. Niekas negali to paneigti, jei tik Viešpaties žodžiai imama ta prasme, kurią jie iš tikrųjų turi.

Prisimintina ir tai, kad pats Jėzus niekados nevartojo „Dievo Sūnaus“ pavadinimo tautiškojo Mesijo prasme, — Jis

[1]) Schürer, Geschichte des jüdischen Volkes, II, 3 Autl. Leipzig 1898, 211.

tiesiog per visą savo viešojo veikimo gyvenimą kovojo prieš patį tokį Mesijo supratimą. Taigi prikišti Jėzui, kad Jis teisme, prisipažindamas save Dievo Sūnumi, prisipažinęs tik tautiškuoju Mesiju, reiškia paneigti visą viešąjį Viešpaties veikimą.

d. — Pasmerkę Jėzų už piktžodžiavimą mirti, teisėjai kėlėsi ir nuvedė Jį pas Pilotą, kad šis, Romos Prokuratorius, paskutinėj instancijoj jų sprendimą patvirtintų ir įvykdytų. Žydai gerai žinojo, kad Romos Prokuratorius, remdamasis savo politiškais sumetimais, nepanorės kištis į žydų religiškas bylas (Jo. 18, 31; 19, 6). Todėl jie pirmon vieton iškiša politiškus kaltinimus: kaltinamasis esąs Mesijas, žydų karalius, pačiai Romai politiškai pavojingas (Mat. 27, 11; Mork. 15, 2; Jo. 18, 33). „Radome, kad šitas kelia sumišimą mūsų tautoje, draudžia mokėti mokesčius ciesoriui ir sakosi esąs Kristus karalius“ (Luk. 23, 2). Tačiau Pilotas tuoj pamatė, kad politiškos kaltės nesama (Luk. 23, 4). Jėzus skelbia save Mesiju Karaliumi, bet Jo karalystė ne iš šio pasaulio (Jo. 18, 36). Pilotas tik panaudojo tą kaltinimą, kad įgeldamas žydus, juo motyvavo savo sprendimą ir ant kryžiaus padėjo antrašą: „Žydų Karalius“ (Mork. 15, 26 ir gr. v.). — Taigi žydų iškištieji politiški kaltinimai nebeveikia. Tada žydai griebiasi savo senojo kaltinimo, kurs buvo jų pačių teisme, būtent, piktžodžiavimo: „Mes turime įstatymą, ir, žiūrint įstatymo, jis turi mirti, nes (Jis) padarė iš savęs Dievo Sūnų“ (Jo. 19, 7). Kaltinimas, kad Jėzus skelbęs save religiškai dorovišku Dievo Sūnumi, Piloto pagonio akyse nebūtų turėjęs jokios prasmes. Todėl žydai ne ta prasme Jį kaltino, bet ta prasme, kuri buvo jų pačių teisme, būtent, kuri jų akyse padaro piktžodžiavimo nusikaltimą. Taip pat ir Pilotas, be abejo, suprato žydų keliamą kaltinimą, kad Jėzus daro save gimusiu Dievo Sūnumi. Pilotas jau buvo kiek neramus dėl savo žmonos sapno, kuriame ji daug kentėjusi dėl „šito teisiojo“ (Mat. 27, 19); o dabar, išgirdęs, kad Jėzus skelbiąs save Dievo Sūnumi, „dar labiau nusigando“ (Jo. 19, 8). To išgąsčio tegalėjo jam įvaryti mintis apie Jėzaus tikrą, gimtąją Dievo sūnystę, — nors jis ją, būdamas pagonis, tegalėjo suprasti pagonišku būdu. Vis tiek, Jėzus pas Pilotą kaltinamas tuo, kad Jis skelbęs save gimusiu Dievo Sūnumi.

e. — Kai Jėzus jau buvo prikaltas prie kryžiaus, pasigirdo žydų teismo atgarsiai. Ne tik praeiviai ir minia, bet ir „vyriausieji kunigai draug su Rašto žinovais ir vyresniaisiais“, taigi teismo dalyviai, tyčiojosi iš Jėzaus, sakydami: „Jis juk sakė: Aš Dievo Sūnus“ (Mat. 27, 43). „Kristus Izraelio Karalius, tegu nužengia dabar nuo kryžiaus, kad matytumėm ir tikėtumėm“ (Mork. 15, 32). „Dievo Sūnus“ čia primena Izaijo skelbtąjį „Jahvės tarną“, „Teisųjį“ (Išm. 2, 13, 16—20). Šiuo

atveju žydai, palikę „Dievo Sūnaus“ ir „Teisiojo“ dvasišką prasmę, nes, laikantis tos prasmės, jiems nebūtų buvę kaip tyčiotis, ėmė tą pavadinimą betarpiška ir materiališka prasme, kuri ir jų teisme buvo: Jis sakėsi esąs gimusis Dievo Sūnus. — Romos karininkas, be abejo, buvo girdėjęs, kuo Jėzus teisme buvo kaltinamas, o dabar girdėjo, kaip žydų vyriausybė iš Jo tyčiojasi, kad Jis Dievo Sūnus. Pamatęs gamtos stebuklus, kurie vyko Jėzui mirštant, pats sau pasakė: tas kaltinimas nėra kaltinimas, bet tikrovė; „tikrai šitas buvo (gimusis) Dievo Sūnus“ (Mat. 27, 54). O galvažudžiui, kurs laiko Jėzų karalystės Viešpačiu, Jėzus žada rojų (Luk. 23, 42—43).

O dabar bendra išvada. Nėra galėjimo protingai abejoti: teisme Jėzus išpažino save Mesiju-Dievu, gimusiu Dievo Sūnumi, ir už tą savo išpažinimą Jis ėjo mirti. Antra vertus, pasmerkdami Jėzų mirti dėl Jam prikergtojo piktžodžiavimo, teisėjai oficialiai ir po priesaika liudija, kad Jėzus nėra vien teokratiškas Mesijas-karalius ir religiškai doroviškas Dievo Sūnus, bet Mesijas-Dievas, gimusis Dievo Sūnus.

Siunčiant Apaštalus

Dar suminėsime Viešpaties žodžius po Jo atsikėlimo iš numirusių, kada Jis turėjo skirtis nuo savo ištikimųjų mokinių. Jo akis mato visas tautas ir visus laikus. Dabar Jis sudeda į savo išrinktųjų Apaštalų rankas savo malonę ir tiesą, kad jie tęstų toliau Jo darbą pasaulyje.

„Vienuolika mokinių nuėjo į Galilieją, į kalną, kurį Jėzus buvo jiems paskyręs. Ir matydami Jį, jie pagarbino; bet kai kurie abejojo. Prisiartinęs Jėzus jiems kalbėjo šiuos žodius: Man duota visa valdžia danguje ir žemėje. Eikite tat ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus ir šventosios Dvasios, ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai“ (Mat. 28, 16—20).

Liberalų kritika nebesvarsto šių Viešpaties žodžių. Jėzaus istorija jiems baigiasi Nukryžiuotojo mirtimi. Atsikėlusio Jėzaus jie nepripažįsta, ir todėl kas apie Atsikėlusįjį pasakojama, neturi jiems istoriškos vertės. Tikinčiųjų bendrija, dievindama Jėzų, įdėjusi Jam į lūpas tą trejybinę formulą.

Tačiau Jėzaus kėlimasis iš numirusių yra taip pat istoriškas faktas, kaip ir visas Jo gyvenimas. Atsikėlimo faktą savo laiku mes, svarstydami, pamatysime. Taigi ir atsikėlusio Viešpaties žodžiai taip pat yra tikri, kaip ir žodžiai prieš Jo mirtį. Aukščiausią krikščionybės tiesą, švenč. Trejybės paslaptį, tik dabar Jėzus tegalėjo visoj šviesoj savo mokiniams apreikšti, kai jau jie, visą laiką su Juo gyvenę ir girdėję Jo mokslą,

sustiprinti tikėjime Jo atsikėlimu iš numirusių, pajėgė tos paslapties apreiškimą priimti.

Autentiškumo atžvilgiu Viešpaties žodžiai yra tikriausi. Kritika smarkiai juos puola, bet be jokio pasisekimo[1]).

Žodžių prasmė yra aiški. Jie pasako, kad Jėzus yra tikras Dievo Sūnus, tikras Dievas. Visų pirma Jėzus primena, kad Jis turi aukščiausią valdžią, ir todėl Jis, kaip aukščiausias Valdovas, gali siųsti visur savo Apaštalus. Remdamasis ta visuotine valdžia, Jis įsako savo mokiniams mokyti visas tautas ir krikštyti jas vardan Tėvo ir Sūnaus ir šventosios Dvasios. Prisikėlusio Jėzaus autoritetas įgalioja Jo Bažnyčią veikti vardan aukščiausiojo Dievo, kurs dabar apreiškiamas kaip Tėvas, Sūnus ir šventoji Dvasia. Įsakoma krikštu pašventinti žmones Tėvui ir Sūnui, ir šventajai Dvasiai, Dievo galybe ir autoritetu suteikiant jiems atgimimą ir padarant juos Dievo vaikais (Jo. 3, 5; 1, 12), kurie tikėjimu, viltimi ir meile būtų sujungti su trejybiniu Dievu.

Svarstomojoj vietoj Tėvas, be abejo, yra Dievas. Bet greta su Tėvu statomas ir Sūnus toj pačioj linijoj. Taigi ir Sūnus yra tikras Dievas. Tiesa, galima skaičiuoti ir nelygius daiktus, sakysime, Dievas ir saulė. Tačiau kai skaičiuojama daiktai tam tikroms pasėkoms padaryti, tai jie visi turi turėti jėgos toms pasėkoms įvykdyti. Negalima sakyti: Dievas ir saulė duoda antprigimtą malonę, nes saulė neturi jėgos malonei duoti. O Tėvas ir Sūnus suteikia atgimimą, malonę ir teisę paveldėti dangų (Tit. 3, 5—7). Taigi tų pasėkų atžvilgiu Tėvas ir Sūnus turi būti lygūs, — vadinas, jei Tėvas yra Dievas, tai ir Sūnus yra Dievas. Be to, žmogus krikštu pašventinamas Tėvui ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai, taip kad Tėvas ir Sūnus (ir Šventoji Dvasia) yra žmogaus paskučiausias antprigimtas tikslas. Bet jokiam tvariniui žmogus negali būti pašventintas kaipo paskučiausiam antprigimtam tikslui, tiktai vienam Dievui, — nes būtų stabo garbinimas. Taigi jei ir Sūnui tuo būdu žmogus krikštu pašventinamas, kaip ir Tėvui, tai Sūnus yra Dievas lygiai kaip ir Tėvas. — Pagaliau, Jėzus prižada būti su savo Bažnyčia iki pasaulio pabaigai. Tokį prižadėjimą tegali duoti Dievas, kurs yra aukštesnis už laiką ir erdvę, amžinas ir visur esąs.

Taigi sinoptikų Evangelijos mums tikrai pasako, kad Jėzus daug kartų skelbė save tikru, gimusiu Dievo Sūnumi. Tai Jo gyvenimo siela, Jo mokymo širdis, Jo apreiškimo tikslas: „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarpe mūsų, ir mes matėme Jo garbę, garbę vienatininio iš Tėvo gimusio Sūnaus, pilno malonės ir tiesos“ (Jo. 1, 14).

---

[1]) Lebreton, Trinité I, Note E, 599—610.

§ 5. Jėzus liudija apie save ketvirtojoj Evangelijoj

Ketvirtoji Evangelija, parašyta šv. Jono Apaštalo, yra taip pat istoriška, kaip ir kitos Evangelijos. Tačiau ji turi žymiai skirtingą pobūdį[1]). Ji skiriasi medžiagos parinkimu, kitomis veikimo scenomis, kitu veikimo lauku, kitokiu stiliumi, kitokiu perstatymo būdu. Savo mokslu ji skiriasi nuo kitų Evangelijų kaip aiškiai sakomas dalykas nuo įglausto dalyko (sicut explicitum ab implicito), kaip nuolat šviečianti skaidri šviesa nuo švelnios ir ramios šviesos, kuri tik kartas nuo karto, lyg žaibas, skaidriau nušviečia Viešpaties asmenį. Dėl tų skirtumų mes nesiskubinom lig šiol remtis ketvirtąja Evangelija, nenorėdami painioti ketvirtosios Evangelijos ryškių pareiškimų į ramią sinoptikų pasakojimo eigą.

Evangelijos tikslas yra pasakytas pačioj Evangelijoj: „Tai parašyta, kad tikėtumėte, jog Jėzus yra Kristus; Dievo Sūnus, ir kad tikėdami turėtumėte Jo vardu amžinąjį gyvenimą“ (Jo. 20, 31). Tam tikslui evangelistas parinko iš turtingo Viešpaties gyvenimo (Jo. 21, 25) žodžius ir darbus, kurie aiškiausiai rodo Jo dievišką prigimtį. Iš taip turtingos ketvirtosios Evangelijos medžiagos čia mes suglaustai suminėsime tik kai kuriuos Viešpaties žodžius, kuriais Jis apreiškia savo dievybę.

1. — Jėzus sakosi turėjęs preegzistenciją, vadinas, Jis sakosi turėjęs tikrą, realų buvimą pirm savo gimimo, pirm visų pasaulio daiktų, nuo amžių. Bet tokią preegzistenciją tegali turėti Dievas. Taigi Jėzus skelbia save Dievu. O kad Jis vadina save Dievo Sūnumi, tai Jis, turėdamas preegzistenciją, tegali būti tikru, gimusiu Dievo Sūnumi.

Viešpaties preegzistencijos mintis tęsiasi per visą Evangeliją. Mūsų tvirtinimui paremti suminėsime tik kelis Viešpaties žodžius. Nakties pasikalbėjime su Nikodemu Jėzus sako: „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums, mes kalbame, ką žinome, ir liudijame, ką matėme, bet jūs nepriimate mūsų liudijimo. Jei, man kalbant apie žemiškus dalykus, jūs netikite, kaip tikėsite, jei jums kalbėsiu apie dangiškuosius? Niekas neužžengė į dangų, kaip tik tas, kurs nužengė iš dangaus: žmogaus Sūnus, kurs yra danguje“ (Jo. 3, 11—13). Čia Jėzus, žmogaus Sūnus, sakosi nužengęs iš dangaus, ir tai tikra prasme. Tiesa, būti iš dangaus, ar iš Dievo, ar iš pasaulio, ne kartą reiškia turėti mokslą iš dangaus, iš Dievo, ar iš pasaulio. Ta prasme Jėzus kalbėjo: „Jūs neesate iš pasaulio“ (Jo. 15, 19), — jūsų mokslas ir gyvenimo pagrindai nėra paimti iš pasaulio. „Jūs neesate iš Dievo“ (Jo. 8, 47), — neklausote Dievo žodžių. O Nikodemas Jėzui kalbėjo: „Rabbi, mes žinome, kad Tu atėjai iš Dievo,

[1]) Plg. B. Andruška, S. J. Evangelijų kilmė ir jų tikėtinumas, Kaunas, 1930, 131—148.

kaipo Mokytojas“ (Jo. 2, 5). Svarstomojoj vietoj tokios perkeliamos prasmės nėra, nes Viešpats sako: „Niekas“ neužžengė į dangų ir niekas nenužengė iš jo, kaip tik žmogaus Sūnus. Mokslas iš dangaus nežengia į dangų, — taigi kalbama apie asmenį; o dar juk pranašai turėjo mokslą iš dangaus, taigi Jėzus negalėtų sakyti, kad Jis vienas tegavęs mokslą iš dangaus (— nužengęs iš dangaus). Taigi Viešpaties žodžiai turi ne perkeliamą, bet tikrą prasmę: Niekas neužžengia į dangų pats savo jėga ir tikra prasme, nei senovės pranašai (Henochas, Mozė, Elijas), nei kas kitas; bet žmogaus Sūnus užžengė į dangų tikra prasme; taigi žodžiai „nužengė iš dangaus“ sakomi tikra prasme: Jis iš dangaus nužengė, o ir dabar Jis „yra danguje“ (Dievo esmėje), nors Jis yra asmeniškai (hipostatiškai) susijungęs su žmogaus prigimtimi ir yra žmogaus Sūnus. Jei tat Jėzus sakosi tikra prasme nužengęs iš dangaus, tai Jis turėjo danguje būti pirm savo nužengimo.

Bet ir Viešpaties žinojimas, kurs yra iš dangaus, pasako, kad Jėzus turėjo preegzistenciją. Apie savo dangiškųjų dalykų žinojimą Jėzus taip kalba: „Mes kalbame, ką žinome, ir liudijame, ką matėme“. Taigi Jėzus sakosi pats matęs tas dangiškųjų dalykų paslaptis, apie kurias Jis „liudija“ žmonėms, apreikšdamas jas. O jei tuos dangiškus dalykus Jis pats matė, tai Jis pats turėjo būti danguje pirma, negu į šį pasaulį atėjo.

Kitur Kristus sakosi iš dangaus atėjęs. „Aš nuo Dievo išėjau“ (Jo. 8, 42). „Aš išėjau nuo Tėvo ir atėjau į pasaulį; vėl palieku pasaulį ir einu pas Tėvą“ (Jo. 16, 28). Aišku, Jėzus nebūtų galėjęs išeiti nuo Tėvo, jei pirma nebūtų buvęs pas Tėvą, turėdamas tikrą, realų buvimą. Jis eina pas Tėvą tikra, raidine prasme; todėl ir iš Tėvo Jis yra išėjęs tikra, raidine prasme. Vadinas, Jis turėjo realų buvimą pirma, negu Jis išėjo nuo Tėvo.

„Aš nužengiau iš dangaus“ (Jo. 6, 38). „Aš esu gyvoji duona, kurs iš dangaus nužengiau“ (Jo. 6, 51 ir k.). Vadinas, Jėzus buvo danguje, ir iš ten Jis yra Tėvo „siųstas“ (Jo. 6, 38—40). Pirm siuntimą Jis buvo danguje tikra realia prasme, nes toliau, kai žydai piktinosi, Jėzus sako: „Tai jus piktina? O jei jūs matysite žmogaus Sūnų, užžengiantį tenai, kur pirma buvo?“ (Jo. 6, 63). Tai reiškia, kad Jėzus pirm nužengimo iš dangaus pirma buvo danguje, tikra prasme. Čia kalbama apie patį žmogaus Sūnaus asmenį, o ne apie kitas Dievo dovanas. Visos Dievo dovanos nužengia iš dangaus, bet tos dovanos nežengia į dangų; ne dovanos, tik asmuo tegali žengti į dangų. Į dangų Jėzus žengs tikra, raidine prasme, — taigi Jis ir „pirma buvo“ danguje tikra, raidine prasme. Ten Jis buvo pagal savo dieviškąją prigimtį.

Toji Viešpaties preegzistencija neprasidėjo kada nors, bet ji yra nuo amžių. Jėzus kalbėjo žydams: „Jūsų tėvas Abraomas džiaugėsi, kad jis turėjo matyti mano dieną; jis ją matė ir džiaugėsi". O kai žydai dėl to pyko, Jėzus tiesiog jiems pareiškė: „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums, anksčiau, nekaip buvo Abraomas, aš esu" (Jo. 8, 56, 58). Čia kalbama ne apie pasiuntinybę, bet apie realų buvimą, nes tekste dalykas eina apie Jėzaus asmens buvimo ilgį; todėl žydai sako: „Dar nė penkių dešimtų metų nesulaukei ir matei Abraomą?" Taigi yra tikra, kad čia Jėzus sakosi turėjęs buvimą anksčiau, negu Abraomas buvo. Bei pakišama ir Jo amžinojo buvimo mintis: veiksmažodžio būti esamasis laikas „aš esu" (=eimi), sakomas net apie buvimą prieš Abraomą, išreiškia buvimą be pradžios, panašiai kaip Jahvė, reikšdamas savo amžinąjį buvimą, sakė: „Aš esu, kurs esu" (Iš. 3, 14). Taigi sakinio prasmė gali būti: anksčiau, negu Abraomas, ir prieš tūkstančius metų, ir anksčiau visų tvarinių, nuo amžių, visados „aš esu".

Tą amžinojo buvimo tikrovę Jėzus kitur dar aiškiau patvirtina, sakydamas: „Aš pagarbinau Tave (Tėvą) žemėje, pabaigdamas darbą, kurį Tu man davei daryti. Dabar Tu, Tėve, pagarbink mane pas save ta garbe, kurią aš turėjau pas Tave, pirm nekaip atsirado pasaulis" (Jo. 17, 4—5). Čia Jėzus sakosi turėjęs garbę pas Tėvą, „pirm nekaip atsirado pasaulis". Jėzus tada turėjo tikrą, realią garbę, — nes Jis čia žemėje „pagarbino" Tėvą tikra realia garbe. Tokios pat tikros, realios garbės Jėzus dabar prašo iš Tėvo savo žmogiškajai prigimčiai; o kitu atžvilgiu tą realią garbę Jis jau sakosi turėjęs „pirm nekaip atsirado pasaulis". Bet jei Jėzus turėjo tokią realią garbę pirm pasaulio atsiradimo, tai ir Jis pats turėjo būti pirm pasaulio atsiradimo. O pirm pasaulio atsiradimo tegali būti vienas Dievas. Tuo būdu Jėzus skelbia save Dievu[1]).

Tą Jėzaus amžiną preegzistenciją patvirtina Jono Evangelijos įžanga. Prie jos dar sugrįšime[2]).

2. — Jėzus skelbia save gimusiu Dievo Sūnumi. Dažniausiai Jis vadina save ne vienu iš daugelio Dievo Sūnų, bet tiesiog Sūnumi, o Dievą tiesiog Tėvu. Tačiau ir iš konteksto labai dažnai matyti, kad Jėzus kalba apie tikrą natūralią savo sūnystę. „Kaip Mozė pakėlė aukštyn žaltį tyruose, taip turi

[1]) Liberalų prikišami tekstai (Efez. 1, 4; Mat. 25, 34) neturi nieko bendro su preegzistencija, nes jie kalba apie visai kitus daiktus: apie išrinkimą ir atlyginimą, kurį Dievas savo mintyje nuo amžių numatė.

[2]) Kai kurie liberalai prasimano, kad Jėzus turėjęs amžiną preegzistenciją kaipo dvasiškas žmogus, o paskum įsikūnydamas padarė save menkesniu (exinanivit semetipsum). — Bet juk Dievas viską sutvėrė laike, ir jokio tvarinio nei dvasiškai nei materiališkai nuo amžių nebuvo. Visi daiktai tebuvo tik galimi (possibilia).

būti aukštyn pakeltas žmogaus Sūnus, kad kievienas, kurs į Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą. Nes Dievas taip mylėjo pasaulį, kad davė savo viengimusį Sūnų, kad kiekvienas, kurs į Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą. Nes Dievas nesiuntė savo Sūnaus į pasaulį pasaulio teisti, bet kad pasaulis per Jį būtų išgelbėtas. Kas tiki į Jį, tas neteisiamas; kas gi netiki, tas jau pasmerktas, nes jis netiki į viengimusiojo Sūnaus vardą" (Jo. 3, 14—18). Ką čia Kristus pasako, tą patį Jis ir kitur išreiškia įvairiose formose[1]). Sūnus vadinamas „viengimusiu" (monogenes), taigi Jis tėra vienintelis Sūnus. Bet dar Jis yra gimusis Dievo Sūnus. Kad mes tuo nė abejoti negalėtume, tą mums pasako visas kontekstas. Tasai Sūnus turi preegzistenciją ir pažįsta Dievą ir Jo paslaptis pats savo matymu, kaip tikrasis Sūnus tegali matyti (Jo. 3, 11—13). O kad pats Sūnus yra betarpiškai matęs dieviškas Tėvo paslaptis, tai apreiškiančiam paslaptis Sūnui pasaulis turi tikėti. Bet neužtenka tikėti Sūnui, pasaulis turi tikėti į Sūnų. Pats Sūnus pasauliui turi būti išganančio tikėjimo turinys. Sūnus yra amžinojo gyvenimo šaltinis: kas tikėjimu Jam atsiduoda, tas gauna amžinąjį gyvenimą. O juk amžinojo gyvenimo šaltinis tegali būti vienas Dievas, ir išganančio tikėjimo turinys tegali būti vienas Dievas. Išganančiu tikėjimu tikėti į Sūnų reiškia tikėjimu eiti į Jį kaipo į paskučiausią tikslą. Bet paskučiausiu žmogaus tikslu tegali būti Dievas. Vadinasi, Sūnus yra tikras Dievas. O kad Jis yra Sūnus, tai Jis tegali būti gimusis Dievo Sūnus, natūralia kilme turįs dievišką prigimtį iš Tėvo.

3. — Jėzus sakosi turįs vieną ir tą patį veikimą kaip Tėvas, ir vieną ir tą pačią prigimtį kaip Tėvas.

Žydai ėmė persekioti Jėzų už tai, kad Jis subatos dieną pagydė 38 metus sirgusį stabo ištiktąjį. Jėzus jiems atsako: „Mano Tėvas veikia iki šiolei ir aš veikiu" (Jo. 5, 17), — tai reiškia, mano Tėvas nesiliovė veikęs net subatos dienomis išlaikydamas pasaulį buvime, tik liovėsi kūręs pasaulį. O kad Tėvas veikia net subatos dienomis, todėl ir aš veikiu net subatos dienomis. Bet Kristui nevalia būtų veikti subatos dienomis, jei Jis nebūtų subatos Viešpats, kaip Tėvas, ir jei Jo veikimas nebūtų tas pats, kaip Tėvo veikimas. Taigi Jėzus tvirtina Tėvo ir Sūnaus veiksmų tapatybę. Taip pat pasakoma Tėvo ir Sūnaus veikimo nuolatinumas: nesiliauja veikęs Tėvas, nesiliauja veikęs nė Sūnus: „Mano Tėvas veikia iki šiolei ir aš veikiu" kartu su Tėvu. — O kur yra veikimo tapatybė, ten turi būti ir prigimčių tapatybė (agere sequitur esse), nes kas kokią turi

[1]) Tą mes čia pabrėžėme dėl to, kad kai kas mano, jog privestasis tekstas gal nesą paties Kristaus žodžiai, bet Evangelisto refleksija.

prigimtį, tas tokį ir veikimą turi; vienas veikimas tegali eiti iš vienos prigimties. Tai reiškia, kad Jėzus turi tą pačią prigimtį, kaip ir Tėvas. Ir patys žydai Viešpaties žodžius ta prasme suprato, nes evangelistas prideda: „To dėliai žydai dar labiau tykojo Jo užmušti, nes Jis ne tik nešventė subatos, bet ir sakė savo Tėvą esant Dievą, taip darydamas save lygų Dievui“ (Jo. 5, 18).

Tą pačią tiesą Jėzus, toliau kalbėdamas, plačiau pagrindžia (Jo. 5, 19—30).

Kitur Jėzus kalba: „Mano avys klauso mano balso; aš jas pažįstu, ir jos seka mane. Aš joms duodu amžinąjį gyvenimą, ir jos nepražus per amžius, ir niekas neišplėš jų iš mano rankos. Ką man davė mano Tėvas, tai už vis didesnis dalykas, ir niekas negali išplėšti (avių) iš mano Tėvo rankos. Aš ir Tėvas esame vienas“ (Jo. 10, 27—30). Kaip Jėzus duoda avims amžinąjį gyvenimą, taip ir Tėvas jį duoda, nes tai Jėzaus daromas darbas Tėvo vardu (Jo. 10, 25). Kaip iš Tėvo rankos niekas neišplėš avių, taip ir iš Sūnaus rankos niekas jų neišplėš, — mat, Tėvo ir Sūnaus ta pati visagalybė. Nes „visa, ką tik turi Tėvas, yra mano“ (Jo. 16, 15) ir visa, kas yra mano (Sūnaus), yra Tavo (Tėvo), ir kas Tavo, yra mano“ (Jo. 17, 10). O dėl ko tarp Tėvo ir Sūnaus toks visagalybės ir visko kito vienumas? Jėzus pasako: „Ką man davė mano Tėvas, tai už vis didesnis dalykas... Aš ir Tėvas esame vienas“. Tasai už vis didesnis dalykas yra vienumas su Tėvu. Sūnaus su Tėvu vienumas čia išreiškiamas ne morališkas, kaip sakysime, kada krikščionio siela jungiasi vienumon su Kristumi meile ir Jo malone; tokio krikščionių tarp savęs ir su Kristumi morališko vienumo idealas yra Kristaus esmiškas vienumas su Tėvu; bet čia mūsų svarstomoj vietoj suprantama esminis vienumas. „Dalykas“, kurį Tėvas davė Sūnui, yra „už viską didesnis“. Bet morališkas vienumas su Tėvu nėra už viską didesnis. Taigi čia ne apie morališką vienumą kalbama. O dar juk iš Jėzaus žodžių yra tikra, kad Jis sakosi turįs tą pačią visagalybę ir tą patį veikimą avims išlaikyti ir joms amžinąjį gyvenimą suteikti, kaip ir Tėvas turi. O juk galybė ir veikimas seka prigimtį: koks veikimas, kokia galybė, tokia ir prigimtis. Taigi Jėzus, turėdamas tą pačią visagalybę ir tą patį veikimą, kaip Tėvas, turi taip pat vieną ir tą pačią prigimtį su Tėvu: „Aš ir Tėvas esame vienas“. Vienas, tariamas apie substancijas, išreiškia ir vidujinį tų substancijų vienumą.

Ta prasme ir žydai Jėzų suprato, nes evangelistas pasakoja, kad išgirdę žydai tuoj čiupo akmenis, kad jį užmuštų. O už ką? Žydai pasako: „Ne už gerą darbą mes Tave mušame, bet už piktžodžiavimą, kad tu, būdamas žmogus, darai pats iš savęs Dievą“ (Jo. 10, 31—33). Nepaisydamas grąsymo, Jėzus ne tik neatšaukia savo žodžių, bet dar juos paremia

nauja mintimi: „Argi neparašyta jūsų įstatyme: Aš tariau; jūs dievai. Jei jis pavadino dievais tuos, kuriems buvo suteiktas Dievo žodis, — Raštas gi negali būti panaikintas, — tai ar valia jums sakyti tam, kurį Tėvas pašventino ir pasiuntė į pasaulį: Tu piktžodžiauji, dėl to, kad aš pasakiau: Aš Dievo Sūnus? Jei aš nedarau savo Tėvo darbų, netikėkite manim. Bet jei aš darau ir jei nenorite manim tikėti, tai tikėkite darbams, kad pažintumėte ir įsitikintumėte, kad Tėvas yra manyje ir aš Tėvuje. — Tuomet jie ieškojo Jį nutverti, bet Jis ištrūko jiems iš rankų“ (Jo. 10, 33—39). Čia Kristus argumentuoja, išvesdamas iš mažesnio į didesnį dalyką (a minori ad maius): jei šv. Raštas be piktžodžiavimo kaltės pavadino dievais tuos, kuriuos Dievas buvo paskyręs teisėjais (plg. Ps. 81, 6, 1; Iš. 22, 8; 7, 1), tai juo labiau man nėra piktžodžiavimo kaltės, kai aš vadinu save Dievo Sūnumi, nes Tėvas mane „pašventino“ (vis tiek kaip tas žodis būtų aiškinamas — suteikė mesianišką uždavinį, patepė šventąja Dvasia, ar suteikė dievišką prigimtį), taip kad „Tėvas yra manyje ir aš Tėvuje“; o kad taip yra, tai įrodo mano darbai bei stebuklai. — Taip pat ir čia žydai suprato, kad Jėzus patvirtino tai, ką Jis anksčiau buvo pasakęs, nes vis tiek už piktžodžiavimą jie norėjo Jį suimti.

Kitur Jėzus sako: „Filipai, kas mane mato, mato ir Tėvą. Kaip gi tu sakai: parodyk mums Tėvą. Ar jūs netikite, kad aš Tėvuje ir Tėvas yra manyje? Žodžius, kuriuos aš kalbu, ne iš savęs kalbu; bet pasiliekąs manyje Tėvas, Jis daro darbus. Ar jūs netikite, kad aš Tėvuje ir Tėvas yra manyje? Jei ne, tai tikėkite dėl pačių mano darbų“ (Jo. 14, 9—12). — Krikščionis gali tam tikra prasme sakyti: Dievas yra manyje ir aš Dievuje, — bet niekados, joks tvarinys, negali sakyti: „kas mane mato, mato ir Tėvą“; nes tai reikštų, kad tvarinys turi tą pačią dievišką prigimtį, kaip ir Dievas. O Jėzus tokius žodžius apie save sako; tai reiškia, kad Jis turi tą pačią dievišką prigimtį, kaip ir Tėvas. — Iš to dar išeina, kad ir posakis „aš Tėvuje ir Tėvas yra manyje“ Jėzaus lūpose turi visai kitokią prasmę, nekaip krikščionio lūpose. Tuo krikščionis tegali išreikšti morališką savo vienumą su Dievu (Tėvu), o Jėzus tais žodžiais išreiškia savo esmės vienumą su Tėvu.

Savo prigimties vienumą su Tėvu Jėzus daug kartų skelbia įvairiose ketvirtosios Evangelijos vietose.

4. — Jėzus savinasi Dievo savybes. Apie save Jis sako: „Aš kelias, tiesa ir gyvybė“ (Jo. 14, 6).

Jėzus yra „Kelias“. Ir tai vienintelis kelias: „Nė vienas neateina pas Tėvą, kaip tik per mane“ (Jo. 14, 6). Jis ne toks kelias, kaip kuris nors Dievo pranašas ar pasiuntinys, kuris gali vesti į dangų ar į Dievą, — toks tėra kelrodys, bet ne kelias savarankiškai, lygiareikšmiai kaip ir Tėvas, nes Jis, Sū-

nus, yra tokiame pat santyky su Tėvu, kaip Tėvas su Sūnumi: „Nė vienas neateina pas Tėvą, kaip tik per mane“, bet taip pat „Niekas negali ateiti pas mane, jei Tėvas jo nepatrauks“ (Jo. 6, 44). Taigi tarp Tėvo ir Sūnaus toks yra tarpusavio santykis, kurs pasako, kad Sūnus yra prigimtimi lygus Tėvui. Jėzus yra „Tiesa“. Jis ne tik yra „tam gimęs ir atėjęs į pasaulį, kad liudytų apie tiesą“ (Jo. 18, 36), bet Jis pats yra tiesa. Kaip Tėvas yra tiesa, taip ir Sūnus yra tiesa.

Pažinti Tėvą ir pažinti Sūnų yra amžinas gyvenimas. „Tai yra amžinas gyvenimas: pažinti Tave, vienatinį tikrąjį Dievą, ir kurį siuntei, Jėzų Kristų“ (Jo. 17, 3). Nėra dvejopos, nelygios amžinos laimės; amžinasis gyvenimas tėra vienas ir amžinos laimės dalykas (objektas) tėra vienas. Ir tą amžinojo gyvenimo laimę teikia tiek Tėvas tiek ir Sūnus. Vadinas, Sūnus yra tos pačios prigimties, kaip Tėvas. — Taip pat negalima pažinti Sūnaus, nepažinus kartu ir Tėvo, kurs Jame yra; kas pažįsta Sūnų, tuo pačiu pažįsta ir Tėvą (Jo. 14, 7); negalima turėti vieno be antro; negalima būti Tėvuje, nesant kartu ir Sūnuje (Jo. 17, 21; 14, 20). Todėl šv. Jonas sako: „Kiekvienas, kurs išsigina Sūnaus, neturi taip pat Tėvo; kas išpažįsta Sūnų, turi ir Tėvą... Jei pasiliks jumyse, ką girdėjote nuo pradžios, tai ir jūs pasiliksite Sūnuje ir Tėvuje“ (I Jo. 2, 23). Taigi taip pat ir tuo būdu reiškiama Sūnaus ir Tėvo prigimties vienumas: „Aš ir Tėvas esame vienas“.

Dažnai Jėzus vadina save „Šviesa“: „Aš pasaulio šviesa“ (Jo. 8, 12; 9, 5; 12, 35). O kokia ta šviesa yra? „Kas mane seka, nevaikščioja tamsybėje; jis turės gyvenimo šviesos“ (Jo. 8, 12). Jėzus yra šviesa, kuri gaivina, šviesos šaltinis, šviesa — tikėjimo turinys: „Kolei turite šviesą, tikėkite į šviesą, kad būtumėte šviesos vaikai“ (Jo. 12, 36). Senajame Testamente pats Dievas dažnai yra vadinamas šviesa, kuri viskam duoda gyvybę ir džiaugsmą, ir augimą (Ps. 4, 7; 27, 1; 35, 10; Is. 10, 17; 60, 19—20; Mich. 7, 8 ir k.). Tokia pat prasme ir Jėzus vadina save pasaulio šviesa; todėl Jis ir skelbia savo prigimties vienumą su Tėvu; „Kas mane mato, mato tą, kurs yra mane siuntęs. Aš, šviesa, atėjau į pasaulį, kad kiekvienas, kurs tiki į mane, nepasiliktų tamsybėje“ (Jo. 12, 45—46). Taigi Jėzus yra prigimtimi vienas su Tėvu, išganančio tikėjimo turinys, amžinoji šviesa; kas nuo Jo pasitraukia, tas patenka į tamsybę, kur mirties naktis.

Jėzus yra „Gyvybė“. Jis ne vien turi gyvybę, bet Jis pats yra gyvybė, — vadinas, Jo gyvybė susilieja su Jo esme; ji nėra gauta iš kurios nors pašalinės priežasties, bet ji trykšta iš pačios Jo esmės. Kalbėdamas apie savo avis, Jėzus sako: „Tėvas mane myli, kad aš guldau savo gyvybę, kad vėl ją imčiau. Niekas negali atimti jos iš manęs, bet aš ją guldau pats

savaime“ (Jo. 10, 17—18). Taigi Jėzus yra savo žmogiškosios gyvybės Viešpats. Bet Jis turi ir kitą gyvybę, — tokią, kaip Tėvas: „Kaip Tėvas turi gyvybę pačiam savyje taip Jis davė ir Sūnui turėti gyvybę pačiam savyje“ (Jo. 5, 26). Taigi Tėvo ir Sūnaus gyvybė tokia pat. O kokia gyvybė, tokia ir prigimtis. Vadinas, Sūnus turi tokią pat prigimtį, kaip Tėvas.

Turėdamas gyvybę iš savo esmės, arba būdamas pačia gyvybe, Jėzus yra visokios gyvybės šaltinis ir priežastis. Jis yra fiziškos gyvybės priežastis (Jo. 11, 43—44): „Kaip Tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir Sūnus atgaivina ką nori“ (Jo. 5, 21). Toks pat kaip Tėvo veiksmas, tokia pat ir prigimtis. O dar, pirmaeilė (principalis) gyvybės priežastis tegali būti Dievas. Taigi Jėzus idenfitikuoja save su Tėvu vienon dieviškon prigimtin.

Jėzus yra doroviškos gyvybės šaltinis. Nuodėmė yra, pirma, nutolimas nuo tiesos, o paskum pasidavimas geidulių ir piktosios dvasios vergijai (Jo. 8, 32, 34, 38, 44); darydamas velnio darbus (Jo. 8, 44), nusidėjėlis nekenčia šviesos (Jo. 3, 20); kaip šaka, atkirsta nuo vynmedžio, jis betinka džiūti ir degti ugnyje (Jo. 15, 6). Išganantis doroviškas gyvenimas tada prasideda, kai tiesa, sutraukiusi nuodėmės ir geidulių pančius, padaro sielą laisvą (Jo. 8, 32). O kad Sūnus yra tiesa, tai tą laisvę iš nuodėmės suteikia Sūnus (Jo. 8, 36). Jis duoda gyvybę už savo avis (Jo. 10, 11, 17), suteikia joms atgimimą iš vandens ir šventosios Dvasios (Jo. 3, 5), atleidžia nuodėmes (Jo. 1, 29; 20, 23), duoda gyvojo vandens, trykštančio į amžinąjį gyvenimą (Jo. 4, 14), ir sujungia su savim, panašiai kaip vynmedžio šaka jungiasi su vynmedžiu, iš kurio ji semia sau visus gyvybinius syvus (Jo. 15, 5), ir tada siela daro „darbus Dievuje“, išganingus darbus (Jo. 3, 21); o be Jo siela negali nieko išganingo padaryti (Jo. 15, 5 b). — Tokius nuteisinimo veiksmus sielose vykdyti ir būti sielų gyvybe tegali vienas Dievas; Jis yra nuodėme žeidžiamas ir Jis vienas tegali ją atleisti ir sielą į savo malonę priimti. O kad Jėzus pats sau priskiria tuos sielų nuteisinimo ir gaivinimo veiksmus, tai tuo pačiu Jis savinasi dievišką prigimtį.

Tačiau Jėzus dar gilesniu būdu yra krikščioniškojo gyvenimo šaltinis. Jis yra „gyvybės duona“: „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums, jei nevalgysite žmogaus Sūnaus kūno ir negersite Jo kraujo, neturėsite savyje gyvenimo. Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amžinąjį gyvenimą... Nes mano kūnas tikrai yra valgis, ir mano kraujas tikrai yra gėrimas. Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas pasilieka manyje ir aš jame. Kaip mane siuntė gyvasis Tėvas ir aš esu gyvas per Tėvą, taip ir tas, kurs mane valgo, bus gyvas per mane“ (Jo. 6, 54—58). Eucharistijoj įvyksta Kristaus

susijungimas su siela ir gaivinantis permainymas yra to susijungimo vaisius; čia jau nėra tik prisijungimas prie Kristaus tikėjimu, nei inkorporavimas į Kristaus kūną krikštu; čia yra naujas susijungimas, labai realus ir kartu labai dvasiškas: dėl to susijungimo galima sakyti, kad tas, kurs jungiasi su Viešpačiu, ne tik yra viena dvasia su Juo, bet ir vienas kūnas. Tas susijungimas yra taip gilus, kad Jėzus tiesiog sako: „Kaip aš esu gyvas per Tėvą, taip ir tas, kurs mane valgo, bus gyvas per mane". Tiesa, čia tėra analogija; bet ji yra tokia, kad čia ji liepia suprasti ne vien morališką susijungimą, kurs remiasi jausmų bendrumu, bet tikras fiziškas susijungimas, kuriame susilieja dvi gyvybės, arba tikriau sakant, tai yra krikščionio dalyvavimas paties Jėzaus gyvybėje. — Jei Jėzus nebūtų Dievas, bet tvarinys, visas Jo mokslas apie Eucharistiją būtų neįmanomas. Vienas Dievas tegali būti sielos gyvybė ir visas jos centras.

Pagaliau, Jėzus yra paskučiausiojo atsikėlimo iš numirusių priežastis ir paties amžinojo gyvenimo šaltinis: „Kaip Tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir Sūnus atgaivina ką nori" (Jo. 5, 21). „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums, ateina valanda ir dabar jau yra, kuomet mirusieji išgirs Dievo Sūnaus balsą, ir kurie išgirs, bus gyvi... Nesistebėkite tuo, kad ateina valanda, kurioj visi esantieji kapuose išgirs Dievo Sūnaus balsą; kurie gera darė, išeis, kad atsikeltų į gyvenimą; kurie gi pikta darė, kad keltųsi į teismą" (Jo. 5, 25, 28—29). „Aš atsikėlimas ir gyvybė; kas tiki į mane, nors ir būtų miręs, bus gyvas" (Jo. 11, 25). — Vienas Dievas taip tegali kalbėti. Jokiam tvariniui tokia kalba neprieinama.

Jėzus prikels tikinčiuosius iš numirusių dėl to, kad Jis yra krikščioniškosios gyvybės vienintelis ir nuolatinis pagrindas. „Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amžinąjį gyvenimą, ir aš prikelsiu jį paskutinėje dienoje" (Jo. 6, 55). Visas žmogus, jo kūnas ir jo dvasia, yra sujungtas su Kristumi ir Jo gaivinamas; jau ir dabar jis turi savyje amžinąjį gyvenimą; paskučiausioj dienoj jis kelsis iš numirusių ne vien dėl Kristaus Dvasios, kuri gyvena jame, bet ir dėl to, kad jo kūnas buvo sujungtas Eucharistijoj su gaivinančiu Kristaus kūnu. — O kieno rankoje tegali būti amžinasis gyvenimas? Vienas Dievas tėra amžinojo gyvenimo Viešpats ir Jis vienas tegali jį suteikti. Bet ir Jėzus yra amžinojo gyvenimo Viešpats ir jį teikia savo ištikimoms sieloms, — dėl to, kad Jis gimusis Dievo Sūnus.

Todėl nestebėtina, kad Jėzus priskiria sau ne tik amžinybę ir visagalybę, ne tik Jis laiko save keliu, tiesa ir gyvybe, bet dar Jis savinasi ir dievišką visurbuvimą. Būdamas žemėje, Jis kartu yra ir danguje (Jo. 3, 13). „Jei kas mane myli, tas

laikys mano žodžius; ir mano Tėvas jį mylės; mes pas jį ateisime ir padarysime pas jį buveinę“ (Jo. 14, 23—24). Vadinas, Jėzus kartu su Tėvu ateina į Jį mylinčią sielą ir joj gyvena. O kiek tokių sielų gali būti! Kaip Tėvas visur esąs sielose, taip ir Sūnus visur esąs sielose.

5. — Jėzus siunčia šventąją Dvasią. Sinoptikų Evangelijose kalbama, kad Jėzus žada atsiųsti šv. Dvasią (Luk. 24, 49; plg. Apd. 2, 33). Jono Evangelijoj Jėzus pakartoja tą savo pažadėjimą daugiau kartų. „Kuomet gi ateis Ramintojas, kurį aš jums siųsiu nuo Tėvo, tiesos Dvasią, kuri iš Tėvo išeina, Ji liudys apie mane“ (Jo. 15, 26). „Aš sakau jums tiesą: Jums geriau, kad aš einu pas Tėvą. Nes, jei aš neeisiu, Ramintojas neateis pas jus; jeigu gi aš nueisiu, aš Jį jums atsiųsiu“ (Jo. 16, 7).[1]) — O ką mums pasako žodis „siųsti“? Kiekviename siuntime siunčiantysis daro kurios nors įtakos siunčiamajam. O kad Sūnus sakosi siunčiąs šv. Dvasią, tai ir Jis turi kurios nors įtakos šv. Dvasiai. O juk niekas negali turėti įtakos šventajai Dvasiai, tiktai vienas Dievas. Taigi Sūnus, kurs siunčia šv. Dvasią, tegali būti Dievas. — Iš tikro, Sūnus, turėdamas įtakos šv. Dvasiai, negali būti žemesnis už šv. Dvasią, kuri yra Dievas. Todėl Jėzus sako: „Ji (šv. Dvasia) pagarbins mane, nes ims iš to, kas mano, ir apskelbs jums“ (Jo. 16, 14). Tais žodžiais pasakoma, kad šventoji Dvasia turi kilmę (processio) taip pat iš Sūnaus (Filioque).

6. — Jėzus yra pasaulio teisėjas. Valdžią pasaulį teisti turi tik tas, kuris pasaulį sutvėrė, ir todėl yra pasaulio aukščiausias Viešpats ir Valdovas. Taigi vienas Dievas tegali pasaulį teisti. O dar su teismu jungiasi amžinojo atlyginimo danguje (regėti Dievą) arba amžinos bausmės pragare skyrimas. Žmogaus paskučiausio likimo Viešpats tegali būti Dievas, kurs yra žmogaus paskučiausias tikslas. Tą aukščiausią Dievo teisę teisti pasaulį Jėzus sau priskiria. Ketvirtoji Evangelija tvirtina, kad Sūnus, kaip amžinasis Žodis, kartu su Tėvu sutvėrė pasaulį: „Visa per Jį padaryta, ir be Jo nepadaryta nieko iš to, kas padaryta“ (Jo. 1, 3). Dėl to Jis ir turi valdžią teisti pasaulį. Bet Jėzus tvirtina, kad ir įsikūnijęs Dievo Žodis, žmogaus Sūnus, turi visą valdžią pasaulį teisti: „Nes Tėvas nieko neteisia, bet visą teismą atidavė Sūnui“ (Jo. 5, 22). „Jis

[1]) Šv. Dvasia, šv. Rašto liudijimu, yra švenč. Trejybės trečiasis asmuo, yra Dievas. (Plg. Mat. 28, 19). Šv. Povilas (I Kor. 2, 10—12) pasako, kad šventoji Dvasia tuo būdu yra vadinama Dievo Dvasia, kuriuo dvasia, kuri yra žmoguje, yra žmogaus dvasia. Bet žmogaus dvasia yra žmogaus viduje imanentiškai. Taigi ir šventoji Dvasia yra Dievo viduje imanentiškai. O kas tik yra Dievo viduje imanentiškai, tas yra Dievas; taigi šv. Dvasia yra Dievas; dėl to tat šv. Dvasia gali pažinti Dievo esmės gelmes, kurių joks tvarinys nepajėgia pažinti.

davė Jam valdžią daryti teismą, nes Jis žmogaus Sūnus“ (Jo. 5, 27). Ne tik Jėzus teis pasaulį, bet ir amžiną atlyginimą ar amžiną bausmę skirstys: „Visi esantieji kapuose išgirs žmogaus Sūnaus balsą; kurie gera darė, išeis, kad atsikeltų į gyvenimą, kurie gi pikta darė, kad keltųsi į teismą“ (Jo. 5, 28—29). Daug kartų Jėzus kartoja apie savo ištikimuosius: „Aš jį prikelsiu paskutinėje dienoje“ (Jo. 6, 40, 44, 55 ir k.). Jėzus sakosi einąs pas Tėvą, kurio „namuose daug buveinių“, saviesiems „vietos prirengti“ (Jo. 14, 2). Šeimininkauti Tėvo namuose ir skirstyti bei dalyti amžinąsias gėrybes vienas Dievas tegali. O kad Jėzus tą teisę savinasi, tai yra dėl to, kad Jis gimusis Tėvo Sūnus, visų Tėvo gėrybių paveldėtojas.

7. — Jėzus nori būti gerbiamas tokiu garbinimu, koks reikia duoti Dievui Tėvui. „Tėvas nieko neteisia, bet visą teismą atidavė Sūnui, kad visi gerbtų Sūnų, kaip gerbia Tėvą. Kas negerbia Sūnaus, tas negerbia Tėvo, kurs yra Jį siuntęs“ (Jo. 5, 22—23). Taigi reikalaujama, kad Sūnus būtų gerbiamas, kaip Tėvas. Tėvas yra gerbiamas dievišku garbinimu; taigi ir Sūnus turi būti gerbiamas dievišku garbinimu. Kad čia žodis „kaip“ reiškia ne „panašiai“, bet „lygiai kaip“ Tėvas, tai parodo visas kontekstas, kuriame Jėzus įrodinėja žydams savo lygumą su Tėvu, — o taip pat ir Jėzaus sakomas neigiamasis sakinys: „Kas negerbia Sūnaus, tas negerbia Tėvo“. O jei Jėzus nebūtų Dievas, tai gerbti Jį dievišku garbinimu būtų stabmeldybė.

8. — Jėzus reikalauja tikėti į Jį tokiu pat tikėjimu, kokiu tikima į Dievą. Neužtenka Jam tikėti, bet reikia į Jį tikėti. Pirmuoju atveju tas, kuriam tikima, gali būti tvarinys, bet antruoju atveju tas, į kurį tikima, tegali būti Dievas, kurs yra žmogaus paskučiausias tikslas ir jo viso siekimo dalykas. „Ta yra mane siuntusio Tėvo valia, kad kiekvienas, kurs mato (= pažįsta) Sūnų ir į Jį tiki, turėtų amžinąjį gyvenimą, ir kad aš Jį prikelčiau paskutinėje dienoje“ (Jo. 6, 40). Panašių Viešpaties sakinių yra daugybė Evangelijoj. Jais Kristus reikalauja tokio tikėjimo, kurs veda į amžinąjį gyvenimą. Jis pats yra to išganančio tikėjimo turinys ir dalykas. Joks tvarinys negali būti tokio tikėjimo dalykas. Bet, be to, Jėzus lygina tą išganingą tikėjimą į Jį su tikėjimu į patį Dievą: „Tenenusigąsta jūsų širdis: jūs tikite į Dievą, ir į mane tikėkite“ (Jo. 14, 1). Arba dar tikėjimą į Jį tiesiog identifikuoja su tikėjimu į Tėvą: „Kas į mane tiki, ne į mane tiki, bet į tą, kurs yra mane siuntęs“ (Jo. 12, 44). Vadinas, kai tikima į Jėzų, tuo pačiu tikima į Dievą. Aišku, Jėzus negali būti grynas tvarinys, bet Jis turi turėti tą pačią dievišką prigimtį kaip Tėvas.

9. — Jėzus reikalauja turėti Jame tokią viltį, kokia turima Dievuje. Viltimi mes tikimės gauti visas priemones išganymui

pasiekti, nuodėmių atleidimą, reikalingą Dievo malonę ir patį amžinąjį gyvenimą. Jau buvo kalbėta, kad Jėzus save skelbia viso išganingo krikščioniškojo gyvenimo šaltiniu; Jis taip pat yra paskučiausiojo atsikėlimo iš numirusių ir amžinojo gyvenimo teikėjas. Jėzus ne tik gali savo tikintiesiems tuos dalykus suteikti, bet ir nori juos suteikti: „Visa, ką man Tėvas duoda, ateis pas mane ir ateinančio pas mane aš neišstumsiu... Ta gi yra mane siuntusio Tėvo valia, kad nieko iš to, ką Jis yra man davęs, nepamesčiau, bet kad tai prikelčiau paskutinėje dienoje" (Jo. 6, 37, 39). Jis „gerasis ganytojas", duodąs gyvybę už savo avis, pažįsta jas ir niekas neišplėš jų iš Jo rankos (Jo. 10, 11, 27, 28); Jis jas girdys gyvuoju vandeniu, kurs trykšta į amžinąjį gyvenimą (Plg. Jo. 4, 14). Pikto pasaulio kovose ir gyvenimo audrose Jis, kurs sergsti, kad nė vienas nepražūtų (Plg. Jo. 17, 12), kovojančioms sieloms yra parama ir paguoda: „Tai aš jums kalbėjau, kad turėtumėte manyje ramybę. Pasaulyje jūs turėsite suspaudimo; bet pasitikėkite, aš apgalėjau pasaulį" (Jo. 16, 33). Tarp tų kovų jau čia šiame gyvenime Jis pripildo sielą: „Aš jums palieku ramybę, duodu jums ramybę; ne kaip pasaulis duoda, aš jums duodu. Tegu jūsų širdis nenusigąsta ir tenebijo" (Jo. 14, 27). Jis, dieviškasis vynmedis, prijungęs prie savęs žmonių sielas, kaip gerąsias šakeles, gaivins jas amžinojo gyvenimo gyvybiniais syvais (Plg. Jo. 15, 1—8), ir visa jų viltis — Jis, gyvasis vynmedis: „nes be manęs jūs nieko negalite padaryti". „Tai aš jums kalbėjau, kad mano džiaugsmas būtų jumyse, ir kad jūsų džiaugsmas būtų pilnas" (Jo. 15, 5, 11). — Taip tegali kalbėti Dievas. Jei Jėzus yra mūsų vilties dalykas, jei iš Jo mes turime laukti priemonių mūsų paskučiausiam tikslui pasiekti, jei mes ir paties paskučiausiojo tikslo iš Jo laukiame, tai Jis yra Dievas, nes vienas Dievas tuos dalykus tegali suteikti.

Išganymo vilties dalyke yra svarbi malda. Mes galime ir turime išganymo priemonių prašyti. O ar mūsų maldos bus išklausytos? Iš kur maldų sėkmingumas? — Iš Kristaus. „Jei pasiliksite manyje ir mano žodžiai pasiliks jumyse, prašysite, ko tik norėsite, ir bus jums suteikta" (Jo. 15, 7). „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums: ko tik prašysite Tėvą mano vardu, Jis jums duos. Iki šiolei jūs nieko neprašėte mano vardu. Prašykite ir gausite, kad jūsų džiaugsmas būtų pilnas" (Jo. 16, 23—24). Bet ne tik Tėvas, prašomas Jėzaus vardu, maldas išklausys, pats Jėzus prašančiojo maldas išklausys: „Ko tik prašysite Tėvą mano vardu, tai aš padarysiu, kad Tėvas būtų pagarbintas Sūnuje. Jei ko prašysite manęs mano vardu, tai aš padarysiu" (Jo. 14, 13—14). Aišku, vienas Dievas tegali suteikti maldoms sėkmingumo.

10. — Jėzus reikalauja sau tokios meilės, kokia vienas Dievas tėra mylimas. Daugybę kartu Jis ragina savo mokinius

mylėti Jį. „Pasilikite mano meilėje“ (Jo. 15, 9), — tai yra tema, kuri nuolat kartojasi, ypač atsisveikinimo prakalboj. Tačiau Jėzus nori būti mylimas ne kaipo tvarinys, bet kaipo Dievas. „Kas manęs nekenčia, tas nekenčia mano Tėvo“ (Jo. 15, 23), o kas Jėzų myli, tas tuo pačiu myli Tėvą, nes „pats Tėvas myli jus, dėl to kad jūs mane mylėjote ir tikėjote, jog aš nuo Tėvo išėjau“ (Jo. 16, 27). Už tai, kad kas myli Jėzų, laimi Tėvo meilę: „Kas mane myli, bus mano Tėvo mylimas: taip pat ir aš jį mylėsiu ir pats jam apsireikšiu“ (Jo. 14, 21). Dar daugiau, — Jėzaus meilė turi reikštis įsakymų laikymu: „Jei jūs mane mylite, laikykite mano įsakymus. Kas turi mano įsakymus ir laiko juos, tas mane myli“ (Jo. 14, 15, 21). O tie Jėzaus įsakymai yra tiek Jo paties, tiek ir Jo Tėvo įsakymai (Jo. 14, 24, 10; 17, 8). Išganymui reikalingus įsakymus vienas Dievas tegali duoti; o Jėzus ir tokius įsakymus duoda ir nori, kad jų laikymu Jis būtų mylimas.

Už Jėzaus meilę gaunama didžiausia malonė, kuri veda į amžinąjį gyvenimą: „Jei kas mane myli, tas laikys mano žodžius; ir mano Tėvas mylės jį; mes pas jį ateisime ir pasidarysime pas jį buveinę“ (Jo. 14, 23). Taigi Tėvas ir Sūnus apsigyvena Jėzų mylinčioj sieloj; tokia siela yra Tėvo duota Kristui, ir Jis ją saugos amžinajam gyvenimui (Plg. Jo. 6, 39 ir k.).

Iš tikro, kas myli Jėzų, tas turės amžinąjį gyvenimą. Kristų mylinčioji siela yra Jo avis; o apie savo avis Jėzus sako: „Aš jas pažįstu, ir jos seka mane. Aš joms duodu amžinąjį gyvenimą, ir jos nepražus per amžius“ (Jo. 10, 27—28). O kas Jėzaus nemyli ir Jo įsakymų nelaiko, tas turi amžinai žūti: „Pasilikite mano meilėje. Jei kas nepasiliktų manyje, bus laukan išmestas, kaip šakelė, ir sudžius, ją surinks ir įmes į ugnį, ir ji degs... nes be manęs jūs nieko negalite padaryti“ (Jo. 15, 9, 6, 5). — Vienas Dievas tegali reikalauti, kad Jis būtų mylimas tokia meile, nuo kurios amžinasis išganymas pareina. Jėzus gi tokios meilės reikalauja. Vadinas, Jis laiko save Dievu.

11. — Jėzus prisiima Dievo pavadinimą. Viešpaties mirtis buvo pakirtusi Apaštalų tikėjimą į Jo dievybę. Tačiau atsikėlimas iš numirusių tą jų tikėjimą vėl iš naujo pažadino ir sustiprino, taip kad jis ant visados ima jų širdyse viešpatauti. Tik „netikintis“ Tomas, tasai neramusis kritikas Apaštalų tarpe, vis dar abejojo. Jo nebuvo su mokiniais, kai atsikėlęs Jėzus pirmą kartą pasirodė, ir, nepaisydamas kitų mokinių pasakojimo ir įrodinėjimo, pasiliko skeptiku: „Jei nepamatysiu Jo rankose vinių perdūrimų, ir neįdėsiu savo piršto į vinių vietą, ir neįdėsiu savo rankos į Jo šoną, netikėsiu!“

Po aštuonių dienų mokiniai vėl buvo kartu ir Tomas su jais. Jėzus atėjo, durims esant užrakintoms, atsistojo viduryje

ir tarė: „Ramybė teesie jums!“ Po to Jis tarė Tomui: „Įdėk čia savo pirštą, matyk mano rankas, ištiesk savo ranką ir įdėk į mano šoną, ir nebūk netikėlis, bet tikintis!“ Tomas atsakė ir Jam tarė: „Mano Viešpats ir mano Dievas!“ Jėzus jam tarė: Kadangi mane matei, Tomai, tu įtikėjai; palaiminti, kurie nematė ir tikėjo“ (Jo. 20, 26—29).

Nėra nė galėjimo abejoti, kokia buvo Tomo išpažinimo prasmė. Pirmą kartą Evangelijoj Tomas pavadina Išganytoją tiesiog „Dievu“, o ne Dievo Sūnumi, ir dar pavadinimą pabrėždamas: „Viešpats ir Dievas“. Pridėtasis žodis „Viešpats“ nėra atsitiktinas, ar mažareikšmis. Vėliau mes pamatysime, kad duodamas Jėzui „Viešpaties“ pavadinimas mokinių lūpose reiškia tiek, kiek ir „Adonaj, Jahvė“, t. y., savybinį Dievo pavadinimą. Abu žodžiai, kartu sakomi, pas Izraelitus buvo pilnas Dievo vardas: „Viešpats Dievas“, „Jahvė Elohim“.

O kaip Jėzus reaguoja į tą Tomo išpažinimą? Jei Jis nebūtų Dievas, Jis turėjo paneigti Tomo žodžius, nes tada, tebūdamas tvarinys ir prisiimdamas Dievo pavadinimą, būtų pripažinęs ir pakentęs didžiausią nedorybę. O tuo tarpu Jėzus ne tik nepaneigia Tomo išpažinimo, bet dar jį padaro savu, aiškiai pagirdamas Tomą ir vadindamas palaimintais tuos, kurie tiki, nematydami savo akimis betarpiškų įrodymų, bet tenkindamies neabejotinu kitų liudijimu.

Socinus ir paskui jį kai kas iš liberalų kritikų, norėdami išsisukti iš taip aiškių Tomo ir Viešpaties žodžių, kartoja, kad Tomas tuos žodžius „Mano Viešpats ir mano Dievas“ ne Jėzui taikęs, bet Dievui Tėvui: pagautas nustebimo, sušukęs tuos žodžius. — Tačiau tekstas visai ką kitą sako. Savo išpažinimą Tomas taiko pačiam Jėzui, — nes tekste sakoma: „Tomas atsakė ir Jam tarė“. O ir Viešpaties atsakymas į Tomo išpažinimą aiškiai parodo, kad Jis jį sau pačiam taikė: „Tomai, tu įtikėjai“, nes matei, — geriau yra nereikalauti tokio matymo, bet tenkintis neabejotinu liudijimu.

Galima ilgai tęsti Viešpaties dievybės įrodymus, imamus iš pačių Jėzaus žodžių, užrašytų ketvirtojoj Evangelijoj, nes visa Evangelija, galima sakyti, yra vienas nepertraukiamas įrodymas. Tačiau tikrumui turėti užtenka ir tų svarstytųjų žodžių. Iš paties Jėzaus žodžių yra tikriausia: Jėzus yra tikras, gimusis Dievo Sūnus, tikras Dievas, turįs tą pačią dievišką prigimtį, kaip Tėvas. Baigiame šv. Jono žodžiais, kuriais jis pasako savo Evangelijos tikslą: „Tai parašyta, kad tikėtume, jog Jėzus yra Kristus, Dievo Sūnus, ir kad tikėdami turėtumėte Jo vardu amžinąjį gyvenimą“ (Jo. 20, 31).

IV Skyrius

Jėzus įrodė savo mesianizmą ir dievybę

Jėzus skelbė save Dievo įgaliotu pasiuntiniu, Mesiju, tikru Dievo Sūnumi, tikru Dievu. Bet ar Jo žodžiais galima tikėti? Atsakome, Jėzaus žodžiai yra tikėtini. Jis sako tiesą. Taigi Jis yra tas, kuo Jis save skelbia.

Kad mes kam nors tikėtumėm, reikia, kad tasai asmuo nebūtų apgavikas, kad jis būtų sveiko proto, kad jis skelbiamąjį dalyką žinotų, ir bendrai, jis turi turėti asmens savybių, kurios mums užtikrina, kad galima ir reikia jam tikėti. Ar Jėzus buvo apgavikas? Niekas šiandien nebedrįsta reikšti tokio tvirtinimo, kurs sudarė šešioliktojo ir aštuonioliktojo amžiaus gėdą. Žvilgsnis į Jėzaus charakterio savybes mums pasakys, kad tai yra taip pat negalimas daiktas, kaip kad kilniausias asmuo kartu būtų ir didžiausias melagis. O ar Jėzus buvo sveiko proto, ar Jis nebuvo protiškas ligonis, psichiatras, psichopatas, protiškas ligonis švelnesnėj formoj, svajotojas?[1]) Jei

---

[1]) Tokius tvirtinimus mūsų laikais skelbė danas Emil. Rasmussen, Jesus. Eine vergleichende psychopatologische Studie, übertragen und herausgegeben von Artur Rothenburg, Leipzig, Zeitler, 1905; dr. de Loostens (= Georg Lomer), Jesus Christus vom Standpunkte des Psychiaters. Eine kritische Studie, für Fachleute und gebildete Laien, Bamberg, Handels-Druckerei, 1905; dr. Binet-Sanglé, žinomas psichiatriškas rašytojas ir profesorius Paryžiaus mokykloj „Ecole de Psychologie", savo veikale „Folie de Jésus, 2 t. Paris, 1908 ir 1910. — Tačiau jų „kritikos" nesilaiko istoriško Evangelijų pasakojimo, kraipo arba prasimano faktus, kad tik jie jų teorijai tiktų. Čia nebekalba mokslas, bet krikščionystės neapykanta. Todėl mokslo pasaulis be atodairos nusikreipė nuo jų. Plg. Prof. Philippe Kneib, Moderne Leben-Jesu-Forschung unter dem Einflusse der Psychiatrie, Mainz 1908; H. Werner, Die psychische Gesundheit Jesu, Berlin, 1909; G. S. Hell, Jesus the Christ in the light of Psychology, New-York, 1917; W. E. Bundy, The Psychic Health of Jesus, New-York, 2 ed. 1923. — Sušvelninto freudizmo (libido) teoriją mėgino taikyti Jėzui Jurg. Berguer: Quelques traits psychologiques de la vie de Jésus, Genève, 1920. Kiekvienas religiškas gyvenimas, taigi ir V. Jėzaus religiški išgyvenimai, esą libidinis padaras. Čia jis klaidingai supranta pačią religiją, kuriai nepripažįsta protiškų ir doroviškų pagrindų. — Ekstatiškos kritikos vadas Oskar Holtzmann (War Jesus Ekstatiker? — Eine Untersuchung zum Leben Jesus, Tübingen, 1903) tvirtina, kad Jėzus buvęs ekstatikas; tačiau jis aiškiai nepaduoda to žodžio prasmės. Ekstazę jis, rodos, supranta kaipo nesveiką psichišką pertempimą, įsisvajojimą, užsidegimą, iš kurio eina haliuci-

mes panorėsime matyti Jėzų tokį, koks Jis tikrumoje buvo, visi panašūs įtarinėjimai, kurie tiesiog žeidžia Viešpaties asmenį, savaime atkris. Jo asmens savybės ir charakteris yra nesuderinami su panašiais įtarimais. Taigi jau pats Jėzaus asmuo yra toks, kad Jo žodžiai yra tikėtini.

Tačiau dar yra ir kitas dalykas, kurs mums laiduoja Jėzaus žodžių tikrumą. Jėzus skelbia tiesas, kurios reikalauja iš žmogaus proto ir valios pasidavimo. Pats Jėzus, Dievo Sūnus, turi būti žmogaus tikėjimo turinys ir dalykas. Taigi Jėzaus skelbimas liečia dalykus, kurie yra paties Dievo lauke. Todėl ir kyla klausimas, kaip pats Dievas žiūri į Jėzaus skelbimą? Ar Dievas patvirtino Jėzaus žodžius savo visagalybe? Dievas negali patvirtinti apgavimo, liguisto įsisvajojimo, klaidos. Jei Dievas kuriuo nors neabejotinu būdu patvirtino Jėzaus žodžius, tai tie Jo žodžiai yra tiesa, — Jėzus tikrai yra tas, kuo Jis save skelbia, Dievo įgaliotas pasiuntinys, Mesijas, tikras Dievo Sūnus, tikras Dievas.

Iš suminėtų dalykų kyla šio mūsų skyriaus padalinimas: Jėzaus žodžių teisingumą laiduoja Jo asmens savumai, nesuderinami su apgaule, liguistumu, klaida. Iš savo pusės pats Dievas laiduoja Jėzaus žodžių teisingumą daromais V. Jėzaus stebuklais, pranašystėmis, atsikėlimu iš numirusių. Išvada: Jėzaus skelbimas, kad Jis yra Dievo Mesijas, tikras Dievo Sūnus, tikras Dievas, yra teisingas ir tikėtinas.

1 §. Jėzaus asmuo[1])

Apie Jėzaus asmenį galima rašyti nesibaigiančius tomus. Mes tenkinsimės suminėti kelis bruožus, kurie parodo Jo dvasios didumą, būdo kilnumą ir savybes. Tie dalykai mums parodys, jog Jėzaus asmuo yra toks, kad Jo žodžiai yra tikėtini.

Jau pati išorinė Jėzaus gyvenimo eiga parodo Jo asmens klausimo svarbą. Skaitant Evangelijas pastebima, kad svarbu ne vien Jo mokslas, ne vien Jo naujai skelbiamos mintys, bet svarbus pats Jo asmuo. Ypač ketvirtojoj Evangelijoj žymu, kad tasai Jėzaus asmuo statomas į priekį. Bet ir trys pirmosios Evangelijos duoda tai suprasti. Didysis klausimas, kurs teisme nulėmė Jėzaus likimą, buvo klausimas apie Jo asmenį, ne apie Jo mokslą. Kryžiaus antrašas yra tam oficialus liudytojas.

---

nacijos, netikri regėjimai ir girdėjimai. Taip pat ir šita teorija, pati sau prieštaraudama, kraipo faktus, kad jie pritiktų teorijai, ir nesilaiko tikrojo Evangelijų pasakojimo. Evangelijose nėra nė pėdsako ekstatizmo. Plg. Felder, Jesus Christus, 1924, II t. 50—74; de Grandmaison, Jésus Christ, Paris, 1931, II t. Note y, 126—127 p.

[1]) Plg. A. Reatz, Jesus Christus, 1925, 107—135; G. Esser, Jesus Christus (Esser-Mausb.), 1913, 212—226; Feder, Jesus Christus, II, 148—234; de Grandmaison, Jésus Christ., II, 1931, 79—121.

Mūsų šaltinių vienbalsiu liudijimu, pats Jėzus norėjo savo asmenį pastatyti pirmon vieton. Ties Filypo Kesarija Jis pats klausė savo mokinių, kuo jie Jį laiko. Išpažinti Jo mesianišką-dievišką orumą buvo Jo naujos bendrijos pagrindas. Tiesa, tokiu laikotarpiu, kuris buvo pilnas žemiškojo Mesijo pertempto laukimo, pradžioje nedaug tebuvo tokių, kurie pajėgė suprasti Jo asmens paslaptį. Tuo taip pat aiškinamas stebinantis atsargumas, kurio Jėzus, skelbdamas save, laikėsi. Vis dėlto Jis kalbėjo apie savo asmens paslaptį ne tik savo artimųjų tarpe, bet taip pat ir platesniems sluoksniams. Tiesa, Jis tai skelbė ne sausais žodžiais ir dogmatiškomis formulomis, vis tik užtenkamai aiškiai, taip kad Jo prasitarimai galėjo sukelti gilesnį galvojimą.

Išorinis Jėzaus gyvenimas nėra paprasto žmogaus gyvenimo rėmuose. Vis dėlto jis duoda tikro žmogiško gyvenimo vaizdą. Kilęs iš kuklaus darbininkų sluoksnio, praleidęs jaunystę nuošaliame Palestinos kampelyje, augęs neturtinguose santykiuose, Jėzus nebuvo gavęs nei aukštesnio pasauliško mokslo, nei žemiškos išminties. Iki trijų dešimtų savo amžiaus metų Jis buvo amatninkas, be vardo, be žinomos praeities. „Argi Jis ne dailidės Sūnus?“ (Mork. 6, 3). Tai buvo viskas, ką Jo tautiečiai apie Jį žinojo. Taip pat ir po savo krikšto Jėzus gyveno kaip žmogus tarp žmonių. Jis dalijosi su jais džiaugsmu ir liūdesiu, su jais valgė ir gėrė, vilkėjo ir dėvėjo kaip jie. Jis darbavosi, kovojo, keliavo iš vietos į vietą. Jis meldėsi, nuolankiai pasitikėdamas Dievu, ir ragavo didžiausio apleidimo ir karčiausio sielos kentėjimo valandų.

O vis dėlto viskas tame gyvenime taip kilnu, taip ypatinga. Tiesa, Jėzus negyveno tyruose, kaip Jonas Krikštytojas, bet gyveno pasaulyj, pačiame jo sūkuryje. Muitininkų ir farisiejų kviečiamas į svečius, kartu su savo artimaisiais Jis dalyvauja vestuvių iškilmėj. Tačiau visur Jis išlaiko savo karališką laisvę ir nesulyginamą kilnumą. Kai kiti susirūpina, kad pritrūks vyno, Jis ramiai laukia dvasioje valandos, kurią Tėvas buvo Jam skyręs pradėti stebuklus daryti. Kita proga, sėdėdamas prie stalo, Jis kalbasi apie Dievo karalystės atėjimą, arba pasigaili nusidėjėlės, kuri buvo sukniubusi prie Jo kojų, maldaudama atleisti. Toks Jis buvo visur ir visad. Kiekvienas žinojo, kad Jį galima rasti teikiantį pagelbos ir paguodos, ar Jis būtų sinagogoj, ar kelionėj, ar prie stalo.

Jėzus gyveno pasaulyj, bet Jis negyveno su pasauliu. Stebėtina buvo Jo laisvė, kada Jis žiūrėjo į didžius ir mažus šio gyvenimo džiaugsmus. Kartais buvo sakoma, kad Jis neturėjęs jokio rūpesčio šio gyvenimo kultūros gėrybėms. Iš tiesų, yra tikra, kad Jis nė kiek nebuvo jų reikalingas. „Lapės turi savo urvus, ir dangaus paukščiai savo lizdus, žmogaus gi

Sūnus neturi kur galvos priglausti“ (Mat. 8, 20). Kartais Jis neturėjo nė tiek turto, kad išgalėtų užsimokėti bažnyčios mokestį (Mat. 17, 26). Dažniausiai Jis su savo mokiniais gyveno kitų geradaringumu, kurie Jam teikė žemiškos duonos už Jo dangiškąją duoną (Luk. 8, 3). Dėkingas Jis naudojosi svetingumu, kuris buvo Jam atvira širdimi teikiamas. Netrūko Jam ir Jo mokiniams visokeriopo stokojimo. Ne retai jie praleisdavo naktis po atviru dangumi (Mat. 8, 20; Luk. 6, 12; Mork. 1, 45). Ne retai visas jų maistas tebuvo keletas sugautų žuvų, arba pakeliui nuskintų varpų (Mork. 2, 23). Atsitikdavo, kad Jėzus visai pamiršdavo valgyti ir gerti, jei Jį tame kliudė Jo apaštališkas darbas (Mork. 3, 20). Kaip joks kitas žmogus, Jis išpildė žodžius: „Mano valgis yra daryti valią to, kurs mane siuntė“ (Jo. 4, 34). Kiekvienas kitas, kad ir teisingiausias dalykas, net Jo artimųjų dalykas, mintis apie Jo namus ir tėviškę, turėdavo užleisti vietą rūpesčiui pildyti Dievo norėtąjį pašaukimą. Jau dvylikamečio Vaikelio žodžiai parodo Jo sielos kilnų nepriklausomumą: „Argi nežinojote, kad man reikia būti tuose dalykuose, kurie yra mano Tėvo?“ (Luk. 2, 49). Toks Jis jau tada buvo, toks Jis ir pasiliko visados. Visi tie, kurie darė Dievo valią, buvo Jam motina, broliais ir seserimis (Mork. 3, 35). Toks Jo posakis yra taip didingas ir antžmogiškas, kad jis nupeikia kiekvieną žmogišką širdies siaurumą. Nebeužtenkami pasirodo visi paprasti žmogiški matai, kai juos norima Jėzui taikyti.

Dar kyla ir kitas pastebėjimas. Kiek slėpiningų ir nuostabių dalykų pasireiškia jau pačios žmogiškosios pusės rėmuose. Vaizduokimės sau dvylikos metų Vaikelio įvykį bažnyčioje, ir paskum skaitykime kuklią pastabą: „Jis iškeliavo su jais, ir atėjo į Nazaretą, ir buvo jiems paklusnus“ (Luk. 2, 51). Arba įsižiūrėkime į Jį, kaip Jis verkia prie savo bičiulio atviro kapo, ir paskum išgirskime Jo majestotingus žodžius: „Lozoriau, išeik laukan“ (Jo. 2, 43). Arba prisiminkime Jo skaudų nustebimą, kurį sukėlė Jame Jo tautiečių netikėjimas, ir paskum tuoj skaitykime, kaip Jis siunčia savo Apaštalus, suteikdamas jiems valdžios stebuklus daryti (Mork. 6, 6—7). Toks Jis yra visame savo gyvenime: žmogiškas ir antžmogiškas.

Tokie yra išoriniai rėmai, kuriuose pasirodo Jėzaus asmuo. Pamėginkime įsižiūrėti į to asmens ypatingąsias savybes. Imkime svarstyti Viešpaties dvasios kilnų didumą. Tuoj mus stebina, kad Jėzus laiko save vieninteliu žmonijos vadu. Jis nepakenčia jokios kitos išminties greta savęs: „Jūsų mokytojas vienas, Kristus“ (Mat. 23, 10). „Aš kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jo. 14, 6). „Aš pasaulio šviesa“ (Jo. 8, 12). Įsivaizduokime tokius posakius kito žmogaus lūpose! Jie atrodytų nepakenčiami, arba juokingi. Pas Jėzų jie savaime suprantami; jie

neįžeidžia nei mūsų įsitikinimo apie Jo nuolankumą, nei nesuklaidina mūsų manymo apie Jo dvasišką kilnumą. Tai parodo, kad minėtieji žodžiai iš tikro yra kilnūs savo vidujinės tiesos ir teisėtumo atžvilgiu. Jie pilnai atitinka tą įspūdį, kurio mes gauname iš Evangelijų apie Jėzaus dvasios didumą.

Tiesa, mes nepajėgiame išsemiamai permanyti to dvasios gyvenimo nuostabios gelmės. Mes tepajėgiame pastebėti atskirus bruožus, kurie niekados nepaduoda Jo asmens gyvo bendro įspūdžio. Juo daugiau atskirų bruožų mes sustatome, tuo labiau pajuntame, kad tai visa nepasiekia giliosios tikrovės.

Mes vis čia kalbame tiktai apie žmogiškąsias Jėzaus dvasios savybes. Bet ir jos pasirodo ypatingoj tobulybėj. Su didžiausiu minčių aiškumu siejasi stebėtinas sprendimo tikrumas. Jau ir tas yra stebėtina: Evangelijos mums išlaikė pažymėtus net mažiausius Jėzaus vidujinio gyvenimo judėjimus; jos mums pasakoja, kaip Jis buvo paimtas to ar ano jausmo, kaip Jis buvo gailestingumo sujudintas, kaip stebėjosi, kaip savo dvasioj džiūgavo, kaip buvo dvasioj susigraudinęs, ir daug kitų dalykų. Tačiau niekur jos nepasakoja, kad kuri nors būklė būtų Jam sukėlusi dvejojimo, kad Jis būtų delsęs su sprendimu, atidėjęs atsakymą tolesniam laikui, dalyką mąstęs ir svarstęs, savo pasakymą atšaukęs, arba savo išsireiškimą pataisęs. Niekados iš Jo lūpų nenugirstame žodžių, kuriuos kiekvienas žmogus yra priverstas sakyti: aš suklydau! Nepastebime pas Jį nė mažiausio pėdsako, kad Jis būtų netikėtai užkluptas ir tuo Jo sprendimas sudrumstas, arba dvejojąs, ar atidėtas. Tiesa, kartais Jis stato klausimus; tačiau tais atvejais gauname įspūdžio, kad Jis juos stato ne dėl savęs, bet dėl kitų. Ramiai ir lyg savaime suprantamai skamba Jo lūpose kiekvienas posakis; Jis kalba ne užsispirdamas, ne įbaugindamas, ne su išdidžia viršesnybe, bet su kilniu tikrumu, kuriam nedrįstama priešintis.

Tą sprendimo tikrumą atitiko jo akylumas ir sąmojingumas. Kokie painūs ne kartą klausimai buvo duodami Viešpačiui išspręsti! Užtenka prisiminti kelis mokinių klausimus: kas manyti apie Elijo atėjimą; kas bus didžiausias dangaus karalystėje; kiek kartų reikia savo broliui atleisti; kada Viešpats atstatys Izraelio karalystę? (Mat. 17, 10; 18, 1, 21; Apd. 1, 6). Arba klastingi Jo priešų klausimai: ar leista yra mokėti mokesčius ciesoriui; kuris didžiausias įsakymas; kas manyti apie atsikėlimą iš numirusių? (Mat. 22, 17, 36, 23—33). Visais tais ir panašiais atvejais Jėzaus atsakymas stebina ne tik dvasios aukštesnybės pilnu ramumu, bet dar labiau pasireiškiančiu juose proto aštrumu, aiškumu ir originalumu.

Ne mažesnis yra Jo dvasios kuriamasis pajėgumas. Su didžiausiu trumpumu Jis sugeba sujungti didžiausią išsi-

reiškimo vaizdingumą. Tai galima stebėti jau pačiuose išorės dalykuose: kiek tik galima, Jis vengia bendrų, rūšinių sąvokų. Vietoj kalbėti apie gyvulius ir augalus, Jis kalba apie lapę, juodvarnį, žvirblį, arba apie fygų medį, garstyčių grūdą ir kitus (Mat. 8, 20; Luk. 12, 24, 6; 13, 6; Mat. 13, 31); vietoj kalbėti apie pinigus, Jis kalba apie drachmas, minas, talentus (Luk. 19, 13; 15, 8; Mat. 25, 15). Nors Jo skelbiamos tiesos būtų kuo aukščiausios ir antpasauliškos, visados rasdavosi Jam paveikslai ir vaizdingi pavyzdžiai. Jis mokėjo juos pasiimti iš artimiausios aplinkos, iš besitiesiančio prieš Jo klausytojus lauko gėlių, iš skrajojančių aplinkui paukščių, iš netyčia pamatytų vynuogynų (Mat. 6, 26; 21, 28—33). Arba dar Jis juos ėmėsi iš šventosios istorijos, kuri visiems buvo žinoma; iš pasakojimo apie Dovidą ir Saulių, apie išmintingąjį Saliamoną, apie pranašą Eliją ir Elisiejų ir apie kitus dalykus (Mork. 2, 25; Mat. 6, 29; 12, 42; Luk. 4, 25, 27). O kaip gražiai Viešpats sugebėjo pasakoti ir piešti! Jam užtenka nedaugelio žodžių žavingai nupiešti prieš akis Galiliejos kaimo malonias gyvenimo scenas, arba Tiberiados ežero spalvotą paveikslą, arba Palestinos miestų judrų gatvės gyvenimą. Ir kaip patraukiamai Viešpaties pasakojimai veikia! Kaip tiesiai Jis savo pasakojimais ir istorijomis pataiko į patį dalyką! Štai, turtingas lėbautojas (Luk. 16, 19—31). Jis tiesiog lyg matomas, kaip jis užsiėmęs tiekti sau brangius valgius ir geriausius vynus. Juk Jis turi taip svarbų gyvenimo uždavinį! Jau pats kasdieninis rūpestis sustatyti prašmatnesnę valgių eilę! O ten lauke ties jo vartais guli nubadavęs luošas žmogus, kuriam šunys laižo pūliuojančias votis. Kaip dėkingas šunelis, Jis bučiuotų rijūnui kojas, kad tik gautų nors trupinių nuo jo stalo! „Bet niekas jam neduodavo“. Dar ir šiandien mes jaučiame, kaip tokie kontrastai turėjo veikti klausytojų sielas, kaip jie sugėdina sustyrusį beširdiškumą ir negailestingumą visoj jo nuogybėj. Panašiai svarstydami atskirus pasakojimus, mes galėtumėm eiti per visas Evangelijas iki galo. Visur tas pats akylas įžvelgimas į žmogiškojo piktumo ir silpnybės gelmes, bet taip pat visur ta pati jaudinanti doroviška rimtis, nepasiekiamai tiksliai perstatoma Jo kuriamojo dvasios pajėgumo.

O dar koks dvasios plotis! Jo žinojimas lygiai apima praeitį, dabartį ir ateitį. Be abejo, pasauliškų mokslų srityj Jėzus nepadarė jokių naujų išradimų. Bet niekas tuo ir nesistebi. Greičiau stebintų priešingas dalykas; nes Jo religiškojo pašaukimo didumas reikalavo tik tuo vienu dalyku užsiimti. Dieviškojo gailestingumo apreiškėjas neatėjo žemės mokslų pranašu. Priešais Begaliniojo nyksta visi žemiškieji interesai. „Dievas vienas užtenka“. Tokia buvo Dievo Sūnaus programa. Kaip mes nepajėgiame vaizduotis Jėzų apsuptą materiališkos

kultūros gėrybių patogumais, taip negalime Jo sau perstatyti matematikos ar pasauliškos išminties mokytoju.

Nežiūrint to, mes nepastebime jokio vienašališkumo Jėzaus žinojime. Jis turėjo atviras akis viskam, kas Jį supo. Tas dalykas skiria Jį nuo visų kitų vadovavusių religijos srityje asmenų. Net didžiausiems šventiesiems nepasiseks visišką atvirumą pasauliui sujungti su didžiausiu religišku susikoncentravimu. O Jėzuje toks sujungimas vyko. Tuo pagaliau aiškinamas ypatingas žavesys, kuriuo Jo maldingumas pasižymi. Jau pačiose Jo prakalbose ir palyginimuose reiškiasi didžiausias stebėjimo pajėgumas. Jis žino supančios Jį gamtos kiekvieną smulkmeną. Jis pastebi dangaus spalvas ir oro permainas, lygiai kaip ir vaisių augimą ir brendimą (Mat. 16, 2—3; 13, 28). Jis mato margą gėlių apdarą ir linksmą paukščių lakiojimą (Mat. 6, 26 ss). Jis stebi darbininkus vynuogyne ir ūkininką laukuose (Mat. 20, I ss; 13, 3). Jis žino gyvenimą prie jūros ir kalnuose (Mat. 13, 47; 18, 12), mieste ir kaime, turtuolių rūmuose ir beturčių trobelėse (Mat. 25, 1; 13, 1—9, 24—30; 11, 8; Luk. 16, 19; 14, 16; 15, 8; Mat. 9, 16; 5, 15). Eidamas gatve, Jis įsižiūri į vaikų žaidimą, stebi jų nuotaiką, judėjimus, visą elgesį (Mat. 11, 16). Nė smulkmenos neištrūksta Jo pastabumo. Jis mato neturtėlę našlę, kuri vogčiomis su savo skatiku artinasi prie aukų dėžės (Luk. 21, 1 s). Jis pastebi farisiejų, kaip jis pasipūtęs ir iškėlęs galvą eina į bažnyčią (Luk. 18, 10 s), arba kaip jis stovi skersgatvyje ir su pasninkautojo veidu užsiima maldų raišteliais (Mat. 6, 5).

Taigi Viešpats viską pastebi. Buvo sakoma, kad imtais iš Jėzaus prakalbų ir palyginimų žodžiais būtų galima nupiešti visą anų laikų kultūros būklę, jų doroviškus ir net ūkiškus santykius[1]). Tuo gal per daug pasakyta. Tačiau pagrindinė mintis yra tikra. Jėzaus akiratis apima įvairiausias gyvenimo ir mokslo sritis.

Kiek Jėzus gyveno dabartyje, tiek ir praeityj, ypač savo tautos istorijoj. Tačiau Jis žinojo tą istoriją ne kaipo sausą mokslo medžiagą, kuri išmokstama iš knygų. Didingi Izraelio patriarkai buvo Jam daugiau ne kaip vieni tušti vardai. Jie buvo Jo dvasiai gyvos asmenybės. Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievas nebuvo mirusiųjų, bet gyvųjų Dievas (Mork. 12, 26). Jis kalbėdavo apie tuos vyrus, kaip kalbama apie gyvus. Todėl ir Abraomo dvasiška sūnystė daugiau Jam reiškė, nekaip išorinė kilmės privilegija; ji Jam reiškė tikrą globojantį savuosius patriarko santykį. Tai pasireiškia ir mirties valandoje, kada teisiojo siela patenka į Abraomo prieglobstį (Luk. 16, 22).

---

[1]) A. Hauck, Jesus, 1921, 53 p.

Gerai žinodamas patriarkus, Jėzus gyveno taip pat su Moze ir pranašais. Jis kalbėdavo apie juos ne kaip apie žilos senovės didvyrius; jis juos laikė gyvais autoritetais. Jei Rašto žinovams ir kunigams Jis dar pripažino teisę duoti saistančius įsakymus, tai buvo dėl to, kad jie sėdi Mozės katedroj (Mat. 23, 2). Persimainant ant kalno Taboro, Jam pasirodo Mozė ir Elijas regimais pavidalais. Jis kalbasi su jais, kaip kalbamasi su gerais bičiuliais. Visa tai turi gilios reikšmės. Jėzaus dvasia apima praeitį ir dabartį kaipo vieną didį Dievo darbą. Tikrumoj nieko nepraėjo, bet viskas tebėra dabartyj, nes viskas pildosi Jėzaus pasiuntinystėj. Vienas posakis nušviečia tą mintį visoj jos gilumoj: „Anksčiau, nekaip buvo Abraomas, aš esu" (Jo. 8, 58). Tai reiškia: Jėzaus asmenyje gyvena slėpiningas antlaikinis buvimas, kurs gaubia visą išganymo istorijos plėtotę ir jai įduoda vienumo.

Jėzaus dvasioje buvo ir ateitis. Be abejo, žinoti būsimuosius dalykus yra dieviškojo žinojimo aukščiausia galia. Kur tik ji suteikiama kad ir tobuliausiai žmogaus dvasiai, ji apsidaro žemiškojo vaizdavimosi formomis. Tuo aiškinamas pranašiškų perspektyvų ypatumas. Antlaikinumo ir anterdviškumo dieviškasis matas čia, taip sakant, susimeta į žemiškojo vaizdavimosi būdą, kur įvairiais kitais laikais ir kitose vietose vykstą dalykai perstatomi lyg jie vyktų vienu ir tuo pačiu metu ar toj pačioj vietoj. Toks yra būdas, kuriuo dieviškos mintys reiškiamos žmogišku saiku. Senovės pranašų pranašystės duoda tam užtenkamai pavyzdžių. Kaip glaudžiai siejasi Dievo teismas, kur teisiamos atskiros pagonių tautos arba Izraelio tauta, su paskučiausiu teismu, kur visa žmonija teisiama! Kaip žemiškai tautiški lūkesiai pinasi su dvasiškais Dievo karalystės lūkesiais! Panašiai ir Jėzaus pranašystės ne kartą sustumia pradžią ir pabaigą, žemiškojo ir antžemiškojo gyvenimo dalykus lyg į vieną punktą. O vis tik tarp tų įvykių yra esminis skirtumas. Jėzus aiškiai žino, kad tos sutrumpintos pranašiškos perspektyvos tėra silpnas vaizdas anos dieviškos perspektyvos, kuri praeitį, dabartį ir ateitį supranta jų antlaikinoj vienybėj. Skaitant Jo pranašavimą apie Jeruzalės ir pasaulio pabaigą (Mat. 24, 1 ss), pastebima, kaip dalykai, kurie perstatomi lyg vykstą tuo pačiu laiku, visai aiškiai nuo kitas kito atskiriami ir nutolinami. Kad tuo dalyku nė nesusipratimų nebūtų, Jėzus atvirai pasako, kad apie pasaulio pabaigos laiką Jis neturi nieko pasakyti (Mork. 13, 32).

Jėzaus žinojimo plotį atitinka kilnus Jo minčių g i l u m a s. Didesnė Evangelijų dalis susideda iš Jėzaus prakalbų bei žodžių. Dažnai tai tėra žodžiai, pasakyti pasitaikius progai, kuri atrodo visai nežymus ir abejingas dalykas. Tačiau stebėtina, kad mums neišliko nė vieno Viešpaties posakio, kurs darytų

kasdieninio aptrinto dalyko įspūdžio. Nėra nė vieno posakio, kurs neturėtų turiningo kilnumo ir protingo skambesio, iš kur mes iš karto nedvejodami pažįstame Mokytojo stilių. Kreipdami dėmesio tik į tam tikrus išorės dalykus, prisiminkime, kaip giliai prasmingi gausūs Viešpaties žodžių ir minčių žaidimai! „Palik mirusiems laidoti jų mirusius“ (Mat. 8, 22), arba: „Kas ieško gyvybės išgelbėti, prapuldys ją, ir kas ją praranda, išgelbės ją (Luk. 17, 33). Kaip turiningos yra Jo parabolės ir palyginimai! Egzegezė per šimtmečius nenuilstamai darbuojasi, besistengdama įsigilinti į jų turinį. Kokia minčių gausybė veržiasi ne kartą iš vieno posakio! Užtenka prisiminti kalno pamokslo palaiminimus, arba paties savęs apreiškimus ketvirtojoj Evangelijoj: „Aš kelias, tiesa ir gyvenimas“. „Aš atsikėlimas ir gyvybė“. „Aš esu gyvybės duona“ (Jo. 14, 6; 11, 25; 6, 51), ir daug kitų posakių.

Pažvelkime dar į kitą dalyką: žmonių žinojimo kilniausiojoj srityj Jėzus padarė kilniausius apreiškimus. Jo išmintis veda į dieviškojo Prado slėpiningas gelmes, prieš kurias užsidaro apraibusi kiekviena žemiška dvasios akis. Vienas Jėzus, nenuleisdamas akių, žiūrėjo į dieviškosios šviesybės saulę. Jis kalbėjo apie kilniausius dieviškus dalykus, kaip kad vaikas pasakoja apie savo tėvo namų grožybes. Jis kalbėjo apie slapčiausias dieviškas mintis su artimu žinojimu, lyg tai Jam būtų savaime suprantama, panašiai kaip kiti kalba apie savo asmeniškus patyrimus arba apie savo interesus. Jis kalbėdavo apie tai su tokiu pasitikėjimu ir tikrumu, kad savo klausytojus pavergdavo, ir ne tik klausytojus, bet ir visus šimtmečius. Niekas iš žmonių niekados nepajėgė su panašiu aiškumu, grynumu ir tobulumu parodyti religijos kilniausias tiesas, Dievo prigimtį ir kelius, kuriais pasiekiama panašumas į Dievą ir susijungimas su Juo.

Nėra reikalo niekinti tautų bandymus pažinti Dievą ir nepripažinti maldingumo, kuris buvo už krikščionybės ribų. Dargi ir prieškrikščioniškosios religijos istorijos tyruose galima aptikti malonių oazių. Tačiau, išskyrus žydų religiją, kilnesnieji dalykai skęsta klaidų ir abejojimų potvynyj. Tą dalyką ir dabar dar jaučia kiekvienas, kuris teisia širdimi imasi tirti religijų istoriją. „Nekrikščioniškųjų religijų studija“, sako vienas neįtariamas liudininkas,[1]) „vargina ir atbukina, o krikščioniškosios religijos istorija kiekviename žingsnyje atidaro žvilgsnį į naujus, gražiausius pasaulius“. Tai yra Jėzaus pasauliai, prieš kuriuos mes susižavėję sustojame. Niekas žmonių, kaip Jėzus, nedavė mums taip aiškaus ir tikro atsakymo į didžiuosius klausimus, kokia yra Dievo prigimtis ir

[1]) Heiler, Das Wesen des Katholizismus, 1920, 130 p.

veikimas, kokia yra sutvėrimo ir doroviškos pasaulio tvarkos prasmė, kokia yra žmogaus sielos prigimtis ir tikslas.

Ypač stebina Jėzaus žinojimo savaiminumas ir nepriklausomumas. Nebuvo Jo mokytojai nei anų laikų filosofai, nei mokyti rabinai, nei essenų gnostikai. Jis pasiliko nepriklausomas jokios mokyklos, jokios mokslo krypties. Tai yra Jo ypatumas. Taip pat mes nepastebime palengva Jame vykusios raidos nė mažiausio pėdsako. Mes negalime nurodyti jokio laikotarpio, kuriame Jis būtų virtęs tuo, kuo Jis mums yra. Nerandame jokio pranašiško išgyvenimo, kurs Jį tokį būtų padaręs. Nė krikštas to nepadarė. Kaip mes anksčiau matėm, kai Jis atėjo prie Jordano, Jis jau aiškiai turėjo savo sąmonėj visą savo uždavinį. Tai įrodo Jo kilnūs žodžiai, sakomi Krikštytojui: „Mums pridera įvykdyti visą teisybę" (Mat. 3,15) ir dvylikamečio Vaikelio apsireiškimas bažnyčioj.

Suprantama, Jėzus gyveno Senojo Testamento mintimis. Šventosioms knygoms Jis rodė stebinančios pagarbos. Jos buvo Jam paties Dievo žodis. Apie Įstatymą ir Pranašus ne kitaip Jis manė, kaip Jo laikų maldingieji. Taip pat Jis, kaip ir Jo bendralaikiai, nesiartino prie šventųjų knygų su kritišku nusistatymu. Jis niekados nekėlė jų autentiškumo, tikrumo ir sveikumo klausimo. Rašto turinys Jam buvo Dievo žodis, aukštesnis už kiekvieną abejojimą. Be abejo, Jis nelaikė žmogiškojo autoriaus aklu ir mechanišku įkvėpimo įrankiu. Todėl savo prakalbose Jis kartais išsireiškia, kad jų autorius yra Dievas, o kartais priskiria jas autoriui žmogui (Mat. 15, 3; 19, 4, 8; *22*, 45). Įkvėpimą ir žmogaus autoriaus bendradarbiavimą Jis laikė susidėjusius vienumon; Jis buvo įsitikinęs, kad Dievo Dvasia prisitaiko prie rašančio žmogaus dvasios, lyg nešdama ir pripildydama ją (Mat. *22*, 43).

Tą atitiko ir būdas taikyti Rašto žodžius. Naudodamasis Raštu priešų priekabėms sugriauti, Jis tenkinasi pasakyti: „Parašyta", arba: „Ar neskaitėte?" (Mat. 4, 4; 12, 3; Luk. 10, *26*). Atskiras vietas Jis imdavo ne tik jų laiko aplinkybėse, arba betarpiška žodžių prasme, bet ir bendrai dogmatiška prasme. Nedaugelis išsilikusių pavyzdžių, kaip Jėzus aiškino Raštą, parodo, kad Jis pripažino Palestinoj tada buvusio Rašto aiškinimo sveikuosius pagrindus.

Viešpaties reiškiamą Senajam Testamentui pagarbą parodo taip pat ir tai, kad Jis dažnai juo naudojosi. Senasis Testamentas tiekė Jam teologiškų įrodymų. Jam užteko Rašto žodžių gundytojui atremti (Mat. 4, 4 s); Jis remiasi Raštu sadukiejų racionalizmui ir farisiejų legalizmui sumušti (Mat. *22*, 31 s; 9, 13; 12, 3; 19, 4). O ir savo paprastose prakalbose liaudžiai Jis noromis naudojosi šv. Raštu. Ne retai savo pamokymus Jis pradeda Rašto žodžiais (Luk. 4, *27*). Į savo ragi-

nimus Jis geba pinti Senojo Testamento istoriją (Mat. 6, 29; 12, 42; 10, 15; 11, 23—24; 12, 3, 40), o Jo palyginimai ne kartą prisiima Senojo Testamento vaizdus (Mat. 7, 24; 21, 33; Luk. 12, 16). Net didžiausiuose dvasios susijaudinimuose veržiasi iš Jo lūpų Rašto žodžiai. Jo grasymai ir peikimai apsitaiso Rašto rūbu, arba skelbiami pasiremiant pranašų grasymais (Mat. 11, 23; 12, 39; 13, 14; 15, 7; 16, 4; 17, 16). Suprantama, taip pat ir Jo maldos žodžiuose yra aiškių šv. Rašto atbalsių. Jo maldoje Alyvų darže ir Jam mirštant ant kryžiaus pasireiškia psalmių tonai.[1])

Taigi Jėzus nebuvo atėjęs Senojo Testamento apreiškimo pakeisti. Jis pats tai patvirtina: „Nemanykite, būk aš atėjęs Įstatymo ar Pranašų panaikinti; ne panaikinti aš atėjau, bet įvykdyti" (Mat. 5, 17). Kitaip nė būti negalėjo. Jis juk jautėsi esąs apreiškėjas to paties Dievo, kurs ir pranašus buvo įkvėpęs. Bet Jis buvo atėjęs Įstatymą patobulinti. Ir čia Jis yra savarankiškas taip pat ir Senojo Testamento atžvilgiu. Jis ji skaitė savo paties dvasioje ir savo mokinius mokė toj pačioj dvasioj skaityti: „Argi mūsų širdis nebuvo užsidegus mumyse, kuomet Jis aiškino Raštą?" (Luk. 24, 32). Toks buvo Emauso mokinių patyrimas, kurį ir kiti Apaštalai turėjo. Viešpaties originališkumo Rašto aiškinime nereikia norėti tuo apspręsti, lyg Jis būtų iš Jo aiškinimo tik pašalinęs farisaišką raidės dvasią ir mažmožingą kazuistiką. Pirmiausia Jis mokė Rašto žodžiuose surasti dievišką, amžiną prasmę, kuri pildėsi Jo asmenyje ir Jo karalystės įkūrime. Be Jo, niekas kitas negalėjo tokio aiškinimo duoti, nes tik Jis vienas nešiojo savo širdyje mesianiškojo pašaukimo dievišką šviesą, kuri mokė suprasti tamsesnius pranašų nujautimus.

Tuo absoliučiu Jėzaus savarankiškumu, pagaliau, remiasi Jo iškilimas ant visų tautiškų ribų. Be abejo, Jėzus buvo savo tautos vaikas. Jo kalboj, Jo minčių išorinėj formoj, Jo paveiksluose ir palyginimuose atsispindi tam tikro krašto, tam tikro laiko, tam tikros tautos ypatumai. O vienok Jo dvasios ypatumas, jei mes nežiūrėsime išorinės formos, neturi nieko specifiškai žydiško. Jėzus negali būti lyginamas su jokiu Senojo Testamento išminčium arba maldinguoju. Tiesa, Jis buvo Mokytojas Izraelyje ir pirmoj vietoj atsižvelgė į savo tautos reikalus; o vienok Jo mokslas turi tokį bendrumą, kad visi šimtmečiai, įvairių kalbų ir kraštų žmonės jaučia, jog Jis jiems kuo labiausiai yra tikęs, lyg jis būtų jų tautos. Iš kiekvieno jo žodžio kalba apimąs pasaulį universalizmas. Kas tik bešališkai skaito Evangelijas, kiekvienas randa Jame ne tik tam

[1]) Tuo atžvilgiu plačiau kalba P. Feine, Jesus Christus und Paulus, 1902; J. Hänel, Der Schriftbegriff Jesu, 1919.

tikros tautos mokytoją, bet visos žmonijos Mokytoją. Tuo Jėzus ir norėjo būti. Jo veikimo pabaigoje mes randame ne žodžius: „Aš esu siųstas tik pas pražuvusias Izraelio namų avis“ (Mat. 15, 24), bet šituos šodžius: „Eikite ir mokykite visas tautas, mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs“ (Mat. 28, 19—20).[1])

Turint prieš akis tokias Jėzaus dvasios savybes, drįsti prikaišioti Jam psichišką liguistumą, psichopatiją, pertempimą, ar ką nors panašaus, būtų tiesiog nesąmonė.

Tiek Jėzaus dvasios ypatumas, tiek ir Jo charakterio paveikslas stovi prieš mūsų nustebusias akis nepasiekiamoj aukštybėj.

Nežiūrint visų netikinčiųjų ir laisvamanių neigimo, yra ir pasilieka tiesa, kad mūsų doroviškojo kilnumo pagrindas yra mūsų santykiai su Dievu. Dievas mus sutvėrė, Dievas mus laiko buvime, Dievas yra savimi geras, Dievas yra mūsų centras ir tikslas. Kiek žmogus pripažįsta tas tiesas praktiškame gyvenime, tiek kyla ar smunka žemyn jo doroviškasis lygmuo. Tad ir žiūrima, kokie buvo Jėzaus santykiai su Dievu. Ir čia mes pamatome nepasiekiamą Jėzaus kilnybę. Jo maldingumo saikas nesiduoda lyginamas su jokių kitų žmonių, net su religijos garsiausių didvyrių maldingumu. Jo bendravimo su Dievu betarpiškumas praneša kiekvieną žmogaus susijungimo su Dievu ir dievomaldingumo laipsnį ir saiką.

Kuo remiasi tasai Jo taip vienintelis Dievo jautimas? Gal tuo, kad Jis mėgo vadinti Dievą savo Tėvu ir su kūdikišku atsidavimu apie Jį mąstyti? Bet juk kiekvienas maldingas Izraelitas žinojo, kad Dievas yra jo Tėvas. Senovės psalmės yra himnai apie Dievo tėvišką gerumą. Tiesa, toks Dievo supratimas retai tebuvo pratybon įvestas; ypač grįžus iš nelaisvės net maldingųjų tarpe Dievo paveikslas turi šaltus ir griežtus bruožus, kurie įkvepia daugiau baimės, kaip pasitikėjimo. Tikrumoje, pagaliau tik Jėzus rimtai ir pilnai tepriartino žmonėms Dievo tėviškojo gerumo mintį. Jis išmokė žmones pažinti nesuskaitomus tėviškos Dievo meilės pasireiškimus ir ugdyti savo širdyje kūdikišką pasitikėjimą Juo.

Tai, be abejo, parodo, kaip Viešpaties maldingumas yra originalus ir gilus, bet neparodo, kaip jis yra absoliučiai vienintelis. Nes krikščioniškojo maldingumo nesuskaitomi pavyzdžiai yra tos pasitikinčios kūdikiškos meilės gausingos kopijos. Kopijos gi skiriasi nuo savo pirmavaizdžio ne esme, bet laipsniu. O gal Viešpaties maldingumas skiriasi nuo kitų

[1]) Apie tą dalyką plg. Th. Adamson, Studies of the Mind in Christ, 1898. Th. Robinson, Studies in the Charakter of Christ, 1900; Viešpaties pedagogikos ir mokymo dalyku plg. M. Meschler, Charakterbild Jesu, 1916; J. Delbrel, Jésus, éducateur des Apôtres, 1917.

maldingumų būdu, būtent, kad Jo įsitikinimas tėviška Dievo meile valdė visą Jo gyvenimą ir kad Jis paprasčiausiuose bei kasdieniniuose dalykuose pažino ir matė paties Dievo tvarkymą. Iš tikro, ta pastaba žymi vieną pagrindinį Jo maldingumo bruožą. Jėzus matė tėvišką Dievo ranką kiekviename sutvėrimo atome ir kiekviename istorijos įvykyj. Tėviškas Dievo gerumas liepia saulei tekėti ant gerų ir piktų ir siunčia lietų ant teisiųjų ir neteisiųjų (Mat. 5, 45). Jo tėviškas rūpestingumas apdaro lauko gėles ir globia žvirblį ant stogo (Mat. 10, 29). Net plaukas nenukrinta nuo mūsų galvos be Dievo žinojimo ir valios (Mat. 10, 30). Toks nuolatinis Dievo artimumo jautimas, be abejo, išaiškina ne vieną taip nepaprastą Jėzaus gyvenime maldingumo bruožą. Tai padaro mums bent kiek suprantamu, kaip Jo jausmas, kuriuo Jis kiekvieną valandėlę ir kiekviename santykyje bendrauja su Dievu, reiškiasi gyvenime. Tačiau tai dar neįveda mūs į Jo maldingumo gelmes ir į Jo maldos gyvenimo paslaptį. Nes tai iš tikro yra paslaptis. Ne dėl to, kad Jėzus tiek daug meldėsi ir kad Jis, kaip niekas kitas, įvykdė savo žodžius, jog reikia visados ir be paliovos melstis (Luk. 18, 1), ne dėl to, kad Jis kiauras naktis vienas praleisdavo maldoje ir kad dienas, kuriomis dirbo iki paskutinio nuilsimo, gebėjo nuskaidrinti stebėtina maldos nuotaika; ne dėl to, kad viskas, ką Jis kalbėjo ir jautė, atrodė maldos pašventinta, kad Jis su malda džiaugėsi, kovojo, kentėjo ir mirė: ne tame glūdi Jo susijungimo su Dievu ypatingoji pusė, — dar labiau slėpininga ir stebėtina yra būdas, k a i p Jis meldžiasi. Iš to būdo, pagaliau, mes pažįstame visą Jo Dievo jautimo ir maldingumo dydį.

Ne daug mums tepaliko užrašytų Viešpaties maldų žodžių. Tačiau kurie mums paliko, pasižymi ypatingu gilumu ir kilnumu. Prisiminkime mesianišką „džiaugsmo himną“ (Mat. 11, 25) ir šv. Jono užrašytą atsisveikinimo maldą (Jo. 17). Niekados žmogus su tokiu majestotingu savęs jautimu ir kartu su tokiu kukliu savaiminumu nevadino Dievo savo Tėvu, kaip Jėzus darė. Tie Jo maldų žodžiai parodo Jo tobuliausią, vienintelę Dievo Sūnaus sąmonę. „Nė vienas nežino, kas esąs Sūnus, kaip tik Tėvas, ir kas esąs Tėvas, kaip tik Sūnus ir kam Sūnus panorės apreikšti“ (Luk. 10, 22). Nepereinama siena skiria Mokytoją nuo mokinių. Todėl niekados Jėzus nejungia savęs su jais maldoje. Kaip mes aukščiau svarstėm, Jėzus kalba apie „mano Tėvą“ ir „jūsų Tėvą“, niekados apie „mūsų Tėvą“. Jo sūnystės sąmonė stovi neprieinamoj aukštybėj, kur jokio žmogaus maldingumas nesiekia. Tai yra Jo ypatumas ir Jo paslaptis.

Iš to taip ypatingo Dievo jautimo mes geriau suprantame dar kitą dalyką, — Jo nepajudinamą atsidavimą Dievui, Jo

dangiškajam Tėvui. Kas nors pasakys, kad juk, apskritai, tokia yra žmogiškojo tobulumo esmė, kad mes pažįstame ir pripažįstame Dievą savo gyvenimo priežastimi ir tikslu, ir sulig tuo Jam atsiduodame. Tačiau Jėzaus atveju tasai atsidavimas reiškia daug daugiau. Nes jis yra kilęs iš visai kitokio, nepalyginamai gilesnio Sūnaus santykio, ir be to, jis tarnavo Jo ypatingam, dieviškam pašaukimui. Gyvenimas ir pašaukimas, Dievo sūnystė ir Mesijo uždavinys vienas su kitu Jėzuje susiliejo. Be abejo, yra žmonių, kurie visai atsiduoda savo pašaukimui. Jėzus ne tik buvo atsidavęs savo mesianiškajam pašaukimui, — visas Jo gyvenimas buvo Jo mesianiškasis pašaukimas. Iš Jo dieviškosios sūnystės esmės ėjo, kad Jis buvo pašauktas būti Mesiju, t. y., kad Jis buvo paskirtas visiškai atsiduoti Dievo dalykui ir mūsų pašventinimui.

Iš to eina ypatingas Viešpaties tobulumas ir šventumas. Iš Jo dieviškosios sūnystės sąmonės su didžiausia galybe tryško Jo mesianiškojo pašaukimo gyvenimas. Ar mes Jį stebėsime kaipo vaikščiojantį iki nuovargio Mokytoją ir stebuklų darytoją, ar įsiklausysime į Jo paskutinius žodžius ant kryžiaus, kada Jis paskutinį kartą reiškia savo mesianiškąjį atsidavimą, visur kažkokia aukštesnė jėga stumia Jį į darbą ir pasiaukojimą. Visais Jo elgesiais reiškiasi Jo stebuklingi žodžiai: „Mano valgis yra daryti valią to, kurs mane siuntė“ (Jo. 4, 34), ir kiti: „Man reikia daryti darbai to, kurs mane siuntė, kolei yra dienos“ (Jo. 9, 4), arba žodžiai, kuriais Jis reiškia savo norą kentėti: „Aš turiu būti pakrikštytas krikštu ir kaip nerimstu, iki tai bus atlikta“ (Luk. 12, 50). Nei pagundos bei kovos, nei didžiausi kentėjimai nė valandėlei nesudrumstė Jo dieviškos meilės, kuri vykdė Jo valios laisvą paklusnumą Dievui ir didvyrišką savęs aukojimą. Visur ir visad, didžiuose ir mažuose dalykuose, Jis vykdė savo Tėvo valią. „Aš negaliu nieko daryti pats iš savęs, — nes aš neieškau savo valios, bet valios to, kurs yra mane siuntęs“ (Jo. 5, 30). Toks buvo Jo gyvenimo turinys ir tokia Jo asmenybės paslaptis.

Iš to Jėzaus šventumo savaime eina Jo benuodėmingumas. Jis neturi jokios, nė mažiausios, nuodėmės. Ką Evangelijos apie Jį pasakoja, tai užtenkamai užtikrina, kad Viešpaties gyvenime nė kalbos negali būti apie nuodėmę. Paimk visais atžvilgiais tobuliausią žmogų ir, jei mėginsi jį lyginti su Kristumi, tuoj pastebėsi, kad pas jį yra tamsių šešėlių, yra debesų, kurie temdo giedrą dangų. Pas Kristų gi visur ir visad giedras, be debesų dangus, nesudrumstas skaistumas, negirdėtas šventumas.

Jėzaus benuodėmingumą liudija Jo priešai ir Jo bičiuliai. Farisiejai ir Rašto žinovai sekė Jį ir šnipinėjo Jį kiekviename žingsnyje, tykodami pagauti bent kurį mažiau tikusį elgesį ar

žodį. Tam jie sunaudojo visas, net žemiausias, priemones: vylių ir gudrumą, suktumą ir klastą, liaudies kurstymą ir valdžios jėgą, neteisingus liudininkus ir net suvedžiotą Apaštalą. Ir nieko nesugavo. Jėzaus gyvenimas buvo viešas: Jis mokė, veikė ir kalbėjo viešai (Jo. 18, 20—21). Priešai viską galėjo žinoti. Tuo tarpu, remdamasis tuo viešumu, Jėzus gali ramiai savo priešų klausti: „Kas iš jūsų gali parodyti manyje nuodėmę?“ (Jo. 8, 46). Niekas to nepajėgė.

Tiesa, buvo rasta „nusikaltimų“, kuriais nė patys priešai negalėjo tikėti. Kokie jie buvo? — „Tas priima nusidėjėlius ir su jais valgo“ (Luk. 15, 2). Jis „piktžodžiauja“ Dievui, atleisdamas nuodėmes (Mat. 9, 4—8). Jis „išvaro velnius Beelzebubu“ (Mat. 12, 24). Jis niekina subatą, gydydamas ligonis (Luk. 6, 7) ir leisdamas mokiniams trinti varpas (Mat. 12, 1). Jis valgo nemazgojęs rankų (Mat. 15, 2, 20). Jis norįs sugriauti bažnyčią (Mat. 26, 61). Jis kursto liaudį (Luk. 23, 5). Jis sakosi esąs Kristus, Dievo Sūnus (Mat. 26, 64). — Tai ir viskas.

Tiesa, Jėzus smerkė farisiejų veidmainystę ir skelbė save ne tokiu Mesiju, kokio jie laukė. Iš čia jų neapykanta, kuri stengėsi viską piktai aiškinti. Bet jokio tamsaus taško Jo gyvenime nepajėgė įrodyti, nors teisme jie griebėsi pikto melo ir šmeižto: „Vyriausieji kunigai ir visas susirinkimas ieškojo neteisingo liudijimo prieš Jėzų... ir nerado, nors daug buvo atėję neteisingų liudytojų“ (Mat. 26, 59). Kaip nekaltas turėjo būti Viešpaties gyvenimas, kad tokie nekentėjai ir šmeižikai nepajėgė Jo apkaltinti.

Nesurado kaltės nė Pilotas, kuriam juk rūpėjo pasmerkimą pateisinti. Galvažudis ant kryžiaus išpažįsta: „Šitas nepadarė nieko pikta“ (Luk. 23, 41). Net Judas, kuriam rūpėjo pateisinti savo išdavikišką darbą, pasiremiant kuo nors tamsesniu iš Viešpaties gyvenimo, ir kuriam gerai buvo žinomas visas intymus Jo gyvenimas, turėjo išpažinti: „Nusidėjau, išduodamas nekaltą kraują“, ir sąžinės graužiamas „nuėjęs pasikorė“ (Mat. 27, 4—5).

Visi kiti mokiniai, glaudžiai gyvenę su Viešpačiu, liudija Jo benuodėmingumą, nors už tą savo liudijimą jiems ir mirti teko. Jie išpažįsta Viešpatį „šventuoju Dievo tarnu“ (Apd. 4, 27), stoja valdžios ir liaudies akivaizdon ir prikaišioja jiems: „Jūs pasmerkėte ir užmušėte Teisųjį“ (Jok. 5, 6); „Jūs išsigynėte Šventojo ir Teisiojo“ (Apd. 3, 14). Jie ragina sekti Viešpaties pėdomis, nes „Jis nepadarė nuodėmės ir nerasta vyliaus Jo burnoje“ (I Petr. 2, 22). Jo nekaltas kraujas yra atpirkimo kraujas (I Petr. 1, 18), ir Jis, „Teisusis“, užtaria už mus (I Jo. 2, 1). Tą patį daugybę kartų išreiškia šv. Povilas (2 Kor. 5, 21; Rom. 5, 18; Žyd. 4, 15; 7, 25 ir k.).

Nepaisant savo heroiško nuolankumo, pats Jėzus ne kartą išreiškia sąmonę, kuri liudija Jo benuodėmingumą. Jis niekados nedaro savo nuodėmių išpažinimo. Žmonės yra nuodėmingi ir pikti (Mat. 7, 11), taip kad niekas negali drįsti laikyti save laisvu nuo nuodėmės (Jo. 8, 7); todėl visi turi daryti atgailą (Mork. 1, 15; Luk. 13, 5). Bet Jis pats niekados savo nuodėmių neišpažįsta, dėl jų nesižemina prieš Dievą ir niekados neprašo Dievo atleisti Jam nuodėmes. Kitiems Jis liepia maldoje sakyti: „Ir atleisk mums mūsų kaltes" (Mat. 6, 12), bet Jis pats taip nesimeldžia. Jis garbina Dievą ir dėkoja Jam; Jis meldžiasi už apaštalus, ligonis ir visus tikinčiuosius; Jis pats sau prašo pagarbinimo, suspaudime prašo pagelbos, bet niekur neprašo nuodėmes atleisti. Net mirties valandoj Jis to nedaro, nors Jis taip griežtai buvo kalbėjęs apie apyskaitą, kurią po mirties žmonės turės duoti Dievui. Tuo tarpu, mirdamas, Jis prašo už kitų nuodėmes ir už priešus, bet ne už savo nuodėmes. Jis nė gailesčio nedaro už savo nuodėmes. Nors Jis turėjo taip jautrią sąžinę, ir rūpestis išpildyti kuo tobuliausiai Dievo valią valdė visas Jo mintis, žodžius, darbus, visą Jo gyvenimą, o vis dėlto tasai Jo dievobaimingumas niekados nepasireiškė gailesčiu už nuodėmes, nei baime, kad Jis būtų nutolęs nuo Dievo valios. Jei būtų buvusi Jo gyvenime nors mažiausia nuodėmė, be abejo, atsižiūrint į Jo sąžinės jautrumą, būtų ir gailestis pasireiškęs. O tuo tarpu ne tik gailesčio nepasireiškia, bet nėra nė pėdsakų, kad bent kada, bent praeityj būtų buvę nuodėmių.

Jėzus tiesiog priešpastato save nuodėmingiems žmonėms (Mat. 7, 11, 26, 45; Jo. 8, 55) ir pareiškia, kad Jame nėra jokios neteisybės (Jo. 7, 18), nes Jis visur pildo Dievo valią ir pamėgimą (Jo. 4, 34; 8, 29); šėtonas, nuodėmingo pasaulio kunigaikštis, Jame „nieko neturi" (Jo. 14, 30). Taip Jėzus negalėjo kalbėti, jei Jis bent kokią nuodėmę būtų gyvenime turėjęs. Todėl Jis galėjo sakyti: „Kas iš jūsų gali parodyti manyje nuodėmę?" (Jo. 8, 46). Tie Jo žodžiai reiškia ne tik viešą nepapeikiamumą, bet visišką benuodėmingumą, nes tik šiuo atveju Jis tegalėjo drįsti tokį klausimą statyti, — kitaip išeitų baisi veidmainystė ir nepakenčiama puikybė, ir tuo pačiu Jame būtų nuodėmė. Apie kiekvieną žmogų Jėzaus mokinys rašo: „Jei sakytumėm, kad neturime nuodėmės, mes patys save suvedžiojame ir nėra mumyse tiesos" (I Jo. 1, 8). O Jėzus klausia priešų: kas iš jūsų gali parodyti manyje nuodėmę? Taip tegali Švenčiausiasis kalbėti. Girdėdami tą klausimą, priešai tyli, o šv. Petras, puolęs Jėzui į kelius, sako: „Išeik nuo manęs, Viešpatie, nes aš žmogus nuodėmingas", kurs su Tavim, neturinčiu jokios nuodėmės, nedrįstu bendrauti ir Tavo artimybėj būti (Luk. 5, 8).

Viešpaties pašaukimas buvo būti Mesiju, t. y., būti išvaduotoju iš nuodėmės atperkant žmones, atleidžiant jiems nuodėmes ir juos teisiant. Jis pats savo asmenyje turi valdžią nuodėmes atleisti. Nuodėmes atleisti gali tik vienas Dievas, kuris yra švenčiausias. Priskirdamas sau tą valdžią, Jėzus kelia save ant visos nuodėmingos žmonijos ir laiko save švenčiausiuoju Dievu, kuriame negali būti jokios nuodėmės. Turėdamas atpirkti žmoniją iš nuodėmių, Jėzus turėjo aukoti savo gyvybę „kaip atvadavimą už daugelį" (Mat. *20, 23*). Priskirdamas savo gyvybei ir savo kraujui tokią vertę, kuri atlygina Dievui už nuodėmes, tuo pačiu Jėzus skelbia save esant be nuodėmės, — nes juk nuodėmingumas negali atlyginti Dievui už nuodėmes. Pagaliau, Jėzus skelbia save viso nuodėmingo pasaulio Teisėju. Kaip Jis galėtų teisti, jei Jis pats būtų turėjęs kalčių? Juk Jis pats tada turėtų būti teisiamas. O tuo tarpu Jis teis gyvus ir numirusius pats savo valdžia, žiūrėdamas net slapčiausių kalčių.

Tasai Jėzaus benuodėmingumas nėra per malonę įgytas; jis eina iš Jo dieviškosios esmės. Jis yra tikras Dievo Sūnus. Todėl Jis turi absoliutų benuodėmingumą ir šventumą.

Su Viešpaties benuodėmingumu ir šventumu glaudžiai siejasi Jo teisingumas kalboje arba tiesakalbumas. Tai yra viena pagrindinių Jo savybių: „Aš — tiesa" (Jo. 14, 6), taip Jis apie save kalbėjo. Jo artimieji buvo giliai persiėmę Jo teisybe (Jo. 1, 14, 17). „Nerasta vyliaus Jo burnoje" (I Petr. *2, 22*). Bet ir Jo priešai buvo priversti pripažinti: „Mokytojau, mes žinome, kad Tu tiesakalbis ir mokai Dievo kelio tiesoje ir nė vienu nesirūpini, nes nežiūri žmonių asmens" (Mat. *22*, 16). Kiekvienas Jo žodis, kiekvienas Jo veiksmas, visas elgesys, visa Evangelija yra tiesos blizgėjimas, ir turi tiesakalbumo pažymį. Jis kalba tiesą net mažiausiuose daiktuose ir visose išvadose (Mat. *23, 25*; Luk. 13, 15), be jokio vyliaus, iškraipymo, pagražinimo, nudavimo: „Jūsų šneka tebūna: taip, taip, ne, ne" (Mat. 5, 37). Jis kalba tiesą visiems, be jokio galėjimo Jį papirkti ar pabaidyti (Mat. *22*, 16—*21*; Luk. 13, *32*), nors visi farisiejai piktintųsi (Mat. 7, 37 ir k.), ir net mokiniai nuo Jo atkristų (Jo. 5, 67). Kaip griežtai Jis smerkia kiekvieną veidmainystę, melą, nudavimą visose jų formose! Su kokia galybe Jis kartoja veidmainiaujantiems farisiejams: „Deja jums" (Mat. *23*, 1—33).

Tasai tiesakalbumas užtraukė ant Jo didikų neapykantą ir liaudies persekiojimą. Vis tik Jis juo pasiremia net tada, kai Jo priešai čiumpa akmenis Jį užmušti: „Aš jums kalbėjau tiesą, kurią iš Dievo girdėjau. Kadangi aš sakau tiesą, jūs man netikite" (Jo. 8, 40, 45). Kas nori būti Jo mokinys, tas turi turėti sąlygą: laikytis tiesos (Jo. 8, 31). Tai Jo palikimas

saviesiems: Jis atsiųs jiems tiesos Dvasią (Jo. 15, 26, 13), — tai Jo malda už savuosius: „Tėve, pašventink juos tiesoje. Tavo žodis tiesa“ (Jo. 17, 17). Teisėjo akyse, kada mirtis ir amžinybė jau čia pat, Jis dar kartą paskelbia savo gyvenimo ir veikimo tikslą: „Aš tam gimiau ir tam atėjau į pasaulį, kad liudyčiau apie tiesą. Kiekvienas, kurs yra iš tiesos, klauso mano balso“ (Jo. 18, 37). Ir, statant Pilotui cinišką klausimą, „Kas yra tiesa?“, Jis leidžia save pasmerkti mirti, kad nebūtų neištikimas tiesai. Jo mirtis, be ko kito, patvirtina Jo tiesos meilę.

Pasaulio istorija nežino kito tokio asmens, kurs taip būtų mylėjęs tiesą, kalbėjęs tiesą ir neapkentęs netiesos, kaip Jėzus. Joks pranašas toks nebuvo, — nes tik vienas Jėzus tegalėjo sakyti: „Aš — tiesa“.

Mėgindami kalbėti apie Jėzaus charakterį, tuoj pajuntame, kad taikomi Jam žodžiai praranda savo įprastinę prasmę, arba kad visi mūsų paimti iš šios žemės išsireiškimai pasirodo neužtenkami.

Viešpaties asmens pritraukianti jėga, kuri taip galingai mus veikia ir stebina, kyla ne tiek iš Jo darbų galingumo arba iš Jo žodžio jėgos, kiek iš Jo kilniausios širdies kalbos. Svarstyti Jo jausmų turtingą pasaulį yra ypatingas žavesys. Jėzus nieku būdu nebuvo bejausmis stoikas. Bejausmingumas reiškia, kad sielai trūksta sveikumo. Kas jo dirbtinai ieško, tas pariša jauną gyvybės pulso plasdėjimą. Šalia kitų faktų, taip pat ir tai įrodo Jo tiesakalbumą, kad Jis niekados nesistengė savo jausmus paslėpti. Ne vienas norėtų būti atviras, reikšdamas savo mintis ir sumanymus, bet dingsta jo atvirumas, kai tenka jausmai reikšti. O Evangelijose mes taip dažnai randame pasakojimą apie tai, ką Jėzus savo viduje jautė ir išgyveno.

Mūsų širdies pagrindinis jausmas yra meilė. Bet niekur tasai meilės jausmas nebuvo taip jautrus, tyras ir gilus, kaip Jėzaus širdyje. Tai pasirodo Jo santykiuose su Jo dangiškuoju Tėvu. Jokia kita žmogaus širdis nenešiojo savo gelmėse dangiškojo Tėvo vardo su karštesniu atsidavimu. Nes tasai vardas pripildė visą Jo širdies gelmę, nuolat skambėjo Jo lūpose. Nuo Jo meilės karštumo gali ir mūsų širdys užsidegti.

Tos meilės jautrumas reiškėsi beribiu pasitikėjimu. Tasai pasitikėjimas Dievu niekados nebuvo jokioj sieloj taip saulėtu būdu, kaip Jėzaus sieloj. Mūsų pasitikėjimo saiką geriausiai parodo kentėjimo ir mirties valanda. Jėzaus pasitikėjimas paliko nepajudinamas net tada, kai mirtina kova varė Jam iš gyslų kraujo prakaitą. O mirties valandą dar kartą jis sublizgėjo kaip saulė, prieš nusileisdama už akiračio. Kai iš Viešpaties sielos veržėsi baisus kentėjimo šaukšmas: „Mano Dieve, mano

Dieve, kam mane apleidai?", Jo širdis skendėjo ir geso mirties kovoje. Bet negeso Jo nepajudinamas pasitikėjimas: „Tėve, į Tavo rankas aš atiduodu savo dvasią", — tokie buvo paskutiniai Jo pasitikėjimo ir meilės žodžiai.

Šalia Tėvo meilės betarpiškai reiškiasi žmonių meilė. Ji buvo daugiau, kaip bičiuliškas nusiteikimas, noras padėti, apyšaltis prielankumas; ji buvo užkovojanti, pritraukianti žmonių meilė, Jo brolių meilė. „Niekas neturi didesnės meilės, kaip tą, kaip kas guldo savo gyvybę už savo prietelius" (Jo. 15, 13). Taip Jėzus apie save kalbėjo. Toks buvo Jo meilės saikas ir karštumas, kuris palenkė Jį eiti mirti: „Gerasis ganytojas duoda savo gyvybę už savo avis" (Jo. 10, 11). O kokia Jo mirtis, toks buvo ir visas Jo gyvenimas. „Pasirodė mūsų Išganytojo Dievo maloningumas" (Tit. 3, 4). Tais žodžiais didžiausias mokinys sužymėjo Mokytojo paveikslą.

Jėzaus meilė žmonėms buvo karščiausia Apaštalo meilė, jautriausia motinos meilė, ištikima, gryna bičiulio meilė. Jo apaštališką meilę liudija kiekvienas Jo gyvenimo veiksmas, Jo stokojimai, kelionės, namų ir tėviškės atsižadėjimas, mokymas, stebuklai, mirtis. Apie Jo jautrią motinišką meilę kalba Jo rūpestingumas Apaštalais ir liaudimi (Jo. 15, 9, 15; 17 sk.). Kaip kad vištą surenka savo viščiukus po sparnais, taip Jis nori surinkti net tuos, kurie nenorėjo Jo suprasti ir buvo Jo atžvilgiu abejingi (Mat. 23, 37). Apie Jo bičiulišką meilę šv. Jonas parašė reikšmingus žodžius: „Mylėjęs savuosius, kurie buvo pasaulyje, parodė jiems savo meilę iki galui" (Jo. 13, 1). Šventoji vakarienė yra tos meilės nenykstamas paminklas.

Toji meilė buvo galingesnė už kentėjimą ir mirtį. Galima sakyti, visas Jėzaus gyvenimas buvo vienas kentėjimas. Ne tik dėl to, kad Jis visados pramatė, koks Jo galas. Bet ir Jo patyrimai daugiau davė Jam progos liūsti, negu džiaugtis. Užtenka prisiminti demonišką Jo priešų neapykantą, kuri net mirštančiam surado pasityčiojimo ir išniekinimo žodžių, kai Jis siuntė savo Tėvui mylinčio atsidavimo maldą. Tačiau tas kentėjimas nebuvo vienintelis, ir gal ne didžiausias. Pirmiausia Jį liūdino patys Jo bičiuliai savo menku tikėjimu ir supratimo stoka. Tai atsitikdavo svarbiausiomis valandomis, kurių gryną džiaugsmą pagriaudavo jų netikėjimas. Nužengęs nuo persimainymo kalno, Jis randa savo pusiau tikinčius mokinius, veltui besistengiančius pagydyti sergantį mėnesienos liga (Mat. 17, 14—20). Kitu atveju, kai Jis susigraudinęs kalbėjo apie savo artimos mirties prasmę, Jo mokiniai ima kelti ginčus, kas iš jų bus didžiausias Dievo karalystėje (Mat. 20, 20). Begalinį skausmą ne kartą Viešpats reiškia sakomais saviesiems žodžiais: „O, netikinti gimine, iki kolei aš jus kęsiu?" (Mork. 9, 18). „Tiek daug laiko esu su jumis, ir jūs nepažįstate manęs" (Jo.

14, 9). „Kodėl esate bailūs jūs, žmonės menko tikėjimo?“ (Mat. 8, 26). „Apie ką kalbėjotės kelyje?“ (Mork. 9, 32 s.). Ir, pagaliau, skaudžiausi žodžiai, kokius išduota meilė kada nors ištarė: „Prieteliau, ko atėjai? Pabučiavimu tu išduodi žmogaus Sūnų“ (Mat. 26, 50; Luk. 22, 48). O dar pridėk apvylimus, kuriuos paskutinę Jo gyvenimo valandą savieji Jam surengė. Tik vienas mokinys pasirodė turįs drąsos stovėti po kryžiumi. Kiti išsislapstė. Tokia buvo Jo meilės istorija.

Tačiau tai nebuvo pralaimėjimas. Meilė nugalėjo kentėjimą ir mirtį. Dievo meilė neapleido Jo nė karčiausioj mirties valandoj, nesumažėjo nė Jo meilė žmonėms. Ypač meilė tiems, kurie gyvenime buvo Jam artimesni. Nežuvo nė tos apgalingos meilės vaisius. Jau du tūkstančiai metų išpažįsta: „Tikiu į šventą, katalikišką ir apaštališką Bažnyčią“.

Per visas Evangelijas pasakojama, kad ta taip galinga meilė žmonėms reiškėsi gailestingumu. Pirmiausia Viešpaties širdžiai kelia pasigailėjimo dvasiškas žmonių sielų skurdas. Todėl Jis pakentė priekaištą, kad Jis esąs muitininkų ir nusidėjėlių bičiulis. Nė Jis pats to neneigė: „Aš neatėjau teisiųjų šaukti, bet nusidėjėlių“ (Mork. 2, 17). Kokius jausmus Jis turėjo nusidėjėliams, jei tik jie turėjo geros valios, parodo Jo palyginimai: palyginimas apie prarastą avį, prarastą drachmą, paklydusį sūnų. Panašios užuojautos Jis turėjo ir savo tautos didžioms minioms, nes jos „buvo lyg avys, kurios neturi piemens“ (Mork. 6, 36). Ypač skaudžiai Jis jautė atgailos stoką ir abejingumą. Matydamas Jeruzalės atkaklumą ir žuvimą, Jis lieja užuojautos ašaras. Paskutinėj savo maldoj ant kryžiaus Jis prašo už savo priešus ir gailisi jų (Luk. 19, 41; 23, 34).

Tačiau ir žemiškas žmonių skurdas slėgė Jo širdį. Matydamas ligonį, Jis dūsauja užjausdamas (Mat. 7, 34), Jam gaila minios, neturinčios valgyti (Mork. 8, 2), Jis giliai jaudinasi, pasitikęs laidotuvių eiseną (Luk. 7, 13), Jis lieja ašaras prie bičiulio atviro kapo (Jo. 11, 35). Bendrai, Jis negalėjo žiūrėti į jokį žmonių skurdą, nenešdamas pagelbos. Jis artinasi ir prie raupsuotojo, kurio visi šalinasi, ir padeda savo rankas ant jo pūliuojančių žaizdų.

Tokis buvo Viešpaties gailestingumas, nuo kurio užsidegė krikščioniškasis heroizmas. Tiesa, pasaulis visados buvo turtingas bergždžia užuojauta, ir nuo Budos laikų daug buvo nevaisingo gailestingumo pranašų. Jėzaus gi gailestingumas turėjo heroiškus darbus. Tokių darbų niekas nepasieks. Nes niekas negali sujungti savyje taip didžios galybės ir stiprumo su be galo mylinčios širdies švelniausiu jautrumu. O Viešpats tai turėjo. Todėl Jo gailestingumas gražiausiai pasirodo ten, kur kartu reiškiasi ir Jo antžmogiška galybė. Užtenka prisiminti Lozoriaus prikėlimo istoriją. „Mūsų bičiulis Lozorius

miega“ (Jo. 11, 11). „Kas tiki į mane, nors ir būtų miręs, bus gyvas“ (Jo. 11, 25). Turėdamas tą aukščiausios galybės sąmonę, Jėzus eina kovon su mirtimi ir ją nugali. O vis dėlto, stojęs prie atviro kapo, Jis lieja jautriausios užuojautos ašaras. Kaip kitur, taip ir čia Jo paslaptis ir Jo didumas.

Greta jautriausios meilės jausmų mes matome Jėzuje griežčiausio pasipriešinimo, rūstumo, supykimo jausmus. Tik įsidėkime, kad tie jausmai niekados neužsidega Jo paties naudai; jie tarnauja vieninteliai Dievo dalykui. Kur tik dalykas tebuvo apie Jo asmens šmeižimus ir žeidimus, ten Jo kantrumas buvo be saiko; Jo kančios ir mirties istorija tai įrodo. Bet kur Jis sutiko priešinimąsi Dievo garbei ir Jo mesianiškojo veikimo pasisekimui, ten Jo uolumas buvo nepermaldaujamas. Tuo mes suprantame kietus peikimo žodžius, kuriais Jis barė farisiejų būdą, kuriais Jis ir savo išrinktajam mokiniui gebėjo atsakyti. Kai Judas išdavikiškai Jį pabučiavo, Jis teištarė meilingus įspėjimo žodžius. Kai Petras tris kartus Jo išsigynė, Jis teturėjo jam užuojautos ir pasigailėjimo žvilgsnį. Bet kai tas pats mokinys buvo panorėjęs atkalbėti Jį nuo Dievo Jam skirtojo kančios kelio, jam teko išgirsti rūstūs žodžiai: „Šalin nuo manęs, gundytojau!“ (Plg. Mork. 8, 33). Tikroji meilė pirmiausia rūpinasi Dievo garbe ir sielų išganymu.

Iš to mes aiškiai matome: Viešpaties jausmai kiekvieną valandėlę buvo pilnai valdomi Jo valios, o ši laikėsi Dievo valios. Net didžiausių susijaudinimų metu mes nepastebime Jame jokio įsikarščiavimo, jokio nenuosaikumo, jokio nerimo. Net tais negausingais atvejais, kai Jis teisėtai buvo užsidegęs šventu rūstumu, mums tenka stebėtis Jo pilniausiu savęs valdymu. Dar gražiau tasai savęs valdymas pasireiškia Jo kančioje. Įsivaizduok sau žmogų, kurs baisiausiame dvasios suspaudime taip su savim rungiąsi, kad kruvinas prakaitas Jam trykšta. Ar galima pamanyti, kad jis po trumpos valandėlės su majestotinga ramybe, lyg dalykas būtų savaime suprantamas, be jokio dirbtinumo imtų savo bičiuliams kalbėti: Jau metas man eiti kentėti ir mirti? O Jėzus sugebėjo taip padaryti. Nebuvo Jam jokio jausmo, kurs būtų Jį užklupęs ar pavergęs. Tiesa, Viešpats giliai jautė, giliau, negu kuris nors žmogus. Bet visi Jo jausmai visiškai buvo valdomi Jo valios.

Tas taip negirdėtas Jo valios tvirtumas reiškiasi taip pat Jo motyvų absoliučiu grynumu. Tvirtai valiai užtenka vienos didžios minties. Tiesiog didžių žmonių gyvenimas buvo valdomas tik vienos kurios nors idėjos. Tačiau niekas taip išskiriamai nebuvo atsidavęs savo idealui, kaip Jėzus buvo atsidavęs savo dangiškojo Tėvo valios pildymui. Apie tai jau buvo kalbėta. Tačiau tenka dar pastebėti, kaip tasai atsidavimas ir rūpestingumas pildyti Tėvo valią niekados nesivaduoja veiki-

me Jo asmeniškais motyvais. Todėl niekados Viešpats nepaisė žmonių malonės ar nemalonės. Mokiniai klausia Jo: „Ar žinai, kad farisiejai, išgirdę šitą žodį, pasipiktino?“ — „Palikite juos“, ramiai atsako Viešpats, „jie yra akli ir aklų vadai“ (Mat. 15, 12—14). Taip pat Jėzus neturėjo jokio atsižvelgimo į savo sveikatą ir gyvybę. Eidamas į Jeruzalę, Jis žinojo, kad Jis eina mirti; Jis buvo aiškiai tai pasakęs. Bet tas dalykas nė kiek nedarė įtakos Jo sumanymams. Taip pat Jis nesidarbavo dėl žmonių dėkingumo ar meilės. Jis labiau pagyrė Mariją, kuri su kontempliatyviu ramumu klausėsi Dievo karalystės žodžio, negu jos seserį, kuri, Jį mylėdama, rūpinosi Jam patarnauti. Be abejo, žmonių nedėkingumas buvo Jam skaudus; tą parodo dešimties raupsuotųjų pavyzdys; tačiau ne dėl to, kad toks nedėkingumas Jam pačiam buvo rodomas, bet dėl to, kad užmiršta buvo atiduoti garbę Dievui (Luk. 17, 18). Apie save patį Viešpats tiek mažai temąstė, kad nė teisėto pripažinimo neieškojo. „Aš neieškau savo garbės; yra kas jos ieško ir teisia“ (Jo. 8, 50). Visas Jo gyvenimas ir Jo baisi mirtis rodo tą tiesą.

Vienas stipriausių ir visų labiau teisėtų žmogaus veikimo motyvų yra, pagaliau, meilė jo paties šeimai. Pas Jėzų ir šitas motyvas buvo pasitraukęs už Jo pašaukimo didžių uždavinių. Mes žinome, kaip karštai ir ištikimai Jėzus mylėjo. Net ant kryžiaus Jam darė kartų kentėjimą tas dalykas, kad Jis turėjo palikti pasaulyje savo Motiną vieną. Todėl Jis nemirė, nepavedęs Jos savo ištikimiausiam mokiniui. Tačiau nors toji meilė buvo taip karšta ir jautri, vis dėlto ji nebuvo sprendžiamas Jo veikimo motyvas. Visais atvejais aukštesnė Jam buvo Dievo valia ir Jo mesianiškasis uždavinys. Tai parodo dvylikos metų Vaikelio atradimo bažnyčioj įvykis ir giminaičių lankymo dalykas. Net Kanoje, kur Jis, prašomas Motinos, padarė savo pirmąjį stebuklą, aukštesnė Dievo valia turėjo paskyrusią Jo veikimo valandą.

Iš to tyriausio motyvų grynumo ėjo visų Jo veiksmų tobulumas ir nuosaikumas. Jis gyveno taip, kaip Jis mokė, ir gyveno tobuliausiu būdu. Čia taip pat glūdi Jo gyvenimo ir Jo charakterio paslaptis. Daug kartų buvo mėginama piešti Jėzaus charakterį. Bet visados po visų bandymų tekdavo išpažinti mūsų nepajėgumą. Mes daugiau sakome, kas Jis nebuvo, negu kad pajėgtumėm perstatyti Jo didumo paslaptį. Kalbėdami apie tai, su kokiu nusistatymu Jis niekino pasaulį, tuoj mes skubinamės pridurti, kad Jėzus nebuvo asketa, kaip Jonas Krikštytojas. Jis niekino pasaulio viliojimus, bet Jis jų nebijojo. Kūdikiškas džiaugsmas gyventi ir bešališkas atsidarymas pasauliui jungėsi Jame su karališka dvasios laisve. Jis mylėjo nuošalų gyvenimą, bet Jis nebijojo gyventi tarp žmonių pasau-

lyje. Tirščiausiose miniose Jis vis tiek buvo taip pat vienas, kaip ir nakties tyloje, kada Jis kalbėjosi su Tėvu.

Stebėdamies tuo, kad Jis tiek daug aukštesnis už pasaulį, mes negalime nesistebėti Jo karštu sielų išganymo uolumu. Bet ir čia mums tenka pasakyti, kad tasai kilniausios aistros karštumas jungėsi Jame su stebėtina ramybe ir rezignacija. Tai reiškia ne vien kad Jis buvo laisvas nuo kiekvieno fanatizmo. Daug didesnis dalykas, kad Jis, kurs mylėjo sielas iki mirties, žmogiškojo piktumo paslapties atžvilgiu buvo pilnas pasidavimo bei rezignacijos. Jis ne mažiau dėkojo Dievui už tą, kad Jis savo paslaptis apreiškė mažutėliams, kaip ir už tą, kad Jis jas paslėpė nuo gudriųjų, kurie pūtėsi savo žinojimu (Mat. 11, 25).

Jei mes kreipsime žvilgsnį į Jo nuolankumą, tai turime pripažinti, kad jis prašoka kiekvieną žmogišką saiką. Ne vien dėl to, kad Jis atsisakė kiekvienos žemiškos garbės, ir kad tarp neturtėlių, atstumtųjų ir apleistųjų Jis turėjo savo mylimiausių bičiulių, ne tik dėl to, kad Jis jautėsi ir rodėsi visų, net mažiausiųjų tarnu; dar didesnis dalykas yra tai, kad Jo nuolankumas stipresnis buvo už kentėjimą ir mirtį. Kai Jis stojo teisme šios žemės didžiūnų akivaizdon, Jam būtų užtekę vieno Jo išminties žodžio sau pačiam išsigelbėti. Bet Jis tokio žodžio netarė, nes Erodo Jam parengtas bepročių rūbas labiau karališkai Jį puošė, kaip žmogiškojo pagyrimo ir žemiškosios laisvės žodis. Bet ir čia tenka pridurti, kad tasai nuostabus nuolankumas ėjo greta su Jo majestotingu kilnumu. Šalia nuolankumo žodžių ir darbų mes randame žodžių apie Jo paties aukštumą, — žodžių, kokių joks žmogus dar nedrįso apie save tarti.

Panašų dalyką mes pastebime visose Viešpaties dorybėse ir ypatumuose. Vis iš naujo mes turime pripažinti, kad tariami apie Jėzų posakiai negalima imti įprastine prasme, ir kad jie neturi tų ribų, kurios aprėžia žmogišką tobulumą. Tas dalykas buvo pavadintas Jėzaus „charakterio absoliutizmu", — ir toks pavadinimas yra visai teisėtas. Todėl apie jokį Jo ypatumą negalima sakyti, kad jis žymėtų Jo charakterį ir jį išreikštų ypatingu būdu. Nes kiekvienas vienpusiškumas yra Jam svetimas. Vyriškas veiksmų galingumas ir geraširdis nuolaidumas, blizgantis skaistumas ir nuoširdžiausia nusidėjėlių meilė, neieškąs savęs nuolankumas ir neišieškota aukštybė, nepajudinama drąsa reikšti savo mintis ir meilingas atsižvelgimas, Dievo ieškanti vienuma ir bičiuliškas draugingumas, tobuliausias pasidavimas ir nesulaužomas tvirtumas: visa tai, ir dar daug daugiau, pinasi kilniausiame Jėzaus charakterio paveiksle.

Taigi žmogiškieji bruožai ir antžmogiškas didumas, žavingai susipynę vienumon, daro kilniausią Jėzaus asmens paveikslą. Koks dvasios grožis ir didumas turėjo spinduliuoti iš Viešpaties

asmens ir veikti anų laikų žmones, mes galime kiek spręsti iš įspūdžio, kurį Jis darė. Neapsakomas giedrumas ir romumas, prielankumas ir meilė, galybė ir pranašumas, rimtis ir kilnumas, simpatija ir karališkas orumas, ir viskas kita, ką mes žmogaus prigimtyje randame geriausio ir kilniausio, ir dar žmogui nepasiekiamame laipsnyj, tryško iš Jo asmens. Pirmas susitikimas su Jėzumi iš karto sukėlė Filypo manyme įsitikinimą: „Mes radome tą, apie kurį rašė Mozė Įstatyme ir Pranašai" (Jo. 1, 45). Toks sprendimas rėmėsi ne ilgu mokymu, bet pirmojo įspūdžio patraukiančia galybe: „Eik ir pažiūrėk!" (Jo. 1, 46.) Taip savaiminai veikė Jėzaus išvaizda, kad užteko išgirsti žodžius „Sek mane!" ir šaukiamasis palieka verslą, uždarbį, laivus, gimines ir eina paskui Jį (Jo. 1, 43). Ir ne tik prasti, dori žmonės, bet ir Rašto žinovai, aristokratijos atstovai, pagauti Jo asmens didumo, taria Jam: „Mokytojau, aš seksiu Tave, kur tik Tu eisi!" (Mat. 8. 19).

Toks pat nepaprastas buvo Jo asmens įspūdis ir minioms: „Minios stebėjosi Jo mokslu, nes Jis juos mokė kaip tas, kurs turi valdžios" (Mat. 7, 28). Joks amžius, jokia lytis, joks pašaukimo laipsnis, joks luomų sluoksnis nepajėgė nepajusti to daromo Jėzaus asmens įspūdžio. Palikę savo motinų apkabinimą, vaikai bėga glaustis prie Jo, traukiami Jo meilingo bičiuliškumo ir žavinčio gerumo (Mat. 19, 14). Vieši nusidėjėliai, žydų visuomenės atmata, skaito Jo veide gailestingumo ir atleidimo žodžius (Mat. 9, 9; Luk. 15, 1; 19, 7; Jo. 8, 4—11). Bažnyčios biaurintojus pagauna staigi baimė Jo besiveržiančio uolumo, kurs žymisi Jo akyse ir veide (Jo, 2, 15—17). Norėjusieji nustumti Jį nuo kalno kranto, staiga išsisklaido, pagauti Jo galingo pasirodymo įspūdžio, o Jis sau eina ramus savo keliu (Luk. 4, 30). Jis stoja ciesoriaus vietininko akivaizdon ir su didingu orumu skelbia save karaliumi (Jo. 18, 37). Vyrai ir moterys, turtuoliai ir beturčiai, šviesuoliai ir bemoksliai būna neatsispiriamai sužavėti Jo asmens.

Kuklus, geraširdis Viešpaties žmoniškumas pripildydavo visus beribiu pasitikėjimu, bet Jo prigimties slėpininga aukštybė neprileido jokio nevykusio familiariškumo. Net patys Apaštalai drovėjosi duoti Viešpačiui mažiau tikusį klausimą (Mork. 9, 31). Jo priešai svyravo tarp baimės ir įžūlumo. Reikėjo viso jų mirtinos neapykantos įkaitimo, kol jie išdrįso Jį suimti. Šiaip ar taip, bičiuliai ir priešai, nežiūrint viso Jo tikro žmogiškumo, jautė Jo asmenyje kažką neišaiškinamą, nesuprantamą. Ar Jis saviesiems atrodė Dievo Sūnumi, ar minioms pranašu, ar priešai šmeižė Jį apsėstuoju (Mat. 16, 14; Mork. 6, 14 ss; Luk. 7, 16 ss; Mork. 3, 22), visados mes gauname šitokio įspūdžio: Jo asmenyje turėjo būti kažkas neapsakomai didžio ir galingo. Jei mūsų Evangelijos tą įspūdį užfiksavo, ir jei jos vis tik

nupiešė tikrą žmogaus vaizdą, kurs yra nepasiekiamo kilnumo vaizdas, tai sveikas istoriškas protas turi čia pripažinti ne rafinuotą, negirgėtą gabumą prasimanyti, bet asmeniškai išgyventų įvykių tikrovę.

Iš čia mes darome dvejopą išvadą. Pirma, kad įtarti Jėzaus asmenį, lyg Jis būtų buvęs apgavikas, melagis, liguistos dvasios ar kurį nors panašų psichišką trūkumą turėjęs, yra didžiausia nesąmonė. Kritika, kuri tuos dalykus drįstų tvirtinti, pati save pakirstų. Toks asmuo negali nejučiomis savo sąmonėje suklysti nei kitus tyčiomis klaidinti. Jis nėra liguistas ar apgavikas. Jo šventumas ir kilnumas neleidžia Jam kitų klaidinti, o Jo nesulyginama išmintis neleidžia, kad Jis pats kuriuo nors būdu suklystų. Taigi Jėzaus žodžiai, kuriais Jis skelbė save Dievo įgaliotu Mesiju, tikru Dievo Sūnumi, tikru Dievu, yra teisingi ir tikri. Taip Jis jautė be jokių saviapgaulių, ir taip Jis kalbėjo. Antra, Jėzaus asmuo negali būti matuojamas įprastiniais psichologijos mastais. Jis praneša kiekvieno žmogiškojo didumo rėmus. Tas faktas patvirtina Jo žodžių teisingumą: Jėzus ne tik kalbėjo kaip Dievas, bet ir gyveno kaip Dievas. Tiek pirmuoju, tiek ir šiuo atžvilgiu Jo asmenybė laiduoja Jo žodžių tikrumą.

2 §. Jėzaus stebuklai

Lig šiol mes svarstėm paties V. Jėzaus liudijimą apie save ir matėm, kad ką Jis manė ir jautė, tą ir kalbėjo. Jo asmuo laiduoja Jo žodžių tikrumą. Bet mums svarbu žinoti, ar Jo žodžius paliudijo pats Dievas. Jei ir pats Dievas Jo žodžius paliudijo, tai tie Jo žodžiai įgauna absoliučio tikrumo. „Jei mes priimame žmonių liudijimą, tai Dievo liudijimas yra didesnis“ (1 Jo. 5, 9), didesnis ta prasme, kad jokia klaida nebeturi jokio galėjimo įsibrauti. Pats Kristus ir Jo išrinktieji Apaštalai nuolat rėmėsi tuo Dievo liudijimu. Jėzus skelbė, kad Jis pats su Tėvu, arba Tėvas Jame ir per Jį *darbais* liudija apie Jį, arba šventoji Dvasia, Jo paties iš Tėvo siųsta, suteikdama Jo pasiuntiniams ir tikintiesiems įvairias galybes (virtutes), įkvėpimus, dovanas, liudys apie Jį. „Aš esu, kurs pats apie save liudiju, ir liudija apie mane Tėvas, kurs yra mane siuntęs“ (Jo. 8, 18). Šventoji Dvasia „liudys apie mane“ (Jo. 15, *26*; Plg. Apd. 4, 31, 33; 5, *32*; Žyd. *2*, 4; 1 Jo. 5, 6—*12*).

O dar, žmonijai yra tam tikra prasme reikalingas Dievo apreiškimas, kuris būtų visiems prieinamas, lengvai, greitai ir su tikrumu pažįstamas. Jei pats Dievas savo autoritetu nebūtų paliudijęs Kristaus žodžių, tai Kristaus žodžiais teikiamas apreiškimas ne visiems turėtų tų savybių ir todėl neturėtų

viso savo sekmingumo. Tad reikalingas paties Dievo liudijimas. Savo liudijimą Dievas pareiškia tam tikrais ženklais.

Bendrai kalbant, ženklas (signum), apologetiškai imamas, yra kiekvienas faktas ar daiktas, kurs rodo, kad kuris nors apreiškimas yra kilęs iš Dievo, ir todėl tasai apreiškimas yra tikėtinas. Taigi ženklai skiria tikrąjį apreiškimą nuo netikrojo, ir todėl jie dar vadinami kriterijomis.[1])

Subjektyvūs apreiškimo ženklai yra vykstą tikybinės tiesos ieškotojo prote ir valioj religiški patyrimai, jausmai, išgyvenimai, žmogaus dvasios troškimų bei stokojimų patenkinimas, kurs atveda sielon ramumo ir gėrėjimosi; su jais gali būti šventosios Dvasios įkvėpimai ir raginimai. Tokie subjektyvūs ženklai, nors labai naudingi, nes rengia sielą tiesai priimti, bet patys vieni dažniausiai nėra užtenkami, nes jie gali kilti ne vien iš Dievo, bet ir iš kitų visai natūralių priežasčių, ir todėl jie gali žmogų apgauti.

Objektyvūs ženklai yra tie išorės faktai, kurie rodo, jog toks ir toks mokslas yra Dievo apreikštas. Jie gali būti vidiniai, t. y., jie gali būti arba pačiame mokslo skelbėjo asmenyje, sakysime, jo šventumas, — arba pačiame jo skelbiamajame moksle, sakysime, to mokslo tinkamumas, — arba skelbiamojo mokslo pasėkose, sakysime, to mokslo geriausi praktiški vaisiai žmonių dorovės srityje. Objektyvūs, išoriniai ženklai neplaukia iš paties skelbėjo asmens, nei iš jo mokslo, bet yra atskiri nuo jų faktai, paties Dievo daromi skelbiamajam mokslui paliudyti ir laiduoti, — sakysime, stebuklai ir pranašystės.

Visi suminėtieji ženklai yra pozityvūs, nes jie šiokiu ar tokiu būdu teigiamai rodo apreiškimo tikrumą. Bet šalia jų yra ir negatyvūs ženklai, kurie rodo, jog nėra jokio prieštaravimo, kad skelbiamasis mokslas būtų tikrai iš Dievo, nes jis nei pats savyj neturi prieštaravimo, nei neprieštarauja kitoms tiesoms, kurios iš kur kitur yra žinomos, sakysime, Kristaus skelbiamasis mokslas apie Jo mesianizmą ir dievystę neturi savyj pozityvaus prieštaravimo, nei nesipriešina Senajame Testamente apreikštoms tiesoms.

Svarbiausi objektyvūs išorės ženklai Dievo teikiamam apreiškimui paliudyti yra stebuklai ir pranašystės, bendrai — stebuklai, nes juk ir pranašystė yra stebuklas. Tie ženklai savaime įrodo apreiškimo kilmę, kad jis yra tikrai iš Dievo, ir yra visiems prieinami.

Tačiau Kristaus dievybės priešai daro didžiausias pastangas stebuklu nusikratyti. Nes jei stebuklas būtų įrodytas,

---

[1]) Kriterijų padalinimą plg. Dr. Pr. Venckus, Fundamentalinės Teologijos paskaitos, I dalis, Kaunas, 1931, 119 p. ir ss.

tuo pačiu būtų įrodytas gyvas Dievo apreiškimas. Jei stebuklas padarytas tam tikram mokslui paliudyti, arba to mokslo skelbėjo dieviškajai pasiuntinybei įrodyti, tuo pačiu pats Dievas duoda tam mokslui ir jo skelbėjui savo dievišką sankciją, kurios niekas negali išvengti. Nes juk stebuklas yra paties Dievo balsas, prieš kurį turi nutilti visi žmogaus gudravimai; stebuklas yra Dievo pirštas, kuris visus žmogaus užsispyrusius pasikėsinimus niekais paverčia; stebuklas yra Dievo darbas, kurs prašoka visas pasaulio jėgas ir galybes; stebuklas yra Dievo antspaudas, kurį Jis padeda ant savo mokslo ir savo pasiuntinio, ir kurs neabejojamai laiduoja jų antgamtišką pobūdį. Jei tat visagalįs Dievas suteikė Jėzui Kristui stebuklų valdžios Jo skelbiamajai Evangelijai ir Jo žodžiams laiduoti, tada tuo pačiu Jis Jį skelbia savo įgaliotu pasiuntiniu ir tikru savo Sūnumi, turinčiu dievišką prigimtį. O dar jei Jėzus turi tą stebuklų valdžią asmeniškai ir savo esme, taip kad Jis stebuklus daro pats savo galybe, tai tuo pačiu Jis save įrodo gamtos ir pasaulio Viešpačiu, visagalinčiu Dievu. — Kas tokių išvadų nenori, tam tenka visomis keturiomis kratytis stebuklais.

Ir yra žmonių, kurie iš tikro stebuklais kratosi. Empiristai visą pažinimą išveda iš patyrimo; stebuklas gi eksperimentams neprieinamas nei jo reikšmė pojučiais pastebima, taigi stebuklai esą negalimi. Racionalistai sako, kad visas moksliško ir religiško pažinimo šaltinis tėra vienas žmogaus protas, todėl joks antgamtiškas apreiškimas esąs negalimas. Panteistas Spinoza paskelbė, kad stebuklas prieštarauja tiek žmogaus, tiek Dievo dvasiai. Deistai paskelbė, kad Dievas yra ne tik atskiras, bet ir atsiskyręs nuo pasaulio, ir todėl kiekvienas apreiškimas tegali būti apgaulė ar prasimanymas. Kantistai skelbia savo autonomiją: žmogus pats sau yra dorovės dėsnių šaltinis, nepareinamas nuo nieko kito; tie dorovės dėsniai sudaro visą jo religiją, — taigi nei apreiškimo, nei stebuklo negali būti. Gottlobas Paulus skelbė, kad stebuklų nei nebuvo, nei negali būti. Viskas, kas vyksta, tegali būti natūralūs vyksmai, net biblijos ir Evangelijų stebuklai. Tik gamtos jėgų nežinojimas tegalėjęs sukelti manymą, kad esama stebuklų. Dovidas Fridrichas Straussas tęsė toliau: stebuklai tėra mitai. Nuo to laiko liberalų, o taip pat ir modernistų stovykloj dalykas atrodo baigtas. Visas pagrindas taip elgtis yra natūralistiška pasaulėžiūra: nieko antgamtiško nepriimti Juo Dievas toliau, tuo žmogus lengviau atsikvėps,— nereikės Jo apreikštojo mokslo pripažinti ir atsakomybę prisiimti! Tariamai keliamą „moksliški“ keblumai prieš stebuklą, tikrumoj tai yra baimė antprigimtojo apreiškimo, kurį norima kovoti.

Stebuklo sąvoka

Kai kurie stebuklo priešai apibrėžia stebuklą tokiu būdu, kad jis atrodo pasakišku burtu arba vaiduokliu; ir tada jau pasako, kad Dievas tokiais dalykais negali užsiimti. Kiti pasako, kad stebuklas esąs nepaprastas gamtos įvykis, kurio natūrali priežastis tamsuoliams nežinoma, — aišku, čia nėra stebuklo. O išvada: tik tamsuoliai tegali tikėti stebuklais. Kiti pasako, kad stebuklas esąs toks gamtos įvykis, kurio natūralios priežasties mokslas lig šiol dar nežino, bet laikui bėgant sužinos. Aišku, nė čia nėra stebuklo. Kurie pripažįsta Dievą, kai kas jų pasako, kad stebuklas yra nepaprastas Dievo tvarkymas. Plyta krito nuo stogo prieš pat einantį žmogų; bereikėjo vieno žingsnio, ir jis būtų buvęs užmuštas. Jis tiki, kad Dievas apsaugojo jį nuo nelaimės, ir tas įvykis jam yra stebuklas. Pagaliau, maldingo žmogaus akyse stebuklas esąs kiekvienas nepaprastas įvykis, religiškai išgyventas. Ypač staigesnis maldų išklausymas esąs stebuklas[1]). Tačiau, galima pastebėti, kad maldų išklausymas kartais gali būti stebuklas, bet stebuklas nėra tik maldų išklausymas. Bendrai, beveik kiekvienas stebuklo priešas duoda tokį stebuklo apibrėžimą, koks tinka jo pažiūrai.

Visai kitokią stebuklo sąvoką mums pateikia Senasis ir Naujasis Testamentas[2]). Tiesa, ten nedėstoma stebuklo teorija, bet už tat patiekiami patys stebuklai, kurie pašalina kiekvieną klaidingą stebuklo supratimą. O juk visa svarba ir yra žinoti, kaip šv. Raštas supranta stebuklą.

Visų pirma, šv. Raštas laiko stebuklais tik tuos įvykius, kurie galima pažinti išorės pojūčiais. Mat, stebuklas turi būti Dievo „ženklas", antspaudas, nurodymas; jis turi neabejojamu ir neginčijamu būdu pasirodyti betarpišku Dievo darbu. Todėl reikia, kad žmogus galėtų jį pastebėti. Dėl to nepermanomas Dievo veikimas tikėjimo paslaptyse nėra stebuklas griežta prasme, sakysime, veikimas Sakramentuose, nes jis nepastebimas išorės pojūčių. Pats stebuklingas įvykis turi būti betarpiškai išorės pojūčių pastebimas. Tokie stebuklai vadinasi fiziški. Be jų dar gali būti proto ir valios, arba morališki stebuklai. Tais atvejais stebuklingas įvykis vyksta žmogaus prote arba jo valioj, ir todėl jis tik tarpiškai tėra pastebimas kitų žmonių išorės pojūčių. Sakysime, žinome, kad žmogus negali žinoti kito žmogaus širdies paslapčių; bet jis aiškiai ir su tikrumu

---

[1]) Plg. Ottiger, Theologia fundamentalis, I, 1897, 170 ss; K. Beth, Das Wunder, prinzipielle Erörterung des Problems, Grosslichterfelde 1908, 5—17.

[2]) Glaudžiai ir gerai stebuklo teoriją išdėstytą galima rasti aukščiau minėtoj knygoj: Dr. Pr. Venckus, Fundamentalinės teologijos paskaitos, I dalis, Kaunas 1931, 128—169.

pasako kito žmogaus širdies mintis ir paslaptis; vadinas, jis turi dovaną pažinti kitų žmonių mintis ir paslaptis; tai mes sužinome tarpininkaujant jo pareiškimui. Taigi čia ir bus proto stebuklas. Arba, sakysime, žmogus parodo nepaprastai didelę ištvermę kentėjimuose, ar dorybėse, taip kad toji ištvermė prašoka natūralias žmogaus jėgas; tokią ištvermę žmogus tegali turėti Dievui veikiant jo valioje. Čia yra valios, arba morališkas stebuklas.

Tačiau tokie pojučių pastebimi nepaprasti įvykiai gamtoje tik tada tėra stebuklai, kai jie įvyksta ne pagal paprastą gamtos eigos tvarką. Visagalis ir išmintingiausias gamtos Kūrėjas įdėjo į gamtą jėgas ir dėsnius, pagal kuriuos tiek atskiri daiktai, tiek ir visas regimasis pasaulis būva, juda ir veikia. Tų jėgų ir dėsnių visuma kartu su iš jų plaukiančiais padariniais bei reiškiniais vadinasi gamtos tvarka ir natūrali gamtos eiga. Visi paprasti vyksmai, vis tiek ar jie būtų dideli ar maži, vyksta tos gamtiškos tvarkos rėmuose. Net pati Dievo Apvaizda rikiuoja, veda ir valdo pasaulio visatą paprastai pagal esamą gamtos tvarką. Aptikę kartais įvykį, kurio nepajėgia padaryti gamtos tvarkos jėgos ir dėsniai, mes stebimės ir tokį įvykį vadiname stebuklu. Sakysime, džiovininko pagydymas nėra stebuklas, jei jis vyksta pasigaunant laiko, priežiūros ir tikusių vaistų; taip gydo gamta ir natūralus sugebėjimas. Bet tasai džiovininko pasveikimas virstų stebuklų, jei jis įvyktų staiga, be vaistų, pačiu vienu valios įsakymu; nes jokios natūralios jėgos neįstengia vienoj akimirkoj pagydyti džiovos sunaikintą organizmą ir tuo atveju tarp įsakymo pasveikti ir pasveikimo nebėra jokio natūralaus santykio.

Todėl mums tenka sakyti, kad tokie nepaprasti ir panašūs įvykiai bei padariniai tėra padaromi, betarpiškai ar tarpiškai, tik vieno Dievo, gamtos Viešpačio. Joks kūrinys savaime neturi natūralaus įgaliojimo tokius įvykius padaryti. Net aukščiausi kūriniai, sukurtosios dvasios, savo veikime turi laikytis gamtos dėsnių ir negali įvykdyti jokių padarinių, kurie visiškai prašoka natūralią tvarką.

Sudėję tas tris stebuklo žymes kartu, mes galime pasakyti, kad griežta prasme stebuklas yra pojučiams prieinamas įvykis, kurs prašoka visas regimos ir neregimos gamtos jėgas ir todėl vien paties Dievo tegali būti padarytas.

Svarbiausia yra antroji suminėtoji stebuklo žymė. Kad stebuklas būtų pojučiais pastebimas įvykis, to reikalauja ne tiek stebuklo esmė, kiek galėjimas stebuklą pažinti, — nes jei jis nebūtų pojučiais pastebimas, mes negalėtume jo pažinti. O kad vienas Dievas tegali stebuklą padaryti, tai savaime

plaukia iš antrosios žymės, būtent, kad stebuklingas įvykis prašoka visos regimos ir neregimos gamtos jėgas.

Toks stebuklas yra vadinamas absoliučias: jo fiziškoji priežastis tegali būti vienas Dievas; net aukščiausio kūrinio jėga neįstengia jo padaryti, nes prašoka jo jėgas, ir jam padaryti reikia paties gamtos Viešpaties kuriamosios galybės. Tačiau, be to, dar gali būti reliatyvių stebuklų, būtent, kada kuri nors geroji dvasia (Angelas), aukštesnė už žmogaus dvasią, leidžiant ar paliepiant Dievui, padaro tokias pasėkas, kurių pati viena regimoji gamta, net tada, kai jos jėgas žmogus pritaikytų, nepajėgia padaryti, — vadinas, toks įvykis prašoka regimosios gamtos jėgas, bet neprašoka neregimųjų dvasių jėgas, — sakysime, kai pranašas Habakukas buvo greitu laiku Angelo perkeltas iš Judiejos Babilono kraštan į liūtų duobę, kur buvo alkanas Danielius.[1])

Tokios stebuklo sąvokos laikėsi pirmykštė krikščionija, viduramžių teologija, ir bendrai, visais laikais jos laikėsi ir laikosi katalikų Bažnyčia. Ji nėra prasimanyta, bet paimta tiesiog iš šv. Rašto. Norint tai įrodyti, reikėtų privesti visą šv. Raštą.

Stebuklų galimumas

Nėrą mūsų tikslas plačiau kalbėti, ar stebuklas yra galimas, nes tai dėstoma kitur.[2]) Pasitenkinsime keliomis mintimis, kurios gali dalyką kiek nušviesti ir padėti atremti nepagrįstus priešų puolimus.

---

[1]) Prisilaikydamas gamtos dėsnių, žmogus gali natūraliai gamtos jėgas pakreipti padaryti pasėkas, kurių jos vienos pačios padaryti nepajėgtų, sakysime, gydytojas vykusiai pritaikydamas vaistus pagydo ligonį, arba lakūnas įtaiso sau aeroplaną lakioti. Angelas yra galingesnis už žmogų; todėl jis savo paties galybe įstengia daugiau padaryti, kaip žmogus. Savo natūraliomis jėgomis jis gali judinti kūnus iš vietos į vietą ir todėl jis gali padaryti pasėkas, kurios pasiekiamos judėjimu, sakysime, padaryti šviesos, šilimos, elektros ar magnetizmo reiškinius. Toliau, jis gali gamtos jėgas pritaikyti, sukaupti, pakreipti, kad jos greitu laiku padarytų savo natūralias pasėkas; o kad Angelas geriau už žmogų žino gamtos jėgas, tai, jas pritaikydamas, jis gali pasiekti pasėkas, kurios stebintų žmogų. Pagaliau, jis gali taip sujudinti pojūčių ir vaizduotės organus, kaip juos sujudina veikią juos tikrieji daiktai, ir tuo būdu, nors išorės daiktų nebūtų, organai gali turėti jų vaizdus, lyg daiktai tikrai čia pat būtų ir organus veiktų. Katalikų tarpe manoma, kad Angelai tiek gali. Bet taip pat ir piktosios dvasios tokius dalykus padaryti gali; patys spiritistai tai patvirtina. Tačiau nei gerosios, nei piktosios dvasios negali padaryti jokių panašių įvykių, neleidžiant Dievui, kurs vienas tėra absoliučias pasaulio valdovas. Todėl gerų dvasių, leidžiant Dievui, padaryti padariniai yra vadinami stebuklai, nors ir žemesnės rūšies, būtent, reliatyvūs stebuklai, ir Dievas gali jais pasinaudoti savo tikslams. Piktųjų dvasių stebėtinas veikimas, nors ir Dievo leidimą priėmus, visados turi piktą tikslą, ir todėl jų darbais Dievas nesinaudoja tiesai paliudyti. — Plg Ottiger, Theologia fund. I t. (1897) 185 ir ss.

[2]) Plg. Dr. Pr. Venckus, c. v. 140—147.

Stebuklas yra galimas, 1) jei gamtoje yra dėsniai, kurių vyksmai gali būti laisvai valdomi Dievo galybės, ir 2) jei yra Dievas, kurs stebuklą gali įvykdyti. Bet abu tie dalykai tikrovėje yra. Taigi stebuklas yra galimas.

Kad yra gamtos dėsniai, tuo niekas protingas neabejoja. Tik ar tų dėsnių vyksmai gali buti laisvai valdomi Dievo galybės? Stebuklo priešai tai neigia, nes gamtos dėsniai esą absoliučiai būtini, taip kad jokia galybė neįstengianti gamtos dėsnių paliesti.

Visų pirma pastebėkime, kad priešai tvirtina tą, ko nėra. Tokio absoliučio būtinumo gamtos dėsniai neturi. Absoliučias būtinumas remiasi metafiziškomis daiktų esmėmis: ratas turi būti apskritas, — jis negali būti kartu ratas ir keturkampis. Mes nė pamanyti to negalime. Bet gamtos desnius mes puikiai galime suprasti visai kitokius, negu kad dabar yra. Juk nėra jokio prieštaravimo, kad dvi masės vietoj viena antrą pritraukti su jėga, proporcinga jų tolio kvadratui, pritrauktų proporcingai jų tolio kūbui, — kad vanduo keltų ne tik medį, bet ir žmogų, kad žemė būtų arčiau ar toliau nuo saulės, — kad vanduo virtų ne prie 100 bet prie 200 laipsnių ir t. t. Taigi kur čia tas absoliučias gamtos dėsnių būtinumas? O dar juk nė pačių daiktų galėjo nebūti, nes juk jie yra pripuolami (contingentes), bet ne absoliučiai būtini. Jie yra Dievo sukurti, dėl to, kad Dievas norėjo, ir jie bus, kol Dievui patiks laikyti juos buvime. Taigi tuo labiau gamtos dėsniai, kurie valdo daiktų veiksmus, nėra absoliučiai būtini.

Bet, kas svarbiausia, stebuklas nė kiek nesužaloja nei nesulaužo gamtos dėsnių. Dėsniai veikia savo natūraliu būdu ir vykdo savo natūralias pasėkas, jei tik yra visos reikalingos jų veikimui sąlygos; jei kurios sąlygos nėra, tai nė dėsnis neveikia. Elektra apšviečia mūsų kambarius, jei įvedimas yra tikęs; bet tegu tik pritrūksta kurio mažmožio, kurs pertrauktų laidų kontaktą, ir elektra nešvies. Iškeltas į orą akmuo turi kristi ant žemės; bet jei aš jį laikysiu rankoj, tai jis nekris. Linkimas kristi jame palieka, bet tasai linkimas savo pasėkos nepasiekia, dėl to kad išorės sąlygos jį sukliudo. Obelis turi linkimą užmegzti obuolį; bet tegu kirminai sugraužia pumpurus ar žiedus, obuolio nepamatysi. Obelies linkimas palieka, bet jo pasėkos nėra. Ar čia sužalotas, ar sulaužytas gamtos dėsnis? Ne, niekas protingas to nepasakys. O juk panašus dalykas yra ir stebuklui vykstant. Natūralus gamtos daikto linkimas į pasėką pasilieka nepaliestas, tik Dievas savo visagalybe sukliudo to natūralaus dėsnio pasėkas, pašalindamas kurią nors jo veikimui reikalingą sąlygą, arba sukaupdamas ar sustiprindamas daikto natūralias jėgas, arba ir visai naujų jėgų įduodamas. Net žmogus tam tikru saiku gali tai padaryti, — juk tuo

remiasi visa mūsų technikinė kultūra, kad pagal savo sumanymą žmogus suvaldo gamtos jėgas ir dėsnius. Tai pasako mūsų geležinkeliai, aeroplanai, laivai ir kitos mašinos. Jei žmogus tai gali, tai tuo labiau Dievas.

Čia nė kiek nekliudo nė energijos pastovumo dėsnis, kuriuo kai kurie stebuklo priešai mėgsta ramstytis. Žmogus, ir net gyvuliai, gali paleisti veikti glūdinčias gamtoje jėgas, kurios be žmogaus įsikišimo niekados nebūtų veikusios, nors pats žmogus negauna iš gamtos nei lygiareikšmio pastūmėjimo veikti, nei atitinkamos reakcijos, — nes jis naudojasi savo geniališku protu ir savo laisva valia. Toliau, energijos pastovumo dėsnis, kurs tėra pažintas patyrimu, pasako tik tiek, kad jei daiktai veikia natūraliu būdu, tai energijos suma nenyksta pasaulyj. Bet tasai dėsnis nesako, kad energijos kiekis negali pasaulyj padidėti, iš šalies prisidedant didesniam energijos kiekiui. Mes žinome, kad taip ir buvo. Juk buvo laikas, kad mūsų planetoj gyvių nebuvo. Atsiradus gyviams, ypač žmogaus minčiai ir jo laisvai valiai, energijos kiekis mūsų planetoj milžiniškai padidėjo. Jei tai galėjo Dievas padaryti kartą, tai dėl ko Jis negalėtų energijos kiekio padidinti antru, dešimtu, šimtu kartu, stebuklo atveju, jei kur naujų jėgų stebuklui reikia? O pagaliau, Dievas, kurs sukūrė gamtą ir yra jos Valdovas, taip pat turi galėti gamtai ką nors pasakyti.

Materialistų išvedžiojimai, kad jei stebuklas yra galimas, tai gamtos mokslai, ypač praktišku atžvilgiu, esą nebegalimi, neturi prasmės. Kai kurie bijo, kad gamtos mokslas nebegalės pramatyti ateitį, ir todėl esą nebegalima statyba, laivų plaukimas ir t. t. Bet juk stebuklas tėra retenybė; ant milionų natūralių gamtos vyksmų kažin ar atsitinka vienas stebuklas. O tokia galimybė (1:10000000) praktiškai skaitosi negalimybė. O dar juk Dievas nedaro stebuklų aklai, bet vaduojasi aukštesniais tikslais pačių žmonių naudai. Pagaliau, jei nė stebuklų nebūtų, vis tik mokslininkai praktikoje negali visko numatyti. Architektas skaičiuoja ir mano, kad jo statomieji namai negrius, geologas mano, kad žemė nedrebės, jūrininkas mano, kad jo laivas nenuskęs, lakūnas mano, kad jo lėktuvas nenukris. O vienok mes nuolat gauname žinių, kad ir namai sugriūva, ir žemė dreba, ir laivas nuskęsta, ir lėktuvas nukrinta. Vis tik tie dalykai mokslo nesukliudo. Bendrai, stebuklas lig šiol mokslo nesukliudė, nes ne jo dalykas mokslui kliudyti[1]).

Antras mūsų tvirtinimas buvo: stebuklas yra galimas, jei yra Dievas, kurs stebuklą gali įvykdyti. Kas neigia asmenišką antpasaulišką Dievą, tas, be abejo, ir stebuklą turi neigti. Su

[1]) Populiariai atremtus priešų visokius tvirtinimus apie stebuklus galima rasti knygoj: Nilkes—Sirūnas, Apsigynimo ginklas, II dalis.

tuo netenka nė kalbėti apie stebuklo galimumą. Norint jam įrodyti stebuklo galimumą, pirma reikia jam įrodyti, kad yra asmeniškas, antpasauliškas Dievas. Tą dalyką atlieka teodicieja. Bet jei yra Dievas, tai Jis ir stebuklą gali padaryti. Juk Jis pajėgė sukurti pasaulį. Stebuklą padaryti, palyginus su pasaulio sukūrimu, tėra mažmožis. O jei kas sako (ypač deistai), kad Dievas sukuręs pasaulį nebegalįs į jį kištis, tai jie neturi supratimo, kas yra Dievas. Jie Jį padaro priklausomu nuo Jo paties sukurtos gamtos. Bet tokio Dievo nė būti negali, nes toks Dievas yra prieštaravimas. Ne, — Dievas yra nė kieno nepriklausomas Kūrėjas ir Viešpats: Jo padarytieji kūriniai negali Jam kliudyti laisvai veikti. Jis vaduojasi tik savo prigimtimi ir begaline išmintimi, kuri nuo amžių nustatė gamtai tvarką ir, aukštesniems tikslams žmonių labui pasiekti, kartu nustatė savo laiku pareikšti savo valią stebuklu.

Kiti priešai kelia keblumo, kad esą negalima stebuklas pažinti. Reikia atskirti patį nepaprastą istorišką faktą, jo priežasties suradimą ir jo tikslą. Ar galima sužinoti, kad toks ir toks nepaprastas faktas įvyko? Jei mes pasitikime savo pojūčiais (akimis, ausimis), jei turime sveiką sprendimą, tai mes galime sužinoti, kad toks nepaprastas faktas tikrai įvyko. Nors stebuklas tam tikru atžvilgiu yra antgamtiškas, bet vis tik, kaip minėjome, jis turi ir pojūčiams prieinamą pusę, — taigi tą pusę žmogus ir gali pastebėti. Argi taip sunku neabejojamai pastebėti, kad žmogus vaikščioja vandens paviršium, arba kad tikrai miręs žmogus vėl atgijo? Be abejo, stebėtojai neturi būti lengvatikiai, arba laikytis aklo netikėjimo, jie turi būti sveikų pojūčių ir sveiko proto, dar geriau, jei jų yra daug, — bet kad regimojo nepaprasto įvykio jie negalėtų pastebėti, niekas protingai negali to tvirtinti. Kitaip mes turime paneigti bendrai visą istoriją, kuri remiasi pojūčių stebėjimais, ir net visus gamtos mokslus. O kartą kaip reikiant pažinus nepaprastą įvykį, jis galima teisėtai, be klaidos, perduoti kitiems žmonėms, kurie laiku ar erdve toli nuo įvykio gyvena. Čia sveika kritika, kaip kituose istorijos faktuose, taip ir stebuklingo įvykio padavimo tyrime gali ir turi pasakyti savo žodį.

Kai kurie stebuklo priešai mėgsta šitaip galvoti: kad stebuklingo įvykio nebuvo, tai mums liudija fiziškas gamtos dėsnių tikrumas; o kad jis buvo, tai tik liudija žmonės savo morališku tikrumu. Bet morališkas tikrumas yra daug mažesnis už fizišką tikrumą. Todėl liudiją stebuklą žmonės savo morališku liudijimu niekados negali atsverti prieš gamtos dėsnių tikrumą. Taigi niekados negalima stebuklo pažinti. — Tik čia priešai painioja. Paliktas sau gamtos dėsnių tikrumas, jei neįsikiša Dievas savo stebuklingu veikimu, yra didesnis už žmonių liudijimą arba morališką tikrumą; bet nieku būdu jis nėra didesnis, kai

pats Dievas savo stebuklingu veikimu pakeičia gamtos dėsnių pasėkas. Stebuklo atveju gamtos dėsnio pasėkos jau yra Dievo pakeistos, ir todėl nepakeistasis gamtos dėsnis jau nebeliudija prieš žmonių liudijimą. Taigi priešai savo galvojime iš anksto priima tą, ką jie turėtų įrodyti, būtent, kad Dievas negalįs pakeisti gamtos dėsnių pasėkų.

Toliau, žinant, kad nepaprastas faktas yra tikrai istoriškas, tenka surasti užtenkamą jo priežastį. Ar pati gamta, būtent, jos jėgos bei dėsniai, gali būti to nepaprasto įvykio užtenkama priežastis? Jei taip, tai, aišku, nėra stebuklo, — jei ne, tai užtenkama to įvykio priežastis turi būti antgamtiška, — galutinai Dievas. Tiesa, daug gamtos dėsnių bei jėgų mes nežinome; mokslas, laikui bėgant, jų suranda kas kartą vis daugiau. Bet mums nė nereikia žinoti visas gamtos jėgas bei dėsnius, kai mes norime pažinti, ar tą nepaprastą įvykį negalėjo padaryti gamta. Dažniausiai užtenka negatyviai žinoti, kad gamtos jėgos tiek toli nesiekia ir negali siekti. Mes nežinome, kaip toli Šiaulių sportininkas, pasirėmęs savo šmaikšte, nušoks; bet mes tikrai žinome, kad jis su viena savo šmaikšte nenušoks nuo Šiaulių iki Kauno. Mes nežinome, kaip greitai bėgikas bėgs,— bet vis tik žinome, kad jis savo jėgomis taip greitai nepabėgs kaip saulė ir žemė. Taigi konkrečiose aplinkybėse mes galime su visu tikrumu pasakyti: gamta negalėjo padaryti tokio padarinio, sakysime, kad aklas gimęs atgautų regėjimą patepus jam akis seilėmis, kad vienas rankos palietimas pagydytų nukirstą ausį, kad kurio nors žmogaus įsakymu pūvąs lavonas atsikeltų gyvu žmogumi ir t. t. Tegu sau medicina žengia kuo labiausiai, — niekados ji nepasieks, kad seilės pagydytų aklą, kad rankos palietimas pagydytų nukirstą ausį, kad gydytojo įsakymas atgaivintų pūvantį lavoną. Tegu sau gamtos mokslai žengia priekin kuo labiausiai, niekados jie nepasieks, kad penkiomis duonomis papenėtų tūkstantines minias, kad vienu įsakymu nutiltų audra, kad vienu panorėjimu vanduo tuoj pavirstų tikru vynu. Dar lengviau pažinti, kad stebuklo priežastis tegali būti Dievas, jei stebuklų yra ne vienas, bet ištisa eilė, įvairios rūšies, įvairiose aplinkybėse padaryti, nes tuo labiau tada pastebimas veikiančiosios priežasties nepareinamumas nuo medžiagos. O dar jei stebuklai siekia vieno bendro tikslo, aišku, tokį bendrą tikslą tegalėjo jiems nustatyti protinga būtybė. Be to, absoliučiuose stebukluose reikalinga kuriamoji jėga, kurią turi vienas Dievas. Taigi kur tik mes pastebime, kad tokiam nepaprastam įvykiui padaryti reikia kuriamosios jėgos, tuoj mes žinome, kad čia pats Dievas turėjo veikti.

Pagaliau, yra galima pažinti, kad kai kurie stebuklai yra daromi paliudyti kuriai nors Dievo pasiuntinio skelbiamai tiesai bei mokslui, arba jo asmens šventumui, — vadinas, galima

pažinti stebuklo tikslas. Pats stebuklų darytojas gali aiškiais žodžiais pasakyti arba kitais būdais išreikšti, kad jo žodžiams paliudyti įvyks stebuklas. Jei paskum stebuklas tikrai įvyksta, tai tuo pačiu Dievas laiduoja ir sankcionuoja savo pasiuntinio žodžius. Kai kada stebuklas taip glaudžiai yra susijęs su skelbiamu mokslu ar su asmens šventumu, kad jo vyksmas laiduoja mokslo dieviškumą arba asmens šventumą.

Iš tų kelių bendrų pastabų jau galime padaryti išvadą: joks bešališkas žmogus negali mokslo vardu stebuklo neigti.

Kristaus stebuklų faktas Evangelijose

Lig savo viešojo gyvenimo pradžios pats Jėzus, tur būt, nedarė jokių stebuklų. Tuo dalyku gerai išsireiškia šv. Tomas: „Kristus darė savo stebuklus savo mokslui patvirtinti ir savo dieviškajai galybei įrodyti. Todėl Jis turėjo stebuklus daryti ne anksčiau, kaip pradėjo mokyti, ir Jis turėjo pradėti mokyti ne anksčiau, kaip pilną vyro amžių pasiekė“.[1])

Bet už tat nuo pat viešojo gyvenimo pradžios lig pat jo pabaigos, taigi nuo krikšto iki Jo kančios, atsikėlimo iš numirusių ir žengimo į dangų, visas laikotarpis yra pilnas stebuklų. Jų skaičius galėjo būti tūkstančiai. Evangelistai ne visus stebuklus pasakoja, bet sumini juos bendrais žodžiais, krūvomis. Štai tokios krūvomis minimų stebuklų žymesnės vietos Evangelijų paduodamoj eilėj:

„Jėzus vaikščiojo po visą Galilieją, mokydamas jų sinagogose, skelbdamas karalystės Evangeliją ir gydydamas visokią ligą ir visokią negalę. Gandas apie Jį pasklido visoje Sirijoje; ir jie nešė pas Jį visus sergančius, visokių ligų ir kentėjimų suimtus, velnių apsėstus, mėnesienos liga sergančius ir stabo ištiktus; o Jis juos gydė“ (Mat. 4, 23—24).

„Jėzus ėjo per visus miestus ir sodžius, mokydamas jų sinagogose, skelbdamas karalystės Evangeliją ir gydydamas visokias ligas ir visokias negales“ (Mat. 9, 35).

„Jėzus atsakydamas, jiems (Krykštytojo mokiniams) tarė: Eikite ir papasakokite Jonui, ką esate girdėję ir matę. Aklieji regi, raišieji vaikščioja, raupsuotieji pagydomi, kurtiniai girdi, mirusieji keliasi“ (Mat. 11, 4—5).

„Daugelis Jį sekė, o Jis juos visus pagydė“ (Mat. 12, 15).

„Išėjęs, Jis pamatė didžią minią; Jam buvo jų gaila, ir Jis pagydė jų ligonis“ (Mat. 14, 14).

„Prie Jo prisiartino daug minių, turėjusių su savim nebylių, aklų, raišų, luošų ir daug kitų; jie juos pametė prie Jo

---

[1]) S. Thom. Summa theol. III, q. 43, a. 3, c.

kojų, o Jis juos pagydė, taip kad minios stebėjosi, nes matė nebylius kalbančius, raišus vaikščiojančius, aklus reginčius“ (Mat. 15, 30—31).

„Jį sekė daug minių, ir Jis juos tenai pagydė“ (Mat. 19, 2).

„Tuomet prie Jo prisiartino akli ir raiši bažnyčioje, ir Jis juos pagydė“ (Mat. 21, 14).

„Atėjus vakarui, kuomet saulė buvo nusileidus, jie atgabeno pas Jį visus sergančius ir velnio apsėstuosius, ir visas miestas buvo susirinkęs prie durų. Jis pagydė daugelį, kurie buvo visokių ligų kankinami, ir išvarė daug velnių“ (Mork. 1, 32—34; plg. Mat. 8, 16 s; Luk. 4, 40 s.).

„Jiems išėjus iš laivo, žmonės tuojau Jį pažino, bėgiojo po visą aną šalį ir ėmė nešti guoliuose ligonis tenai, kame girdėjo Jį esant. Kur Jis įeidavo į miestelius, ar sodžius, ar miestus, jie guldydavo ligonis aikštėse ir maldaudavo Jį leisti jiems prisiliesti nors Jo drabužio kuto, ir visi, kurie tik prisiliesdavo, pagydavo“ (Mork. 6, 54—56; plg. Mat. 14, 35 s.).

„Ir juo labiau stebėjosi, sakydami: Jis visa gerai padarė; jis daro, kad kurtiniai girdėtų ir kad nebyliai kalbėtų“ (Mork. 7, 37).

„Tačiau kalbos apie Jį platinosi juo labiau. Daug minių ateidavo Jo klausytis ir kad būtų pagydytos iš savo ligų“ (Luk. 5, 15).

„Jis nužengė su jais ir sustojo lygioje vietoje, kame buvo Jo mokinių minia ir didi daugybė tautos iš visos Judiejos, iš Jeruzalės, iš Pajūrės, Tyro ir Sidono, kurie buvo atėję Jo klausytis ir išsigydyti nuo savo ligų. Taip pat nešvariųjų dvasių varginamieji buvo pagydomi. Ir visa minia stengėsi prisiliesti Jojo, nes iš Jo ėjo galia ir visus gydė“ (Luk. 6, 17—19).

„Tą pačią valandą Jis pagydė daugelį nuo ligų, slogų, nuo piktų dvasių ir daugeliui aklų dovanojo regėjimą“ (Luk. 7, 21).

„Jam esant Jeruzalėje Velykų šventėje, daugelis įtikėjo į Jo vardą, nes matė Jo daromus stebuklus“ (Jo. 2, 23).

„Jį sekė didelė žmonių daugybė, nes jie matė stebuklus, kuriuos Jis darė ant ligonių“ (Jo. 6, 2).

„Daugelis iš minios įtikėjo ir sakė: Kada Kristus ateis, ar Jis darys daugiau stebuklų, kaip kad šitas daro? (Jo. 7, 31).

„Taigi, vyriausieji kunigai ir farisiejai surinko tarybą ir kalbėjo: Ką darysime, kadangi tas žmogus daro daug stebuklų?“ (Jo. 11, 47).

„Nors Jis buvo padaręs jų akivaizdoje taip didžių stebuklų, jie į Jį netikėjo“ (Jo. 12, 37).

„Jėzus padarė savo mokinių akivaizdoje dar daug kitų stebuklų, kurie neparašyti šitoje knygoje. Tai gi parašyta, kad tikėtumėte, jog Jėzus yra Kristus (Mesijas), Dievo Sūnus, ir kad tikėdami turėtumėte Jo vardu amžinąjį gyvenimą“ (Jo. 20, 30—31).

Iš to milžiniško stebuklų skaičiaus kiekvienas evangelistas pasirinko plačiau pasakoti tuos, kurie labiau tiko jo tikslui, sakysime, Lukas mėgsta stebuklus, kurie skelbia ypač Jėzaus gailestingumą, Jono pasakojami stebuklai turi ypač mokinantį tikslą; Matas renka sau tuos, kurie rodo žydams, kad Jėzus yra žadėtasis Mesijas, Morkus rodančius, kad Jėzus yra Kristus, Dievo Sūnus. Tačiau nors evangelistai rinkosi stebuklus pagal savo tikslą, vis tik plačiau pasakojamų stebuklų skaičius yra žymus. Jų skaičius paduodamas įvairus, dėl to kad kai kas neskiria kai kurių įvykių prie stebuklų tikra prasme, būtent, vadinamųjų pasipriešinimo stebuklų, tokių kaip, sakysime, pas Luką 4, 29—30 (Jėzus nesiduoda nustumiamas nuo kalno, bet „praėjęs tarp jų, nuėjo šalin"). Kiti nė persimainymo neskaito prie Viešpaties stebuklų. Todėl plačiau pasakojamų stebuklų skaičius svyruoja tarp 33 ir 41. Žemiau dedamoji lentutė parodo, kiek kuris evangelistas pasakoja:

Parengiamasis laikotarpis: nuo Viešpaties krikšto iki pirmųjų mokinių galutinio pašaukimo

1. Vandens pavertimas vynu Kanoje . .				Jo.
2. Valdininko sūnaus pagydymas Kafarnaume				Jo.

Pirmasis viešojo gyvenimo laikotarpis

3. Apsėstojo pagydymas Kafarnaume . . .		Mork.	Luk.	
4. Petro uošvės pagydymas	Mat.	Mork.	Luk.	
5. Pirmoji stebuklingoji žvejonė			Luk.	
6. Raupsuotojo pagydymas	Mat.	Mork.	Luk.	
7. Stabo ištiktojo pagydymas Kafarnaume . .	Mat.	Mork.	Luk.	
8. Sirgęs 38 metus ties Betsaidos tvenkiniu .				Jo.
9. Žmogaus su sudžiūvusia ranka pagydymas	Mat.	Mork.	Luk.	
10. Šimtininko tarno pagydymas Kafarnaume .	Mat.		Luk.	
11. Naimo jaunikaičio prikėlimas			Luk.	
12. Dviejų aklų pagydymas Kafarnaume . .	Mat.			
13. Audros nutildymas jūroje	Mat.	Mork.	Luk.	
14. Apsėstojo pagydymas Gerasoj	Mat.	Mork.	Luk.	
15. Moteriškės kraujo pludimo pagydymas . .	Mat.	Mork.	Luk.	
16. Jairo dukters prikėlimas	Mat.	Mork.	Luk.	
17. Nebylio apsėstojo pagydymas	Mat.			

Antrasis viešojo gyvenimo laikotarpis

18. Stebuklingas 5 tūkstančių papenėjimas . .	Mat.	Mork.	Luk.	Jo.
19. Jėzus vaikščioja jūros paviršium	Mat.	Mork.		Jo.
20. Kananietės dukters pagydymas	Mat.	Mork.		
21. Kurtinio nebylio pagydymas Dekapolyj. .		Mork.		
22. 4 tūkstančių stebuklingas papenėjimas . .	Mat.	Mork.		
23. Aklojo pagydymas Betsaidoj		Mork.		
24. Mėnesiena sergančio pagydymas po persimainymo	Mat.	Mork.	Luk.	
25. Žuvis su pinigu žiotyse	Mat.			

Trečiasis viešojo gyvenimo laikotarpis

26. Aklo gimusio pagydymas				Jo.
27. Nebylio ir aklo apsėstojo pagydymas . .	Mat.		Luk.	
28. Sulinkusios moteriškės pagydymas . . .			Luk.	
29. Vandenlige sergančio pagydymas. . . .			Luk.	
30. Lozoriaus prikėlimas				Jo.
31. Dešimties raupsuotųjų pagydymas . . .			Luk.	
32. Dviejų aklųjų pagydymas Jerike	Mat.	Mork.	Luk.	

Viešpaties gyvenimo paskutinės dienos

33. Fygos medžio prakeikimas	Mat.	Mork.		
34. Malkaus ausies pagydymas			Luk.	

Po Viešpaties atsikėlimo iš numirusių

35. Antroji stebuklingoji žvejonė				Jo.

Į lentutę neįtraukti nepaprasti įvykiai ar stebuklai, kurie buvo daromi paties dangiškojo Tėvo, sakysime, Jo. 12, 28, arba krikšto ir persimainymo įvykiai, taip pat supama stebuklų kūdikystės istorija, Angelų pasirodymai, atsikėlusio Viešpaties pasirodymai, stebuklingi įvykiai kančios metu. — Pasakojamieji stebuklai, kaip rodo lentutė, užfiksuoti vieno ar kelių evangelistų. Vieną stebuklą, pirmąjį duonos padauginimą, pasakoja visi keturi evangelistai; dešimtį stebuklų turi visi trys sinoptikai, vieną turi Matas, Morkus ir Jonas; trys yra pas Matą ir Morkų, du pas Matą ir Luką, vienas pas Morkų irLuką; septyniolika tėra pas vieną kurį nors evangelistų.

Skaitydami Evangelijų stebuklus pastebėsime, kad evangelistai, pasakodami juos, naudojasi ne kartą tais pačiais žodžiu paduodamais ir rašytais šaltiniais, tačiau pasirinkdami juos pasakoti pagal savo tikslą, jie tais šaltiniais naudojasi ne vergiškai, bet savarankiškai. Nė vienas evangelistas nepasakoja to paties stebuklo tuo pačiu būdu; jų pasakojimas skiriasi ne tik žodžiais ir forma, bet dažniausiai kiekvienas turi savo charakterį. Jie žiūri į įvykį ir vertina jį kiekvienas iš kitokio atžvilgio. Tiesa, dažniausiai tai tėra pašaliniai skirtumai; bet pasitaiko ir taip žymių skirtumų, kad egzegetai turi ne maža vargo juos suderinti ir suvesti į vieną esminį pasakojimą. Tas faktas rodo, kad kiekvienas evangelistas, be bendrų šaltinių, turi dar savo atskirus šaltinius. Daugelis stebuklingų įvykių taip pasakojama, kad atrodo, jog pasakotojas yra pats juos matęs ir pergyvenęs. Tai atsitinka ypač pas Matą ir Joną, kurie patys prie įvykių buvo. Tačiau ir Morkus su Luku regimai turi šaltinius, kurie yra kilę iš įvykius mačiusių ir pergyvenusių asmenų.

Pažymėtina taip pat, kad stebuklus turi visi keturi evangelistai. Matas pasakoja jų 20, Morkus 18, Lukas 20, Jonas 8.

Pagal stebuklų evoliucijos teoriją, pirmieji evangelistai arba visai neturėtų turėti stebuklų, arba mažai ir nežymioj Evangelijų vietoj, kur jie būtų lyg įterpiami, o jau vėlesnieji evangelistai turėtų daugiau jų turėti. Tikrumoj yra visai priešingai: pas Joną, kurs vėliausiai savo Evangeliją parašė, mažiausiai jų tėra. Ankstyvesnėse Evangelijose jų yra daugiau ir užima žymiausią Evangelijų vietą. Tas faktas sugriauna visą evoliucionistų teoriją. O dar daugis liberalų kritikų laiko Morkų visų seniausiu evangelistu. Bet tiesiog Morkaus Evangelija yra vadinama „stebuklų Evangelija", nes nors ji tėra, palyginti, žymiai trumpesnė už kitas, vis tik stebuklų turi daugybę. Taigi stebuklų evoliucijai, kuri būtų vykusi pirmykščiai krikščionijai puošiant Kristaus asmenį stebuklais, nebėra vietos.[1])

Evangelistų savarankiškumu, jų autorišku sumetimu ir tradicijos skirtingumu išaiškinami ir stebuklų pasakojimų skirtumai. Pagal Matą, Gerasos žemėje buvo pagydyti du piktosios dvasios apsėstieji, Morkus ir Lukas mini tik vieną (Mat. 8, 28; Mork. 5, 1; Luk. 8, 26). Panašus yra skirtumas aklųjų pagydyme ties Jeriku, kur Matas (20, 30) mini du akluosius, Morkus (10, 46) ir Lukas (18, 35) vieną. Morkus dar pasako, kad tas aklasis buvo Timiejaus sūnus Bartimiejus. Tiek pirmuoju, tiek ir šiuo atveju Morkus (Lukas) kreipia dėmesį į vieną žymesnįjį asmenį, kurs labiau puolė į akis kaipo prašytojas ir buvo labiau žinomas bendruomenei, — nes juk jis nepasakoja visų stebuklų, bet tik tuos, kurie jam tiko. Taigi jis ir galėjo suminėti žymesnį akląjį, nekreipdamas dėmesio į kitą. O dar ir pačiuose evangelistų tradicijos šaltiniuose galėjo būti skirtumų: kadangi Bartimiejus buvo labiau visuomenei žinomas, tai jo pagydymas labiau įstrigo į tradicijos atmintį, negu antrojo pagydymas, ir evangelistai taip dalyką padavė, kaip tradicija jiems tvirtino, nieko prie jos nepridėdami ir nieko neatimdami. Lukas dar jungia tą stebuklą su Zakiejo įvykiu, kurs atsitiko Viešpačiui išeinant iš Jeriko, ir todėl aklojo pagydymo stebuklą jis padėjo prieš Viešpačiui įeinant į Jeriką. Kurios nors tendencijos prasimanyti nėra nė pėdsako.

Laiko atžvilgiu Jėzus daro stebuklus visais savo viešojo gyvenimo laikotarpiais. Kaip tik Jėzus pradėjo mokyti, tuoj ir stebuklus pradėjo daryti. Ypač gausingi stebuklai daromi pirmajame Galiliejos darbo laikotarpyje, nes ten neturtingų žmonių tikėjimas provincijoj buvo gyvesnis. Bet ir Judiejoj, ir net pačioj Jeruzalėj, kur farisiejai ir jų sukurstytos minios netikėjo ir buvo Viešpačiui nepalankios, stebuklai gausiai vyko. Ypač viešojo gyvenimo pabaigoje stebuklai čia buvo dar įspūdingesni.

[1]) Plg. Andruška, Evangelijų kilmė, 143; apie stebuklų simbolizmą, 181—182; 186 s.

Dalykų atžvilgiu Viešpaties stebuklai apima viską. Jie visaip skirstomi: gamtos stebuklai, kur pasireiškia Viešpaties galybė gamtai, piktųjų dvasių išvarymai, arba galybė piktosioms dvasioms, ir stebuklai, kurie liečia žmones, taigi ligų gydymai, numirėlių prikėlimai ir pasipriešinimo galybė.

Gausingiausi yra ligonių gydymai. Sprendžiant iš bendrųjų posakių, jų skaičius galėjo būti tūkstančiai. Gydomi įvairiausios rūšies ligonys: drugio varginami, stabo ištikti, sulinkę, sergą kraujo plūdimu, nudžiūvusi ranka, akli, kurtiniai, nebyliai, sužeisti. Plačiau ir tiksliau evangelistai pasakoja 20 pagydymų.

Numirėlių prikėlimai yra Viešpaties stebuklų viršūnė. Evangelijos plačiau pasakoja tik tris prikėlimus, neminint paties Kristaus atsikėlimo ir tų, kurie Viešpaties mirties metu, arba Jam keliantis, iš numirusių atsikėlė (Mat. 27, 52—53). Kai kurie egzegetai iš Viešpaties žodžių, sakomų Krikštytojo mokiniams: „Mirusieji keliasi“ (Mat. 11, 5), nori spręsti, kad prikėlimų iš numirusių buvo daugiau. Taip pat Papijas ir Kvadratas liudija, kad kai kurie Viešpaties prikeltųjų gyvenę iki Adriano laikų (Iren. Adv. haer. V, 33, 4; Euseb. H. E. III, 37, 1; V, 17, 2.).

Savo valdžią piktosioms dvasioms Jėzus parodo, gydydamas apsėstuosius, kur ne kartą su piktųjų dvasių išvarymu įvyksta ir kūno sveikatos sugrąžinimas. Sprendžiant iš bendrųjų posakių (sakysime, Mork. 1, 32), tokių stebuklų buvo daug. Tikslesnių žinių mes turime apie septynis piktųjų dvasių išvarymus, kuriuos visus pasakoja sinoptikai.

Į pasipriešinimo stebuklus, vadinas, į Viešpaties stebuklingą galybę Jo priešams, ne kartą nekreipiama dėmesio. Kai kurie Bažnyčios Tėvai ir teologai tokiose vietose, kaip Jo. 7, 30, 44; 8, 20, 59, manė esant stebuklus. Tačiau paprastai tokių stebuklų skaitoma keturi (Jo. 2, 13 ss; Mat. 21, 12 ss; Luk. 4, 16 ss; Jo. 18, 1 ss.).

Pagaliau, gamtos stebuklai parodo Viešpaties galybę išorės gamtai, sakysime, audros nutildymas, vaikščiojimas vandens paviršium ir kiti. Iš viešojo Viešpaties gyvenimo laiko tokių gamtos stebuklų pasakojama aštuoni, ir vienas Jam atsikėlus iš numirusių.

Priešų bandymai

Niekas Evangelijose nesukelia racionalistų ir liberalų kritikams tiek nemalonumo, kiek pasakojami jose stebuklai. Tur būt, taip pat niekur jie neišgalvojo prašmatnesnių hipotezių, savivaliaujančių spėliojimų ir Evangelijų teksto kraipymų, kaip

aiškindami stebuklus. Per toli reikėtų eiti, jei mes norėtume plačiau minėti visokias jų teorijas, ir nebūtų jokios naudos. Vis tik įdomu suminėti bent kelias žymesnes jų grupes ir iš jų pastebėti jų stebuklo neigimo pagrindus ir būdus.

Senesnės jų teorijos buvo paprastesnės. Viešpaties stebuklai buvę tik apgavikų darbas, — taigi apgaulės hipotezė (Reimarus † 1768). „Natūralus" stebuklų aiškinimas: stebuklai nebuvę stebuklai, bet natūralūs įvykiai, kurie mokinių lengvatikyste ir klaida buvo paversti stebuklais (Gottl. Paulus † 1851). „Netyčia prasimanančios pasakos hipotezė": stebuklai esą pasakų, mitų ir legendų kūrimo padaras (D. Fr. Strauss † 1874). „Tendencijų hipotezė": stebuklus laisvai sukūrė tikėjimas Kristaus mesianizmu; jais buvo derinamos dvi krikščionių iš žydų ir krikščionių iš pagonių tendencijos (Kr. Baur † 1860). Kritiškas radikalizmas paneigia ne tik stebuklų, bet, apskritai, Evangelijų istoriškumą: Evangelijos esančios tik poetiška fikcija (Bruno Bauer † 1882). Visos tos teorijos, išskyrus nebent pastarąją, kuri vėliau atgijo kiek kitokioj formoj, yra atgyvenusios ir pasenusios; jų grynų vargu kas besilaiko. Bet iš jų yra supintos sudėtinės hipotezės.

Jau ir seniau buvo kai kurių racionalistų manoma, kad Kristus savo morališka jėga galėjęs padaryti kai kuriuos pagydymus (E. Renan); Jo dvasia turėjusi tam tikrą gydymo jėgą kaipo organišką dovaną, savo rūšies magnetizmą (Weisse † 1866); ta jėga Jis galėjęs pagydyti nervų ir dvasios suirutės ligas (Schenkel † 1885), ypač jei prisidėdavo gydomųjų tikėjimas (Keim † 1878). Anot kitų, Jėzaus stebuklai buvę kartais magnetiškų jėgų išdavos, o kartais spiritistiškų jėgų iš ketvirtojo išmatavimo pasėkos (Zöllner † 1882). Vėliau dar pasikviesta pagelbon hipnozė ir sugestija[1]), arba nepaprasta Jėzaus dvasios įteigimo jėga (K. Furrer), o pagaliau ir žmogaus pasąmonės jėgos[2]). Kiti, sekdami Brunu Bauer'iu, visai neigia Evangelijų istoriškumą, — Kristus buvęs tik mitas (Jensen, Drews ir k.).

Vis tik patys racionalistų ir liberalų kritikai jaučia, kad visos tos pastangos nevertos nė tuščio riešuto. Todėl nuolat vis ieškoma naujų kelių, kaip būtų galima Kristaus stebuklais nusikratyti. Taigi pasikviesta pagelbon žydų rabinų stebuklingus pasakojimus, imamus maž daug iš Kristaus laikų (Fiebig), indų, persų, sirų, graikų pasakas, net tolimiausių tautų mitus (Meyer) ir stengiamasi surasti panašumo su Evangelijų stebuklais; panašumai didinami, skirtumai mažinami ir šlifuojami,

---

[1]) Plg. Bernheim, Hypnotisme, Suggestion, Psychotérapie, Paris 1903. Charcot, La foi qui guérit, Paris 1897.

[2]) J. Bois, Le miracle moderne, 1907.

kol pagaliau Viešpaties stebuklai pasirodo visai panašūs į kitų tautų mitus, — tai istoriškas religijų tyrimo metodas.[1])

Liberalų šulas Harnack su Viešpaties stebuklais pasielgė šitokiu būdu: „Evangelijos kyla iš laikų, kuriais stebuklas, galima sakyti, buvo beveik kasdieninis dalykas"... (Čia skaitytojui tuoj kyla mintis: jei stebuklai buvo kasdieninis dalykas, tai kaip Jėzaus stebuklai galėjo sukelti taip galingą judėjimą? Dėl ko tas minių grūdimasis, tas prieštaravimas, tas tikėjimas?) „Dabar mes žinome, kad stebuklai yra priskiriami žymesniems asmenims, ne tik praėjus ilgam laikui po jų mirties, ir ne po daug metų, bet tuojau, ne kartą jau kitą dieną". (Vis tik skaitytojas žino, kad ne visiems žymesniems asmenims stebuklai priskiriami; Krikštytojo mokiniai nelaiko jo stebukladariu, Platono mokiniai nelaiko jo stebukladariu, Napoleono sekėjai neskelbė jį darius stebuklus. O jei kur priskiriami stebuklai tautos valdovui ar kitam žymesniam asmeniui, tai reiškia tik tiek, kad stebuklus tiriant reikia sveikos kritikos) — „Trečia, mes esame nepajudinamai įsitikinę, kad viskas, kas tik dedasi laike ir erdvėje, priklauso bendrų judėjimo dėsnių, taigi negali būti natūralios tvarkos sutraukymo, stebuklų... Bet, nors natūrali tvarka yra nepaliečiama", vis tik dar yra psichiškų jėgų, kurios dar mažai težinomos, ir kas gali pasakyti kaip toli jos siekia? „Kad vienu žodžiu audra būtų buvusi nutildyta, tuo mes niekados netikėsime, bet kad stabo ištiktieji gali vaikščioti, kad akli gali regėti, mes iš karto neneigsime, lyg tai būtų iliuzija"[2]). Taigi pirmosios rūšies stebuklų negalimumas yra materialistiškos filosofijos postulatas, o antros rūšies stebuklai tiek galimi, kiek jie galima išaiškinti natūraliomis jėgomis.

„Bet tie stebuklai, tie stebuklų pasakojimai! Ne tik Strauss, bet ir daugelis kitų buvo jų taip atbaidyti, kad jie ir pačių Evangelijų tikėtinumą dėl jų visai paneigė. Bet dabar vėl yra didelė pažanga, kurią pastarajame žmogaus istorijos amžiuje padaryta, kad mūsų laikotarpis išmoko apie tuos pasakojimus supratingiau ir prielankiau spręsti, ir todėl taip pat ir stebuklų pasakojimus pajėgia vertinti kaipo istoriškus šaltinius... Kiek man rodosi, jie galima suskirstyti šitokiomis grupėmis: 1) stebuklų pasakojimai, kurie kilo iš natūralių įspūdingų įvykių padidinimo, 2) stebuklų pasakojimai, kurie kilo iš prakalbų ir palyginimų arba iš vidaus vyksmų projekcijos į išorės pasaulį, 3) tokie, kurie kilo iš intereso matyti išsipildžiusias Senojo Testamento pranašystes, 4) Jėzaus dvasiškos jėgos padaryti nepaprasti pagydymai, 5) pasakojimai, kurių kilmė nesiduoda nustatyti... Nežiūrint tų pasakojimų, ir net dalimi juose, stoja

[1]) Dibelius, Schmidt, Bultmann, Sir J. G. Frazer, kurs net 20 tomų tam dalykui parašė, ir kiti.

[2]) Harnack, Wesen des Christentums, 16 ir ss. p.

prieš mūsų akis tikrovė, kuri reikalauja mūsų prielankumo. Studijuokite ir nesiduokite nubaidomi to ar ano stebuklo pasakojimo, kuris jus keistai ar šaldančiai paliečia. Kas jums juose yra nesuprantama, tai ramiai atidėkite į šalį".[1])

— Taigi stebuklai esą negalimi, ir kur stebuklų pasakojimų nesiseka išaiškinti natūraliu būdu, tai reikia „ramiai atidėti į šalį". Evangelijų stebuklus jis skirsto savivališku būdu, kurio evangeliški pasakojimai nė kiek nepateisina. Pirmaisiais trimis atvejais evangelistai taip perstatomi, lyg kad jie tyčia ar netyčia būtų dalykus padidinę ir į apgaulę vedę; anot jo, jie yra tiesiog svajotojai, kurie net savo vaizduoklės sapnus „projekcijos" keliu atpasakoja kaipo tikrą istoriją. Bet kitais atvejais Harnack juos laiko tikėtinais rašytojais, tik stebuklų atveju jie prasilenkę su tiesa ir tikrove. Taigi Harnack taiko jiems dvejopą mastą: kur jam patinka — vieną, kur nepatinka — kitą.

Bendrai, racionalistų ir liberalų nepajudinama dogma yra: stebuklų negali būti. Iš tos dogmos tuoj eina klaidinga Dievo sąvoka ir klaidingas pasaulio supratimas; tokios klaidos logiškai tegali baigtis visišku Dievo neigimu. Stebuklų pasakojimų buvimo Evangelijose faktas aiškinamas dažniausiai tuo, kad stebuklus sukūrusi pirmykštė krikščionija, keldama aukštyn Kristų, savo garbinimo dalyką. Kritikos uždavinys esąs atskirti tirštus dažus, kuriais istoriškojo Kristaus paveikslas buvo krikščioniškojo tikėjimo apteptas, ir tuo būdu surasti „istoriškąjį" Kristų, arba „surasti Evangeliją Evangelijoj" (Harnack).

Taigi ir visos racionalistų ir liberalų pastangos baigiasi nieku. Iš vienos pusės jų aprioristinis postulatas, kad stebuklų negali būti, veda į visišką ateizmą, iš kitos pusės visa jų evangeliškų stebuklų kritika pasitraukia nuo istoriškojo grunto, ir todėl, kovodami prieš juos, jų neužkliudo.

Jėzaus stebuklų istoriškumas

Kalbėdami apie Jėzaus stebuklų istoriškumą, mes norime pasakyti, kad tokie nepaprasti reiškiniai, kurie Evangelijose pasakojami, tikrai įvyko, — jie nėra nei prasimanyti, nei padidinti, nei iškreipti. Tą mes pagrįsime dvejopu būdu: A) pasakoją stebuklus šaltiniai ir patys pasakojimai yra griežtai istoriški, ir todėl pilnai pasitikėtini; B) vidinis priežastingas Jėzaus gyvenimo faktų sąryšis laiduoja evangeliškų stebuklų istorišką tikrumą.

A). Evangeliškų stebuklų pasakojimai šaltinių atžvilgiu yra griežtai istoriški. Pačių Evangelijų istoriškumas, dargi atsižvelgiant į stebuklų istorišką tikrumą, yra kur kitur

[1]) C. v. 16, 18.

įrodytas.[1]) Vis tik ir čia suminėsime svarbesnius momentus, kurie laiduoja evangeliškų stebuklų pasakojimų istorišką tikrumą.

1). Pats evangeliškų stebuklų pasakojimas savaime turi griežtai istorišką charakterį. Jokiu atžvilgiu jie neturi pobūdžio, lyg jie būtų palengva susidariusios legendos ar fantastiški prasimanymai, bet turi visas istoriško pasakojimo žymes.

Niekur nepastebima jokio linkimo stebuklus prasimanyti, padidinti, papuošti. Nesiduoda nurodyti jokių liekanų, jokių senesnių sluoksnių, kuriuos pirmykštis krikščionių tikėjimas būtų išplėtęs į stebuklus. Jei kur kuriamoji vaizduotė būtų veikusi, juk už vaizduotės priedų būtų galima pastebėti tikrovė, kuri buvo perdirbta. Bet tokių pirmykščių sluoksnių nerandama.

Priešingai. Stebuklų pasakojimai pasižymi taip dideliu blaivumu ir paprastumu, kad kuriamoji vaizduotė jokiu būdu to negali pasiekti. Jie neturi tendencijos stebinti, — pats Jėzus nuo tokių stebuklų atsisako (Mat. 12, 39; Luk. 23, 8). Jei tokia tendencija būtų buvusi, patys stebuklai visai kitaip būtų atrodę. O juk progos nestigo duoti laisvą lėkseną vaizduotės prasimanymams. Niekados evangelistai neišeina iš objektyvios rezervos, kuri žymi visą jų pasakojimą. Pasakotojo asmuo visai pradingsta už pasakojamų faktų. Net ten, kur, rodos, būtinai reikėtų laukti autoriaus temperamento ar sprendimo pareiškimo, vis tik pasiliekama prie nuogo faktų pasakojimo. Pasakojimo stilius sausas, negausus žodžiais, chronikos pobūdžio, beveik statistiškas. Su tokiu pat ramumu ir be literatiško papuošimo autoriai pasakoja didžiausius kaip ir mažiausius daiktus, lyg jie patys nesiinteresuotų pasakojamąja medžiaga. Jie pasakoja stebuklingus pagydymus, prikėlimus iš mirties, gamtos stebuklus, neišreikšdami nė mažiausio nusistebėjimo. Kokia gera proga ir kokia pagunda išreikšti savo jausmus, pagražinti, išplėsti. O to nėra nė pėdsako. Taip nepasakoja jokia legenda, jokia kuriamoji vaizduotė, taip pasakoja tik istorija.

Apie Krikštytoją evangelistai nepasakoja jokio stebuklo. Taip pat nė iš Jėzaus jaunystės laiko, kurį apokrifiškos evangelijos mėgsta supti vaizduotės prasimanytais stebuklais ir legendomis. Gausingi Viešpaties stebuklai vos suminimi krūvomis. Kai kurie blizgą stebuklai, sakysime, persimainymas, audros nutildymas, vaikščiojimas jūros paviršium, stebuklinga žvejonė, perstatomi įvykę negausingų liudininkų akyse, nes jie tarnauja tikslui Apaštalus mokyti. Jei čia būtų veikusi kuriamoji vaizduotė, norėdama stebinti, taip lengva buvo tuos stebuklus perstatyti įvykusius didžiausių minių akyse. Viešai daromi stebuklai, sakysime, duonos padauginimas, įvyksta ne

---

[1]) Plg. Andruška, Evangelijų kilmė, 162—196.

dirbtinose, bet savaime natūraliai susidariusiose aplinkybėse. Niekur nė vieno posakio, kurs girtų stebukladario galybę. Jei pasakomas liaudies stebėjimasis, tai tas įvyksta vienu posakiu: ir garbino Dievą, kurs buvo davęs žmonėms tokios valdžios.

Pasakojimas vyksta su didžiausiu konkretiškumu ir gyvumu. Jis galima lyginti su akimirkos fotografavimu, kur nėra nieko rengiama ypatingam įspūdžiui pasiekti ir kur asmenų būklė ir elgesys neturi nieko iš anksto paruošto. Tai yra vaizdai ne ieškoti, bet ir ne migloti, pilni spalvotumo ir pačiupti iš gyvenimo (Plg. Mork. 2, 1—12; Jo. 2, 1—11; 5, 1—16; 9, 1—38; 11, 1—55). Keliais žodžiais tiksliai pasakoma vieta ir būklė, suminimi žymesni liudininkai, trumpai nupasakojamas faktas, paduodamas pasikalbėjimas, kurs supa patį stebuklą. O kur pasakojimas toliau siekia, sakysime, aklo gimusio pagydymo ir Lozoriaus prikėlimo proga, ten pašalinių smulkmenų gausingumu, plastišku piešimu, veikiančių asmenų jausmais, žodžiais ir atsakymais, atskirų bruožų sąryšiu reiškiasi istoriško ir tikrai išgyvento įvykio charakteris. Pasakojimas apie aklo gimusio pagydymą (Jo. 9, 1—38) skaitosi lyg oficialus teismo tardymas. Taip rašąs pasakotojas yra savo dalyko tikras, nes jis pasakoja faktą, kurio niekas negali paneigti.

Taigi patys stebuklų pasakojimai neduoda jokio pagrindo juos įtarti ir turi istoriškumo žymes.

2). Patys stebuklų pasakojimų autoriai yra pilniausiai patikimi liudytojai. Jau pats stebuklų pasakojimo būdas laiduoja, kad jie yra kilę iš gerai informuotų, vispusiškai ir tiksliai dalykus žinančių šaltinių. Tikrumoje mes turime dalyką su žiniomis apie įvykius, kuriuos autoriai arba patys matė, arba iš mačiusių savo žinias sėmė.

Ypač pastarasis evangelistas Jonas tvirtina, kad jis pats buvo Jėzaus gyvenimo įvykių, ir ypatingai Jo stebuklų, stebėtojas. „Kas buvo nuo pradžios, ką girdėjome, ką savo akimis matėme, į ką įsižiūrėjome ir ką mūsų rankos čiupinėjo, apie gyvybės Žodį... tai skelbiame jums“ (1 Jo. 1, 1, 3). Ir savo Evangeliją jis baigia: „Jėzus padarė savo mokinių akivaizdoje dar daug kitų stebuklų, kurie neparašyti šitoje knygoje... Tai yra tas mokinys, kurs liudija apie šituos dalykus ir tai parašė; ir mes žinome, kad jo liudijimas tikras“ (Jo. 20, 30; 21, 24). Taigi Jonas rašo pats savo akimis įvykius matęs. Tas pats galima sakyti ir apie Matą. Tiesa, jis kiek vėliau buvo pašauktas bendrauti su Jėzumi, bet vis tik jis buvo su Juo svarbiausiu Jo gyvenimo laikotarpiu ir žymesnius įvykius pats išgyveno. Taigi Jonas ir Matas buvo betarpiški Viešpaties stebuklų stebėtojai ir liudininkai. Kas abejoja jų teisingumu pasakojant stebuklus, tas prikiša jiems apgaulę. Bet apgaulę jiems prikišti neleidžia nei jų rašymo būdas, nei jų psichologiška dvasios

būklė, nei jų doroviškas charakteris, — todėl net pati liberalų kritika tokį priekaištą visai smerkia.

Kiti du evangelistai, Morkus ir Lukas, nebuvo betarpiški Viešpaties mokiniai. Bet jie ilgus metus bendravo su Apaštalais ir su kitais Jo mokiniais. Jie buvo geriausiai kvalifikuoti Jėzaus stebuklų pasakotojai, semdami žinias iš betarpiškų liudininkų. Ypač apie Morkų mes žinome, kad jis savo Evangelijoj surašė Petro katechezes.[1]) Jis „tuo tik rūpinosi, kad jis nepraleistų nieko to, ką jis buvo (iš Petro) girdėjęs, ir nieko neteisingo nepasakytų" — sako apie jį Papijas.[2]) Iš jo stebuklų pasakojimo būdo galima pažinti Petrą, jo mokytoją. Tie pasakojimai yra stebėtinai gyvi, beveik fotografuojamos smulkmenos, kurias tegalėjo rašytojui patiekti geriausias Viešpaties gyvenimo žinovas, Petras.

Lukas remiasi šv. Povilo skelbimu. Be to, dar jis su dideliu rūpestingumu tyrė raštus ir gyvus liudininkus, kurie jam tiekė žinių apie Išganytojo gyvenimą ir stebuklus. Jis pats tą pasisako: „Kadangi jau daugelis mėgino tvarkingai papasakoti apie įvykusius mūsų tarpe dalykus, taip kaip mums yra padavę tie, kurie nuo pat pradžios patys matė ir buvo žodžio tarnai, tai ir aš, rūpestingai ištyręs visa nuo pat pradžios, panorėjau iš eilės parašyti tau, geriausias Teofile, kad tu pažintumei tikrumą tų dalykų, kurių esi išmokytas" (Luk. 1, 1—4). 3). Tie šv. Luko žodžiai ir kitos Evangelijų vietos mums užtikrina, kad stebuklų pasakojimai Evangelijose turi daug platesnę papėdę. Jie remiasi ne vien keturių evangelistų liudijimu, bet juos laiduoja visa Viešpaties laikais gyvenusi karta, kuriai juk buvo žinomi Jo stebuklingi darbai. Taigi Jėzaus stebuklų liudininkų buvo beveik nesuskaitoma daugybė.

Jėzus veikė ir mokė ne slapta, bet viešai. Jei Jis kartais drausdavo savo stebuklus plačiau skelbti, tai Jis tą darė tam tikrais atsargumo sumetimais, nes Jis norėjo išvengti sukelti netikusį mesijanišką užsidegimą ir palengva parengti sielas tikrajam mesianizmui.[3]) Bet vis tik Jis veikė ir mokė viešai; tuo viešumu ir Jis pats pasiremia (Jo. 18, 20). Ir prie kiekvienos progos Jis nurodo savo visiems žinomus stebuklus.[4]) Didelės žmonių minios lydėdavo Jį (Mork. 1, 32; 2, 2 ir k.). Ne tik paprasti žmonės, bet taip pat kilmės, pinigų, visuomeniškos būklės ir dvasiško išsilavinimo aristokratija buvo tų Jo stebuklų stebėtojai (Mork. 3, 22; Jo. 4, 46 ir k.). Aukščiausios tarybos narys Nikodemas, bijodamas žydų, ateina pas Jėzų

[1]) Andruška, Evangelijų kilmė, 73—80.
[2]) Euseb. H. E. 3, 39, 15.
[3]) Plg. aukščiau 34 ir ss. p.
[4]) Jo. 3, 21; 5, 20, 36; 7, 3, 21; 9, 3 s; 10, 25, 32—38; 14, 12; 15, 24; Mat. 11, 4 ir k.

naktį ir Jam sako: „Rabbi, mes žinome, kad Tu atėjai iš Dievo kaipo Mokytojas, nes niekas negalėtų daryti tų stebuklų, kurios Tu darai, jei Dievas nebūtų su juo“ (Jo. 3, 2). Net karalius Erodas liudija stebuklų tikrumą, nes jis laukia iš Viešpaties stebuklų, apie kuriuos jis seniau buvo girdėjęs, ir turėjo baimės, kad Jonas, kurį jis buvo nužudęs, atsikėlė Jėzuje ir darė stebuklus (Luk, 23, 8; Mat. 14, 2). Nuo menkų Galiliejos sodžių pradedent, per visus kaimus ir miestus žinia apie Jo stebuklus ėjo iš lūpų į lūpas, traukė pas Jį stebėtojus iš Judiejos ir Jeruzalės. Visi Palestinos gyventojai, žydai, graikai ir romėnai, ir kaimyninės stabmeldžių šalys (Mat. 4, 24; Luk. 6, 17) patys savo akimis stebuklus matė. Jono užrašyti iš minios žodžiai: „Kada Kristus ateis, ar Jis darys daugiau stebuklų, kaip kad šitas daro?“ (Jo. 7, 31) yra ištikima gyventojų įsitikinimo išraiška. Tasai įsitikinimas, kad Jėzus tikrai darė stebuklus, reiškiasi net pasityčiojime iš Nukryžiuotojo: „Kitus išgelbėjo, pats sąvęs negali išgelbėti... Jei tu Kristus, gelbėk pats save, nužengdamas nuo kryžiaus“ (Mat. 27, 42; Luk. 23, 35—39; Mork 15, 30). Visas kraštas buvo pilnas tų, kuriuos Jėzus buvo išgelbėjęs iš ligos ir mirties. Jie buvo žinomi ir matomi, iš jų buvo teiraujamasi apie juos palietusio stebuklo mažiausias smulkmenas. Argi galima pamanyti, kad visa Kristaus laikų karta būtų suklydusi ir nebūtus stebuklus būtų ėmusi laikyti tikrai įvykusiais?

Harnack mano, kad anais laikais žmonės lengvai tikėjo į stebuklus, ir todėl stebuklas „buvo beveik kasdieninis dalykas“.[1]) Bet juk yra faktas, kad Kristus daugybę kartų tiek mokiniams, tiek minioms prikaišioja nerangumą tikėti, arba netikėjimą, ir tai tiesiog netikėjimą Jo stebuklais (Mat. 17, 16; Mork. 8, 17—21 ir k.). Kiek kartų prikaišiojama farisiejams ir minioms, kad netikima Jo stebuklais! (Jo. 10, 37 s; 12, 37 ir k.). Taigi ne lengvatikystė. Pagaliau, toks manymas neatsižvelgia į Viešpaties priešų pastangas aiškinti Viešpaties stebuklus piktosios dvasios įtaka. Argi ir Jo priešai buvo lengvatikiai?

4). Stebuklų pasakojimai turėjo išlaikyti griežčiausią kontrolę. Todėl istoriškumo priešų manymas apie lengvatikystę ir pasakas yra kiaurai tuščias.

Viešpaties priešai darė visas pastangas, kad tik galėtų kaip nors Jį pražudyti. Farisiejai ir Rašto žinovai nuolat „tykojo Jo“, „tėmijo Jį“, — taip ne kartą sakoma, kur kalbama apie stebuklus (Mork. 3, 2; Luk. 6, 7; 14, 1 ir k.). Ne tik su skeptišku žvilgsniu, bet tiesiog su aklu fanatizmu ir neapykanta jie persekiojo Jo asmenį, Jo mokslą, ir ypač Jo stebuklus. Nes juk Jo pražūtis buvo jų išgelbėjimas. Jo stebuklingi dar-

[1]) Harnack, Wesen des Christentums, 16.

bai buvo jų pasmerkimas. Taigi jie tykojo Jo visais keliais, išbandė visas priemones apsimesti, kad tik viešai galėtų Jį atidengti ir sukompromituoti (Mork. 12, 13 ir k.). O lengviausias būdas Jį sukompromituoti būtų buvęs parodyti, kad stebuklų visai nebuvę, kad jie yra prasimanymai. Be abejo, priešai būtų griebęsi tos priemonės. Bet jie negali. Jie turi pripažinti faktus. Susirūpinę, jie tariasi savo oficialiame tarybos posėdyj: „Ką darysime, kadangi tas žmogus daro daug stebuklų“ (Jo. 11, 47). Jie suveda Jėzaus pagydytąjį aklą gimusį su jo tėvais ir pažįstamais, ar tikrai jis buvo aklas gimęs, oficialiai ištardo jo pagydymą; konstatavę pagydymą, ieško išeities, kaip stebuklą paneigti: „Tai nusidėjėlis, — nes subatos dieną gydo“; iš pagydytojo reikalauja, kad ir jis taip pat manytų; o kad to jie negali išgauti, jie pasmerkia ir patį pagydytąjį, išmesdami jį iš savo sinagogos, arba iškeikdami (Jo. 9, 13—35). Minios žmonių eina patikrinti, ar tikrai Lozorius buvo prikeltas iš numirusių; įsitikinę fakto tikrumu, jie ima tikėti į Jėzų. Todėl vyriausieji kunigai nutaria ne tik Jėzų, bet ir patį Lozorių užmušti (Jo. 12, 9—11).

Nepajėgdami stebuklų tikrumo paneigti, Viešpaties priešai stengiasi bent sumažinti Jo stebuklų įspūdį minioms. Tam tikslui jie, Rašto aiškintojai, veikia priekabe, kad Jėzus daro stebuklus subatos dieną (Mat. 12, 9—14; Luk. 13, 10—17; 14, 1—6; Jo. 5, 1—17; 7, 21—23; ir k.); arba dar jie skleidžia liaudį veikiančią paskalą, kad Jis išvaras velnius Beelzebubo pagelba (Mat. 9, 34; 12,24; Mork. 3, 22; Luk. 11, 15). O kad pagaliau visa tai nieko nepadeda, jie griebiasi paskutinės priemonės: užmušti Jį (Jo. 11, 47, 53).

Tokiose aplinkybėse neįmanoma jokia klaida, joks stebuklų prasimanymas, joks stebuklingų faktų padidinimas ar iškreipimas.

5). Evangeliški stebuklų pasakojimai su griežčiausia kontrole laikėsi tradicijoj ir buvo surašyti veikiant tai pačiai kontrolei. Juk kartu su Kristumi nenumirė visa anų laikų karta, kuri buvo Jėzaus stebuklų stebėtoja. Žymiausia tos kartos dalis gyveno iki laikų, kada stebuklų pasakojimai buvo Evangelijose surašyti.

Kai paskutinioji Evangelija buvo parašyta apie 100 metus, tada Viešpaties bendralaikių karta, kaip žinoma iš istorijos, dar nebuvo išmirusi.[1]) Kai pirmosios Evangelijos buvo surašytos, tada Viešpaties vienamečiai turėjo apie 60 metų, o jaunesnioji karta, mačiusi Kristų, dar tebebuvo savo gyvenimo amžiaus viduryj. Povilo laiškuose, kurie kilę apie 50 metus, randame stebėtiną Kristaus paveikslą. Tautų Apaštalas tada

[1]) Euseb. H. E. 3, 32; 4, 3.

dar gali nurodyti, kad iš didžiausio Viešpaties stebuklo, būtent, Jo atsikėlimo, 500 liudininkų daug dar tebėra gyvų (I Kor. 15, 6).

Harnack rašo: „Dėl ko negalėjo užtekti 30—40 metų tam, kad susidarytų Jėzaus žodžių ir darbų istoriškas iškreipimas, kurį mes randame sinoptikų Evangelijose?“[2]) Jis drąsiai klausia. Bet daug tikriau galima paklausti: kaip būtų galėję užtekti 30—40 metų, — prileidus su Harnacku, jog tiek metų praėjo nuo Viešpaties mirties iki sinoptiškų Evangelijų surašymo, — kaip būtų galėję jų užtekti tam, kad aplink Jėzaus gyvenimą susipintų stebuklų pasakos, legendos ir mitai, kada daugybė liudininkų, kurie patys savo akimis įvykius buvo matę, dar tebebuvo gyvi? Juk tikrąją dalykų būklę kontroliavo ne tik Jėzaus mokiniai ir bičiuliai, bet ir Jo priešai. Kiekvienas stebuklingų įvykių iškreipimas būtų reiškęs priešų triumfą ir pačios krikščionystės žuvimą.

Patys Viešpaties mokiniai ir tikintieji, imdamies Kristaus mokslo, kurs taip priešingas žmogaus geiduliams ir taip reikalauja juos valdyti, turėjo turėti tikrumą, kad to mokslo pareigos yra tvirtai įrodytos. Mokslu grožėtis čia neužtenka. Platono gražiausios teorijos paliko teorijos, o krikščionys turėjo krikščioniškai gyventi. Be to, „kai dalykas eina apie paties žmogaus kailį, kiekvienas, ir ne kritikas, pasidaro labai kritiškas“ ir atsargus. Jėzaus stebuklų skelbėjams ir Jo mokslo išpažinėjams gal ne vienam teks už tai kęsti persekiojimus ir net mirti. Taigi jau pats dalykas reikalavo turėti tikrumo, kad Kristaus mokslas ir jį remią stebuklingi įvykiai nėra prasimanymas ar legenda, bet tikri istoriški faktai.

Tačiau ir pačių priešų kontrolė turėjo būti labai griežta, nes su stebuklų tikrumu buvo susijęs jų klausimas: būti ar nebūti.

Patys stebuklų pasakotojai viską darė, kad stebuklų kontrolė palengvėtų. Jie veda stebuklų klausytojus ir skaitytojus į vietas, kur Jėzus buvo juos padaręs, kad patys galėtų ištirti. Griežtai nurodoma stebuklų laikas, aplinkybės, vieta, suminimi ne kartą smulkiai charakterizuojami asmenys, kurie prie įvykių buvo ir dar tebebuvo gyvi. Ten Chorozainas, Betsaida, Kafarnaumas, kur buvo daugybė stebuklų: kas tik nori, gali eiti patikrinti. Kafarnaume yra žydų tebenaudojama sinagoga, — ten buvo išvarytas velnias (Mork .1, 21); tebestovi Simono namai, kur pagydyta drugiu serganti savininko uošvė, — namų gyventojai tebėra gyvi. Prie tų namų, saulei leidžiantis, miestas sunešė savo ligonis, ir Jėzus juos pagydė (Mat. 8, 14; Mork. 1, 29; Luk. 4, 38); mieste pagydytas stabo ištiktasis, karininko

---

[1]) Harnack, Geschichte der altchristlichen Literatur, II, 1, Leipzig, Hinrichs, 1897, X.

tarnas, prikelta iš numirusių Jajiro dukrelė (Mat. 8, 5; 9, 1, 18); daugybė stebėtojų, kurie tuos įvykius savo akimis buvo matę, tebėra gyvi, — užtenka nueiti, patikrinti. Apaštalai ir jų mokiniai dargi parodo „medžiaginius" stebuklų dalykus: pačius ligonis, kuriuos Kristus pagydė, pačius numirėlius, kuriuos Jis prikėlė. Savo apologijoj, apie 124 metus paduotoj ciesoriui Hadrianui, apologetas Kvadratas rašo: „Mūsų Išganytojo darbai visados buvo viešai žinomi; nes jie yra tiesa. Būtent tie, kuriuos Jis iš ligos pagydė arba iš numirusių prikėlė, buvo visų matomi ne vien tada, kai Jis juos pagydė ar prikėlė, bet ir vėlesniais laikais. Ir ne tik kol mūsų Atpirkėjas žemėje gyveno, bet ir po Jo iškeliavimo dar ilgą laiką buvo gyvi, taip kad kai kurie jų išgyveno iki mūsų dienų".[1]) Panašiai Papijas rašo, kad „Kristaus prikeltieji iš numirusių žmonės gyveno iki Hadriano (117—138) laikų".[2]) Ką Kvadratas rašo, negali būti klaidinga. Neįmanoma, kad apologijoj, kuria jis nori paveikti ciesorių liautis persekioti krikščionis, būtų rėmęsis netikromis žiniomis ir savo žodžiams paliudyti būtų galėjęs kviesti pirmojo šimtmečio ir savo laikų liudininkus. Netikromis žiniomis jis ne tik nebūtų ciesorių paveikęs, bet dar būtų padėjęs krikščionystei žūti.

Viešpaties mokiniai tiesiog provokuoja priešus stebuklų pasakojimus pakontroliuoti ir patikrinti. Kafarnaumui ir kitiems aplinkiniams miestams daroma priekaištas, kad jie, nežiūrint juose padarytų stebuklų, netikėjo, ir už tą netikėjimą skelbiama jiems baisi bausmė: „Deja tau, Chorozaine, deja tau, Betsaida: nes jei Tyre ir Sidone būtų įvykę stebuklai, kurie padaryta jumyse, jie seniai būtų darę atgailą ašutinėje ir pelenuose. Todėl tai, sakau jums, Tyrui ir Sidonui bus lengviau teismo dieną, nekaip jums. Ir tu, Kafarnaume, argi iki dangui būsi išaukštintas? Tu nužengsi iki pragarui; nes jei Sodomoje būtų buvę padaryta stebuklų, kokių padaryta tavyje, ji rasi būtų pasilikusi iki šiai dienai. Todėl tai, aš sakau jums, Sodomiečių žemei bus lengviau teismo dieną kaip tau" (Mat. 11, 21—24). Jei tuose miestuose minimų stebuklų tikrumoje nebūtų buvę, tada Viešpaties žodžiai ir Jo skelbiamoji bausmė nebeturėtų prasmės. Gyventojai gi, šiurpdami, būtų galėję kenkti nepakenčiamai krikščionybei ir sakyti: pas mus nieko panašaus nebuvo; jokių stebuklų nematėm; Kristaus mokiniai meluoja; krikščionybė yra melas. — Kokios tada liūdnos pasėkos būtų buvusios gimstančiai Bažnyčiai! Tačiau nė vienas tų miestų gyventojas nedrįsta protestuoti. Panašiai juk būtų buvę ir su kitais stebuklais, jei jie nebūtų tikri. Gyvieji įvykių

[1]) Euseb. H. E. 4, 3, 2.
[2]) Euseb. H. E. 3, 37, 1; 5, 17, 2.

stebėtojai būtų galėję prikišti prasimanymą; sakysime, ne vienas iš 5000 vyrų, papenėtų stebuklingu duonos padauginimu, būtų galėjęs sakyti: mes valgėm ir pasisotinom ne iš penkių padaugintų kepalų; Evangelijos klysta ar prasimano! — Tokie dalykai yra neįmanomi. Mažiausias nukrypimas nuo faktų tiesos būtų reiškęs katastrofą pačiam krikščionių tikėjimui.

6). Net visai žydų tautai, ypač jos vadams Jeruzalėj, Rašto žinovams ir farisiejams, Apaštalai prikaišioja netikėjimą ir meta ant jų baisų apkaltinimą, kad jie padarė dievžudystę, nukryžiuodami Jėzų, nežiūrint to, kad Jis savo dievišką mesianizmą stebuklais įrodė. Viešoj, iškilmingoj prakalboj, krikščionių, žydų, pagonių susirinkusių į šventes, visos Jeruzalės akyse Petras drįsta sakyti: „Judiejos vyrai ir visi Jeruzalės gyventojai, pasiklausykite mano žodžių: Jėzus Nazarėnas buvo žmogus, jums Dievo paliudytas galingais darbais, stebuklais ir ženklais, kuriuos, kaip jūs patys žinote, Dievas yra per Jį padaręs jūsų tarpe. Jį... jūs prikalėte neteisiųjų rankomis ant kryžiaus ir nužudėte" (Apd. 2, 14, 22—23).

Taigi pirmojo Sekminių pamokslo pagrindinio turinio dalis buvo Jėzaus stebuklų iškilmingas išpažinimas. Užrašytas tasai pamokslas „Apaštalų darbų" knygoj, kurios tikrumą net racionalistų kritika yra priversta palikti neliestą. Pamokslą sako Petras, kurs buvo viso viešojo Viešpaties gyvenimo stebėtojas. Pamokslas sakomas ne pasaulio užkampyj, bet pasauliniame Jeruzalės mieste, didžios šventės metu, kur suplaukdavo minios ne tik iš visų Palestinos kampelių, bet ir iš visų Romėnų valstybės kraštų. Petras nesiremia tik vienuolikos Apaštalų, nei 500 žmonių, nei žydiškų moterų liudijimu, bet liudijimu visų Izraelio vyrų, susirinkusio protinės aristokratijos elito, kunigų, farisiejų ir Rašto žinovų, Jėzaus priešų ir teisėjų. Petras drįsta jiems į akis pasakyti, kad jie yra Jėzaus mirties kaltininkai, nors jie patys žino ir matė Jėzaus daromus stebuklus. Ir nė vienas iš Izraelio vyrų nedrįsta pakelti balsą prieš tų stebuklų tikrumą ir prieš tą baisų kaltinimą. Priešingai, tūkstančiai klausytojų svarsto dalyką savo širdyj, daro gailestį ir tampa krikščionimis (Apd. 2, 37 s.), kad nuo to laiko būtų Jėzaus stebuklų liudytojais (Apd. 1, 22).

Netrukus Petras įkuria misiją Kesarijoj. Taip pat ir čia jis pasiremia visur žinomais Jėzaus stebuklais: „Jūs žinote apie dalyką, įvykusį visoje Judiejoje, prasidėjusį gi nuo Galiliejos po krikšto, kurį skelbė Jonas, apie Jėzų iš Nazareto, kaip Dievas patepė Jį šventąja Dvasia ir galia. Jis praėjo gera darydamas ir gydydamas visus velnio apsėstuosius, nes Dievas buvo su Juo. Mes esame liudytojai viso to, ką Jis darė žydų šalyje" (Apd. 10, 37—39).

Savo paties stebuklus (Apd. 3, 6 s; 5, 1 s; 9, 32 s; 9, 36 s.) Petras ne sau priskiria, bet Jėzaus galybei. Ties gražiaisiais bažnyčios vartais raišajam nuo gimimo jis tarė: „Jėzaus Kristaus Nazarėno vardu kelkis ir vaikščiok“ (Apd. 3, 6). O paskum nustebusiems tuo stebuklu žydams jis šaukia: „Izraelio vyrai, kam stebitės tuo dalyku arba ko žiūrite į mudu, lyg kad mes savo galybe ar valdžia būtumėm padarę, kad šitas vaikščiotų. Mūsų tėvų Dievas pagarbino savo Sūnų Jėzų“ ir Jo vardu raišasis pagydytas (Apd. 3, 12; 4, 9—12). Lydoj stabo ištiktąjį Eniejų, kurs jau aštuonerius metus buvo ligos prikaustytas prie lovos, Apaštalas pagydo, tardamas: „Eniejau, Viešpats Jėzus pagydo tave, kelkis ir pats sau pasiklok“ (Apd. 9, 34). Išvaduotas iš kalėjimo, Petras kartu su visa Jeruzalės bendrija kelia balsą maldoje: „Dabar, Viešpatie, pažvelk... ir duok savo tarnams skelbti su visu pasitikėjimu Tavo žodį, ištiesdamas savo ranką, kad įvyktų gydymų, ženklų ir stebuklų Tavo šventojo Sūnaus Jėzaus vardu“ (Apd. 4, 29). — Tai suponuoja, kad Petras buvo savo patyrimu įsitikinęs, jog Jėzus turėjo galybę stebuklus daryti ir tikrumoje juos darė.

Povilas, iš Kristaus persekiotojo stebuklu virtęs Jo išpažinėju, nuolat liudija didžiausią Jėzaus stebuklą, Jo atsikėlimą iš numirusių, ir tuo remia visą tikėjimo rūmą (1 Kor. 15, 1—20). Jis pats Jėzaus stebuklų nebuvo matęs, todėl jis jų nepasakoja. Bet Jis žino, kad Jėzus daro stebuklus per jį, Povilą (Rom. 15, 18 s; Žyd. 2, 3 s; Apd. 13, 10 s; 14, 7 s; 16, 16 s; 19, 12; 20, 9 s. ir kitur), ir jis ragina savuosius nieko neįrodyto nepriimti, neklausyti pasakų ir mitų (1 Tim. 1, 4; 2 Tim. 4, 4 s; Tit. 1, 14), o savo priešams jis pasako, kad jo daromi stebuklai įrodo, jog jis iš Kristaus yra gavęs savo apaštališką pasiuntinystę (2 Kor. 12, 12; Rom. 15, 18).

7). Patys žydai, kaip matyti iš Evangelijų, nepajėgia paneigti Viešpaties stebuklų fakto (Plg. Mat. 9, 34; 12, 24; Mork. 3, 22; Luk. 11, 15; Jo. 11, 47). Jie savo tarybos susirinkime turėjo pripažinti, kad ir Apaštalai daro stebuklus: „Ką turime daryti su šitais žmonėmis? Juk jų padarytas aiškus stebuklas; tai žinoma visiems Jeruzalės gyventojams, ir mes negalime užginčyti“ (Apd. 4, 16). Tik jie, norėdami susilpninti stebuklų reikšmę, skelbė, kad Jėzus darė stebuklus su velnio pagelba ar burtų jėga. Justinas († 163) savo raštuose[1]) pasakoja apie žydų aplinkraštį, kurį po Viešpaties atsikėlimo iš numirusių vyriausioji taryba per savo pasiuntinius išsiuntinėjo į visą pasaulį; tame aplinkraštyje „Galiliejos burtininko“ stebuklai priskiriami burtų jėgai. Tertulionas (160—222) savo rašte prieš žydus rašo, kad Jėzus gydė ligonis, aklus, kurčius, raišus,

[1]) Justinus, Dial. cum Tryphone, n. 17, 108.

nebylius, ir reikalauja, kad patys žydai tuos faktus paliudytų: „Tuo, kad Jėzus tuos ir kitus stebuklus darė, Jūs neabejojate, tik Jam prikišate, kad Jis savo stebuklus darė subatos dieną“.[1]) Panašiai kalba Justinas,[2]) Eusebijus,[3]) Jeronimas,[4]) Augustinas,[5]) ir tuo liudija, kad nė jų laikais žydai, didžiausi krikščionybės priešai, neneigė Viešpaties stebuklų istoriškumo.

Pagaliau, žydų sinagoginė literatūra pilnai sutinka su tuo, ką Evangelijos ir krikščionių rašytojai apie Jėzaus stebuklus pasakoja.[6]) Talmude atsispindi tokia pat žydų pažiūra į Viešpaties stebuklus, kaip ir Evangelijose. Jėzus daręs stebuklus, tik ne Dievo galybe, — taip manė žydai Viešpaties laikais, taip ir vėliau iki pat viduramžių, net biauriame rašte „Jėzaus istorijoj“ (Toledoth Jeschu'a).[7])

Žydai sugebėjo net pagonių pasaulio viešąją nuomonę taip nuteikti, kad buvo manoma, jog Jėzus daręs stebuklus burtų jėga. Tačiau nė pagonys neišdrįso kelti abejojimų stebuklų istoriškumu. Pagonis Celsus savo rašte „Teisingas žodis“, išleistame prieš krikščionis apie 178 metus, sakosi turįs iš žydų žinių, kad Jėzus daręs stebuklus Egipto magijos pagelba. Nors su didžiausia neapykanta puola Jėzaus stebuklus, stengiasi juos pašiepti ir atimti jiems dievišką pobūdį, bet paties istoriškumo nedrįsta neigti.[8]) Tuo pačiu keliu eina Porfirius,[9]) Hierokles[10]) ir, bendrai, visi pagonių kovotojai prieš krikščionystę,[11]) neišskyrus nė Juliono Atsimetėlio.

Tų istoriškų davinių ir faktų akivaizdoje negali būti jokio protingo abejojimo Viešpaties stebuklų istoriškumu. Todėl ir neigiančios Viešpaties stebuklus „kritikos“ elgesys yra labai n e k r i t i š k a s. Nieko čia jiems nepadeda skelbti, kad Jėzaus stebuklų pasakojimai Evangelijose esą mitai ar pasakos, arba ieškoti analogijų pasakose apie dievaitį Eskulapą, Budą, Zaratustrą, Konfuciją, Mahometą, arba kitų tautų, negrų, totorių, eskimų, indiečių mituose, arba žydų rabinų stebuklų pasakojimuose. Visos tos pasakos negali būti gretinamos ir lyginamos su Jėzaus stebuklais: ten tuoj matyti, kad tai pasakos, o čia Jėzaus stebuklai daromi pasaulio istorijos šviesoje, — juos neigti reiškia neigti istoriją.

---

1) Tert. Adv. Jud. c. 9.
2) Dial. cum Tryph. 17, 108.
3) Demonstr. evang. 3, 6.
4) Tract. de Ps. 71.
5) De consensu Evang. 1, 9—11.
6) Laible, Jesus Christus im Talmud, Leipzig, 1900, 44—48.
7) Krauss, Das Leben Jesu nach jüdischen Quellen, Berlin, 1902, 40 ir s.
8) Orig. Contra Celsum, I, 28, 38; 6, 36, 38, 67; II, 9, 48.
9) Hieronym. Quaest. in Genes. 1, 1.
10) Euseb. Contra Hierocl.
11) Euseb. Demonstr. evang. III, 4—6.

B). Bet ir Viešpaties gyvenimo priežastingas faktų sąryšis suponuoja evangeliškų stebuklų istoriškumą. Užtenka žvelgti į patį Jo asmenį, Jo veikimą ir Jo įtaką. Stebuklai sudaro Jo gyvenimo taip neatskiriamą dalį, kad be jų viešojo Jėzaus gyvenimo vaizdas būtų tiesiog nesuprantamas. Iš Jėzaus stebuklų trykšta ana galybė, kuri įtraukia kas kartą vis platesnius sluoksnius į judėjimą, pririša prie Jo mokinius, surenka prie Jo minias ir stumia priešus į jų tamsiuosius kelius. Tokiame žvilgsnyj ne tiek svarbūs atskiri stebuklai, kiek svarbi visa faktų grandinė, iš kurios priežastingo susipynimo vyksta Jėzaus gyvenimo drama.

1). Yra faktas, kad Jėzus surinko aplink save mokinius ir Apaštalus, kurie įtikėjo į Jį kaipo į Dievo siųstąjį Mesiją. Evangelijos pasakoja mums, kaip tasai mokinių tikėjimas Jėzaus mokykloj rutuliojosi ir kaip sunkiai vyko. Tegu sau būna, kad Jėzaus asmuo ir mokslas darė prastiems mokiniams didžiausio įspūdžio. Vis dėlto tasai Jėzaus asmens įspūdis neišaiškina mokinių tikėjimo, kad tasai nuolankus ir kuklus Jėzus yra Izraelio Mesijas. Jėzaus pretensija būti savo tautos Mesiju, aukštesniu už Mozę, Dovidą ir visus pranašus, buvo taip didelis dalykas, Jėzaus mesianiškasis idealas buvo taip aukštas ir dvasiškas, ir taip priešingas mokinių Mesijo supratimui, — nes juk jie laukė žemiško ir tautiško Mesijo, — kad mokinių tikėjimas į Jėzaus mesianizmą yra tiesiog neįmanomas dalykas, jei Jėzus nebūtų turėjęs stebuklų galybės. Išaugusiems žydų pažiūrose mokiniams nuolat stovėjo prieš akis Senojo Testamento stebuklai; nedaręs stebuklų Mesijas jiems buvo nesuprantamas; Mesijas buvo nupranašautas stebuklų darytoju, — taigi Jėzaus mesianizmas be stebuklų būtų turėjęs iš karto sudužti, — ypač kad Jis pats pasirodė menkame pavidale, be jokio išorės blizgėjimo. Taigi jei evangelistai pasakoja, kad Jėzaus stebuklai buvo galingai žadinąs mokinių tikėjimą veiksnys, tai tas jų liudijimas yra nesugriaunamas ne tik dėl to, kad tai yra tikras faktas, kurio istorikas neturi teisės neigti, bet taip pat dėl to, kad tik jis vienas teišaiškina istorišką faktų sąryšį.

Ištikimu evangelistų pasakojimu, aukštas Išganytojo mokslas ne tik stebino mokinius, bet dar reikalavo iš jų svarbių atsižadėjimų ir nusisprendimų (Plg. Mat. 10, 37; 19, 10 ss; Jo. 6, 60 ir k.). Jėzaus mokslo priėmimas jau suponuoja tikėjimą į Mesiją; pats vienas mokslas negalėjo to tikėjimo sukelti. O dar reikia prisiminti Jėzaus pretensijas, kad Jis esąs aukštesnis už Senąjį Įstatymą ir subatą ir t. t. Teisę turėti tokias pretensijas Jėzus tegalėjo įrodyti didžiais darbais, kurie prilygo toms pretensijoms. Be stebuklų Jėzaus gyvenimas praranda savo vidinį sąryšį, o pats Jo asmuo praranda savo didumą.

Todėl savaime turi istoriškumo žymes, sakysime, pasakojimas, kad Jėzus, paklaustas Krikštytojo mokinių, ar „Tu esi tasai, kurs turi ateiti, ar mes kito laukiame?“ (Mat. 11, 3), tiesiog parodo savo stebuklus, ir dargi pranašų nupranašautus stebuklus; jei tie stebuklai nebūtų buvę tikri, Jėzaus atsakymas Krikštytojui nebeturėtų prasmės ir nekeltų tikėjimo į Jo mesianizmą. Taip pat yra istoriškas sąryšys, kai Jis savo dievišką teisę nuodėmes atleisti įrodo stebuklu, pagydydamas stabo ištiktąjį (Mat. 9, 2—8), arbą kai Jis savo pretensiją, jog Jis aukštesnis už subatą, įrodo padarydamas stebuklą subatos dieną (Jo. 5, 16 ss; Luk. 6, 6—11; plg. 6, 5; Mat. 12, 8). Jis gali tarti didžius žodžius, kad Jis yra daugiau kaip Saliamonas, daugiau kaip Jona (Mat. 12, 41 s), Jis gali laikyti palaimintais Apaštalus, kad jie matė tą, kurį matyti veltui troško pranašai ir teisieji (Luk. 10, 24), — nes Jis gali parodyti savo stebuklus, kuriuos Jis darė Galiliejos miestuose ir sodžiuose.

2). Taip pat yra faktas, kad liaudies minios skubėjo prie Jo, lydėjo Jį kelionėse ir tyruose, ieškojo Jo ir grūdėsi prie Jo. Joks vardas nebuvo taip populiarus, kaip Jėzaus vardas, ne tik Galiliejoj, bet ir Jeruzalėj. Tai buvo religiškas tikėjimas, mesianiškų lūkesių religiškas užsidegimas. Ne svarbu, kad tie lūkesiai buvo neaiškūs, tautiškai nuspalvinti ir taip paskendę žemiškume, kad minios norėjo padaryti Jį karaliumi. Tai tik parodo, ką jos iš Jėzaus turėti tikėjosi. Bet juk tik stebuklai tegalėjo užmegzti tuos istoriškus ryšius, kurie rišo tą liaudies judėjimą su Jėzaus asmeniu, tik jie tegalėjo būti užtenkama priežastis tai graudingiems, tai liūdniems bruožams, kurie supa Jėzaus žygius Galiliejoj. Kaip gi būtų galėjęs ateivis iš nuošalaus gyvenimo Nazarete, nežinomas ir negerbiamas, kaip ir kiti Jo tautiečiai, ir net niekinamas, dėl to kad Jis kilęs iš Nazareto, be išorinio blizgėjimo ir pasižymėjimo, neišmokslintas Rašto žinovų, — kaip toks ateivis būtų galėjęs stoti minių akivaizdon ir joms kalbėti: Dievo karalystė prisiartino? Kaip Jis būtų galėjęs su tuo skelbimu jungti savo negirdėtas pretensijas ir tikėtis turėti pasisekimo, jei nebūtų Jo supęs stebuklų blizgėjimas? Nedarydamas stebuklų, Jis pats save būtų sugriovęs ir pavertęs pasityčiojimo dalyku.

3). Taip buvo Galiliejoj, taip buvo ir Jeruzalėj. Net radikaliausia kritika pripažįsta faktą, kad Jėzus iškilmingai įėjo į Jeruzalę. Džiūgaujanti minia pasitinka Jį kaipo Mesiją. Taip pat nė čia mums nesvarbu, kad minių džiaugsmas buvo taikomas ne tokiam Mesijui, koks Jėzus buvo. Vis dėlto jos matė Jėzuje Mesiją ir tikėjosi, kad Jis jos lūkesius įvykdys. Bet juk tik Jėzaus stebuklai tegali tą faktą užtenkamai išaiškinti. Be stebuklų nei tų lūkesių, nei to sutikimo negalėjo būti.

4). Taip pat priešų ir aukščiausios tarybos slapti ir vylingi žygiai tegali būti išaiškinami Jėzaus stebuklais. Jie bijo liaudies ir bijo paties stebukladario. Tie Jo stebuklai kelia priešams rūpesčio ir sumišimo. „Matote, kad mes nieko negalime padaryti; štai visi žmonės eina paskui Jį", kalbasi tarp savęs susirūpinę farisiejai (Jo. 12, 19). „Jei paliksime Jį taip, visi įtikės į Jį" (Jo. 11, 48), nes „tas žmogus daro daug stebuklų" (Jo. 11, 47). Bijodami minios ir paties stebukladario, priešai vis nedrįso Jo suimti, nors daug kartų kėsinosi. Iš čia jų džiaugsmas, kai Judas pasisiūlė Jį išduoti, bet ir tas jiems pataria: „Nutverkite Jį ir veskite atsargiai" (Mork. 14, 44). Ta jų baime teišaiškinama, kad jie sugauna Jį naktį ir su trukšminga paskuba veda bylą. Tie įvykiai patvirtina ypač ketvirtosios Evangelijos didžiuosius stebuklus: jie padidina krizį ir duoda įvykiams eigą (Plg. Jo. 12, 9—11).

5). Pagaliau, pats Jėzus, Jo žodžiai ir Jo asmuo liudija evangeliškų stebuklų istoriškumą. Daug liberalų kritikų pripažįsta Jėzaus žodžių istoriškumą, bet jie neigia Jo stebuklų istoriškumą, nes to reikalauja jų nelaimingas aprioristinis postulatas: stebuklų negali būti. Toks dviveidiškas elgesys yra nesąmonė: arba Evangelijos yra pilnai istoriškos, taigi ir jų stebuklų pasakojimai yra istoriški, arba jos visai nėra istoriškos, taigi ir Viešpaties žodžiai neistoriški. Bet Viešpaties žodžių istoriškumo negalima paneigti nenusikalstant istorijos faktams ir objektyviai tiesai. Taigi tenka priimti ne tik Viešpaties žodžių, bet ir Jo darbų, arba stebuklų istoriškumą.

Viešpaties žodžiai labai dažnai yra organiškai supinti su Jo stebuklais. Išmetus stebuklus, žodžiai nebeturi prasmės. Kelis tokius atvejus mes jau suminėjome (Mat. 9, 5 s; 11, 3 s; 11, 20). Jėzaus žodžiai apie avį, kuri, įkritus jai į duobę, subatos dieną yra ištraukiama, yra glaudžiausiai susiję su visų sinoptikų pasakojamu nudžiūvusios rankos pagydymu (Mat. 12, 10). Bendrai, ginčai, kilę dėl gydymo subatos dieną, suponuoja, kad tie stebuklai subatos dieną tikrai įvyko (Luk. 14, 1 ss; 13, 14 ss; Jo. 5, 9 ss; 9, 16 ss. ir k.). Viešpaties žodžiai apie pagonį karininką iš Kafarnaumo ir jo tarno pagydymo stebuklas yra susipynę į vieną istorišką įvykį. Gražūs Petro žodžiai: „Išeik nuo manęs, Viešpatie, nes aš žmogus nuodėmingas", ir pirmykščiai Viešpaties žodžiai: „Nebijok, nuo šio laiko tu jau žmones žvejosi" (Luk. 5, 1 ss) yra neatskiriamai susiję su gausingos žvejonės stebuklu. Plaukiančių laively mokinių tikėjimas ir įsėdusio į laivelį Viešpaties garbinimas suponuoja, kad Jėzus tikrai vaikščiojo jūros paviršium (Mat. 14, 33). Žodžiu, norint išmesti iš Evangelijos stebuklus, reiktų jas visas sunaikinti ir padaryti beprasmiškas; ir ar ne pasityčiojimas būtų, jei Jėzus sakytų aklajam: regėk, — o tas nemato; 38 me-

tus sirgusiam: imk savo guolį ir vaikščiok, — o tas nevaikščioja; mirusium Lozoriui: Lozoriau, išeik laukan, — o Lozorius nė nesijudina. Kas pasidaro iš Viešpaties asmens, jei taip būtų!

Pats Jėzus tiesiog liudija savo stebuklus: „darbai, kuriuos aš darau Tėvo vardu, liudija apie mane“ (Jo. 5, 36; 10, 25; 10, 38; 15, 24 ir k.). O dar ne kartą pabrėždamas nurodo savo stebuklus ir juos primena (Mat. 11, 4—5; 16, 9; Mork. 8, 18 apie duonos padauginimą). Jėzus ramiai gali sakyti: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje“ (Mat. 28, 18). „Mano Tėvas veikia iki šiolei ir aš veikiu... Nes kaip Tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir Sūnus atgaivina, ką nori“ (Jo. 5, 17, 21). Jo stebuklai yra geradaringumo ir meilės stebuklai. Juk tie Jo stebuklai ir pina Jo asmeniui gražiausią žmoniškumo ir meilingumo aureolę. Todėl atmesdami evangeliškus stebuklus, liberalai sudaužo į skeveldras patį Jėzaus asmens kilnumą, nes jiems belieka asmuo negirdėtų pretensijų, kurios niekuo nepagrįstos, lieka karikatūra, klaida ir prasimanymas. Ir tas prasimanymas būtų religiškai ir doroviškai atgaivinęs pasaulį! Ne. Visa Bažnyčios praeities istorija, visas Jėzaus gyvenimas ir jo faktų priežastingas sąryšys, visas Jėzaus asmens kilnumas ir Jo įtaka pasauliui per šimtmečius laiduoja evangeliškų stebuklų tikrumą. Pats Jėzus yra savo stebuklų liudininkas, aukštesnis už visus kitus liudininkus. Jis gyvena, kalba ir veikia iš savo vidaus apstumo, kaip niekas kitas. Jis turi gyvą sąmonę, kad Jis gali padaryti tikrus stebuklus ir su ta sąmone Jis savo stebuklus daro. Bet toji sąmonė yra visa susiliejusi su Jo kilniausiu doroviškų didumu, kokį tik istorija žino. Su Jėzaus stebuklų tikrumu stovi arba griūva kartu ir Jėzaus doroviškas didumas.

Jėzaus stebuklai yra Dievo darbai

Lig šiol mes svarstėm, kad Viešpačiui priskiriamieji stebuklai yra tikrai istoriški faktai. Dabar klausiama, ar tuos stebuklingus faktus Jėzus darė grynai natūraliomis jėgomis, ar gal Jis naudojosi užgamtiškomis jėgomis, ar gal, pagaliau, Jo stebuklingi darbai yra griežtai antgamtiški, padaryti dieviškos galybės?

Kristaus laikais, nepajėgdami paneigti pačių Viešpaties daromų stebuklingų faktų, žydai skelbė, kad Jis daręs tuos stebuklus susidėjęs su velniu ar Beelzebubu (Mat. 9, 34; 12, 24; Mork. 3, 22; Luk. 11, 15). Tą jų priekaištą pats Jėzus atremia argumentuodamas ex absurdo. Juk Jis yra atėjęs į pasaulį sunaikinti velnio darbus (Jo. 3, 8) ir jį, pasaulio kunigaikštį, išmesti iš jo pasisavintos karalystės (Jo. 12, 31). Kristus išvarinėja velnius ir gydo apsėstuosius, — tai įrodo, kad Jo veikimas yra visai priešingas velnio veikimui. Taigi išvada:

„Jei karalystė yra pati savyj suskilusi, ta karalystė negali išlikti. Jei namai patys prieš save pasidalina (suskildami į priešingas partijas), tie namai negali išlikti. Jei velnias išvaro velnią, tai jis yra pasidalinęs: kaip gi tat jo karalystė išliks?“ (Mork. 3, 24—26 ir Mat. 12, 26). Argi galima pamanyti, kad tas, kurio visas veikimas yra atkreiptas nugalėti velnio viešpatavimą, įkurti ir sutvirtinti Dievo karalystę žmonėse, būtų galėjęs gauti tam reikalui valdžios iš velnio? O pagaliau, iš kur pats velnias būtų galėjęs gauti valdžios daryti stebuklus, kuriuos tegali daryti dieviška visagalybė, sakysime, prikelti numirėlius, gamtos stebuklus daryti, vienu valios panorėjimu padaryti staigius pagydymus? — Nepaisant to, vis tiek ir vėlesnis einąs raštu ir žodžiu žydų padavimas ne kartą iškelia šmeižtą, kad Jėzus daręs stebuklus susidėjęs su velniu.

Šalia to, ne kartą žydų tradicijoj tvirtinama, kad Jėzus daręs stebuklus burtais ir juodąja magija, kurios Jis išmokęs Egipte.[1]) Egiptas buvo įgarsėjęs magiškais burtais, ir talmudas sako: „Dešimtis burtų dalių atėjo į pasaulį. Devynias dalis turi Egiptas, o likusiąją dešimtąją dalį gavo visas kitas pasaulis“. Taigi ir V. Jėzus, kurs pasiekęs Egipto magijos paslaptis, buvęs žymiausias burtininkas. Tą šmeižtą pasiėmė iš žydų pagonys, sakysime, Celsus.[2]) Jis ir į talmudą pateko. — Tokius prasimanymus tegalėjo išgalvoti apakusi žydų neapykanta. Šiandien, ypač mokslininkų pasaulyj, net netikinčių akyse, gėda būtų įrodinėti, kad Jėzus nebuvęs burtininkas ar apgavikas. Visas Jo charakteris, visa Jo asmenybė, visas Jo gyvenimas yra šaukiantis protestas prieš tokį žeminantį šmeižtą.

Ne taip seni yra laikai, kada Viešpaties stebuklams aiškinti buvo griebtasi okultizmo: Jėzus buvęs spiritistas. Leipcigo profesorius J. K. Friedrichas Zöllner nukelia Jėzaus stebuklus į „transcendentinę fiziką“. Jie esą dalimi magnetiškai psichiškų jėgų išdavos, dalimi esą spiritistiški apsireiškimai dvasių, kurios mums nematomos gyvena ketvirtojo išmatavimo erdvėje, bet kartas nuo karto nusileidžia į mūsų trijų išmatavimų erdvę.[3]) Panašiai darė Maks. Perty[4]) ir Jonas Kreyher.[5]) Perty buvo atmetęs prasimanytą keturių išmatavimų erdvę, bet už tat Kreyher nustebino anų laikų mokslo pasaulį, sugrįždamas prie teorijos apie dvasių erdves. Šiandien joks mokslininkas nebesiima ta spiritistų prasme aiškinti Viešpaties stebuklų, ir bendrai, joks išlavintas asmuo nebejungia Viešpa-

---

[1]) Plg. Felder c. v. II, 341.
[2]) Orig. c. Cels. 1, 28, 38 ir k.
[3]) Zöllner, Wissenschaftliche Abhandlungen, 1876—79, II, 1187; III, 612.
[4]) Der jetztige Spiritualismus, Leipzig, 1879.
[5]) Die mystischen Erscheinungen des Seelenlebens und die biblischen Wunder, Stuttgart, 1880, 2 t.

ties stebuklų su spiritizmu. Jau ir seniau Fechner[1]) pliekė tokį savivaliavimą ir iškrypimą: „Nes tarp abiejų (tarp evangeliškų ir spiritistiškų stebuklų) yra toks prieštaravimas būdo atžvilgiu, kad atrodo piktžodžiavimu abu juos suvesti į tą pačią sritį ir norėti krikščionybei padėti paverčiant Kristų gabiausiu medijum. Skirtumas yra toks, koks yra tarp šviesos ir nakties, koks yra tarp labai sveiko žmogaus ir pamišėlio jėgų. Darydamas savo stebuklus, Kristus nesimėtė neramiai aplinkui, nepatekdavo į pilną ar pusėtiną sąmonės praradimą, nekvietė svetimų dvasių, nesiskelbe esąs jų apsėstas, nesinaudojo tamsa ar prieblanda, kaip kad mūsų medijai tai daro, bet vaikščiojo pilnoje dienos šviesoje kaipo sveikas, pilna sąmone, pilnomis savo dvasios ir kūno jėgomis galingas vyras ir darė pagydymus. Jis nekilnojo stalų, nevartė kėdžių, nedarė klėtų (fokusų), kaip juokdarys ar klėtininkas, nereikalavo už tai Jam užmokėti, bet gydė tokia jėga, kokios joks medijumas neparodė".

Jei tat Viešpaties stebuklai nebuvo daromi susidėjus su velniu, burtų ar okultizmo keliu, tai tiems Jo stebuklams aiškinti belieka vienas iš dviejų: natūralus arba antgamtiškas būdas.

Imantis nagrinėti tuos du būdus, visų pirma tenka pritaikyti negatyvi kritika ir pažiūrėti, ar Viešpaties stebuklai pritinka Dievui, ar jie nesipriešina Jo šventumui, orumui ir gerumui. Jei jie tam priešintųsi, tai jau iš anksto tektų atmesti, kad Kristaus stebuklų autorius galėtų būti Dievas, ir mums beliktų jiems aiškinti natūralusis būdas.

Lyginamoji religijų istorija nurodo daugybę stebuklų pasakojimų kitose religijose, apokrifiškuose raštuose ir rabinų padavimuose. O kad kitų religijų stebuklai yra aiškinami natūraliu būdu, tai ir evangeliškus stebuklus norima suvesti prie natūralių priežasčių. Tačiau reikia gerai atsiminti, kad stebuklų pasakojimai kitose religijose nė kiek nėra užtikrinti istoriškumo atžvilgiu. Jiems trūksta istoriškų griaučių, istoriško sąryšio ir jungties su istoriškojo gyvenimo eiga. Jiems trūksta vietos ir datos pažymėjimų, konkrečių istoriškų aplinkybių, viešumo, nustatytų liudininkų. Visai kas kita yra su evangeliškų stebuklų pasakojimais. Jų istoriškumas yra pilnai garantuotas. Taigi ir noras gretinti kitų religijų stebuklus su Evangelijų stebuklais neturi pagrindo ir yra bergždžias darbas, kai norima gretinti pasakas su istoriška tikrove.

Be to, pagonių religijose, rabinų padavime ir apokrifuose pasakojami stebuklai yra tokio pobūdžio, kad jie yra neverti Dievo. Kristaus stebuklai yra žmonių meilės ir gailestingumo darbai; jie betarpiškai nedaromi stebukladario garbei

[1]) Die Tagesansicht gegenüber der Nachtansicht, Leipzig, 1879, 265.

arba Jo asmeniškai naudai. Jie kyla iš širdies, kuri dega gryniausia Dievo ir žmonių meile, ir jų darymą vaduoja „Dievo Dvasia", anot Viešpaties posakio: „Viešpaties Dvasia ant manęs" (Luk. 4, 18 ss.). Jo stebuklai įrodo Jo mesianizmą, bet ir jie patys yra mesianiški darbai, Jo mesianiškos meilės liudininkai. „Sujudintas gailestingumo" — toks yra Jo stebuklų antrašas, — tą ir pačios minios liudija, sakydamos: „Jis visa gerai padarė" (Mork. 7, 37). Nes „Jis perėjo, gera darydamas" (Apd. 10, 38). Baudžiančių Viešpaties stebuklų mes nerandame Evangelijose. Vienintelis, figų medžio prakeikimas, padarytas Jo mesianiškojo veikimo gale, kai Izraelio netikėjimas buvo jau įvykęs faktas, tėra netikinčio, nelaimingo Izraelio simbolis (Luk. 13, 6 ss.). Samaritiečių miestas atstūmė Viešpatį nuo savęs, ir Jo mokiniai nori kviesti ugnį iš dangaus ant tokio miesto. Viešpats jiems atsako: „Nežinote, kokios esate dvasios. Žmogaus Sūnus ne prapuldyti sielų atėjo, bet gelbėti" (Luk. 9, 55). Taip kalba Dievo Dvasia, kuri ateina ne audromis, bet vėjo stulpais. Todėl iš Viešpaties širdies ne kartą girdėti tasai jaudinąs nusiskundimas, koks skambėjo žodžiais, sakomais prie Jo kojų parpuolusiam ir Jam dėkojančiam raupsuotajam: „Argi ne dešimtis pagijo? Kur gi devyni? Neatsirado, kas sugrįžęs duotų garbę Dievui, kaip tik šitas svetimtautis?" (Luk. 17, 17).

Pagonių religijų, rabinų padavimo ir apokrifų stebukluose mes aptinkame visai ką kitą: čia stebukladario asmuo statomas į priekį: jis daro stebuklus savo asmeniui iškelti, savo aistroms patenkinti, savo priešams atkeršyti ir jiems nubausti. Buda, sakysime, tuoj po gimimo pradeda skelbti liūto balsu: Aš esu kilniausias, geriausias pasaulyje. Tai mano paskutinis gimimas... Rabinų pasakojimuose: „Rabbi Simeonas tarė: Kur tik išmintingojo akys (pyktyje) pasisuka, ten visur atsiranda mirtis ir skurdas", arba „Jis atkreipė akį į jį ir pavertė jį kaulų krūva".[1]) Apokrifuose, Tomo Evangelijoj, vienas vaikelis, Jėzaus amžininkas, bėgdamas pro šalį, užkliuvo už Jo peties ir už tai tuoj jis turi virsti negyvas... Penkių metų vaikelis Jėzus nulipdo iš molio dvylika žvirblių. Kai Jam pasakyta, kad Jis, juos lipdydamas, išniekina subatą, savo teisei įrodyti Jis suploja rankomis, ir nulipdytieji paukščiai krykdami nulekia šalin.

Jei kur nebibliškuose stebukluose reiškiasi daugiau rimties ir geradaringumo, tai ten kritikams nesunku pastebėti, kad tokių stebuklų pasakojimuose yra evangeliškų stebuklų pasakojimų įtaka. Taip, sakysime, ne kartą yra su Budos legendo-

[1]) Plg. Fiebig Jüdische Wundergeschichten des neutestamentlichen Zeitalters, Tübingen, 1911.

mis, kurios kilo po Kristaus laikų,[1]) arba su neopitagoriečio Apolonijo iš Tianos stebuklais, kurio gyvenimas parašytas liepiant ciesorienei Julijai Domnai, Septimijo Severo žmonai, matyti, tuo tikslu, kad jis būtų galima priešpastatyti Kristaus gyvenimui.

Niekados Kristus nedaro stebuklų smalsumui patenkinti, tuščiam pasirodymui, arba savo priešams atkeršyti. Tyruose Jėzus alko, ant kryžiaus Jis kentė neapsakomus daiktus, tačiau Jis atsisakė permainyti akmenis į duoną, Jis nenužengė nuo kryžiaus ir neieškojo išsigelbėti iš kančių. Žydai reikalauja „ženklo iš dangaus". Jėzus atsisako daryti jiems stebuklus tuščiam stebinimui. Jis atmetė velnio pagundą pulti nuo bažnyčios viršaus. Dievo karalystė neateina su išorės blizgėjimu. Lyg dangaus šviesos spindulys, ji turi įsiskverbti į sielas, būti priimta vidaus įsitikinimu ir laisvu nusistatymu. Tiek didis yra Jėzus ties Lozoriaus kapu, kur Jis duoda mirčiai įsakymus, tiek taip pat didis Jis yra, kai Jis tylėdamas stovi akivaizdoj Erodo, kurs daug Jo teiravosi ir tikėjosi pamatyti Jį darant kurį nors stebuklą. Bet kai skausmu sulinkusi motina eina paskui savo vienintelio sūnaus grabą, kai vargšas neregys elgetauja, kai minios alksta, kai vargšė serganti moteris pasitikėdama liečia Jo rūbo krašto, tada išeina iš Jo galybė, kuri gydo ir šalina vargą. Aukščiausia stebuklų galybė yra sudėta į rankas to, kurs atėjo ne kad Jam tarnautų, bet kad Jis pats kitiems tarnautų, o Jis pats neturi kur galvos priglausti, prašo samaritietės vandens gerti savo troškuliui numalšinti, priima aukas savo alkiui nutildyti, leidžia save surišti Getsemanės darže, nesipriešina išjuokiamas, o mušamas į veidą, ramiai atsako: „Jei aš netiesą kalbėjau, įrodyk; jeigu gi tiesą, kam mane muši?" — Kaip kilnią šviesą panašūs dalykai meta ant evangeliškų stebuklų!

O dar skirtumas būdo, kuriuo stebuklai daromi. Evangelijose kilnumas, nuosaikumas, rimtis, nebibliškuose stebukluose — vaikiškumas, nenuosaikumas, žiaurumas, nuklydimas nuo sveiko proto. Buda sukelia žemės drebėjimą, trypdamas kojomis žemę. Įsisėdęs į puodą, jis plaukia arklio greitumu prieš vandenį, metasi į upės sūkurį ir patenka į žalčių karaliaus rūmus; kovodamas su juo, jis paverčia savo kūną ugnimi ir išleidžia baisiai nemalonų kvapą. Lėkdamas padange, jis leidžia iš vienos akies vandenį, iš antros ugnį.[2]) Apolonius Tianietis nuvaro baidyklę, pasinaudodamas sukviestų žmonių riksmu.[3]) Eskula-

[1]) Plg. O. Wecker, Christus und Buddha (Bibl. Zeitfragen, I Folge, Heft 9, Münster, 1908).

[2]) Plg. H. Oldenberg, Buddha, sein Leben, seine Lehre, seine Gemeinde, 5 Aufl. Berlin, 1906.

[3]) Vita Apol. II, 7.

pas savo pagydymams vartoja vaistus: jo pacientai turi miegoti jo bažnyčioj ir iš sapnų, kuriuos jis jiems pasiunčia, jie turi suprasti vaistų receptą. Mahometas žaidžia mėnuliu, jį padalydamas, pervarydamas per savo apsiausto rankovę, ir vėl sujungdamas. Sėdęs ant gyvio (Borach), kurio pavidalas panašus į moterį, o kūnas arklio, tik su sparnais ir povo uodega, su neapsakomu greitumu jis nujojo iš Mekos į Jeruzalę, o per septynis dangus ir pas patį Dievą, ir sugrįžta į savo guolį patalui dar neatšalus.[1]) — Kas tokias pasakas gali lyginti su Evangelijų stebuklais!

Bet dar svarbesnis priemonių skirtumas. Nebibliški stebuklai vartoja ne tik Dievui nepritinkančias, bet tiesiog nedoroviškas priemones. Sakysime, Apolonijus Tianietis, siaučiant Efeze marui, liepia užmušti akmenimis senelį, kurs esąs epidemijos kaltininkas; o kai jį užmušus prašalinta buvo akmenų krūva, tai rasta ne žmogaus lavonas, bet negyvas šuo.[2]) Kažkas atėjo pas rabbi, kurs surinko Mischną, ir sako jam: Tavo žmona yra mano žmona, ir tavo sūnus mano sūnus. Rabbi jam tarė: Ar nenorėtum išgerti taurę vyno? Tas išgėrė ir sprogo. — Vienas rabbi užeina į svetainę ir paprašo vandens gerti. Kai šeimininkė padavė jam gerti, jis pastebėjo, kad šeimininkės lūpos sujudėjo; jis nulieja vandens ant žemės, — tai buvo skorpionai. Tada jis jai tarė: aš gėriau iš tavo, dabar tu gerk iš mano. Ji gėrė ir pavirto asile ir jis, sėdęs ant jos, išjojo keliu.

Tokie nebibliškų stebuklų pasakojami savumai kaip žaibas nušviečia jų tariamai antprigimtą charakterį. Juk aišku, kad kur tik nepaprastas įvykis gamtos ar dvasios srityj yra nevertas Dievo, arba net nedoroviškas ir priešingas religijai, ten nė kalbos negali būti apie tikrąjį stebuklą.

Kristaus stebuklai yra glaudžiai susiję su Jo asmens šventumu ir Jo mesianišku uždaviniu. Pats Viešpaties gyvenimas ir Jo asmuo yra stebuklas. Stebuklas, didesnis už visus kitus stebuklus, yra pilniausia dvasios galybė, kuria Jėzus valdo savo galybę stebuklus daryti, stebuklas yra Jo sielos didumas, kurs ta taip aukšta galybe naudojasi taip išmintingai, taip kukliai ir nuolankiai. Tai yra antžmogiškas didumas. „Jėzus yra didis, — sako Hettinger, — kai Jis stebuklus daro, bet taip pat didis, gal net didesnis ir dieviškesnis Jis atrodo, kai Jis, turėdamas visagalybę, jokių stebuklų nedaro". Stebuklų galybė ir šventumas jungiasi Jame į vieną kilniausią vaizdą ir liudija vienas antrą. Toj šviesoj žiūrint, Jėzaus stebuklai yra vieninteliai, visais atžvilgiais verti Dievo ir įsikūnijusio Dievo

[1]) Korano Sura 17, 1.
[2]) Vita Apol. IV, 11.

Sūnaus. Solidariškas jų sąryšys su Jėzaus kilniausia asmenybe ir Jo mesianišku uždaviniu, Dievo karalystės kūrimu, Jo mokslo kilnumu ir nepajudinamu Jo Bažnyčios per šimtmečius tesėjimu, iškelia juos taip, kad su jais nesiduoda lyginami jokių kitų nebibliškų stebuklų pasakojimai. Jėzaus stebuklai gali būti ir tikrumoje yra Dievo darbai. Toks yra negatyvių kriterijų liudijimas. Belieka mums pozityviai įrodyti, kad Jėzaus stebuklai tegali būti aiškinami vieninteliai antgamtiška jėga: jie negali būti natūralių jėgų išdava, bet tikrai jie yra Dievo darbai. Šiam tikslui mes skirstome Viešpaties stebuklus keturiomis grupėmis: a) gydymai, b) piktųjų dvasių išvarinėjimai, c) numirėlių prikėlimai, d) gamtos stebuklai.

a). Gydymų stebuklai

„Natūralus" evangeliškų gydymų aiškinimas sako, kad Jėzus buvęs nepaprastai gabus gydytojas ir gydęs ligas visokiais vaistais, kaip ir gydytojai darydavo. Anot Venturini,[1]) Jėzus turėjęs kelionės aptieką, kurią su savim nešiojęs. Anot Gotlobo Paulus,[2]) Jėzus vartojęs raminančias priemones, dietą ir atitinkamą globą. Tai aišku iš to, kad ir Apaštalams Jėzus liepė ligonis tepti aliejumi, o maldą ir pasninką nurodė kaipo priemonę atkakliems velniams išvaryti (Mork. 6, 13; 9, 28).

Dar ir dabar pasitaiko liberalų tarpe manymas, kad Jėzus buvęs „stebuklingas gydytojas", „liaudies daktaras", kurs vartojo anų laikų gydymo priemones.

Tačiau užtenka bent kiek pažvelgti į Evangelijas, ir tuoj pasirodo, kad ten visai kas kita sakoma. Niekur Jėzus nepasirodo keliaujančiu vaistininku; Jo kelionės aptieka randasi tik tų natūralaus aiškinimo šalininkų galvoje; niekados Jėzus nepanaudoja priemonių, kurios turėtų kurį nors medicinišką santykį su gydomąja liga. Jis gydo be žolelių ir chemikalijų, priešingai mediciniškam būdui. Toks yra faktas.

O dar prie to fakto prisideda negalimybė aiškinti evangeliškus stebuklus gydymo menu, arba, apskritai, natūraliomis jėgomis. Tuo įsitikinti užtenka pažvelgti bent į kelis gydymo stebuklus.

Jėzus gydo stabo ištiktuosius arba iš tolo, — sakysime, Kafarnaumo karininko tarną (Mat. 8, 5), — arba vienu paliepimu: „Kelkis, imk savo guolį ir eik į savo namus" (Mat. 9, 6). Kur čia panaudoti vaistai ir mediciniška globa? — Daug aklųjų Jėzus pagydo rankos palietimu (Mat. 9, 27—31; 20, 29 ir k.), o aklą gimusį — patepdamas akis iš seilės ir žemės

[1]) Natürliche Geschichte des grossen Propheten von Nasareth, 4 t. Kopenhagen, 1800—1802.

[2]) Leben Jesu als Grundlage einer reinen Geschichte des Urchristentums.

padarytu purvu (Jo. 9, 1—41). Tasai palietimas, arba seilių purvas neturi jokios oftalmiatriškos reikšmės. Ir pasveikimas įvyksta iš karto. Jei ir pasiseka mūsų laikų medicinai pagydyti tokį aklumą, vis tik tai teįvyksta operacijos keliu ir po ilgesnės globos. Jėzus operacijos nedarė, o vis tik pagydė, ir tai staiga, iš karto.

Taip pat Jėzus pagydė nemaža nebylių ir kurčių. Ir juos pagydė, paliesdamas ausis pirštu, o liežuvį seilėmis, ir įsakydamas: „Atsiverk!" (Mork. 7, 32—37), arba, jei kurčias— nebylys buvo apsėstas, išvarydamas piktąją dvasią (Mat. 9, 32; Luk. 11, 14; Mork. 9, 16 ss.). Tokie gydymai nieko bendro neturi su mediciniška terapija. Ką besakyti apie raupsuotųjų pagydymus? Plačiau pasakojami du raupsuotųjų pagydymai: vienas įvykis po kalno pamokslo (Mat. 8, 1—4), — antras, matyti, iš raupsuotųjų izoliuotos stoties atėjusių dešimties raupsuotųjų įvykis (Luk. 17, 12—19). Net mūsų laikų medicina neturi tikros priemonės nuo raupsų; o jei kada ją ir surastų, vis tik ji bus bejėgė prieš sunaikinimą, kurį pažengę raupsai organizmui padarė.[1]) O Jėzus ne tik pagydo raupsus, bet pagydo juos visiškai, — nes Jis siunčia pagydytuosius pas kunigus, kad jie, konstatavę pasveikimą, panaikintų jiems uždėtą izoliaciją, — pagydo staiga, pagydo vienu žodžiu, nė kiek nesinaudodamas mediciniškomis priemonėmis.

Panašiai dalykas vyko ne vien su ligų grupėmis, bet ir su atskirais pagydymų atsitikimais. Dvyliką metų sirgusi kraujo plūdimu (metrorrhagia) moteriškė pasveiko, prisiliesdama Viešpaties rūbų krašto (Mat. 9, 20). Niekados vaistai tos ligos staiga nepagydo, o ne kartą ir visai ji yra vaistais nepagydoma; tik mūsų laikų operacija tegali pagelbėti. O Viešpats pagydo iš karto ir visiškai. — Kitu atveju vienu savo paliepimu Jėzus pagydo nudžiūvusią ranką (Mat. 12, 10) ir buvusią 18 metų sulinkusią moteriškę (Luk. 13, 11—13), sergantį vandenlige (Luk. 14, 2—4), trisdešimt aštuonerius metus sirgusį stabo ištiktąjį (Jo. 5, 5) ir t. t. Medicina tuos atsitikimus gali pagydyti, bet retai, beveik niekados visiškai nepagydo, o ypač niekados nepagydo staiga, vienu paliepimu, kaip Kristus padarė. Tik tas, kurs yra sveikatos, ligos ir mirties Viešpats, taip tegali pagydyti.

Devynioliktojo šimtmečio pradžioje stebuklingiems Viešpaties pagydymams aiškinti buvo griebtasi mesmerizmo, magnetizmo ir hipnotizmo. Vienos daktaras Messmer († 1815) ir jo mokiniai manė, kad hipnozė ir su ja susijusios hipnotizmo pasėkos einančios iš gyvio gyvybinio magnetizmo, vadinas, gyvio organizmas turįs tam tikrą jėgą, panašią į

[1]) Plg. Med. Dr. Knur, Christus medicus? Freiburg, Herder, 1905.

negyvų daiktų magnetišką jėgą, ir magnetizatorius galįs tą savo magnetišką jėgą perkelti ant magnetizuojamojo. Anot Chr. H. Weiss'o Jėzus daręs stebuklingus pagydymus savo ypatinga magnetiška jėga. Tačiau netrukus pasirodė, kad tasai magnetiškas skystis, kaipo organiška jėga, tėra iliuzija, ir kad hipnotiškai magnetiški stoviai yra sukeliami pačios psichiškos sugestijos arba autosugestijos keliu. Tada įsigalėjo liberalų ir racionalistų šūkis: Jėzus gydė sugestijos, psichoterapijos keliu. Nuo Renano iki Loisy, nuo J. M. Guyau iki E. Zola, nuo Estlin Carpenter iki Edwin Abbott, nuo A. Harnack iki E. Meyer ir J. Klausner tasai šūkis kartojasi toj ar kitoj formoj. Tik naujausiais laikais jis ėmė silpnėti, — nes ne vienas, pamatęs sugestijos neužtenkamumą, yra verčiau linkęs neigti Viešpaties stebuklingus pagydymus, negu remtis sugestija. Vis tik daug kas dar laikosi sugestijos. Evangeliškuose stebukluose iš vienos pusės Jėzaus asmens galingas įspūdis, iš antros pusės beribis ligonių tikėjimas sudaręs palankią sugestijai dirvą, kur vyko stebuklingi pagydymai.

Ką sugestija gali? Tegu tai mums pasako patys daktarai specialistai.[1]) Bendrai sakant, išganinga sugestija ne kartą gali pagydyti ligas, kurias buvo sukėlusi liguista sugestija ar autosugestija. Išimtinai, arba beveik išimtinai psichiškam nesveikumui (jis dažnai vadinamas „funkcionaliu nesveikumu“ arba „be materijos“), įteigimo ar įsakymo keliu, priešpastatoma lygiai psichiškas vaistas arba priemonė. „Kiek nesveikumas yra stoka tikėjimo, sako Dr. Moxon[2]), lygiai tiek tą nesveikumą pagydo gydantis tikėjimas“. Taigi negalavimai, kurie apimami bendru neurozės ar histerijos pavadinimu, gali būti pacientui išmušti iš galvos, dėl to kad jis buvo šiuo ar tuo būdu juos sau įkalbėjęs ar įsivaizdavęs. O tokių ligonių, kurių visas negalavimas kyla iš dirksnių sistemos suirutės, kuri šiaip ar taip atėjo įteigimo ar įsivaizdavimo keliu, yra daugybė. Psichoterapija čia gali būti sėkminga. Kas įteigimu atsirado, tas įteigimu gali būti prašalinta.

Tačiau kad sugestija turėtų pasisekimo pačių psichiškų ligų gydyme, tam, paprastai, reikia ilgo laiko, izoliacijos ir labai komplikuotos globos bei elgimosi būdo, taip kad psichoterapija tais atvejais nėra dalykas nei greitesnis, nei laimingesnis,

---

[1]) Plg. R. J. Ryle, The neurotic theory and the miracle of Healing, laikraštyj „The Hibbert Journal“, V. 1907. K. Knur, Christus medicus? Freib. Herder, 1905. Pierre Janet, La médicine psychologique, Paris, 1923. Maurice de Fleury, Les Etats dépressifs de la Neurasthénie, Paris, 1924. Bernheim, Hypnotisme et Suggestion[3], Paris, 1910. Plg. taip pat J. Jäger, Ist Christus ein Suggestionstherapeut gewesen? Mergentheim, 1918. J. Bessmer S. J. Die Wunder des Evangeliums und die Psychotherapie (Stimmen der Zeit 96 (1918) 1—15.

[2]) Cit Ryles rašte, 584 p.

negu organiškų ligų gydymas vaistais. Jei kur sugestija funkcionales ligas staiga ir dar visiškai pagydytų, ten toks pagydymas būtų visai artimas stebuklui. Dabartinėj medicinos mokslo būklėj į tokius staigius ir visiškus pagydymus žymiausi autoritetai labai skeptiškai žiūri. Visą amžių pašventęs psichologiškos medicinos teoretiškam ir praktiškam tyrimui, Dr. Petras Janet daro išvadą: „Sugestija nesirodo suteikianti veikimo arba kūniškų ir dvasiškų modifikacijų, aukštesnių už tuos, kuriuos paprastai gali turėti normališka valia... Mes turėjome atsisakyti nuo daugelio tų iliuzijų (kurių laikosi sugestijos pionieriai) ir konstatuoti, kad hipnotiška būklė nepridėda jokio pajėgumo, aukštesnio už vidutinišką žmonių pajėgumą. Reikia atsisakyti reikalauti iš sugestijos ar hipnozės veikimo, kurs prašoktų normališkos žmogaus valios pajėgumą".[1]) Dar labiau psichanalistai aprėžia sugestijos sėkmingumą. Ernestas Jones, atstovaująs visą freudistų mokyklą, sako: „Nepaisant profesionališkų hipnotizatorių išpūstų pretensijų, bendrai yra pripažinta, kad hipnozės ir sugestijos pagelba pasiekti rezultatai palieka daug ko pageidauti tvermės atžvilgiu. Kai kurios lengvesnės psichonevrozės gali būti pagerintos patvariu būdu, nors ir tąis atvejais pasisekimas tėra netikras ir netvirtas; bet kai dalykas eina apie daugiau ar mažiau sunkius atsitikimus, paremta prityrimu kritika be vargo sugriauna neprotingą optimizmą, kurį taip dažnai tenka girdėti skelbiant".[2])

Kitas yra klausimas, ką sugestija pajėgia organiškų negalavimų gydyme. Reikia atsiminti, kad žmogaus kūnas nėra mašina, kuri tik iš išorės taisoma. Jis yra gyvas organizmas, gaivinamas gyvybinio principo, arba sielos. Tasai gyvybinis principas stengiasi iš vidaus atitaisyti organizmo audinių sužalojimus, kiek jis pajėgia, ir atvesti juos į jų normalų stovį; kur jis to nebepajėgia, ten jis dar stengiasi padaryti bent tam tikrus pavaduojamus audinius (erzacus), sakysime, sudarydamas randus. Gydanti vaistais medicina padeda tam gyvybiniam principui taisyti sužalojimus, pritaikydama vaistus, kurie palengvina jam veikti. Sugestija, be abejo, tam tikrais atvejais gali paskatinti jį sėkmingiau veikti. Veikdama patį gyvybinį principą, sugestija gali sukelti organizmo atsparumą ir geresnį funkcionavimą ir tuo būdu prisidėti prie organizmo audinių gydymo. Tačiau organiškų sužalojimų sugestija betarpiškai negydo; juos gali gydyti tik tarpininkaujant gyvybiniam principui, arba sielai, kurią sugestija gali veikti. Be to, sugestija gali laikinai sukelti net sveikumo jausmą, nors liga tebėra.

---

[1]) P. Janet, La Médicine psychologique, Paris, 1923, 129 p.

[2]) E. Jones, Traité théoretique et pratique de Psychanalyse, Paris, 1925, 481 p.

Ta prasme daktaras Knur sako: „Hipnozė betarpiškai negydo bendrai jokios organiškos ligos, ji duoda tik pasveikimo iliuziją. Kas sako, kad hipnozė gydo, tas turi taip pat sakyti, kad alkoholio, morfijos svaigulys, kad chloroformo narkozė gydo! Žinoma, jie to nedaro, jie tik atveda skausmo užmiršimą, jie gali sukelti tam tikrą sveikumo jausmą, kuris tačiau neišlaiko ir aplinkai neimponuoja".[1])

Psichologiškos Nancy mokyklos garsusis įsteigėjas dr. H. Bernheim su gerais norais stengėsi visus gydymo stebuklus suvesti prie sugestijos. Tačiau jis pats duoda rimtų įspėjimų: „Sugestija nepajėgia išnarinto nario į savo vietą įnerti, nei dėl reumatizmo kilusio nario suputimo prašalinti, nei sužaloto smegenų audinio atitaisyti... Nepadidinkime. Psichoterapijos betarpiška įtaka organiškiems sužalojimams yra aprėžta. Nėra galėjimo jos pagelba užsidegimo prašalinti, nei voties raidos ar gyslų sukalkėjimo sustabdyti. Sugestija negali mikrobų užmušti, ar skilvio žaizdos užgydyti... ar tuberkulų prašalinti... ji negali sugrąžinti, kas jau sunaikinta... o ir funkcionalių negalavimų srityj sugestija teturi praeinantį pasisekimą". (Bernheim, c. v. 321, 325, 352, 355).

Tačiau tuo atveju, kai sugestija veikia organiškus negalavimus savo tarpišku veikimu, niekados ji jų negydo staiga, iš karto. Čia būtų aiškus stebuklas, kurs prašoka žmogaus psichiškas jėgas.

Ne pro šalį bus dar paminėti „Naujosios Nancy mokyklos" pasekėjų nedidelę grupę, kurią teoretiškai remia Ch. Baudouin[2]) ir kurią inspiruoja farmaceutas E. Coué.[3]) Anot Coué, sugestija ar autosugestija galinti taip didelius rezultatus pasiekti, kad jie darosi artimi stebuklingoms pasėkoms. Daug ligų, anot jo, yra vaizduoklės klaidos pasėkos: įteik priešingą tai klaidai idėją arba paveikslą, ir negalavimas pradings: ne tik neurastenija, fobijos, mikčiojimas, bet ir atsma, ečema, Potto negalavimai...[4])

Tačiau gydytojai psichologai atsisako rimtai žiūrėti į farmaceuto Coué ir kitų entuziastų optimizmą. Dr. H. Pierron

---

[1]) Dr. Knur, c. v. 64, 65.

[2]) Psychologie de la Suggestion et de l'Autosuggestion, 1924.

[3]) Maitrise de soi-meme par l'autosuggestion consciente.

[4]) Vokietijoj dr. Edwin Liek (Das Wunder in der Heilkunde, 2 Aufl. München, 1931), nupasakojęs dabar vykstančius Zeileiso gydymus Galspache, Steinmeyero gydymus Hahnenklee'ej, Estijos pastoriaus gydymus Gudmannsbache ir daug kitų panašių „stebuklingų" gydymų, pripažįsta žmogaus sielai plačiausią įtaką jos kūno visokiems negalavimams gydyti. Reikia tik, kad žmogus turėtų galingą tikėjimą, kurį sugestija gali sukelti, ne svarbu kuriuo būdu. — Tačiau reikia nepamiršti, kad žmogaus psichiškos jėgos, taip pat ir gydymo srityje vis tik yra aprėžtos. Joks tikėjimas neišgaus iš sielos daugiau, negu ji gali duoti.

griežtai pareiškia: „Gydant ftizes, metrites, ečemas arba Potto negalavimus sugestijos keliu, prisijungiama prie „Krikščioniškojo Scientizmo,[1]) bet nutolstama nuo mokslo".[2])

Bendrai, griežtojo mokslo srityj sugestija šiandien yra laikoma psichiatrų gana iliuzorišku dalyku. Toks pesimizmas, rodos, yra per didelė reakcija prieš seniau turėtas per dideles viltis. Viduramžių scholastikai, sakysime, šv. Tomas,[3]) pripažindavo vaizduotei beveik daugiau galios, negu šių dienų psichologai ir psichiatrai. Tačiau tai nekliudo entuziastams, ypač krikščionystės priešams, kelti šūkius, kad sugestija išaiškinanti evangeliškus stebuklus. Tai yra didelė klaida.

O dabar klausimas, kiek sugestija gali būti taikoma stebuklingiems gydymams. Visų pirma sugestija gali palengvinti išaiškinti kai kuriuos funkcionalių suiručių pagydymus, įvykusius nekrikščioniškame tikėjime. Tuo būdu aiškinami ciesoriaus Vespaziano pagydymai, kurių tačiau tikrumas yra įtariamas.[4]) Tuo būdu aiškinami ir kitų valdovų ar karalių „stebuklingi" pagydymai. Senovės dievaičių, ypač Asklepioso (Eskulapo) ir Serapiso gydymai turėjo pagrindo dalimi religinėj sugestijoj, dalimi mediciniškoj globoj. Religinė sugestija taip pat ir krikščioniškame tikėjime gali padėti išaiškinti daugelį pagydymų. Tariamai stebuklingi pagydymai, įvykę prie jansenisto diakono Pranciškaus Pariso kapo, aiškinami jos pagelba, ypač kad pagydytos ligos buvo beveik vien tik histeriškos arba bent histerijai artimos. Krikščioniškame tikėjime gali susidėti religinis jausmas, pasitikėjimas Dievu, Dievo Apvaizda ir maldų išklausymas, o rezultate gaunama kuri nors nepaprasta Dievo malonė. Todėl Pohle's manymu,[5]) pagydymai stebuklingose malonių vietose dažnai nėra stebuklai griežta prasme, bet gyvo tikėjimo ir nepaprasto maldų išklausymo pasėkos. O seniau jau Popiežius Benediktas XIV savo veikale apie šventųjų kanonizavimą kreipia dėmesio į religiško tikėjimo ir laukiančio Dievo pagelbos pasitikėjimo galybę.

---

[1]) „Krikščioniškojo mokslo" sektą įkūrė Marija Becker (Madame Eddy) apie 1865—1870 metus Šiaurės Amerikoj. Ta sekta pasirenka iš Evangelijų patogesnius sakinius, kitus atmesdama, ir savotiškai juos aiškina, kad visokios blogybės, ypač ligos, negalavimai ir mirtis tėra iliuzija, kaip ir pati medžiaga, prie kurios liga prisikabina. Liga ir mirtis egzistuoja tik per pragaištingą klaidą, kuri kyla iš sumaterializėjusios dvasios. Gydantis reikia sugrįžti į tiesą, smarkiai sujudintu tikėjimu pasiduodant (tariamam) Jėzaus mokslui ir Jo pavyzdžiui. Tada visos blogybės, net fiziškos, pradings „taip natūraliai ir taip būtinai, kaip pradingsta tamsybės prieš šviesą". Vėliau atsirado ir kitų panašių sektų. Antonistų ir profetistų sekta dorovės atžvilgiu pakrikusi. Visoms toms sektoms duoda gyvybės religinis tikėjimas ir sugestija.

[2]) Année Psychologique, XXII, 1922, 501; XXV, 1925, 635, 636 p.

[3]) Summa Th. I, q. 110, a. 2, o. 1 et ad 1; III, q. 13, a. 3, ad 3 ir k.

[4]) Tacit. Hist. IV, 81.

[5]) Esser-Mausbach, Apologetik, 1911, I, 446.

Bet ar sugestija aiškina evangeliškus stebuklingus pagydymus? Visų pirma, sugestija yra bejėgė, kur Evangelijose žymimos organiškos ligos, arba ligos „su medžiaga“, ypač jei pagydymai įvyksta staiga, iš karto. Taigi ji neišaiškina raupsuotųjų, atrofijos, aklumo, chroniškos hemorragijos, febros, nukirstos ausies ir p. pagydymo. Taip pat sugestija neišaiškina tų pagydymų, kur Viešpats pagydymus įvykdo iš tolo ir ligoniams nežinant, ar ir kada už juos bus prašoma Viešpaties ir ar Jis sutiks pagelbėti (Mat. 15, 21 ss; 8, 5 ss; Jo. 4, 46 ss).

Taip pat ir tais atvejais, kur yra galimumo, kad liga iš tikro gal buvo psichiška: stabo ištikimas, sutraukimas, arba histeriška nebylystė, sugestija evangeliškų pagydymų neišaiškina. Viešpaties gydymas yra visai kitoks, negu kad ir gabiausių psichoterapų gydymas. Daktaras Knur rašo: „Net sėkmingiausia hipnozė, palyginta su Evangelijos ligų pagydymais, tėra tik tam tikros rūšies juoksmas, lygiai kaip ir hipnotizatorių elgesys, palygintas su bibliško pasakojimo apie Jėzaus asmenį (ir Jo elgesio) kilnumu, palieka biaurios karikatūros įspūdį... 1). Kristus gydo ligas ne įprastu (hipnotizatoriams) būdu. 2). Jis pagydo tokias ligas, kurių mes nepagydome. 3). Jis pagydo iš karto tokias, kurias mes vos palengva ir su vargu pagydome arba bent pagerėjimą atvedame. 4). Jis nė kiek nesilaiko nustatyto mediciniško elgesio būdo. 5). Vietoj tų metodų Jis nestato kitų, bet dažniausiai tik savo valią, savo įsakymą, retais atsitikimais pasinaudodamas išorės ženklų, kurie tačiau nėra jokiame priežastingumo sąryšyj su gydymo sėkmingumu. 6). Kristus nesielgia kaip hipnotizatorius (nedaro diagnozės, ar liga yra psichiškai pagydoma, nedaro jokio parengiamojo, nei rekonvalescentiškojo globojimo, Jis pagydo visiškai ir be atkritimo, gydyme Jis neturi nepasisekimo, vienu savo valios aktu pagydo įvairiausiausias ligas). Jis pagydo ligas, kurių jokia hipnozė nepagydo... Atidžiai tėmijančiam gydytojui Kristaus pagydymai yra taip stebėtini, kad nuo jų iki prikėlimo iš mirties tėra tik mažas žingsnis. Abejais atvejais gaunama įspūdžio: čia yra gyvybės ir mirties Viešpats“.[1])

Tačiau pagydymų proga Jėzus ne kartą reikalauja tikėjimo. Taigi Charcot paskelbė anglų laikraštyj (The New Review, December, 1892.) strapsnį „Gydantis tikėjimas“ (Faith healing), o paskum ir knygą „Tikėjimas, kurs gydo“.[2]) Tai buvo šūkis, kurs savo laiku buvo sukėlęs didelio sujudimo, ir liberalų tarpe religiškoji sugestija virto raktu evangeliškiems gydymo stebuklams psichiškai aiškinti.

---

[1]) K. Knur, c. v. 71 ss.
[2]) Charcot, La foi qui guérit, Paris, 1893.

Iš tikro, Jėzus dažnai reikalauja tikėjimo, ir jam pripažįsta didelę vertę. „Tebūna jums, kaip tikite“, tarė Jėzus akliesiems, kurie norėjo būti pagydyti (Mat. 9, 28). „Jei tu gali tikėti, tikinčiam visa galima“, išgirdo iš Viešpaties lūpų mėnesienos liga sergančio vaikino tėvas (Mork. 9, 22). Kupini tikinčio pasikliovimo, ligonys skubėjo prie Viešpaties. „Jei tik aš prisiliesiu Jo drabužio, pagysiu“, manė kraujo plūdimu serganti moteriškė (Mat. 9, 21). Jėzui liūdna darosi, kai Jis neranda tikėjimo. O nazaretiečių netikėjimo proga Evangelija rašo: Jėzus „negalėjo padaryti tenai jokio stebuklo, tik pagydė nedaug ligonių (Mork. 6, 5). Mato gi Evangelija tiesiog žymi pagrindą: „Jis nepadarė ten daug stebuklų dėliai jų netikėjimo“ (Mat. 13, 58).

Tačiau reikia gerai įsižiūrėti: Jėzaus reikalaujamasis tikėjimas nėra terapeutiškas veiksnys ir nieko bendro neturi su pačiu gydymo vyksmu. Tai matyti iš reikalaujamojo tikėjimo aplinkybių ir savumų. Daugeliu atvejų Jėzus reikalauja tikėjimo ne iš pačių gydomųjų ligonių, bet iš jų giminių ar artimųjų (Mork. 9, 22; Mat. 15, 28; 8, 13; 9, 2 ir k.). Kai kada Jis reikalauja tikėjimo, pagydymui įvykus (Jo. 9, 35—38), arba ir visai nereikalauja (Mork. 3, 5; Luk. 14, 2—4; Jo. 5, 8 ir k.); nereikalaujama tikėjimo ypač ten, kur gydomi piktosios dvasios apsėstieji. Be to, tikėjimo stoka nesumažina Viešpaties galybės stebuklus daryti. Jėzus daro pagydymus taip pat ten, kur tikėjimo visai nėra, sakysime, Jis pagydo Malkui nukirstą ausį (Luk. 22, 51) ir daro daug didelių stebuklų Chorozaino ir Betsaidos miestuose, nors jų gyventojai netikėjo ir tuo netikėjimu užsitraukė sunkią atsakomybę (Mat. 11, 20—24), o ir netikinčiame Nazarete Jėzus vienok padaro stebuklų (Mork. 6, 5). Ir bendrai: ne tikėjimas gimdo stebuklus, bet stebuklai gimdo miniose tikėjimą ir pasitikėjimą.

Tikrumoje tikėjimas reikalaujamas ne sugestijai parengti, bet d o r o v i š k a i s s u m e t i m a i s. Kūniškos Jėzaus geradarybės turėjo praktišką, dvasišką tikslą: sielas išganyti, mesianiškąjį uždavinį įvykdyti. Todėl reikalaujamasis tikėjimas ne kartą turi būti toks, kurs reikalingas nuodėmių atleidimui gauti (Mork. 2, 9; plg. Luk. 7, 36, 47; Jo. 5, 14; 8, 11); ne kartą jis yra visiškas atsidavimas Viešpačiui ir pasitikėjimas Juo: su Juo esant, nėra ko bijoti; su Juo esant, nieko netruks (Mork. 4, 40; Luk. 12, 25—28; Mork. 8, 14—21). Iš chorozainiečių ir betsaidiečių Viešpats laukė tokio tikėjimo, kurs daro atgailą ir pašalina sunkią dorovišką atsakomybę (Mat. 11, 20—24). „Tikėjimas į D i e v ą“, jungiamas su malda ir visišku pasitikėjimu, viską pasiekia (Mork. 11, 22—24 ir k.). Motinos sirofenikietės ir Kafarnaumo karininko tikėjimas ir nuolankus pasitikėjimas i š t o l o pagydo dukterį ir tarną (Mork. 7, 26—30; Mat. 8,

5—13). Iš tų pavyzdžių matyti, kad reikalaujamasis tikėjimas nieko bendro neturi su sugestija: tai nėra gydomojo paciento aklas pasitikėjimas sugestionuojančiojo stebukladario galybe, bet yra religiška, pelnanti dispozicija; jo objektas dažnai yra Jėzaus asmens dieviškumas, Jo dieviška pasiuntinybė ir dalykai, susiję su Jo dieviška pasiuntinybe. Kur Viešpaties pagydymai neturėjo jokio sąryšio su Jo mesianiška pasiuntinybe, ten jie nebeturėjo tikslo, ir ten Jėzus jų nedarė, — sakysime, Erodo akivaizdoje, kurs juk laukė stebuklų, Jėzus jų nedaro (Luk. 23, 8) nei netenkino farisiejų ir minių smalsumo (Mat. 12, 38 ss.).

Taigi nėra jokio galėjimo aiškinti Viešpaties stebuklingus pagydymus natūraliomis jėgomis, medicinišku gydymu, hipnoze ar sugestija. Todėl belieka priimti tą, ką pats Jėzus manė apie savo stebuklingus gydymus. O Jėzus manė, kad Jis žmonių neapgaudinėja, — tai būtų priešinga Jo doroviškam kilnumui, — Jis manė, kad Jis daro tikrus pagydymus Dievo galybe, „Dievo pirštu" (Luk. 11, 20; Mat. 11, 3—5; 12, 20 ss; Jo. 5, 17, 36; 10, 25 ir k.). Taip pat ir anų laikų žmonės taip manė (Jo. 3, 2; Mat. 8, 9 ir k.), ir stebuklingų pagydymų galybė kėlė minių tikėjimą ir entuziazmą, kurio netikri stebuklai nebūtų galėję sukelti, bet dar būtų davę priešams lengvą būdą Jėzų pražudyti. Nežiūrint visų priešų pastangų, stebuklingi pagydymai patraukia minias, nes „čia yra Dievo pirštas".

b). Piktųjų dvasių išvarinėjimai

Graikų pasaulyje esminiai demonų bruožai buvo nustatyti Homero ir Hesiodo. Tuos bruožus, laikui bėgant, plėtojo filosofija ir poezija, liaudies prietarai juos praturtino degraduojančia kryptimi, ir tuo būdu Apaštalų laikais jie jau buvo pilnai išsirutulioję. Ar demonai būtų iš dangaus, ar iš pragaro, jie neturi doroviško charakterio, nei griežtai nustatytų asmeniškų bruožų; jie visi, kad ir nelygiai, dalyvauja aukščiausioj galybėj, kuri rikiuoja žmogaus likimą, ir yra tos galybės įrankiai bei vykdytojai. Jie skirstomi dviem klasėm: vieni jų yra geradaringi, kiti piktadaringi. Jų kilmė įvairi: atžagareiviški dievai, pusdieviai, atskirtos nuo kūnų dvasios, atskiro žmogaus ar rasės, verslo ar miesto gynėjai—globėjai. Su jais žmogus turėjo skaitytis: buvo siekiama maldavimu padaryti juos sau palankius, arba gudrumu ir prievarta priversti juos nustatytiems tikslams tarnauti.

Su tais graikų kilmės demonų paveikslais maišosi kiti paveikslai, kilę iš klasiškų magijos kraštų: iš Egipto, Babilonijos, Persijos ir Trakijos. Egipto demonizmas ir Irano angelologija turėjo kai kurių kilnesnių bruožų, bet einančios iš Babilono į Siriją formos dažniausiai buvo nešvarios ir piktadaringos.

Šventoji žemė, iš šiaurės būdama helenizmo įtakoj, iš kitų susidurdama su Egipto ir Babilonijos civilizacija, neišvengė užsikrėtimo. Ypač nuo ištrėmimo laikų suminkštėjo senovinis griežtumas, kurs smerkė susinešimą su demonais, kaipo didžiausią nusikaltimą, ir skelbė, kad liečią tą susinešimą dalykai turi stabmeldišką skonį. Taigi viešpataujančios Babilonijoj pažiūros, kad piktosios dvasios duoda daugeliui ligų kilmę, pralaužė sau kelią į išrinktąją tautą, sukeldamos manymą, kad tam tikromis priemonėmis galima sukliudyti ar neutralizuoti piktųjų demonų veikimą. Bendrai, buvo priskiriama Saliamonui galingiausios formulos, ir jo globoj, anot Juozapo Flavijaus, buvo tam tikra šaknis, kurios vartojimas stiprino egzorcizmų sėkmingumą.

Griežtas Izraelio monoteizmas neleido toms pažiūroms išsigimti į prietarus, kaip kitose tautose, arba bent ne tiek daug kaip kitur. Ypač senų laikų griežtumas, kurio įstatymas kartojo anatemas susinešimui su piktosiomis dvasiomis, įnešė į Palestinos demonizmą griežtai nustatytą dorovišką charakterį. Kaip ir senovėje, dvasios buvo skirstomos griežtomis klasėmis, demonai, būdami „pikti", „nešvarūs", nepajėgia daryti nieko gero, ypač jie negali būti įrankiu stebuklingam pagydymui (Plg. Jo. 10, 20—21). Jie gali daryti tam tikras sutartis, kurios aprėžia jų regimąjį veikimą, bet tokios sutartys visados baigiasi dar didesne blogybe. Prieš juos galima buvo veikti leistais egzorcizmais (Luk. 11, 15 ss.).

Egzorcizmai dauginosi tuo daugiau, kiek kai kurios ligos, sakysime, kurios jungėsi su konvulsijomis, dūkstančiu mėčiojimusi, regima protiška suirute, buvo imta laikyti piktųjų dvasių padarais. Tiems mėnesienos liga sergantiems, arba, kaip buvo manoma, velnio apsėstiesiems pagydyti nusistovėjo ypatinga terapeutika, susidedanti iš patiriamų priemonių, religijos ir magijos. Jėzus pamini tuos gydymus (Mat. 12, 27), kurie anais laikais dažnai buvo mėginama daryti tiek Izraelyje, tiek ir kitose tautose.

Bet ir pats Jėzus gydė piktųjų dvasių apsėstuosius. Taigi ir klausiama, ar tie Jo išvaduojamieji ligonys tebuvo paprasti ligonys: neramūs epileptikai, sergą didele nervų suirute, kurie tačiau be reikalo priskiriami prie piktųjų dvasių aukų? Nemažas liberalų ir racionalistų skaičius, ir visi tie, kuriems laisvų nuo kūno dvasių buvimas ir veikimas yra skandalu ir negalimybe, turi aiškinti Evangelijų tekstus ta prasme, jei tai ką nors išaiškina. Taigi vieni jų mano, kad tuo dalyku Jėzus priėmęs anų laikų pažiūras ir klaidas, ir todėl iš tikro manęs, kad Jis išvaduoja iš piktųjų dvasių tuos nelaiminguosius, kurių fiziškai būklei nešė pagerėjimo Jo doroviškas kilnumas ir Jo asmens įtaka. Kiti mano, kad Kristus pats sau žinojęs, kas

reikia manyti apie tuos dalykus, tačiau, meilės sumetimais, Jis prisitaikęs anų laikų pažiūroms ir pasidavęs bendram anų laikų klydimui.

Tiek pirmas, tiek ir antras manymas, nors šis daugiau išreiškia pagarbos Viešpačiui, yra niekuo nepagrįstas ir neatitinka nei istorijos faktus, nei Evangelijų tekstus. Tiesa, anų laikų kalboje kai kurios ligos buvo priskiriamos piktųjų dvasių veikimui. Tačiau tai dar nėra užtenkamas pagrindas manyti, kad evangeliški apsėstieji tėra paprasti ligonys. Tokiam manymui priešinasi evangeliški apsėstųjų faktai ir ypač paties Kristaus žodžiai ir elgesys.

Jau pačioj savo viešojo veikimo pradžioj Jėzus susirėmė su dvasiška galybe, kuri suvedžiojimo ir baidymo keliu stengėsi Jį nukreipti nuo Jo pasiuntinybės (Mat. 4, 1—2; Mork. 1, 12—13; Luk. 4, 1—13). Nors tasai įvykis smulkmenose yra slėpiningas, vis tik Jis jau parodo, ką Viešpats manė apie piktosios dvasios buvimą ir kišimąsi, kurs gali vykti ne tik įteigimo keliu, bet ir tiesioginiu, fizišku veikimu.

Tasai piktojo veikimas nepalieka ramybėje ne tik Viešpaties, bet ir Jo mokinių: „Simonai, Simonai, štai, šėtonas reikalavo jūsų, kad persijotų, kaip kviečius; bet aš prašiau už tave"... (Luk. 22, 31).

Evangelijose aiškiai skiriamas apsėdimas nuo kitų ligų (pav. Luk. 13, 32). Išvarydamas velnius, Jėzus sudraudžia ne žmones, bet piktąsias dvasias (Plg. Mork. 1, 25; 5, 13; 9, 24 ir k.). Siųsdamas savo mokinius į laikiną misiją, greta valdžios gydyti ligas, Jėzus atskirai suteikia jiems valdžios išvarinėti velnius (Mork. 3, 15; 6, 7, 13; plg. 16, 15—18). Vadinas, Jėzus skiria paprastas ligas nuo tikrųjų velnio apsėdimų. Tokį pat manymą turi ir Apaštalai. Sugrįžę iš savo misijos, pilni džiaugsmo ir pasitikėjimo, jie sako Viešpačiui: „Viešpatie, net ir velniai pasiduoda mums Tavo vardu". Sakyti, kad Viešpats buvo jiems suteikęs savo sugestijos galybės ligoms gydyti ir velniams išvarinėti yra nesąmonė. Sugestijos galybė yra asmeniškas dalykas, kitiems nesuteikiamas. Atsakydamas į minėtąjį Apaštalų pasipasakojimą, Viešpats tęsia jų mintį toliau: „Mačiau šėtoną krintantį, kaip žaibą iš dangaus! Štai aš daviau jums valdžios mindžioti žalčius, kurklius ir kiekvieną neprietelio galybę; niekas jums nekenks" (Luk. 10, 17—19; plg. Ps. 91 (V. 90), 13). Jo darbas išvaduoti žmoniją iš neprietelio vergijos jau pradėtas; jau ir Jo mokiniai, Jo įgalioti, imasi to darbo. Taigi „tą pačią valandą Jis pradžiugo šventoje Dvasioje ir tarė: Aš dėkoju Tau, Tėve, dangaus ir žemės Viešpatie" (Luk. 10, 21).

Kristus atėjo įkurti pasaulyje Dievo karalystę. Tam Jo kūrimui priešinasi „neprietelis" (Mat. 13, 39). Jis yra „šio

pasaulio kunigaikštis“ (Jo. 12, 31; 14, 30; 16, 11), „Stiprusis“ (Luk. 11, 21) arba „Galingasis“ (Mat. 12, 29; Mork. 3, 27). Jo darbai yra melas visokiose formose ir akiplėšiška žmogžudystė. Jis yra tiesos neprietelis ne iš prigimties, nes tada Dievas nebūtų galėjęs jo sutverti, bet nupuolimu ir puikybės sugedimu, kuris išvarė jį iš tiesos būklės. „Jis buvo galvažudys nuo pat pradžios ir nepasiliko tiesoje, nes nėra jame tiesos. Kalbėdamas melą, jis kalba iš to, kas jojo, nes jis melagis ir melo tėvas“ (Jo. 8, 44). Jis yra melagis ir apgavikas, kai jis renka iš žmonių širdžių pasėtą jose Dievo karalystės sėklą (Mork. 4, 15; Luk. 8, 12). Jis yra melo ir vyliaus tėvas, kai jis ateina naktį sėti raugių Dievo dirvoje (Mat. 13, 39). Jis meluoja savindamasis šio pasaulio kunigaikščio titulą ir valdžią (Mat. 4, 8 b). Pavergęs pasaulį vyliumi ir melu (plg. Jo. 8, 44), jis pavertė jį lyg pilimi, kurioj jo gėrybės saugomos: „Kuomet Stiprusis apsiginklavęs sergsti savo kiemą, ramybėje lieka visa, ką jis turi“ (Luk. 11, 21); piktasis pasaulis tai jo karalystė, kur jis su savo regimais ir neregimais „angelais“ (Mat. 25, 41) vykdo savo tamsią valdžią. Toj karalystėj surakinta žmonija kenčia vergiją. Taigi tame pasisavintame lauke, kur taip įsigalėjo velnias, turi įsikurti Dievo karalystė, kuriai pasirengti reikalaujama iš žmonių atgailos.

Bet kurti Dievo karalystę pasaulyj kiek beįmanydamas kliudo Atpirkėjui „neprietelis“; todėl Viešpačiui tenka kovoti su juo. Šv. Jonas tiesiai sako: „Tam pasirodė Dievo Sūnus, kad suardytų velnio darbus“ (1 Jo. 3, 8). Viešpaties atėjimas į pasaulį yra baisios dvikovos pradžia, yra galingos rungtynės, kuriose „Stiprusis“ suglumytas, atstumtas nuo pasisavintųjų teisių, su sutriuškinta galybe yra verčiamas trauktis. Nes „jei „Stipresnis“ (=Jėzus) už jį (=stiprųjį, neprietelį) apgali jį, atima visus jo šarvus, kuriais pasitikėjo, ir išdalina jo grobį“ (Luk. 11, 22).

Vis tik nugalėtasis dar imsis ofensyvos, dalimi su pasisekimu: tai bus bausmė „šitai nedoriausiai kartai“ (Mat. 12, 43—45; Luk 11, 24—26), kuri nepriėmė Atpirkėjo. Tačiau dalykas jau yra galutinai nulemtas: „Dabar įvyksta teismas pasauliui; dabar šio pasaulio kunigaikštis bus išmestas laukan. Aš gi, kuomet būsiu pakeltas aukštyn nuo žemės, visa patrauksiu prie savęs“ (Jo. 12, 31—32). Taigi sprendžiamoji kova bus Viešpaties kančios metu, kai Jėzus bus pakeltas ant kryžiaus. Žengdamas į Alyvų daržą, Jėzus dar kartą priminė: „Jau nebedaug aš kalbėsiu su jumis. Nes ateina šio pasaulio kunigaikštis, — manyje jis nieko neturi“ (Jo. 14, 30). Taigi kančios metu vyks sprendžiama kova, bet pagrindinai ta kova jau laimėta: „šio pasaulio kunigaikštis jau nuteistas“ (Jo. 16, 11). Tik ir kančia nugalėtas, neprietelis kėsinsis kenkti ir

„pragaro vartai“ (Mat. 16, 18) puls Viešpaties įkurtąją Dievo karalystę, Bažnyčią, kol pagaliau įvyks pasaulio teismas, kur neprietelio pasėtos raugės bus surinktos į pėdus sudeginti (Mat. 13,30, 40; 25, 41).

Iš tos trumpos peržvalgos štai kas yra tikra: Jėzus tikrai manė, kad piktosios dvasios nėra tik tamsiųjų žmogaus jėgų įasmeninimas (personifikacija), bet jos yra tikros, asmeniškos, protingos, piktos būtybės. Piktųjų dvasių veikimas yra Kristaus Evangelijos ir Jo mesianiškojo uždavinio atvirkščias planas, be kurio ir pati Evangelija būtų nesuprantama. „Visa Mesijo ir Jo karalystės idėja be demonų karalystės su jos asmenišku viršininku priešpastatymo (antitezės) yra lygiai taip pat negalima, kaip magneto šiaurės ašigalis be pietų ašigalio“.[1]) Toks Viešpaties manymas pilnai taip pat sutinka su Senojo Testamento apreiškimu, pradedant pirmųjų tėvų sugundymu.

Antras dalykas yra tas, kad Jėzus laikė Evangelijos apsėstuosius tikrais apsėstaisiais, o ne paprastais ligonimis. Tuo atžvilgiu Jis nesiderino prie anų laikų klydimo, pats sau vienas žinodamas, kad tai yra klydimas, bet savo žodžiu ir elgesiu pozityviai reiškė, kad apsėdimai tikrai įvyksta ir kad Jis juos pagydo dieviška galybe. Dvasiškos galybės, vadinamos Evangelijose bendru „piktųjų“ ar „nešvariųjų dvasių“ pavadinimu, visokiais kitais būdais priešindamosi Dievo karalystės kūrimui, ėmėsi taip pat ir regimojo veikimo žmonių kūnuose ir per jų kūnus, ir ne kartą pareiškė sprendimus, kurie turėjo antžmogišką įžvelgimą. Kad Kristus, jų priešas, buvo arti ir griovė jų viešpatavimą, tai ir jų priešinimasis buvo didesnis. Todėl ir apsėdimai buvo dažnesni ir piktųjų dvasių veikimas labiau regimas, negu šiandien krikščionių kraštuose. Kokia to nuostabaus dalyko priežastis, apie tai mes turime tikresnių žinių, negu spėliojimus: pats Jėzus pasako, kad piktoji dvasia stengiasi ginti arba atgauti valdžią, kurios buvo atėjęs jai atimti Stipresnis už ją (Luk. 11, *21—22* ir gret. vietose).[2])

Ta „Stipresniojo“ galybė nėra natūralus sugebėjimas gydyti kurios nors sugestijos keliu ar kitomis natūraliomis priemonėmis, bet tikrai dieviška galybė: „Jei aš išvarau velnius Dievo pirštu,[3]) tai Dievo karalystė tikrai pas jus atėjo“

---

[1]) Polz, Das Verhältnis Christi zu den Dämonen auf Grund der Evangelienbücher, Insbruck, 1907, 100.

[2]) Apie mūsų laikų apsėdimus ir piktųjų dvasių veikimą misijų kraštuose plg. „Anthropos“ laikraštį ir knygyną nuo 1906 m.; H. Doré, Recherches sur les Superstitions en Chine, 14 t., Chang-Haï, 1911—1920; P. Verdun, Le Diable dans les Missions, 2 t. Paris, 1896, — tačiau šio pastarojo veikalo faktai mažiau dokumentuoti.

[3]) Vietoj bibliškojo išsireiškimo „Dievo pirštu“ (Iš. 8, 14 s) Matas turi „Dievo dvasia“ (Mat. 12, 28). Sudėjus tuos du tekstus, imta vadinti Šventąją Dvasią: „digitus paternae dexterae“ (Himn. Veni Creator).

(Luk. 11, 20). Toks yra paties Jėzaus manymas apie Jo vykdomus velnių išvarinėjimus. Jis žinojo rabiniškų egzorcistų priemones (Luk. 11, 19), bet jomis nesinaudojo, tik naudojosi Dievo galybe. Jam užtenka žodžio, ženklo, įsakymo, ir piktosios dvasios traukiasi, pasėkos įvyksta iš karto, visiškai patvariai. Čia Jo elgesys visiškai skiriasi nuo anų laikų egzorcizmų, kaip ir Jo būdas gydyti ligas skyrėsi nuo terapeutikos būdo. Jis naudojosi Dievo galybe. O kitos egzorcizmų priemonės, kurios ne kartą buvo susijusios su burtais ir magija, buvo Kristaus neigiamos (Luk. 11, 17), smerkiamos Jo Apaštalų (Apd. 8, 9 ss; 13, 4—12; 16, 16 ss; 19, 13—19) ir Jo Bažnyčios per šimtmečius.

Kai kas liberalų kritikų stačiokiškai paskelbė: Jėzus klydo![1]) O kuo remiantis taip sakoma? O gi aprioristiniu postulatu: nieko antgamtiško negali būti; taigi nė piktųjų dvasių veikimo negali būti. Bet tada vardan to postulato paneigiama Kristaus asmenybė, Jo mesianizmas, apreiškimo istoriški faktai ir Evangelijų istoriški daviniai.

Pasižiūrėkime kad ir į pačius evangeliškų apsėstųjų faktus. Ar jie duodasi suvedami prie protinių ligų ir histeriško, įsivaizduojančio pamišimo, ir ar velnių išvarinėjimus galima išaiškinti natūraliu būdu?

Remdamies evangeliškais pasakojimais, pažvelkime, kokia yra apsėdimo prigimtis. Tą dalyką gali mums kiek nušviesti panašumas su hipnotiškomis būklėmis. Hipnotizuojamasis asmuo yra visiškoj hipnotizatoriaus valdžioj; šis diktuoja jam savo paties mintis ir primeta jam savo paties valią. Hipnotizuojamojo psichiškasis „aš“ būna visai pašalintas ir jo vietą užima hipnotizatoriaus „aš“. Todėl šis taip pat valdo ir visą priklausomą nuo psichiškojo „aš“ dirksnių aparatą ir pagal savo norą sukelia jame nerviškų ligų reiškinius, net laikiną nebylystę, apakimą, sustyrimą ir k.

Apsėdimas yra, taip sakant, velniška hipnozė, tik su tuo skirtumu, kad čia hipnotizatorius gyvena pačiame hipnotizuojamame asmenyje ir ne vien iš išorės jį veikia. Todėl pas apsėstąjį suminėtieji psichiški ir psichiškai kūniški hipnozės reiškiniai pasirodo didesniame saike ir nejaukioj formoj. Apsėstasis yra piktosios dvasios valdžioje. Jis mąsto, nori, kalba ir veikia iš piktosios dvasios ir per ją. Jis nebepriklauso pats sau, bet kažkokiai kitai slėpiningai būtybei, su kuria kartu jis turi dvejopą gyvenimą ir kurios jis pasidarė žaislu. Galingesnė piktoji dvasia pavergia silpnesnę žmogaus dvasią, supančiuoja jo sielos veikimą ir kliudo jos rikiuojančią įtaką

[1]) Sakysime, R. Roberts, Hibbert Journal, Octob. 1909, 87; panašiai Keim, Renan, Bousset, Soltau, J. Weiss, A. Neumann ir k.

dirksnių sistemai, ir per ją visam organizmui. Tokio galingo pavergimo pasėkos yra dirksnių sistemos suirutės, nervingas tąsymasis, dirksnių nusilpimas, dirksnių suparaližavimas, epileptiški stoviai, net visiškas pojutinių dirksnių neveikimas, ir iš čia kyląs apkurtimas, apakimas, nebylystė, taigi reiškiniai, pastebimi pas dvasios ligonis. Ką padaro subjektyvus protinis papaikimas dvasios ligoniuose, ką padaro hipnotizatoriaus psichiška sugestija hipnotizuojamame asmenyje, tą ir dar kitus panašius dalykus padaro fiziškas velnio buvimas apsėstajame. Nors apsėstieji nėra tikri dvasios ligonys, tačiau apsėdimas pigiai atveda stovius, panašius į psichiškai kūniškų ligų pasireiškimus.[1])

Taigi evangeliškų apsėstųjų negalima laikyti dvasios ligoniais remiantis vien tuo, kad pas juos bent dalimi pasireiškia ligų simptomai, kurie ir pas pamišėlius pasireiškia. Tik tenka klaustis, ar apsėstųjų stoviai gali būti kilę iš pačios vien psichiškos suirutės.

Evangelijos krūvomis pasakoja daugybę apsėstųjų išvadavimų (Mat. 4, 24; 8, 16; Mork. 1, 32, 34; 1, 39; 3, 11; Luk. 4, 41; 6, 18; 13, 32). Kaip dabar aiškinti tokią daugybę apsėstųjų? Jei jie, kaip mano liberalai, tebūtų psichiški ligonys, reikėtų sakyti, kad anais laikais Izraelio tauta buvo pamišėlių tauta. Tokia išvada padaro patį liberalų manymą įtartiną ir netikėtiną. Kiti istoriški šaltiniai tokio Izraelio tautos pamišimo neparodo.

Kai kas atsako: Toks didelis pamišėlių skaičius tai histeriška apsėdimo epidemija. Apsėstieji buvę užsikrėtę įsivaizdavimu, kad jie apsėsti, ir iš tokio liguisto įsivaizdavimo Jėzus pagydęs juos sugestijos keliu. Bet tokiose aplinkybėse negali būti nė kalbos apie histerišką apsėdimo epidemiją. „Prieš epidemišką apsėdimo įsivaizdavimą kalba tas faktas, kad nė vienu atveju patys ligonys nelaiko savęs apsėstais, kaip to reikalauja pats epidemiško apsėdimo apibrėžimas. O be to, čia dalykas eina ne apie kartu užsidariusius gyventojus; tuo tarpu žinomos histeriškos epidemijos (visos labai atkaklios prigimties) yra pastebimos, sakysime, mokyklose ar kalėjimuose, bet ne pas klajoklius...“[2])

Tačiau, nors ir nepripažindami, prileiskime, kad Evangelijų apsėstieji buvo epidemiško apsėdimo pamišėliai. Liberalai mano, kad tada jau stebuklas bus pašalintas, nes Jėzus juos pagydęs natūralios sugestijos keliu. „Natūralios hipotezės šalininkai mano“, sako Dr. Ryle, „kad dvasios liga, dėl to kad tai dvasios liga, yra pigiai pagydoma morališkais įspūdžiais. Deja, tokį manymą kiaurai sugriauna patyrimas. Žmonės, kurie sudarė

[1]) Plg. Seitz, Das Evangelium vom Gottessohn, 375; Felder, c. v. II, 361.
[2]) Dr. Knur, Christus medicus? 43.

didelę apsėstųjų masę, nepriklauso prie skaičiaus tų, kuriuos vieną akimirką ir vienų žodžių pagelba būtų galima pagydyti".[1]) „Toks psichiatriškos kritikos vaizdas", priduria d-ras Knur, „neatitinka patyrimą. Atsitinka histeriškų epidemijų su tąsymais, riksmu ir papaikusiomis idėjomis, bet jų pagydymas nėra toks paprastas; dažnai, visas kolegų būrys, begydydami, nuplinka. Pagydymas beveik neįvyksta, kaip tik izoliuojant psichiškai paliestuosius ir juos pavieniui globojant. Staigus pagydymas masėmis vieškeliuose histerijos chronikose nėra žinomas".[2]) Kiekvienas pamišėlių gydytojas noromis pripažįsta, kad sergančių dvasios pakrikimu sugestingumas dažniausiais atvejais yra lygus nuliui, ir tai dėl tos priežasties, kad tai yra dvasios pakrikimas. Sugestija beveik negali jų veikti, nebent sukelti laikiną nusiraminimą. Šiandien kas kartą vis daugiau pripažįstama, kad pasiekti panašiuose dalykuose pagydymai yra retenybė, kad jie vyksta labai iš lėto ir yra nepastovūs: iliuzijos pradingo kartu su pačiomis teorijomis, kurios jas buvo sukėlusios, ypač didžiosios isterijos dalyke. Taigi jei Jėzus gydė tokius ligonis staiga, masėmis, pastoviai, vienu žodžiu ar gestu, toks Jo gydymas yra neišaiškinamas natūraliomis jėgomis. Ne mažesnės reikia dieviškos galybės staiga pamišėlius pagydyti, kaip velnius išvaryti.

Be to, iš apsėstųjų kalba antžmogiška būtybė. Kai žydiškoji aplinka vos tematė Jėzuje žymesnį Rabbi, arba, visų daugiau, pranašą, apsėstieji garsiai skelbia „Galingojo" mesianizmą ir Jo dievišką sūnystę, vadindami Jį „Mesiju" ir „Dievo Sūnumi" (Luk. 4, 41; Mat. 8, 29), „Aukščiausiojo Dievo Sūnumi" (Mork. 5, 7), „Atėjusiu jų pražudyti" (Luk. 4, 34; Mork. 1, 24), „Dievo Šventuoju" (Luk. 4, 34; Mork. 1, 24).[3]) Jei apsėstieji būtų buvę tik pamišėliai, toks jų elgesys būtų visai nesuprantamas. Argi pamišėliai būtų išmintingesni ir daugiau būtų turėję įžvelgimo, negu sveikieji? Tai tegalima išaiškinti pripažinus, kad apsėstuosiuose tikrai gyveno demonas. Kaipo žmonės, apsėstieji tiek tepažino Jėzų, kiek ir kiti žmonės, — mažai ir netikusiai. Bet gyvenų juose demonai „tuoj teisingai pažįsta Jėzų. Nes jie patys, būdami antžmogiškos būtybės, kurios aukštesniame pasaulyj yra savo namuose, tuoj permato dangišką, dievišką įvykių sąryšį; jie tiesiog žino, kad dabar išmušė jų valanda, ir jie baimingai lenkiasi prieš Dievo Sūnų".[4])

[1]) Ryle, The neurotic Theory of the Miracles of Healing, (The Hibbert Journal, April 1907, 579.

[2]) Dr. Knur, c. v, 42.

[3]) Izaijas patį Jahvę vadina „Izraelio Šventuoju" (Is. 45, 11). Viešpaties laikais „Šventasis" buvo liaudyje vartojamas slėpiningas paties Jahvės pavadinimas. Plg. Hollmann, Welche Religion hatten die Juden, als Christus auftrat? 26 p.

[4]) J. Weiss, Das älteste Evangelium, Göttingen, 1903, 51.

Taip pat ir plačiau pasakojami apsėstųjų įvykiai parodo tikrą apsėdimą. Pažiūrėkime bent kelis įvykius.

Pirmoj vietoj mes aptinkame velnio išvarymą Kafarnaumo sinagogoj (Mork. 1, 21—28; Luk. 4, 31—37). Minios stebėjimąsi Viešpaties mokymo būdu staiga pertraukė „žmogus nešvarios dvasios apsėstas". Jis pripažino Išganytojo galybę, bet kad jis buvo piktosios dvasios apsėstas, jis bijojo Jo. Griežtu tonu sudraudė Jėzus piktąją dvasią, kuri, verčiama Jo įsakymo, šaukdama ir tąsydama nelaimingąjį, išėjo iš jo. Čia apsėstojo lūpomis nekalba pamišėlis, bet antgamtišku būdu pažįstanti Jėzų būtybė. Žmogus dar nebuvo susipažinęs su Jėzumi, o jau piktoji dvasia žino, kad ji stovi prieš „Dievo Šventąjį", kurs yra atėjęs piktąsias dvasias pražudyti. Apsėstasis nepasiduoda su pasitikėjimu Viešpačiui, kaip to reikalauja gydymas sugestija, bet klykdamas ir tąsydamasis spiriasi ir priešinasi susitikti su „Dievo Šventuoju" ir Jo klausyti. Ir Jėzus nesielgia, ramindamas jį sugestijos būdu, bet sudraudžia ir suvaldo piktąją dvasią. Sugestija čia neturi nieko pasakyti.

Kitu atveju, savo kelionėj į Tyro ir Sidono ribas, Jėzus susitinka su pagone chananiete (Mat. 15, 21—28). Parpuldama ant kelių, ji prašo pagydyti jos dukrelę, kuri buvo piktosios dvasios apsėsta. Viešpats, rodėsi, visai nepasiduodąs užsispyrusiems moteriškės maldavimams. Nuostabiai auklėdamas sielas, Jėzus norėjo pamokyti Apaštalus ir moteriškę, kad heroiškas tikėjimas įstengia, tarytum, pralaužti Dievo nustatytas veikimui ribas. Matydamas jos tikėjimą ir nuolakumą, Jėzus tarė: „O moteriške, tavo tikėjimas didelis; tebūna tau, kaip nori. Ir tą pačią valandą jos duktė pasveiko".

Taigi čia velnio išvarymas įvyksta iš tolo. Sugestija ir psichiatrija neturi vietos. D-ras Knur rašo: „Čia hipnozė visai atsisako. Taip pat ir skylėms užkišti tarnaująs supuolimas vaidina čia liūdną rolę. Koks gydytojas, juo pasitikėdamas, drįstų panašiai pranašauti? Ir Kristus čia yra tiek mažai gydytojas, kiek vargiai kur kitur. Jis ligonės nebuvo matęs, Jis nepaliepia jokio gydymo, Jis ją pagydo iš tolo, mes nežinome kaip. Sugestyviai elgdamies su motina, mes nepagydome dvasios liga sergančios dukters. Čia jau mes turime pripažinti, kad mums trūksta mediciniškos analogijos".[1])

Tiksliau aprašoma apsėstojo vaikino būklė (Mat. 17, 14—20; Mork. 9, 13—28; Luk. 9, 37—43). Kai Jėzus po persimainymo nužengė nuo Taboro kalno, prisiartino prie Jo žmogus iš minios ir prašė Jo pagydyti jo sūnų, kurs „serga mėnesienos liga ir didžiai kankinasi: jis dažnai įkrinta į ugnį ir neretai į vandenį". Jis yra „nebylės dvasios apsėstas. Kur tik ji sugriebia

[1]) Knur. Christus medicus? 44.

ji, ten ji trenkią į žemę; iš burnos jam pradeda eiti putos, jis griežia dantimis ir džiūsta". „Dvasia nutveria ji, ir jis tuojau šaukia, permeta ir tąso ji, taip kad jis putoja, ir taip ji plėšo, kad vos ne vos nuo jo atstoja". Veltui stengėsi ji pagydyti devyni likusieji po kalnu Apaštalai. Jėzus bara tėvo ir minios netikėjimą į Jo galią pagelbėti. Paklaustas tėvas dar pasako, kad jo sūnui tai atsitinka „nuo pat kūdikystės". Sukėlęs tėvo tikėjimą, Jėzus sudraudžia kurčią nebylę dvasią, įsako jai išeiti iš bernaičio ir daugiau nebesugrįžti. Piktoji dvasia, šaukdama ir labai ji tąsydama, išėjo iš jo; o jis paliko gulįs ant žemės lyg negyvas. Bet Jėzus, paėmęs ji už rankos, pastatė ji ir jis pagijo. Vėliau mokiniai klausė slapta, dėl ko jie negalėję jo pagydyti. Jėzus jiems atsako, kad čia kaltas jų netikėjimas; tikėjimas turėjo būti lydimas maldos ir pasninko.

Psichiatriškas aiškinimas šiuo atveju negali nieko pasakyti. Vaikinas neserga apsėdimo įsivaizdavimu, nes jis nuo kūdikystės tokius priepuolius turi. Kaip gi kūdikis galėtų sau įsivaizduoti, kad jis esąs velnio apsėstas? Taip pat čia nėra histeriška epilepsija, — nes priepuoliai yra nuo kūdikystės; histeriški priepuoliai nėra taip smarkūs ir netikėti, kad jais susidarytų pavojus gyvybei. Taigi, d-ro Knur'o manymu, čia yra tikroji epilepsija, kilusi, tur būt, iš galvos smegenų sužalojimo. Bet tokią liga nėra pagydoma sugestija. „Pagydyti epileptiką, pagydyti iš karto, mes žinome, ką tai reiškia, kąda mes veltui bromu ir tt. gydydami vargstame ir esame patenkinti, jei pamatome, kad po mėnesių ir metų globos priepuolių smarkumas sumažėjo, nors neturime garantijos, kad sulaikysime intelektualį užtemimą".[1]) Ir Jėzus jokiu būdu nesielgia kaip gydytojas, bet kaip Viešpats, kurio ir piktosios dvasios turi klausyti.

Gerasos[2]) apsėstojo atsitikimas pasakojamas trijų evangelistų (Mat. 8, 28—34; Mork. 5, 1—20; Luk. 8, 26—39). Matas mini du apsėstuosius; Morkus ir Lukas, kurie, matyti, atsižvelgia tik į vyriausiąjį asmenį, kalba tik apie vieną. Patį įvykį tiksliau pasakoja Morkus:

Atvykus Viešpačiui į Gerasėnų kraštą, „tuojau atėjo priešais iš kapų žmogus, nešvarios dvasios apsėstas. Jis turėjo buveinę kapuose, ir jau nė grandinėmis niekas nebegalėjo jo surakinti, nes dažnai jis būdavo surakinamas pančiais ir grandinėmis, bet sutraukydavo grandines ir sutrupindavo pančius, ir niekas negalėjo jo suvaldyti. Visuomet dieną ir naktį jis buvo kapuose ir kalnuose, šūkavo ir daužė save akmenimis. Pamatęs Jėzų iš tolo, jis atbėgo, parpuolė ties Juo ir dideliu balsu šaukdamas tarė: Kas man darbo su Tavim, Jėzau, Aukščiausiojo Dievo Sūnau? Prisiekinu Tave Dievu, nenaikink manęs. Nes Jis jam sakė: Išeik, nešvarioji dvasia, iš žmogaus. Jis paklausė jį: Kuo tu vardu? Tasai atsakė: Mano vardas legionas, nes mūsų daug. Jis labai Jį prašė nevaryti jį iš tos šalies. Buvo gi tenai pas kalną ganykloje

[1]) Dr. Knur, c. v. 40.

[2]) Gerasa = Gadara, Gergesa, Kersa — kraštas Genesareto ežero rytų krante.

didelė kiaulių kaimenė. Dvasios Jį prašė sakydamos: Siųsk mus į tas kiaules, kad mes į jas įeitumėm. Jėzus tuojau joms leido, ir išėjusios nešvariosios dvasios tuojau įėjo į kiaules. Tuomet labai ūmai kaimenė, susidedanti iš arti dviejų tūkstančių kiaulių, įsimetė į jūrą ir prigėrė jūroje. Tie gi, kurie jas ganė, pabėgo ir davė žinią į miestą ir į kaimus. Žmonės išėjo pasižiūrėti, kas buvo atsitikę. Atėję pas Jėzų ir pamatę tą, kurs buvo velnio kankinamas, sėdintį, apvilktą ir sveiko proto, jie nusigando. Kurie buvo matę, pasakojo jiems, kaip buvo atsitikę velnio apsėstajam, ir apie kiaules. Todėl jie ėmė Jį melsti išeiti iš jų ribų. Kuomet Jis žengė į laivą, tas, kurs buvo velnio vargintas, ėmė Jį prašyti, kad galėtų pasilikti su Juo. Jis gi neleido ir jam tarė: Eik į savo namus pas savuosius ir apskelbk jiems, kaip didžių dalykų Viešpats tau padarė ir kaip tavęs pasigailėjo. Jis nuėjo ir ėmė skelbti Dekapolyje, kaip didžių dalykų buvo jam padaręs Jėzus; ir visi stebėjosi".

Visų pirma, reikia pripažinti, kad tasai gerasenietis buvo tikrai sergąs protine liga; jis buvo dūkstąs pamišėlis (katatonikas). Jo dūkimo pasakojimas neleidžia tuo nė abejoti. Bet sugestijos keliu staiga pagydyti tokį ligonį yra neįmanomas dalykas. Ir Jėzus jo nesugestinuoja, jį ramindamas, bet veikia savo galybe. Taigi pats staigus pamišėlio pagydymas jau yra aiškus stebuklas.

Bet tasai pamišėlis dar buvo piktųjų dvasių apsėstas. Pats Jėzus jį laiko apsėstu ir elgiasi kaip su apsėstu. Apsėstojo negalima suvaldyti jokiomis grandinėmis ir pančiais. O kurio pamišėlio nebūtų galima suvaldyti grandinėmis ir pančiais? — Piktoji dvasia jau buvo ištyrusi tikrąjį Jėzaus dieviškosios sūnystės pobūdį (Mat. 4, 1—11). Ji jaučia didžiausią kankynę dėl Jėzaus artimumo, — tarytum kas ją degintų. Paprastam pamišėliui būtų buvę visai abejinga, ar jis yra kitų žmonių, ar Jėzaus artimybėje. Piktoji dvasia bandė kenkti Jėzaus tikrajam mesianizmui, pirm laiko apskelbdama Mesijo paslaptį. Pamišėlis tokiu dalyku negalėjo rūpintis. Gerasenietis niekados nebuvo matęs Viešpaties. Jis vengė žmonių artimumo. Jis gyveno tolimame Palestinos kampelyj, dieną ir naktį bastėsi, klykdamas ir nuogas, po kalnus ir kapus, atskirtas nuo bendravimo su žmonėmis. Ir štai dabar, „pamatęs Jėzų iš tolo", bėga prie Jo, jaučia didžiausią neramumą ir kankynę, ir vadina Jį „Aukščiausiojo Dievo Sūnumi" pirma, negu Petras buvo padaręs savo išpažinimą, ir prisiekina Jį Dievu pirm Kajifo. Iš kur apsėstasis galėjo žinoti Jėzaus asmens paslaptį, jei ne iš piktosios dvasios?

Paklaustas, kuo jis vardu, apsėstasis atsako: „Mano vardas legionas,[1]) nes mūsų daug". Tai atitinka Viešpaties žodžius, kurie kitur buvo sakyti apie daugelio piktųjų dvasių apsigyvenimą žmoguje (Luk. 11, 24—26). Gerasenietis yra vienas asmuo; bet iš jo kalba „daug", — nes „legionas". Argi pamišėlio sąmonė būtų taip pasikeitusi, kad jis nebesijaustų vienas, bet „daug"? Tikrumoje tasai daug, arba legionas yra

[1]) Legionas pas romėnus = 6000 kareivių, arba bendrai = didelis skaičius.

atskiras nuo paties geraseniečio, kaip jis yra atskiras ir nuo kiaulių, į kurias jis prašosi. Kad pamišėlis būtų norėjęs eiti į kiaules, tai neturėtų prasmės. Bet tai suprantama apie piktąją dvasią. Eiti į kiaules buvo jai priemonė pasilikti krašte ir tęsti toliau savo nedorus darbus. Toliau, gerasenietis prašo Viešpaties ne kad Jis pasigailėtų jo teismo dienoje, bet jo lūpomis velniai prašo „neliepti jiems eiti į (pragaro) gelmę“ (Auk. 8, 31) ir „neišvaryti jų iš tos šalies“ (Mork. 5, 10). Toks prašymas negalėjo išeiti iš pamišėlio lūpų.

Pagaliau, Kristui leidus piktosioms dvasioms eiti į kiaules, „išėjusios nešvariosios dvasios tuojau įėjo į kiaules“. Ir kas pasidaro? Gerasenietis staiga visiškai pasveiksta, — nes taip liudija vietiniai žmonės, ir pats Jėzus įsako jam apaštalauti savo krašte; pamišėliui Jis nebūtų galėjęs tokio įsakymo duoti. Visa gi kiaulių kaimenė, susidedanti maždaug iš 2000 kiaulių, metasi į jūrą ir prigeria. Kas joms pasidarė? Pagal Evangelijų pasakojimą, kiaulės liko lyg apsėstos išėjusių iš geraseniečio piktųjų dvasių, ir todėl metėsi į jūrą. Jos žuvo; bet Evangelijos nesako, kad ir velniai būtų žuvę. Liberalai stengiasi nurodyti kitą kurią nors natūralią priežastį, dėl ko kiaulės puolė į jūrą. Bet juk ir kiaulės turi stipriausią natūralų savęs išlaikymo instinktą: pirmosioms žuvus vandenyj, kitos dar labiau būtų pasibaidžiusios ir puolusios ne į jūrą, bet į priešingą pusę. Nuo L. Hess'o (1741—1828) laikų kartojamas manymas, kad pats pamišėlis paskutiniame savo dūkimo antpuolyje, puolęs ant kiaulių kaimenės ir, vydamas jas pakalniui, įginęs į jūrą. Bet taip nutolstama nuo Evangelijų pasakojimo. Juk pirma velniai prašė leidimo eiti į kiaules ir gavę leidimą, išeina iš pamišėlio ir įeina į kiaules; tada kiaulės ima dūkti ir metasi į jūrą, o gerasenietis ramiausiai laikosi prie Viešpaties kojų.

Kai kuriuos piktina, kad toks didelis skaičius kiaulių žuvo. Kai kas skaičiuoja, kiek nuostolių litais padaryta. Tačiau Jėzus tiesioginai nenorėjo gyvulius panaikinti, bet tik leido piktosioms dvasioms eiti į kiaules. Būdamas Dievo Sūnus ir Viešpats, Jis galėjo pasinaudoti aukštesniems tikslams savo aukščiausia valdžia, kurios žinioje viskas yra. O už nuostolius geraseniečiams gausiai atlygino morališka Jėzaus geradarybė.

Liberalai ir racionalistai nenori priimti apsėdimo būklės, nes jiems trūksta tikėjimo. Dievo atžvilgiu jie neigia antprigimtų daiktų galimumą, todėl taip pat negalima iš jų laukti, kad jie tikėtų į Dievo priešų kišimąsi. Taigi ne faktai kuria teoriją, bet teorija faktus. Tikrumoje Viešpaties mesianizmas yra susijęs su kova prieš Dievo karalystės priešus; neigiant šių veikimą, tenka neigti ir Jo mesianizmą. Bet Jo mesianizmas yra faktas, ir Jo kuriamoji Dievo karalystė yra faktas: „Jei aš išvarau velnius Dievo pirštu, tai į jūsų tarpą atėjo Dievo kara-

lystė" (Mat. 12, 28). Matydamos tokią Jo galybę, minios stebisi: „Baimė apėmė visus, ir jie kalbėjosi tarp savęs, sakydami: Koks tai žodis, nes Jis su valdžia ir galybe duoda paliepimų nešvarioms dvasioms, ir jos išeina?" (Luk. 4, 36). Piktųjų dvasių išvarinėjimais Jėzus parodo, kad Jis yra tas, kuriam turi „priklaupti kiekvienas kelias danguje, žemėje ir po žeme" (Filyp. 2, 10).

c). Numirėlių prikėlimai

Aukščiau minėtas d-ras Knur sako: „Ligonių pagydymai taip atrodo stebėtini, kad nuo jų iki prikėlimo iš numirusių tėra tik mažas žingsnis. Abejais atvejais gaunama įspūdžio: Čia yra gyvybės ir mirties Viešpats".[1]) Tačiau prikeldamas numirėlius, Jėzus turėjo ne tik sugriuvusias kūno jėgas atitaisyti, bet ir patekusią amžinybės likimui žmogaus sielą sugrąžinti į laikiną buvimą ir ją kūne apgyvendinti. Toks darbas jau savaime yra dieviškos visagalybės darbas. Bet Jėzus jį padaro visai dievišku būdu: pasinaudodamas vienu savo žodžiu, akimirkos pamojimu, vienu savo valios aktu. Aišku, Evangelijose pasakojami numirėlių prikėlimai yra antprigimti, dieviški darbai.

Racionalistams ir liberalams tenka nemaža vargo įrodyti, kad Viešpaties prikeltieji numirėliai nebuvę tikrai mirę, bet tik tariamai mirę. Tariamieji Evangelijų numirėliai buvę tik patekę į letargą ligonys ir galingu Viešpaties žodžiu jie buvę iš to letargo (sustyrimo, stupor) pažadinti.[2]) Mat joks gydytojas nebuvo konstatavęs jų mirties, o liaudis pigiai galėjo letargą palaikyti mirtimi. Taigi Jairo dukrelė, Naimo jaunikaitis ir Betanijos Lozorius tebuvę tariamai mirę.

Prileidus, kad tai tikrai taip buvo, vis tik tokių patekusių į letargą staigus pagydymas yra didelis stebuklas, kurį padaryti tegali Dievo galybė. „Sustyrimas (stupor), kurs tiek toli yra pažengęs, kad jis maišomas su mirtimi, ir kurs paskum staiga, paprasto žodžio pagelba pereina į visišką pasveikimą, yra už medicinos patyrimo ribų".[3]) Tariamai mirusį staiga ir visiškai pagydyti yra toks pat stebuklas, kaip ir numirėlį prikelti, tik šis yra stebuklas kitoj srityj. Taigi letargo hipotezė vieną stebuklą pakeičia kitu.

Tačiau toks mirties sumaišymas su letargu neįvyksta taip lengvai, nei taip dažnai. „Net giliausiame sustyrime vis dar plaka širdis (kad ir labai lėtai); vis dar kvėpuojama (kad ir labai paviršutiniškai); raumenų sustingimas gali sudaryti numirėlio įspūdį, bet trūksta lavono išblyškimo ir šaltumo (kūno

[1]) Knur, c. v. 74.
[2]) Paulus, Schleiermacher, Schenkel, Keim ir k.
[3]) Knur, c. v. 72.

temperatūra dažnai esti net aukštesnė už normą); dažniausiai taip pat aplinkos yra pastebimi atskiri gyvybės pasireiškimai: mirksnis, žvilgio krypties pasikeitimas ir t. t. Tokioj būklėj mylimas giminaitis ne lengvai būna saviškių palaikomas mirusiu".[1])

Bet argi Evangelijų prikeltieji numirėliai iš tikro tebuvo tariamai mirę, patekę į letargą? Kai kurie liberalai (Paulus, Bahrdt, Venturini, Furrer ir k.) mano, kad Jėzus pastebėjęs, jog Jis turi dalyką su tariamai mirusiais, o ne su tikrais numirėliais, bet tikėjimui į savo pasiuntinybę ir į savo dievišką sūnystę sukelti Jis leidęs visiems manyti, kad Jis tikrus numirėlius prikelia. Taigi jie padaro Jėzų apgaviku. Renan buvo tiesiai skelbęs apgaulę Lozoriaus atsitikime.[2]) To jau pilnai užtenka žinoti, ko vertas jų manymas.

Pats Jėzus manė ir tikėjo, kad Jis prikelia iš numirusių tikrus numirėlius: „Mirusieji keliasi!" (Mat. 11, 5). „Kaip Tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir Sūnus atgaivina, ką nori!" (Jo. 5, 21). Tiesa, apie Jairo dukrelę, pamatęs jos namuose raudojimą, Jėzus sako: „Kam keliate trukšmą ir verkiate? Mergaitė nemirė, tik miega" (Mork. 5, 38). Bet Jėzus ir apie Lozorių tą patį buvo pasakęs: „Mūsų prietelis Lozorius miega, bet aš einu jo pažadinti iš miego". O kai Apaštalai suprato tai apie paprastą miegą, Jėzus aiškiai pasako: „Lozorius mirė" (Jo. 11, 11—15). Taigi, taip sakydamas, Jėzus tik norėjo išreikšti, kad mergaitė nėra tapusi mirties auka be jokios išgelbėjimo vilties, ir kad Jam taip pat lengva yra iš mirties miego prikelti, kaip ir iš paprasto sapnų miego pažadinti. Visais prikėlimo atvejais Jėzus manė ir tikėjo, kad Jis tikrai numirusius prikelia (Mork. 5, 35—36; Luk. 7, 12—15; Jo. 11, 15, 23, 41—42).

Bet ir mirusieji, kaip matyti iš Evangelijų pasakojimų, buvo tikri numirėliai.

Jairo dukrelės prikėlimo pasakojimas (Mork. 5, 21—24; 35—43 ir gret. vietose) jokiu būdu neprileidžia tariamos mirties arba letargo atsitikimo. Medicina pasako, kad tariama mirtis gali įvykti dėl kvėpavimo priverstinų sukliudymų (prigėrimo, uždusimo, pasmaugimo), dėl širdies ar smegenų užnuodijimo, neiškvėpuojamų dujų įkvėpavimo, perkūno pritrenkimo, stabo ištikimo, temperatūros nenormalumo (sušalimas) atvejais, po sunkių kraujo plūdimų ir mėšlungio antpuolių. Bet kad tariama mirtis įvyktų dėl augimo plėtotės arba dėl dvylikmetės mergaitės dirksnių gyvenimo gilaus suerzinimo, šiaip ar taip, medicina netikėdama purto galvą.

---

[1]) Knur, 73.
[2]) Renan, Vie de Jésus, I leid.

Be to, ir pati ligos eiga visai paneigia tariamos mirties galimumą. Krizis plėtojasi laipsniais nuo sirgimo iki mirties pavojaus ir nuo jo iki pačios mirties. Visų pirma pats mergaitės tėvas ateina pas Jėzų, prašydamas ateiti į jo namus ir padėti rankas ant jo marinamos dukters, kad ji būtų išgelbėta nuo numatomos mirties (Mork. 5, 22; Luk. 8, 41). Jėzus eina. Pakeliui Jį sulaiko kraujo plūdimu sirgusi moteriškė, o tuo tarpu mergaitė numirė. Jiems toliau einant, ateina pasiuntiniai ir nuliūdusiam tėvui praneša: „Tavo duktė mirė; nebevargink Jo". Apie galimumą prikelti iš numirusių nemanė nei pasiuntiniai, nei tėvas. Išgirdęs tuos žodžius, Jėzus padrąsino mergaitės tėvą: „Nebijok, tiktai tikėk, ir ji bus sveika". Vadinas, mergaitės dar nematęs, Viešpats mano ją prikelti. Priėjęs prie namų, Jėzus išgirdo trukšmą tų, kurie verkė ir raudojo numirėlės. Įėjęs į namus, Jėzus jiems tarė: „Kam keliate trukšmą ir verkiate? Mergaitė nemirė, tik miega". „Jie išjuokė Jį, žinodami, kad ji mirusi". Paėmęs mergaitę už rankos, Jėzus tarė: „Talitha kumi! Mergaite, kelkis!" Ir tuoj mergaitė atsikėlė ir vaikščiojo. Visus paėmė didžiausias nustebimas. Jėzus liepia duoti mergaitei valgyti. — Taigi įvykio pasakojimas visai paneigia tariamos mirties galimumą.

Tas pats yra ir Naimo jaunikaičio atsitikime. Čia mes nežinome apie ligos eigą ir mirties aplinkybes. Evangelistas iš karto mums stato prieš akis laidotuvių vaizdą (Luk. 7, 11—17). Iš miesto vartų išeina laidotuvių procesija; nešama į kapus jaunikaitis, vienintelis našlės sūnus. Didelė minia lydi laidotuves. Pamatęs verkiančią motiną, gailestingumo sujudintas, Viešpats jai tarė: „Neverk!" Tada Jis prisiartina prie neštuvų ir duoda nešėjams ženklą sustoti. Tie sustojo. Tuomet Jėzus tarė: „Jaunikaiti, tau sakau, kelkis!" Numirėlis atsisėdo ir ėmė kalbėti, o Jis atidavė jį jo motinai. „Visus apėmė baimė, ir jie garbino Dievą, sakydami: „Didis pranašas kilo mūsų tarpe, ir Dievas aplankė savo tautą. Ta žinia apie Jį pasklido visoje Judiejoje ir visoje aplinkinėje šalyje".

Kai kurie, būdami letarge, turi sąmonę ir supranta savo padėtį. Jaunuolis, matyti, tokios sąmonės neturėjo. Kristaus priešai, be abejo, būtų jį iškvotę ir sužinoję, kad čia netikras prikėlimo stebuklas. Tuo jie būtų mielai pasinaudoję Kristaus pražūčiai. Bet jie nieko nesužino. Taip pat ir Viešpats, matyti, manė, kad Jis tikrą numirėlį prikėlė, ir todėl leidžia minioms Jį garbinti kaipo prikeltoją iš numirusių. Kai kurių liberalų (Paulus, Venturini ir k.) manymu, Kristus tuoj pastebėjęs, kad jaunuolis teesąs tariamai miręs, ir todėl ėmęsis jį prikelti. — Daugybė žmonių to nepastebėjo, o Kristus tuoj pastebėjęs ir net supratęs, kad Jis galėsiąs jį prikelti ir padaryti sveiką, ir todėl pirma paguodęs motiną. Tai yra pasaka;

tada reikalaujama dvejopo stebuklo: Viešpaties visažinojimo ir Jo visagalybės.

Jairo dukrelę Jėzus prikėlė netrukus po mirties, Naimo jaunikaitį nešamą į kapus, o Betanijos Lozorių jau kelias dienas gulėjusį palaidotą kape. Tasai stebuklas, neminint paties Kristaus atsikėlimo, yra žymiausias. Liberalai eina iš galvos, nebeišmanydami, kaip juo nusikratyti. Jį pasakoja pats įvykį matęs stebėtojas, evangelistas Jonas, perstatydamas jį su klasišku vaizdingumu ir nepasiekiamu natūralumu (Jo. 11, 1—44). Keturias dienas gulėjęs kape Lozorius, tarus Viešpačiui dieviškos galybės žodį: Lozoriau, išeik laukan! išeina gyvas ir sveikas.

Kai kurie liberalai ir racionalistai (Paulus, v. Ammon, Gabler, Schleiermacher, Ewald, Weizsäcker ir k.) ir čia imasi drąsos įžiūrėti tariamą mirtį. Tačiau pats Strauss'as tokią jų hipotezę vadina „padūkusiu prasimanymu" (rasender Einfall).

Kristus manė, kad Jis tikrą numirėlį prikelia. Dar toli tebebūdamas (anapus Jordano upės), Jėzus gauna žinią, kad Lozorius serga, ir pasilikęs porą dienų toj pačioj vietoj, Jis pasakė: „Lozorius mirė, ir dėl jūsų, kad tikėtumėte, aš džiaugiuosi, jog nebuvau tenai". Dar nematęs kapo, Jėzus pasako Mortai: „Tavo brolis atsikels". Prie kapo išsigandusiai dvokimo Mortai Jėzus atkartoja: „Argi aš tau nesakiau, kad jei tikėsi, išvyti Dievo garbę". Atritus akmenį, dėkodamas Tėvui, kad dabar įvyks numirėlio prikėlimas, Jėzus išsireiškia, kad dėl to stebuklo aplinkui stovį žmonės turi tikėti, jog Jis yra Tėvo siųstas. Pagaliau įvyksta numirėlio prikėlimas. — Priskirti Jėzui manymą, kad Jis teatgaivinąs tariamai mirusį, reiškia priskirti Jam apgaudinėjimą.

Nė vienas artimųjų, nei pačios seserys, nei laidotuvių dalyviai, nei ateiną seseris guosti žmonės nepastebėjo letargo, ir visi buvo įsitikinę, kad Lozorius tikrai miręs. Minios iš Jeruzalės ateina į Betaniją pamatyti Lozorių, gyvą stebuklo liudininką, ir todėl „vyriausieji kunigai nutarė užmušti ir Lozorių, nes daug žydų dėl jo ėjo ir tikėjo į Jėzų" (Jo. 12, 9—11). Mačiusi stebuklą minia liudija apie Jėzų, iškilmingai Jam įeinant į miestą (Jo. 12, 17—19). Sujudusi dėl to prikėlimo, žydų valdžia daro oficialų tarybos posėdį ir nutaria Jėzų užmušti (Jo. 11, 47—53). Jei Jėzus tebūtų Lozorių iš letargo pažadinęs, tie dalykai neturėtų prasmės: Viešpaties priešams būtų užtekę paskelbti tai minioms, ir jos būtų atkritusios nuo Jo.

Pagaliau ir medicina pasako savo žodį: „Toks sunkus letargas (stupor) išsivysto tik palengva. Dirbtino maitinimo žydai nežinojo. Taigi mes turime priimti, kad Lozorius jau žymią dienų eilę gulėjo namuose, negaudamas jokio valgio. Toliau, įsivaizduokime, kad jis buvo įvyniotas į drobes, užmūrytas kape ir ten pasilieka kelias dienas", taip kad jo kūnas

pasiekia jaučiamą gedimo stadiją. Tokie dalykai „būtų jį pribaigę. O įsakant Kristui, jis išeina gyvas ir sveikas, taip sveikas, kad tą nepatogų liudininką farisiejai nori užmušti. Taip nepagyja joks letargas, dar mažiau jis tepereina į visišką pasveikimą, dėl to kad jis tėra viena iš fazių sunkios dvasios ligos, kuri žengia svyravimais ir atmainomis ir tepasveiksta dažniausiai palikdama trūkumus".[1])

Su nusivylimu naujoji liberalų kritika žiūri į tas senųjų liberalų pastangas. Todėl jie griebiasi kito beviltiško žygio: Lozoriaus, ir bendrai, numirėlių prikėlimus išaiškinti simboliškų būdu: tai nesą istoriški faktai, bet alegorijos, kurios nors idėjos gyvas apdaras. Taigi dalykas einąs ne apie tikrą Lozoriaus mirtį ir jo prikėlimą, bet apie dvasišką mirtį ir dvasišką atsikėlimą. — Tuo pasiekiama klydimo viršūnė. Evangelijų istoriški prikėlimų faktai nesiduoda paneigiami. „Jei prikėlimai iš numirusių, kaipo aukščiausio stebukladaringumo charakteris, tėra evangelistų priedas", sako vienas radikalų kritikų, „tada jau nė istoriškojo Kristaus nebėra", nes tada ir visi kiti Jėzaus darbai, net Jo paties istoriškas buvimas, turi atkristi. „Ir tam tikrų aiškintojų elgetiškos pastangos numirėlių prikėlimus aiškinti parabolėmis arba simboliais nė žodžio nėra vertos, pakol nebus taip pat alegoriškai išaiškinti visi kiti Jėzaus darbai, visų aklų, kurtinių, nebylių ir sergančių vandens liga pagydymai".[2]) Nes juk ir čia ir ten tekstų literariškas istoriškumas yra lygiai toks pat. O jei visų stebuklų, taigi ir iš numirusių prikėlimų, negalima paversti simboliška pasaka, tai belieka priimti tikrąją išvadą: Jėzus yra gyvybės ir mirties Viešpats.

d). Gamtos stebuklai

Gydymais ir prikėlimais iš mirties Jėzus parodė savo dievišką galybę žmonių kūnams, išvarydamas piktąsias dvasias — dvasiškoms pragaro galybėms, gamtos stebuklais Jis parodo savo dievišką valdžią negyvai gamtai. Šie pastarieji Jo darbai jokiu būdu nesiduoda natūraliai išaiškinami. Dievui ne sunkiau yra padaryti gamtos stebuklą, kaip ir dvasios stebuklą. Būdamas gamtos Viešpats, kurs ir pačią gamtą sutvėrė, Jis turi užtenkamai galybės tvarkyti gamtos jėgas pagal savo nuo amžių nustatytus planus. Žodžiu, gamtos stebuklai yra dieviškos galybės stebuklai. Liberalams belieka arba priimti jų antgamtiškumą, arba neigti jų istoriškumą. Bandymai natūraliai juos aiškinti susilaukė visiško nepasisekimo ir skaudžios pašaipos iš pačių liberalų pusės. Bet kad jų istoriškumas yra nepaneigiamas, tai belieka priimti jų antgamtiškumą.

[1]) Knur, c. v. 73.
[2]) Alb. Dulk, Der Irrgang des Lebens Jesu I, Stuttgart, 1884, 305.

Stebuklų pasakojimai yra aiškūs. Mes tik suglaustai paminėsime bent kelių žymesnių stebuklų charakteringus bruožus. Kanos vestuvėse vanduo[1]) permainomas į vyną (Jo. 2, 1—11). Vynuogėms padaryti pasinaudoja vandeniu ir pati gamta, veikiant metų laikais natūraliam gyvybiniam procesui. Jėzus tai įvykdo vienu savo valios aktu, nesinaudodamas jokiomis natūraliomis priemonėmis, įvykdo vienoj akimirkoj. Taip tegali veikti gamtos Viešpats.[2])

Jėzus stebuklingai padaugina duoną. Penkiais duonos kepaliukais[3]) ir dviem žuvimis vienu atveju Jėzus papenėjo 5000 žmonių, neskaitant moterų ir vaikų, ir atliko dvylika pintinių trupinių (Mat. 14, 13—21 ir gret. vietose); antru atveju septyniais duonos kepaliukais ir keliomis žuvimis 4000 žmonių, ir atliko septynios pintinės trupinių (Mat. 14, 29—39; Mork. 8, 1—10). Tam tikromis sąlygomis ir pati gamta daugina grūdus, augindama juos. Bet kad penkiais ar septyniais duonos kepalėliais būtų galima papenėti tokias minias, ir dar atliktų liekanų daugiau, negu duonos buvo, natūraliu būdu tiek pat nėra galima, kiek nėra galima natūraliomis jėgomis, vienu valios aktu ir viena akimirka padauginti duonos substanciją. Čia reikalinga absoliučia dieviška galybė, kuri pajėgia kurti iš nieko.

Tuoj po pirmojo duonos padauginimo Jėzus paliepė mokiniams sėsti į laivą ir plaukti per Galiliejos jūrą, o pats pasiliko maldoje ant kalno (Mat. 14, 22—34). Mokiniams iki aušros kovojant jūros viduryje su priešingu vėju, Jėzus atėjo pas juos, eidamas vandens paviršiumi, ir net Petrą savo galybės įsakymu išlaikė ant vandens paviršiaus. Vaikščiodamas vandens paviršiumi Jėzus pasirodo aukštesnis už sunkumo dėsnį, kuriam nepermaldaujamai pasiduoda visi materiališki daiktai. Vanduo negali taip sunkumui atsispirti, kad jis nešdamas žmogų, sudarytų jam taką. Taigi vienu savo valios įsakymu pavergdamas gamtos jėgas ir iš vandens padarydamas sau ir savo mokiniui pastovų taką, Jėzus pasirodo gamtos Viešpačiu, ir mes, kartu su Jo mokiniais, galime Jį parbinti, sakydami: „Tu tikrai Dievo Sūnus“ (Mat. 14, 43).

---

[1]) Apie 5 hektolitrus.

[2]) Dr. E. Liek (Das Wunder in der Heilkunde, 1931) mano, kad Kristus sugestijos pagelba ne tik galėjęs gydyti, bet gal ir kai kuriuos gamtos stebuklus padaryti: „Sakysime, hipnozėj be sunkumo pasiseka vandenį į vyną permainyti, tiesa, ne objektyviai, bet geriančiajam“... „Kur Jėzaus gydymams atrodo priešingi esą gamtos dėsniai (pav. prikėlimai iš numirusių), ten nereikia pamiršti, kaip greitai ir kokiame saike aplink kiekvieną stebukladarį susidaro legendos“ (127 p.). — Taigi neigiamas evangeliškų faktų istoriškumas.

[3]) Rytiečių papročiu, duona daroma apskritais kepaliukais, kurių storumas apie 1 cm., diametras apie 20 cm. ir sveria apie 100 — 150 gramų.

Panašiai ir audros nutildymas reiškia, jog Jėzus yra gamtos Viešpats. Audrų galybės nepasiduoda jokioms natūralioms jėgoms. Vienoj akimirkoj nutildyti vėjus ir įsisiūbavusias bangas tegali tas, kurio galybė yra aukštesnė už oro ir vilnių dėsnius, tokia, kuri ir vėjus ir vilnis sukūrusi turi jų dėsnius savo valdžioje.

Tuos ir kitus gamtos stebuklus natūraliai aiškindami, liberalai ir racionalistai kovoja prieš kitas kitą, — nes ką vieni jų teigdami pastato, kiti iš jų pačių tarpo, pašiepdami sugriauna ir palaidoja[1]).

3 §. Kristaus pranašystės[2])

Senasis Testamentas pranašauja Jėzų. Pradedant nuo pirmykštės pranašystės, kuri pasigirdo tuoj po pirmųjų tėvų nupuolimo, kas kartą vis labiau nušviečiama didi atpirkimo diena ir paties žmonijos Atpirkėjo asmuo. Ir pats Jėzus taiko sau senovės pranašystes, tvirtindamas, kad Jame išsipildo visa, „kas buvo apie Jį parašyta“ (Luk. 24, 27). Net Viešpaties mokiniai galėjo remtis žydų ir pagonių akyse tuo nepaneigiamu faktu: „Dievas įvykdė, ką buvo apskelbęs visų pranašų burna“ (Apd. 3, 18). Visus ilgų šimtmečių pranašavimus Jėzus įkūnija iki paskutinio brūkšnelio savo gyvenimu, mirtimi ir atsikėlimu, savo mokslu ir savo įkurtąja Dievo karalyste. Jis yra visų pranašysčių nešėjas, siela, pradžia, centras ir išpildymas. Jame viskas „baigiasi“ (Luk. 22, 37).

Tačiau Jėzus yra ne tik senovės pranašysčių centras ir išsipildymas, bet ir Jis pats yra pranašas, — ir Jo pranašystės liudija, kad Jis yra Dievo pasiuntinys, įšvęstas į dieviškojo žinojimo neištiriamas gelmes.

Tik Vieno Dievo akys tėra šviesesnės už saulę ir mato slapčiausias gilybes (Ekli. 23, 28), tik Jis vienas pažįsta žmonių mintis iš tolo ir iš anksto mato jų takus (Ps. 138, 1—3). Prie slapčiausių gilybių priklauso žmogaus širdies gelmė: čia darosi mintys ir pasiryžimai. Tos mintys, šviesios ir tamsios, kaitaliojasi ne kartą tarp kietų vidaus kovų, viena kitą kaltindamos ir teisindamos. Mokytas žmogus su tikrumu matuoja dangaus kūnų kelius ir iš anksto pasako žvaigždžių žibėjimus pirma, negu jos pasirodo; tačiau tas pats žmogus stovi ties savo paties širdimi lyg ties uždara knyga ir nepajėgia pasakyti, kurios mintys jam iškils rytoj ir kurios jėgos veiks jo sielą.

---

[1]) Plg. Felder, c. v. II, 375—380.

[2]) Čia mes liečiame tik tas Viešpaties pranašystes, kurios tarnauja mūsų tikslui. Plg. Ottiger, Theologia fundamentalis, I, 749 sq. Pranašo ir pranašystės sąvoką aiškina D-ras Venckus, Fundamentalinės teologijos paskaitos I dalis, 170 ss.

Ties savo kūdikio lopšeliu, mąstydamas apie jo likimą, jis taip pat nieko negali apie jį pasakyti, kaip ir jo kūdikis.

Evangelijose mes turime kritiškai užtikrintų pasakojimų, kad Jėzaus akis permatė žmogaus sielą ir žvelgė ten, kur tik viską matanti Dievo akis tepajėgia žvelgti. Jis ne tik skaito žmonių širdyse jų darbus, bet Jis žino jų mintis pirma, negu jos peržengė žmogaus sąmonės slenkstį, Jis jas žino iš tolo, jų paslaptys aiškioj šviesoj stovi prieš Jo dvasios akis.

Tam faktui paliudyti mes randame Evangelijose daugybę pavyzdžių. Bent kelis jų suminėsime. Kai Natanaelis pirmą kartą artinosi prie Viešpaties, Jėzus apie jį pasakė: „Štai tikras izraelitas, kuriame nėra klastos". Natanaelis klausia Jo: „Iš kur mane pažįsti?" Jėzus jam atsako: „Pirma nekaip Filypas pavadino tave, kuomet buvai po fygų medžiu, mačiau tave". Natanaelis, matyti, po fygų medžiu turėjo sielos išgyvenimų, kurių niekas negalėjo žinoti; todėl jis, nustebęs, atsako: „Rabbi, Tu Dievo Sūnus, Tu Izraelio karalius" (Jo. 2, 45—50).

Ties Jokūbo šuliniu Jėzus įsileidžia į kalbą su samaritiete ir jai sako: „Eik, pavadink savo vyrą ir ateik čionai. Moteriškė atsakė: Aš neturiu vyro. Jėzus jai tarė: Gerai pasakei: aš neturiu vyro. Nes tu turėjai penkis vyrus ir tas, kurį dabar turi, tai ne tavo vyras; čia tu tiesą pasakei. Moteriškė Jam tarė: Viešpatie, matau, kad Tu pranašas". O Sikaro gyventojams ji kartoja: Jis „pasakė visa, ką tik esu padariusi" (Jo. 4, 16—19; 4, 29, 39).

Viešpačiui valgant farisiejo Simano namuose, ateina vieša nusidėjėlė ir sukniumba prie Jo kojų, jas ašaromis mazgodama ir bučiuodama. Farisiejus savo širdyj mano: „Jei šitas būtų pranašas, juk jis žinotų, kas ir kokia yra moteriškė, kuri prisiliečia Jojo, nes ji nusidėjėlė". Vos tik jis tai pamanė, tuoj jo mintys buvo Viešpačiui žinomos taip aiškiai, kaip kad jas būtų žodžiais pasakęs (Luk. 7, 36—50).

Einant į Kafarnaumą, mokiniai susimąsto, kas iš jų yra didesnis. Viešpats „matė jų širdies mintis" (Luk. 9, 47). „Jiems esant namie, Jis juos paklausė: Apie ką kalbėjotės kelyje? Jie tylėjo, nes kelyje jie ginčijosi tarp savęs, kas iš jų didesnis". Pats Jėzus duoda jiems atsakymą, įspėdamas juos: „Jei kas nori būti pirmas", tas tegu būna „visų paskučiausias ir tarnas" (Mork. 9, 32—34).

Tą minčių žinojimą Jėzus parodo ne tik santykiuose su savaisiais, bet ir su savo priešais. Jis permato visus jų pasikėsinimus, iš anksto žino jų rengiamas Jam kilpas, atremia jų priekabes pirma, nekaip jie jas Jam padaro. Rašto žinovai rengiasi Jį apkaltinti, kad Jis laužąs subatą, jei Jis subatos dieną pagydys žmogų su padžiūvusia ranka. Bet Jėzus „žinojo jų mintis" ir iš anksto jas atremia (Luk. 6, 6—11). Rabinai

piktinasi, kad Viešpats priskiria sau valdžią nuodėmes atleisti. „Jėzus, pamatęs jų mintis, tarė: Kam jūs manote pikta savo širdyje?“ ir savo teisei įrodyti Jis padaro stebuklą (Mat. 9,2—8; Luk. 5, 18—26).

Jėzus žino ne tik žmonių mintis, bet ir kitus tolimus ar slaptus daiktus, Jis bežiną mokesčių rinkikų dalyką ir būdą, kaip surasti mokesčio pinigą (Mat. 17, 23—26). Jis žino, kad iš tolo gydomieji ligonys pasveiks (Jo. 4, 50—53; Mat. 15, 28; 8, 13); kad Lozorius yra miręs (Jo. 11, 14); kad Jo mokiniai pasitiks ąsočiu nešiną žmogų (Mork. 14, 12—16) ir k.

Jono Evangelija aiškiai pasako tą, ką sinoptikai pasakoja konkrečiu būdu: „Jėzus žinojo nuo pat pradžios, kurie netikėjo ir kas Jį išduosiąs“ (Jo. 6, 65). Jis nesidavė apgaunamas išorės ar veidmainystės: „Jam esant Jeruzalėje Velykų šventėje, daugelis įtikėjo į Jo vardą... Bet pats Jėzus jais neįsitikėjo, nes Jis visus pažino; Jam nereikėjo, kad kas liudytų apie žmogų, nes Jis pats žinojo, kas yra žmoguje“ (Jo. 2, 23—25).

Jis žinojo, kas yra žmoguje. Tokio įspūdžio turėjo Viešpaties bendralaikiai, tokio ir mes gauname, skaitydami Evangelijas. Jis žinojo žmones ne vien iš išorės. Kaip mūsų kūno akis mato išorės pojučių pasaulį ir jį savyj atspindi, taip Išganytojo dvasios akiai buvo atviras žmonių ir vidaus pasaulis iki slapčiausių minčių ir paslapčių. Tas reiškiasi visose Evangelijose, kurių liudijimas yra nepaneigiamas.

Toksai širdžių žinojimas (scrutatio cordium) nesiduoda išaiškinamas natūraliu būdu. Telepatija, minčių skaitymas, minčių perkėlimas čia nieko nepasako.[1]) Vienas Dievas tegali žinoti žmogaus mintis. Nuolat rodydamas, kad Jis turi širdžių žinojimą, tuo pačiu Jėzus parodo, kad Jis dalyvauja dieviškame visažinojime.

Tačiau tasai paslėptų daiktų ir širdžių žinojimas tėra Viešpaties pranašiško žinojimo maža dalelė. Kristaus dvasios žvilgsnis žvelgė į gryną ateitį ir matė dalykus, kurių dar nebuvo, kurie turėjo įvykti, matė juos, nors jų įvykimas parėjo nuo laisvos valios. Tokie dalykai tėra žinomi tam, kuriam nėra jokio „pirma“ ir jokio „paskum“, jokio „vakar“ ir jokio „rytoj“, bet visados amžinas „dabar“. Šioj vietoj mes suminėsime tik tas Viešpaties pranašystes, kurios pranašauja Jo paties kančią ir mirtį, Jo atsikėlimą ir garbę, Jeruzalės ir žydų tautos likimą.

Pranašystė apie būsimąją Viešpaties kančią tęsiasi per visas Evangelijas. Jau pačioj savo veikimo pradžioj, žymėda-

---

[1]) Plg. Jul. Bessmer, Gedankenübertragung, Stimmen aus Maria—Laach 62 n. (1902) 503—525; Telepathie, 77 n. (1909) 13—27; 155—168; Leodiel. Les phénomènes télépathiques et le secret de l' Au-delà, Paris, Bloud, 1908.

mas savo kūną, Jėzus kalba apie bažnyčios sugriovimą (Jo. 2, 19—21) ir skelbia, kad žmogaus Sūnus turi būti pakeltas aukštyn, kaip senovėje žaltys tyruose, kad kiekvienas, kurs į Jį tiki, turėtų amžinąjį gyvenimą (Jo. 3, 14—15). Jis lygina save su sužieduotiniu, kurs Jo mokiniams bus priverstinai atimtas (Mat. 9, 15). Jis bus palaidotas tris dienas ir tris naktis (Mat. 12, 39—40). Nuo Petro išpažinimo laiko, baigiantis veikimui Galiliejoj, Jėzus kas kartą vis dažniau ima skelbti savo kančią ir mirtį (Mat. 16, 21). Nuolat vis kartojasi ta kančios pranašystė šiais ar panašiais žodžiais: „Štai mes einame į Jeruzalę, žmogaus Sūnus bus išduotas vyriausiems kunigams ir Rašto žinovams; jie pasmerks Jį mirti, ir paduos Jį pagonims; jie tyčiosis iš Jo, apspiaudys Jį, plaks, prikals ant kryžiaus ir užmuš, bet trečioje dienoje Jis atsikels iš numirusių“ (Mat. 20, 18—19 su gretimomis vietomis Mork. 10, 33—34; Luk. 18, 32—34).[1])

Taigi ne tik pats būsimos kančios ir mirties faktas, ne tik jos rūšis, bet ir jos aplinkybės tiksliai nupranašaujamos. Mesijo nužudymo kurstytojai yra žydų tautos vadai; jie Jį sugauna, savo sinedrijos susirinkime jie pasmerkia Jį mirti ir, norėdami gauti mirties sprendimo patvirtinimą, jie išduoda Jį pagonims romėnams, kurie, Jį baisiai išniekinę ir ištyčioję, Jį plaka ir nukryžiuoja.

Su kančios pranašavimu siejasi taip pat pranašystė apie dviejų Apaštalų liūdną rolę. Jau seniai, skaitydamas Judo Iskarioto širdyje, Jėzus buvo pareiškęs, kad vienas iš dvylikos Jį išduos (Jo. 6, 65; 6, 71—72). Paskutinės vakarienės metu tai pranašystei duodama griežtai nustatyta forma. Buvę prie vakarienės Matas ir Jonas taip tą dalyką pasakoja: „Jiems valgant, (Jėzus) tarė: Iš tikrųjų, sakau jums, vienas iš jūsų mane išduos. Labai nuliūdę, jie ėmė kiekvienas klausti: Ar gi aš, Viešpatie? Jis gi atsakydamas, tarė: Kurs dažo draug su manim ranką į indą, tas mane išduos. Žmogaus Sūnus, tiesa, eina, kaip apie Jį parašyta, bet deja tam žmogui, kurio žmogaus Sūnus bus išduotas. Geriau būtų tam žmogui, kad jis nebūtų gimęs. Atsiliepdamas Judas, kurs Jį išdavė, tarė: Ar gi aš, Viešpatie? Jis jam tarė: Tu pasakei“ (Mat. 26, 21—25; Jo. 13, 21—26). Ir dar Jėzus pažymi aplinkybę, kad tasai juodas darbas jau arti: „Ką manai daryti, daryk greičiau“ (Jo. 13, 27), tarė Jėzus išdavikui, ir jis „tuoj išėjo“. Žydams gi artinantis Jėzų sugauti, Jėzus skubina savuosius: „Kelkitės, eikime; štai prisiartino tas, kurs mane išduos“ (Mat. 26, 46). Prisiartino Judas.

[1]) Kančios pranašystės iš eilės kai kurių šitaip žymimos: Mat. 16, 21—23; Mork. 9, 9—12; 9, 29—31; 10, 32—34; 10, 38; 10, 45; piktųjų vynininkų galvažudiškas darbas 12, 1—12; 14, 6—9; 14, 17—32 su gretimomis vietomis. Plg. de Grandmaison, Jésus-Christ II, 267—271.

Mokiniai pradžioje, lyg žaibo ištikti, klausosi to pranešimo. Bet kai jiems Viešpats pasako, jog jie visi Juo pasipiktins (Mork. 14, 27), įsikarščiavęs Petras kalba: „Kad ir visi pasipiktintų Tavim, tačiau ne aš... Kad ir mirti su Tavim turėčiau, aš Tavęs neišsiginsiu“ (Mork. 14, 29, 31). O Viešpats jam pasako: „Iš tikrųjų, sakau tau: šiandien šitą naktį, gaidžiui dar nė du kartu nepragydus, tu tris kartus manęs išsiginsi“ (Mork. 14, 30).

Vos kelioms valandoms praėjus, Petras jau buvo kaltinamas, kad jis esąs Gililiečio mokinys, o jis drąsiai išsigynė vieną, antrą ir trečią kartą, kad jis „to žmogaus“ nepažįstąs. Ir dar jis net „ėmė keiktis ir prisiekinėti, kad jis nepažįstąs to žmogaus. Ir tuojau gaidys sugiedojo“. „Tuomet Viešpats atsigręžęs pažvelgė į Petrą: ir Petras atsiminė Viešpaties žodį, kaip Jis buvo pasakęs: Pirma, nekaip gaidys giedos, tu tris kartus išsiginsi manęs, ir išėjęs laukan jis karčiai verkė“ (Mat. 26, 69—75 ir Luk. 22, 61—62).

Visos tos pranašystės, nupranašautas Viešpaties kančios ir mirties faktas ir jo aplinkybės, kartu su Petro išsigynimu ir Judo išdavimu, visose smulkmenose tiksliausiai išsipildė. Tai liudija visų evangelistų pasakojama Viešpaties kančios istorija. Net liberalų kritikai nedrįsta to neigti. Tik visas dalykas tame, kaip tą faktą išaiškinti.

Radikališkesni liberalai griebiasi nusivylėlių išsisukinėjimo, kad visos tos pranašystės pramanytos po įvykio (vaticinia post eventum). Pirmykštė krikščionių bendrija, nepajėgdama susitaikyti su mintimi, kad Jėzus būtų netikėtai užkluptas mirties, priskyrė Jam pamatymą ir pranašystes apie Jo kančią ir jos smulkmenas.[1])

Tačiau tokie jų manymai yra be pagrindo. Atskiri pranašysčių bruožai turi griežtai istorišką charakterį. Tokie pasakojimai, kaip Judo išdavimo ar Petro išsigynimo pranešimas, negali būti prasimanyti; jie tegali būti iš tikrovės paimti. O dar jie yra organiškai susipynę su Viešpaties gyvenimo istoriška eiga. Tą patį reikia pasakyti ir apie kančios pranašystės nustatytą tikslumą. Tas pranąšystes išmetant, reikėtų Evangelijose viską atmesti, nes jų literariškas tikrumas yra lygiai toks pat, kaip ir kitų tekstų, su kuriais jos organiškai suaugusios, sakysime, su Petro pabarimu (Mat. 16, 22—23), su Elijo atėjimo klausimu (Mork. 9, 8—12), su Zebediejų prašymu (Mork. 10, 38), ar su vynininkų palyginimu (Mork. 12, 8). Apaštalai turėjo Mesijo supratimą visai kitokį, negu Kristus skelbė: Mesijas turėjo blizgėti žemišku garbingumu. Kurdamas Dievo karalystę, Jėzus turėjo atitaisyti jų klaidingą pažiūrą. Tasai atitaisymas

[1]) Loisy, L'Evangile et l'Eglise 2 ėd. 17—19, 50 ir k.

labai sunkiai vyko. Psichologiškai yra neįmanoma, kad patys Apaštalai būtų įnešę į Evangelijas kančios pranašystes, kurių Jėzus nebūtų buvęs pasakęs, ir kartu būtų prisipažinę, kad jie taip sunkiai jas tesuprato ir prieš jas spyrėsi. Taigi ir pats Evangelijos įvykių istoriškas sąryšys jokiu būdu neprileidžia, kad tos pranašystės būtų po įvykusio fakto sudarytos. Liberalų kritika turi atsižadėti klibinti Jėzaus kančios ir mirties pranašysčių istoriškumą.

Lieka klausimas, ar tos Viešpaties kančios pranašystės tikrai yra antprigimtos ir dieviškos.

Artimiausioji mintis yra ta, kad tikrumą apie savo būsimąją kančią Jėzus pasiėmė iš Senojo Testamento mesianiškų pranašysčių. Nes juk ten aiškiai sakoma, kad Mesijas prisiims dėl mūsų kančias ir mirtį.[1]) Tas pranašystes ir pats Jėzus priminė, pradėdamas savo kančios pranašavimą žodžiais: „Štai mes einame į Jeruzalę, ir įvyks visa, kas per pranašus parašyta apie žmogaus Sūnų" (Luk. 18, 31). — Tačiau tuo negalima pasiremti, — nes mesianiškose pranašystėse tebuvo nupranašautas pats Mesijo kančios ir mirties faktas ir bendri jo bruožai, bet ten nenupranašauti atskiri dalykai ir smulkmenos, apie kurias Jėzus pranašauja.

Liberalų kritika paduoda savotišką „natūralų" Viešpaties kančios pranašysčių aiškinimą. Galutinė Kalvarijos katastrofa, anot jų, buvusi numatoma kaipo išvada iš žydų vadų kovos prieš pranašą iš Nazareto. Tą galėjo kiekvienas, ypač pats Atpirkėjas, pastebėti. Juo ilgiau Jis mokė, tuo aiškiau Jis matė, kad tautos vadai kas kartą vis labiau darosi Jo nepermaldaujamais priešais, ir, rūpindamies savo pačių valdžia bei autoritetu, viską darė, kad tik Jo įtaką sukliudytų ir Jo pasisekimą sugriautų. Taigi kas kartą vis su didesniu aiškumu Jis suprato, kad Jo laukia kovos ir persekiojimai, kuriuose Jis pirmas turės paaukoti savo gyvybę dėl Dievo karalystės. Tą tikrumą dar turėjo Jame sustiprinti atsiminimas apie likimą daugelio pranašų, kuriuos tautos vadai seniau buvo nužudę, ir žvilgsnis į dabartį, kur Krikštytoją ištiko liūdnas likimas.

Kad ir gudriai toks netikinčių kritikų aiškinimas paduodamas, vis tik jis yra neužtenkamas ir klaidingas. Iš žydų vadų priešinimosi Jėzus negalėjo išvesti nei savo mirtį, nei savo mirties rūšį, nei jos aplinkybes, ir todėl natūraliai negalėjo iš anksto viso to pranešti.

Jėzaus pranašystė apie Jo mirtį prasidėjo anksčiau, negu farisiejų partija galutinai paskelbė kovą Viešpačiui. Jau pirmajame savo veikimo laikotarpyj, progai pasitaikius, Jis nurodinėjo

[1]) Ps. 21, 68; Is. 42, 1—16; 49, 1—9; 50, 4—10; 52, 13; 53 ir k. Plg. Feldmann, Der Knecht Gottes in Isaias, Freiburg, Herder, 1907.

savo priverstiną mirtį ir paskum visai atvirai paskelbė savo kančią dar nebaigęs savo veikimo Galiliejoj, vadinas, tada kai dar niekas negalėjo spėti, koks bus Jo veikimo galas. Toliau, Jėzus žinojo, kad žydai neturi teisės pasmerkti Jį mirti. Tik Romos prokuratorius turėjo teisę bausti mirtimi (ius capitis); o Romos prokuratoriaus akyse Jėzus nesijautė nusikaltęs. O be to, liaudis vis dar laikėsi Kristaus, ir bailūs vadai, bijodami liaudies, nedrįso kėsintis ant Jo (Luk. 19, 47—48; Mat. 26, 5). Ypač čia pat prieš Jo kančią minių užsidegimas Jo asmeniui puikiausiai pasirodė (Mat. 11, 7—11; Jo. 12, 19). Esant tokioms aplinkybėms, kaip būtų galima numatyti, kad žydų vadai drįs kėsintis ant Jo? Pagaliau, Viešpačiui užteko pasitraukti į Galiliejį, kur Jis būtų galėjęs išvengti pinklių ir ramiai gyventi. — Taigi, natūraliu būdu Jėzus negalėjo pramatyti savo kančios, kurią Jis skelbė.

Bet ypač savo mirties rūšies Jėzus negalėjo natūraliai pramatyti. Kad Jis, formaliai pasmerktas žydų ir romėnų teismo, turės mirti ant kryžiaus, tai atrodė visai negalimas daiktas. Nesant juridiškos kaltės, kuri motyvuotų tokią mirties rūšį ir, apskritai, bylos eigą, buvo tiesiog neįmanoma, kad Jis bus pasmerktas mirti ant kryžiaus. Jei jau priešai turėjo imti viršų ir Jam padaryti galą, tai žmogišku numatymu tegalėjo įvykti kilus liaudies užpuolimui ir užmušimu akmenimis. Jei liaudis būtų užmušusi Jėzų akmenimis, toks darbas, bent tariamai, būtų pateisinamas žydų ir romėnų įstatymo. Mat jei Jėzus, kilus sumišimui, būtų žuvęs kaipo suerzintos liaudies auka, tada kurstytojai būtų išvengę priekaišto iš romėnų įstatymų pusės, kad jie įvykdę mirties bausmę, kuriai vykdyti jie neturėjo teisės. O Mozės įstatymą, kurs skiria mirtį užmušimu akmenimis už piktžodžiavimą (Kun. 24, 13—16, 23), vadai būtų galėję, kad ir klaidingai, taikyti Jėzui. Jau ir seniau nepatogūs pranašai būdavo apšaukiami liaudies akyse klaidingais pranašais ir piktžodžiautojais ir buvo užmušami. Kad užmušimas akmenimis buvo pranašams skiriama mirtis, tą ir Jėzus mini: „Jeruzale, Jeruzale, kuri žudai pranašus ir užmuši akmenimis tuos, kurie pas tave siųsti“ (Mat. 23, 37). Taip pat ir Steponas tokia mirtimi žuvo (Apd. 7, 57—60). O ir patį Išganytoją, dangstydamies piktžodžiavimo priekaištu, žydai ne kartą bandė užmušti akmenimis (Jo. 8, 59; 10, 31—33; 11, 8). Taigi jei jau Kristus būtų žmogišku apskaičiavimu numatęs savo mirtį, Jis būtų ją numatęs užmušimu akmenimis, bet ne nukryžiavimu.

Dar labiau Jėzus negalėjo natūraliu būdu pramanyti savo mirties aplinkybių. Kad romėnų kareiviai Jį ištyčios ir apspiaudys, tai buvo už kiekvieno apskaičiavimo ribų. Nežiūrint negerų „vagies“ Judo savumų, jo išdavimas buvo visiems mokiniams netikėtas, ir todėl kiekvienas jų klausia: „Ar gi aš,

Viešpatie?“ (Mat. 36, *22*). Judas nė nebūtų drįsęs dalyvauti paskutinėj vakarienėj, jei jis būtų buvęs nors kiek įtariamas. O kad ir pats Petras išsigins Viešpaties, tai atrodė visų labiau netikėtina. Juk jis buvo ištikimiausias Apaštalas, ir todėl Bažnyčios pamatu paskirtas! Su kokiu nuoširdumu jis tvirtino, kad jis pasiryžęs esąs mirti su savo Mokytoju! O vis dėlto Viešpats pasako, kad pirma, negu gaidys sugiedos, jis tris kartus Jo išsigins. Tokius dalykus tegalėjo žinoti tas, kuriam ateitis kiaurai atidengta.

Su kančios ir mirties pranašyste betarpiškai siejasi pranašystė apie Viešpaties atsikėlimą iš numirusių. Tos dvi pranašystės Evangelijose neatskiriamai jungiamos. Todėl ir jos tikrumas jau tuo pačiu yra laiduotas. Tą ir daugelis liberalų kritikų pripažįsta.

Liberalus piktina tai, kad Jėzus nupranašauja ne tik savo atsikėlimo faktą, bet ir jo artimesnę aplinkybę, jog atsikėlimas įvyks trečiąją dieną. Tačiau ir tas laiko nustatymas neatskiriamai priklauso prie atsikėlimo pranašystės. Kai tik Jėzus kalba apie savo būsimą mirtį, tuoj Jis rūpinasi pridėti, jog Jis turi „trečioje dienoje atsikelti“ (Mat. 16, *21*; 17, *21*; *20*, 18 ir k.), ir tai atsikelti taip, kad Jis šioj žemėj bendraus su savo mokiniais (Mat. *26*, *32*; Mork. 14, *28*).

Tą pranašystę Jėzus skelbė net patiems farisiejams. Šiems reikalaujant ženklo iš dangaus, Jėzus kalbėjo: „Pikta ir svetimoteriaujanti giminė reikalauja ženklo, ir jai nebus duota kito ženklo, kaip tik pranašo Jonos ženklas. Nes kaip Jona buvo tris dienas ir tris naktis bangžuvio pilve, taip žmogaus Sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemės širdyje“ (Mat. 12, 39—40). Išvarant pardavikus iš bažnyčios, „Žydai Jam sakė: Kokį ženklą Tu gali mums parodyti, kad tai darai? Jėzus atsakė ir jiems tarė: Sugriaukite šitą bažnyčią, ir aš per tris dienas ją pastatysiu. Tuomet žydai sakė: Šita bažnyčia statyta keturias dešimtis šešerius metus, o Tu nori per tris dienas ją pastatyti? Bet Jis kalbėjo apie savo kūno bažnyčią“ (Jo. 2, 18—*21*). Kaip gerai tą pranašystę žydai išlaikė savo atmintyje, įrodo jų kaltinimas teisme: „Mes girdėjome Jį sakant: Aš sugriausiu šitą rankomis padarytą bažnyčią ir per tris dienas pastatysiu kitą ne rankomis padarytą“ (Mork. 14, 58) — arba ir jų piktžodžiavimas po kryžiumi: „Še tau, kursai griauni bažnyčią ir per tris dienas vėl ją pastatai, gelbėk pats save“ (Mork. 15, *29*). Kad jie tą pranašystę teisingai suprato, tai matyti iš jų prašymo Pilotui: „Valdove, mes atsiminėm, kad tas suvedžiotojas, dar gyvas tebebūdamas, sakė: Po trijų dienų aš prisikelsiu. Liepk tat sergėti kapą iki trečiajai dienai, kad kartais neateitų Jo mokiniai, Jo nepavogtų ir nesakytų liaudžiai: Jis kėlėsi iš numirusių“ (Mat. *27*, 63—64).

Iš to viso matyti, kad Jėzus dažnai ir aiškiai nustatytu būdu savo bičiuliams ir priešams iš anksto pranešė, jog Jis trečiąją po mirties dieną kelsis iš numirusių. Farisiejai tyčiojosi iš tos pranašystės, o mokiniai, iki atsikėlęs Viešpats ėmė jiems rodytis, neišmanė ir abejojo: tai mums patikrina, kad žmogišku būdu nė kiek nebuvo galima atsikėlimo tikėtis ar jį pramatyti. Einant dalykams natūraliu keliu, Jėzus tegalėjo vieną tikrai pramatyti: kad Jo kūnas supus kape. Puvimas yra kiekvieno organiško kūno natūralus likimas; išimtis iš to gamtos dėsnio — juk tai visai netikėtas stebuklas.

Tačiau nė iš Senojo Testamento pranašysčių Jėzus negalėjo natūraliu būdu išvesti, kad Jis trečiąją dieną prisikels. Mesijo atsikėlimas net nebuvo aiškiai nupranašautas (Ps. 3, 6; 16, 10—11; Apd. 2, 25—31). O be to, savo prisikėlimo pranašystėje Jėzus pasako visai naują aplinkybę: prisikėlimą trečiąją dieną. Tos aplinkybės negalima Senajame Testamente rasti kad ir neaiškiai nurodytos. Būsimas Viešpaties atsikėlimas trečiąją dieną tebuvo vienam Dievui žinomas. O vienok tą būsimą atsikėlimo faktą ir trečiosios dienos aplinkybę Jėzus aiškiai ir tikrai skelbė. Ir ta Jo pranašystė tikrai ir tiksliai išsipildė, — nes Jis trečiąją po mirties dieną tikrai išėjo iš kapo gyvas ir garbingas.[1]) Tai nepaneigiamai įrodo, kad Jėzus dalyvauja Dievo žinojime ateities dalykuose, ir kad Jis iš anksto yra susipažinęs su Dievo visagalybės paslaptimis.

Kita Viešpaties pranašystė liečia žydus, būtent, Jėzus nupranašavo jiems jų bažnyčios ir Jeruzalės sugriovimą, kaipo Dievo bausmę už jų netikėjimą. Pasitaikius įvairioms progoms, Išganytojas pažymi tą baisų šventojo miesto galutinį likimą. (Mat. 16, 28; 23, 31—39; Luk. 23, 28—31; Jo. 5, 43; 21, 23). Tačiau ypatingai jaudinančius žodžius apie Jeruzalės ir tautinės šventovės žuvimą Jėzus pasakė keliomis dienomis prieš savo kančią. Iškilmingai įeidamas į Jeruzalę, pamatęs miestą, Jėzus verkė dėl jo ir kalbėjo: „Kad gi ir tu, ir tai šitoje savo dienoje, pažintumei, kas tau neša ramybės; dabar gi tavo akims paslėpta. Nes ateis tau dienų, kad neprieteliai apves tave pylimu, apguls tave, suspaus tave iš visur, parblokš ant žemės tave ir tavo vaikus, kurie yra tavyje, ir nepaliks tavyje akmens ant akmens, nes tu nepažinai savo aplankymo meto“ (Luk. 19, 42—44).

Mokiniams stebintis gražiausiu bažnyčios pastatu, Jėzus dar pridėjo: „Ateis dienų, kuriose iš to, ką matote, akmuo ant akmens nebus paliktas neišgriautas“ (Luk. 21, 6). Mokiniai Jo klausė: „Mokytojau, kuomet tai bus? ir koks ženklas, kuomet

---

[1]) Viešpaties atsikėlimo fakto tikrumą mes netrukus nagrinėsime ir įrodysime.

tai pradės įvykti? Jis atsakė: Žiūrėkite, kad nesiduotumėte suklaidinti, nes daug ateis mano vardu ir sakys, kad tai aš, ir kad laikas prisiartino; taigi jūs neeikite paskui juos. Išgirdę apie karus ir maištus, nenusigąskite, nes reikia, kad tai pirma įvyktų, bet dar ne tuojau galas. Tuomet Jis jiems sakė: Sukils tauta prieš tautą ir karalystė prieš karalystę; bus vietomis didelių žemės drebėjimų, maro ir bado, bus baisenybių iš dangaus ir didelių ženklų. Bet pirm viso to jie pakels prieš jus savo rankas ir persekios, paduos jus į sinagogas ir į kalėjimus, vedžios pas karalius ir valdovus dėl mano vardo... Kuomet matysite Jeruzalę, apsupamą kariuomenės, žinokite, kad jos sunaikinimas arti. Tuomet kas yra Judiejoje, tas tebėga į kalnus, kas viduje miesto, tie teišeina, ir kas apylinkėse, teneįeina į jį. Nes šitos yra kerštо dienos, kad įvyktų visa, kas parašyta. Deja nėščioms ir žindančioms tose dienose, nes bus didelio vargo šalyje ir rūstybės šitai tautai. Jie kris po kalavijo ašmenimis, bus vedami nelaisvėn į visas tautas, ir Jeruzalė bus mindoma pagonių, iki pasibaigs tautų laikai... Iš tikrųjų, sakau jums, nepraeis šita giminė (karta), iki visa tai įvyks" (Luk. 21, 7—32 ir gret.).

Ta pranašystė prašoka kiekvieną natūralų pramatymą. Jau ir pats svarbiausias įvykis, kuris pranašaujamas, buvo už žmogiškojo žinojimo ribų. Išmintingi romėnai, paprastai, kiek galėdami, išlaikydavo nukariautą miestą, bet ypač, laikydamies savo religinio sinkretizmo ir savo politiškos išminties, jie saugodavosi naikinti nukariautųjų tautų religinio kulto vietas. Kaip tat jie būtų ėmęsi Jeruzalę ir jos garsiąją bažnyčią taip visiškai sugriauti, kad iš jos nė akmens ant akmens nebepaliktų? Iš tikro, nukariautojas Titus pakartotinai siūlė Jeruzalei ir jos gyventojams apsaugą, jei jie pasiduotų. Paskutinis toks jo pasiūlymas atėjusiems tartis žydams buvo padarytas prieš pat sprendžiamą puolimą. Kai žydai ir tą pasiūlymą atmetė, supykęs dėl jų atkaklumo vadas įsakė padegti miestą ir jį apiplėšti.[1])

Taip pat ir Viešpaties nupranašautos to sugriovimo aplinkybės, žmogiškai imant, buvo nenumatomos. Kad „pirm viso to" (Luk. 21, 12) mokiniai bus persekiojami, į sinagogas ir į kalėjimus vedami, pas karalius ir valdovus statomi dėl Jėzaus vardo; kad prieš galutinę naikinančią kovą įvyks visa eilė karų ir sukilimų; kad pirma vietomis siaus dideli žemės drebėjimai, maras ir badas; kad ant dangaus pasirodys bauginą paveikslai ir nepaprasti ženklai; kad žydai arba žus nuo kalavijo, arba bus išvesti į pagonių kraštus ir kad Jeruzalė bus

[1]) Flavius Josephus, De bello iudaico, lib. VI, c. 6, n. 2. 3; Sulpicius Severus, Chron. lib. II, c. 30.

sumindžiota nenumatomiems laikams, — to viso, žmogiškai imant, niekas negalėjo išvesti iš anuo metu buvusių santykių ir priežasčių.

Dar labiau tai reikia pasakyti apie Išganytojo skelbiamąjį laiką. Nors Jo pranašystė kalba vienu kartu apie Jeruzalės žuvimą ir apie pasaulio galą, tačiau yra tikra, kad Jėzus nenustato, kada bus pasaulio galas, o tuo tarpu pasako, kad Jeruzalės išgriovimas įvyks dar daugeliui Jo mokinių tebegyvenant. Nes juk Jis liepia savo mokiniams bėgti, kai tik pamatys, jog Jeruzalė kariuomenės apsupama, ir dar priduria: „Nepraeis šita karta, iki visa tai įvyks".

Bet tie dalykai, aišku, buvo Dievo paslaptis. Tiesa, su šiokiu ar tokiu tiespanašumu buvo galima laukti, kad, pasitaikius progai, žydai sukils prieš romėnų jungą. Bet tuo tarpu nebuvo tam jokių ženklų. „Mes neturime karaliaus, tiktai ciesorių" (Jo. 19, 15), prisipažino net karščiausieji nacionalistai. O be to, tuo metu žydai buvo militarišku atžvilgiu taip bejėgiai, viduj taip susiskaldę į partijas, kad būtų atrodę tiesiog pamišimas norėti imtis karo su galingais romėnų legionais. Tokio karo kilimo, eigos ir galutinės katastrofos, tebegyvenant tai kartai, nebuvo duota jokiam žmogui pramatyti.

Tačiau kaip teisingai Jėzus visa tai pramatė ir nupranašavo, tai parodo istorija. Ji nepalieka nė mažiausio abejojimo, kad Jėzaus pranašystė apie Jeruzalės ir bažnyčios išgriovimą tiksliai išsipildė. Vos tik praėjo Viešpaties kančios, mirties ir atsikėlimo dienos, o jau sukietėję žydai griebėsi mokinių, tąsė juos po teismus ir persekiojo iš miesto į miestą. Tai pasakoja Apaštalų darbai (Apd. 4, 5, 6, 12, 16, 22—24 skyriai) ir šv. Povilo laiškai. Tuo pačiu metu Romos valstybė buvo iš pamatų judinama vidaus ir išorės karų, kuriuos sekė maras ir badas.[1]) Neminint kitų provincijų, pati Palestina buvo revoliucijų prieš romėnus nuolatinis židinys ir nuolatinio naminio karo arena.[2]) Nuo karaliaus Agripos mirties († 44) iki ciesoriaus Vespasiano (iki 69 metų galo) vyko sukilimas po sukilimo. Daug tūkstančių žydų krito dalimi nuo jų priešų kardo, dalimi partijų tarpusavio kovose.

Viso to skurdo vyriausieji kaltininkai buvo netikri pranašai ir netikri mesijai, apie kuriuos Flavius Josephus sako: „Tai buvo suvedžiotojai ir apgavikai, kurie prisidengę pranašiška dovana siekė tik naujybių bei perversmų ir savo kalbomis kurstė liaudyje dūkstantį užsidegimą. Jie išvesdavo

---

[1]) Tacitus (gyvenęs apie 54—120) apie tą laikotarpį rašo: Opus aggredior opimum casibus, atrox proeliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace saevum. Quatuor principes ferro interempti. Trina bella civilia, plura externa, ac plerumque permixta. (Hist. lib. I, c. 2.)

[2]) Plg. Flav. Jos. De bello iud. II, c. 12 ss.

būrius į tyrus, prižadėdami, kad ten Dievas parodys jiems visokius ženklus, laiduodamas jų išsivadavimą". „Bendrai, tada buvo daug tokių pranašų, kurie buvo tironų kurstomi ir į liaudį siunčiami... Tuo būdu nelaiminga liaudis tada buvo savo suvedžiotojų ir netikrų Dievo pasiuntinių apgaudinėjama".[1])

Tokiuose santykiuose ciesoriaus Vespasiano sūnus Titus, 70 metų balandžio mėnesyje, ėmėsi galutinio karo prieš Jeruzalę. Jis apvedė miestą pylimu, norėdamas atkirsti maisto pristatymą. Netrukus gyventojų tarpe ėmė siausti toks badas ir ligos, kad kasdien daug tūkstančių lavonų arba už mūrų buvo išmetami, arba namuose sukraunami.[2]) Veikiai žydams beliko Ciono tvirtovė su bažnyčios kalnu. Žuvimo nebebuvo galima sustabdyti. Jį pranašavo nepaprasti ženklai ant dangaus, apie kuriuos net pagonis Tacitas pasakoja.[3])

70 metų rugpiūčio mėnesio 19 dieną bažnyčia nuskendo ugnies liepsnose. Vienas kareivis netikėtai įmetė padegamą žibintą į bažnyčios pastatus. Tarytum, neregima galybė rikiavo jo ranką. Pastangos išgelbėti bažnyčią iš liepsnų paliko bergždžios. Viešpaties pranašystė išsipildė. Atsimindami tą Viešpaties pranašystę, Jeruzalės krikščionys jau seniau buvo pasitraukę į Pellą, anapus Jordano. Praėjus *22* dienoms, „Gospiejo 8 dieną saulė patekėjo ant Jeruzalės liepsnų, ant (buvusio) miesto, kuris apgulimo metu jau tiek vienas buvo pakėlęs kentėjimų, kad toks pat gerovės saikas, paskirstytas ant viso jo buvimo laiko, be abejo, vis dar jį būtų daręs pavydėtiną žmonių akyse". Flavijo Josepho manymu, apgulimo metu 1.100.000 žmonių rado sau mirtį.[4])

Susirinkusių iš viso krašto gyventojų likučiai arba buvo išžudyti, arba išvesti į Romą ir į tolimiausias valstybės provincijas vergijon. Tada Titus „įsakė visą miestą sulyginti su žeme ir nukasti apsupantį mūrą".[5]) Vietoje, kur seniau stovėjo Dievo miestas Jeruzalė, vėliau iškilo Aelia Capitolina,[6]) kiaurai pagoniškas miestas, kurio centras buvo Jupiterio šventykla. Į tą miestą nė vienas žydas negalėjo įeiti. Taip baisiai išsipildė Viešpaties pranašystė: „Jie kris po kalavijo ašmenimis, bus vedami nelaisvėn į visas tautas, ir Jeruzalė bus mindoma pogonių, iki pasibaigs tautų laikai" (Luk. *21*, *24*). Žydų tauta,

---

[1]) Flav. Jos. De bello iud. II, 13, 3; VI, 5, 2, 3; Antiquit. XX, 10.
[2]) Flav. Jos. De bello iud. C. V, 12, 13, 7.
[3]) Ant dangaus rodėsi kovojančios kariuomenės, blizgą ginklai, ir staiga bažnyčia nušvito nuo ugnies debesų. Ūmai atsivėrė šventovės durys, ir pasigirdo balsas, stipresnis už žmogaus balsą, „dievai, išeikime", ir kartu smarkus išeinančių trukšmas". Tacitus, Hist. V, 12. — Tą patį plačiai pasakoja Flavius Jos., pasiremdamas stebėtojų liudijimais. — De bello iud. VI, 5, 3.
[4]) Flav. Jos. c. v. VI, 8, 5; 9, 3.
[5]) Flav. Jos. c. v. VI, 9, 1, 2, 3.
[6]) Dio. Cassius, Hist. 69, 12.

išmėčiota po pasaulį, yra vienintelė istorijoj. Su jokia tauta panašiai nebuvo. Prieš bendrą pasaulio istorijos dėsnį, pagal kurį nugalėtos ir išskirstytos tautos žūva ir susimaišo su kitomis tautomis, ji gyvena nesusimaišydama ir nepradingdama. Tos tautos žvilgsnis, tarytum, ir dabar vis dar atkreiptas į Cioną, į šventovės griuvėsius, kur ji, paimta skausmo, kartoja Jeremijo raudas ant Ciono dingusios garbės. Ahasverus[1]) veltui ieško ramybės, po to kai jis mušė Kristų. „Izraelis turi pasilikti, nesusimaišęs su tautomis, lyg šešėlis, kurs visur eina paskui kryžių, kur tik šis būna pastatomas, kaipo nebylus, bet ir garsiai kalbąs evangeliškos istorijos liudininkas, prieš savo norą skelbdamas Jėzaus Kristaus mesianizmą ir savo paties atmetimą, ir kaipo Dievo planų įrankis, — nes kai visos tautos priims krikščioniškąją tiesą, tada ir Izraelis bus išgelbėtas. Rom. 11, 25 ss." (Hettinger).

Taigi „sulyginus mūsų Atpirkėjo žodžius su istoriko (Flavio Josepho) karo aprašymu, negalima nesistebėti mūsų Viešpaties žinojimu ir pranašavimu, ir negalima nepripažinti, kad tai yra tikrai dieviška ir didžiai stebėtina pranašystė".[2])

Daug dar kitų dalykų Viešpats nupranašavo, sakysime, Jo įkurtosios Dievo karalystės plėtotę ir likimą, ir pasaulio galą. Bet kad tų pranašysčių vienos dar tebesipildo, kitos tik ateityje išsipildys, tai mes jų čia nenagrinėjame.

Viešpaties stebuklų ir pranašysčių įrodomoji jėga

„Klauskite visų tų stebuklų, ką jie apie Kristų sako. Jie turi savo kalbą kiekvienam, kurs nori ją suprasti" (Augustinas). O toji kalba yra aiškiausias ir tvirčiausias liudijimas, kad Jėzus turi dievišką pasiuntinybę ir yra tikras Dievo Sūnus.

Jėzus „pradėjo daryti ir mokyti" (Apd. 1, 1). Darbai ir mokslas užpildo Jo viešąjį gyvenimą ir sudaro Jo pasiuntinybę. Nors Jis savo stebuklingais darbais dažnai reiškė savo geradaringumą kenčiantiems žmonėms, vis tik tie Jo stebuklai pirmoj vietoj tarnavo Jo mesianiškojo pašaukimo uždaviniui. Viešpaties laikais kenčiančių buvo daugybė tiek Palestinoj, tiek ir kituose kraštuose. Jo stebuklų galybė ne visus palietė. Jėzus žinojo, kad kenčiančių yra ir bus. Pagydytųjų tebuvo menka dalis, palyginti su tais, kurie likosi Jėzaus stebuklų nepaliesti. Tad jau iš to fakto matyti, kad Jėzus, darydamas stebuklus, be geradaringumo, turėjo dar kitą, aukštesnį tikslą. Jis jais rėmė savo mesianišką pasiuntinybę ir savo mokslą, ir ugdė tikėjimą. Taip Viešpatį suprato Jo bendralaikiai, tiek

[1]) Amžinai keliaujantis žydas.
[2]) Euseb. H. E. III, 7.

Galiliejos minios (Mat. 15, 30—31; Jo. 6, 14), tiek ir Judiejos gyventojai (Jo. 7, 31), tiek prasčiokai, sakysime, aklas gimęs (Jo. 9, 16, 32—33), tiek ir išlavinti žmonės, sakysime, Nikodemas, Lozoriaus bičiuliai, Kafarnaumo valdininkas, Golgotos karininkas ir k. (Jo. 3, 2; 11, 45 ir 12, 11; 4, 53; Mork. 15, 39). Stebuklais Jėzus ne kartą atlygina gyvą tikėjimą (Mork. 2, 1—12; 5, 22—43; 7, 26 ss; Mat. 8, 5; 20, 29), stebuklais Jis tvirtina gimstantį ir augantį tikėjimą (Jo. 2, 11; Mat. 14, 33 ir k.). Nieko stebėtina, kad stebuklais ir Jo mokslas apie dievybę tvirtinamas.

Jėzaus stebuklai visokiais būdais laiduoja Jo dievystę.[1])

Pirma, Dievas stebuklais laiduoja, kad Jėzus yra Dievo pasiuntinys ir tiesos Mokytojas. Bet Jėzus tarp kitų tiesų mokė ir tą, jog Jis yra tikras Dievo Sūnus ir tikras Dievas. Taigi, Dievas stebuklais tarpiškai laiduoja to Jėzaus mokymo tikrumą, arba Jo dievystę.

Iš tikro, juk pats Dievas stebuklais liudija posakių teisingumą to, kurs daro stebuklus ir jais pasiremia savo dieviškajai pasiuntinybei įrodyti, arba savo posakių bei žodžių tiesai užtikrinti. Kaip karaliaus parašas patvirtina ministerio dokumento turinį ir tikrumą, taip Dievo stebuklai paliudija stebukladario uždavinio ir mokslo dieviškumą, jei tik stebukladaris daro stebuklus tiesiog tam, kad jais savo dievišką pasiuntinybę ir mokslą įrodytų. Dievas negali stebuklu patvirtinti klaidos. Jei kas sakytų: „Aš esu Dievo pasiuntinys ir skelbiu Dievo mokslą“, ir paskum jis kreiptųsi į Dievą sakydamas: „Kad žmonės matytų, jog aš, tai sakydamas, kalbu tiesą, kviečiu Tave, Dieve, šiuo stebuklu, kurį dabar noriu padaryti, patvirtinti tą mano posakį“, — tada, jei Dievas iš tikro stebuklą padarytų, kiekvienas visai teisingai suprastų, jog Dievas tikrai jo kvietimą išpildė ir aną jo posakį patvirtino. Be abejo, Dievas gali ir kitiems tikslams stebuklus daryti; bet esant minėtoms aplinkybėms, Dievo stebuklas patvirtina stebukladario pasiuntinybės ir jo mokslo dieviškumą.

Taigi visas klausimas tame, ar Jėzus rėmėsi stebuklais savo pasiuntinybės ir mokslo dieviškumui arba tikrumui įrodyti. Kad Jėzus tai darė, tai mums pasako Jo paties žodžiai. Jis bendrai pareiškia: „Tie patys darbai, kuriuos aš darau, liudija apie mane, kad mane yra siuntęs Tėvas“ (Jo. 5, 36). Jėzus nori Lozorių iš numirusių prikelti, kad aplinkui stovintieji žmonės tikėtų, jog Tėvas Jį yra „siuntęs“ (Jo. 11, 42). Tad pirma yra Dievo laiduota stebuklu to posakio tiesa, o paskum ir Jo mokslo tiesa ir dieviškumas; todėl Jėzus ne kartą tvirtina: „Mano mokslas ne mano, bet to, kurs yra mane siuntęs“ (Jo.

[1]) Plg. Willmers, Lehrbuch der Religion, II Bd. 1924, 148.

7, 16 ir k.); taigi stebuklais yra Dievo laiduota ir šito Jo mokslo tiesa, kad Jis yra tikras Dievo Sūnus ir tikras Dievas.

Dievas stebuklais laiduoja, kad Jėzus tikrai yra Dievo žadėtasis Mesijas, kuriuo Jis save skelbė. Mat Jėzus pasirėmė stebuklais savo mesianiškajam orumui įrodyti, sakysime, Krikštytojo mokinių akivaizdoje, kada šie Jo klausė: „Ar Tu esi tas, kurs turi ateiti, ar mes kito laukiame? (Tą pačią valandą Jis pagydė daugelį nuo ligų, slogų, nuo piktųjų dvasių ir daugeliui aklų dovanojo regėjimą). Atsakydamas Jis jiems tarė: Nuėję pasakykite Jonui, ką esate girdėję ir matę: akli regi, raiši vaikščioja, raupsuoti pagydomi, kurtiniai girdi, numirėliai keliasi". (Luk. 7, 20—22); taip pat ir žydų akivazdoje, kada šie reikalavo iš Jo atsakymo: „Jei Tu Kristus, pasakyk mums atvirai. Jėzus jiems atsakė: Aš jums sakiau, tik jūs netikite. Darbai, kuriuos aš darau savo Tėvo vardu, tie liudija apie mane" (Jo. 10, 24—25). Bet jei stebuklai patvirtina, kad Jėzus yra Dievo siųstasis Mesijas, tuo pačiu jie patvirtina ir Jo žodžius, kuriais Jis skelbia savo dievystę.

Bendrai savo mokslą, bet ir atskiras Jo skelbiamas tiesas Jėzus paremia stebuklais. Kafarnaumo, Chorozaino ir Betsaidos miestams Jėzus daro priekaištus, kad jie, nežiūrint daugybės didžių stebuklų, netiki ir todėl jie užsitraukia baisų Dievo teismą (Luk. 10, 13—15). Vadinas, stebuklai buvo daromi, kad tų miestų gyventojai Viešpaties mokslui tikėtų. — Jėzus kalbėjo mokiniams apie žydus, jog jie „neturi pasiteisinimo iš savo nuodėmės", nepriimdami Jo mokslo, nes „jei nebūčiau tarp jų daręs darbų, kurių niekas kitas nėra daręs, jie neturėtų nuodėmės: dabar gi jie matė ir (vienok) nekenčia kaip manęs, taip ir mano Tėvo" (Jo. 15, 22—24). — Farisiejų netikėjimą Jėzus laiko nuodėme prieš šventąją Dvasią (Mat. 12, 31—32), nes Jo stebuklai buvo galingas įrodymas, jog Jis išvaro velnius „Dievo pirštu" (Luk. 11, 20) ir jog Dievo karalystė atėjo. Šv. Jonas stebisi žydų netikėjimu: „Nors Jis buvo padaręs jų akivaizdoje taip didžių stabuklų, jie į Jį netikėjo" (Jo. 12, 37), — vadinas, bendras buvo įspūdis, kad stebuklai buvo daromi Viešpaties mokslui laiduoti. — Kartais Jėzus padaro stebuklą atskirai tiesai įrodyti; sakysime, įrodyti tam, kad Jis turi dievišką valdžią nuodėmes atleisti, Jėzus daro stebuklą (Mat. 9, 6). — Taigi stebuklai rodė, kad Jėzaus mokslas yra iš Dievo; taip stebuklus suprato ir Viešpaties klausytojai. Nikodemas kalbėjo Jėzui: „Rabbi, mes žinome, kad Tu atėjai nuo Dievo, kaipo Mokytojas, nes niekas negalėtų daryti tų stebuklų, kuriuos Tu darai, jei Dievas nebūtų su Juo" (Jo 3, 2). Bet jei stebuklais Dievas laiduoja, kad Jėzaus mokslas yra iš Dievo, tai tuo pačiu Jis jais laiduoja ir Jėzaus mokslą, kuriuo Jis skelbia save tikru Dievo Sūnumi.

Bet ir betarpiškai Viešpaties stebuklai laiduoja Jo dievybę. Darydamas stebuklus, Jėzus ne kartą pareiškia, jog Jis juos daro tiesiog tuo tikslu, kad savo dievybę įrodytų. Stebuklai tegali būti daromi Dievo galybe, ir jie patvirtina ir užantspauduoja tą dalyką, kuriam patvirtinti jie yra daromi. Taigi Viešpaties daromi dieviška galybe stebuklai patvirtina ir užantspauduoja Jo posakį, jog Jis yra tikras Dievo Sūnus. Tokį Viešpaties pareiškimą galima ne kartą aptikti Evangelijose. Pasakęs žodžius: „Aš ir Tėvas esame vienas", Jis tęsia toliau: „Jei aš nedarau savo Tėvo darbų, netikėkite manim. Bet jei aš darau ir jei nenorite manim tikėti, tai tikėkite darbams, kad pažintumėte ir įsitikintumėte, kad Tėvas yra manyje ir aš Tėvuje" (Jo. 10, 30, 37—38). Taigi, pagal Viešpaties žodžius, stebuklai įrodo, kad Jėzus ir Tėvas yra „vienas", kad Jis yra Tėvuje ir Tėvas Jame, kad stebuklų dovana yra Jo nuosavi galia, dėl to kad Jis turi tą pačią prigimtį kaip Tėvas.

Panašiai Jėzus pasiremia savo stebuklingais darbais, įrodydamas savo posakių teisingumą, kad Jis turi tą pačią galybę kaip Tėvas, kad kaip Tėvas taip ir Jis gali prikelti iš numirusių tuos, kuriuos Jis nori, kad Jam dera toks pat garbinimas, kaip Tėvui. Nes prakalba, kurioj Jis tuos posakius pasakė, ir kurią žydai teisingai suprato, jog Jis „daro save lygų Dievui", baigiasi žodžiais: „Darbai, kuriuos man davė Tėvas ištesėti, tie patys darbai, kuriuos aš darau, liudija apie mane, kad mane yra siuntęs Tėvas" (Jo. 5, 17—36). Tėvo siuntimas, kurį Jėzus remia savo stebuklais, nėra paprastas, bet toks, kokį Jis savo kalboje ką tik buvo išreiškęs, — tai siuntimas, kuris Jam teko kaipo tikram Dievo Sūnui.

Tuo pačiu būdu Jėzus ir savo pranašystėmis remiasi. Kalbėdamas apie Judo išdavimą, Jėzus sako: „Sakau jums jau dabar, pirm nekaip įvyko, kad įvykus tikėtumėte, jog aš esu" tas, kuriuo save skelbiu (Jo. 13, 19), vadinas, tikras Dievo siųstasis ir tikras Dievo Sūnus. Tokiais pat žodžiais „jog aš esu" Jėzus naudojasi ir kitur, kur Jis skelbia, jog Jis yra pasaulio šviesa, jog kas Jį pažįsta, pažįsta ir Tėvą, jog Jis yra iš aukštybės ir t. t. (Jo. 8, 24; 8, 12—29). Vadinas, Jo dieviška pranašystė laiduoja Jo mokslą, jog Jis yra Dievo pasiuntinys ir tikras Dievo Sūnus.

Be to, ir pats būdas, kuriuo Jėzus stebuklus daro, nurodo, jog Jis turi stebuklų dovaną ne kaip kiti, kuriems Dievas buvo suteikęs kaipo išimtį ir dar praeinamai, bet jog Jis ją turi kaipo Jam deramą galybę, kuria Jis gali kiekvieną valandėlę naudotis pagal savo norą. Tai reiškia, Jėzus turi stebuklų galią dėl to, kad Jis yra tikras Dievo Sūnus ir tikras Dievas. Jėzus daro stebuklus savo vardu ir savo galybe. Kaip joks pranašas negalėjo sakyti, ką Jėzus sakė: „Aš gi sakau jums" (Mat. 5,

22 ir k.), taip ir stebuklus Jis vienas tedarė savo vardu, savo autoritetu, su aukščiausios galybės sąmone. Tam dalykui įrodyti mes randame įvykių visose Evangelijose kiekviename žingsnyje. Jis panori, ir stebuklas įvyksta. Sakysime, raupsuotasis Jam sako: „Viešpatie jei nori, Tu gali padaryti mane nesuteptą". Jėzus tuos jo žodžius patvirtina savo žodžiu ir stebuklu: „Noriu. Būk nesuteptas" (Mat. 8, 2—3). Arba kitur, prikeldamas Lozorių, Jėzus sako: „Tėve, dėkoju Tau, kad mane išklausei. Aš, tiesa, žinojau, kad Tu visuomet mane išklausai; bet tai pasakiau dėl čia aplinkui stovinčių, kad jie tikėtų, jog Tu esi mane siuntęs" (Jo. 11, 41—42). Jėzaus žmogystė darė stebuklus kaipo morališkoji priežastis ar įrankis, vykdant Jo dievybei tą, ką Jo žmogystė nurodė. Todėl Jis daro stebuklus savo vienu žodžiu, dažnai be žodžio, vienu savo valios panorėjimu. Jis juos daro be vargo, be įsistengimo, be stebėjimosi, su kilniausia ramybe ir tikrumu. Antgamtiški darbai Jam yra natūralūs darbai. Jis kalbėjo žodžius: „Kaip Tėvas turi gyvybę pats savyje, taip Jis davė ir Sūnui turėti gyvybę pačiam savyje" (Jo. 5, 26). Tie žodžiai yra tiesiog dieviški. Juos tegalėjo tarti tas, kurs tokius stebuklus darė. Todėl ir Apaštalai, Jo vardu ir autoritetu, galėjo daryti stebuklus (Mork. 3, 15; Luk. 9, 6; Apd. 4, 10 ir k.).

Taigi Jėzus yra „Dievo paliudytas galingais darbais, stebuklais ir ženklais, kuriuos Dievas yra per Jį padaręs" (Apd. 2, 22). Pats Dievas padėjo savo dievišką antspaudą ant Jėzaus žodžių, kuriais Jis save skelbė tikru Dievo Sūnumi ir tikru Dievu. Kas netiki į Jėzaus dievybę, tas netiki Dievui, laikydamas Jį melagiu.

4 §. Jėzaus atsikėlimas iš numirusių

Kėlėsi iš numirusių — taip Bažnyčia džiūgaudama kartoja savo tikėjimo išpažinime (Credo). Tie triumfo žodžiai buvo jai Apaštalų sakomi prie jos lopšelio, jie ją lydėjo jos keliuose, jie davė jai tikėjimo jėgos pasauliui nugalėti ir nepajudinamos vilties susilaukti amžinos velykų šventės. Mirusiųjų atsikėlimas — krikščionių pasitikėjimas.[1]) O mirusiųjų atsikėlimą laiduoja Kristaus atsikėlimas. Jei nebūtų atsikėlimo, stigtų Mesijui vainiko ir Jo atpirkimui užbaigos. Linksmoji naujiena (= Evangelija) baigtųsi laidotuvių raudomis ir nutruktų ten, kur turėtų suskambėti puikiausias pabaigos akordas.

Nuo pat krikščionystės pradžios Kristaus atsikėlimas buvo laikomas tikėjimo pamatu. Jis yra krikščioniškojo tikėjimo ne tik pagrindinė dogma, bet taip pat, kaipo istoriškas faktas, jis yra jo svarbiausias šulas, tvirčiausias ir reikalingiau-

[1]) Resurrectio mortuorum fiducia christianorum (Tertulionas).

sias ramstis. Be kūrimo iš nieko, nebegalima įsivaizduoti didesnio stebuklo, kaip kad numirėlis savo paties galybe išeitų gyvas iš kapo naujam, nuskaistintam kūno gyvenimui. Jei Jėzus tą stebuklą su savim ir iš savęs padarė, tai tuo pačiu Dievas tikriausiu būdu prie Jo prisipažino ir Jo žodžius, kuriais Jis skelbė save Mesiju ir tikru Dievo Sūnumi, patvirtino amžinos tiesos antspaudu. Tuo pačiu taip pat pasitvirtina ir Jėzaus sąmonė, kad Jis tikrai laikė save Mesiju ir tikru Dievo Sūnumi. Jei Jėzus nebūtų atsikėlęs iš numirusių, tada Jis ne tik būtų pasirodęs klaidingu pranašu, bet ir visas Jo darbas būtų sudužęs. Jis būtų buvęs priešų nugalėtas, bet nieku būdu ne tas, kurs savo laisvavališka mirtimi įvykdęs atpirkimą, būtų turėjęs valdžios duoti savo gyvybę ir „vėl ją imti" (Jo. 10, 18). Tada šv. Povilas būtų amžinai teisingai pasakęs: „Jei Kristus neatsikėlė, mūsų apsakojimas yra tuščias, tuščias ir jūsų tikėjimas. Tuomet būtų rasta, kad mes esame ir netikri Dievo liudytojai, nes liudijome prieš Dievą, kad Jis prikėlęs Kristų, kurio neprikėlė... ir jūs dar tebesate nuodėmėse" (1 Kor. 15, 14—17).

Priešai žino tą Viešpaties atsikėlimo svarbą: „Jėzaus atsikėlimas yra krikščionybės centro centras, jos tikroji širdis".[1]) Todėl ir mūsų laikų netikėjimas su titanišku jėgų įtempimu puola tą nepajudinamą tikėjimo uolą, o tikėjimas ją gina su džiaugsmingu užsidegimu ir triumfuojančiu tiesos tikrumu.

Jėzaus mirtis ir palaidojimas

Suvargintas giliausių kentėjimų Getsemanės darže, Jėzus buvo teisiamas teisėjų, kurie Jį žeidė ir leido savo žmonėms elgtis su Juo niekšingiausiu būdu. Ką Jėzus kentė per naktį kalėjime, surištas, pasmerktas, nakties šaltyje, įnirtusių žydų saugomas, apie tą galima tik spėlioti, remiantis trumpais, bet reikšmingais Evangelijų pasakojimais. Paskum, nuolat surištas, velkamas iš teismo į teismą, be poilsio, be valgio, varginamas vylingų tardymų, nuplaktas romėnų būdu minios užuojautai sukelti, erškėčiais vainikuotas ir į galvą muštas, Jis nebepajėgia nešti kryžiaus iki mirties vietos, ir priverčiama Simoną Kirenietį, Aleksandro ir Rufo tėvą, padėti Jam jį nešti. Prikaltas prie medžio, varginamas troškulio, ištekėjus kraujui, Jėzus miršta, garsiai taręs paskutinį žodį. Kareivis duoda Jam ietimi į šoną smūgį. Palaidotas šimto svarų kvepaluose, kurie būtų turėję išnaikinti paskutinį gyvybės kvapą, jei dar būtų jo Jame buvę.

---

[1]) Strauss, Die Halben und die Ganzen, Berlin, 1865, 125.

Bet neteko sulaukti to momento, nes Jėzus jau pirma buvo miręs. Tai mums paliudija Pilotas, kuris, stebėdamasis, palyginti, greita mirtimi, įsakė centurionui ištirti dalyką, ar Jis tikrai miręs, ir atidavė kūną Juozapui Arimatiečiui tik tada, kai gavo iš centuriono patikrintą atsakymą. Tai paliudija kareiviai, kurie turėjo sutrupinti nukryžiuotiesiems blauzdas, jei jie dar buvo gyvi. Paliudija Jėzaus bičiuliai, kurie nuėmė Viešpaties kūną nuo kryžiaus, parengė jį laidotuvėms, suvyniojo į apdėtą kvepalais drobę ir padėjo į kapą. Pagaliau, paliudija ir priešai, kuriems rūpėjo, kad Jėzus tikrai būtų miręs, ir, bijodami apgaulės, ėmėsi priemonių ir pastatė sargybą prie kapo.

Lygiai tvirtai dokumentuotas yra Viešpaties palaidojimo faktas. Aiškiais žodžiais mums tai pasakoja visi keturi evangelistai, kurie liudija, kad Juozapas Arimatietis prašė iš Piloto Viešpaties kūno, ir gavęs leidimą, palaidojo jį savo kape pagal žydų laidojimo paprotį. Jėzus buvo nuteistas ne pagal žydų, bet pagal romėnų įstatymą. Romėnų įstatymas duoda teisėjui teisę disponuoti pasmerktojo kūnu pagal savo nuožiūrą: jis galėjo jį atiduoti giminėms ir bičiuliams. Taip ir buvo, pagal paprotį, padaryta su Viešpaties kūnu.

Be Evangelijų, Viešpaties palaidojimo faktą tvirčiausiai paliudija šv. Povilas savo laiškuose ir Apaštalų darbuose. Savo pirmajame laiške korintiečiams jis skelbia kaipo esamą Bažnyčioje mokymą, kad „Kristus numirė ir kad buvo palaidotas“ (1 Kor. 15, 3—4). Taigi jo lūpomis seniausia tradicija nepaneigiamai liudija Viešpaties garbingą palaidojimą. Tą patį Povilas liudija savo kituose dviejuose laiškuose, būtent ten, kur jis kalba apie tikinčiojo „palaidojimą draug su Kristumi“ ir apie atsikėlimą drauge su Juo (Rom. 4, 6; Kol. 2, 12). Taigi Viešpaties palaidojimas jo akyse yra pagrindas labai giliai mistiškai pažiūrai, būtent, mokslui apie tikinčiojo panašumą su Viešpačiu. Toks jo mokslas tegali remtis garbingu Viešpaties palaidojimu. Kalbėdamas Pizidijos Antiochijoj, Povilas sako: Jeruzalės gyventojai „įvykinę visa, kas apie Jį buvo parašyta, jie nuėmė Jį nuo medžio ir padėjo Jį į kapą... Dovidas buvo palaidotas su savo tėvais ir matė puvimą. Tasai gi, kurį Dievas pažadino iš numirusių, nematė puvimo“ (Apd. 13, 29—37). Pasakęs apie nukankinimą, Povilas aiškiai mini, kad žydų neapykanta nebepajėgė toliau reikštis persekiojimu, ir Viešpaties kūnas buvo kaip reikiant palaidotas, panašiai kaip Dovido kūnas.

Tą patį liudija šv. Petras Sekminių dieną visos Jeruzalės gyventojų akivaizdoj: Dovidas „mirė ir buvo palaidotas; jo kapas tebėra tarp mūsų iki šiai dienai. Būdamas tačiau pranašas... žiūrėdamas į ateitį, jis kalbėjo apie Kristaus prisikėlimą, kad Jis nepasiliksiąs mirusiųjų buveinėje ir kad Jo kūnas

nematysiąs supuvimo“ (Apd. 2, 29—31). Tiek Povilas tiek ir Petras lygina Viešpaties palaidojimą su Dovido palaidojimu, kurs buvo padarytas su derama pagarba. Skirtumas toks, kad Dovido kūnas supuvo, o Kristaus kūnas „nematė supuvimo“, nes Jį „Dievas prikėlė“. Ir nė vienas Jeruzalės gyventojas, taip kalbant Petrui, nepaneigė jo žodžių, pareikšdamas, kad Kristus visai nebuvęs palaidotas.

Tuo būdu keturių Evangelijų liudijimą apie Viešpaties kūno palaidojimą kape nepajudinamai patvirtina kiti seniausios tradicijos nepaneigiami liudijimai. Nuo pat atsikėlimo pirmojo skelbimo per visus Apaštalų laikus visur pasirodo mokymas, kad Jėzaus kūnas buvo palaidotas. Ir nėra nė mažiausio ženklo, kad kaip nors kitaip būtų galėję būti. Taigi savaime atkrinta kai kurių priešų prasimanytas išsisukinėjimas, kad esą Kristaus kūnas nebuvęs palaidotas kape, bet kartu su kitais nusikaltėlių kūnais buvęs užkastas bendroj duobėj, taip kad vėliau nebebuvę galėjimo Viešpaties kūno konstatuoti. Toks „kritikos“ prasimanymas apie nusikaltėlių duobę jau savaime yra tos kritikos neįmanoma duobė. Kaip Apaštalai būtų galėję su tokiu pasitikėjimu skelbti Viešpaties atsikėlimą savo priešų akyse ir rasti Jeruzalės gyventojų tikėjimo į atsikėlimą, jei priešai būtų galėję pasakyti: juk Jėzaus kūnas dargi nebuvo nė kaip reikiant palaidotas, — nes juk jis buvo užkastas bendroj duobėj, ir todėl nė būti negali jokio materiališko įrodymo, kad Jis kėlėsi iš numirusių! Kaip Apaštalai būtų galėję drįsti skelbti legendą apie palaidojimą, kada įvykių liudininkai buvo čia pat, ir pilni neapykantos žydai iš karto būtų sugriovę kiekvieną netikrą skelbimą ar legendą? Ne, Viešpaties kūno palaidojimas kape yra taip pat istoriškai garantuotas, kaip Jo kančia ir mirtis. Kritika tik parodo savo liūdną iškrypimą iš istoriškos tiesos.

Ir štai po mirties ir palaidojimo Jėzus tikrai pasirodo gyvas, ir Jo kapas tuščias. Kad ir skirtinga buvo Jo gyvybė nuo tos, kurią Jis pirma turėjo, vis tik yra nepajudinamas faktas: Jėzus buvo matomas tikrai gyvas. Kuo remiasi to fakto tikrumas?

Povilo liudijimas

Pirmoj vietoj imame Povilo liudijimą, kurs pasižymi majestotinga jėga ir nepajudinamu tikrumu. Čia mes tvirtai stovime ant istoriško grunto. Surašytas yra tasai liudijimas vos praėjus 25 metams nuo Kristaus mirties, vadinas, pirma kaip Evangelijos buvo parašytos. Jis yra tokiame Povilo laiške, kurio autentiškumu net radikaliausia kritika nedrįsta abejoti.

„Nes aš jums padaviau visų pirma, ką ir ėmiau, kad Kristus numirė už mūsų nuodėmes, kaip sako Raštai; kad

pasirodė Kėfui ir po to vienuolikai. Paskiau Jis pasirodė daugiau kaip penkiems šimtams brolių vienu kartu, kurių daugelis tebėra gyvi iki dabar, kai kurie gi užmigo. Paskiau Jis pasirodė Jokūbui, paskui visiems Apaštalams. Visų paskiausia gi Jis pasirodė man, lyg ne laiku gimusiam... Nes ar tai aš, ar jie (kiti Apaštalai), mes taip apsakojame, ir taip jūs įtikėjote" (1 Kor. 15, 3—11).

Rašyti apie Viešpaties atsikėlimą Povilui davė progos atsiradusi Korinto krikščionių bendrijoj klaida. Niekas ten neabejojo faktu, kad Kristus atsikėlė. Bet kai kas abejojo, ar žmogaus kūnas kelsis iš numirusių. Mat, pas graikus, pagal Platono mokslą, kūnas ne kartą buvo laikomas „blogybe", „pančiais", „kalėjimu", net „kapu".[1]) Taigi kaip jis galėtų keltis iš numirusių ir dalyvauti būsimojo gyvenimo gėrybėse? Tokios pažiūros grėsė persimesti į krikščionių bendriją. Povilas nori užkirsti tai klaidai kelią ir patiekti Korintiečiams kūnų atsikėlimo nepajudinamą tikrumą. Kūnų atsikėlimui įrodyti Povilas naudojasi neabejojamu Kristaus atsikėlimo faktu, ir iš jo išveda būsimo kūnų atsikėlimo tikrumą. Nes — taip Povilas argumentuoja — Kristaus atsikėlimas būtinai reikalauja, kad ir visi tie atsikeltų, kurie priklauso Kristui. Tarp Kristaus atsikėlimo ir kūnų būsimojo atsikėlimo yra toks gilus sąryšys, kad kas kūnų atsikėlimą neigia, tas tuo pačiu ir Viešpaties atsikėlimą neigia: „Jei nėra mirusiųjų prisikėlimo, tai nė Kristus neatsikėlė" (1 Kor. 15, 13). Apaštalas žino, kad taip sakydamas, jis paduoda Korintiečiams stipriausią, nepaneigiamą argumentą. Tai parodo, kaip giliai pats Povilas ir visa pirmykštė krikščionija buvo įsitikinusi Viešpaties atsikėlimo faktu.

Tęsdamas toliau savo argumentavimą, Povilas nurodo liūdnas išvadas: neigti Kristaus atsikėlimą yra nesąmonė, nes tai reiškia panaikinti visą krikščionybės pamatą. „Jei Kristus neatsikėlė, tai mūsų apsakojimas yra tuščias, tuščias ir jūsų tikėjimas". Jei Kristus neatsikėlė, tai krikščionybės skelbimas yra be turinio, be grunto, be pagrindo. „Tuomet būtų rasta, kad mes esame ir netikri Dievo liudytojai, nes liudijame prieš Dievą, kad Jis prikėlęs Kristų, kurio neprikėlė, jei jau mirusieji nesikelia". Tada mes, paskirtieji atsikėlimo liudininkai, esame apgavikai, duodami klaidingą parodymą apie Dievą, prieš Dievą. „Jei Kristus neatsikėlė, tai jūsų tikėjimas yra tuščias, ir jūs dar tebesate savo nuodėmėse. Todėl ir užmigusieji Kristuje yra žuvę... mes esame labiau apgailėtini už visus žmones". Jei Kristaus atsikėlimas nėra tiesa, tada nėra jokio išganymo nei gyviems nei mirusiems. Visų viltis yra žiauriai apgauta. Bet —

---

[1]) Plg. Plat. Phédon, verstas Meunier, 1922, 82—83; J. Weiss, Der erste Korintherbrief, 10 Aufl. 344—345.

šalin tokias liūdnas ir piktžodžiaujančias išvadas! — taip nori Apaštalas pasakyti ir su džiaugsmingu tvirtumu jis kartoja: „Bet iš tikrųjų Kristus yra prisikėlęs iš numirusių kaip užmigusiųjų pirmonė“ (1 Kor. 15, 13—20). — Ar, apskritai, begalima tvirčiau ir tikriau, aiškiau ir griežčiau išreikšti, kad giliausias įsitikinimas Kristaus atsikėlimu sudaro Apaštalo ir pirmykštės krikščionijos tikėjimo tvirčiausią pamatą? Ar begalima reikalauti tuo atžvilgiu pirmykštės Bažnyčios tikėjimo tvirtesnio įrodymo?

Iš tikro, juk tasai Povilo skelbiamas Kristaus atsikėlimo faktas nėra tik Povilo skelbimas. Jis yra visų Apaštalų skelbimas. Nes Povilas sakosi tą tiesą paveldėjęs tradicijos keliu iš kitų Apaštalų. Todėl jis rašo Korintiečiams: „Aš jums padaviau, ką ir ėmiau“ arba gavau iš kitų Apaštalų ir iš krikščioniškosios tradicijos (1 Kor. 15, 3). „Nes ar tai aš, ar jie (= kiti Apaštalai), mes taip apsakojame, ir taip jūs įtikėjote“ (1 Kor. 15, 11). — Toks pirmykštės krikščionijos tikėjimo turinys buvo Bažnyčioj ne tik tuo metu, kai Povilas savo laišką rašė, bet ir anksčiau, nuo pat krikščionybės pradžios. Povilas savo laišką Korintiečiams rašė 55—57 metais. Tačiau Kristaus atsikėlimą jis buvo Korintiečiams skelbęs anksčiau, pats būdamas Korinte 51—53 metais,[1]) nes jis rašo: „Aš primenu jums, broliai, Evangeliją, kurią jums skelbiau, kurią jūs ir priėmėte, kurioje ir stovite, kuria ir būsite išganyti, jei ją laikote taip, kaip jums skelbiau“ (1 Kor. 15, 1—2). Vadinas, Kristaus atsikėlimas tame Povilo skelbime priklausė prie krikščioniškojo tikėjimo turinio.

Tačiau tasai Apaštalų skelbiamasis tradicijos mokslas apie Viešpaties mirtį ir atsikėlimą yra ankstesnis. Savo anksčiau rašytame Tesalonikiečiams laiške Povilas mini Viešpaties atsikėlimą kaipo krikščioniškojo mokslo neatskiriamą dalį (1 Tes. 1, 10; 4, 14). Dar anksčiau Povilas skelbė Viešpaties atsikėlimą Pizidijos Antiochijoj (Apd. 13, 28—39). Tą mokslą Povilas išgirdo iš Petro ir kitų Apaštalų lūpų, kai jis po trejų metų nuo savo atvirtimo nuvyko į Jeruzalę pamatyti Petro, su kuriuo jis išbuvo 15 dienų (Gal. 1, 18). Ten jis turėjo geriausios progos ištirti dalyką pačiuose šaltiniuose. Dar anksčiau Povilas girdėjo apie Kristaus atsikėlimą Damaske iš Ananijo lūpų, vos keliems metams praėjus nuo Kristaus mirties, ir jis pats matė atsikėlusį Viešpatį ties Damasku (Apd. 9, 1—17). — Žodžiu,

---

[1]) Rastame Delfų antraše (cies. Klaudijo raštas Galionui) minimas Lucius Junius Gallion, vyresnysis Senekos brolis, kurs buvo Achajos prokonsulas 52 metais. (Plg. Bourget, De rebus Delphicis imperatoriae aetatis capita II, Montpellier, 1905.). Į to Galiono teismą turėjo ir Povilas Korinte stoti (Apd. 18, 12—17). O kad Povilas išbuvo Korinte apie pusantrų metų (Apd. 18, 11), tai jo buvimas Korinte, kurs supuola su Galiono konsulatu, tenka 51—53 metams. Tais metais jis įkūrė Korinto bažnyčią.

Povilui yra nežinomas toks krikščionijos laikotarpis, kuriame nebūtų skelbiamas Kristaus atsikėlimas. Ta tiesa mokoma tikinčiųjų katekezės kaipo pagrindinė tikėjimo tiesa nuo pat pirmiausių krikščionystės dienų.

Norėdamas tvirtai Korintiečiams dokumentuoti Kristaus atsikėlimo faktą, Povilas pasiremia ne tik esama Bažnyčioje mokymo tradicija, bet ir garantuotais liudijimais, — nes juk istoriškas faktas remiasi liudijimais. Taigi Povilas sumini tuos autoritetingus liudininkus, kurie turi ypatingos reikšmės Korintiečių akyse. Visi jie matė atsikėlusį Viešpatį. Visų pirma tai yra Petras, kuriam Viešpats pasirodė. Jis yra Bažnyčios galva. Jo autoritetas Korintiečiams buvo toks didelis, kad svėrė paties Korinto Bažnyčios įkūrėjo, Povilo, autoritetą (1 Kor. 1, 12). Toliau primenamas pasirodymas visai vyresniųjų Apaštalų kolegijai, vienuolikai (graikų tekste — kolegialis pavadinimas — „dvylikai"). Paskum eina didelis pasirodymas „daugiau kaip penkiems šimtams brolių". Povilo paminėjimas, kad daugelis iš tų 500 liudininkų dar tebėra gyvi, aiškiai rodo apologetišką siekimą: „jūs galite jų pasiteirauti", — taip Povilas lyg sakyte sako Korintiečiams. Pasirodymas Jokūbui (mažesniajam, Viešpaties „broliui", arba giminaičiui, pirmajam Jeruzalės vyskupui) turėjo didžios reikšmės krikščionims, kilusiems iš žydų, arba ir žyduojantiems. Tasai pasirodymas Jokūbui minimas tik šitoj šv. Rašto vietoj. Toliau dedamas pasirodymas „visiems Apaštalams". Daugelis egzegetų mano, kad tas pasirodymas nesutampa su pasirodymais, kuriuos Evangelijos pasakoja. „Apaštalai" atrodo čia turį platesnę prasmę, negu „Dvylika"; — tai visi „Dievo iš anksto paskirti liudytojai" (Apd. 10, 41).[1] — Pagaliau, po visų Povilas ir save mini: jis yra paskutinis, jis yra už pirmykščių liudytojų eilės. Jis buvo svetimas krikščionių Bažnyčiai, net jos persekiotojas, jis buvo pagimdytas Kristui smarkios krizės metu, ne laiku ištrauktas stebuklu iš sinagogos prieglobsčio; ir reikėjo didelės Dievo malonės, kad ji tą nelaiku gimusį padarytų darbščiausiu Apaštalu.

Taigi ne tik kontroliuojamo bičiulių ir priešų tradicinio mokslo tikrumas, bet ir pačių liudytojų autoritetas yra didžiausias. Jie visi matė atsikėlusį Viešpatį, Jis jiems „pasirodė" (graik. ofthe = buvo matomas) realiu, objektyviu būdu. Tasai matymas yra betarpiškas, aiškus, pojučių paduodamas pažinimas, kurs yra padarytas esamo už pojučių daikto, esamo daiktų tikrovėj realaus objekto. Tai yra „matymas", kurs gimdo nepajudinamą tikrumą, kad prieš mus tikrai yra tas asmuo, kuris matomas. Be abejo, Povilo mokymu, atsikėlusio Kristaus kūnas

---

[1]) Plg. W. L. Knox, S. Paul and the Church of Jerusalem, Cambridge, 1925, 363—371.

yra labai skirtingas nuo Jo mirtingojo kūno. Tai yra sudvasiškintas, garbingas kūnas, kuris nebepareina nuo šio gyvenimo pripuolamybių ir reikalų. Lozorius sugrįžo į gyvybę, kokią jis pirma turėjo. Atsikėlimas įvedė Kristų į gyvenimą, kurs yra visai naujas, garbingas, visai skirtingas nuo paprasto atgaivinimo, kur kūnas būtų sugrįžęs į paprastą, pirmykštį gyvenimą. Panašiai kaip krikščionys atsikėlusiuose kūnuose yra tie patys žmonės, kurie šiame gyvenime kentėjo, darbavosi ir turėjo vilį, pagal Apaštalo mokymą: „Ir mes būsime permainyti. Nes šitas gendąs (kūnas) turi apsivilkti negedimu ir tas marus (kūnas) turi apsivilkti nemarumu“ (1 Kor. 15, 53), — taip ir Velykų Kristus yra tas pats, kuris kentėjo, kuris „numirė už mūsų nuodėmes“ ir kuris „buvo palaidotas“ (1 Kor. 15, 3). Vis tik tai nėra toks pat kūnas, kaip pirma, kurs būtų perkeltas į kurį nors tolimą kraštą ir kuriame Kristus vėl kada nors pasirodytų, panašiai kaip legendos pasakoja apie Aleksandrą ar apie Neroną. Tuo labiau tai nėra tikrojo kūno šešėlis, liaudies pasakų vaiduoklis, kurs pasirodo reikalaudamas keršto, arba kurs iššaukiamas magijos. Atsikėlusio Viešpaties kūnas yra tikras kūnas, „gyvas ir gaivinąs, dvasinis ir dangiškas“ (Plg. 1 Kor. 15, 45—47), į kurį bus panašūs atsikėlusių krikščionių kūnai.

Taip pat ir Povilui pasirodė Viešpats. Tasai pasirodymas nėra tik subjektyvus regėjimas, vizija, ar haliucinacija. Jis yra tikro, realaus atsikėlusio Kristaus matymas. Tuo matymu Povilas remia savo apaštalavimo teisę ir orumą: „Ar aš neesu Apaštalas? Argi aš nemačiau mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus?“ (1 Kor. 9, 1). Jei matymas būtų buvęs tik subjektyvus, Povilas nebūtų galėjęs taip kalbėti ir savo apaštalavimą remti. Tą Povilo matymą pasakoja Apaštalų darbai net trijose vietose (Apd. 9, 1—22; 22, 4—16; 26, 9—23). Kritika nedrįsta abejoti Apaštalų darbų istorišku mu, ypač vadinamų „mes skyriais“ vietų. Du pastarieji pasakojimai kaip tik ir yra „mes skyriuose“. Pagal tuos pasakojimus, Povilas tikrai matė Viešpatį ir girdėjo Jo balsą ir žodžius. Bet ir Povilo palydovai buvo apakinti šviesos, ir jie puolė ant žemės ir girdėjo balsą, nors ne visi jį suprato“.[1]) Vadinas, Povilo matymas nebuvo tik subjektyvus, bet tikrai realus ir objektyvus. Todėl Povilas tiksliai skiria tą Viešpaties matymą nuo savo regėjimų, kuriuos jis vėliau turėjo (Plg. Apd. 22, 17 ss; 2 Kor. 12, 1 ss. ir k.). Damasko pasirodymas atnešė didžiausią pakeitimą Povilo gyvenime ir tvirčiausią įsitikinimą; iš persekiotojo jis padarė stropiausią Apaštalą. Subjektyvūs regėjimai tokių pastovių ir gilių pasėkų, paprastai, neturi, ir reali tikrovė, jei regėjimai buvo klaidingi, laikui bėgant juos

[1]) Viešpaties žodžiai buvo sakomi hebrajų kalba, kuri anais laikais nebebuvo visiems suprantama (Apd. 26, 14).

atitaiso. Povilas per visą savo likusį gyvenimą buvo įsitikinęs, kad jis tikrai matė atsikėlusį Viešpatį. Taigi Povilo žodžiai, jo įsitikinimas ir jo palydovų pastebėti matymo reiškiniai mums užtenkamai pasako, kad Povilo matymas buvo tikras, realus, objektyvus. Toks Povilo matymas patvirtina taip pat kitų Apaštalų ir mokinių matymo objektyvumą.

Išskaičiuodamas Viešpaties pasirodymus, bendrais bruožais Povilas laikosi chronologiškos pasirodymų eilės. Tai mums nurodo jo išsireiškimai „po to", „paskiau", „visų paskiausia". Tačiau nereikia manyti, kad Apaštalas išskaičiuoja visus pasirodymus ir kad tų, kurių jis nemini, o kuriuos mini Evangelijos, nebuvo. Jis nerašo Viešpaties pasirodymų istorijos. Todėl jis sumini tik tuos pasirodymus, kurie geriau tarnavo jo tikslui: pagrįsti Kristaus atsikėlimo istorišką tikrumą, kad iš jų galėtų išvesti kūnų atsikėlimą. Tam tikslui geriausiai tiko pasirodymai tiems asmenims, kurie buvo Viešpaties atsikėlimo oficialūs liudytojai (Apd. 1, *22*; 10, 41). Todėl Povilas nemini pasirodymų moterims, nė dviem Emauso mokiniams. Galėjo Povilas žinoti ir kitus pasirodymus Apaštalams, bet juos suminėti nebuvo jo tikslui reikalinga. — Povilas nepažymi nė vienos vietos, kur tie pasirodymai įvyko. Tačiau galima spręsti, kad pasirodymas „daugiau kaip penkiems šimtams brolių" įvyko Galiliejoj, nes Jeruzalėj tikinčiųjų tebuvo apie 120 (Apd. 1, 14).

Pirmykštės Bažnyčios liudijimas

Tas pats Povilas, kaip jau minėjome, visur savo misijose skelbė Kristaus kūnišką atsikėlimą kaipo pagrindinę krikščionių tikėjimo tiesą. Tuo atsikėlimo faktu jis įrodinėja, kad Kristus yra tikras, dieviškas Mesijas. Tai reiškia, kad pats Viešpaties atsikėlimas buvo Bažnyčioj tikriausias faktas, — nes kitaip nebūtų galima juo naudotis argumentu kitai tiesai įrodyti.

Suminėsime bent kelių Apaštalo misijų pamokslų turinį. Pizidijos Antiochijoj Povilas kalba: „Iš jo (Dovido) giminės Dievas, kaip buvo žadėjęs, išvedė Izraeliui Gelbėtoją Jėzų... Jeruzalės gyventojai ir jos viršininkai Jo nepažino... Nors jie nerado Jame jokios mirties priežasties, tačiau prašė Pilotą, kad galėtų Jį užmušti... Bet Dievas pažadino Jį iš numirusių trečioje dienoje. Jis per daugelį (= keturias dešimtis — Apd. 1, 3) dienų rodėsi tiems, kurie draug su Juo buvo atvykę iš Galiliejos į Jeruzalę. Jie iki dabar tebėra Jo liudytojai žmonėms. Mes jums skelbiame tą pažadėjimą, kurs buvo duotas mūsų tėvams, kad jį Dievas atitesėjo mūsų vaikams, prikeldamas Jėzų... Per Jį jums skelbiamas nuodėmių atleidimas" (Apd. 13, *23*—39). Tą patį mokslą Povilas skelbia Tesalonikoj (Apd. 17, *2*—3), Atėnuose (Apd. 17, 18, *31*—*32*), Korinte (1

Kor. 15, 1 plg. 15, 3—20), prieš karalių Agripą (Apd. 26, 12—26). Prokuratorius Festus nori iš naujo ištirti ginčus tarp Povilo ir jo priešų; tų ginčų centras, romėno manymu, yra atsikėlimas; jam atrodo, kad dalykas eina „apie kokį ten mirusį Jėzų, apie kurį Povilas tvirtino, kad Jis gyvas esąs“ (Apd. 25, 19). Mokslą apie Viešpaties atsikėlimą Povilas labai dažnai kartoja savo laiškuose.[1]) „Jei savo burna išpažįsti Jėzų esant Viešpatį ir savo širdyje tiki, kad Dievas Jį prikėlė iš numirusių, tu būsi išganytas“ (Rom. 10, 9). Tikėti į Kristaus atsikėlimą yra pagrindinis dalykas; tasai tikėjimas sudaro krikščionybės turinio reikalingiausią dalį. Taip visur Povilas skelbia, taip visa pirmykštė Bažnyčia tiki ir moko.

Lygiai tuo pačiu būdu Viešpaties atsikėlimą skelbia ir moko Petras ir kiti Apaštalai. Petro manymu, esminis Apaštalo uždavinys yra būti Kristaus atsikėlimo liudytoju (Apd. 1, 22). Jo pirmasis pamokslas liaudžiai Sekminių dieną yra Kristaus atsikėlimo skelbimas. „Tą Jėzų Dievas prikėlė, ir mes visi esame to dalyko liudytojai“ (Apd. 2, 32). Tasai atsikėlimo faktas yra įrodymas, kad Jėzus yra tikras Mesijas, tikras Dievo Sūnus, Viešpats, gyvųjų ir mirusiųjų teisėjas. Tokia yra pagrindinė Petro mintis ir jo argumentacijos esmė šitoj ir vėliau sakytose prakalbose. „Jūs nužudėte gyvybės davėją, bet Dievas Jį prikėlė iš numirusių, ir to mes esame liudytojai“ (Apd. 3, 15), — taip kalba Petras Jeruzalės bažnyčioj. „Tautos viršininkai ir vyresnieji, klausykitės!.. Tebūnie žinoma jums visiems ir visai tautai, kad vardu mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Nazarėno, kurį jūs prikalėte ant kryžiaus ir kurį Dievas prikėlė iš numirusių, — tuo vardu šitas (raišas nuo gimimo) stovi jūsų akivaizdoje sveikas. Jis yra tas akmuo, kurį atmetėte jūs, statytojai, iš kurio pasidarė kampinis akmuo. Per nieką kitą nėra išganymo. Nes neduota žmonėms kito vardo po dangumi, per kurį mes turėtumėm būti išgelbėti“ (Apd. 4, 8—11). „Mes negalime nekalbėti, ką mes matėme ir girdėjome“ (Apd. 4, 20), — taip kalba Petras ir Jonas sinedrijos akivaizdoje. „Mūsų tėvų Dievas prikėlė Jėzų, kurį jūs nužudėte, pakabinę ant kryžiaus. Jį Dievas išaukštino savo dešine, kaipo vadą ir gelbėtoją... Tų dalykų liudytojai esame mes ir šventoji Dvasia“ (Apd. 5, 29—32), — taip kalba Petras ir visi Apaštalai sinedrijos akivaizdoje. „Jį (Jėzų) nužudė, pakabinę ant medžio. Dievas Jį prikėlė trečioje dienoje ir davė Jam apsireikšti, ne visai tautai, bet Dievo iš anksto paskirtiems liudytojams, — mums, kurie valgėme ir gėrėme su Juo po Jo

[1]) Plg. Rom. 1, 4; 4, 23—24; 6, 4—10; 7, 4; 8, 10—11 ir 34; 10, 9; 14, 4; 1 Kor. 6, 14; 15, 1—20; 2 Kor. 4, 13—14; Efez. 1, 20—23; Filyp. 2, 5—11; Kolos. 2, 12; 3, 1—4; 1 Tesal. 1, 7—10; 4, 13—14; 1 Tim. 3, 16; 2 Tim. 2, 8—10; Žyd. 6, 17—20.

atsikėlimo iš numirusių. Jis mums įsakė skelbti tautai ir liudyti, kad Jis yra Dievo pastatytasis teisėjas gyvųjų ir mirusiųjų" (Apd. 10, 39—42), — taip kalba Petras Kornelijo namams.[1]) Apaštalų darbų autorius suglaustai charakterizuoja Apaštalų skelbimą, sakydamas: „Apaštalai su didele galia liudijo apie mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atsikėlimą" (Apd. 4, 33).

Taigi turime tikriausią faktą, kad Kristaus atsikėlimas iš numirusių pirmykštėj Bažnyčioj, nuo pat Viešpaties iškeliavimo iš šios žemės, yra skelbiamas ir tikimas kaipo krikščioniškojo tikėjimo centras ir branduolys. Ta tiesa buvo Apaštalams ir tikintiesiems nesugriaunamas, nepajudinamas pagrindas. Niekados nebuvo ja abejojama.

Tasai Apaštalų skelbiamas Kristaus atsikėlimas yra tikras, realus, kūniškas. Atsikėlė tas pats Jėzus, kurs buvo ant kryžiaus miręs ir palaidotas kape; ir iš to kapo Jis išėjo gyvas tikra, fiziška, nauja gyvybe. Neužtenka Kristaus dvasiško atsikėlimo, kurį nori skelbti kai kurie liberalai protestantai. Jėzus kūniškai atsikėlė. Kalbėti apie atsikėlimą ir nepripažinti tikro atsikėlimo yra tuščias dalykas ir svetimas žydų religinėms pažiūroms. Pažvelgus į Apaštalų skelbimą ir pirmykštės krikščionijos tikėjimą, tuoj pastebima, kad čia dalykas eina apie kūnišką atsikėlimą. Mes „valgėme ir gėrėme su Juo po Jo atsikėlimo iš numirusių" (Apd. 10, 41); Jo kūnas nepaliko kape, „nematė puvimo" (Apd. 2, 31) ir t. t. Kiekvienas aukščiau minėtas tekstas tegali reikšti kūnišką Viešpaties atsikėlimą.

Greta su tuo skelbimu eina galingos pasėkos. Viešpaties mokiniai buvo Jo mirtimi visai parblokšti ir giliausiai nusiminę: viskas sudužo (Luk. 24, 21). O dabar jie turi tvirčiausią įsitikinimą, kad jų Viešpats išėjo iš kapo gyvas nauja gyvybe. Tasai jų įsitikinimas niekados nesvyruoja, bet dar juos uždega ir duoda didžiausių jėgų, kurias kada pasaulis matė, ir negirdėto ištesėjimo per visą gyvenimą, uždega atsiduoti su neapsakomu pasiaukojimu Kristaus dalyko tarnystei. Ir jie randa pasisekimą: pasaulis tiki tų bemokslių Galiliejos žvejų skelbimui ir būna užkariautas Kristui. Tie dalykai reikalauja užtenkamos priežasties. Juos išaiškina tik vienas dalykas: Kristus tikrai (kūnu) kėlėsi iš numirusių. Jokia kita priežastis tų dalykų neišaiškina.

Keturių Evangelijų liudijimas

Visi keturi evangelistai baigia savo Evangelijas pasakojimu apie Viešpaties atsikėlimą. Tie pasakojimai dabartinėj formoj buvo redaguoti, tur būt, kiek vėliau, kaip Povilo laiškas Korintiečiams, ir nepareinamai nuo jo. Šiaip ar taip, jie mums pa-

[1]) Plg. 1 Petr. 1, 3—21; 3, 18, 22; Jok. 2, 1; Apr. 1, 5, 18.

duoda maž daug tokias pat žinias, kaip ir Povilas savo laiške, su kai kuriais skirtumais. Evangelijose vos paminėtas pasirodymas Petrui, o Povilas jį ypatingai pabrėžia; nė žodžio nepasakoma apie pasirodymą Jokūbui. Bet už tat Evangelijos turi platesnių epizodų, kurių Povilas nė žodžiu neužsiminė. Tie Evangelijų pasakojimai yra labai didžios reikšmės, tačiau jie turi kai kurių keblumų, — todėl mums tenka juos panagrinėti. Nustatę pirmųjų pasirodymų vietą, mes pažiūrėsime pasirodymų pasakojimo literatišką būklę ir sustatysime įvykių eigą. Paskum, konstatavę tuščio kapo faktą, nustatysime Viešpaties pasirodymų prigimtį, vadinas, jų objektyvumą ir istorišką vertę. Pagaliau, panagrinėję kai kurias priešų hipotezes, dar pažvelgsime į sąryšį tarp Viešpaties atsikėlimo ir Jo pasiuntinybės. Tokia mūsų svarstymų eilė.

Pirmųjų pasirodymų vieta

Netikinčioji kritika stengiasi susilpninti Evangelijų atsikėlimo liudijimus, esą juos perdirbusios tikinčiųjų legendos. Remdamasi Matu ir dalimi Morkumi, ji stengiasi įrodyti, kad pirmieji Viešpaties pasirodymai esą įvykę Galiliejoj. Tuoj po Viešpaties sugavimo, mokiniai išbėgę į Galilieją, ir ten, veikiant dvasios išgyvenimams, ilgainiui ėmę turėti pasirodymų haliucinacijas. Velykų rytą mokinių nebebuvę Jeruzalėj. — Taigi visų pirma klausimas, kur buvo Viešpaties mokiniai Velykų rytą: Galiliejoj, ar Jeruzalėj?

Visų Evangelijų liudijimu, Velykų rytą Apaštalai buvo Jeruzalėj. Nėra istorijoj nė mažiausio pagrindo kitaip manyti. Be abejo, Matas ir Morkus pasakoja, kad įvykus Viešpaties sugavimui, mokiniai pabėgo. Tačiau jie tuoj aprėžia tą savo parodymą, pasakodami, kad Petras iš tolo sekė sugautą Viešpatį į vyriausiojo kunigo rūmus, norėdamas pamatyti, koks bus galas, ir ten įvyksta jo išsigynimas. Ketvirtoji Evangelija parodo Joną bestovint po kryžiumi ir, galima su tikrumu manyti, dalyvaujant laidotuvėse. Ne tik Jono ir Luko, bet taip pat Mato ir Morkaus parodymu, Velykų rytą Apaštalai tebėra Jeruzalėj. Angelas prie kapo, arba ir pats atsikėlusis Viešpats, liepia moterims duoti žinią Apaštalams: „Pasakykite Jo mokiniams, kad Jis eina pirm jūsų į Galilieją“ (Mat. 28, 7; Mork. 16, 7); „apskelbkite mano broliams, kad eitų į Galilieją; ten jie mane matys“ (Mat. 28, 10). Vadinas, mokiniai tebėra Jeruzalėj. Bendrai, daugelis atvykusiųjų į Velykų šventę palikdavo miestą, pasibaigus Velykų oktavai. O kad mokiniai Velykų dieną buvo Jeruzalėj, tai iš to atžvilgio yra galėjimas, kad Viešpats pasirodytų Apaštalams tą pačią dieną Jeruzalėj. Ar tikrai Viešpats ėmė rodytis trečiąją dieną Jeruzalėj?

Matas pasakoja, kad Velykų rytą Viešpats pasirodė moterims (28, 9— 10). Priešų kritika yra linkusi tą pasirodymą neigti, dėl to kad jis kliudo visus Viešpaties pasirodymus nukelti į Galilieją. Tačiau neigti tą pasirodymą nėra nė mažiausio istoriško pagrindo. Tekstualė kritika neduoda nė mažiausios priekabės tą pasirodymą įtarti. Kalbamosios pasirodymo eilutės yra lygiai taip pat garantuotos, kaip ir kitos Mato Evangelijos vietos. Mes randame jas visuose rankraščiuose ir vertimuose be jokio netikrumo ženklo. Taigi Matas žino bent vieną pasirodymą Jeruzalėj, — todėl neteisinga manyti, kad jis visus pasirodymus nukeliąs į Galilieją.

Tačiau Matas žino ir daugiau pasirodymų Jeruzalėj, nors jis jų nepasakoja. Pradėdamas pasakoti pasirodymą Galiliejoj, Matas rašo: „Vienuolika gi mokinių nuėjo į Galilieją, į kalną, kurį Jėzus buvo jiems paskyręs" (Mat. 28, 16). Kame ir kada atsikėlęs Viešpats paskyrė Galiliejos kalną, kur mokiniai turėjo nueiti? Matas to nepasako. Nebuvo tasai kalnas paskirtas nė pasirodyme moterims. Taigi tasai kalno paskyrimas tegalėjo įvykti pasirodyme mokiniams Jeruzalėj. Vadinas, buvo įvykęs pasirodymas mokiniams Jeruzalėj, tik Matas jo nepasakoja. Taigi Matas ne tik neprieštarauja Lukui ir Jonui, kurie pasakoja pasirodymus mokiniams Jeruzalėj, bet dar ir jis pats bent vieną tokį pasirodymą suponuoja.

Mato suponuojamus pasirodymus Jeruzalej sumini Povilas, pasakoja Lukas, Jonas ir Morkaus Evangelijos pabaiga. Tiesa, Povilas savo liudijime apie atsikėlimą nenurodo Viešpaties pasirodymų nei laiko nei vietos. Bet vis tik jis su dokumentaliu tikrumu liudija tikinčiųjų tradiciją, kad Viešpats kėlėsi trečiąją dieną (1 Kor. 15, 4 ir k.). Sustatytas chronologiškoj eilėj Povilo pasakojimas susideda iš dviejų atskirų dalių. Antrojoj dalyj, kuri prasideda pasirodymu „daugiau kaip penkiems šimtams brolių", pasirodymų vieta suprantama Galilieja, — nes Jeruzalėj tebuvo apie 120 mokinių (Apd. 1, 14 s.). Pirmoji gi dalis, kur sakoma: „prisikėlė trečią dieną ir pasirodė Kėfui ir po to dvylikai", gramatiškai ir chronologiškai yra susijusi su trečiąja diena. Pasirodymas Kėfui ir dvylikai turi įrodyti ne tik atsikėlimą, bet ir atsikėlimą trečią dieną. Ir iš tikro. Juk tikinčiųjų tradicija ir tikėjimas, jog Viešpats atsikėlė trečiąją dieną, negalėjo kitaip atsirasti, kaip tik remiantis tuo, kad Kristus iš tikro pasirodė trečiąją dieną. Bet jei Kristus pasirodė Kėfui ir dvylikai trečiąją dieną, tai tie pasirodymai tegalėjo įvykti Jeruzalėj, — nes tada ten buvo Petras ir kiti Apaštalai.

O be to, juk Lukas buvo Povilo mokinys, bičiulis ir jo ilgametis palydovas. Toks jo santykis su Povilu yra istoriškai tikras, todėl ir Luko raštuose, jo pažiūrų ir perstatymo būde

ne kartą reiškiasi Povilo įtaka. Ir štai, Lukas savo Evangelijoj tvirtina, kad Viešpats trečiąją dieną pasirodė Jeruzalėj Petrui atskirai ir paskum Apaštalams kartu. Nepamanomas yra dalykas, kad Povilas tų pasirodymų Jeruzalėj būtų nežinojęs, o Lukas, jo mokinys, būtų juos žinojęs. Lukas, kurs sakosi rūpestingai tyręs visus galimus šaltinius (Luk. 1, 1—4), be abejo, informavosi taip pat pas savo mokytoją Povilą. Tad Lukas nebūtų galėjęs parašyti, kad trečiąją dieną Viešpats pasirodė Jeruzalėj Petrui ir Apaštalams, jei Povilas būtų tų pasirodymų Jeruzalėj nežinojęs. Taigi Povilas netiesioginai patvirtina, jog Jeruzalėj įvyko pasirodymai, kuriuos pasakoja Lukas ir Jonas ir šuponuoja Matas. Nukelti pirmuosius Viešpaties pasirodymus į Galilieją reiškia atsižadėti visų istoriškų davinių.

Priešų kritika, bandydama nukelti pirmuosius Viešpaties pasirodymus į Galilieją, nori remtis tuo, kad Angelai prie kapo pas Matą ir Morkų liepia moterims pranešti Apaštalams, kad jie eitų į Galilieją, — ten jie Kristų matysią (Mat. 28, 7; Mork. 16, 7). Ir pats Kristus prieš kančią buvo pasakęs: Bet atsikėlęs iš numirusių, aš pirm jūsų nueisiu į Galilieją" (Mork. 14, 28; Mat. 26, 32). Po savo atsikėlimo, pasirodydamas moterims, Viešpats pakartoja tą liepimą eiti į Galilieją (Mat. 28, 10). Taigi, — taip išvedama, — nebuvę pasirodymų Jeruzalėj. — Išvada klaidinga. Be abejo, mokiniai gali ir turi į Galilieją nuvykti ir ten laukti Viešpaties pasirodymo, kai jie tikrai sužinos ir įsitikins, jog Viešpats tikrai atsikėlė. Jie gauna iš moterų žinią apie atsikėlimą. Bet Evangelijos sutartinai pasakoja, kad jie tai žiniai nė kiek netikėjo. Iš Evangelijų pasakojimų yra tikra, kad jie tada tik įtikėjo, kai pats atsikėlęs Viešpats jiems pasirodė. Todėl negalima tikėtis, kad jie, gavę žinią iš moterų, tuojau išeitų į Galilieją. Pats Kristus turėjo jiems pasirodyti Jeruzalėj ir juos įtikinti, jog Jis tikrai atsikėlęs. O be to, pasiuntimas į Galilieją neliečia vien Apaštalus, bet ir kitus asmenis; nes Angelas prie kapo sako moterims: „Eikite pasakyti Jo mokiniams, kad Jis yra prisikėlęs ir štai eina pirm jūsų į Galilieją; tenai Jį matysite" (Mat. 28, 7). Graikiškas išsireiškimas, kuriuo žymimas Atsikėlusiojo ėjimas į Galilieją, turi ypatingą pastoralinę reikšmę. Kaip Ganytojas, Viešpats nori eiti į Galilieją pirm savo avių, kad ten jas surinktų. Toks Jo avių subūrimas Jeruzalėj buvo negalimas jau dėl pačios žydų neapykantos. Galiliejoj Viešpats turėjo savo kaimenę. Ten Jis buvo radęs daugiau tikėjimo ir pasekėjų, ten Jis norėjo ypatingai pasirodyti.

Viešpats išpildė savo žadėjimą. Jis pasirodė Galiliejoj, tur būt, trimis atvejais. Vieną tų pasirodymų praneša Povilas (500 brolių), antrą Matas, trečią — ne visiems mokiniams — pasakoja Jonas.

Atsikėlimo pasakojimų kritiškai literatiška būklė

Išskyrus Morkaus Evangelijos vienuoliką paskutinių eilučių ir Jono Evangelijos 21 skyrių, evangeliški atsikėlimo pasakojimai kritiškai literatišku atžvilgiu niekuo nesiskiria nuo kitų evangeliškų tekstų. Atsikėlimo pasakojimų autentiškumas yra toks pat, kaip ir visų Evangelijų. Tačiau istorijos atžvilgiu tie atsikėlimo pasakojimai pasižymi didele disproporcija. Iš vienos pusės reiškiasi atsikėlimo fakto didžiausia svarba visame pirmykščių krikščionių mokyme, — iš kitos pusės mes randame rašytųjų atsikėlimo pasakojimų, palyginti, didelį trumpumą, spragas, tariamai net painiavas.

Mes matėm, kaip Povilas visokiais būdais kartoja Korintiečiams, kad tikėjimas į atsikėlimo faktą yra svarbiausias dalykas, kad jis sudaro jų tikėjimo turinio esminę dalį. Tą patį svarbos skelbimą mes matome ir kitų Apaštalų mokyme, Apaštalų darbuose ir jų laiškuose.

Esant tokiai svarbai, negalima nesistebėti evangeliškų atsikėlimo pasakojimų didžiausiu blaivumu ir net nepaprastu biednumu. Klasifikuodamas pasirodymus, Povilas paduoda tik sausą skaičiavimą; pasirodymas Petrui ir Jokūbui vos paminėtas, kaipo nuogas faktas. Ir dar Povilas skaičiuoja pasirodymus ne tam, kad jis juos istoriškai fiksuotų, bet dėl to, kad linkusiems abejoti kūnų atsikėlimu Korintiečiams jis nori patiekti kūnų atsikėlimo įrodymą. Tas faktas yra labai reikšmingas. Išeina, kad pirmykštė tradicija, einanti gyvu žodžiu, tenkinosi tik tvirtinti atsikėlimo faktą, kartoti autoritetingus liudininkus ir naudotis religinėmis bei dvasiškomis fakto pasėkomis. Pradžioje dar pasiremiama šv. Raštu: atsikėlė, „kaip sako Raštai“, — nes izraelitų akyse Rašto autoritetas turėjo ypatingos reikšmės; susidūrus su pagonių pasauliu, ir tas rėmimasis šv. Raštu mažėja.

Atsižvelgiant į atsikėlimo pasakojimų neturtingumą, tenka pripažinti, kad pirmykštė Bažnyčia ramiai laikėsi atsikėlimo nepaneigiamo esminio fakto: „Viešpats iš tikrųjų atsikėlė ir pasirodė Simonui“ (Luk. 24, 34). Buvo tenkintasi tokia ar panašia trumpa formula. Tik Apaštalai ir misionieriai, skelbdami Evangeliją, gyvu žodžiu daugiau pasakojo apie atsikėlimą, kaip matyti iš Povilo laiško Korintiečiams (1 Kor. 15, 1—3). Bet pats atsikėlimo faktas buvo tikėjimo tiesa, žymia dalimi neprieinama smulkmeningam smalsumui.

Atsikėlusio Viešpaties gyvenimo prigimtis taip nepaprasta ir nauja, taip skirtinga nuo to gyvenimo, kurį Viešpats prieš savo mirtį turėjo, žymia dalimi išaiškina tradicijos spragas ir jos tariamas painiavas. Pasirodymai atnešdavo pradžioj nustebimą, išgąstį, net abejojimą. Vis tik tai buvo tas pats Jėzus, kaip ir pirma, — tai buvo Jėzus, kurį jie matė, girdėjo, kurį

buvo galima paliesti; bet tai ne toks Jėzus, koks buvo seniau. Jam pažinti reikėjo atsitraukti nuo paprasto gyvenimo santykių: iš čia svyravimai, nesusigaudymas, kurs žymisi pasirodymų pasakojimuose. O tie pasirodymai vyksta beveik visad staiga, nelaukiamai, ir ne kaipo atsiliepimas į mokinių troškimus.

Tie dalykai patvirtina pasirodymų istoriškumą. „Melagingi pasakotojai, — labai teisingai pastebi A. Plummer,[1]) — būtų padarę savo parodymus daug harmoningesnius". Jei pasakotojai būtų turėję apologetišką tendenciją, kurią jiems priskiria racionalistų kritika, jie būtų papildę, praplėtę, padidinę tą neturtingą tradiciją, kurią jie turėjo. Juk tai buvo geriausia proga leisti savo improvizacijai veikti, kaip tai daro apokrifiškų evangelijų pasakojimai. O čia tokią improvizaciją griežčiausiai paneigia visai priešingi faktai. Nėra nė mažiausio tikybinio kūrimo pėdsako. Šv. Povilo sausas suskaičiavimas, — prie progos penkios eilutės parašytos, ir tai jau daug praplečia Evangelijų žinias apie atsikėlimą. Toks buvo pasakotojų kruopštumas ir rūpestingumas, kurį mini Papijas antrojo šimtmečio pradžioj; tiek Morkui, tiek ir kitiems rūpėjo, kad „nieko neteisingo nepasakytų".[2])

Iš tos neturtingos istoriškos medžiagos kiekvienas evangelistas pasiėmė pasakoti atsikėlimo ir pasirodymų įvykius pagal savo Evangelijos tikslą. To evangelistų tikslo negalima išleisti iš akių, jei mes norime suprasti kiekvieno evangelisto pasakojimo savybes.

Mato ir Morkaus Evangelija pasakoja viešąjį Viešpaties veikimą Galiliejoj; tad jie yra linkę taip pat ir tuos pasirodymus težymėti, kurie įvyko Galilejoj, ir tai dar ne visus. Be to, Matas, matyti, neturėjo sumanymo įrodyti Kristaus atsikėlimą visų pasirodymų pasakojimais. Jam nė reikalo nebuvo. Jo skaitytojai nebuvo reikalingi atsikėlimo įrodymų. Jie buvo tvirtai tuo įsitikinę. Tuo Matas aiškiai skiriasi nuo Luko ir Jono, kuriems rūpėjo atsikėlimą įrodyti ir todėl jie įeina į pasirodymų smulkmenas, iškelia aplinkybes, kad atsikėlęs Jėzus valgė, leido save paliesti ir savo žaizdas patikrinti. Taip pat ir Povilas nori įrodyti: Jėzus tikrai atsikėlė, nes Jis daug kartų ir daugeliui pasirodė. Matas tokio tikslo neturėjo, nes jam nebuvo reikalo įrodinėti. Bet už tat jo atsikėlimo pasakojimas siekia kito dvejopo dalyko: pirma, jis nori užkirsti kelią melagingiems žydų šmeižtams, antra, jam rūpi reikšmingiausi Viešpaties žodžiai, kuriais jis baigia savo Evangeliją.

Tuo metu, kai Matas rašė savo Evangeliją, slankiojo žydų paleistas biaurus šmeižtas, kad mokiniai pavogę Jėzaus kūną

---

[1]) The Gospel according to S. Luce, 1901, 546 p.
[2]) Euseb. H. E. 3, 39, 15.

ir dabar skelbią, esą Jis prisikėlęs. Matas, matyti, nori atremti tą šmeižtą su visu naikinančiu tikslumu. Taigi pasakojimą apie moterų atsilankymą prie kapo ir apie kapo sargus jis dailiai sustato vienon visumon, nes abu tie pasakojimai tarnavo jo tikslui. Tuo aiškėja ir jo pasakojimo skyrimasis nuo kitų evangelistų. Matas perstato, kad prie sargybos saugomo ir antspaudu aprūpinto kapo pirmieji atėjo ne vyrai, ne Apaštalai bet moterys, kurioms nebuvo ir negalėjo būti galvoje išvogti Kristaus kūną. Kad paskum po moterų ir Apaštalai prie kapo atėjo, to Matas nebemini, nes jų atsilankymo suminėjimas būtų jam kliudęs geriau atremti šmeižtą.

Vietoj Apaštalų atsilankymo Matas pasakoja, kuriuo būdu anas nelemtas šmeižtas atsirado, būtent, kaipo sąmoningas, ir todėl ypatingai nusikalstąs prieštaravimas fakto tikrovei. Sargai, kuriuos vyriausieji kunigai ir farisiejai buvo iš Piloto išprašę ir prie kapo sargybon pastatę, patiekė savo paliepėjams oficialų pranešimą apie visa, ką jie prie kapo išgyveno. Taigi aukščiausia Izraelio valdžia gavo oficialią, formalią žinią, kad prie kapo įvyko stebuklingi dalykai. Tačiau žydų vyriausybė, vietoj pagerbti tiesą, kurią jie girdėjo iš neįtariamų ir tikėtinų liudininkų lūpų, nesidrovi niekšingai slopinti liudijamą tiesą, panašiai kaip ji ir patį Jėzų smurtu iš kelio prašalino. Jie paperka sargus ir paleidžia begėdišką ir kvailą melą, kad naktį, sargams miegant(!), atėjo mokiniai ir pavogė Jėzaus kūną. „Ir tas gandas prasiplatino pas žydus iki šiai dienai". Taip, — tai Matas nori pasakyti, — kilo melas, kuris dabar tenka girdėti.

Tačiau tokiu elgesiu, tęsia Matas toliau, tuo užsispyrimu ir piktumu prieš ją pasiekusią atsikėlimo tiesą, žydų vyriausybė parodė savo galutinį netikėjimą ir atmetė paskutinį, jiems maloningai Dievo pasiūlytą išganymą. Tuo jie užkrovė ant savęs baisų nusikaltimą ir ant visos tautos užtraukė baisią nelaimę. Savo melu jie sukliudė, kad tiesa neišeitų švieson, kad Jėzaus atsikėlimas nebūtų paliudytas visai tautai jos dvasiškų vadų neabejojamu liudijimu, pačių vadų ir tautos išganymui. Tokiu savo elgesiu ir savo pragaištinga įtaka jie apakino visą tautą svarbiausiame, visą ateitį lemiančiame dalyke ir ją pastūmėjo į pražūtį. Izraelis paliko netikinčiu į savo Mesiją. Tai įvyko jo paties kaltybe. Iš čia ir Dievo bausmė. Nes įvyko, kad išganymas liko tiesiai perkeltas į pagonių tautas. Tuo būdu mes priėjome antrąjį Mato pasakojimo tikslą. Evangelistas atpasakoja Viešpaties žodžius, kuriais Jis davė mokiniams įsakymą nešti Evangeliją pagonims. „Eikite ir mokykite visas tautas". Taip Kristus nustato savo Bažnyčiai programą ir jos amžiną pasiuntinybę. Tais žodžiais Matas įspūdingai baigia savo Evangeliją. Kadangi Jėzus pasakė tuos žodžius pasirodyme Galiliejoj, tai Matas ir pasiėmė pasakoti tą pasiro-

dymą Galiliejoj. Tam pasakojimui jis ir kelią sau parengė, paduodamas Angelo prie kapo ir Viešpaties įsakymą pasirodyme moterims, kad Apaštalai vyktų į Galiliejį. Taigi nė kiek nestebėtina, kad Matas nepasakoja kitų pasirodymų, kuriuos tačiau, kaip matėme, jis žino.

Lygiai ir Morkus pasirinko savo Evangelijai pasakoti viešąjį Jėzaus veikimą Galiliejoj. Atrodo, jis turįs tendenciją pasakoti taip pat bent vieną Viešpaties pasirodymą Galiliejoj, nes ir jis, kaip Matas, turi Angelo žodžius moterims, kad mokiniai turi eiti į Galiliejį. Tačiau dabartinis Morkus pasakoja tik pasirodymus Judiejoj.

Kritikams kyla nemažo keblumo klausimas, kas yra Morkaus Evangelijos pabaigos autorius. Mat Evangelijos galūnėj (Mork. 16, 9—20) yra kontrastas su pirmesnėmis eilutėmis; kontrastas žymus net vertimuose. Tasai straipsnelis yra gana nenustatyta, beasmeniška, nepanaši į antrosios Evangelijos pasakojimą pasirodymų santrauka; jis nesijungia kaipo tąsa su Morkaus 8 eilute; 9 eilutė pradeda pasakoti atsikėlimo istoriją nuo pradžios, lyg kad pirmųjų aštuonių eilučių visai nebūtų buvę, ir lyg kad ten nebūtų buvusi paminėta Marija Magdalena.[1]) Be to, daugelis seniausiųjų rankraščių (pav. Vaticanus, Sinaiticus) neturi dabartinės galūnės; kiti rankraščiai ar vertimai turi kitokią, ilgesnę ar trumpesnę galūnę. Tie dalykai kėlė abejojimų Eusebijui, Jeronimui ir, rodos, net Origenui.

Tokia dalykų būklė pasinaudodama, priešų kritika skelbia, kad Morkus turėjęs kitokią galūnę, kur buvę sakyta, kad Viešpats pasirodęs mokiniams, ypač Petrui, esant jiems Galiliejoj, — taigi nebuvę jokių pasirodymų Jeruzalėj. Tik tą galūnę Azijos presbiterai tyčiomis nukirtę ir padėję dabartinę galūnę, įvesdami pasirodymus Jeruzalėj. — Toks manymas yra kiaurai priešingas tikriausiems faktams. Jei priešų manoma galūnė tikrai būtų buvusi, tai ji būtų kur nors išlikusi, — seniausiuose rankraščiuose ar vertimuose. Niekados Azijos presbiterai nebūtų drįsę tyčiomis apkarpyti Evangeliją, kurią, Papijo liudijimu, pagyrė ir pripažino pats Jonas Apaštalas, presbiterų Mokytojas. Klastotojai būtų atlikę klastavimo darbą visai nevykusiai, nesujungę 8 eilutės su 9 į vieną tąsą. Žodžiu, klastavimas čia yra neįmanomas.

Yra bent tiek tikra, kad dabartinė Morkaus Evangelijos galūnė yra kilusi iš Apaštalų laikų. Mes ją randame vis tik labai senuose ir svarbiuose rankraščiuose ir senajame lotynų vertime; taip pat siriškuose vertimuose, išskyrus sinaitiškąjį. Ją cituoja ir ja naudojasi antrojo šimtmečio tėvai: Justinas, Ireniejus, Tacianas, ir praktiškai ji yra priimta visoj ano laiko

[1]) Plg. Lagrange, Evangile selon saint Marc, 1920, 426—439.

Bažnyčioj. Jos pobūdis blaivus ir tradicinis. Bažnyčia laiko ją kanoniška ir inspiruota. „Ji yra pirmosios krikščionių kartos autentiška relikvija".[1])

Kai kurie mano, kad Morkaus Evangelijos galūnė buvusi netyčia nukirsta pirm Evangelijos išleidimo; kiti mano, kad Morkui varu ištraukęs iš rankos plunksną kuris nors nuotykis, ir jis nebegalėjęs iš karto baigti rašyti. Kas ją vėliau parašė, kritika dar nenustatė. Daugelis mano, kad pats Morkus, gavęs progos, pridėjęs naują galūnę, nebesirūpindamas tiksliau ją sujungti su pirmesniu skyriaus straipsneliu. Kiti spėlioja buvus kitą autorių, kurio žodžius Morkus patvirtinęs. Tokiu autorium buvęs Viešpaties mokinys Aristionas, kurs yra žinomas iš Papijo nuotrupų. Vis tiek, galūnės istoriškas autoritetas yra pilnai garantuotas.

Morkus pasakoja, kad Pilotas pareikalavo romėnų centuriono patikrinti įvykusią Viešpaties mirtį. Toks patikrinimas turėjo ypatingos reikšmės Morkaus skaitytojams romėnams. Pažymėtina, kad, jo pasakojimu, moterys, pamačiusios prie kapo Angelą, pasidavė pirmam išgąsčio įspūdžiui, — tai visai atitinka jo pasakojimo būdą žymėti asmenų įspūdžius; veikiamos to įspūdžio kelyje į miestą „jos niekam nieko nesakė, nes bijojo". Bet iš kur kitur žinoma, kad jos iš savo baimės atsipeikėjo ir nubėgo pranešti Apaštalams, ką jos buvo mačiusios ir girdėjusios.

Morkaus Evangelijos galūnėj (16, 9—21) suglaustai paduodami trys, ar net keturi Viešpaties pasirodymai, būtent, Magdalenai, dviem mokiniams, ėjusiems į lauką (pagal Luką — į Emaus), ir Apaštalams. Pastarąjį pasirodymo pasakojimą kai kas skirsto į du pasirodymus, kurie esą sutraukti vienumon. Su paskutiniuoju pasirodymu jungiasi žengimas į dangų.

Lukas rašė savo Evangeliją krikščionims, atvirtusiems iš stabmeldžių, — todėl jis atsižvelgia į stabmeldžių reikalus. Tokie jo skaitytojai, visai kitaip negu krikščionys iš žydų, netikėjo į atsikėlimą iš numirusių. Todėl jis savo Evangelijoje iškelia švieson tuos faktus, kurie neprileidžia jokio abejojimo atsikėlimo tikrove. Jis pabrėžia, kad moterys, lygiai ir Petras, rado kapą tuščią, ir kad moterys nerado jokio tikėjimo pas mokinius jų pasakojamai atsikėlimo žiniai. Jis nemini pasirodymo moterims, nes toks liudijimas neturėjo užtenkamai įrodančios jėgos jo skaitytojų akyse. Iš pasirodymų jis pasirenka pasakoti tokius, kur Viešpats parodė mokiniams savo pavidalą, liepė jiems Jį paliesti, su jais valgė. Tuo būdu turėjo būti patiektas įspūdingas įrodymas, kad atsikėlusis buvo tikrai Jėzus, o ne kuris vaiduoklis. Jis nepasakoja pasirodymų Galiliejoj;

[1]) Plg. H. B. Swete, The Gospel according to S. Mark, 1920, CXII p.

bet savo Apaštalų darbų knygoj jis suglaustai pasako, kad Viešpats „po savo kančios pasirodė mokiniams gyvas tuleriopais įrodymais, nes per keturias dešimtis dienų davėsi jiems matyti ir kalbėjo apie Dievo karalystę“ (Apd. 1, 3).

Luko paduodami pasirodymų pasakojimai turi didelio panašumo su Povilo paduodamomis žiniomis. Lukas, kaip ir Povilas, paduoda pasirodymą Petrui. Tas pasirodymas gali būti pirmas jų abiejų minimas (Luk. 24, 34). Toliau Lukas paduoda pasirodymą vienuolikai (Luk. 24, 36 ss. — Povilas „dvylikai“ — koliagialis pavadinimas); abiejų pasirodymai kalba apie tuos pačius asmenis. Tačiau tasai Luko paduodamasis pasirodymas yra suplaktas iš dviejų pasirodymų. Mat, savo „Apaštalų darbų“ knygoj jis sako, kad Viešpats rodėsi Apaštalams per keturiasdešimtis dienų, ir ten pasakojamas paskutinis pasirodymas jungiasi su Viešpaties žengimu į dangų, kurs įvyko po 40 dienų. Žengimas į dangų pasakojamas tokiu pat būdu, kaip ir Luko Evangelijos gale: ten ir čia jis vyksta Alyvų kalne (ties Betanija); ten ir čia Viešpats duoda Apaštalams įsakymą nepalikti Jeruzalės, kol neateis šventoji Dvasia. Vadinas, Luko Evangelijos gale pasakojamas Viešpaties pasirodymas, kurs jungiasi su žengimu į dangų, ir pasirodymas, pasakojamas Apaštalų darbuose, yra tas pats, — tik jis įvyko ne Velykų dieną, bet po 40 dienų. Tačiau iš Luko Evangelijoj paduodamo pasirodymo pradžios matyti, kad pasirodymas įvyko Velykų dieną, po pasirodymo Emauso mokiniams ir Petrui (24, 36). Taigi aišku, kad čia yra suplakti du pasirodymai: vienas jų pasakojamas, rodos, 24, 36—43, o antras 24, 44—53. Tai atitinka Povilo žinias, kurs mini pasirodymą „dvylikai“ ir paskum „visiems Apaštalams“. Taigi Povilo pasakojimas patikrina Luko pasakojimą: abu jie istoriškai yra pilniausiai garantuoti.

Po pasirodymo, pasakojamo Luko 24, 36, Apaštalai turėjo laiko (iki žengimo į dangų — praėjo 40 dienų) ilgiau būti Galiliejoje ir dalyvauti pasirodyme, kurį Povilas mini (500 brolių) ir kituose pasirodymuose, — paskum vėl sugrįžti į Jeruzalę. Tačiau pasirodymų Galiliejoje Lukas nepasakoja: jis tik bendrais žodžiais pažymi, kad Viešpats „per keturias dešimtis dienų davėsi matyti“ (Apd. 1, 3). Bet smulkiau į galiliejiškus pasirodymus neįsileidžia. Tai atitinka jo Evangelijos charakterį. Jo Evangelija gravituoja ant Jeruzalėj nutikusių išganymo įvykių. Visas Viešpaties veikimas Galiliejoje tebuvo pasirengimas tiems įvykiams. Jau seniai prieš kančią Lukas žymi, kad Viešpats buvo atkreipęs savo veidą į Jeruzalę ir į dalykus, kurie ten Jo laukė (9, 51). Taip pat ir pati Luko Evangelija krypsta į Jeruzalę, kuriai autorius rodo didžios pagarbos. Kai Jėzus, ten nuvykęs, savo kančia ir atsikėlimu įvykdė išganymą, Lukas

nebenori palikti Jeruzalės, bet nori piešti, kaip iš to centro išganymas plito į kitus kraštus. Taigi pradžioje jo kryptis per „Galilieją ir Samariją į Jeruzalę“, o paskum kryptis „iš Jeruzalės į Samariją, ir iki žemės pakraščių“ (Luk. 9, 51—53; Apd. 1, 8). Tokia yra abiejų Luko veikalų perspektyva. O kad Lukas nepasakoja galiliejiškųjų pasirodymų, tai jam nebuvo tikslo suminėti Angelo liepimą moterims pranešti Apaštalams, kad jie eitų į Galilieją. Vietoj to jis deda Angelo žodžius, kurie primena seniau Galiliejoj pasakytus Viešpaties žodžius apie Jo mirtį ir atsikėlimą.

Pagaliau, Jonas, papildydamas sinoptikų pasakojimą, paduoda, kad Petras ir jis pats buvo tuščio kapo liudytojai. Taip pat jis paduoda, kaip Magdalenai teko pranešti mokiniams atsikėlimo žinią ir kaip ji matė Viešpatį; toliau jis pasakoja du pasirodymus Jeruzalėj, Velykų dieną be Tomo, ir kitą sekmadienį su Tomu, ir pagaliau pasirodymą septyniems mokiniams Galiliejoj prie Tiberiados ežero. Jis pabrėždamas iškelia, kad pats Kristus įtikino mokinius atsikėlimo tiesa ir davė jiems suprasti Jo seniau pasakytus žodžius jog Kristus turi atsikelti iš numirusių. Tuo jis lyg norėtų užkirsti kelią manymui, esą krikščionys tikėjo į atsikėlimą remdamies vien senovės pranašystėmis, o ne tikruoju atsikėlimo faktu.

Kai kurie kritikai norėjo paneigti Jono 21 skyriaus autentiškumą. Bet veltui. To skyriaus, kartu su prologu, autentiškumas yra dar geriau kritiškai laiduotas, negu visa Jono Evangelija.[1]) Tačiau tenka pripažinti, kad 21 skyrius yra paties evangelisto rašytas priedas, kurio nebuvo pirmykščiame Evangelijos plane.

Nupasakojęs pasirodymą ties Genesareto jūra, Jonas pažymi, kad tai trečią kartą Viešpats pasirodė, suprantama, didesniam mokinių būriui. Pasirodymas įvyko žvejonės metu. Nors Apaštalai jau buvo gavę įgaliojimus ir pasiuntinybę (Jo. 20, 19 ss.), bet vis tik jie dar negalėjo imtis savo pašaukimą vykdyti, kol nebus atėjusi šventoji Dvasia. Belaukdami, jie galėjo imtis žvejos, — ypač kad juk jiems reikėjo ir pragyvenimu pasirūpinti.

Pirmasis Jono pasakojamas pasirodymas mokiniams supuola su Povilo paduodamu pasirodymu, ir tuo pačiu jie viens antrą patikrina. Papildydamas sinoptikus, kitus pasirodymus Jonas semia iš savo paties asmeniškų išgyvenimų. Jis ir Magdalenos žygį perstatydamas geriau nušviečia Velykų ryto įvykių sąryšį: tai ji buvo, kuri atvedė Petrą ir Joną prie kapo.

---

[1]) Plg. Th. Zahn, Das Evangelium des Johannes, Leipzig, 1921, 11 p. Einleitung, II[3], 492—507 p.

Įvykių eiga

Sustatant įvykių eigą, savaime išsisprendžia kai kurie menkesni atsikėlimą liečiančių pasakojimų skirtumai ar tariamos painiavos. Pasakojimų skirtumai nėra pagrindiniai. Jie kilo savaime. Negalima nė laukti, kad didesnis pasakotojų skaičius, kurių nė vienas nenori viską pasakoti ir kurių kiekvienas pasakoja pagal savo ypatingą matymo tašką ir tikslą, nesudarytų savo pasakojime tam tikrų skirtumų. Tiesiog reikėtų stebėtis, jei tokių skirtumų nebūtų, ir reikėtų įtarti, kad pasakotojai buvo susitarę. Evangelijų pasakojimai puikiausiai sutinka pagrindiniuose dalykuose, — o juk tame ir svarba. Pašaliniai skirtumai garantuoja pasakotojų tarpusavio nepriklausomumą. Jie nesinaudojo vienu visiems bendru šaltiniu: kiekvienas evangelistas atstovauja savarankiškus liudijimo šaltinius ir jie vienas kitą patikrina ir sustiprina. Kur yra skirtumų, ten kyla keblumų ne dėl to, kad jų nebūtų galima suderinti, bet dėl to, kad yra daug būdų juos derinti ir tenka abejoti, kuris suderinimas yra geresnis. Skirtumai derinami ir įvykių eiga sustatoma šitokia eile:[1])

1. Penktadienio vakarą Jėzaus kūnas buvo padėtas kape.

2. Sekančią subatos dieną žydų vyriausybė užantspauduoja akmenį, kuriuo buvo užrista kapo anga, ir pastato prie kapo gautą iš Piloto kareivių sargybą (Mat. 27, 62—66).

3. Pirmąją savaitės dieną (= sekmadienį) anksti rytą eina prie kapo keleta moterų, vadovaujant Magdalenai. Jos eina kartu. Nėra pagrindo manyti, kad Magdalena viena pirm kitų nuėjo. Nors Jonas kalba apie ją vieną, vis tik matyti (Jo. 20, 2: „mes nežinome"), kad Jonas mano ją atėjus prie kapo kartu su kitomis moterimis, ir kad jis tuo būdu suponuoja kitų evangelistų pasakojimus. Moterys nori patepti Viešpaties kūną. Matas sako, kad jos norėjusios „pažiūrėti kapo"; tas jų noras nekliudo pirmajam tikslui. Tačiau galimas daiktas, jog Matas apie sumanymą patepti kūną nekalba dėl to, kad jis pirma buvo suminėjęs kapo sargybą, kuri būtų sukėlusi keblumo kūnui patepti; tačiau apie tą sargybą moterys nieko nežinojo (Mat. 28, 1 ss. Mork. 16, 1 ss; Luk. 24, 1 ss; Jo. 20, 1 ss.).

4. Pirma, negu moterys atvyksta prie kapo, kyla žemės drebėjimas, Angelas nurita akmenį ir atsisėda ant jo. Tuo įvykiu sargai mirtinai nusigąsta. Matas (28, 2 ss.) nemano sakyti, kad tai įvyko moterų akyse. Pasakodamas gretimai apie sargus ir moteris, jis čia įpina moterų ėjimą. Tačiau jis nori pasakyti, kas įvyko prie kapo prieš moterims ateinant, būtent, ką sargai išgyveno.

---

[1]) Plg. Dentler, Die Anferstehnug Jesu Christi nach den Berichten des Neuen Testaments, Bibl. Zeitfr. I Folge, Münster, 1910, 282—284.

5. Moterys įeina į kapą, taip pat ir Magdalena su jomis. Jos randa kapą tuščią. Jos labai tuo susirūpina ir neišmano kas daryti (Luk. 25, 3—4a). Pasitarime dalyvauja ir Magdalena. Čia reikia atsiminti Jono (20, 2) pasakojimą, kurs regimai atsižvelgia į tą Luko pasakojimą.

6. Pirma, negu Angelas moterims pasirodo, Magdalena atsiskiria nuo kitų moterų ir nubėga į miestą duoti žinią Petrui ir Jonui, jog kapas tuščias (Jo. 20, 2).

7. Tuo tarpu kitoms moterims, likusioms prie kapo, pasirodo Angelas, kurs joms skelbia žinią: Viešpats atsikėlė (Mat. 28, 5 ss; Mork. 16, 5 ss; Luk. 24, 4 ss.). Nėra prieštaravimo tame, kad Matas ir Morkus kalba tik apie vieną Angelą, o Lukas mini jų du: pirmieji evangelistai kreipia dėmesio tik į tą vieną Angelą, kurs kalbėjo. Galėtų atrodyti, kad, Mato pasakojimu, kalbantysis moterims Angelas sėdi ant akmens kapo išorėj, o Morkaus ir Luko pasakojimu, Angelų pasirodymas įvyksta kape. Tačiau toks skirtumas išaiškinamas tuo, kad Matas pasakoja sutrumpintu būdu. Pagal jį, tas pats Angelas, kurs nugąsdino sargus, kalba taip pat ir moterims, bet jis nepamini, kad Angelas buvo pakeitęs vietą. Tačiau iš jo pasakojimų matyti, kad Angelas savo vietą buvo pakeitęs, — nes tasai Angelas sako: „Ateikite ir matykite vietą, kame Viešpats buvo paguldytas". Taigi dabar Angelas yra kapo viduj.

8. Pasišalinus moterims nuo kapo, ateina prie kapo Petras ir Jonas, o kartu su jais, ar gal kiek atsilikusi Magdalena (Jo. 20, 3—11).

9. Abiem Apaštalams pasišalinus, Magdalena liekasi prie kapo. Čia ji pirma pamato du Angelus, kurie, matyti, skiriasi nuo Angelų, pasirodžiusių moterims. Paskum jai pasirodo ir pats atsikėlusis Viešpats (Jo. 20, 11 ss.). Tasai pasirodymas yra pirmas, kurs minimas Evangelijose. Tačiau nėra kliūčių manyti, kad Viešpats pirmiausia pasirodė savo švenč. Motinai; dėl ko Evangelijos nestato Jos Viešpaties atsikėlimo liudininke, lengva suprasti.

10. Viešpats pasirodė taip pat ir kitoms moterims, nuo kurių buvo atsiskyrusi Magdalena, joms einant nuo kapo į miestą (Mat. 28, 9—10). Daugelis egzegetų mano, kad tai buvo atskiras pasirodymas. Tačiau kai kurie nori tą pasirodymą suplakti į vieną su pasirodymu Magdalenai, kurį Jonas pasakoja.

11. Moterys praneša savo išgyvenimus mokiniams (Luk. 24, 9); tap pat ir Magdalena tai padaro (Jo. 20, 18). Jei Morkus (16, 8) sako: „Jos niekam nieko nesakė, nes bijojo", tai gali reikšti, kad jos, veikiamos pirmojo įspūdžio, ne tuoj iš karto žinią pranešė.

12. Velykų dienos metu (sekmadienį) Viešpats pasirodo Petrui (1 Kor. 15, 5; Luk. 24, 34).

13. Tos pačios dienos pavakarį Viešpats pasirodo dviem mokiniams, einantiems į Emaus (Luk. 24, 13 ss; Mork. 16, 12).

14. Vėliau vakare Viešpats pasirodo susirinkusiems Apaštalams (pagal Povilą — „dvylikai") be Tomo (Luk. 24, 36 ss; Jo. 20, 19 ss; 1 Kor. 15, 5).

15. Aštuntą po atsikėlimo dieną Jis pasirodo Jeruzalėj mokiniams kartu su Tomu (Jo. 20, 26 ss.).

16. Toliau įvyksta pasirodymas septyniems mokiniams Galiliejoj ties Tiberiados ežeru (Jo. 21, 1 ss.).

17. Paskum Viešpats pasirodė Apaštalams ant kalno Galiliejoj (Mat. 28, 16 ss.). Kai kurie mano, kad ir Morkus (16, 14 ss.) apie tą patį pasirodymą kalba.

18. Toliau eina pasirodymas Galiliejoj „daugiau kaip penkiems šimtams brolių" (1 Kor. 15, 6). Kai kurie aiškintojai šį pasirodymą nori suplakti su pasirodymu, minėtu 17 n-ryj; bet be užtenkamo pagrindo.

19. Toliau įvyko pasirodymas Jokūbui Mažesniajam (1 Kor. 15, 7).

20. Pagaliau, nuo atsikėlimo 40 dienų praėjus, Viešpats pasirodo „visiems Apaštalams" Jeruzalėj; tada Jis juos išveda į Alyvų kalną ir jų akyse įžengia į dangų (Luk. 24, 44 ss; Apd. 1, 4 ss; Mork. 16, 19 ss. arba 16, 14 ss.).

Tuščio kapo faktas

Yra tikriausias, visais atžvilgiais garantuotas faktas, kad Velykų rytą Viešpaties kapas buvo rastas tuščias. Tą faktą kad ir netiesioginai, bet su visu tikrumu liudija Povilas. Užtenka prisiminti bent kelias aukščiau minėtas jo liudijimo vietas (1 Kor. 15, 3—5; Apd. 13, 26 ss. ir k.). Jei Povilas tvirtina kaipo istorišką faktą, kad trečiąją dieną Kristus išėjo gyvas iš kapo, kur Jo kūnas buvo padėtas, tai tuo pačiu jis turėjo turėti tikrumo, kad tą dieną buvo neklystamai konstatuota, jog kapas buvo tuščias. Už viso jo argumentavimo stovi mintis, tikrumas, kad Jėzus nematė kapo puvimo, kad Jis nepaliko kape kaip Dovidas, bet išėjo iš jo gyvas, atsikėlęs nebenykstamam gyvenimui. Taip Povilas nebūtų galėjęs kalbėti, jei jis nebūtų buvęs tikras, kad trečiąją dieną kapas buvo rastas tuščias. Darydamas Kristaus atsikėlimą viso savo evangeliškojo skelbimo centru, Povilas tuo pačiu liudija, kad tuščias kapas yra atsikėlimo tiesos būtina sąlyga. Tuščias kapas remia pirmykštės Bažnyčios tikybinę atsikėlimo tradiciją.

Vos praėjus penkioms dešimtims dienų nuo Viešpaties atsikėlimo, Sekminių dieną Petras skelbia Jeruzalės gyvento-

jams (Apd. 2, 24 ss.), sakydamas: „Dovidas mirė ir buvo palaidotas, ir jo kapas tebėra tarp mūsų iki šiai dienai... Jėzų Dievas prikėlė". Dovidas pasiliko kape ir matė puvimą, — Kristus „nematė puvimo". Vadinas, Jis nepaliko kape kaip Dovidas. Petras nebūtų galėjęs taip kalbėti, jei kape būtų palikęs pūti Viešpaties kūnas. — Tai Petro kalbai paneigti ir sugriauti užteko, kad kas nors klausytojų būtų nurodęs, jog Kristaus kūnas tebėra kape. Bet niekas negali to padaryti — nes kapas tikrai buvo tuščias.

Apaštalų ir pirmųjų krikščionių tikėjimas, jog Kristus tikrai atsikėlė, jokiu būdu nebūtų galėjęs atsirasti, jei kape būtų tebegulįs Kristaus kūnas. Nei patys Apaštalai nebūtų galėję tikėti Kristų atsikėlus, nei kitiems su tokia drąsa atsikėlimą skelbti, jei jie nebūtų tikrai konstatavę, jog kapas tuščias. Bet ir priešai, kuriems juk taip rūpėjo panaikinti Kristų ir Jo mokslą, be abejo, būtų iškėlę, kad juk kape tebeguli Kristaus kūnas, ir todėl jokio atsikėlimo nebuvo. O tiems priešams Apaštalai meta į akis baisų apkaltinimą, ir jie nieko negali pasakyti, bet tyli. Jeruzalės žydų bažnyčioj Apaštalai kalba: „Jūs nužudėte gyvybės davėją, bet Dievas Jį prikėlė iš numirusių, ir to mes esame liudytojai" (Apd. 3, 15). O žydų vyriausybės susirinkime jie kartoja: „Jį jūs prikalėte ant kryžiaus ir Jį Dievas prikėlė iš numirusių" (Apd. 4, 10). Ir priešai negali atremti to kaltinimo, parodydami, kad juk kape guli Kristaus kūnas. Jie tik ieško išeities, sugalvodami biaurų melą, kad sargams miegant mokiniai pavogę Kristaus kūną.

Visos keturios Evangelijos sutartinai liudija, kad Velykų rytą kapas buvo rastas tuščias. Sargai praneša tą faktą žydų vyriausybei, kuri juos paperka sugalvotam melui skelbti. Moterims pranešus tą tuščio kapo faktą Apaštalams, šie netiki jų žodžiais, nes tai jiems atrodo „tuščios pasakos" (Luk. 24, 11). Jie turi patys įsitikinti. Prie kapo skubinasi Petras ir Jonas ištirti dalyką (Luk. 24, 12, 24; Jo. 20, 3—10). Jono pasakojimas yra taip gyvas, taip ryškiais bruožais piešiamas, kad kiekvienas jo sakinys rodo paties Jono išgyvenimą: jie „matė padėtas marškas, taip pat skepetą, buvusią ant Jo galvos. Ji buvo padėta ne su marškomis, bet atskirai suvyniota kitoje vietoje". — Priešai ir bičiuliai, oficialūs žydų tautos vadai ir „paskirtieji liudininkai" sutartinai skelbia faktą: Velykų rytą Viešpaties kapas buvo rastas tuščias.

Pasirodymų prigimtis

Apaštalai ir visa pirmykštė Bažnyčia buvo tvirčiausiai įsitikinusi, kad Kristus tikrai, kūniškai atsikėlė. Kuo jie rėmė tą savo įsitikinimą? — Dviem tvirčiausiais šulais: tai yra Ve-

lykų rytą tuščias kapas ir Viešpaties pasirodymai. Pasirodymų faktai, istorišku atžvilgiu, yra taip pat nepaneigiami kaip ir tuščio kapo faktas. Tik klausimas, kurios rūšies tie Viešpaties pasirodymai buvo. Pasirodymai gali būti grynai subjektyvūs ir objektyvūs. Šie pastarieji būna tada, kai prieš matytojo akis tikrai, realiai, kūniškai yra tas asmuo ar daiktas, kurį jo pojučiai pastebi. Tuo būdu mūsų pojučiai pastebi išorės pasaulio daiktus kasdieniniame mūsų gyvenime.

Bet yra žinoma ir kitokių pasirodymų. Pasitaiko žmonių su tokia liguista psichiška būkle, kad jiems atsitinka įvairiausių pojutinių apsigavimų. Asmenims, kurie kenčia aukšto laipsnio neurasteniją ar histeriją, kurie turi smarkius febros priepuolius ar gilius dvasios susijaudinimus, kartais atsitinka, kad jie mato daiktus ir asmenis, girdi garsus ir žodžius, turi pastebėjimų kitais pojučiais tokių daiktų, kurių tikrumoje visai nėra. Tokiems liguistiems pojučių apsigavimams pažymėti yra vartojamas techniškas žodis h a l i u c i n a c i j a. Tuo atveju, kai iš atskirų pojutinių haliucinacijų susidaro vienas bendras pojučiams vaizdas, turime v i z i j ą, arba vizionierišką, netikrą regėjimą. Tai yra grynai subjektyvūs „pasirodymai". Tada matomasis daiktas, kurs tėra tik sieloje, iš sielos gilumos daro matymo dirksniui tokį pat paerzinimą, kokį paprastame gyvenime daro mūsų akiai išorės pasaulio daiktai. Tada žmogus daikto vaizdą, kurs tėra jo paties sielos sudarytas, mato su tokiu pat tikrumu ir aiškumu, lyg kad tas vaizdas ateitų jam iš išorės pasaulyje tikrai esamo daikto. I l i u z i j a (= apsivylimas, apsigavimas) klaidingai aiškina tikrai pastebėtą realų daiktą; haliucinacija visiškai prasimano savo regimąjį daiktą.

Ar Kristaus mokiniai turėjo tikrus, objektyvius atsikėlusio Viešpaties pasirodymus? Apaštališkos tradicijos ir Evangelijų pasakojimai tuo atžvilgiu nepalieka mus abejojime. Apaštalai ir kiti asmenys Viešpaties pasirodymuose tikrai, objektyviai matė atsikėlusį Kristų. Kaip anksčiau jau buvo kalbėta, pasirodyme ties Damasku Povilas tikrai, objektyviai, kūniškai matė Jėzų ir girdėjo Jo balsą, nes ir k i t i j o p a l y d o v a i buvo įtraukti į tą pasirodymą. Ir pats Povilas turi giliausią įsitikinimą, kad tasai pasirodymas buvo objektyvus. Bet tą pasirodymą, kuriame jis pats objektyviai matė Viešpatį, Povilas stato lygiai į tą pačią rūšį, kaip ir pasirodymus kitiems mokiniams, nes jis iš eilės skaičiuoja pasirodymus kitiems ir sau, naudodamasis tuo pačiu žodžiu „pasirodė".[1]) Vadinas, jei jam, Povilui, Kristus objektyviai pasirodė, tai taip pat objektyviai Jis pasirodė ir kituose jo išskaičiuojamuose pasirodymuose.

---

[1]) Graikų Orao — matau, natūralia prasme yra sakoma apie tikro daikto, esamo išorės pasaulyje, matymą.

Tą pasirodymų objektyvumą Povilas dar išreiškia kitokiu būdu. Jis rašo: „Nes aš jums padaviau visų pirma (pirmoj vietoj), ką ir ėmiau, kad Kristus numirė... Kad buvo palaidotas ir kad prisikėlė... kad pasirodė Kėfui ir po to dvylikai... Visų paskiausia gi Jis pasirodė man". Jis stato greta Viešpaties mirtį, palaidojimą, atsikėlimą ir pasirodymą. Kokia buvo mirtis ir palaidojimas, toks buvo atsikėlimas ir pasirodymai. Viešpaties mirtis ir palaidojimas buvo tikri, realūs faktai, — taigi tokie pat tikri, realūs faktai buvo Viešpaties atsikėlimas ir pasirodymai. Todėl ir savo argumentacijoj apie kūnų atsikėlimą jis remiasi Kristaus atsikėlimu ir pasirodymais; jei šie nebūtų buvę tikri, objektyvūs, realūs Viešpaties matymai, jis jais nebūtų galėjęs remtis, nes kitaip jis nieko nebūtų įrodęs. Taigi Viešpaties pasirodymai tiek Povilui, tiek ir kitiems mokiniams, kuriuos Povilas išskaičiuoja, buvo realūs, objektyvūs, kūniški.

Jei mes, remdamies kitais istoriškais daviniais, kiek arčiau įsižiūrėsime į pasirodymus kitiems mokiniams, sukonstatuosime, kad tie pasirodymai iš tikro yra objektyvūs, kaip ir pasirodymas Povilui. Pirma pažvelkime į mokinių psichišką būklę, kokia ji buvo po Viešpaties mirties.

Mokiniai nė kiek nebuvo linkę į haliucinacijas. Tai buvo sveikos, realaus gyvenimo užgrūdytos prigimtys. Petras ir Zebediečiai buvo blaivaus, sveiko proto žvejai, kurie žinojo tinklą traukti ir irklu veikti. Matas buvo muitininkas, kurs buvo pratęs skaičiuoti mokesčius ir nuolat gyveno realiame gyvenime. Tomas buvo skeptiškos, realistiškos prigimties. Tą patį galima sakyti apie kitus pasirodymų liudytojus. Didžiausi Viešpaties stebuklai vos pajėgė juos įtikinti ir palenkti tikėti Jo mesianiška pasiuntinybe. Visa pirmykštė tikinčiųjų bendrija susidėjo iš realaus gyvenimo, blaivaus proto žmonių, kurie, kaip parodo jų vėlesnis veikimas, žiūrėjo į dalykus labai blaiviai apgalvotu būdu. Tokia dalykų būklė yra labai nepalanki vizijoms bei haliucinacijoms, kurias gauna įsisvajojusios, liguistos, histeriškos prigimtys.

Ypač Petras pasižymėjo blaiviu, sveiku protu, kurs su šaltu ramumu moka skirti regėjimus nuo tikrovės. Kai jis, prieš išeidamas pas karininką Kornelijų, mato nusileidžiant iš dangaus maršką, pilną visokių gyvulių, nė valandėlės neabejoja, jog tai yra ne tikrovė, tik regėjimas (Apd. 10, 11 ss.). Kai vėliau Angelas jį išvadavo iš pančių ir kalėjimo, jis nenori tikėti, „kad tai yra tiesa, kas buvo Angelo daroma; jis tarėsi matąs regėjimą" (Apd. 12, 9). Vadinas, net tikrą įvykį jis buvo linkęs laikyti regėjimu, bet nieku būdu jis nebuvo linkęs regėjimus laikyti tikrove.

Mokiniai nebuvo lengvatikiai, — todėl užsikrėtimas haliucinacijomis jiems buvo neprieinamas. Tą dalyką aiškiai mini daugelis krikščioniškos tradicijos dokumentų.

Haliucinacija ten tik vyksta, kur liguistų dirksnių žmogus nuolat intensyviai mąsto apie vieną ir tą patį savo daiktą, kuris jam labai rūpi, kuris jį giliai sujaudina ir užpildo visą jo sielą. Ta pačia jo minties kryptimi haliucinacija ir tegali vykti. Niekados ji nepastato žmogaus dvasios akims svetimo sielai daikto, apie kurį ji nemąstė. Kuo siela yra giliai persiėmusi, ko ji labai laukia ir tikisi, ta kryptimi ir haliucinacija įvyksta. — Taigi tada tebūtų galima kelti klausimą apie mokinių haliucinaciją, jei jų tariamai vizionieriškas nusiteikimas būtų nuolat užsiėmęs Kristaus atsikėlimu, jo karštai ilgėdamasis ir laukdamas. Žodžiu, Viešpaties pasirodymai, jei jie turi būti haliucinacijos, suponuoja mokinių sielose gilų tikėjimą ir laukimą, kad Kristus tikrai atsikels.

Tačiau istoriški daviniai mums sako, kad ne mokinių tikėjimas ir laukimas pagimdė Viešpaties pasirodymus, bet Viešpaties pasirodymai įdavė mokiniams įsitikinimą, jog Viešpats tikrai atsikėlė. Jėzaus mirtimi mokinių tikėjimas buvo taip perblokštas, jų viltis taip sudužusi, kad reikėjo didžiausių faktinių įrodymų, idant mokiniai atsikėlimo faktą įtikėtų. Nei moterys, nei mokiniai, įvykus mirčiai ant kryžiaus, nemanė apie atsikėlimą ir jo nelaukė, nors Viešpats buvo jiems tai pakartotinai žadėjęs. Didžiojo penktadienio įvykiai per daug juos sutruškino, jų viltis sudužo. Kruvinas, gėdingas galas atėmė jiems žadą. Juk jie visai kitaip buvo sau vaizdavę mesianiškos karalystės įkūrimą. Skausmas ir nusiminimas paėmė viršų ir neprileido nė minties apie atsikėlimą. Velykų rytą moterys eina prie kapo patepti Viešpaties kūną. Jos neturi nė pėdsako vilties, kad Viešpats atsikels. Magdalena verkia prie kapo, kad kažkas paėmęs Viešpaties kūną. O kai moterys, gavusios žinią iš Angelo, praneša apie tai mokiniams, mokiniai laiko jų žodžius tuščiu, pakvaišusiu plepalu ir jie netiki (Luk. 24, 11). Nė tuščias kapas ir įkapių liekanos nepajėgia mokiniams įduoti tikėjimo. Einančių į Emaus mokinių pašnekesys aiškiai piešia, kokioj būklėj buvo mokinių sielos Velykų pavakarį. „Mes gi tikėjomės, kad Jis atpirksiąs Izraelį“ (Luk. 24, 21). Štai sudužusios viltys. Jie nieko nebelaukia. Pats Viešpats turi mokiniams pasirodyti, jei jie turi įtikėti Jį atsikėlus.

O ir Viešpačiui kūniškai pasirodant, koks mokinių elgesys? Jie nenori tikėti, kad tai Jis, tikrai Jis su kūnu ir krauju, o ne dvasia, ar koks vaiduoklis. Viešpats turi jų akyse valgyti, turi duoti paliesti savo rankas ir kojas. Tomas liekasi netikinčiu, nežiūrint visų mokinių tikrinimo: „Jei nepamatysiu Jo rankose vinių perdūrimų, neįdėsiu savo piršto į vinių vietą ir neįdėsiu savo rankos į Jo šoną, netikėsiu“ (Jo. 20, 25). Tik kai Viešpats, vėl pasirodydamas mokiniams, stoja prieš jį ir, rodydamas žaizdas, kalba jam jo paties žodžiais, tada tik buvo

perlaužtas jo netikėjimas. Taip pat ir vėlesniuose pasirodymuose mokiniai pirma nori įsitikinti, kad tai tikrai Jėzus. Todėl Viešpats turėjo barti jų netikėjimą. Jie visados nori patys gerai matyti, patys įsitikinti visais kūno pojūčiais, kol nebebuvo jokio galėjimo abejoti. Tuo, ir ne kitu būdu, mokiniai pasiekė įsitikinimą, jog Kristus tikrai atsikėlė, jei mes prisilaikome istoriškų davinių. Ne mokinių tikėjimas ir lūkesys pagimdė pasirodymų haliucinacijas, bet tikroviški pasirodymai įdavė mokiniams tikėjimą ir įsitikinimą, kad Kristus tikrai kėlėsi.

Tie pasirodymai nė kiek nepriklauso nuo mokinių nuotaikos, laukimo, troškimo. Jie įvyksta ne pagal mokinių pageidavimą, nelaukiamai, nenustatytais laikotarpiais, tai vienoj tai kitoj vietoj, tai šiam mokiniui, tai kitam, tai visiems kartu, jie pradingsta ne pagal mokinių pageidavimą, ir, pagaliau, po 40 dienų visai liaujasi, palikę nepajudinamą mokinių įsitikinimą, jog Viešpats tikrai atsikėlė. Haliucinacijos niekados tuo būdu nevyksta. Be to, neįmanoma, kad įvairiose vietose, įvairiais laikais ir įvairiems asmenims vykstančios haliucinacijos pilnai sutaptų ir rodytų tą patį asmenį, visur ir visiems tokiu pat būdu, kad, sakysime, visi mokiniai vienodai kartu matytų Viešpaties perdurtas rankas ir kojas, Jį valgant jų akyse, ir girdėtų Jį kalbant tuos pačius žodžius, kuriuos visi vienodai supranta.

Pasirodymų objektyvumą įrodo „trečioji diena". Į tą „trečiąją dieną" sudūžta haliucinacijų hipotezė. Viešpats atsikėlė trečiąją dieną, — tai tikriausias pirmykštės tikinčiųjų bendrijos įsitikinimo faktas. Vizijų hipotezė tvirtina, kad vizijos prasidėjo Galiliejoj po ilgesnio psichiško mokinių išgyvenimo, — nes juk haliucinacijoms išsiperėti reikia ilgesnio laiko. Bet tuo tarpu istoriški dokumentai su visu tikrumu tvirtina, kad pasirodymai prasidėjo Jeruzalėj, kur Velykų dieną mokiniai buvo, prasidėjo trečiąją dieną, prieš mokinių lūkesius, taip kad nebuvo nei laiko nei psichiškų sąlygų haliucinacijoms susidaryti.

Pasirodymų objektyvumą įrodo „tuščias kapas". Tuščias kapas suduoda haliucinacijų hipotezei mirtiną smūgį. Kad ir kažin kokios vizijos ir haliucinacijos būtų, vis tik jos neištuštins kapo ir neišims iš ten gulinčio kūno.

Jei Viešpaties pasirodymai tebuvo subjektyvios vizijos, tada Kristus tikrai neatsikėlė, ir Jo kūnas tebėra kape. Bet jei tasai kūnas tebėra kape, tada nebegalimos yra subjektyvios vizijos: jas žiauriai griauna pūvąs kape kūnas. Gulįs kape kūnas į skeveldras sudaužo visas mokinių subjektyvias vizijas ir tuo pačiu sudaužo jų įsitikinimą, kad Kristus atsikėlė. Čia nieko nepadeda nė analogijos bei gretinimai pasakojimų, kad tas ar anas numirėlis po mirties pasirodęs. Jei ir įvyko toks kurio nors numirėlio pasirodymas, vis tiek ar toks pasirodymas būtų

tikras ar vaizduotės padaras,—vis tik to numirėlio kūnas guli kape ir jame pasilieka; ir todėl niekas netikės, kad tasai numirėlis atsikėlęs iš numirusių. Apaštalai gi skelbia ne bet kokius dvasiškus Jėzaus pasirodymus, bet pasirodymus to paties Jėzaus, kurs buvo padėtas į kapą, ir savo skelbimui patvirtinti jie turi tuščią kapą, kurį jie gali parodyti.

Pagaliau, pats Jėzus davė mokiniams užtenkamai įrodymų, kad pasirodymuose prieš juos stovi tas pats Jėzus, kurs buvo prikaltas prie kryžiaus, nors ir nuskaistintame, sudvasiškintame kūne. Nežiūrint to Jo kūno nuskaistinimo, vis tik tai yra gyvas, konkretus, realus kūnas. Ką mokiniai mato, tai nėra šešėlis, vaiduoklis, vaizduotės padaras,—tai yra tas pats Jėzus, kurs buvo pirma. Jėzus kalba su mokiniais, aiškina jiems šv. Raštą (Luk. 24, 17—27) ir bara juos dėl jų netikėjimo (Mork. 16, 14; Jo. 20, 29). Jis keliauja su jais, užeina su jais į nakvynę ir duodasi priverčiamas pasilikti su jais (Luk. 24, 14 ss.). Jis ima iš jų valgyti, laimina valgį ir jiems dalija, laužo duoną, valgo žuvį ir medų ir liekanas jiems atiduoda (Luk. 24, 30, 39—43; Jo. 21, 13). Jis jiems parodo savo perkaltas rankas ir kojas, ir atvertą šoną, ir duoda savo kūną ir žaizdas paliesti: „čiupinėkite ir žiūrėkite, juk dvasia (vaiduoklis, vaizduotės padaras) neturi kūno ir kaulų, kaip kad matote mane turint" (Luk. 24, 39 s; Jo. 20, 20, 27). — Tokie dalykai negali būti haliucinacijos bei vizijos, bet tikrovė. Be abejo, kas nori, gali tuos ir panašius Evangelijų tekstus neigti, — bet tada nebesilaikoma istoriškų davinių,—nes, kaip minėjome, autentiškumo atžvilgiu tie tekstai yra taip pat tikri, kaip ir kitos Evangelijų dalys.

Prie tų kūniškų įrodymų, kad tai tikrai pats kūniškas Jėzus yra mokinių akivaizdoje, dar prisideda dvasiški Jo mokslo įrodymai. Jau Lukas tvirtina, kad Jėzus „po savo kančios pasirodė gyvas tuleriopais įrodymais, per keturias dešimtis dienų duodamasis jiems matyti ir kalbėdamas apie Dievo karalystę" (Apd. 1, 3). Iš tikro, savo pasirodymuose Jėzus užbaigia savo Evangeliją, priveda ją prie be galo kilnios, gilios ir dieviškos pabaigos. Pamokymai, įsakymai ir įgaliojimai, kuriuos atsikėlęs Jėzus suteikia, sudaro viso Jo veikalo vainiką ir šaknį, iš kurios Bažnyčia visais laikais semia sau gyvybinius syvus ir palaimas. „Ramybė teesie su jumis. Kaip Tėvas mane siuntė, taip aš jus siunčiu. Imkite šventąją Dvasią. Kam nuodėmes atleisite, tam jos atleistos, ir kam sulaikysite, jos sulaikytos" (Jo. 20, 21—23). „Ganyk mano avinėlius, ganyk mano avis" (Jo. 21, 16—1). „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje. Eikite tat ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir šventosios Dvasios, ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per

visas dienas iki pasaulio pabaigai" (Mat. 28, 18 — 20). Tuose žodžiuose glūdi Krikštas, Atgailos sakramentas ir kunigystė, Popiežiaus primatas ir įgaliojimas mokyti, Dievo karalystės pasaulinis plėtimasis, amžina jos tvermė ir neišsemiama palaimų gausybė, švenč. Trejybės paslaptis ir Jėzaus buvimas savųjų tarpe iki pasaulio pabaigai, žodžiu, visas, dangų ir žemę apimantis, Jėzaus Kristaus testamentas. Tie dalykai negali būti vaizduotės padaras, kilęs iš bailių, siauraširdžių, žydišku partikuliarizmu ir politišku mesianizmu persisunkusių galvų, kurios, be to, dar būtų veikiamos dirksnių pertempimo, liguisto nusiteikimo ir artimo pamišimui pakrikimo.

Haliucinacijoj pastebima pojučiais realus daiktas, kurio tikrumoje nėra. Taigi haliucinacija remiasi iliuzija ir klaida. Todėl ji yra bergždžia, kaip kiekviena klaida. Patvarių doroviškų vaisių ji neneša. Jei ji linksta darytis nuolatinė, tada žmogaus protinis ir dorovinis gyvenimas praranda pusiausvirumą ir išsigimsta į maniją. Jei ji tėra atskiras, be ilgesnio pasikartojimo įvykis, tada dvasiai atsibudus iš tokios būklės ir protui prablaivėjus, viskas sugrįžta į senąją tikrovę, kuri išvaiko vizijas, — nebent palieka dar atmintyje jautrus taškas, kurs paliestas kelia neramumo dvasioje. — Visai ką kita mes matome Viešpaties mokinių dvasioje. Ten mes randame giedrų, tvirtą, nenugalimą įsitikinimą, kurs juos perblokštus atgaivina, permaino, pašimteriopina jų energiją, išaiškina jiems visą Viešpaties praeitį, ir juos padaro visam gyvenimui vadais, užkariautojais, didvyriais, kokių nesimato pasaulio istorijoj. Tik tiesa tegali tesėti. Amžinai tikras yra šv. Rašto žodis: „Viešpaties tiesa pasilieka per amžius". Klaida anksčiau ar vėliau sudūžta. Tiesa yra kūrėja: jos padarai, dėl to kad tai tiesos padarai, išlaiko visas audras, kaip ir pati tiesa. Vėliau ar anksčiau tiesa ima viršų. Klaida, iliuzija, haliucinacija įstengia tam kartui sukelti iliuzorišką užsidegimo, bet jos doroviška įtaka ilgiau neišlaiko. Ką klaida sukūrė, tai yra pasmerkta ilgainiui pradingti. Toks yra tiesos ir klaidos likimas. Viešpaties pasirodymai ir visos pirmykštės Bažnyčios įsitikinimas, jog Kristus atsikėlė, tegali remtis tiesa. Tik objektyvi tiesa tegalėjo užkariauti pasaulį ir įkurti Dievo karalystę, Bažnyčią, kuri tesi per tūkstančius metų, skleisdama dorovišką gyvybę pasauliui. Tokius vaisius tegali nešti tikrai atsikėlęs ir pasirodęs Kristus, kurs savo atsikėlimu pasidarė atskiriems asmenims ir pasaulio tautoms kampiniu akmeniu ir gyvybės davėju.

Kai kurie kritikai[1]) matydami, kad atsikėlusio Kristaus pasirodymuose haliucinacijos bei vizijos neturi prasmės, imasi kitos išeities. Jie mano, jog pasirodymai buvę objektyvūs ta

[1]) Korff, Reischle, Dobschütz ir k.

prasme, kad mokinių sieloje pats Dievas, arba atėjusi iš dangaus garbinga Kristaus siela, sukėlė regėjimus; bet pasirodymai buvę subjektyvūs ta prasme, kad mokiniai matė Kristų ne kūne, bet vien savo pačių dvasioje. Iš tokių regėjimų kilęs mokinių įsitikinimas, kad Kristus tikrai atsikėlė. — Tačiau toj teorijoj Viešpaties kūnas liekasi kape, ir todėl Viešpats tikrumoje neatsikėlė. Taigi pats Dievas yra daromas kaltininku tikybinės klaidos ir melo, kad Kristus esąs atsikėlęs, nors tikrumoje jo kūnas pūva kape. Tad ne tik subjektyvių vizijų teorija, bet ir šita sudūžta į tuščią kapą ir į dokumentų pasakojimus, kurie neabejojamai tvirtina, kad mokiniams Kristus pasirodė kūne.

Priešų pastangos

Pirmykštės Bažnyčios tikėjimui į atsikėlimą ir Velykų įvykiams išaiškinti netikinti kritika sugalvojo daugybę įvairių įvairiausių hipotezių. Tuščias būtų darbas tas hipotezes nagrinėti. Jos pačios dažnai viena kitą griauna, arba ir negriaunamos savaime pradingsta, neradusios jokio pritarimo mokslininkų pasaulyj. Mūsų nagrinėjime jau buvo duotas atsakymas į svarbesnius tų hipotezių momentus. Papildymui lieka dar vieną ar kitą dalyką bent suglaustai paminėti.

Tuščio kapo faktui išaiškinti yra bent kelios hipotezės. Reimarus buvo skelbęs apgaulės hipotezę. Viešpaties mokiniai, išvogę iš kapo Jo kūną, ėmė skelbti Jį atsikėlus. Tokį mokiniams metamą šmeižtą jau buvo ėmę skelbti žydų sinedrijos nariai, kaip Matas savo Evangelijoj pasakoja. Tačiau reikia konstatuoti, kad šita hipotezė mūsų laikų kritikos yra visai atmesta. Šiandien niekas nebedrįsta priskirti mokiniams apgaulę, kuri juk prieštarauja tiek istoriškiems faktams, tiek pačių mokinių psichologijai. Ir kokia nauda patiems mokiniams iš tokios apgaulės?— Per visą gyvenimą didžiausias pasiaukojimas darbui, persekiojimai ir kankinių mirtis. Apaštalai tuos dalykus prisiima su džiaugsmu. Argi jie dėl savo sugalvoto melo ir apgaulės dėtų tiek pastangų ir pagaliau prisiimtų kankynes ir mirtį! Ir pats jų doroviškas charakteris neleidžia, kad jie melą būtų skleidę.

Tariamos mirties hipotezė sako, kad Viešpats nebuvęs visai miręs, kape Jis atsipeikėjęs ir išėjęs iš kapo. Tą hipotezę skelbė ypač protestantų teologas Gottlobas Paulus. Taip pat ir šita hipotezė yra praradusi visą kreditą. Moksliškai ją užmušė ne kas kitas, tik pats racionalistas D. F. Strauss, taip kad nebėra vilties jai atgyti. „Nekalbant jau apie sunkenybes, į kurias tokia hipotezė patenka, ji neatlieka nė to uždavinio, kuriam ji yra sumanyta, būtent, išaiškinti krikščionių bažnyčios įsikū-

rimą remiantis tikėjimu, kad Mesijas Jėzus sugrįžo į gyvybę. Pusgyvis, išsiropojęs iš kapo, liguistas šen ir ten belandžiojąs, reikalingas mediciniškos globos, tvarslų, stiprinančių ir apsaugančių priemonių, ir pagaliau nugalėtas kentėjimo, — toks negalėjo padaryti mokiniams įspūdžio, kad Jis nugalėjęs mirtį ir kapą, kad Jis esąs gyvybės kunigaikštis; o toks įspūdis yra viso jų vėlesnio elgesio pagrindas; toks atgijimas tą įspūdį, kurį Jis jiems savo gyvenime ir mirtyj buvo daręs, tebūtų galėjęs tik susilpninti, juos elegiškai nuteikti, bet niekados nebūtų pajėgęs jų gedulą permainyti į užsidegimą, jų pagarbą Jam pakelti iki garbinimo".[1]) Ir visai kitoks buvo prisikėlusis Jėzus, negu atgijęs ligonis. Jis reikalauja tikėjimo, kad Jis yra tikrai atsikėlęs, kaip Jis jiems buvo žadėjęs, staigiai pasirodo pro uždaras duris ir staigiai pradingsta, — Jo kūnas nebepriklauso šio gyvenimo sąlygų, Jis palieka žemę ir žengia į dangų: taip Jis įeina į savo garbę. Tokie dalykai negali nieko bendro turėti su atgijimu iš tariamos mirties, kad paskum vėl numirtų ir būtų palaidotas.

Albertas Réville[2]) sugalvojo kitą hipotezę: pati žydų sinedrijos vyriausybė paslėpusi Viešpaties kūną. — Bet tada ji būtų parėmusi mokinių skelbimą, kad Jėzus atsikėlė, vietoj tokį skelbimą sukliudžius. Matyti iš visų šaltinių, ir Matas aiškiai pasakoja, kad žydai tiesiog tą skelbimą ir norėjo sukliudyti (Mat. 27, 64), — tam jie ir sargybą pastatė. Ir štai, netrukus, mokiniai viešai skelbia atsikėlimą ne tik liaudžiai, bet ir žydų tarybos akyse (Apd. 4 ir 5 sk.). Taryba griebiasi visokių priemonių tam jų skelbimui sustabdyti. Niekas negelbsti. Dėl ko ta taryba tyli ir nepasako, kad juk kūnas yra kur kitur paslėptas. Ji būtų galėjusi vienu žodžiu, vienu rankos mostelėjimu parodyti Kristaus kūną kur nors kape, ir sunaikinti paties Kristaus mokslą ir Apaštalų tikėjimą Jį atsikėlus. Bet ji pasirodo bejėgė. Veltui ji iškelia Apaštalams bylą atsikėlimo skelbimui sustabdyti. Vadinas, nors žydai būtų žinoję, jog kapas tuščias, bet būtų nepajėgę to fakto išaiškinti, pranešdami, kad jie patys kūną kur kitur padėjo. Tai yra prieštaravimas.

Pagaliau O. Holtzmann[3]) atnaujino antrame šimtmetyj žydų prasimanytą pasaką: pats Juozapas Arimatietis perkėlęs Kristaus kūną ir kur kitur palaidojęs, kad mokiniai, lankydami kapą, neišmindžiotų jam darže esamų saločių ir kitų daržovių[4]). Subatos vakarą, arba anksti Velykų rytą, Juozapas su savo tarnais nugabenęs kūną į savo tėviškę Arimatiją, kuri buvo nuo Jeruzalės poros valandų kelio atstumoj, ir ten palaidojęs.

[1]) Strauss, Leben Jesu für das deutsche Volk, I, 153 s.
[2]) Jésus de Nazareth, II, Paris, 1897, 460—463.
[3]) Leben Jesu, Tübingen, Mohr, 1901, 392 s.
[4]) Tertul. De spectaculis, 30.

Tą įvykį nesužinoję nei žydai, nei moterys, nei mokiniai. Tai buvusi Juozapo paslaptis.

Tik tokia hipotezė prieštarauja istoriškiems daviniams, kad Jėzus buvo palaidotas ne laikiname, bet uolos kape, ir kad buvo pastatyta sargyba. Bet ir psichologiškai ta hipotezė yra neįmanoma. Jei Juozapas buvo Jėzaus mokinys ir Jo Apaštalų bičiulis, tai juk jis būtų pasakęs Viešpaties mokiniams, kur jis dėjo Jo kūną. Jei jis būtų buvęs tik žydų vyriausybės bičiulis, jis būtų tai vyriausybei perkėlimą pranešęs. Tikrumoje jis buvo Jėzaus mokinys (Mat. 27,57; Jo. 19, 38; Mork. 15, 43; Luk. 23, 51). Bet iš jo nieko nesužino nei mokiniai, nei žydų vyriausybė. Ir kokie dalykai būtų jį paskatinę perkelti Viešpaties kūną į savo tėviškę? Ne taip lengvai buvo liečiamas lavonas, — nes pačiu jo lietimu, žydų pažiūromis, žmogus pasidarydavo nešvarus. O kam ta nakties paskuba? Juk jis, gavęs iš Piloto Viešpaties kūną, galėjo viešai, dienos metu, jį laidoti, kur norėjo. Ir kaip ta Juozapo paslaptis neišėjo aikštėn? Juk patys žydų vyriausybės nariai, norėdami nutildyti skelbiančius prisikėlimą mokinius, turėjo kreiptis į jį ir reikalauti parodyti, kur jis dėjo kūną? Nutylėdamas tiesą, Juozapas būtų tiesos išdavikas, ir net apgavikas, nes jis, Apaštalams skelbiant liaudžiai ir tarybai atsikėlimą, tylėjo. Argi ir tarnai, kurie dalyvavo kūno perkėlime, būtų tylėję? — Ne, ta hipotezė yra neįmanoma.

Tuščias kapas yra istoriškai nepajudinamas faktas.

Taip pat ir aiškinimui, kaip galėjo atsirasti mokinių tikėjimas į Kristaus atsikėlimą, priešų kritikai turi įvairių hipotezių. Viena jų mano, kad Senojo Testamento pranašystės apie Mesijo atsikėlimą buvusios pritaikytos Kristui ir sukūrusios jų tikėjimą, jog Jis turėjęs atsikelti, ir todėl Jis tikrai atsikėlęs, nors jie nežinojo, kad atsikėlimo faktas tikrumoje neįvyko. Pagrindo tokiai hipotezei duoda kad ir Povilo išsireiškimas: atsikėlė „kaip sako Raštai", arba „pagal Raštus". Taigi mokinių tikėjimas į atsikėlimą teesąs paremtas senovės pranašystėmis, bet ne tikrove.

Mes nė kiek neneigiame, kad Senojo Testamento pranašystės pranašauja Mesijo atsikėlimą. Pirmieji žymiausi atsikėlimo skelbėjai, Petras ir Povilas (Apd. 2, 25—31; 13, 35—37), aiškiai pasiremia 16, 9—10 Psalme, ir, matyti, ta pati Psalmės vieta stovėjo Povilui prieš akis, kai jis, rašydamas Korintiečiams (15, 4), sako, jog Jėzus prisikėlė, „kaip sako Raštai".

Tačiau tasai įsitikinimas, jog Kristus atsikėlė „pagal Raštus", nesudarė mokiniuose atsikėlimo tikėjimo. Tą įsitikinimą jie tik tada įgavo, kai Kristus jau buvo tikrai atsikėlęs ir davęs savo atsikėlimo neabejojamus įrodymus.

Senojo Testamento pranašystės apie Mesijo atsikėlimą nebuvo aiškios; jų mesianiškoji prasmė tik tada paaiškėjo, kai jos

jau išsipildė. Ne jos savo šviesa nušvietė atsikėlimo įvykį, bet priešingai, atsikėlimo realus įvykis nušvietė jų tikrąją prasmę. Remdamies vien tomis pranašystėmis, niekados mokiniai nebūtų galėję iš jų vienų su tikrumu išvesti Viešpaties atsikėlimo.

Be to, mokiniams buvo visai svetima ta mintis, jog Mesijas, pagal Senąjį Testamentą, turi kentėti ir atsikelti, kol tie dalykai nebuvo jau įvykę faktai. Jų laikais žydiškasis mesianizmas nebuvo suderinamas su kenčiančio, mirštančio ir atsikeliančio Mesijo supratimu. Žydų pažiūromis, Mesijas turėjo garbingai triumfuodamas įkurti Dievo karalystę ir triumfuodamas amžinai viešpatauti. Mesijo mirtis ir atsikėlimas rabiniškiems Kristaus bendralaikiams buvo prieštaravimas. Bet ir patiems mokiniams labai sunkiai teįėjo į galvą kenčiančio ir atsikeliančio Mesijo idėja. Kai Jėzus ėmė skelbti kančią ir mirtį, Petras tuoj stoja prieš tokį mesianizmą ir, „ėmęs Jį į šalį, pradėjo Jį drausti: Anaiptol, Viešpatie, tai Tau neatsitiks" (Mork. 8, 32; Mat. 16, 22). Tokia jų nuotaika pasiliko dar net ir Viešpačiui atsikėlus. Sukonstatavę tuščią kapą ir išgirdę, Angelams liudijant, jog Viešpats atsikėlė, jie nė žinoti nenori, jog Kristus numirė ir atsikėlė, kaip buvo Raštų pasakyta. Pats Jonas, atlankęs tuščią kapą, aiškiai tą dalyką pabrėžia: „Jie dar nebuvo supratę Rašto, kad Jam reikėjo keltis iš numirusių" (Jo. 20, 9). Jėzus turi prikaišioti Emauso mokiniams, kad jie nesupranta pranašų, jog Kristus turėjo kentėti ir taip įeiti į savo garbę (Luk. 24, 25). Ir nors Jis pats jiems aiškina Raštą, vis tik jie tada tik įtiki, kai pats Jėzus duoda jiems save pažinti (Luk. 24, 27).

Taigi tik tada, kai jau buvo įsitikinę, jog Kristus tikrai atsikėlė, mokiniai suprato, kad atsikėlimas įvyko pagal pranašystes. Tuo keliu ir toliau ėjo atsikėlimo skelbimas nuo pat Sekminių dienos: kad atsikėlimas tikrai įvyko, tą faktą mokiniai įrodinėjo pasiremdami Viešpaties pasirodymais ir tuščiu kapu; kad jis įvyko pagal pranašystes, arba „kaip sako Raštai", tą jie egzegetiškai įrodinėjo iš šv. Rašto, ypač kad pasirėmimas Raštu turėjo žydams didelio autoriteto. Tuo būdu ir Povilas skelbia, kad mirtis ir atsikėlimas įvyko pagal tai, „kaip sako Raštai". Niekas nesakys, kad, Povilo manymu, Viešpaties mirtis nebuvusi tikra, dėl to kad ji yra įvykusi pagal tai, „kaip sako Raštai"; lygiai neteisinga yra manyti, kad Kristaus atsikėlimas nebuvęs tikras, dėl to kad jis įvyko pagal tai, „kaip sako Raštai". Faktinį Kristaus atsikėlimą jis įrodinėja Viešpaties pasirodymais.

Bet ypač trečiosios dienos aplinkybė negalėjo būti paimta iš Senojo Testamento, nes jos ten nėra. Apie Jonos buvimą žuvies viduriuose tik pats Kristus tetaikė savo palaidojimui kape; — tai nėra pranašystė, bet tipas (provaizdis),

kurio prasmę Kristus išaiškino, taikydamas jį sau. Berods, priešai mano, kad mokiniai galėję išvesti trečiąją dieną iš pranašo Ozėjo (6, 3), kur sakoma, kad Dievas greitu laiku, net „po dviejų dienų", jau „trečiąją dieną" pasigaili grįžtančios į Jį tautos, — ir iš *2* Karalių knygos (*20*, 5), kur sakoma karaliui Ezekijui, kad jis trečiąją dieną pasveiksiąs. Tačiau tos vietos neduoda jokio pagrindo jomis remtis įrodymui, jog Mesijas trečiąją dieną atsikels. Pirmykštė Bažnyčia niekados nesirėmė tais tekstais atsikėlimo trečiajai dienai pagrįsti.

Taigi mokiniai ne dėl to tiki į Kristaus atsikėlimą, kad tasai atsikėlimas buvo nupranašautas ir įvyko „kaip sako Raštai", bet jų tikėjimas į atsikėlimą remiasi faktiškais Viešpaties pasirodymais ir tuščiu kapu.

Į priešų hipotezes apie Jeruzalės ir Galiliejos pasirodymų neva dvi nesuderinamas serijas, apie tekstų painiavas ir apie pasirodymų „haliucinacijas" mes jau užtenkamai atsakėm.

Apie hipotezes, kurios gretina senovės religijų mitus su Kristaus atsikėlimu, esą mirusių ir atsikėlusių dievų mitai padarę įtakos mokinių tikėjimui į Kristaus atsikėlimą, netenka daug kalbėti. Tos hipotezės nedaug teturi moksliškos vertės. Pagoniški mitai apie Ozirisą, Dionizą Zagrietį, Adonisą, Echmuną, Tammuzą, Atisą su Kibele ir t. t., yra m i t a i, vaizduoją kai kuriuos gamtos vyksmus, sakysime, rudens ir pavasario keitimąsi, dienų trumpėjimą ir ilgėjimą, arba tiesiog tai yra pasakos. Evangelijose mes turime ne mitus, ne pasakas, bet realius, istoriškus asmenis, istoriškus faktus, tikrovišką istorijos eigą. Su tais pagonių mitais neturėjo progos žydų tautos tikybinės pažiūros susidurti, nes Izraelio monoteizmas biaurėjosi jais. Nesusidūrė su jais nė mokinių tikėjimas į Kristaus atsikėlimą. Niekur tų dievukų mituose nėra nei tikros kančios, nei tikro atsikėlimo. Tie mitai pilni žemų aistrų ir neskaistumų. Rimtesni, net racionalistiškos krypties mokslininkai protestuoja prieš tų mitų gretinimą su Kristaus mirtimi ir atsikėlimu.[1])

Kristaus atsikėlimas ir Jo pasiuntinybė

Ryšys, kurs jungia Kristaus atsikėlimą su Jo pasiuntinybe, yra aiškus: jei Kristus tikrai kėlėsi, tai Jis yra tas, kuo Jis save esant skelbė, tikrasis Mesijas, tikrasis Dievo Sūnus. Tokią

[1]) Plg. J. Weiss, Jesus von Nazareth Mythus oder Geschichte, Tübingen, Mohr, 1910, 25—39. Tų mitiškų hipotezių įvertinimui plg. de Grandmaison, Jésus-Christ, II, 428—434 ir 510—532.

išvadą daro visas Naujasis Testamentas.[1]) Atsikėlęs Jėzus — tai apologetiškas faktas, kurs vyrauja visoj pirmykštės Bažnyčios krikščionijoj, tai tam tikra prasme vienintelis tikėtinumo motyvas, kuris uždega Apaštalus ir jų klausytojus ir palenkia juos pripažinti ir priimti visas dieviškas paslaptis, kurios slėpėsi Išganytojo asmenyje. Tokia yra ir paties Kristaus mintis.

Pats Kristus daug kartų buvo skelbęs savo kančią ir atsikėlimą. Tai įėjo į Jo, kaip Atpirkėjo, uždavinį. Nes Jis atėjo „kad Jis pats tarnautų ir duotų savo gyvybę kaipo atvadavimą už daugelį" (Mork. 10, 45). Tą savo gyvybę Jis gali duoti ir gali „vėl ją imti". Tokį įsakymą Jis yra gavęs iš Tėvo (Jo. 10, 18). Duodamas ir imdamas savo gyvybę, Jis pildo Dievo įsakymą, Dievo siuntimą; bet tuo pačiu Jis įrodo, kad tasai siuntimas yra tikras, einąs iš Dievo. Nes jei Jis turi galios atsikelti iš numirusių, tai tokia galia tegali būti iš Dievo, kurs Jį siuntė. O kad Jėzus skelbė, jog Jis yra siųstas Dievo Sūnus, tai Jo atsikėlimo stebuklu Dievas liudija, jog Jis tikras Dievo Sūnus.

Be to, bent porą kartų Viešpats tiesioginai išsireiškia, kad Jo atsikėlimas bus ženklas Jo pasiuntinybei patvirtinti.

„Kai kurie Rašto žinovai ir farisiejai atsiliepė ir Jam sakė: Mokytojau, mes norime matyti iš Tavęs ženklo. Jis jiems atsakydamas tarė: Pikta ir svetimoteriaujanti karta reikalauja ženklo, ir jai nebus duota kito ženklo, kaip tik pranašo Jonos ženklas. Nes kaip Jona buvo tris dienas ir tris naktis bangžuvio pilve, taip žmogaus Sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemės širdyje" (Mat. 12, 38—40).

Jona aukojo savo gyvybę, kad likusieji laive išsigelbėtų, ir tie išsigelbsti; bet ir pranašas, išbuvęs žuvies viduriuose tris dienas ir tris naktis (Jon. 2, 1), buvo išmestas ant sausumos gyvas; skelbdamas atgailą, jis turėjo didžiausio pasisekimo pagoniškoj Ninivoj. Tokie jo gyvenimo nuotykiai nepaprastai ryškiai vaizduoja Kristaus likimą: aukodamas savo gyvybę ant kryžiaus, Jis išgelbsti pasaulį. Bet ir iš mirties Jis išeina gyvas, ir Jo mokslas turi didžiausio pasisekimo stabmeldžių pasaulyje. Didesnįjį Jonos nuotykį, jo buvimą bangžuvio viduriuose ir jo gyvybės išlikimą, Viešpats gretina su savo likimu: Jis bus palaidotas žemės širdyje tris dienas ir tris naktis[2]) ir atsikels iš numirusių. Tasai atsikėlimas bus „ženklas", kurs skirs geros valios žmones nuo pikta valia apakusių, kokiais

---

[1]) Tą dalyką galima patikrinti skaitant Apaštalų darbus: 1, 3, 21—22; 2, 22—36; 3, 15—26; 4, 10, 20, 33; 5, 29—33; 10, 37—44; 13, 27—40; 17, 3, 18, 31—32; 22, 14—15; 25, 19; 26, 22—23, 28; arba bent viename Povilo laiške, sakysime, rašytame Romėnams: 1, 4; 4, 23—24; 6, 4—10; 7, 4; 8, 10—11, 34; 10, 9; 14, 9.

[2]) Toks dienų ir naktų skaičiavimas čia imamas rytų kraštų būdu.

buvo daugelis farisiejų. Tikėjimas, kad Dievas prikėlė Jėzų, bus išganingas tautoms (Rom. 10, 9).

Kitus žodžius Viešpats pasakė bažnyčios išvalymo proga. Kai Jis išvarė iš bažnyčios pardavikus, „žydai atsiliepė ir Jam sakė: Kokį ženklą Tu gali mums parodyti, kad tai darai? Jėzus atsakė ir jiems tarė: Sugriaukite šitą bažnyčią, ir aš per tris dienas ją pastatysiu. Tuomet žydai sakė: Šita bažnyčia statyta keturias dešimtis šešerius metus, o Tu nori per tris dienas ją pastatyti? Bet Jis kalbėjo apie savo kūno bažnyčią. Tik paskui, Jam atsikėlus iš numirusių, Jo mokiniai atsiminė, kad Jis tai buvo sakęs, ir tikėjo Raštui ir Jėzaus pasakytiems žodžiams“ (Jo. 2, 18—22).

Tie žodžiai, pilni mįslės, davė progos aiškinti juos pikta, net šmeižiančia prasme. Teismo metu neteisingi liudininkai dėjo į juos revoliucionierišką ir anarchišką prasmę. Po kryžiumi jie buvo panaudoti pasityčiojimui. Patys mokiniai suprato juos tik tada, kai jie jau išsipildė.

Dviejų Bažnyčių simbolis vaizduoja didelę, tragingą dvikovą, kurioj rungiasi žyduojanti ir krikščioniškoji dvasia. Dabar garbinimas vyksta tik vienoj didingoj Jeruzalės bažnyčioj („kokie akmenys ir kokie statymai!“), kurioj kiekvienam geram Izraelitui gyveno Viešpaties Dievo garbė. Vietoj to garbinimo vienoj vietoj Dievas pastatys platesnę religiją, kuri garbins dvasioje ir tiesoje. Bet ta būsimoji tikrovė dabar slepiasi Jėzuje: Jo kūnas yra silpnutė bažnyčia, kur gyvena, geriau negu žmonių rankų statytoj bažnyčioj, Tėvo garbė ir pasimėgimas. Tad besidižiuojantiems materiališku didingumu ir reikalaujantiems iš Jo ženklo žydams savo valdžiai įrodyti, Viešpats atsako giliais pranašingais žodžiais: „Sugriaukite šitą bažnyčią, ir aš per tris dienas ją pastatysiu“. Nesvarbu, kad dabar klausytojai klysta ir taiko Viešpaties žodžius materiališkajai bažnyčiai, ironiškai nurodydami Jo uždavinio didumą. Tiesesnės dvasios nesuklys; įrodymų jau buvo užtenkamai duota. Laikas išspręs mįslę. Sunaikinus Jo kūno bažnyčią, kada tasai kūnas nukankintas bus paguldytas kape, išaugs žmogaus Sūnaus garbė. Ant to kampinio akmens, kurį atmetė oficialūs žydų sinagogos statytojai, kils ne žmonių rankų pastatyta bažnyčia, kurios jokios audros nepajudins, nei naikinanti laiko dantis nesunaikins.

Abu Viešpaties duodamieji „ženklai“ veda prie atsikėlimo. Senovės pranašo ir naujos bažnyčios bruožais vaizduojamas, kyla į Evangelijos akiratį mirties nugalėtojas, gyvybės davėjas, atsikėlęs Viešpats. Kada tai išsipildys, Petras galės kalbėti: „Tebūnie žinoma visiems Izraelio namams, kad Dievas Jį padarė Viešpačiu ir Kristumi, būtent tą Jėzų, kurį jūs prikalėte ant kryžiaus“ (Apd. 2, 36).

V Skyrius

Kristaus dievybė ir gimstanti Bažnyčia

Viešojo savo veikimo metu Jėzus skelbė save Dievo pasiuntiniu, Dievo Mesiju, Dievo Sūnumi. Tą savo skelbimą Jis įrodė savo gyvenimo ir asmens kilnumu, savo stebuklais ir prisikėlimu. Ar tais dalykais Jis įtikino savo mokinius, kad Jis yra tikrai tas, kuo Jis save skelbė? Kaip suprato Jį Jo mokiniai ir pirmieji Jo tikintieji? Tasai mokinių ir pirmykštės Bažnyčios tikėjimas, išugdytas Jėzaus žodžių, gyvenimo ir darbų, turi didžios svarbos: jis dar kartą patvirtina mums Jėzaus skelbimą ir Jo darbus. Mokiniai ir pirmieji tikintieji betarpiškai susidūrė su Kristumi, Jį matė ir girdėjo kalbant, arba bent susidūrė su tokiais asmenimis, kurie Jį buvo matę ir girdėję, — taigi jiems buvo lengviau suprasti Viešpaties mintis ir darbus, arba jų tikrumą betarpiškais liudininkais patikrinti. Taigi kaip mokiniai ir pirmieji tikintieji suprato Kristų? Jei jie tikėjo, jog Jėzus yra Mesijas ir tikras Dievo Sūnus, tai tasai jų tikėjimas, išugdytas Jėzaus žodžių ir darbų, mums liudija, kad Jėzus užtenkamai davė jiems įrodymų, jog Jis tikrai yra Dievo siųstasis Mesijas ir Dievo Sūnus tikrąja prasme.

1 §. Nuo Velykų lig Sekminių

Tame laikotarpyj mokinių tikėjimui konstatuoti mes turime paskutinius Evangelijų skyrius, kurie pasakoja Viešpaties atsikėlimą, pasirodymus ir žengimą į dangų. Ten mes randame, kaip mokiniai reagavo į Viešpaties žodžius ir darbus ir kaip jie reiškė savo tikėjimą. Kristaus žodžiai ir darbai, taip pat ir šiame laikotarpyj, istoriškumo atžvilgiu yra tikri; taigi ir mokinių tikėjimas, ugdomas tų Viešpaties žodžių ir darbų, yra istoriškai neabejotinas faktas.

Kristaus viešojo veikimo metu, pradedant nuo Jo krikšto iki mirties, mokinių tikėjimas palengva augo ir tvirtėjo, nors ir sunkenybių jisai sutiko didelių. Pagaliau, baigiantis viešajam veikimui Galiliejoj, Petras išpažįsta Viešpatį Mesiju ir tikru Dievo Sūnumi. Tą mokinių tikėjimą Kristus vis dar stiprina lig pat savo kančios. Ateina kančios ir mirties valanda. Moki-

nių tikėjimas gauna galingą smūgį, kurs jį sudaužė, nelyginant kaip audra ir kruša suplaka gražiausiai sužėlusius pasėlius. „Mes gi tikėjomės"... (Luk. 24, 21), — o dabar tos viltys palūžo. Tačiau įvyko Viešpaties atsikėlimas iš numirusių. Tasai faktas iš naujo atgaivina palūžusį mokinių tikėjimą ir įduoda jam naujos, galingos gyvybės. Jėzus yra tikrai tas, kuo Jis save skelbė. Atsikėlimas yra lemiamas įrodymas ir kartu apreiškimas, kad Jėzus tikrai yra Mesijas ir Dievo Sūnus. Tuo Jis buvo ir seniau, nuo pat pradžios, — bet Viešpaties atsikėlimu dabar atėjo iš Dievo pusės aukščiausias apreiškimas ir laidavimas, kad Jis yra tikrai tas, kuo Jis save skelbė.

Savo tikėjimą mokiniai ima reikšti tam tikra formula, kuri paskum dažniau kartosis. Apaštalas Tomas, pasirodžius Viešpačiui, išreiškia jį žodžiais: „Mano Viešpats ir mano Dievas" (Jo. 20, 20). Taigi jis aiškiai išpažįsta Kristaus dievybę ir, kaipo Dievą, jis Jį vadina V i e š p a č i u. Kaip mes netrukus pamatysime, tasai duodamasis Jėzui pavadinimas „Viešpats" taip pat ir vėliau tokią pat turi reikšmę, būtent, jog Jėzus yra Mesijas ir Dievas.

Ką tikėjo Tomas, vadindamas Jėzų savo Viešpačiu ir savo Dievu, tą, be abejo, taip pat tikėjo ir kiti Apaštalai, kurie nebuvo tiek skeptiški, kaip „netikintis Tomas". Tą jų tikėjimą pats Jėzus stiprina įvairiais būdais. Sakydamas Magdalenai: „Aš žengiu pas s a v o Tėvą ir j ū s ų Tėvą, pas mano Dievą ir jūsų Dievą" (Jo. 20, 17), Kristus iš naujo pabrėžia, jog Jis yra Dievo Sūnus visai kitokia prasme, negu Jo mokiniai. Dėstydamas Raštą, Jis įrodinėja, jog „reikėjo, kad Kristus (= Mesijas) tai kentėtų ir taip įeitų į savo garbę" (Luk. 24, 26), — ir tuos žodžius, aišku, Jis pats sau taiko: tasai Mesijas, kurs savo kančia ir atsikėlimu įėjo į savo garbę, tai Jis pats. Jis suteikia Apaštalams valdžios nuodėmes atleisti: „Imkite šventąją Dvasią. Kam nuodėmes atleisite, tam jos atleistos, ir kam sulaikysite, jos sulaikytos" (Jo. 20, 22). Vienas Dievas tegali savo vardu nuodėmes atleisti. Suteikdamas Apaštalams tą valdžią, tuo pačiu Jėzus reiškia savo dievybę. Petras priskiria Kristui dievišką visažinojimo galią (Jo. 21, 17), — Viešpats žino net slapčiausias jo mintis ir jausmus. Jėzus dar kartą pakartoja, jog Jis atsiųsiąs šventąją Dvasią: „Aš atsiųsiu ant jūsų, kas mano Tėvo pažadėta... Jūs būsite apvilkti galybe iš aukštybės" (Luk. 24, 49; Apd. 1, 4—8). Šventąją Dvasią siųsti tegali Dievas. Sakydamas, kad Jis pats atsiųs šventąją Dvasią, tuo pačiu Jis skelbia save Dievu. Be to, dar Jėzus suteikia Apaštalams valdžios J o v a r d u daryti stebuklus (Mork. 16, 17; Apd. 3, 6 ir k.) — ir tuo pačiu Jis skelbia save gamtos Viešpačiu. Tačiau Jis turi valdžios ne tik materiališkai gamtai, bet ir visam žmonių pasauliui: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje. Ei-

kite tat ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir šventosios Dvasios“ (Mat. 28, 18—19). Jis, Sūnus, stato save viename laipsnyj su Tėvu ir šventąja Dvasia, taip pat Jam ir Jo vardan, kaip Tėvo ir šv. Dvasios vardan, krikštu yra pašventinamos sielos, kurioms Jis, Dievas, yra paskučiausias tikslas. Visos tautos turi tikėti Jo mokslui (taigi ir į Jo dievybę) išganančiu tikėjimu, — nes „kas tikės... bus išganytas; kas gi netikės, bus pasmerktas“ (Mork. 16, 16). Pagaliau, nors Jis grįžta pas savo Tėvą, vis tiek Jis pasilieka savųjų tarpe iki pasaulio pabaigai (Mat. 28, 20), — nes Jis, aukštesnis už erdvę ir laiką, yra amžinas ir visuresantis. Dabar Jis, Dievas ir žmogus, savo galybe žengia į dangų pas Tėvą, pas kurį, pagal savo dievybę, Jis buvo nuo amžių, o Jo mokiniai skelbia, kad Jis „sėdi Dievo dešinėje“ (Mork. 16. 19; plg. Apd. 7, 55), turėdamas tokią pat valdžią ir garbę kaip ir dangiškasis Tėvas.

Tasai laikotarpis nuo Velykų lig Sekminių tėra visai trumpas. Vis tik mokiniai užtenkamai išreiškia savo tikėjimą: Jėzus yra Mesijas, Viešpats ir Dievas.

2 §. Nuo Sekminių iki pirmojo šimtmečio vidurio

Maž daug pirmojo šimtmečio viduryje pasirodo krikščionių Bažnyčioj Apaštalų, ypač Povilo laiškai, kurie blizgančiai nušviečia, koks buvo tuo metu krikščionių tikėjimas. Bet laikotarpis nuo Sekminių iki tų laiškų pasirodymo mažiau teturi istoriškų dokumentų. Svarbiausias parašytas istoriškas šaltinis to laikotarpio tikėjimui pažinti yra „Apaštalų darbų“ knyga, parašyta Luko evangelisto. Tos knygos autentiškumą šiandien jau pripažįsta net radikaliausi kritikai.[1]) Tik jos istoriškumą racionalistai tiek neigia, kiek joj pasakojami stebuklai, dėl to kad jie iš anksto tvirtina, kad jokių stebuklų negali būti. „Apaštalų darbų“ istoriškumą plačiai ir tvirtai laiduoja ypač šv. Povilo laiškai.

Apaštalų darbų knygą galima skirti į dvi dalis: pirmojoj dalyj (1—12 skyriai) pasakojama krikščioniškosios Bažnyčios kūrimosi pradžia Jeruzalėj ir Palestinoj, o paskum pasakojamas daugiausia Povilo veikimas ir jo istorija iki pirmosios jo nelaisvės Romoje 61—63 metais.[2]) Tuo tarpu mes imame domėn

[1]) Plg. Andruška, Evangelijų kilmė, 94—96 p.

[2]) Belser (Die Apostelgeschichte, Bibl. Zeitfr. I Folge, 1910, 311 p.), sulyginęs Apaštalų darbuose suminėtus pasaulinės istorijos faktus su kitais anų laikų istorikais (Josephus, Tacitas, Suetonius, Orosius), nustato šitokią Apaštalų darbų chronologiją: 783 m. nuo Romos įkūrimo = 30 mūsų eros metais Kristaus kančia, mirtis, atsikėlimas ir žengimas į dangų; 33 m. — Stepono persekiojimas ir Povilo atvirtimas; 36 m. pirmasis Povilo atsilankymas

laikotarpį nuo Sekminių iki Povilo laiškų pasirodymo (maž daug iki 53 metų). Tas laikotarpis, kurs truko maž daug 20 metų, palyginti, neilgas.

Pirmykštė krikščionių bendrija pirmiausia ėmė reikšti Velykų tikėjimą: „Viešpats iš tikrųjų atsikėlė ir pasirodė Simonui“ (Luk. 24, 34). Tas pagrindinis įvykis buvo naujos gyvybės pradžia. Mokiniai jau nuo seno turėjo religišką pagarbą savo Mokytojui. Velykų įvykis tą pagarbą pavertė į tikrą religiją. Nuo tos dienos jų Mokytojas yra jiems jų Viešpats. Viešai, taip sakant, oficialiai tasai jų religiškas kultas ėmė reikštis nuo pat Sekminių. Konstatuokime tą faktą, o paskum pamatysime „Viešpaties“ pavadinimo prasmę ir kilmę.

Savo mokinančiuose ir apologetiškuose dėstymuose Apaštalai visų pirma primena žmogiškąją Jėzaus pusę ir paskum stato švieson Jo dieviškąją pusę: „Jėzus Nazarėnas buvo žmogus, jums Dievo paliudytas galingais darbais, stebuklais ir ženklais“ (*2, 22*), teisus ir šventas (3, 14; 7, 52 ir k.). „Dievas patepė Jį šventąja Dvasia ir galia. Jis perėjo gera darydamas ir gydydamas visus velnio apsėstuosius, nes Dievas buvo su Juo“ (10, 38). „Jį jūs prikalėte neteisiųjų rankomis ant kryžiaus ir nužudėte. Dievas Jį prikėlė“ (*2, 23—24*). „Todėl tegu žino visi Izraelio namai, kad Dievas Jį padarė ir Viešpačiu ir Kristumi, būtent tą Jėzų, kurį jūs prikalėte ant kryžiaus“ (*2, 36*).

Taigi Jėzus yra Viešpats ir Kristus (= Mesijas). Jis buvo Viešpats ir Kristus nuo pat pradžios. Bet dabar atsikėlimas aiškiai parodė, kas Jis yra ir kaip Jis Dievo išaukštintas. Nuo dabar pirmykštė Bažnyčia nuolat išpažins Jį savo Viešpačiu. Tasai pavadinimas niekados iš Bažnyčios tikėjimo nebepradings. Jis kartojamas ne tik Apaštalų darbų knygoje, bet ir visame Naujajame Testamente ir Bažnyčios Tėvų raštuose. Vėliau jis įeis į Bažnyčios tikėjimo simbolį, ir per tūkstančius metų bažnyčiose bus kartojama: Tikiu... į vieną Viešpatį Jėzų Kristų...

---

pas Jeruzalės tikinčiuosius (Apd. 9, 26); 36—41 m. Povilo buvimas Kilikijos Tarse; 42 m. Barnabas atveda Povilą iš Tarso į Antiochiją (Apd. 11, 25); tais pačiais metais didelis persekiojimas: Jokūbo Vyresniojo nužudymas, Petras kalėjime; 42—44 m. Povilo veikimas Antiochijoj ir Sirijoj; 45 m. Povilo kelionė Jeruzalėn su rinkliava; 46—49 m. pirmoji Povilo misijų kelionė; 49 m. Petras palieka Romą; 50 m. Apaštalų susirinkimas Jeruzalėj, kur ir Povilas dalyvauja; 51—53 m. antroji Povilo misijų kelionė; 53 metų vėlyvą vasarą Povilo trečiosios misijų kelionės pradžia; 54 m. Povilas atvyksta į Efezą, iš kur jis 57 metais patenka į Makedoniją; tais pačiais 57 metais, lapkričio mėnesį, jis antru atveju atvyksta į Korintą; 58 m. Povilas grįžta į Jeruzalę, kur suimtas išbūna Kesarijos kalėjime iki 60 metų vėlyvos vasaros, ir keliauja į Romą; 61 metų pavasarį jis atvyksta į Romą; 63 metų pavasarį pirmosios nelaisvės Romoje galas. — Kiti mokslininkai kiek kitaip chronologiją sustato, — ypač Kristaus mirties metus daug kas nukelia į 29 metus, ir Povilo atvirtimo metus priartina prie Viešpaties kančios metų.

Apaštalų darbuose taip pat matyti, kuria prasme pirmykštės krikščionių bendrijos tikėjimas išpažįsta Jėzų savo Viešpačiu. Jėzus yra Viešpats, nes Jis yra Dievas. Apie Jį, Viešpatį, sakomi tariniai, kurie tegalima sakyti apie tikrąjį Dievą. Viešpats Jėzus ne tik yra didesnis už Dovidą (*2*, *29*, 34), bet Jis yra Dovido Viešpats, kurs sėdi Dievo dešinėje, kartu su Tėvu turėdamas vienodą garbę ir vienodą valdžią (*2*, 34). Jis atsiuntė šventąją Dvasią (*2*, 33), kurią Dievas tegali siųsti. Jis yra „gyvųjų ir mirusiųjų teisėjas" (10, 42), nuo kurio pareina amžinasis žmogaus likimas; Jis — „gyvybės davėjas" (3, 15). Per Jį vieną tėra išganymas: „Per nieką kitą nėra išganymo. Nes neduota žmonėms kito vardo po dangumi, per kurį mes turėtumėm būti išgelbėti" (4, 12). Per Jį ateina nuodėmių atleidimas (10, 43) ir išteisinimas (13, 38—39). Jo vardan yra teikiamas krikštas nuodėmėms atleisti (*2*, 38; 8, 12; 10, 48 ir k.) ir Jo malonė išgano (15, 11). Jo vardu stebuklai darosi (3, 16 ir k.), nes Jis yra gamtos Viešpats, ir bendrai, „Jis yra visų Viešpats" (10, 36). Jis yra Dievo Sūnus. Tiesa, vietoj Dievo Sūnaus pirmieji krikščionys kartais Jį vadina „Dievo vaiku" (pais theou — *2*, 13, *26*; 4, *27*, 30), kurs gali reikšti Isaijo pranašautąjį „Dievo tarną" (Is. *42* ss.), nors Išminties knygose jis reiškia „Dievo Sūnų" (Išm. *2*, 13, 18); tačiau šalia to Jėzus tiesiog vadinamas „Dievo Sūnumi" (*9*, *20*; 13, 33; plg. 8, 37 ir k.). — Tie ir panašūs sakomi apie „Viešpatį" tariniai tegali reikšti Jo dievybę. Priskirti kūriniui tokius tarinius būtų piktžodžiavimas ir stabmeldystė.

Šalia to, Viešpaties dieviškos savybės matyti iš pirmųjų krikščionių praktiškojo gyvenimo, kur jų tikėjimas reiškiasi labiau savaiminiu būdu, negu pamokymuose. Tasai jų tikėjimas praktikoj reiškiasi krikščionių malda, garbinimo būdu, gyvenimo papročiais ir kalbos išsireiškimais. Jaučiame, jog Viešpats pildo savo pasižadėjimą visados būti su savo mokiniais (Mat. *28*, *20*). Atrodo, kad Jam pavedamas naujo Apaštalo Motiejaus rinkimas (1, *24*). Jis nugali Ananijo baimę (9, 10 ss.), Petro svyravimą (10, 9 ss; 11, 5 ss.), Povilo nenusistatymą (*22*, 18 ss.). Jo pasirodymai, tiesa, yra visai kitokios rūšies, negu po atsikėlimo; vis tik sprendžiamame momente Jis duoda nurodymų.

Iš savo pusės tikintieji kreipiasi į Viešpatį kaip į savo vadą, kurs yra jų tarpe. Steponas savo prakalboj sinedrijos nariams įrodinėja, kad Jėzus yra tas, apie kurį pranašai kalbėjo, ir tuoj jis dvasioje pamato: „Štai, aš matau atvirą dangų ir žmogaus Sūnų, stovintį Dievo dešinėje". O kai žydai, išmetę jį iš miesto, mušė jį akmenimis, mirdamas jis meldžiasi: „Viešpatie Jėzau, priimk mano dvasią". Puolęs ant kelių, jis šaukia: „Viešpatie, nepaskaityk jiems tos nuodėmės" (7, 55—60), — tai

pasakęs, jis miršta. Ta jo malda yra ištikimas atbalsis tos maldos, kurią Kristus ant kryžiaus siuntė Dievui; tik vietoj Dievo Steponas deda Viešpatį Jėzų, kuriam jis mirties valandoj savo sielą atiduoda. Vėliau taip darys ir kiti kankiniai. — O juk siela atiduodama tik Dievui.

Jei kentėdamas kančias mirties valandoje krikščionis instinktyviai šaukiasi Viešpaties Jėzaus, tai rodo, kad toks šaukimasis buvo jam pasidaręs giliu religiniu papročiu. Tą paprotį melstis į Viešpatį Jėzų mes randame maldos formuloj „Ateik, Viešpatie", kuri buvo labai dažnai vartojama. Tasai šaukimasis maldoje Viešpaties Jėzaus nėra tokia malda, kuria mes kreipiamės į kurį nors šventąjį, prašydami užtarymo, — tai yra malda, kuria kreipiamasi į dievybę, nuo kurios visas išganymas pareina (*22*, 16; plg. 4, 12). Tokia malda į Viešpatį suponuoja tikėjimą į Jį, kurs išgano (8, 36 ss; 16, 31 ir k.). Kokiu tikėjimu tikima į Dievą, tokiu pat tikėjimu tikima į Viešpatį Jėzų (5, 14; 9, 42; 11, 17; 14, *22*; 16, 31; 18, 8; *20*, *21*), ir tuo tikėjimu pasiekiamas išganymas. Kokia prasme šaukiamasi Dievo, tokia pat prasme šaukiamasi Viešpaties Kristaus. Senajame Testamente „šauktis Viešpaties vardo" reiškė Jahvės kultą; kurie „šaukiasi Jahvės vardo", tie Jam priklauso, tie Jo bijo, tie Jį garbina.[1]) Tą patį išsireiškimą pirmieji krikščionys taiko kartais Dievui (*2*, *21*), kartais Viešpačiui Kristui. Vykdamas į Damaską, Povilas turi valdžios sukalti pančiais visus, „kurie šaukiasi Jėzaus vardo" (9, 14, *21* graikų tekste). Kristus pasiunčia pas Povilą Ananiją, kurs jį pagydo ir sako: „Ko gaišti? Krikštydinkis ir nuplauk savo nuodėmes, šaukdamasis Jėzaus vardo" (*22*, 16). Taigi ta formula „šauktis Viešpaties vardo" reiškia: išpažinti Kristų, melstis į Jį, garbinti Jį įvairiomis kulto formomis. Tad ji tegali būti taikoma dievybei. O čia mes randame Kristui taikomą.

Pavadinimas „Viešpats" Senajame Testamente, kur tik jis turi religišką prasmę, visur taikomas tik vienam tikrajam Dievui. Sugrįžę iš Babilono nelaisvės, Izraelitai manė, kad Jahvės vardo, dėl jo šventumo ir kilnumo, nedera ir negalima tarti. Todėl visur, kur Raštuose buvo Jahve, jie tardavo Adonaj = Viešpats. Taigi Adonaj, Viešpats, turėjo tą pačią prasmę, kaip ir Jahve, Dievas.[2]) Senojo Testamento graikiškas LXX vertimas abu vardus, Jahve ir Adonaj, taisyklingai verčia žodžiu Kyrios, Viešpats. Kur pirmykščiame tekste buvo Jahve ha elohim, visur išversta Kyrios o theos = Viešpats Dievas. Taigi

[1]) Plg. Prad. 13, 4; 21, 33; 26, 25; Atk. 32, 3; 1 Kar. 18, 24; Ps. 79, 6; 80, 18; 105, 1; Is. 64, 6; Joel. 2, 32 ir k.

[2]) Plg. G. Hollmann, Velche Religion hatten die Juden, als Jesus auftrat? Halle, 1905, 26 s.

Viešpaties pavadinimas buvo tikrinis tikrojo Dievo vardas. Jokiam kūriniui tasai pavadinimas religiška prasme nebuvo galima taikyti. Tiek Palestinos, tiek ir helenų izraelitas tuo Viešpaties pavadinimu suprasdavo tik vieną tikrąjį Dievą.

Pirmieji krikščionys „Viešpaties" pavadinimą, kaip minėjome, taiko kartais Dievui (*2*, 39 ir k.), kartais Kristui (*2*, 36 ir k.), o kartais Dievui ir Kristui be skirtumo (11, *20—21*). Nekartą nė atskirti negalima, ar tasai pavadinimas taikomas Kristui, ar Dievui. Nejučiomis kalba pereina nuo vieno ant antro (*2*, 47; 9, *27*—31 ir k.).

Tačiau daugelio dalykų reikšmė, jei tesiremiama viena Apaštalų darbų knyga, nėra pilnai aiški, sakysime, „duonos laužymo", arba Kristaus atperkančios mirties reikšmė tada tik aiškiai suprantama, kai jie suartinami su Eucharistijos įsteigimu ir Viešpaties žodžiais Evangelijose arba su vėlesniais Apaštalų raštais.

Už tat yra neabejotinai tikra, kad tuoj po Sekminių pirmieji krikščionys tiki į Kristaus dievybę. Tas jų tikėjimas stato Viešpatį Jėzų vienon linijon su Dievu, priskiria Jam tikrai dieviškus savumus, garbina Jį kaip Dievą, daro Jį savo gyvenimo centru ir atsiduoda Jam kilniausia meile, džiaugdamies, kad jie gali kentėti dėl Jo vardo (5, 41), arba ir savo gyvybę aukoti (7, 59).

Pirmųjų krikščionių religija nuo pat pradžios yra nauja, bet kartu ir tradicinė: tikėjimas į Kristų, Kristaus garbinimas užima pirmąją vietą, — bet vis dėlto tasai naujas tikėjimas nesusilpnina senovinio tikėjimo į Jahvę, nei tikėjimas į Jahvę nepersidirbo į tikėjimą į Jėzų, nei nestojo vienas šalia antro; krikščioniškasis kultas neatiduodamas dviem Dievams, nei dviem Viešpačiams, o vienok su tokiu pat pasitikėjimu ir meile jis kreipiasi į Jėzų, kaip ir į Jo Tėvą. Nors pirmieji krikščionys neturėjo griežtų teologiškų sąvokų mūsų prasme, vis dėlto jie mokėjo išvengti klaidų. Dievas tėra vienas. Nepaliestas lieka senovės Rašto posakis: „Klausyk, Izraeliau, Viešpats tavo Dievas yra vienatinis Viešpats" (Atk. 6, 4). Bet mokiniai buvo girdėję Jėzaus žodžius Evangelijose: „jūs tikite į Dievą, ir į mane tikėkite" (Jo. 14, 1); „kas mane mato, mato ir Tėvą" (Jo. 14, 9); „tai yra amžinasis gyvenimas: kad pažintų Tave, vienatinį tikrąjį Dievą, ir kurį Tu siuntei, Jėzų Kristų" (Jo. 17, 3). — Tie žodžiai yra tarytum pirmųjų krikščionių tikybinė programa. Garbinama tik viena dieviškoji prigimtis. Viešpats Jėzus viską yra gavęs iš Tėvo, taip pat ir tą pačią, kaip Tėvas, dieviškąją prigimtį. Todėl garbinant Jėzų, per Jėzų ir Jėzuje yra garbinamas Tėvas. Jėzus yra tarpininkas, kurs nenutolina nuo Tėvo, bet prie Tėvo priartina. Švenč. Trejybės

paslaptis, būdama pirmųjų krikščionių tikėjimo pagrindinė tiesa, išlaiko jų monoteizmą.

Į klausimą, kaip toks Kristaus dievinimas galėjo kilti, kai kurie racionalistai atsako: Anais laikais helenišku pagonių tarpe buvo paprotys savo dievus vadinti viešpačiais. Egiptiečiai savo dievus ir deives (Osirisą, Serapisą, Isisą) vadino viešpačiais (kyrios, kyria). Siriečiai savo deivę vadino viešpačia (kyria). Toksai paprotys vyravo Antiochijoj, arba gal Damaske ar Tarse. Šv. Povilas jau rado tą pavadinimą pas kilusius iš tokių pagonių krikščionis. Mat kai krikščionybė paplito Antiochijoj, tasai pagonių paprotys vadinti dievus viešpačiais savaime persikėlė ant Kristaus, kurį imta vadinti Viešpačiu. Pasėkos buvo svarbios, — nes Senojo Testamento LXX vertime Viešpats reiškė patį Jahvę; taigi Kristui Viešpačiui buvo pritaikyti Senojo Testamento posakiai, kurie buvo taikomi vienam Jahvei, ir tuo būdu Kristus pasidarė krikščionims Dievu, vieninteliu išganymo šaltiniu ir viso tikėjimo centru.[1])

Tokia hipotezė neišlaiko kritikos. Kristus imta vadinti Viešpačiu ne helenistų tarpe, bet pačioj Palestinoj, pačioj Jeruzalėj, žydų kilmės krikščionių tarpe. Niekados Jeruzalės Bažnyčia nebūtų sutikusi, kad pagoniškas pavadinimas būtų taikomas Kristui. Kristus vadinamas Viešpačiu visuose Naujojo Testamento raštuose, taip pat ir tuose, kuriuos rašė senesnieji Apaštalai, kurie su helenizmu nieko bendro neturėjo. Įsižiūrėkime kiek arčiau.

Žodis viešpats[2]) ne kartą reiškia tik mandagumą. Liaudies žmogus, sveikindamas aukštesnį už save, arba mokytesni žmonės tarp savęs, vartodavo mari (mano viešpatie), kartais jungdami su rabbi: rabbi mari, — mano mokytojau ir pone. Ta pačia prasme lotynai vartojo dominus ir graikai kyrios. Pridedamas kilmininkas aprėždavo prasmę, sakysime, vergo ponas, žemės ir gyvulių ponas, savininkas. Tokia mandagumo prasme žodis viešpats ne kartą vartojamas Evangelijose, ypač tų, kurie Kristų laikė paprastu žmogumi ir mokytoju.

Panašiai viešpaties pavadinimas (marana = mūsų viešpats) buvo duodamas karaliams. Tai rodo Biblijos įvairios vietos, Palestinos ir Sirijos antrašai ir literatūros liekanos. Graikų kalboje Erodai buvo vadinami kyrioi, viešpačiai.[3]) Toks pat

[1]) Plg. W. Bousset, Kyrios Christos, Göttingen, 2 Aufl. 1921, 75—104 p.

[2]) Viešpats = ponas, kyrios, dominus, aramaiškas mar, kurs tačiau buvo beveik visados vartojamas su savybine priesaga mari = mano viešpats, arba marana = mūsų viešpats, nes be tokios priesagos vartoti buvo nemandagu. Plg. Dalman, Die Worte Jesu, 1, 266—272.

[3]) Plg. Cerfaux, Le titre Kyrios et la dignité royale de Jésus. Revue des Sc. Phil. et Théol., XI, (1922) 59 p.

paprotys randamas Egipte ir vėliau Romoje. Toks titulas ne būtinai turi religišką prasmę; savaime jis tik išreiškia karaliaus valdžią valdiniams, panašiai kaip pono vergams. Ta prasme rytuose karaliai ir buvo vadinami viešpačiais. Taip pat ir pas romėnus duodamas ciesoriui viešpaties pavadinimas reiškė tik ciesorių ir jo funkciją, ir nesijungė su ciesoriaus dievišku kultu. Tik vėliau, kai valdovo valdžia imta laikyti dieviška, viešpaties titulas ėmė reikšti ciesoriaus dievinimą bei apoteozę. Pirmieji ciesoriai (Augustas ir Tiberijus) atsisakė nuo tokio dievinimo, Kaligula ir Domicianas reikalavo ne tik to dieviško titulo (dominus ac deus Domitianus), bet ir dieviško kulto. Iš čia konfliktas, kurs kilo tarp ciesoriaus garbinimo ir Viešpaties Jėzaus garbinimo.

Pagaliau viešpaties pavadinimas buvo duodamas ne tik karaliams, bet ir dievams, ypač rytuose, kur į santykius tarp dievybės ir žmogaus buvo žiūrima panašiai, kaip į santykius tarp pono ir vergo. Dievukas vaizduojamas jo užimamo krašto ar tautos valdovu, — tai Tyro ir Sidono, ar Tarso, ar Hermono, ar Libano Baalis. Kartais jo viešpatavimo ribos prasiplečia, ir jis yra ne tik vieno krašto, bet viso dangaus viešpats,— tai dangaus Baalis. Panašiai Egipto dievybės valdo įvairius gaivalus, ir vadinamos viešpačiais, sakysime, ponia (kyria) Isis. Net tada, kai tie Egipto ir Sirijos dievai įsibrovė į helenų pasaulį, jie pasiliko viešpačiais. Gazos dievukas neturi kito vardo, kaip tik Marnas — mūsų viešpats. Tačiau daugumai dievukų pridedamas ir vardas: viešpats Osiris, viešpats Serapis, viešpati Isis. Taip pat ir graikų pasaulio dievai turėjo viešpačių pavadinimus.

Su tomis žemiškų valdovų apoteozėmis arba pagonių dievų garbinimu pirmieji krikščionys neturėjo nieko bendro. Išaugę Senojo Testamento griežtame monoteizme, jie biaurėjosi kiekvienu žmogaus, kad ir ciesoriaus, dievinimu ir pagonių stabmeldišku kultu. Psichologiškai nėra jokio galėjimo, kad jie religišką kultą būtų paėmę iš pagonių ir perkėlę ant Kristaus. Pirmiesiems krikščionims, kaip ir visiems izraelitams, Dievas tėra vienas, dangaus ir žemės Viešpats, ir niekas kitas negali būti dievinamas ir garbinamas kaip Dievas. Pirmųjų krikščionių centre, Palestinoj, ypač Jeruzalėj, apskritai, žydų pasaulyj pagoniškas valdovų ar dievų kultas anais laikais negalėjo turėti jokios įtakos. Pagaliau, ir Kristaus dievinimas eina visai kitokia prasme, negu ciesorių ar dievų kultas. Šalia ciesorių ar dievų pakenčiami, arba net kartu garbinami, kiti dievai. Jėzaus garbinimas yra ekskliuzyvus. Jis vienas su Tėvu yra Dievas ir šalia Jo niekas kitas. Taip kilni ir gryna dievybės sąvoka pas krikščionis, — nė neįmanoma, kad ji būtų galėjusi kilti iš labai drumstų pagoniškų pažiūrų. — O vienok Jėzus garbina-

mas kaip Dievas. Jei tasai garbinimas nekilo iš pagonių kulto, tai iš kur jis kilo?

Skaitydami Evangelijas mes randame, kad duodamas Kristui Viešpaties pavadinimas, be mandagumo prasmės, turi dar gilesnę prasmę: jis išreiškia Jo aukščiausią valdžią. Pats Jėzus, laikydamasis reikiamo atsargumo, tą dalyką užtenkamai nurodo. Palyginimuose Jis perstato save Viešpačiu, kurio sugrįžtant laukia Jo tarnai (Mat. 23, 42—51; 25, 14—30; Mork. 13, 32—37; Luk. 12, 35—46; 13, 25—28). Tų Jo mokymų atbalsis yra pirmųjų krikščionių taip dažnai vartojama malda „Marana tha" — „ateik, Viešpatie".[1]) Ypač savo mokiniams Jėzus yra Viešpats ir Mokytojas (Mat. 10, 24—25; Mork. 11, 3 ir k.). Taip Jis dažnai mokinių vadinamas, ypač Luko ir Jono Evangelijose. Jis pats tą pavadinimą pagiria ir pripažįsta (Jo. 13, 13). Bet šalia to Jėzus skelbė save Mesiju. Augant mokinių tikėjimui į Jo mesianizmą, taip pat ir Viešpaties pavadinimas mokinių lūpose įgauna kas kartą vis gilesnę prasmę: Viešpats — tai Mesijas Karalius, naujasis Dovidas. Tačiau Jėzus yra dieviškas Mesijas, tikras Dievo Sūnus. Taip Jis skelbė ir tokį Jo skelbimą galutinai patvirtino Jo atsikėlimas iš numirusių. Mokiniai tai matė ir tikėjo: Jėzus yra dieviškas Viešpats. Taigi pirmųjų krikščionių kalboje Jėzus yra Viešpats šitokia prasme: Jis yra žmogaus Sūnus, Dievo išaukštintas, įstatytas į savo mesianišką karalystę, Dievo Sūnus, „sėdįs Dievo galybės dešinėje". Kaipo Viešpaties, Jo laukiama, kada Jis ateis (paruzijoj) „dangaus debesyse", su aukščiausia, dieviška valdžia visiems žmonėms. Iš čia Petro skelbimas ir pirmųjų krikščionių tikėjimas: „Tegu žino visi Izraelio namai, kad Dievas Jį padarė ir Viešpačiu ir Kristumi, būtent tą Jėzų, kurį jūs prikalėte ant kryžiaus" (2, 36). Iš čia pirmųjų krikščionių malda į Kristų: „Ateik, Viešpatie".

Taigi Viešpaties pavadinimas pirmųjų krikščionių kalboje yra teologiškas išsireiškimas, rezervuotas Kristui, lygiai kaip ir Dievui, Jo Tėvui. Jėzaus mokymas Evangelijose, Jo stebuklai ir atsikėlimas iš numirusių duoda tam pavadinimui tikrąją prasmę. Jo kilmė nieko bendro neturi su ciesorių ar karalių apoteozėmis, kurioms krikščionys, lygiai kaip ir žydai, teturėjo pasibaisėjimo. Tasai ciesorių kultas per tris šimtmečius bus didžiausia kliūtis krikščionių tikėjimui plisti ir jis daugiausia padarys kankinių.

---

[1]) Povilas (1 Kor. 16, 22) ir Didache (10, 6), net graikiškai rašydami, cituoja tą maldą aramaiška kalba, neversdami graikiškai. Tai rodo, kad toji malda visų pirmiausia buvo vartojama aramaiškai kalbančių krikščionių tarpe ir buvo visiems labai žinoma, taip kad net graikiškai kalbantieji jos prasmę gerai žinojo. Tik vėliau Jono Apreiškimas (22, 20) pirmojo šimtmečio gale ją verčia graikiškai.

3 §. Pirmojo šimtmečio viduryj

Tame laikotarpyj, be kitų svarbių Naujojo Testamento raštų, surašytų dabartinėj formoj, didelį vaidmenį vaidina šv. Povilo raštai. Tradicija priskiria jam 14 laiškų. Jie rašyti maž daug 53—67 metų laikotarpyj. Jų autentiškumas yra kritikos pripažįstamas, išskyrus kelis laiškus, dėl kurių kai kas abejoja: tai yra laiškas Efeziečiams, antrasis Tesalonikiečiams, pastoraliniai laiškai (pirmas ir antras Timotiejui, ir laiškas Titui) ir laiškas Žydams. Kai kurių kritikų manymu, minėtieji laiškai esą ne Povilo, bet kitų asmenų, parašyti maž daug apie 65 metus. Ar tie abejojamieji laiškai tikrai Povilo rašyti, mūsų tikslui neturi didelės reikšmės.[1]) Vis tiek kritika jiems pripažįsta beveik tokią pat istorišką vertę, kaip ir kitiems Povilo laiškams. Jie liudija, koks buvo anuo metu krikščionių tikėjimas, ir kalba apie tokius pat dalykus, kaip ir Povilas kituose laiškuose.

Maž daug tuo pačiu metu rašė savo laiškus taip pat kai kurie kiti Apaštalai: Petras, Jokūbas ir Judas. Jie yra daug trumpesni, negu Povilo laiškai, duoda dažniausiai tik doroviškus pamokymus, kuriuos, tačiau, pagrindžia tikėjimo tiesomis. Iš tų tiesų matyti, koks buvo anais laikais Bažnyčioje tikėjimas apie Kristų.

Povilo ir kitų minėtųjų Apaštalų raštų liudijimu visa to laikotarpio Bažnyčia tiki į Kristaus dievybę.

Povilo skelbimu, Kristus yra Viešpats. Tasai Viešpats yra tikras Dievas.

Mes jau matėme, kad nuo pat Kristaus atsikėlimo pirmykštė Bažnyčia tikėjo ir mokė, jog Jėzus yra Viešpats. Pirmųjų krikščionių lūpose tasai pavadinimas reiškia Kristaus dievybę. Tą patį mokslą Povilas tęsia toliau, nušviesdamas dieviškas Viešpaties savybes. Suminėsime kelis pavyzdžius: „Nė vienas negali pasakyti: Viešpats Jėzus, — kaip tik šventojoje Dvasioje“ (1 Kor. 12, 3). Jo mokymu, negalima išganingai ištarti „Viešpats Jėzus“ ir Jį išpažinti, jei neturima šventosios Dvasios pagelbos ir įkvėpimo. Bet juk, aišku, ištarti sutvertos būtybės pavadinimą ir ją išpažinti nėra reikalo turėti šv. Dvasios įkvėpimo, nei Jos ypatingos pagelbos. Vadinas, Kristus nėra tvarinys. — „Jei savo burna išpažįsti Jėzų esant Viešpatį ir savo širdimi tiki, kad Dievas Jį prikėlė iš numirusių, tu būsi išganytas“ (Rom. 10, 9). Išpažinti tvarinį neduoda išganymo, — vadinas, Viešpats Jėzus nėra tvarinys. — „Kiekvienas, kurs šauksis Viešpaties vardo,

---

[1]) Jų autentiškumą, be kitų mokslininkų, sėkmingai gina O. Milligan, S. Paul's Epistles to the Thessalonians, London, 1908; C. Coppieters, Les récentes attaques contre l'Epitre aux Ephésiens, Revue Bibl. 1912, 361—390; J. Belser, Enleitung in das N. Testament, Freiburg, Herder, 1901.

bus išganytas“ (Rom. 10, 13; plg. 1 Kor. 1, 2; 2 Tim. 2, 22). Tie žodžiai paimti iš pranašo Joelio (2, 32), kur Viešpats yra pats Jahve. Bet Povilas tuos žodžius taiko Kristui; taigi Viešpats Kristus yra lygus Jahvei. Be to, šauktis Viešpaties vardo Biblijoj reiškia atiduoti dievišką garbinimą tikrajam Viešpačiui Dievui (plg. Prad. 4, 26; Iš. 34, 5; 1 Mach. 7, 37 ir k.); taigi šauktis Viešpaties Kristaus vardo reiškia atiduoti Kristui dievišką garbinimą ir pripažinti Jį tikru Dievu, — toks Kristaus šaukimasis duoda išganymą; tvarinio šaukimasis neišgano.

Taip pat daug kitų posakių, kurie Senajame Testamente buvo sakomi apie Jahvę, Povilas perkelia ant Kristaus ir sako apie Kristų.[1]) Jahvė, kurs išvedė Izraelitus iš Egipto ir vedė per tyrus, Povilo mokymu, yra ne kas kitas, kaip Kristus (1 Kor. 4, 10). Išvestieji iš nelaisvės Izraelitai gundė Jahvę: „Negundykime Kristaus, kaip kai kurie iš jų gundė ir žuvo nuo žalčių“ (1 Kor. 10, 9), — vadinas, gundydami Jahvę, jie gundė Kristų; Jahvės vieton Povilo statomas Kristus. Psalmės (102, 26—28) žodžius, „Tu, Viešpatie (Jahve), pradžioje įkūrei žemę, ir dangus yra Tavo rankų darbas. Jie pražus... Bet Tu esi tas pats, ir Tavo metams nebus galo“, Žydams rašytojo laiško autorius taiko Kristui (Žyd. 1, 10—12). Panašių atsitikimų yra ir daugiau. — Žodžiu, kas Senajame Testamente sakoma apie tikrąjį Dievą, Jahvę, tai Povilas ne kartą taiko Kristui Viešpačiui. Taigi, jo mokymu, Kristus yra vienas su Senojo Testamento Jahve.

Kristus yra aukščiausias Viešpats, kurio valdžioje viskas yra. Jis yra Sutvėrėjas. „Jis yra neregimojo Dievo paveikslas, pirmgimis pirm viso sutvėrimo; nes per Jį sutverta viskas danguje ir žemėje, matomi ir nematomi dalykai, ar tai sostai ar viešpatystės, ar kunigaikštystės ar valdžios; viskas sutverta per Jį ir Jam; Jis yra pirm visko, ir viskas Juo laikosi“ (Kol. 1, 15—17; plg. 1 Kor. 8, 6). Jis yra pirm visų tvarinių, „pirmgimis pirm viso sutvėrimo“, — pirm visų tvarinių tegali būti Dievas; viskas sutverta „per Jį“ (Jame) pagal Jo dievišką planą ir Jo visagalybės jėga; „per Jį“ — Jis nėra tvėrimo įrankis, bet kuriamoji priežastis: dangus ir žemė yra Jo rankų darbai (Žyd. 1, 10; 1, 2); ir viskas sutverta „Jam“, — Jis yra visų sutvertų daiktų paskučiausias tikslas. Ir ne tik Jis sutvėrė pasaulį, bet savo galybe Jis jį laiko buvime: „viskas Juo laikosi“, — ir laiko buvime „nešdamas viską savo jėgos žodžiu“ (Žyd. 1, 3). Tiesa, ta Jo visagalybė yra gauta iš Tėvo, — bet vis tik tai yra Jo paties savarankiška galybė. Iš čia

---

[1]) Pav. Is. 40, 13 plg. 1 Kor. 2, 16; Jer. 9, 23—24 plg. 1 Kor. 1, 30—31; Malach. 1, 7, 12 plg. 1 Kor. 10, 21.

eina Jo valdžia stebuklus daryti ir numirėlius prikelti (plg. Jo. 5, 19—21). Jis yra Viešpats, turįs aukščiausią valdžią visiems daiktams, nes „viskas Jam pavergta, išskyrus tą, kursai viską yra Jam pavergęs“ (1 Kor. 15, 27). Kaip vienas tėra Dievas Tėvas, taip vienas tėra Viešpats Jėzus Kristus: „Mums yra vienas Dievas Tėvas, iš kurio visi dalykai ir kurs yra mūsų tikslas; taip pat vienas Viešpats Jėzus Kristus, per kurį yra visi dalykai ir mes per Jį“ (1 Kor. 8, 6).

Kristus yra ne tik visagalįs visų daiktų Sutvėrėjas, bet taip pat Jis yra amžinas, esąs „pirm viso sutvėrimo“. „Atėjus laiko pilnybei, Dievas siuntė savo Sūnų“ (Gal. 4, 4; Rom. 8, 3): vadinas, Sūnus jau turėjo buvimą, pirma negu buvo siųstas. „Jis, būdamas turtingas, dėl mūsų pasidarė beturtis, kad Jo neturtu jūs būtumėte turtingi“ (2 Kor. 8, 9), — buvo turtingas pirma, negu atėjo į pasaulį; ateidamas į pasaulį, Jis pasidarė beturčiu, — vadinas, Jis turėjo preegzistenciją. Ta Jo preegzistencija yra amžina, nes Jis yra ne tik „pirm viso sutvėrimo“, bet „Jis yra neregimojo Dievo paveikslas“ (Kol. 1, 15; 2 Kor, 4, 4), Dievo „garbės atšvaita ir Jo esmės paveikslas“ (Žyd. 1, 3); Dievo „garbės atšvaita“ yra amžina, kaip pats Dievas, — lygiai ir Dievo esmės paveikslas yra taip pat senas, kaip ir pati Dievo esmė, — kitaip jis nėra tikras Dievo paveikslas, bet tik Jo didesnis ar mažesnis panašumas. Todėl apie Kristų, esminį Dievo paveikslą, sakoma, „Tu, Viešpatie, pradžioje įkūrei žemę, ir dangus yra Tavo rankų darbas. Jie pražus, Tu gi pasiliksi; jie visi pasens, kaip apdaras, ir Tu pakeisi juos kaip apsiaustą, ir bus pakeisti. Bet Tu esi tas pats ir Tavo metams nebus galo“ (Žyd. 1, 10—12). Kartu su Kristaus amžinumu skelbiama ir Jo dieviškas nesikeičiamumas. Jis gyvena nesikeičiamoj amžinybėj ir Jis pats nesikeičia. Amžinybė Jam yra praeities, dabarties ir ateities santrauka į vieną nepadalinamą ir nejudomą dabar. Todėl ir sakoma: „Jėzus Kristus vakar ir šiandien tas pats per amžius“ (Žyd. 13, 8). Kristus yra visur esąs, kaip tegali būti Dievas,— nes „kurs nužengė, yra tas pats, kurs ir užžengė ant visų dangų, kad viską pripildytų“ (Ef. 4, 10). Kristus ir tikinčiųjų širdyse gyvena, kaip ir šventoji Dvasia (Ef. 3, 17; Rom. 8, 9—10; plg. 14, 23). Kristus turi dievišką visažinojimą ir išmintį, nes Jame „yra paslėpti visi išminties ir žinojimo turtai“ (Kol. 2, 3). Povilas rašo Kolosiečiams neieškoti dieviškųjų dalykų pažinimo kur kitur, kur šaltiniai yra sudrumsti; jie turi gryną pažinimo šaltinį Kristuje, „nes Jame gyvena kūniškai visa dievystės piluma“ (Kol. 2, 9); Jame „gyvena“ (katoikei) pastoviai ir galutinai; — gyvena „kūniškai“ — substancialiai (Damasc.), nes Kristus yra įsikūnijusi dievybė (plg. Jo. 1, 14); — todėl ir dieviškos išminties pilnybė Jame yra. Kristus yra šven-

tas, kaip Dievas tegali būti šventas: kas tik sutverta, turi trūkumų; Jame gi nėra jokių trūkumų (*2* Kor. 5, *21*; Žyd. 4, 15; 7, *26*; 9, 14).

Įsikūnijęs (Gal. 4, 4; Filyp. *2*, 7), savo kančia ir krauju Jėzus atpirko pasaulį. Jis „pats save davė už mus, kad mus išpirktų iš visokios neteisybės ir apvalytų pats sau priimtiną tautą, stropią geriems darbams“ (Tit. *2*, 14). Atpirkimas ir sutaikymas su Dievu per Jėzaus Kristaus kančią tęsiasi per visus Povilo laiškus ir dėstomas tuo ar kitu būdu (Plg. Rom. 5, 6—11; Ef. 1, 7; Kol. 1, 14; 1 Kor. 15, 3—5; 1 Tim. *2*, 6 ir k.). Jo kančios ir kraujo vertė taip brangi, kad ji patiekia Dievui pilną atlyginimą, — nes per atpirkimą mes esame sutaikyti su Dievu, išvaduoti iš nuodėmės prakeikimo, padaryti Dievo vaikais ir dangaus paveldėtojais. Jokio kūrinio kančia ir mirtis negali turėti tokios vertės, — vadinas, Kristus Atpirkėjas turėjo būti dieviškas asmuo.

Atsikėlimas iš numirusių, kurį Povilas tiek kartų skelbia, parodo Kristų esant Dievo Sūnų (Apd. 13, 33). Bet kartu Jis yra natūralus tarpininkas tarp Dievo ir žmonių (1 Tim. *2*, 5—6), kurs savo kryžiaus auka įvykdęs atpirkimą, patiekė Dievui gausų atlyginimą už mūsų nuodėmes (1 Kor. 6, *20*) ir mums pasiekė nuteisinimą, arba nuodėmių atleidimą, įsūnystę ir amžiną paveldėjimą (Rom. 3, *24—26*; 8, 17; Gal. 4, 5; *2* Kor. 5, *21*; Žyd. 5, 8 s. ir k.); — bet natūralus tarpininkas turi turėti ką nors bendrą iš abiejų taikinamųjų pusių, — taigi Kristus yra ne tik žmogus, bet kartu ir Dievas.

Būdamas tarpininku, Kristus kartu yra Bažnyčios galva. Bažnyčia yra „vienas kūnas“ (Rom. *12*, 4—5; 1 Kor. Ef. 4, 4), — tai yra „Kristaus kūnas“ (1 Kor. 6, 15; *12*, *27*; Ef. 4, *12*), o jos „galva“ Kristus (Kol. 1, 18; Ef. 1, *22*; 4, *12* ir k.). Iš tos „galvos“, vadinas, iš Kristaus, eina gyvybė: „Mes velyk, laikydamies tiesos, meile augsime visais žvilgsniais tame, kurs yra galva, Kristus. Jo yra visas kūnas sudėtas ir sujungtas, ir taip Jis visais susišelpimo sunėrimais, kaip atitinka kiekvienam nariui skirtam veikimui, vykina savo augimą sau statyti meilėje“ (Ef. 4, 15—16). Iš Jo „visas kūnas sunėrimais ir sujungimais surištas ir laikomas auga Dievo duodamu augimu“ (Kol. *2*, 19). Taigi, kaip sako Chrizostomas: „Tarp galvos (= Kristaus) ir kūno (= Bažnyčios narių) negali būti jokios pertraukos; Jis yra pamatas, mes pastatas; Jis vynmedis, mes šakelės, Jis sužieduotinis, mes sužieduotinė; Jis ganytojas, mes avys; Jis kelias, mes ėjėjai; ir atvirkščiai — mes šventovė, Jis jos gyventojas; Jis pirmgimis, mes broliai; Jis tėvainis (paveldėtojas), mes bendratėvainiai; Jis gyvybė, mes gyvuojantieji; Jis atsikėlimas, mes atsikeliantieji; Jis šviesa, mes

apšviečiamieji".[1]) Bet Kristus tik tada tegali būti viso mūsų religinio, dvasiško gyvenimo šaltinis, jei Jis yra ne tik žmogus, bet kartu ir Dievas.

Pasaulio Kūrėjas, Dievo karalystės karalius (Kol. 1, 13; *2* Tim. 4, 1), Bažnyčios ir visos atpirktos žmonijos galva, Kristus yra aukščiausias Viešpats, turįs aukščiausią valdžią visam sutvėrimui. Būdamas Dievo „pirmgimis pirm viso sutvėrimo, nes per Jį sutverta viskas danguje ir žemėje" (Kol. 1, 15), Jis yra universalus Tėvo paveldėtojas, gimimu gavęs iš Jo visą absoliučią dievišką valdžią. „Viešpaties yra žemė ir visa, ko ji pilna" — tuos psalmės (*23*, 1) žodžius, kurie buvo sakomi apie Jahvę, Povilas taiko Kristui (1 Kor. 10, *26*), Jis „sėdi Tėvo dešinėje" (Rom. 8, 34; Ef. 1, *20*; Žyd. 1, 3, 13), kaipo aukščiausias Valdovas, dalyvaudamas Tėvo valdžioje, ir Jam turi priklaupti „visoks kelias danguje, žemėje ir po žeme" (Filyp. *2*, 10), ir viskas atiduota Jo valdžiai (1 Kor. 15, *26—27*).

Šventoji Dvasia, siunčiama į žmonių širdis jas pašventinti, yra Sūnaus, Kristaus, Jėzaus Dvasia (Rom. 8, 9; Gal. 4, 6; Filip. 1, 19; Apd. 16, 6—7 ir k.). Šventoji Dvasia negalėtų būti Dievas, nei negalėtų pašventinti sielų, jei pats Kristus, kurio Dvasia Ji yra, nebūtų Dievas. Todėl labai dažnai Povilas stato greta Tėvą, Sūnų arba Kristų, o kartais ir šventąją Dvasią (*2* Kor. 13, 13) kaipo vieną malonės šaltinį. Beveik kiekvieno laiško pradžioje jis rašo: „Malonė jums ir ramybė nuo Dievo mūsų Tėvo, ir Viešpaties Jėzaus Kristaus". Baigia jis savo laiškus dažniausiai linkėdamas Dievo Tėvo ir Kristaus malonės. Toks sugretinimas Kristaus su Dievu Tėvu ir šventąja Dvasia nebūtų galimas, jei Kristus nebūtų tikras Dievas. Tesalonikos Bažnyčia yra „Dievuje Tėvuje ir Viešpatyje Jėzuje Kristuje" (1 Tes. 1, 1; *2* Tes. 1, 1). Tėvas ir Kristus statomi greta vienas antro jau ne tik kaipo vienas malonės šaltinis, arba kaipo meldžiamieji asmenys, bet tiesiog kaipo dvasiškas vidurys, kuriame Bažnyčia gyvuoja. Atenuose Apaštalas kalbėjo apie Dievą: „Jame mes gyvename, judame ir esame" (Apd. 17, *28*); tokią pat mintį, tik dar labiau religišką ir dvasišką, jis išreiškia apie Tesalonikos Bažnyčią, sakydamas, kad ji yra „Dievuje", ir „Jėzuje Kristuje". Tą pačią mintį Apaštalas kitur reiškia sakydamas: „Dievuje", „šventoje Dvasioje", arba dažniausiai „Jėzuje Kristuje".

Kas tiki į Kristų, tas turi Dievą, — tokia yra Povilo mintis, — kas netiki į Kristų, tas nė Dievo neturi. „Būdami pagonys, jūs buvote kaip banda vedami pas nebylius stabus" (1 Kor. 12, *2*), buvote „be vilties" ir „be Dievo šiame pasaulyje" (Ef. *2*, 12); nes galėdami pažinti Dievą, pagonys „negarbino

[1]) Chrys. hom. in 1 Kor. 3, 11.

Jo kaipo Dievo ir nedėkojo... jie pamainė nemirtingojo Dievo garbę, mirtingo žmogaus, net paukščių, keturkojų ir slankiojančių gyvių paveikslo panašumu" (Rom. 1, 20—23). Taigi objektyviai jie buvo bedieviai, nes jie manė Dievą esant tokį, koks nė būti negali. „Dabar gi Kristuje Jėzuje jūs, kitados toli buvusieji, esate priartinti Kristaus krauju... nes per Jį mes turime priėjimą prie Tėvo" (Ef. 2, 13—18). Mat juk ir Kristus buvo sakęs: „Niekas neateina pas Tėvą, kaip tik per mane" (Jo. 14, 6).

Jėzus yra ne tik „tikėjimo kūrėjas ir baigėjas" (Žyd. 12, 2), bet ir tikėjimo objektas, ir tai tokio tikėjimo, kurs išgano (Rom. 3, 22—26; Gal, 2, 16, 20). Tokiu tikėjimu tegalima tikėti į tikrąjį Dievą, nes kitaip išeitų stabmeldystė. — Kristus turi būti mylimas daugiau už viską: „Jei kas nemyli mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus, tas tebūnie atskirtas" (1 Kor. 16, 22; 2 Kor. 5, 14 ir k.). Visas krikščionio gyvenimas priklauso Kristui: „Nes ar gyvename, gyvename Viešpačiui, ar mirštame, Viešpačiui mirštame. Taigi ar esame gyvi, ar mirštame, mes esame Viešpaties" (Rom. 14, 8). Krikščionis, Kristaus atpirktas, yra Jo nuosavybė (1 Kor. 6, 19—20), Jo tarnas (1 Kor. 7, 22—24; Gal. 2, 4), — todėl Jo, kaipo Valdovo, jis turi klausyti (Rom. 10, 12; Ef. 5, 22; 6, 7—9; Kol. 3, 23—24), ir pats Povilas nuolat save vadina Jėzaus Kristaus tarnu (Rom. 1, 1 ir k.). Toks tarnavimas Kristui nėra tarnavimas tvariniui, — jis suponuoja Kristaus dievybę.

Visas Povilo gyvenimas susikoncentruoja į Kristų; „Kristus mano gyvybė" (Filyp. 1, 21). „Aš esu su Kristumi prikaltas ant kryžiaus. Esu gyvas, tačiau jau nebe aš, bet yra gyvas manyje Kristus. O kad dabar aš esu gyvas kūne, tai gyvenu tikėjimu į Dievo Sūnų, kurs mane mylėjo ir pats save išdavė už mane" (Gal. 2, 19—20). „Aš viską laikau nuostoliu dėl prakilnaus pažinimo mano Viešpaties Jėzaus Kristaus. Dėl Jo aš išsižadėjau visko ir laikiau lyg mėšlu, kad laimėčiau Kristų" (Filyp. 3, 8). Povilas džiūgauja, kad jis gali pakelti negirdėtus vargus dėl Kristaus (1 Kor. 4, 9—13; 2 Kor. 11, 23—33; Filyp. 1, 18). „Tai kas gi atskirs mus nuo Kristaus meilės? ar vargas? ar suspaudimas? ar badas? ar skurdas? ar pavojus? ar persekiojimas? ar kalavijas? Juk yra parašyta: dėl Tavęs esame žudomi visą dieną, laikomi piautinomis avimis. Bet visa tai mes nugalime, dėl to, kurs mus mylėjo" (Rom. 8, 35—37). Taip tik tas tegali kalbėti, kurs tiki į Kristaus dievybę.

Kristus, tiesa, gyvena kiekvieno krikščionio sieloje (Ef. 3, 17; Rom. 8, 9—10); bet krikščionis tai žino tik tikėjimu. Būti su Kristumi ir Jį matyti, — štai, ko jis trokšta. Būti su Kristumi — tai sudaro žmogaus laimę ir Jo paskučiausią tikslą. Nebūti su Kristumi — šiame gyvenime yra ištrėmimas, o ki-

tame gyvenime pražūtis. „Kolei esame kūne, mes pasiliekame toli nuo Viešpaties, — mes einame tikėjimu, ne regėjimu. Mes tvirtai pasitikime ir turime gerą valią velyk išeiti ir kūno ir būti prie Viešpaties. Todėl mes stengiamės Jam įtikti, ar išėję iš kūno ar jame pasilikdami“ (*2* Kor. 5, 6—9). „Aš esu spaudžiamas iš abiejų pusių: trokštu mirti ir būti su Kristumi; tai yra daug geriau; bet dėl jūsų reikia pasilikti kūne“ (Filyp. 1, *23—24*). Būti su Kristumi ir su Dievu — tai amžinoji laimė būsimajame gyvenime. „Mes būsime visuomet su Viešpačiu“ (1 Tes. 4, 17). „Dievas paskyrė mus... kad įgytumėm išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų. Jis mirė už mus, kad mes, ar gyvi ar mirę, visuomet būtumėm draug su Juo“ (1 Tes. 5, 9—10). „Jei jūs atsikėlėte su Kristumi, ieškokite, kas yra aukštai, kame Kristus sėdi Dievo dešinėje; pamėkite tai, kas yra aukštai, ne kas žemėje. Nes jūs esate numirę, ir jūsų gyvenimas yra paslėptas su Kristumi Dievuje. Kuomet pasirodys Kristus, jūsų gyvybė, tuomet ir jūs pasirodysite draug su Juo garbėje“ (Kol. 3, 1—4). — Žmogaus paskučiausiojo tikslo laimė tegali būti Dievas, — o čia tą laimę sudaro Kristus, dėl to kad tikima į Jo dievybę.

Kūnų atsikėlimas iš numirusių įvyks per Kristų: „Žinome, kad kursai prikėlė Jėzų, prikels ir mus su Jėzumi“ (per Jėzų) (*2* Kor. 4, 14; Rom. 5, 17; 1 Kor. 15, *21* ir k.). Jis yra atpirktųjų kūno galva; jei galva atsikėlė iš numirusių, atsikels ir visas kūnas, maitinamas eucharistiniu Kristaus kūnu ir krauju ir gaivinamas Jo malonės, atsikels visi nariai (1 Kor. 15, *12—32*; Rom. 8, 11). Savo mirtimi Kristus mums nupelnė atsikėlimą ir savo atsikėlimu Jis yra mūsų atsikėlimo pavyzdys ir pirmonė (1 Kor. 15, *20*; Filyp. 3, *21*). — Tai suponuoja Kristaus dievybę.

Kristus yra visų žmonių Teisėjas: „Mes visi stosimės prieš Kristaus teismo krasę“ (Rom. 14, 10), „kad kiekvienas atsiimtų, kaip kas, kūne būdamas, elgėsi, gera ar pikta“ (*2* Kor. 5, 10). Ta teismo diena vadinama „Viešpaties Jėzaus Kristaus diena“ (1 Kor. 5, 5; *2* Kor. 1, 14; 1 Tes. 5, *2* ir k.), Jo „atėjimas“ (1 Tes. *2*, 19; 3, 13; 5, *23*; *2* Tes. *2*, 1; 1; Tim. 6, 14; *2* Tim. 4, 1 ir k.), Jo „apsireiškimas“ (*2* Tes. 1, *7* ir k.). Tiesa, Povilas taip pat sako, kad Dievas teis (Rom. *2*, *2*, 3, 16 ir k.), — bet dažniausiai, kad Kristus teis, arba Dievas per Jėzų Kristų. Tiek čia tiek ir kitais atvejais tuo būdu reiškiamas Sūnaus priklausomumas nuo Tėvo. Viešpats Kristus „apšvies paslėptuosius tamsybėse dalykus ir atidengs širdžių sumanymus“ (1 Kor. 4, 5). Nuo Jo pareina amžinasis žmogaus likimas: Jis pasmerks piktuosius kančioms „amžinoje prapultyje“ (*2* Tes. 1, 9 ir k.), o teisiesiems Jis skirsto „teisybės vainiką“ (*2* Tim. 4, 8), „tėvainystės užmokesnį“ (Kol. 3, *24* ir k.). —

Pasaulio teisėju ir amžinojo žmogaus likimo skirstytoju tegali būti Dievas. O kad Povilas moko, jog tokiu teisėju yra Kristus, tai tuo pačiu jis skelbia Jo dievybę.

Kristui atiduodamas dieviškas garbinimas (cultus latriae). Laisvai cituodamas Isaijo (45, 23) žodžius, sakomus apie Jahvę, Povilas juos taiko Kristui, sakydamas: „Mes visi stosimės prieš Kristaus teismo krasę. Nes yra parašyta: Kaip aš esu gyvas, sako Viešpats, man priklaups kiekvienas kelias ir kiekvienas liežuvis išpažins Dievą" (Rom. 14, 10—11), — tuo jis išreiškia, kad visi žmonės Kristaus teisme turės Jam, kaipo Dievui, atiduoti garbę. Dar reikšmingiau jis kalba, sakydamas, kad Jėzaus vardo garbei turi priklaupti kiekvienas kelias (Filyp. 2, 9—11); Jį turi garbinti ir adoruoti visi Dievo angelai (Žyd. 1, 6); Senajame Testamente (Ps. 96, 7) tai sakoma apie Jahvę, o čia taikoma Kristui, — vadinas, Kristus yra lygus Jahvei. — Mokoma kreiptis maldoje su pasitikėjimu į Kristaus malonės sostą pasigailėjimui ir malonei gauti, nes vyriausias kunigas Kristus „negali neužjausti mūsų silpnybių" (Žyd. 4, 14—16; 10, 19—25). Povilas ragina tikinčiuosius garbinti Viešpatį Kristų (Ef. 5, 19), nes juk ir visas krikščionio gyvenimas turi būti Viešpaties Kristaus garbinimas (Kol. 3, 17). Kristui kartojamos vadinamos doksologijos (dieviškojo garbinimo išreiškimai), kurios tereiškiamos vienam Dievui (2 Tim. 4, 18); Jam dėkojama už malones (1 Tim. 1, 12). Jam siunčiami maldos prašymai; iš Jo laukiama malonės, ramybės, pagelbos ir gailestingumo (Rom. 1, 7 ir k.); Jo gailestingumu krikščionys išsilaikys malonėje (2 Tim. 1, 12 ir k.) ir meldžiama Jo atėjimo (Marana tha — 1 Kor. 16, 22). Pats Povilas maldoje paveda Kristui savo kūniškus trūkumus ir savo rūpesčius (2 Kor. 12, 7—9) ir turi viltį, kad jį „gelbės į dangiškąją savo karalystę" (2 Tim. 4, 18). — Toks Kristaus garbinimas rodo Povilo ir krikščionių tikėjimą į Kristaus dievybę.

Povilas vadina Kristų ne tik Viešpačiu, kurs tiek pat reiškia kiek ir Dievo pavadinimas, bet kartais jis ir Dievo pavadinimą taiko Kristui ir vadina Jį Dievu. Efezo bažnyčios vyresniesiems jis sako: „Žiūrėkite patys savęs ir visos kaimenės, kurioj šventoji Dvasia pastatė jus vyskupais valdyti Dievo Bažnyčios, kurią Jis yra įgijęs savo krauju" (Apd. 20, 28). Sakoma, kad Dievas savu krauju įgijo Bažnyčią: kraują gi liejo Kristus,—reiškia, Kristus vadinamas Dievu, ir Bažnyčia yra Jo.[1])

Rašydamas Filypiečiams, Povilas sako: „Turėkite savyje tokius jausmus, kokius turėjo Jėzus Kristus. Jis, esme (forma, morfe) būdamas Dievas, nelaikė išplėšimu būti lygus Dievui; bet Jis pats save ištuštino (apiplėšė, sunaikino), prisiimdamas

[1]) Plg. F. Prat, La théologie de St. Paul, Paris, 1902, II, 193 s.

tarno pavidalą (formam servi, morfen doulou), pasidaręs panašus į žmones ir viršujine išvaizda rastas kaip žmogus. Jis pats save pasižemino, pasidaręs paklusnus iki mirčiai, mirčiai gi kryžiaus. Todėl ir Dievas išaukštino Jį ir dovanojo Jam vardą, viršesnį už visus vardus, kad Jėzaus vardu priklauptų visoks kelias danguje, žemėje ir po žeme, ir kad kiekvienas liežuvis išpažintų, jog Viešpats Jėzus Kristus yra Dievo Tėvo garbei" (Filyp. 2, 5—11).

Skyrius, kuriame tie žodžiai yra, neturi dogmatiško charakterio; jame raginama laikytis krikščioniškos ramybės, meilės, nuolankumo; pripuolamai privedamas Kristaus pavyzdys tikslu paskatinti krikščionis lavintis dorybėmis. Tasai Kristaus pavyzdys yra krikščionims labai žinoma tiesa: pats Kristus savo laisva valia pasižemino.[1])

Savo esme (forma, morfe) būdamas Dievas, Kristus nė kiek neprisirišo prie tos teise turimos lygybės su Dievu, lyg prie godžiai ginamo grobio, bet Jis apiplėšė ir pažemino save, prisiimdamas tarno pavidalą ir tapdamas panašiu į žmones. Dviejų būklių, Dievo ir tarno, sulyginimas leidžia Filypiečiams įvertinti tą laisvavališką Kristaus pasižeminimą; bet ta proga mums aišku, kad Kristus turėjo dievišką preegzistenciją: pirma negu Kristus padarė tą sprendžiamą žingsnį, pirma negu Jis save apiplėšė ir pažemino tapdamas žmogumi, Jis jau turėjo buvimą Dievo pavidale (in forma Dei, en morfe theou). Tarp tų dviejų egzistencijų kontrastas yra labai griežtas: „esme (forma, morfe) būdamas Dievas", ir naujai pradedamoji Jo egzistencija — „prisiimdamas tarno pavidalą", kuriuo Jis yra „pasidaręs panašus į žmones". Pirmojoj, dieviškojoj egzistencijoj Jis buvo, yra ir bus; antrojoj egzistencijoj Jis pradėjo būti.

Tasai sugretinimas: esme Dievas — pavidalu tarnas (morfe theou — morfe doulou) — daug tikriau nustato Povilo sakinio prasmę, negu išsireiškimo „esmės" ir „pavidalo" (graikų tekste abejais atvejais tas pats žodis „morfe") prasmė. Nėra abejonės, kad Kristus pasidarė tikru žmogumi, ir kad tai išreiškia žodžiai: „prisiimdamas tarno pavidalą"; taigi tenka pripažinti, kad ir pirmuoju atveju Jis buvo tikrai Dievas („esme būdamas Dievas").

Iš tos pirmosios natūralios būklės Jam tenka teise lygumas su Dievu: „būti lygus Dievui". Tačiau prie tos teisės, lyg prie kokio grobio, neprisirišdamas, Jis pats sau ją atėmė, ir tuo būdu save apiplėšė, arba „ištuštino". Tasai savęs apiplėšimas nėra atsisakymas nuo dieviškosios prigimties, kurią Jis turėjo, nei atsisakymas nuo dieviškojo gyvenimo esminių savumų, nuo šventumo, išminties, galybės, bet tai tėra atsisakymas

[1]) Plg. Lebreton, Trinitė, I, 1927, 417—421.

naudotis dieviškomis teisėmis ir dieviška garbe; įsikūnijęs Kristus tepasiėmė sau „tarno pavidalą“ ir „kryžiaus mirtį“. „Todėl ir Dievas išaukštino Jį“... Priminęs Kristaus dieviškąją preegzistenciją ir Jo pažemintą gyvenimą čia žemėje, Povilas grįžta prie garbingojo Kristaus, kurį jis nuolat mąsto ir skelbia: Jį, kadaise nukryžiuotą, ir dabar išaukštintą, turi visas sutvėrimas adoruoti ir pripažinti Viešpačiu „Dievo Tėvo garbei“.

Povilo raštuose Kristus labai dažnai vadinamas „Sūnumi“, „Dievo Sūnumi“. Dievas „savo paties Sūnaus (proprio Filio — idiou yiou) nepasigailėjo, bet išdavė Jį už mus“ (Rom. 8, 32). „Dievas siuntė savo Sūnų... kad mes gautumėm įsūnystę“ (Gal. 4, 4—5), — čia Kristaus dieviškoji sūnystė priešpastatoma mūsų dieviškajai įsūnystei, — vadinas, Jo sūnystė yra visai kitokia, negu mūsų įsūnystė: Jis yra Sūnus gimimu, mes sūnūs įsūnijimu. — Mozė tebuvo Dievo tarnas, Kristus gi Dievo Sūnus; nors Mozė turėjo dievišką įsūnystę, vis tik jo įsūnystė priešpastatoma Kristaus sūnystei (Žyd. 3, 3—6). Kristaus sūnystė yra visai kitokios rūšies, negu žmonių, negu pranašų, negu Angelų sūnystė: šie teturi dievišką įsūnijimą, o Kristus, būdamas natūralus Dievo tėvainis (paveldėtojas), „sėdi Tėvo dešinėje“ (Žyd. 1 sk. ir k.).

Su skausmu prisimindamas Izraelio neištikimumą, Povilas pasakoja tos tautos pažymėjimą, kad iš jos yra kilęs kūnu Mesijas, Atpirkėjas: „iš kurių (tėvų) kūnu yra kilęs Kristus, kurs yra viso Dievas palaimintas per amžių amžius! Amen“ (Rom. 9, 5). Taigi Kristus vadinamas „viso (visų daiktų) Dievas“, Dievas „palaimintas per amžius“.

Priešai nenori pripažinti Povilo sakinio. Jie pastebėjo, kad keli teksto rankraščiai po žodžio „Kristus“ turi tašką, taigi tuo remdamies, jie toj vietoj stato tašką, ir tada kitus sekančius žodžius „kurs yra (graikiškai dalyvis on = būdamas) viso Dievas palaimintas per amžius“ jie nebetaiko Kristui, bet pačiam Dievui Tėvui.

Tačiau mūsų skaitymo būdas yra tikras. Kalbamojoj vietoj turi tašką vos keli (4) rankraščiai, o visi kiti turi kablelį. Seniausieji Bažnyčios Tėvai (bent 50) turi mūsų skaitymo būdą. Statant tašką, išeina nenatūrali kalbos eiga, — nes be sąryšio įdedama doksologija Dievui Tėvui, — ir dar graikiškas sakinys įgauna visai svetimą, nevartojamą konstrukciją. Pastebėtina dar, kad graikų kalboj „viso“ (super omnia = epi panton) nekvalifikuoja „Dievą“ (lyg būtų = Deus super omnia = supremus Deus), bet kvalifikuoja veiksmažodį „yra“ (kurs yra virš visko = o on epi panton). Sakinys nėra doksologija griežta prasme, tik juo išreiškiama Kristaus, kūnu kilusio iš Izraelio, viską pranešantis orumas, — tai ypatinga, Izraeliui suteikta privilegija.

Rašydamas Titui, Povilas sako:... „laukdami palaimintosios vilties ir ateinant garbės didžiojo Dievo ir mūsų Išganytojo Jėzaus Kristaus“ (Tit. 2, 11—15). Kristus vadinamas „didžiuoju Dievu ir mūsų Išganytoju“. Rašydamas graikų kalba, Povilas išreiškia ne du asmenis, — „didįjį Dievą“ ir su Juo „mūsų Išganytoją Jėzų Kristų“, — bet vieną asmenį; mat jis deda artiklį tik vieną kartą (tou megalou theou kai soteros). Jei jis būtų norėjęs išreikšti du asmenis, jis būtų pakartojęs artiklį (tou megalou theou kai tou soteros), nes to reikalauja graikų kalba. Taip pat ir kitur, kur Povilas nori išreikšti du asmenis, ten jis pakartoja artiklį, o kur vieną, ten artiklio nebekartoja (plg. 2 Kor. 1, 3; Ef. 1, 3). — Be to, čia kalbama apie Kristaus atėjimą teisti, arba apie paruziją; bet paruzija visur suprantama ne Tėvo, bet Jėzaus Kristaus atėjimas, — nes „Tėvas nieko neteisia, bet visą teismą atidavė Sūnui“ (Jo. 5, 22). Todėl etiopų vertime jungtis „ir“ visai išleista, pažymėjimui, kad Dievas ir Kristus yra vienas ir tas pats asmuo.

Rašyto Žydams laiško autorius perstato Dievą sakant Sūnui: „Tavo, o Dieve, sostas per amžių amžius“ (Žyd. 1, 8). Tie žodžiai, paimti iš 44 Psalmės; ten jie taikomi Mesijui. Ten žodis „Dievas“ (Elohim) reiškia tikrąjį Dievą, — taigi ir čia Sūnus vadinamas tikruoju Dievu. Norėdami tuo tekstu nusikratyti, priešai mano, kad čia žodis Dievas neesąs šauksmininkas, tik vardininkas, ir sakinio prasmė esanti: Tavo sostas (yra) Dievas per amžių amžius. Mat graikiškas tekstas turi ne šauksmininko, tik vardininko formą (o theos). Tačiau niekas nekliudo, kad vardininko forma turėtų šauksmininko prasmę, nes Naujojo Testamento graikiškoj kalboj taip nuolat vyksta (plg. Mat. 11, 26; Mork. 5, 41; Luk. 8, 54; Jo. 19, 3; Ef. 6, 1; Kol. 3, 18 ir k.). Net klasiškoj graikų kalboj šauksmininkas gali būti ne vien thee, bet ir theos, panašiai kaip lotynų kalboj Deus, ir gali turėti vardininko artiklį. Taigi visas klausimas, ar čia yra vardininkas, ar šauksmininkas, pareina nuo sakinio prasmės. Bet sakinio prasmė reikalauja šauksmininko. Šv. Rašte niekur nesakoma, kad Dievas būtų kam nors sostu; apie tvarinius, apie dangų ir žemę pasakoma, kad jie yra Dievo sostas, — bet priešingai nesakoma, ir nedera sakyti. Taigi išeina, kad theos yra šauksmininkas, kaip ir lietuviškame vertime. Bet tada Sūnus vadinamas tikruoju Dievu.

Žodžiu, nėra jokio abejojimo, kad Povilo raštų liudijimu visa ano laiko krikščionių Bažnyčia tikėjo į Kristaus dievybę. Tą patį liudija ir kitų Apaštalų raštai, kurie buvo rašyti maž daug tuo pačiu laiku. Jie yra daug trumpesni, ir kalba daugiausia apie krikščioniškosios dorovės dalykus. Tik pripuolamai šis tas pasakoma apie Kristaus asmenį. Todėl kitų Apaštalų liudijimus labai suglaustai tesuminėsime.

Žodžius, kurie seniau buvo sakomi apie Jahvę, Petras taiko Kristui (Ps. 34, 9 plg. 1 Petr. 2, 3; Is. 8, 12—14 plg. 1 Petr, 3, 14—15). Kristus sėdi Tėvo dešinėje ir Jam Angelai pavergti (1 Petr. 3, 22). Jis atpirko pasaulį savo kančia ir krauju (1 Petr. 1, 18; 2, 24—25). Jis yra kampinis akmuo, arba išganymo pagrindas, ir per Jį išganymas (1 Petr. 2, 4). Jis yra pasaulio Teisėjas ir atlyginimo dalytojas (1 Petr. 5, 4); Jam taikoma dieviška doksologija (2 Petr. 3, 18). Jis yra „Dievas", nes antrojo laiško pradžioj, graikiškame tekste, „mūsų Dievas" ir „Išganytojas Jėzus Kristus" yra vienas asmuo.

Kaip Povilas savo raštuose, taip Petras ir Jokūbas vadina Kristų „Viešpačiu", kurs yra tikėjimo ir meilės, taigi dieviškųjų dorybių objektas (Jok. 2, 1; 1 Petr. 1, 8); iš Jo reikia laukti „pasigailėjimo amžinajam gyvenimui" (Jud. 21 eil). Jis yra „mūsų vienatinis valdovas ir Viešpats" (Jud. 4 eil.).

Tokie ir panašūs išsireiškimai užtenkamai liudija, kad tikinčiųjų krikščionių Bažnyčia tame laikotarpyj tikėjo į Kristaus dievybę. Tarp Povilo ir kitų Apaštalų mokymo nėra skirtumo moksle, bet tik to mokslo perstatymo būde.

Povilas mokė, kad Kristus yra tikras Dievo Sūnus, tikras Dievas. Taip ir krikščionių Bažnyčia anuo metu tikėjo. Toks yra faktas, kurį net daugelis priešų pripažįsta. Bet iš kur Povilas ėmė savo mokslą apie Kristų? Ar iš savo laiko stabmeldiškų mitų, kurie viešpatavo pagonių tikybose? Kai kas liberalų nori Povilui tą prikišti. Tačiau klystama. Povilas negalėjo imti savo tikybinio mokslo nei iš stabmeldžių pasaulio, nei iš žydiškosios apokaliptikos.

Pirmiausia reikia atsiminti, kad Povilas yra „gimimu žydas ir ne nusidėjėlis iš pagonių tarpo" (Gal. 2, 15), „apipiaustytas ašmoje dienoje, iš Izraelio tautos, iš Beniamino giminės, iš žydų žydas, einant Įstatymu farisiejus, uolumu Dievo Bažnyčios persekiotojas, žiūrint to teisumo, kurs yra iš Įstatymo, be papeikimo" (Filyp. 3, 5—6). Povilas niekados neišsigynė savo kilmės ir jis pasiliko giliai įsigyvenęs judaizme. Net būdas, kuriuo jis vertina krikščionybę ir „savo Evangeliją", aiškiai patvirtina tą tiesą. Jis stebisi tuo, kad išganymo kelias liko plačiai atidarytas pagonims ir kad Izraelio privilegija pasibaigė. Kaip karštai jis rašo apie tai Romėnams: „Aš sakau tiesą Kristuje, nemeluoju, liudijant man mano sąžinei šventojoje Dvasioje, kad aš turiu didelio nuliūdimo ir nuolatinio skausmo savo širdyje. Aš pats velyčiau būti atskirtas nuo Kristaus už savo brolius, kurie yra kūnu mano gentys, kurie yra izraelitai, kuriems priklauso įsūnystė, ir garbė ir sandora, ir įstatymdavystė, ir tarnavimas Dievui, ir pažadėjimai, kuriems priklauso tėvai ir iš kurių kūnu yra kilęs Kristus, kurs yra viso Dievas palaimintas per amžius! Amen" (Rom. 9, 1—5).

„Argi Dievas atstūmė savo tautą? Visai ne! nes ir aš izraelitas iš Abraomo ainijos“... (Rom. 1, 1). Tokia yra Povilo minčių kryptis. Visas jo padaras yra bibliškosios kultūros vaikas, kad ir emancipuotas ir atgaivintas naujos dvasios. Jis yra išaugęs ir giliai įsigyvenęs į griežtą Izraelio monoteizmą, persiėmęs žydų tradicija, lūkesiais ir viltimis.

Taigi jis buvo visai svetimas pagonių religiškajam pasauliui, nėra galima jį atskirti nuo jo rasės ir žydiškojo auklėjimo. Būtų didelė klaida vaizduoti jį nepriklausomą nuo pirmykštės krikščionybės, lyg jis savarankiškai būtų kūręs krikščionybę iš graikų ar kitų tautų religinių pažiūrų. Užtenka pasakyti: Povilas yra kilme žydas, įsigyvenęs Biblijos mintyse, išauklėtas žydiškame religiniame pasaulyje, karštai prisirišęs prie savo tėvų praeities, — tuoj matosi neperžengiama siena, kuri neleido jam iš pagoniškų graikų ar kitų tautų religiškų skeveldrų kurti Evangeliją ir mokslą apie Kristų.

Prieš savo atvirtimą Povilas giliausiu savo įsitikinimu buvo farisiejus. Bet nei farisaizme, nei žydų apokaliptikoj jis nerado nieko bendro su mokslu, kurį jis, būdamas Apaštalu, skelbė. Mokslas apie malonę ir atpirkimą per Mesijo mirtį buvo toms pakraipoms visai svetimas, — toks mokslas tai tiesiog prieštaravimas farisiejų ir apokaliptų mesianizmui. Taigi ne iš ten jis galėjo paimti savo christologiją.

Savo mokslui apie Kristų Povilas turėjo visai kitokius, nesudrumstus šaltinius. Pirmiausia tai buvo Kristaus pasirodymas ties Damasku, kurs jį iš persekiotojo padarė Apaštalą. Pasirodymas buvo realus, objektyvus, tikras, kurs įtikino Povilą, kad Kristus, kurį jis persekiojo, tikrai atsikėlė iš numirusių, ir todėl Jis tegali būti tikrasis Mesijas, Viešpats ir Dievas. Tai buvo Evangelijos, kurią jis paskum skelbė, santrauka. Todėl jis ir tvirtina: „Mano skelbiamoji Evangelija ne žmonių mokslas, nes ne iš žmogaus aš ją gavau ir neišmokau, bet Jėzaus Kristaus apreiškimu“ (Gal. 1, 11—12). To apreiškimo objektas buvo Jėzaus Kristaus asmens paslaptis: „Tam, kurs išskyrė mane nuo pat mano motinos įsčios ir pašaukė savo malone, patiko apreikšti manyje savo Sūnų, kad aš Jį skelbčiau tarp pagonių“ (Gal. 1, 15—16).

Be abejo, tame Kristaus pasirodyme ties Damasku Povilas nesusipažino su visu istoriškuoju Jėzaus gyvenimu. Jis jau buvo šiek tiek žinojęs Kristų iš oficialių žydiškų šaltinių, — nes juk jis turėjo bent kiek susipažinti su gyvenimu to asmens, kurį jis ėmėsi persekioti. Tačiau žinios, kurias jis gavo iš Jėzaus nukryžiuotojų, negalėjo būti užtenkamos: patys šaltiniai buvo drumsti. Reikėjo tikrų, tyrų šaltinių. Taigi pats Kristus Damasko pasirodyme pasiunčia Povilą pas pirmykštės krikščionių bendrijos mokinį Ananiją, kurs buvo Damaske. Būda-

mas maždaug trejus metus Damaske ir jo apylinkėj ir nuolat susidurdamas su Damasko krikščionių bendrija, kuri turėjo glaudžius santykius su Jeruzalės krikščionių bendrija (Apd. 9, 19—25; Gal. 1, 15—18), Povilas turėjo užtenkamai progos ir laiko tiksliai susipažinti su istoriškojo Jėzaus gyvenimo visomis smulkmenomis. Paskum dar, bent trumpą laiką, jis buvo Jeruzalėj pas Petrą ir matėsi su Jokūbu, Jeruzalės vyskupu (Gal. 1, 18—19). Vėliau keleris metus (36—41) jis buvo Sirijoj ir Kilikijos Tarse (Gal. 1, 21). Sirijos Antiochijoj buvo senųjų mokinių įkurta krikščionių bendrija, kur Povilas taip pat turėjo užtenkamai progos ir laiko girdėti ir svarstyti Jėzaus istoriškojo gyvenimo įvykių eigą. Grįžęs iš Tarso jis darbavosi Antiochijos bendrijoj ir Sirijoj ir 45 metais jis atsilanko Jeruzalėn su rinkliava. Misijose (46—49) lydėjo jį senesniųjų Apaštalų mokiniai, Barnabas, Silas ir būsimasis evangelistas Morkus. Pagaliau apie 50 metus Povilas lankėsi Jeruzalėj ir buvo Apaštalų susirinkime: „Išdėsčiau jiems Evangeliją, kurią skelbiu tarp pagonių, ypač gi tiems, kurie buvo žymesni, kad kartais nebėgčiau veltui, arba nebūčiau bėgęs“... jie „nemokino manęs nieko naujo. Priešingai... pažinę man suteiktąją malonę, Jokūbas, Kėfas ir Jonas, kurie buvo laikomi šulais, padavė man ir Barnabui dešines kaipo draugystės ženklą, kad mes kreiptumėmės į pagonis, jie gi į apipiaustytuosius“ (Gal. 2, 1—10). Taigi glaudžiausi santykiai siejo Povilą su senesniaisiais Apaštalais, ir per juos su Kristumi, taip kad jis su visu tikrumu galėjo sakyti: „Aš ėmiau iš Viešpaties, ką ir jums padaviau“ (1 Kor. 11, 23).[1])

Tų faktų akivaizdoj negalima nė pamanyti, esą Povilas sumanęs ir skelbęs savo Evangeliją nepriklausomai nuo senesniųjų Viešpaties mokinių. Pats Povilas nuolat remiasi senesniųjų Apaštalų skelbimu ir esamąja Bažnyčioj tradicija: „Ar tai aš, ar jie (senesnieji Apaštalai), mes taip skelbiame, ir taip jūs įtikėjote“ (1 Kor. 15, 11). „Aš jums padaviau, ką ir ėmiau“ (1 Kor. 15, 3; 7, 10). Kur tokios tradicijos Povilas neturi, ten jis tuoj pasisako (1 Kor. 7, 12, 25). Povilas žino, kad visur toks pat mokslas skelbiamas kaip ir jo. Senesnieji Apaštalai darbuojasi Povilo įkurtose Bažnyčiose, ir Povilas jų įkurtose, — ir jis rašo, sakysime, Romėnams laišką, nors Romėnų Bažnyčią ne jis įkūrė, ir dar nė nebuvo buvęs Romoj. Pats Povilas visur sutinkamas senesniųjų bendrijų, senesnių Apaštalų ir jų mokinių su pilnu pritarimu ir džiaugsmu (Gal. 1, 24; Apd. 14, 26; 15, 3—4); jie jį globoja ir meldžiasi už jį (Apd. 9, 30; 11, 25; 13, 3; 15, 40 ir k.). Pats Petras gina „savo mylimiausiojo brolio Povilo“ raštus nuo iškraipymo (2 Petr. 3, 15—17).

[1]) Plg. Zahn, Einleitung II, 171.

Iš Povilo raštų mes matėme, kad jis puikiausiai žinojo Jėzaus gyvenimo istoriškąją eigą, Jo žodžius ir įvairius įvykius. Todėl Povilo raštai ne kartą vadinami pirmąja Jėzaus Evangelija, — nors tuo metu, kai Povilas ėmė rašyti, hebraiškoji Mato Evangelija jau buvo parašyta. Tačiau istoriškojo Viešpaties gyvenimo ir Jo žodžių Povilas plačiau nepasakoja, — nes tai nebuvo jo tikslas, ir jis pats nebuvo Viešpaties žemiškajame Jo gyvenime matęs ir girdėjęs. Istoriškasis Viešpaties gyvenimas ir Jo žodžiai buvo Povilo laiškų skaitytojams gerai žinomi iš gyvu žodžiu dėstomos katechezės. Tik pripuolamai Povilas primena savo skaitytojams Viešpaties žodžius, arba katechetišką skelbimą, kurį jie seniau buvo girdėję (plg. 1 Kor. 11, 23; 15, 3; Gal. 1, 9; Filyp. 4, 9; 1 Tes. 2, 13 ir k.). Be to, ką jie buvo girdėję, nevalia nieko priimti, nors tai skelbtų Angelas iš dangaus (Gal. 1, 6—9). Tos skelbiamos gyvu žodžiu katechezės taip buvo žinomos visoms senosioms, lygiai ir Povilo įkurtosiosms Bažnyčioms, kad iš jų žymia dalimi susidaro rašytųjų Evangelijų turinys. Bent du būsimieji evangelistai turėjo artimus santykius su Povilu. Morkus kelis metus buvo Povilo palydovas, vėliau Lukas buvo jo mokinys ir palydovas. Jei Lukas, Povilo mokinys, žinojo istoriškąją Viešpaties gyvenimo eigą ir Jo žodžius, tai dar geriau tuos dalykus žinojo pats jo mokytojas Povilas.

Taigi Povilo mokslo šaltiniai yra Viešpaties pasirodymas ties Damasku ir pirmykštės Bažnyčios esamoji tradicija. Tačiau Povilas dėsto krikščioniškąsias tiesas savotišku būdu. Čia stipriai reiškiasi jo individualumas, kokio neaptinkama pasaulio istorijoj. Degdamas uolumu Dievo garbei ir žmonių išganymui, jis turi džiaugsmingo pasiaukojimo ir nepajudinamos drąsos (plg. 2 Kor. 11, 24 ss.). Jis turėjo gerą mokslišką išsilavinimą, kurį jis buvo pasiėmęs iš graikiškos Tarso mokyklos ir Jeruzalėj, sėdėdamas prie Gamalielio kojų, Jis moka puikiausiai taikytis prie savo klausytojų. Visai teisingai jis pats apie save sako: „Nors buvau laisvas prieš visus, aš padariau iš savęs visų tarną, kad laimėčiau didesnį skaičių. Žydams aš buvau kaip žydas, kad laimėčiau žydus; tiems, kurie yra po Įstatymu, lyg kad ir aš būčiau po Įstatymu, kad laimėčiau tuos, kurie buvo po Įstatymu; tiems, kurie buvo be Įstatymo, lyg kad ir aš būčiau be Įstatymo, kad laimėčiau tuos, kurie buvo be Įstatymo. Pasidariau silpniems silpnas, kad laimėčiau silpnuosius; visiems viskas pasidariau, kad visus išgelbėčiau. Aš viską darau dėl Evangelijos, kad būčiau jos dalininkas“ (1 Kor. 9, 19—23). Nors Povilas buvo taip prisirišęs prie savo rasės ir esamosios krikščionių Bažnyčios tradicijos, bet jis nebijojo graikų pasaulio, kuriam jis nešė Evangeliją, ir naudojosi imamais iš jų gyvenimo palyginimais ir išsireiškimais, nušveisda-

mas juos nuo pagoniškos prasmės ir įdėdamas krikščioniškąją prasmę. Kas buvo pagonių pasaulyj gera ir sveika, to jis nebijojo sunaudoti savo mintims reikšti, nuskaistindamas krikščioniškąja dvasia ir prasme. Jo pavyzdžiu seka ir mūsų laikų misijonieriai, eidami į pagonių kraštus.

Neatsižvelgimas į tokią dalykų būklę duoda priešams priekabės skelbti, esą Povilas sudaręs savo religines pažiūras iš pagonių tautose viešpatavusių religinių mitų. Ne, — tie dalykai buvo Povilui pasibaisėjimas. Nes koks gali būti „bendravimas tarp teisybės ir neteisybės? arba kokia gali būti vienybė tarp šviesos ir tamsybių? Koks sutikimas tarp Kristaus ir Belialio? Koks gi sutarimas Dievo Bažnyčios su stabais?" (2 Kor. 6, 14—16). Povilas nori skelbti Kristų, kokį jis pažino iš istoriškosios tradicijos, — nes tik toksai Kristus tėra tautoms šviesa, atpirkimas, malonė, džiaugsmas, išganymas, atsikėlimas ir amžinas gyvenimas.

4 §. Sinoptikų Evangelijos

Maž daug tuo pačiu laiku, kai Povilas rašė savo laiškus, buvo surašytos dabartinėj formoj trys mūsų pirmosios Evangelijos, vadinamos sinoptiškomis. Mokslininkų manymu, jos buvo galutinai surašytos tarp 50 ir 63 metų. Jos yra istoriški raštai, ir pasakoja Jėzaus istoriškojo gyvenimo eigą, Jo žodžius ir darbus. Šalia Viešpaties žodžių ir darbų pasakojami įvairūs istoriški įvykiai, kurie šiaip ar taip parodo Jėzaus asmens dieviškumą. Susidurią su Jėzumi asmenys ne kartą išreiškia savo tikėjimą, kurs mums pasako, kaip jie įvairius evangeliškus įvykius suprato. Patys evangelistai, pasakodami istoriją, kartais cituoja senovės pranašystės įvykiams nušviesti, ir tuo būdu pasireiškia jų įsitikinimai ir jų tikėjimas. Iš tokių dalykų susidaro Evangelijų liudijimas apie Kristų. Pagrindinės svarbos yra paties Jėzaus liudijimas apie save. Tačiau ir tasai Evangelijų liudijimas turi nemažos reikšmės, nes jį sudaro antprigimti įvykiai, šventosios Dvasios įkvėpimas, evangelistų ir kitų aplink Jėzų asmenų įsitikinimas.

Literatiškos kritikos atžvilgiu, tie Evangelijų liudijimai yra taip pat tikri, kaip ir Viešpaties žodžiai ir Jo darbai. Juos turi visi senovės rankraščiai, visi Evangelijų vertimai ir Bažnyčios Tėvai. Liberalų kritika laikosi aprioristinio nusistatymo, kad nieko antprigimto negali būti; o kad ypač kūdikystės Evangelija yra apipinta antprigimtų įvykių, tai jie ją atmeta ne literatiškos kritikos sumetimais, bet dėl to savo aprioristiško postulato.

Trumpai suminėsime sinoptiškųjų Evangelijų svarbesnius liudijimus.

Pirmieji Morkaus Evangelijos žodžiai sako: „Dievo Sūnaus Jėzaus Kristaus Evangelijos pradžia“ (Mork. 1, 1). Taigi asmuo, apie kurį Morkus nori rašyti, yra ir Kristus (= Mesijas) ir Dievo Sūnus. Kaip matyti iš tolimesnio sąryšio, „Dievo Sūnus“ čia reiškia natūralią Dievo sūnystę. Vadinas, visa Morkaus programa yra rašyti apie Mesiją—Dievą. Matas gretina su Viešpaties gyvenimo įvykiais Senojo Testamento pranašystes, kurios nušviečia Kristaus dievišką mesianizmą. Lukas perstato Kristų Izraelio Mesiju, Dievo Sūnumi, kurs atėjo įvykdyti viso pasaulio atpirkimą. Kiekvieno evangelisto istoriškoji kryptis ir tikslas suponuoja arba įrodo Kristaus dievybę, — nes Jis yra tikras Dievo Sūnus.

Apreikšdamas įsikūnijimą, Angelas sako Marijai: „Štai, pradėsi įsčioje ir pagimdysi Sūnų ir praminsi Jį vardu Jėzus. Jisai bus didis ir vadinsis Aukščiausiojo Sūnumi. Jis karaliaus Jokūbo namuose per amžius ir Jo karaliavimui nebus galo... Šventoji Dvasia nužengs ant Tavęs ir Aukščiausiojo galybė apdengs Tave savo šešėliu; todėl ir Šventasis, kurs gims iš Tavęs, vadinsis Dievo Sūnumi“ (Luk. 1, 31—35). Panos Marijos Sūnus aiškiai skelbiamas mesianiškuoju Karaliumi, kurs turės tėvo Dovido sostą ir karaliaus per amžius. Todėl tasai Mesijas—Karalius nėra vien žmogus, bet Jis turi ir dieviškąją pusę. Jis „vadinsis“ (= bus visų pripažintas tuo, kuo Jis tikrumoje yra) „Aukščiausiojo Sūnumi“. Biblijos kalboj, kai kalbama apie dievišką įsūnystę, niekados įsūnytasis nevadinamas Aukščiausiojo sūnumi, bet kuriuo nors kitu pavadinimu, sakysime, Dievo sūnumi, ir tai taip apibrėžtu būdu, kad tuoj matoma, jog čia kalbama ne apie natūralią kilmę iš Dievo, bet apie įsūnijimą. Lyg tam, kad visos abejonės būtų pašalintos, jog Jėzus, „Aukščiausiojo Sūnus“, nėra vien Dievo įsūnytas žmogus, bet tikras Dievo Sūnus, pasakoma apie Jį, kad „Jis karaliaus per amžius“, ir dar aiškiau pakartojama: „ir Jo karaliavimui nebus galo“. Žmogus negali karaliauti per amžius, ir jo karaliavimui ateina galas. Reiškia„ Aukščiausiojo Sūnus“ nėra vien Dievo įsūnytas žmogus, bet Dievo Sūnus tikra prasme. Be to, Jo kilmė yra ne iš vyro, bet Jo žemiškasis buvimas kūne pradėtas šventosios Dvasios veikimu (Luk. 1, 34; Mat. 1, 18, 25, 16). Žemiškasis Jo pradėjimas iš šventosios Dvasios nesudaro Jo dieviškos sūnystės, bet tik parodo, kad Jis tikrai yra Dievo Sūnumi, ne malone, bet aukštesne, dieviška kilme iš dangiškojo Tėvo, — nes Jis yra „Emanuelis“, kurį skelbė pranašas, sakydamas: „Štai, mergaitė pradės ir pagimdys Sūnų; ir jie pramins Jį vardu Emanuelis, tai reiškia: Dievas su mumis“; (Mat. 1, *22* plg. Is. 7, 14). Kad nė abejoti nebūtų galima, kuria prasme Emanuelio pavadinimą reikia suprasti, pranašas objektyviai paaiškina: „Mums gimė Kūdikis ir mums duotas

Sūnus, ir Jo viešpatavimas padėtas ant Jo peties; Jis bus vardu: Stebėtinas, Patarėjas, Galingasis Dievas, būsimojo amžiaus Tėvas, ramybės Kunigaikštis“ (Is. 9, 6), — tai yra aiškiai dieviški savumai ir pavadinimai. Taigi „Emanuelis — Dievas su mumis“ turi tą pačią prasmę, kaip ir „įsikūnijęs Žodis“ (Jo. 1, 14). Ta prasme Matas supranta pranašą, kurį jis cituoja, tokia prasmė yra ir Angelo žodžiuose, kuriuos Lukas paduoda savo Evangelijoj.

Be to, dar tasai „Aukščiausiojo Sūnus“ turės vardą Jėzus (senovės hebraiškoj formoj reiškia: Dievas išganymas, arba Išganytojas), nes Jis „išgelbės tautą nuo jųjų nuodėmių“ (Mat. 1, 21). Išgelbėtojas iš nuodėmių turi turėti galios atleisti nuodėmes. Bet nuodėmes atleisti tegali Dievas. Taigi dar kartą patvirtinama, kad Jėzus yra Dievo Sūnus tikrąja prasme, yra Dievas.

Po apreiškimo švenč. Pana Marija atsilanko pas savo giminaitę Elzbietą ir ta Ją sveikina, sakydama: „Iš kur man tai, kad mano Viešpaties Motina ateina pas mane?... Palaiminta Tu, kuri įtikėjai, nes tai, kas Viešpaties Tau pasakyta, įvyks“ (Luk. 1, 43—45). Elzbieta vadina Mariją „savo Viešpaties Motina“. Dar negimęs Kūdikis vadinamas Viešpačiu, — tai reiškia, kad čia „Viešpaties“ pavadinimas turi aukštesnę prasmę, negu mandagumo reiškimą; čia jis imamas religiška prasme. Bet Biblijos vartojime, tiek graikų tiek ir aramajų kalbos papročiu, žodis „Viešpats“, imamas religiška prasme, visados reiškia Dievą, Jahvę. Tą prasmę ir mūsų kontekstas parodo: Vos kelios tėra eilutės, o žodis Viešpats kartojamas daug kartų: „Štai, aš Viešpaties tarnaitė“... „Mano Viešpaties Motina“... „tai, kas Viešpaties Tau pasakyta, įvyks“... „Mano siela garbina Viešpatį“... Pirmoj, trečioj ir ketvirtoj vietoj žodis „Viešpats“, be abejo, reiškia Dievą, — taigi ir antrojoj vietoj tasai žodis tegali reikšti Dievą: iš kur man tai, kad mano Dievo Motina ateina pas mane?

Įkvėpta šventosios Dvasios Elzbieta vadina Mariją Dievo Motina, o Marija savo giesmėje Magnificat skelbia: „Štai nuo dabar visos giminės vadins mane palaiminta“. Dėl ko? Nes Dievas taip išaukštino savo tarnaitę, kad Jis per Ją vykdo savo mesianiškąjį pažadėjimą, kurį Jis buvo davęs Abraomui ir „Jo ainijai per amžius“. Ta Marijos giesmė yra girdėtų Angelo žodžių atbalsis (Luk. 1, 46—55).

Po kelių mėnesių, gimus Kristui, Angelas skelbia piemenims: „Šiandien jums gimė Dovido mieste Išganytojas; Jis yra Kristus (= Mesijas), Viešpats“ (Luk. 2, 11), ir piemenys eina tą naujai gimusį „Viešpatį“ pagarbinti, nes Jis yra pranašo skelbtasis „Kūdikis“ (Is. 9, 6), „Dievas su mumis“ (Mat. 1, 22). Kiek vėliau ateina išminčiai pagarbinti naujai gimusį

Mesiją; suradę Jį Betliejuje, jie „parpuolę pagarbino Jį“ (Mat. 2, 11) ir sudėjo reikšmingas dovanas. Išminčiai atiduoda Jam ne civilinį pagarbinimą, nes šis šiuo atveju, kada išminčiai turi prieš save kūdikį, neturėtų prasmės, bet religišką pagarbinimą, kurs teatiduodamas tikrajam Dievui.

Vėliau senelis Simeonas, paėmęs ant rankų Vaikelį Jėzų, sveikina Jį kaipo Viešpaties Dievo siųstąjį „išganymą“, prirengtą visoms tautoms, kaipo „šviesą“ pagonims, kaipo Izraelio „garbę“ (Luk. 2, 34). Tie tariniai, sakomi apie Jėzų, ne tik turi mesianišką, bet ir dievišką prasmę. Kiekvienas maldingas izraelitas tokiais pavadinimais išreikšdavo neištariamą Jahvės vardą. Tais pavadinimais vėliau pats Kristus skelbs mokiniams savo dievybę ir evangelistas Jonas sunaudos juos Jėzaus dievybės paslaptims vaizduoti.

Tie kūdikystės įvykiai turėjo atkreipti dėmesio, kad pasaulio Atpirkėjas jau atėjo. Tačiau, Dievo Apvaizdos tvarkymu, ta žinia siekė tik nedidelį išrinktųjų sielų ratelį. Bet ir tos sielos matė Jėzaus dievybės paslaptį lyg iš po uždangalo ir ne savo pačių jėgomis, bet šventosios Dvasios įkvėpimu, stebuklingu apšvietimu, arba skelbiant dangaus pasiuntiniams. Vėliau tais įvykiais nebuvo ramstomasi, nes Kristaus klausytojai turėjo prieš save paties Kristaus žodžius ir stebuklus. Jėzaus kūdikystės istorija jau suponuoja tikinčią sielą, kuri savo tikėjimą pasiekė, matydama vėlesnį viešąjį Jėzaus veikimą. Už tat krikščioniškasis maldingumas randa sau gausaus maisto, įsigilindamas į Kalėdų paslaptis. Be to, ir savaime Jėzaus kūdikystės Evangelija turi svarbos, nes parodo įvykių tąsą (continuitas): Koks Jėzus buvo vėliau, toks Jis buvo ir nuo pat pradžios, tikras Dievo Sūnus; ir tokia dalykų būklė užkirto kelią vėlesniems heretikams, kurie mėgino skelbti, kad Logos susijungęs su Jėzumi tik Jo krikšto metu.

Dar anksčiau, apreikšdamas Zakarijui Jono Krikštytojo gimimą, Angelas sako: „jis (Jonas) bus didis Viešpaties (Jahvės) akivaizdoje... jis pargrąžins daug Izraelio vaikų į Viešpatį, jų Dievą (Jahve Elohim). Jis eis pirm Jo (pirm Viešpaties Dievo) su Elijo dvasia ir galybe... prirengti Viešpačiui (Jahvei) tobulos tautos“ (Luk. 1, 15—17). Žodis „Viešpats“ čia visur reiškia Mesiją-Dievą. Tiesa, pirmajame sakinyj būtų galima manyti, kad Viešpats yra pats Dievas; bet apie Joną sakoma, kad „jis eis pirm Jo su Elijo dvasia ir galybe“. Isaijas (40, 3) ir Malachijas (3, 1) skelbė, kad Mesijas pasiųs pirm save pasiuntinį ir skelbėją, Eliją, arba Elijo dvasia veikiantį vyrą. Dabar Angelas skelbia Zakarijui, kad Jonas bus tuo Mesijo skelbėju ir pirmtakūnu: jis rengs einančiam po Jo Mesijui tobulą tautą. Bet tasai Mesijas, kurs eis po Jono, yra Angelo vadinamas „Viešpačiu“ ir „Dievu“. —

Taip ir Zakarijas suprato Angelo žodžius. Todėl jis savo himne „Benedictus“ apie savo sūnų Joną sako: „Tu gi, vaikeli, vadinsies Aukščiausiojo pranašu, nes tu eisi pirm Viešpaties veido Jo kelių taisyti, duoti Jo tautai išganymo pažinimo jų nuodėmėms atleisti per širdingiausią mūsų Dievo gailestingumą, kokiu mus aplankė užtekėjusi šviesa iš aukštybių, kad apšviestų sėdinčius tamsybėje ir mirties ūksmėje, kad kreiptų mūsų kojas į ramybės kelią“ (Luk. 1, 76—79). Čia aiškiai sakoma, kad Jonas bus Mesijo pirmtakūnas ir jis rengs Jam kelią. Taigi ir žodžiai „Aukščiausias“, „Viešpats“, yra sakomi apie Mesiją, kurs eis po Jono, ir sakomi dieviška prasme.

Atėjus laikui, Krikštytojas eina atlikti savo uždavinį ir rengti kelią Viešpačiui. Oficialių valdžios pasiuntinių paklaustas, kas jis yra, jis pasisako neesąs Mesijas, kuriam jis neesąs vertas atrišti kurpių dirželio, jis tik turįs taisyti Jam kelią pagal pranašų žodžius (Is. 40, 3, 9, 10; Mal. 1, 3): „Aš šaukiančio tyruose balsas: Taisykite Viešpaties kelią, kaip yra pasakęs Isaijas pranašas“ (Jo. 1, 23). „Po manęs ateina galingesnis už mane“ (Mat. 3, 11; Mork. 1, 7).

Kas tasai „galingesnis“ yra? — Aišku, Mesijas, kurs turi aiškiai dieviškas savybes ir todėl yra Dievas. Jis „krikštys šventąja Dvasia ir ugnimi“ (Mat. 3, 11; Mork. 1, 8; Luk. 3, 16; Jo. 1, 33), — tokį krikštą tegali teikti Dievas. „Po manęs ateina žmogus, kurs pirm manęs buvo, nes Jis buvo anksčiau už mane“ (Jo. 1, 30). Kaipo žmogus, Jėzus buvo gimęs vėliau negu Jonas; vis dėlto sakoma, kad Jis buvo pirm Jono; toks Jėzaus ankstesnis buvimas tegali būti Jo dieviška preegzistencija, panašiai kaip Jis yra pirm Abraomo (Jo. 8, 58). Tą dievišką preegzistenciją Krikštytojas dar pabrėžia, sakydamas: „Kas ateina iš aukštybės, tas stovi aukščiau už visus. Kas iš žemės ateina, tas žemiškas ir žemiškai kalba. Kas ateina iš dangaus, tas stovi aukščiau už visus“ (Jo. 3, 31). Tie žodžiai Krikštytojo sakomi apie Jėzų: Jis ateina iš aukštybių, iš dangaus, kur Jis turėjo buvimą pirm tapdamas žmogumi. — Jėzus yra Atpirkėjas, Išganytojas: „Štai, Dievo Avinėlis, štai, kurs atima pasaulio nuodėmę“ (Jo. 1, 29, 36). Krikštytojas rodo tą Avinėlį, kurį pranašavo Isaijas: „Jis buvo paaukotas, nes pats norėjo, ir neatvėrė savo burnos: kaip avis vedama piauti ir kaip avinėlis nutilsta prieš tą, kurs jį kerpa, taip ir Jis neatvėrė savo burnos“... Tai „skausmų vyras“, kurs „ėmė ant savęs mūsų skausmus ir nešė mūsų sopulius“; „Jis buvo sužeistas dėl mūsų neteisybių“; „mes visi klydome kaip avys, o Viešpats uždėjo ant Jo visų mūsų neteisybę“ (Is. 53, 3—7). Kad Jėzus yra Atpirkėjas, tai ir Lukas trumpai pasako: „kiekvienas kūnas išvys Dievo išganymą“ (Luk. 3, 6), o kiti evangelistai tik mini, kad Jėzus krikštys „šventąja Dvasia ir ugnimi“, o su

tokiu krikštu siejasi nuodėmių atleidimas. — Bet atpirkti iš nuodėmių ir nuodėmes atleisti tegali dieviškas asmuo.

Be to, Krikštytojo skelbimu, Jėzus yra pasaulio Teisėjas: „Jo vėtyklė Jojo rankoje; Jis išvalys savo klojimą ir surinks kviečius į savo kluoną, o pelus sudegins neužgesinama ugnimi". Jo „kirvis jau padėtas prie medžių šaknies. Taigi kiekvienas medis, kurs neduoda gero vaisiaus, bus iškirstas ir įmestas į ugnį" (Mat. 3, 12, 10). — Jėzus tiesiog yra Viešpats Dievas. Krikštytojas laiko save kelio taisytoju ateinančiam Viešpačiui, pagal pranašo skelbimą: „Tyruose šaukiančiojo balsas: taisykite Viešpaties kelią, darykite tyrumoje mūsų Dievo takus tiesius! — Sakyk Judo miestams: Štai jūsų Dievas! Štai, Viešpats Dievas ateina!" (Is. 40, 3, 9, 10). „Pats Dievas ateis ir išgelbės jus" (Is. 35. 4). Tam Viešpačiui, kurs, pagal pranašą, yra Dievas, Krikštytojas rengia kelią, taikydamas tuos pranašo žodžius Jėzui. Vadinas, Krikštytojo supratimu, Jėzus yra Mesijas-Dievas. Tą pažinimą jis sakosi gavęs Dievo įkvėpimu (Jo. 1, 33). Tą įkvėpimą sustiprino dar teofanija prie Jėzaus Krikšto, kurios stebėtoju jis buvo: „Jėzui apsikrikštijus, atsitiko, kad Jam besimeldžiant, šventoji Dvasia nužengė ant Jo kūniškame pavidale, kaip balandis, ir balsas atsiliepė iš dangaus: Tasai yra mano mylimasai Sūnus, kuriame aš turiu sau pasimėgimo" (Luk. 3, 21—22; Mat. 3, 17). Mylimasai Sūnus ne tik Biblijos, bet ir pasauliškoj graikų kalboj, yra vienintelis Sūnus.[1]) Jėzus yra vienintelis Dievo Sūnus, taigi Sūnus ne įsūnijimu, bet kilme. Todėl apie Jį Krikštytojas toliau sako: „Tėvas myli Sūnų ir viską atidavė į Jo rankas. Kas tiki į Sūnų, tas turi amžinąjį gyvenimą; kas gi netiki Sūnui, tas nematys gyvenimo, tik Dievo rūstybė pasilieka ant jojo" (Jo. 3, 35—36). Amžinasis gyvenimas tepasiekiamas per Dievą. O čia sakoma, kad tikėjimas į Sūnų suteikia amžinąjį gyvenimą. Taigi aiškiai skelbiama, kad Sūnus yra tikras Dievas.

Kiti Evangelijų liudijimai dalimi jau buvo suminėti, o dalimi supuola su paties Kristaus liudijimais apie save. Todėl jų antru atveju nebekartojame.

5 §. Apaštalų amžiaus gale

Mokslininkų manoma, kad Jono Apaštalo raštai buvo parašyti pirmojo šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje. Tie raštai yra šv. Jono Apreiškimas (Apokalipsė), parašytas esant jam ištrėmime Patmos saloje (tur būt 95—96 metais); mūsų ketvirtoji Evangelija, rašyta, tur būt, po Apreiškimo, ir jos lydimasis pirmasis šv. Jono laiškas. Be to, dar yra pora šv. Jono laiškų, kurie yra trumpi ir todėl mūsų klausimu mažiau svarbūs.

[1]) Plg. Lebreton, Trinitė, I, 1927. 268.

Sinoptikų Evangelijos pasakoja Jėzaus žemiškąjį gyvenimą kūne. Iš jų konkretaus pasakojimo savaime pasirodo Kristaus dievybė. Povilas kreipė dėmesio labiau į dieviškąją Kristaus asmens pusę, mažiau tepasakodamas Jo žemiškąjį gyvenimą. Abi tos pusės Jėzaus gyvenime buvo susiliejusios kartu. Tačiau ėmė kilti erezijų, kurios, plėtodamos vieną katrą nors pusę, bandė „perskirti" Jėzų (1 Jo. 4, 3). Tada likęs dar gyvas Apaštalas Jonas, „matydamas, kad kitų (= sinoptikų) Evangelijose paduodama tai, kas liečia Kristaus kūną, parašė dvasišką Evangeliją" (Klemensas Aleks.), — arba, tikriau sakant, galutinai ją raštu išleido. Pats Jonas buvo Kristaus auklėjamas, buvo stebėtojas viso Jo viešojo gyvenimo ir girdėjo Jo mokslą. Visu savo autoritetu tvirtindamas tai, ką jis buvo savo akimis matęs, savo ausimis girdėjęs, savo rankomis čiupinėjęs (1 Jo. 1, 1—3), jis dėsto, jog Jėzus iš Nazareto, gyvenęs savo laiku Palestinos krašte, žmogus kaulais ir kūnu, buvo ir yra gyvojo Dievo amžinasis Sūnus, — toks Jis pasirodė savo žemiškajame gyvenime. Istorijos Kristus ir tikėjimo Kristus yra griežtai vienas ir tas pats. Tiesa, Jonas turi savo kalbos, stiliaus, perstatymo ypatingą būdą ir mėgiamas sąvokas, kurias jis pasiėmė iš Kristaus turtingo reališkojo gyvenimo,—vis dėlto jo mokslas apie Kristų iš esmės sutampa su sinoptikų, pirmykštės Bažnyčios ir Povilo mokslu apie Kristų. Tik jis vartoja kai kuriuos išsireiškimus, sakysime, „Žodį" — Logos, Kristaus asmens paslapčiai žymėti, kurių kiti Naujojo Testamento rašytojai nevartoja, — bet mokslo esmė yra ta pati, kaip ir pas kitus rašytojus.

Pradėdamas rašyti, įžangoj arba prologe Jonas paduoda savo Evangelijos lyg santrauką, ir pavadindamas Kristų „Žodžiu", labai aiškiai perstato Jo dievišką preegzistenciją, kurią Jis turėjo pirm įsikūnijimo nuo amžių, ir paskum Jo įsikūnijimą: Kristus yra Dievas ir žmogus. „Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas. Jis pradžioje buvo pas Dievą. Viskas per Jį padaryta, ir be Jo nepadaryta nieko iš to, kas padaryta" (Jo. 1, 1—3).

Visų pirma reikia įsidėti, kad Žodis čia yra atskiras asmuo. Jis nėra kuris nors Dievo privalumas, sakysime, išmintis ar visagalybė, — nes Dievo privalumai nėra „pas Dievą", bet yra „Dievuje". O čia sakoma, kad Žodis buvo „pas Dievą". Be to, toliau sakoma, kad tasai Žodis „atėjo pas save" (in propria— į savo nuosavybę 1, 11), kad Jis davė „galios būti Dievo vaikais" (1, 12), kad Jis „įsikūnijo ir gyveno tarp mūsų" (1, 14), — tokie dalykai tegalima sakyti apie asmenį; ir dar, nors Jis graikų kalboj yra vadinamas „šviesa" (to fos — bevardės giminės), vis tik Jis žymimas žodžiu „Jis" (vyriškos giminės, 1, 11—12), — vadinas, autorius kalba apie asmenį, atskirą nuo

Dievo. Pagaliau, tasai Žodis yra „vienatinis Tėvo Sūnus“ (1, 14), „viengimusis Sūnus, kurs yra Tėvo prieglobstyj“ (1, 18). Sūnus ir Tėvas realiai skiriasi. Vadinas, Žodis yra atskiras nuo Dievo asmuo.

Apie tą Žodį, kurs yra atskiras nuo Dievo asmuo, tvirtinama, jog Jis turi amžiną buvimą arba preegzistenciją. Sakoma: „Pradžioje buvo Žodis“; „Jis pradžioje buvo pas Dievą“ (1, 1, 2). Pradžia yra tai, iš ko, arba po ko seka kiti daiktai, ar tai būtų tikrovės pasaulyj, ar minties, arba logiškame pasaulyj. Pradžia gali būti reliatyvi, — jei ji tėra vienoj kurioj nors būtybių rūšyj arba linijoj, sakysime, šaltinis yra upės pradžia, bet jis nėra dienos pradžia. Absoliučia pradžia yra visų, net galimų daiktų pradžia. Žodis būtų absoliučioj pradžioj, jei nebūtų galima nė pamanyti jokio daikto, kurs būtų pirm Jo. Žodis būtų reliatyvioj pradžioj, jei Jis būtų pirm visų sutvertų daiktų. Iš evangelisto žodžių tiesioginai ir netiesioginai išeina, kad Žodis buvo absoliučioj pradžioj. Tiesioginai, — nes sakoma: „pradžioje“ buvo Žodis; sakoma absoliučiai, be jokio „pradžios“ aprėžimo. Ta prasme ir savo pirmajame laiške Jonas pradžią supranta, kur jis kalba apie tai, „kas buvo nuo pat pradžios“, apie „gyvybės Žodį,“ apie „amžinąją gyvybę, kuri buvo pas Tėvą“ (1 Jo. 1, 1—2); čia Žodis yra amžinas, nes Jis turi amžiną gyvybę, — vadinas, Jis buvo absoliučioj pradžioj. — Bet ir netiesioginiu būdu matyti, kad „pradžia“ čia yra imama absoliučia prasme: „pradžioje“ reiškia bent tai, kad pirm visų sutvertų daiktų buvo Žodis, — nes Žodis priešpastatomas visiems daiktams, kurie turi pradžią; vadinas, Žodis laiko atžvilgiu neturi buvimo pradžios ir todėl Jis yra amžinas. Šv. Hilarius (De Trinit. 11, 13) ir šv. Basilius (De Spir. s. c. 6) išreiškia mintį: nėra nieko senesnio už pradžią, nes jei kas nors būtų dar senesnis, tai ta pradžia nebebūtų pradžia; sakoma apie Žodį, jog Jis „buvo“ (būtajame laike): kokį tik laiką praeityje paimsi, Žodis vis „buvo“. Nebuvo tokio laiko, kada Žodžio nebūtų buvę. — Panašiai Žodis, kaipo nepadarytas, priešpastatomas visiems padarytiems daiktams; nes sakoma: „Viskas per Jį padaryta“, — ir tai dar patvirtinama negatyviu būdu: „be Jo nepadaryta nieko iš to, kas padaryta“ (1, 3); vadinas, visi daiktai, kurie tik nėra Dievas, yra per Žodį padaryti. Bet tada, aišku, pats Žodis negali būti padarytas, — nes Jis pats save būtų padaręs, — o tai yra prieštaravimas. Bet jei Žodis yra nepadarytas, tai Jis yra absoliučiai amžinas. — Pagaliau, apie įsikūnijusį Žodį evangelistas sako, kad Jis yra „vienatinis iš Tėvo gimusis Sūnus“ (1, 14); įsikūnijimas nepadarė Žodžio Dievo Sūnumi, — taigi Žodis jau buvo Dievo Sūnus nuo amžių.

Tasai Žodis yra tikras Dievas: a) Žodis turi absoliučią amžinybę, nuo amžių turėdamas buvimą; bet juk vienas Dievas

tegali turėti absoliučią amžinybę, — reiškia, Žodis yra Dievas. b) Apie Žodį sakoma, kad per Jį padaryta viskas, kas tik padaryta, — vadinas, Žodis yra pasaulio tvėrėjas. Bet tverti daiktus iš nieko tegali Dievas. Taigi Žodis yra Dievas. c) Kas tik turi dievišką prigimtį, tas yra Dievas. Bet Žodis turi dievišką prigimtį, nes apie Jį sakoma: „Žodis buvo Dievas", kur tarinys (Dievas) išreiškia Žodžio dievišką prigimtį. d) Žodis yra tikras Dievo Sūnus ne sutvėrimu, bet gimimu. Mat sakoma, kad Žodis „atėjo pas save" (in propria — į savo nuosavybę — 1, 11), kad Krikštytojas „liudijo apie Jį" (1, 6 s.), kad „tas Žodis įsikūnijo ir gyveno tarp mūsų" (1, 14), — vadinas tie sakiniai tegali būti sakomi apie įsikūnijusį Žodį, arba Jėzų Kristų. Bet įsikūnijęs Žodis yra Dievo Sūnus gimimu, — nes Jis yra „vienatinis iš Tėvo gimusis Sūnus", „viengimusis Sūnus, kurs yra Tėvo prieglobstyje" (1, 14, 18); jei Sūnus būtų Sūnus ne gimimu, bet sutvėrimu, tai Jis nebūtų „vienatinis" (unigenitus — monogenes), bet geriausiu atveju Jis būtų „pirmgimis", nes Jis pirmas iš visų tvarinių sutvertas; o tuo tarpu Jis vadinamas „vienatinis" Sūnus, — vadinas, Jis yra Sūnus ne tvėrimu bet gimimu. „Vienatinis", arba „viengimusis" (unigenitus — monogenes) reiškia, jog kas nors yra gimęs ir vienas tegimęs; o juk joks sutvertas daiktas nėra nei tikra prasme gimęs iš Dievo, nei vienas tegimęs. Vadinas, įsikūnijęs Žodis yra Dievo Sūnus ne sutvėrimu bet gimimu. Bet Dievo Sūnus gimimu gauna iš Tėvo dievišką prigimtį, ir todėl Jis yra tikras Dievas. Taigi Žodis, tiek po įsikūnijimo, tiek ir pirm jo, yra Dievo Sūnus gimimu ir todėl tikras Dievas. e) Tasai „Žodis" (Logos) nėra išorinai tartas Dievo žodis (verbum prolatitium — logos prosforikós), — tokiu Dievo žodžiu yra visi tvariniai, kuriais Dievas apsireiškia už savęs (ad extra),—bet Jis yra imanentiškas (gyvas, vidujinis) Dievo Žodis, nes Jis „buvo pas Dievą", „Tėvo prieglobstyje" (1, 1, 18) pirma, negu buvo sutvertas bent vienas daiktas. O juk pirm pasaulio daiktų sutvėrimo nebuvo pas Dievą jokio kito žodžio, kaip tik Jo išminties (mentis) Žodis, esąs Dievuje ir turįs bendrą gyvenimą su Dievu, vadinas, tebuvo imanentiškas Žodis. Todėl Žydų laiško autorius tą Žodį vadina Dievo „esmės paveikslu" ir Jo „garbės atšvaita" (Žyd. 1, 3). Bet imanentiškas Dievo Žodis yra Dievas. f) Tasai Žodis yra „gyvybė" ir „šviesa" (1, 4, 5) ne tik natūralioj gamtos tvarkoj, bet taip pat antprigimtajame žmonių gyvenime: kas Jį priima tikėjimu, tam Jis duoda „galios būti Dievo vaikais" (1, 12); tikėjimas „į Jo vardą" yra sąlyga amžinajam gyvenimui gauti. Visos išganymo malonės yra imamos iš Žodžio „pilnybės" (1, 16, 17). Bet antprigimto gyvenimo ir išganymo tiekėjas tegali būti Dievas. — Taigi visokiais būdais išreiškiama, kad Žodis yra tikras Dievas.

Klausiant, iš kur Jonas pasiėmė mokslą apie Žodį, priešai, ypač seniau, gretino Filono mokslą apie žodį su ketvirtojo evangelisto Žodžiu ir tvirtino, esą šio mokslas kilęs iš Filono. Jau nuo seno graikų filosofai vartojo „logosą“ (žodį) įvairia prasme. Tamsusis Heraklitas (apie 500 m. prieš Kr. — logos), Anaksagoras (500—428 m. prieš Kr. — nous), Platonas (430—347 m. prieš Kr. — nous), Zenono (358—260 m. prieš Kr. — logos) stoikai įduodavo logosui įvairią prasmę ir vartodavo jį pasaulio kūrimosi ir tvarkai aiškinti. Aleksandrijos mokytesni žydai turėjo susidurti su graikų filosofija. Apologetikos tikslais, arba ir pamėgę graikų pasaulio filosofiškas pažiūras, jie ėmė derinti Mozės teologiją su helenų filosofija, — iš to kilo Aleksandrijoj žydiškasis helenizmas. Svarbiaiusias jo atstovas buvo Filo (miręs 40—50 m. po Kr.); jis vartojo savo filosofijoj „logosą“, bet visai kita prasme negu Jonas. Tarp vieno ir antro mokslo yra nepereinama praraja, nes visai kitokios sąvokos pas abu.[1]) Harnacko manymu, šv. Jono „Logos nieko bendro neturi su filoniškuoju logosu išskyrus vardą“.[2]) Kiti kritikai mano, kad filonizmas turėjęs bent netiesioginės įtakos Jono teologijai, nors ir pripažįsta esminį skirtumą.[3]) Pastaraisiais laikais filonizmo hipotezė prarado daug grunto ir beturi daugiausia istoriško įdomumo.

Naujajame Testamente vienas Jonas tevartoja „Logosą“, tačiau sąvokos, kurios Logosu išreiškiama, yra ir pas kitus Naujojo Testamento rašytojus, ypač Povilo raštuose. Pirmajame laiške Korintiečiams (1, 24) Sūnus yra vadinamas „Dievo galybe ir išmintimi“.[4]) Antrame Korintiečių laiške (4, 4) Kristus perstatomas „Dievo paveikslu“. Laiškas Kolosiečiams (1, 15 ss.) tą mokslą plėtoja, pabrėždamas kuriamąjį ir išlaikomąjį Kristaus veikimą, kurį Povilas jau buvo minėjęs pirmajame laiške Korintiečiams (8, 6). Pagaliau Žydams rašytasis laiškas, ypač I skyriaus pradžioje, pilnai išplėtoja tą Logoso mokslą, kurį Jonas savo Evangelijoj dėsto, ir tetrūksta paties „Logoso“ pavadinimo. Tačiau yra atžvilgių skirtumai: Žydų laiško autorius piešia Kristų ypač kaipo taikintoją ir kunigą, o Jono Evangelijos prologas piešia Jį daugiau kaipo apreiškėją. Nors Jono „Logoso“ elementų yra ne tik Povilo laiškuose, bet ir kituose N. Testamento raštuose, bet paties „Logoso“ pavadinimo neaptinkame. Pirmą kartą N. Testamente tą pavadinimą randame šv. Jono apreiškime: „Aš mačiau atvirą dangų: štai baltas arklys, ir kurs ant jo sėdėjo, vadinosi ištikimasis ir tik-

---

[1]) Plg. Lebreton, Trinite, I, 1927, 636—644; 492.
[2]) Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte, I, 109.
[3]) E. F. Scott, The fourth Gospell, 159; Grill, Untersuchungen, 168—176.
[4]) Plg. Lightfoot, Notes on epistles of St. Paul, from unpublished commentaries, 164 p.

rasis; Jis teisingai teisia ir kovoja. Jo akys buvo kaip ugnies liepsna, ir ant Jo galvos daug vainikų; Jis turėjo parašytą vardą, kurio nieks nežino, kaip tiktai Jis pats. Jis buvo apvilktas krauju apšlakstytu rūbu; Jo vardas Dievo Žodis" (Apr. 19, 11—13). Taigi „Logoso" pavadinimas pirmą kartą randamas knygoje, kurios kilmė neturi kontakto su helenizmu, bet stovi ant griežtai izraelitiškos tradicijos grunto: Senojo Testamento mintys nuolat kartojamos toj ar kitoj formoj ir jaučiamas pasibaisėjimas pagoniškuoju kultu, kurs yra „žvėries garbinimas" (Apr. 13, 4). Be to, dar tasai pavadinimas yra apokaliptiškame regėjime, kurs yra svetimas helenistų pasauliui. Tik galima tą vietą gretinti su Išminties knyga, kur sakoma: „Visagalis Tavo Žodis nužengė iš dangaus nuo karališkojo sosto, kaipo kietas kovotojas į mirties žemės vidurį, kaip aštrų kalaviją nešdamas Tavo neatšaukiamą nutarimą"... (Išm. 18, 15).

Senojo Testamento Išminties knygose ne kartą Dievo išmintis perstatoma ne tik kaipo Jahvės privalumas, bet tiesiog kaipo pasaulio kūrimo bei valdymo ir viso pasauliui teikiamo Dievo apreiškimo aukščiausias įasmenintas principas (plg. Pat. 8 sk; Pam. 24 sk; Išm. 7, 9 ss.; 8 sk. ir k.). Kai kur toji Dievo išmintis tiesiog vadinama logosu (Išm. 9, 1; 16, 12; 18, 15). Iš tų Dievo išminties pavadinimų Filo nukrypo į graikų filosofiškas spekuliacijas, nutoldamas nuo S. Testamento apreiškimo grynumo. Bet Izraelyje užsilikusi Išminties knygų tradicija išlaikė visą savo pirmykštį grynumą. Povilo raštuose esamieji Joaniškojo Logoso elementai ir Senojo Testamento sapiencialių knygų artimi Logosui, arba tiesiog logoso pavadinimai užtenkamai išaiškina Jono Logoso literatišką kilmę. Ar Aleksandrijos helenistų filosofija turėjo bent kiek kad ir netiesioginės įtakos Jono Logoso sąvokos raidai nėra žymesnių davinių, ir todėl daug kritikų ją visai neigia.

Prologe pasirodė Kristus turįs amžiną buvimą pirm ateinant į šią žemę. Jis yra pasaulio Kūrėjas, Dievo Sūnus, turįs tą pačią prigimtį kaip Tėvas, Jis yra Šviesa, Tiesa, Gyvybė visose srityse. Toks prologo mokslas perskverbia visą ketvirtąją Evangeliją ir sudaro jos vidinį vienumą. Tą mokslą pats Kristus apie save skelbė. Jo žodžius, užrašytus Jono Evangelijoj, mes bent suglaustai jau minėjome. Todėl čia jų nebekartojame. Taip pat ir Krikštytojo liudijimą minėjome.

Nikodemas išpažįsta, kad Jėzus turi dievišką pasiuntinybę (3, 2), ir išgirsta iš Jėzaus lūpų pamokymą, kad Jis turi buvimą nuo amžių ir yra viengimusis Dievo Sūnus, kurs savo kančia turi išgelbėti pasaulį (3, 13—18). Aklas gimęs ne tik išpažįsta Kristaus dievišką pasiuntinybę (9, 30—33), bet išpažįsta Jį Dievo Sūnumi, ir lyg tam, kad nė abejoti nebūtų galima, kuria prasme jis supranta Jėzaus dievišką sūnystę, jis

puola ant kelių ir atiduoda Kristui religišką garbinimą, kurs atiduodamas tik vienam tikrajam Dievui (9, 38). Stebėdamasis žydų atkaklumu, kurie, nežiūrint tiek daug ir tiek didelių stebuklų, vis tik netikėjo, evangelistas primena Isaijo (6, 9 s.) pranašystę ir nuo savęs prideda žodžius: „Taip pasakė Isaijas, kai matė Jo (= Kristaus) garbę ir kalbėjo apie Jį“ (12, 41). Atskleidę minimąjį Isaijo regėjimą, mes randame štai ką: „Aš mačiau Viešpatį (Adonaj) sėdintį aukštame soste... Serafai šaukė vienas kitam ir sakė: Šventas, šventas, šventas Viešpats, kareivijų Dievas“ (Jahve sabaoth). Tą Isaijo regėjimą evangelistas taiko Kristui, išpažindamas Jį Viešpačiu (adonaj=prasme Dievas) ir kareivijų Dievu (Jahve sabaoth). — Apaštalai pripažįsta Kristui visažinojimą ir preegzistenciją (16, 30). Panašių daugiau ar mažiau reikšmingų išpažinimų kartojasi per visą Evangeliją (1, 49; 3, 35—36; 6, 69—70; 11, 27 ir k.).

Padavęs mažosios Azijos Bažnyčioms Jėzaus dievybės Evangeliją, Jonas dar kartą primygdamas skelbė joms tas pačias pagrindines tiesas savo pirmajame laiške. Tame laiške Dievo Sūnus, kurs savo gyvybę už mus aukojo, yra tikras Dievas, ir todėl Jo atsiuntimas į pasaulį ir Jo atpirkimo darbas įrodo didžiausią Dievo meilę mums: „Tuo Dievo meilė apsireiškė mumyse, jog Dievas siuntė savo viengimusį Sūnų į pasaulį, kad mes būtumėm per Jį gyvi“ (4, 9). „Jis yra permaldavimas už mūsų nuodėmes: ne tiktai už mūsų, bet taip pat ir už viso pasaulio“ (2, 2). Dievo „Sūnaus Jėzaus Kristaus kraujas apvalo mus nuo kiekvienos nuodėmės“ (1, 7). „Tuo mes pažinome Dievo meilę, kad Jis guldė savo gyvybę“ (3, 16). — Bet atpirkimas ir nuodėmių atleidimas suponuoja Kristaus dievybę.

Tikėti į Sūnaus dievybę ir Jį mylėti yra Dievo įsakymas, ir toks tikėjimas ir meilė įrodo, kad tikima į Tėvą ir Jį mylima. „Tas yra Jo (= Dievo) įsakymas: kad tikėtumėm į Jo Sūnaus Jėzaus Kristaus vardą“ (3, 23). „Kiekvienas, kurs myli (Jėzaus Kristaus) Gimdytoją (= Tėvą), myli taip pat ir iš Jo gimusįjį (Sūnų)“ (5, 1). Vadinas, Tėvas ir Sūnus tikėjimo ir meilės atžvilgiu statomi vienoj lygybėj.

Tikėjimas į Sūnų duoda nugalėti pasaulį ir suteikia amžinąjį gyvenimą: „Kas gi yra, kurs nugali pasaulį, jei ne tas, kurs tiki, kad Jėzus yra Dievo Sūnus?“ (5, 5). „Tai yra tas liudijimas, kad Dievas davė mums amžinąjį gyvenimą, ir tas gyvenimas yra Jo Sūnuje. Kas turi Sūnų, turi gyvenimą; kas neturi Sūnaus, neturi gyvenimo. Aš tai jums rašau, kad žinotumėte, jog turite amžinąjį gyvenimą jūs, kurie tikite į Dievo Sūnaus vardą“ (5, 11—13).

Kas neigia Sūnaus dievybę, tas yra melagis ir antikristas, ir primeta pačiam Dievui Tėvui ir Jo Sūnui melagingą liudijimą: „Kas gi yra melagis, jei ne tas, kurs ginčija, kad Jėzus

yra Kristus (= Mesijas). Tas yra antikristas, kurs išsigina Tėvo ir Sūnaus. Kiekvienas, kurs išsigina Sūnaus, neturi taip pat Tėvo; kas išpažįsta Sūnų, turi ir Tėvą" (*2, 22—23*). „Kas tiki į Dievo Sūnų, turi savyje Dievo liudijimą. Kas netiki Sūnui, daro iš ano melagį, nes netiki liudijimui, kuriuo Dievas yra liudijęs apie savo Sūnų" (5, 10).

Sūnus ne tik yra statomas vienoj linijoj su Dievu Tėvu, ne tik apie Jį sakomi tariniai, kurie tegalima sakyti apie tikrąjį Dievą, bet ir tiesiog Sūnus vadinamas Dievu: „Mes žinome, kad Dievo Sūnus atėjo ir mums davė išmanymo, kad pažintume tikrąjį Dievą ir būtumėm tikrajame Sūnuje. Jis (= Sūnus) yra tikras Dievas ir amžinoji gyvybė" (5, *20*). Nėra abejojimo, kad, ypač graikų kalboje, kurioj laiškas buvo rašytas, įvardis Jis žymi Sūnų. Be to, Jono raštuose tik Sūnus tevadinamas amžinąja gyvybe, vadinas, pastarasis sakinys kalba apie Kristų: „Jis yra tikras Dievas".

Šv. Jono Apreiškimas (Apokalipsė), pranašiška knyga, pieša Bažnyčios likimą iki pasaulio pabaigai. Ten ir apie Kristų kalbama. Tiesa, nedėstomas mokslas apie Jo asmenį, bet vis dėlto išreiškiamas krikščionių tikėjimas į Kristų ir nušviečiami Jo santykiai su Bažnyčia. Laiškuose septynioms bažnyčioms pats Kristus duoda sau pavadinimus, kurie tedera vienam Dievui: „Taip sako tas, kurs laiko savo dešinėje septynias žvaigždes ir vaikščioja tarp septynių auksinių žibintuvų" (*2*, 1), — žibintuvai yra septynios bažnyčios, kurioms Kristus turi valdžios jas taisyti, šveisti, atlyginti; Jis vaikščioja jų tarpe kaip Viešpats, kvosdamas jų religiškus ir dorovišku nusistatymus. Jis yra „pirmasis ir paskutinis (alfa ir omega), kurs buvo numiręs ir yra gyvas" (*2*, 8). Jis turi „abiem ašmenim aštrų kalaviją" (*2*, *12*), tą neatmainomą nuotarmę, kuri lemia amžinąjį atmetimą arba išganymą. Jis yra „Šventasis ir Tikrasis, kurs turi Dovido raktą, kurs atrakina, ir niekas neužrakina, užrakina ir niekas neatrakina" (3, 7), nes Jo nuotarmė yra be apeliacijos. Jis yra „Amen, ištikimasis ir tikrasis liudytojas, kurs yra Dievo sutvėrimo pradžia" (3, 14), — nes Jis yra iškilmingiausias tiesos teigimas, taip kad Jo žodis yra pati tiesa ir tiesos antspaudas; Jame ir per Jį įvyko visi Dievo pažadėjimai (plg. *2* Kor. 1, 19—*20*) ir per Jį viskas sutverta (Kol. 1, 16—17). Žodžiu, Kristus yra „Alfa ir Omega", „Pirmas ir paskutinis", Jis yra visų daiktų, lygiai ir žmogaus, pradžia ir tikslas (*22*, 13 ir k.).

Taip pat ir atlyginimus Kristus duoda tokius, kokius tegali duoti Dievas. „Nugalėtojui aš duosiu valgyti iš gyvybės medžio, kurs yra mano Dievo rojuje" (*2*, 7), duosiu „paslėptos mannos" (*2*, 17) — Dievo žodį ir Eucharistiją, duosiu „baltą

akmenėlį, ir ant akmenėlio parašytą naują vardą“ (*2*, 17), arba vidujinį atnaujinimą naujam gyvenimui (plg. *2* Kor. 5, 17; Rom. 6, 6), ir todėl Kristuje atsinaujinęs krikščionis gauna patį Davėją, Kristų, tą „blizgančią aušros žvaigždę“ (*2*, *28*). Kristus išgelbsti nuo „antrosios mirties“ (*2*, 11), arba nuo amžinojo ištrėmimo toli nuo Dievo: „aš neišdildysiu jo vardo iš gyvenimo knygos ir išpažįsiu jo vardą mano Tėvo akivaizdoje ir Jo Angelų akyse“ (3, 5). Jis sodina nugalėtoją „savo soste“ (3, *21*), leisdamas jam dalyvauti savo garbėje, kaip jis buvo dalyvavęs Jo varguose; nebėra jam jokios baimės būti pašalintam, nes jis yra padarytas būti „šulu Dievo bažnyčioje“ (3, 12), kur yra šventųjų susirinkimas; žodžiu, jis gauna amžinojo „gyvenimo vainiką“ (*2*, 10), kurį vienas Dievas tegali duoti.

Kiti duodami Kristui pavadinimai išreiškia Jo dieviškąją sūnystę: Jis — „Dievo Sūnus“ (*2*, 18), „numirusiųjų pirmgimis“ (1, 5) ir viso „sutvėrimo pradžia“ (3, 14). Kaip Dievas, taip ir Kristus yra visų daiktų pradžia ir tikslas, pirmas ir paskutinis, Alfa ir Omega (1, 17; *2*, 8; *22*, 13, plg. apie Dievą 1, 8). Kaip Dievas, taip ir Kristus yra „Gyvasis“ (3, 18, plg. apie Dievą 4, 9—10; 10, 6). Kaip Dievas, taip ir Kristus yra šventas ir teisingas (3, 7, plg. apie Dievą 6, 10). Kaip Dievas, taip ir Kristus tiria širdis ir atiduoda kiekvienam pagal jo darbus (*2*, *23*, plg. Jer. 17, 10). Kas seniau buvo sakoma apie Jahvę, tai taikoma Kristui (Is. 41, 4, plg. Apr. 1, 17; Dan. 7, 9 plg. Apr. 1, 14 ir k.). Jis turi aukščiausią valdžią, nes Jis yra „žemės karalių kunigaikštis“(1, 5), „karalių Karalius ir viešpataujančių Viešpats“ (19, 16), turįs „mirties ir pragaro raktus“ (1, 18 plg. 3, 17). Jis sėdi „savo Tėvo soste“ (3, *21*) ir yra garbinamas kartu su tikruoju Dievu vienu garbinimu ir tarnavimu: tikintieji „laiko Dievo įsakymus ir Jėzaus tikėjimą“ (14, 12); jie yra „Jėzaus tarnai“ (1, 1; *2*, *20* ir k.), lygiai kaip ir Dievo tarnai (7, 3; 10, 7 ir k.), kankiniai gi yra Jėzaus liudytojai (*2*, 13). Kurie dalyvaus „pirmame atsikėlime“, tie bus „Dievo ir Kristaus kunigai (*20*, 6). Danguje himnai giedami Dievui (7, 12; 19, 1, 5—6), lygiai taip pat giedami ir Kristui (5, 9—13). Tvarinį garbinti neleidžiama: kai Patmoso regėtojas norėjo parpuolęs pagarbinti Angelą, šis jam tarė: „Veizdėk, kad to nedarytumei; aš esu tarnas, kaip ir tu ir kaip tavo broliai... Dievą garbink“ (19, 10; *22*, 9). O Kristų, „Avinėlį“, garbina dangus ir žemė (5, 11—14).

Visai tikinčiųjų Bažnyčiai Jėzus nėra tik praeities asmuo, kurs kada nors gyveno, — ne, Jis yra gyvas tikinčiųjų tarpe, tikinčiuosiuose. Krikštu, Eucharistija, pašventinančiąja malone, bet taip pat ir krikščionišku gyvenimu, kurs remiamas giliu, tvirtu ir džiaugsmingu tikėjimu ir palaikomas malda, Jėzus tikrai yra savųjų tarpe „per visas dienas iki pasaulio pabaigai“.

Be abejo, Jis turi savo regimus vietininkus, savo įgaliotinius; jie, Petro ir kitų Apaštalų įpėdiniai, rūpinasi, kad gyvi būtų Viešpaties įkurti asmeniški religiniai santykiai su Dievu ir Kristumi. Bet pats Kristus nėra pavaduojamas. Kaip gyvendamas žemėje, taip ir dabar Jis reikalauja aukščiausios meilės ir ją randa tikinčiųjų širdyse.

Kiti mokytojai žmonės, sugebėjo padaryti save mylimus ir jų genijus, net jiems mirus, vis dar kurį laiką daro užkariavimus ateinančiose kartose. Tačiau toji jų įtaka turi savo ribas ir sukeltasis žmonėse prielankumas tėra stebėjimasis, susijęs su tam tikru pagarbos jausmu; jis neįstengia nustelbti esamuosius dabartyje, kad ir žemesnius asmenis, nes šie yra dabartyje, realūs ir artimi. Remiamas vien tik atsiminimais kultas ne daug teturi pasekėjų. Bet Jėzus nėra tolimas, nėra tik praeityje: meilė, kuria Jis yra mylimas, persveria kiečiausias aistras, tvirčiausius patraukimus, stipriausias meiles ir neapykantas milionuose žmonių širdžių. Tos širdys yra ne mažiau karštos, ne mažiau tyros, — priešingai, Kristaus bičiuliai sudaro rinktines eiles, kurios žymisi gražiausiomis dorybėmis. Jos pasiaukoja, užmiršdamos save, jos yra tylios, jos kuria ir ištesi. Jų veikimas yra nesavinaudiškas ir drausmingas: jis nesikarščiuoja egoistiška ambicija, neatsiduoda aplinkybių nuotykiams. Tikriems Kristaus sekėjams nerūpi įgarsėti, pasiekti skambantį vardą, padauginti sektų skaičių, statyti „žmonių rankų darbo šventovę", kuri garbintų patį jos kūrėją. Krikščionijos apaštalai darbuojasi garbindami tik vieną Viešpatį, gerbdami vienybę, pasiduodami teisėtam autoritetui, kurį turi žmonės kartais net per daug žmogiški, darbuojasi bendroj vienybėj, kuriai išlaikyti ne kartą reikia kieto pasiaukojimo ir savęs atsižadėjimo. „Dvasia ir Sužieduotinė", t. y., viduj kalbantis Viešpats ir Kristaus įsteigtasis išorės autoritetas randa juose klusnius mokinius, — nes abu tie dalykai yra autentiškas atbalsis Mokytojo, kurį jie gerbia ir kurio klauso. Kristus yra gyvas. Jo gaivinanti religiškai doroviška įtaka, kaip Jo laikais taip ir šiandien, taurina sielas, ugdydama panašumą į Nazareto Mokytoją.

Tuo būdu Dvasios liudijimas, teikiamas per šimtmečius, yra vienas neabejotinų ženklų, kad Jėzaus pasiuntinybė yra tikrai dieviška, ir kad Jo asmuo yra įsikūnijęs amžinasis Žodis. Žmogaus darbas ir žmogaus įtaka — tai tokie silpni padarai, kaip ir pats žmogus ir laikas veikiai juos sunaikina, o žmonių aistros juos sužmonina ir net nutempia į savo įgeidžių žemumas. Kristaus paliktasis idealas išlieka nepaliestas nei laiko, nei aistrų neaptemdytas. Tai nėra suplaktas, bespalvis idealas, į kurį krikščionija būtų sumetusi savo geriausias puses ir teturėtų tikrovės tiek, kiek pati žmonija jos turi. Įsikūnijęs Jėzuje idealas yra veiklus ir įtakingai valdantis ir po

šiai dienai. Jis nėra sukurtas žmonių jų pačių panašumu, bet priešingai, jis reformuoja žmones pagal nustatytą tvarką ir, kiek jam pasiduodama, jis veda tuo pačiu keliu, tais pačiais laipsniais, vadovaujant tai pačiai regimai galvai, per panašios rūšies kovas, prie to paties tikslo: įgyvendinti Dievo karalystę. Jėzaus mokiniai pažįsta vienas kitą, nors jie gyventų įvairiose tautose ir kraštuose, įvairiais amžiais: tie patys garbinimo ir meilės pasireiškimai savaime kyla iš jų širdžių ir lūpų; tie patys siekimai sukuria vieną krikščioniškąjį tipą, kurs pažįstamas, nežiūrint rasių, laikų ir kultūros skirtumų. Jėzus yra Bažnyčioje, krikščionijoje, tikinčiųjų širdyse, kaip Jis buvo nuo pat krikščionybės pradžios. Iš žmogiškojo skurdo traukdamas prie savęs sielas savo dieviškuoju žavesiu ir malone, nuskaistindamas jų biedną gyvenimą savo amžinosios meilės spinduliu, per tamsųjį aistrų, neapykantos, kovų ir nuodėmių pasaulį, Jis veda žmoniją prie jos amžinųjų tikslų. Apie save Jėzus kalbėjo: „Aš vynmedis, jūs vynmedžio šakelės. Kas pasilieka manyje ir aš jame, tas neša daug vaisiaus, nes be manęs jūs nieko negalite padaryti. Jei kas nepasiliktų manyje, bus laukan išmestas, kaip šakelė, ir sudžius, ją surinks, įmes į ugnį, ir ji degs“ (Jo. 15, 5—6). Krikščionio vertybė auga Kristaus meile, kuri grindžiama Jo įsakymų laikymu (Jo. 15, 10) ir tikėjimu, kurs tą meilę gaivina. Tam tikėjimui pagrįsti šv. Jonas savo Evangeliją parašė: „Tai parašyta, kad tikėtumėte, jog Jėzus yra Kristus (= Dievo siųstasis Mesijas), Dievo Sūnus (gimimu), ir kad tikėdami turėtumėte jo vardu amžinąjį gyvenimą“ (Jo. 20, 31).

Kristus skelbė save Dievo siųstuoju Mesiju ir gimusiu Dievo Sūnumi; tą skelbimą Jis įrodė savo asmens ir gyvenimo kilnumu, stebuklais ir savo atsikėlimu iš numirusių; Jėzaus mokiniai ir visa pirmykštė Bažnyčia taip Jėzų suprato ir taip tikėjo. To krikščioniui užtenka. Jo tikėjimas yra tvirtai pagrįstas, ir jis, remdamasis tuo tikėjimu, ramiai gali kurti savo likimą.

A. M. D. G.

Literatūra

B. Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik, Freib. i. B. 1911.

De Broglie, Questions bibliques, Paris, 1897.

St. v. Dunin—Borkowski S. J. Blicke in das Selbstzeugnis und die Theologie Jesu Christi und des Vökerapostels. (Zeitschr. „Der Katholik", Mainz, Jahrgang I. 1903, 289—305, 395—413 ir 481—501 p.).

Dictionnaire, Apologétique de la Foi Catholique (D' Alès). Tome II (Paris 1915) 1288—1538 p.: Jésus—Christ (par L. de Grandmaison).

Dictionnaire de Théologie Catholique, Tome VIII (Paris, 1924), p. 1108—1411 (par A. Michel).

J. Döller, Die Messiaserwartung im Alten Testament, Bibl. Zeitfr. 4 F. Münster, 1914.

E. Dentler, Auferstehung Jesu Christi nach den Berichten des Neuen Testamentes, Bibl. Zeitfr. I. F. Münster, 1912.

P. Dausch, Die Wunder Jesu, Bibl. Zeitfr. 5 F. Münster, 1912 Lebensbejahung und Aszese Jesu, Bibl. Zeitfr. 6 F. Münster, 1913.

Fr. X. Doyle, S. J. The defense of the catholic Church, New York, 1927.

Esser-Mausbach, Religion, Christentum, Kirche, 2 B. Kempten, 1913.

H. Felder, O. M. C. Jesus Christus[3], Paderborn, 1923.

L. de Grandmaison, S. J. Jésus—Christ[13], 2 t. Paris 1931.

Fr. Hettinger, Apologie des Christentums[10], Freib. i. B. 1915.

P. Heinisch, Griechentum und Judentum im letzten Jahrhundert vor Christus, Bibl. Zeitfr. 1 F. Münster 1912.

E. Krebs, Das religionsgeschichtliche Problem des Urchristentums, Bibl. Zeitfr. 6 F. Münster 1913.

Lagrange (M. J.), Le Messianisme chez les Juifs, Paris 1909.

E. Jaquier, La résurrection de Jésus-Christ, Paris 1911.

J. Lebreton, Histoire du dogme de la Trinité[2], 2 t., Paris 1927-1928.

M. Lepin, Jésus Messie et Fils de Dieu[5], Paris 1923.

Pr. Maranus, Divinitas Domini N. Jesu Christi, manifestata in Scripturis et traditione, Wirceburgi 1859.

M. Meschler S. J. Dieviškasis Išganytojas, Kaunas 1926,

Newman (kard.), Essays on Miracles[8], London 1890.

J. Ottiger S. J., Theologia fundamentalis, 2 t. Frib. in B. 1897.

Chr. Pesch S. J., Praelectiones dogmaticae[4], Frib. i. B. 1922.

J. Pohle, Lehrbuch der Dogmatik, Paderborn 1905.

F. Prat, La théologie de St. Paul, Paris 1923.

A. Reatz, Jesus Christus[3], Freib. i. B. 1925

J. Rohr, Vernichtungskampf gegen das biblische Christusbild. ir Ersatzversuche für das biblische Christusbild. Bibl. Zeitfr. 1 F. Münster 1912.
J. Rohr, Griechentum und Christentum. Bibl. Zeitfr. 5 F. Münster, 1912.
E. Riehm, Messianic Prophecy (vert.), Edinburgh, 1900.
A. Seitz, Das Evangelium vom Gottessohn, Freib. i. B. 1908.
H. Schumacher, Die Selbstoffenbarung Jesu. — Freiburger theol. Studien, Heft 6, Freib. 1912.
Fr. Tillmann, Das Selbstbewustsein des Gottessohnes, Münster 1911.
Fr. Tillmann, Jesus der Menschensohn, Bibl. Zeitfr. 1 F. Münster 1912.
T. J. Walshe. The priuclples of christian Apologetics, New. York, 1919.
O. Wecker, Christus und Buddha, Bibl. Zeitf. 1 F. Münster 1912.
W. Wilmers S. J. Lehrbuch der Religion[8], Münster 1924.
Dr. Pr. Venckus, Fundamentalinės teologijos paskaitos, Kaunas, 1 dalis 1931, 2 dalis 1933.

TURINYS

Įžanga 3

I Skyrius. Mesijo sąvoka prieš Kristaus atėjimą ir Jo laikais 7

1 §. Mesijo sąvoka kanoniškose Senojo Testamento knygose, arba senovės pranašų Mesijas . 7

2 §. Farisiejų — rabinų Mesijo supratimas . . . 21

3 §. Apokaliptų bei eschatologų mesianizmas . . 25

II Skyrius. Kristus Mesijas 30

1 §. Kristus skelbia save Mesiju 30

Mesianizmo skelbimo pradžia 32

Kristus plėtoja savo mesianizmo skelbimą. 34

Jėzus baigia skelbti savo mesianizmą . . 46

2 §. Kuria prasme Jėzus yra Mesijas 53

3 §. Jėzaus mesianiškos sąmonės kilmė 63

III Skyrius. Kristus Dievas 84

1 §. Kristus — žmogus 85

2 §. Jėzaus dieviškosios sąmonės netiesioginiai pasireiškimai 89

3 §. Jėzus Dievo Sūnus ypatinga prasme 103

4 §. Jėzus gimusis Dievo Sūnus 110

Dvylikos metų Vaikelis Jėzus bažnyčioje . 111

Tėvo ir Sūnaus tarpusavio pažinimas . . 113

Petro išpažinimas 121

Piktieji vynininkai 125

Mesijas Dovido Viešpats 127

Jėzus teismuose 128

Siunčiant Apaštalus 134

5 §. Jėzus liudija apie save ketvirtojoj Evangelijoj 136

IV Skyrius. Jėzus įrodė savo mesianizmą ir dievybę. 150

1 §. Jėzaus asmuo 151

2 §. Jėzaus stebuklai 174

Stebuklo sąvoka 177

Stebuklų galimumas 179

Kristaus stebuklų faktas Evangelijose . . 184

Priešų bandymai 189
Jėzaus stebuklų istoriškumas 192
Jėzaus stebuklai yra Dievo darbai . . . 206
a). Gydymų stebuklai 212
b). Piktųjų dvasių išvarinėjimai 220
c). Numirėlių prikėlimai 232
d). Gamtos stebuklai 236
3 §. Kristaus pranašystės 238
Viešpaties stebuklų ir pranašysčių įrodomoji jėga 250
4 §. Jėzaus atsikėlimas iš numirusių 254
Jėzaus mirtis ir palaidojimas 255
Povilo liudijimas 257
Pirmykštės Bažnyčios liudijimas 262
Keturių Evangelijų liudijimas 264
Pirmųjų pasirodymų vieta 265
Atsikėlimo pasakojimo kritiškai literatiška būklė 268
Įvykių eiga 275
Tuščio kapo faktas 277
Pasirodymų prigimtis 278
Priešų pastangos 285
Kristaus atsikėlimas ir Jo pasiuntinybė . 289

V Skyrius. Kristaus dievybė ir gimstanti Bažnyčia . . 292
1 §. Nuo Velykų lig Sekminių 292
2 §. Nuo Sekminių iki pirmojo šimtmečio vidurio 294
3 §. Pirmojo šimtmečio viduryj 302
4 §. Sinoptikų Evangelijos 317
5 §. Apaštalų amžiaus gale 322

Literatūra 333
Turinys 335